

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

THE
JĀTAKA
TOGETHER WITH ITS COMMENTARY
BEING
TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS
OF
GOTAMA BUDDHA.

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PĀLI

BY

V. FAUSBØLL

VOL. III.

LONDON.
TRÜBNER & CO.

STRASSBURG.
KARL J. TRÜBNER.

KOPENHAGEN.
H. HAGERUP.

1883.

[All Rights Reserved.]

TO THE GREAT SCHOLARS, MY INTIMATE FRIENDS,

REINHOLD ROST
AND
VILHELM TRENCKNER,

THIS VOLUME IS DEDICATED
WITH PROFOUND RESPECT AND IN THANKFUL
ACKNOWLEDGMENT OF ASSISTANCE RENDERED.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

Page 6,^o read „Kāṭṭhagassa
 — 7,^o — upaṭṭhā-
 — 9,¹⁷ — Bala-
 — 9,¹⁸ — khandhā-
 — 13,^s Ekarāja-, cfr. Morris Ca-
 riyāp. p. 101.
 — 16,²³ read -sāmiti
 — 18,⁷ — camarī
 — 19,²³ — nikkamo
 — 23,¹² — upaṭṭhānaṃ
 — 26,¹⁸ cfr. Dh. p. 147,¹
 — 28, v. 1 4, cfr. Vinaya IV p.
 204; Dh. p. 215,²⁸.
 — 32,⁸ cfr. supra p. 29.
 — 42,¹¹ cfr. Alwis, Sidhat San-
 garawa p. CLX.
 — 51 Sasa-, cfr. Morris, Cariyāp.
 p. 82.
 — 63,⁹ read niminnī, cfr. p. 221.
 — 65,¹⁰ — paripanthē
 — 72,¹⁶ — 'ti
 — 75,⁹ — -rukkha-
 — 115,¹⁷ — naṃ
 — 133,¹⁸ — ure

Page 157,¹⁸ read osiṇcaṃ.
 — 196,²² — Dh. v. 205.
 — 205,³ cfr. supra p. 114,¹².
 — 208,⁶ read Pañña-, cfr. p. 18,⁴.
 — 214,¹² dele tasmā tvaṃ, cfr.
 p. 390,¹⁰.
 — 224,²³ read Lolavatthum
 — 224,²⁶ — lolatāya
 — 232,²⁴ — mānave
 — 233,¹⁸ — ācariya
 — 233,³⁰ — patiṇṇaṃ
 — 243,²⁰ — kāmesu
 — 264,²⁴ — Suci-
 — 272,²³ — rāja-
 — 285,⁵ — ācariya ekam
 — 305,²³ — bhikkhunamassane
 — 384,³ — Ghositā-
 — 384,²³ — Buddha-
 — 409,¹³ — p. 255.
 — 418,¹⁸ — Āgamiṣṣati
 — 421,²³ — likkhitam
 — 444,¹¹ — Aṅgāra-
 — 488,¹⁶ — vv. 328 - 30.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

Vol. III. Preliminary Remarks after Rangoon add: (Bf).

- 24 l. 1 add: (Cfr. Milinda p. 172).
- 32 l. 26 add: (Cfr. Milinda p. 220).
- 98 l. 25 read Potṭhapādā.
- 109 l 11 add: (Cfr. supra p. 24 l. 22).
- 120 l. 23 add: (Cfr. II $\frac{285}{8}$).

Vol. III. 157 l. 8 read *osiñcañi*.

- 165 l. 6 read *pādena*.
- 196 l. 10 add (Cfr. *Suttanipāta* v. 253 etc.).
- 223 l. 15 read *appapañño*.
- 254 l. 23 read *āharitvā*.
- 264 l. 22 read *sirīsayanan*.
- 281 l. 5 read *gaṇhitukāmā*.
- 305 l. 16 add: (Cfr. *Saṃyutta* p. 204—205).
- 331 l. 6 add: (Cfr. II $\frac{51}{23} \frac{52}{6}$).
- 347 l. 32 read *Bf -sambha-*.
- 371 l. 25 read *ruyha*.
- 411 l. 6 read *sīlasaṃvuto*.
- 450 l. 21 read *mamēdaṃ* (cfr. p. 446 l. 12) or *mamā-y-idaṃ*.
- 471 l. 20 add: (Cfr. *Saṃyutta* p. 31).
- 472 l. 10 etc. add: (Cfr. *Saṃyutta* p. 20—22).

PRELIMINARY REMARKS 4.

In issuing this third volume of the Jātaka I have only to state that I, as will be seen by the foot-notes, for pp. 1—227 have had the before mentioned MSS., C^k C^s Bⁱ B^d, for pp. 228 to the end C^k C^s B^d, and for pp. 419 to the end a transcript of the verses in Burmese characters on paper which Prof. Forchhammer has been kind enough to send me from Rangoon. C^s means a duplicate transcript of some Jātakas, sent by Subhūti, and B^s the readings of a Burmese MS. which the same Reverend gentleman has now and then noted down.

Kopenhagen, June 26, 1863.

IV. CATUKKANIPĀTA.

1. VIVARAVAGGA.

1. Cullakāliṅgajātaka.

Vivaratha imāsaṃ¹ dvāraṇ ti. Idam Satthā Jetavane viharanto catunnam paribbājikānaṃ pabbajjāṃ ārabha kathesi. 5
Vesāliyaṃ² kira Licchavirājūnaṃ sattasahassāni sattasatāni satta ca
Licchavi vasiṃsu. Te sabbe pi paṭipucchāvitakkā ahesuṃ. Ath' eko
pañcasu vādasatesu vyatto nigaṇṭho Vesāliyaṃ³ pāpuṇi⁴. Te tassa
saṅghaṃ akāṃsu. Aparāpi evarūpā⁵ nigaṇṭhī sampāpuṇi. Rājāno
dve pi jāne vādaṃ kāresuṃ. Ubho⁶ sadisā va ahesuṃ. Tato Lic- 10
chavīnaṃ etad ahoṣi: „ime dve⁷ paṭicca uppanno putto vyatto⁸ bha-
vissatīti“ tesam vivāhaṃ kāretvā dve pi ekato vāsesuṃ. Atha nesaṃ
saṃvāsaṃ anvāya paṭipātiyā catasso dārikā eko ca dārako jāyi.
Dārikānaṃ Saccā⁹ Lolā Avavādakā¹⁰ Paṭācārā¹¹ ti nāmaṃ akāṃsu,
dārakassa Saccako ti. Te pañca janā viññūtaṃ patvā mātito pañca- 15
satāni pitito pañcasatāni¹² vādasahassaṃ uggaṇhiṃsu. Mātāpitāro dāri-
kānaṃ evaṃ¹³ ovādiṃsu¹⁴: „sace koci gihī tumhākaṃ vādaṃ bhinda-
dati¹⁵ tassa pādapariacārikā bhavēyyātha sace pabbajito bhindati¹⁶
tassa santike pabbajeyyāthā¹⁶“ ti. Aparabhāge mātāpitāro kālaṃ
akāṃsu. Tesu kālakatesu¹⁷ Saccakanigaṇṭho¹⁸ tatth' eva Vesāliyaṃ 20
Licchavi-sippaṃ¹⁹ sikkhanto²⁰ vasi. Bhaginiyo jambusākhāṃ gahetvā

¹ B^d vivarīthimāsaṃ. ² C^s -yā. ³ Bⁱ -liyā. ⁴ B^d sampāpuṇi. ⁵ C^k adds va.
⁶ B^d add pi. ⁷ C^s adds pl. ⁸ B^d byatto. ⁹ Bⁱ saccakā, B^d saccā corr. to
saccākā. ¹⁰ Bⁱ avacārikā, B^d avibādakā corr. to avadārikā. ¹¹ B^d paticchādā.
¹² B^d add ti. ¹³ Bⁱ adds ovādaṃ. ¹⁴ B^d ovādiṃsu. ¹⁵ B^d -dissati. ¹⁶ Bⁱ
pabbāj-, B^d pabbajje-. ¹⁷ B^d kālaṅka-. ¹⁸ Bⁱ saccanigaṇṭho. B^d saccako ni-
gaṇṭho. ¹⁹ C^k -vī-, B^d -vinaṃ sippaṃ. ²⁰ B^d sikkhāpento.

vādatthāya¹ nagare nagare² caramānā Sāvatthiyam³ patvā⁴ nagaradvāre jambusākhā⁵ nikhanitvā⁶ „yo ambakam vādam āropetum sakkoti gihī vā pabbajito vā so etam paṃsupuñjam⁷ pādehi vikiritvā pādeh' eva sākham maddassū⁸“ 'ti dārakānam vatvā bhikkhāya⁹
 5 nagaram pavisiṃsu. Atha āyasmā Sāriputto asammattānā¹⁰ sammajjitvā rittagghatesu pāṇiyam¹¹ upatthapetvā gilāne ca¹² paṭijaggitvā divātaram Sāvattthim piṇḍāya pavisanto tam sākham disvā¹³ pucchitvā¹⁴ dārakeh' eva pātāpetvā maddāpetvā „yehi ayam sākha ṭhapitā te katabhattakiccā¹⁵ āgantvā Jetavana-dvārakoṭṭhake maṃ
 10 passantū¹⁶“ 'ti dārakānam vatvā nagaram pavisitvā katabhattakicco vihāradvārakoṭṭhake atthāsi. Tāpi paribbājikā bhikkham caritvā āgatā¹⁶ sākham madditam disvā „kenāyam madditā“ ti vatvā „Sāriputtattherena¹⁷, sace tumhe vādatthikā vihāradvārakoṭṭhakam¹⁸ kira gacchathā¹⁹“ 'ti dārakehi puna vuttā¹⁹ puna nagaram pavisitvā mahā-
 15 janam sannipātetvā²⁰ vihāradvārakoṭṭhakam gantvā theram vādasahassam pucchimsu. Thero²¹ vissajjetvā „aṇṇam kiñci jānāthā²²“ 'ti pucchi. „Na jānāma sāmiti²³. „Aham pana vo kiñci pucchāmi²⁴. „Puccha sāmi²⁵, jānantiyo kathessāmi²⁶“ 'ti. Thero ekam nāma kinti²⁵ pucchi. Tā na jāniṃsu. Thero vissajjesi. Tā „amhākam sāmi parā-
 20 jayo tumhākam jayo“ ti āhaṃsu. „Idāni kiṃ karissathā²⁶“ 'ti²⁶. „Amhākam mātāpitūhi ayam ovādo dinno: 'sace vo gihī vādam bhindati²⁷ tassa pajāpatiyo²⁸ bhaveyyātha, sace pabbajito tassa santike pabbajeyyāthā²⁹“ 'ti²⁹ pabbajjam no dethā³⁰“ 'ti. Thero „sādhū³¹“ 'ti vatvā tā Uppalavannātheriyā³⁰ santike pabbājesi. Sabbā³¹ nacirass' eva
 25 arahattam pāpuṇṇsu. Ath' ekadivasam³² dhammasabhāyam katham samuṭṭhāpesum: „āvuso Sāriputtatthero catunnam paribbājikanam avassayo hutvā sabbā arahattam pāpesīti³³. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā³⁴“ ti pucchitvā „imāya nāmā³⁵“ ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa etāsam avas-

¹ Bī tavattāya. ² Bī nagaram, Bā nagarā nagaram. ³ Bī sāvattthi. ⁴ Bī gantvā.
⁵ Bī sākham, Pā jambusākhām. ⁶ Cā nikhanitvā corr. to -hi-, Bā nikkanitvā.
⁷ Cā -puñjam, Bī -puñcam. ⁸ Bīd maddatū. ⁹ Pā bhikkhatthāya. ¹⁰ Bī sammajjanathānam, Pā asammajjanathānam. ¹¹ Bīd pāṇiyam. ¹² Cā va, Pā omit ca. ¹³ Pā add dārake. ¹⁴ Bīd add dārakā tam pavatti ācakkhiṃsu thero.
¹⁵ Pā adds va. ¹⁶ Bī āgantvā. ¹⁷ Pā -nā ti. ¹⁸ Bī Jetavanavih-, Pā Jetavane-
¹⁹ Bī -hi vatvā, Pā -hi vuttā. ²⁰ Cā -pātāpetvā. ²¹ Pā add tam. ²² Bī pucchissāmi ti. ²³ Pā pucchassāmi. ²⁴ Bī -mi. ²⁵ Pā kiñci. ²⁶ Bīd add āha.
²⁷ Bī -dissati. ²⁸ Bī -tikā. ²⁹ Pā -tha and omits ti. ³⁰ Cā -vantā-, Bī -vaṇ-
 nāya theriyā. ³¹ Bī tā sabbā. ³² Pā add bhikkhū.

sayo ahosi, idāni pana pabbajjābhisekam¹ dāpesi, pubbe rājamahe-
sittihāne t̥hapesiti² vatvā³ atītam āhari:

Atīte Kālīṅgarat̥the Dantapurāṇagare Kālīṅge raj-
jam kārente Assakaratt̥the Potalinagare⁴ Assako⁵ rajjam
kāresi. Kālīṅgo sampannabalavāhaṇo sayam pi nāgabalo paṭi- 5
yodham⁶ na passati. So yuddhakāmo hutvā amaccānam āro-
cesi: „aham yuddhatthiko, paṭiyodham⁷ para na passāmi, kim
karomā“⁸ ti⁹. Amaccā „atth¹⁰ eko mahārāja upāyo, dhītaro⁷
te catasso uttamarūpadharā, tā pasādhettvā paṭicchannayāne
nisīdāpetvā balaparivuto gāmanigamarājadhāniyo carāpetha, yo 10
rājā tā⁸ attano gehe kātukāmo bhavissati tena saddhīm yud-
dham karissāmā“⁹ ti vadimsu. Rājā tathā kāresi. Tāhi gata-
gatatt̥hāne⁹ rājāno bhayena tāsam nagaram pavisitum na
denti, paṇṇākāram pesetvā bāhiren¹⁰ eva¹⁰ vasāpenti¹¹. Evaṃ
sakala-Jambudīpaṃ caritvā¹² Assakaratt̥the Potalinagaram¹³ 15
pāpuṇimsu. Assako pi nagaradvārāni pidahāpetvā paṇṇākāram
pesesi. Tassa Nandiseno nāma amacco paṇḍito vyatto¹⁴ upā-
yakusalo. So cintesi: „imā kira rājadhītaro sakala-Jambudī-
paṃ caritvā¹⁵ paṭiyodham⁵ na labhimsu, evaṃ sante Jambu-
dīpo tuccho nāma hoti¹⁵, aham Kālīṅgena saha¹⁶ yujjhissā- 20
mīti“¹⁶ so nagaradvārāṃ¹⁷ gantvā dovārike āmantetvā tāsam
dvārāṃ vivarāpetum paṭhamam gātham āha:

1. Vivaratha imāsam¹⁸ dvārāṃ, nagaram pavisantu¹⁹

Aruṇarājassa sīhena susatthēna²⁰ surakkhitam²¹ Nandi-
senenā²² ti. 1. 25

Tattha Aruṇarājassā²³ ti so hi rajje paṭiṭṭhito²⁴ Kālīṅgarat̥thanāma-
vasena²⁵ Kālīṅgo viya²⁶ Assako nāma jāto, kuladattikam²⁷ paṇ²⁸ assa nāman

¹ Pī pappajānibhi-. ² Bīd add tuhi ahosi tehi yācito. ³ C² potali- corr. to potalika-, Pīd pātali-. ⁴ Pī assakanāma rājā, Pīd assako nāma rājā. ⁵ Bīd paṭi-yuddham. ⁶ Bīd adds amacce pucchī. ⁷ Pīd add ca. ⁸ Bīd omits tā. ⁹ Bī C² omit one gata. ¹⁰ C² ba-, Bīd bahinagare yeva. ¹¹ C² yāpenti, Pī sāpenti. ¹² Bīd vica-. ¹³ Bīd pā-. ¹⁴ Pīd by-, Bī omits vyatto. ¹⁵ Bīd ahosi. ¹⁶ Bīd saddhīm. ¹⁷ C² nagaram. ¹⁸ Bīd -thimāsam. ¹⁹ Bī pavisitum tayā, Bīd pavisitum tayā corr. to -mayā. ²⁰ Bīd susīthēna. ²¹ Bīd omits sur-. ²² Bīd -ta. ²³ Bī kolerathā-, Pīd kāleratha-. ²⁴ Bīd omit kālīṅgo viya. ²⁵ Bīd -yam.

Aruṇo ti, tenāha Aruṇarājassa 'ti, sīhenā 'ti purissasīhena, susatthenā¹ 'ti ācariyehi suṭṭhu anusāsītena, Nandisenenā 'ti mayā² Nandisenena nāma.

So evaṃ vatvā dvāraṃ vivarāpetvā tā³ gahetvā Assaka-
rañño dassetvā⁴ „tumhe mā bhāyatha⁵, yujjhe⁶ sati ahaṃ jā-
5 nissāmi, imā uttamarūpadharā rājadhītarō mahesiyo⁷ karoṭhā“
'ti tāsaṃ abhisekaṃ dāpetvā tāhi saddhiṃ āgatapurise⁸ „gac-
chatha, tumhe rājadhītānaṃ⁹ Assakarājena mahesiṭṭhāne ṭha-
pitabhāvaṃ tumhākaṃ rañño ācikkhathā¹⁰ 'ti uyyojesi. Te
gantvā ārocesuṃ. Kālīṅgo „na hi nūna¹⁰ so mayhaṃ balaṃ
10 jānātīti“ vatvā tāvad eva mahatīyā senāya nikkhami. Nandi-
seno tassa āgamaṇaṃ¹¹ ṇatvā „attano¹² rajjasīmāyam eva
hotu, mā amhākaṃ¹³ rajjasīmaṃ otaratu¹⁴, ubhinnaṃ rajjānaṃ
antare yuddhaṃ bhavissatīti“ sāsanaṃ pesesi. So lekhaṃ¹⁵
sutvā attano rajjapariyante yeva¹⁶ aṭṭhāsi. Assako pi attano
15 rajjapariyante¹⁷ aṭṭhāsi. Tadā Bodhisatto isipabbajjaṃ pab-
bajitvā tesāṃ dvinnaṃ¹⁸ rajjānaṃ antare paṇṇasālāya¹⁹ vasati.
Kālīṅgo²⁰ „samaṇā nāma kiñci jānanti²¹, ko jānāti²² kassa
jayo vā parājayo vā²³ bhavissati, - tāpasāṃ²⁴ pucchissāmīti“
aṇṇātakavesena Bodhisattaṃ upasaṃkamitvā vanditvā ekaman-
20 taṃ nisiditvā²⁵ paṭisanthāraṃ katvā „bhante Kālīṅgo ca Assako
ca yujjhitukāmaṃ attano attano rajjasīmāyam eva ṭhitā, etesu kassa
jayo hoti²⁶ kassa parājayo bhavissatīti²⁷“ pucchi. „Mahāpuṇṇa,
ahaṃ 'asukassa jayo asukassa parājayo' ti na jānāmi²⁸, Sakko
pana²⁹ devarājā idhāgacchati, tam ahaṃ pucchitvā kathessāmi³⁰,
25 sve³¹ āgaccheyyāsīti³²“ Sakko³² Bodhisattassa upaṭṭhānaṃ

¹ Bīd susiṭhenā. ² Bī mahā. ³ Ck nā, C^o na corr. to nā? ⁴ Bīd datvā. ⁵ Bī bhāyi, Bīd bhāyittha. ⁶ Bīd yuddhe. ⁷ Bīd aggama-. ⁸ Bīd āgate-. ⁹ Bī -dhitunam, Bīd -dhitūnam. ¹⁰ Ck nahanuna, C^o nahanūna, Bī nahinana, Bīd nabinuna corr. to nanuna. ¹¹ Bīd tassa āgamaṇaṃ. ¹² Bīd add kira. ¹³ Bīd add rañño. ¹⁴ Bī uttaratu. ¹⁵ Bīd sāsanaṃ. ¹⁶ Bīd -yantaṃeva. ¹⁷ Bī -yantaṃ. ¹⁸ Ck di-. ¹⁹ Bīd -yam. ²⁰ Bīd add cintesi. ²¹ Bīd jāniessanti. ²² Bī add kiṃ bhavissati kassati, Bīd kiṃ bhavissati. ²³ Bīd add ki. ²⁴ Bīd -ssam. ²⁵ Bīd nisinnā. ²⁶ Bīd bhavissati. ²⁷ Bīd omīti bhavissati. ²⁸ Bīd add aṭṭha kho. ²⁹ Bī pana sakko, Bīd omīti pana. ³⁰ Bīd kathissāmi. ³¹ Ck yeva, C^o seva. ³² Bīd add āha. ³³ Bīd add pi.

āgantvā nisīdi. Atha naṃ Bodhisatto tam atthaṃ pucchi.
 „Bhante, Kālīṅgo jinissati, Assako parājissati, idaṃ c' idaṃ
 ca' pubbanimittam paññāyissatīti“. Kālīṅgo punadivase āgan-
 tvā pucchi. Bodhisatto pi 'ssa ācikkhi. So „kiṃ nāma pub-
 banimittam bhavissatīti“ apucchitvā² va „aham kira³ jini- 5
 sāmīti“⁴ tuṭṭhiyā pakkāmi. Sā kathā vitthārikā⁵ ahosi. Tam
 sutvā Assako Nandisenam pakkosāpetvā „Kālīṅgo kira jini-
 sati, mayam parajjhissāma⁶, kin nu kho kattabban“⁷ ti āha.
 So „ko etam mahārāja⁸ jānāti⁹: kassa jayo vā¹⁰ parājayo vā,
 tumhe mā cintayitthā“¹¹ 'ti rājānam assāsetvā Bodhisattam 10
 upasamkamitvā vanditvā ekamantam nisinno „bhante ko jini-
 sati, ko parajjhissatīti“¹² pucchi. „Kālīṅgo jinissati, Assako
 parajjhissatīti“¹³. „Bhante, jinantassa kiṃ¹⁴ pubbanimittam¹⁵
 bhavissati, kiṃ parajjhantassā¹⁶“ ti. „Mahāpuñña, jinantassa
 ārakkhadevatā¹⁷ sabbaseto usabho bhavissati, itarassa sabba- 15
 kālako¹⁸, ubhinnaṃ pi ārakkhadevatā yujjhivā jayaparājayaṃ
 karissatīti“. Nandiseno tam sutvā utthāya gantvā „rañño
 sahāyasahassamattā¹⁹ mahāyodhā, te²⁰ gahetvā avidūre pabba-
 tam āruya²¹ ambho²² ambhakaṃ rañño jivitaṃ dātuṃ sakkhis-
 sathā“²³ 'ti pucchi. „Āma sakkhissāmā“²⁴ ti. „Tena hi imas- 20
 mīm papāte patathā“²⁵ 'ti. Te patitum ārabhiṃsu²⁶. Atha ne
 vāretvā „alam ettha patanena²⁷, amhakaṃ rañño suhadā²⁸
 anivattino hutvā yujjhathā“²⁹ 'ti³⁰. Te sampatiṇṇhiṃsu.
 Ubho pi atha saṃgāme paccupaṭṭhite³¹ Kālīṅgo „aham
 kira jinissāmīti“³² vosānam āpādi³³, balakāyo³⁴ pi 'ssa „am- 25
 hakaṃ kira jayo“³⁵ ti vosānam āpajji³⁶, sannāham katvā³⁷ 30

¹ Bīd omitt idaṃ. ² Ck āpu-. ³ Bīd omitt kira. ⁴ Bīd add utthāya. ⁵ Bīd vittā-.
⁶ Bī parajjhissāmā ti, Bīd parajjhissāmā ti, C^o parajjhissāmā. ⁷ Bīd kātā-. ⁸ Bīd
 etam and omitt mahārāja. ⁹ Bīd add mahārāja. ¹⁰ Bīd add kassa. ¹¹ C^o Bīd
 parajjhissā-, Bī parajjhissā-. ¹² C^o Bīd parajjhissā-, Bī parajjhissā-. ¹³ Bīd omitt kiṃ.
¹⁴ Bīd add kiṃ. ¹⁵ Bīd parajjhantassā. ¹⁶ Bīd ārakkhā-. ¹⁷ Bīd add ti. ¹⁸ Bīd
 sahāyā-. ¹⁹ Ck ne, C^o ne? ²⁰ Bīd abhiruya. ²¹ Bīd adds tumhe. ²² Bīd te
 sādhu ti paṭisunhiṃsu. ²³ Bī pappathānena. ²⁴ Bīd -dayā. ²⁵ Bīd add āha. ²⁶
 Bīd upaṭṭhite. ²⁷ Bī -ti te sāsanaṃ pāpesi. ²⁸ Bīd -yā. ²⁹ Bīd āpajjiṃsu,
 Bī ti the vosānam āpajjiṃsu. ³⁰ Bī akatvā, Bīd agahetvā.

- vaggavaggā hutvā yathārucim pakkamimsu, viriyakaraṇakāle viriyam na karimsu. Ubho pi rājāno assam abhiruhitvā¹ „yujjhissāmā“² ti aññamaññam upasamkamanti. Ubbhinnaṃ āra-khadevatā purato gantvā³ Kālīngassa⁴ āra-khadevatā sabba-
 5 seto usabho ahosi itarassa sabbakāḷako⁵, te pi⁷ aññamaññam yujjhanākāram dassetvā⁶ upasamkamimsu, te pana usabhā dvin-
 nam⁷ rājūnam yeva paññāyanti na aññesaṃ. Nandisenō Assa-
 kam pucchi: „paññāyati te mahārāja āra-khadevatā“ ti.
 „Āma paññāyati“⁸. „Kenākārena“⁹ ti. Kālīngassa⁵ āra-
 10 khadevatā sabbaseto usabho hutvā paññāyati, ambhakaṃ āra-
 khadevatā sabbakāḷo¹⁰ kilanto¹¹ hutvā¹² ti¹³. „Mahārāja,
 tumhe mā bhāyatha“¹⁴, mayam jinissāma, Kālīṅgo parajjhiss-
 sati¹⁴, tumhe assa piṭṭhito otaritvā imam satthim gahetvā su-
 sikkhitasindhavam udarapasse vāmahatthena uppīletvā¹⁵ iminā
 15 purisasahassena saddhim vegasā¹⁶ gantvā Kālīngassa⁵ deva-
 tam¹⁷ sattippahārena pātetha, tato mayam sahasamattā satti-
 sahasena paharissāma, evam Kālīngassa āra-khadevatā nas-
 sissati¹⁸, tato Kālīṅgo parajjhissati, mayam jinissāmā“¹⁹ ti.
 Rājā „sādhū“²⁰ ti Nandisenena diṇṇasaññāya gantvā sattiya
 20 pahari¹⁹, amaccāpi sattisahasena paharimsu, āra-khadevatā
 tatth' eva jivitakkhayaṃ pāpuṇi. Tāvad eva Kālīṅgo paraj-
 jhitvā palāyi. Tam²⁰ disvā sahasamattāmaccā²¹ „Kālīṅgo
 palāyati“²² unnadimsu²³. Kālīṅgo maraṇabhayaabhīto palā-
 yamāno tam tāpasam akkosanto dutiyam gātham āha:
 25 2. 'Jayo Kālīṅgānam asayhasāhinam'²⁴,
 parājayo anayo²⁴ Assakānam',

¹ C* -rū-, Bd -rūyhi-. ² Bī purito katvā. ³ Bīd kālīngarañño. ⁴ C* -lako, Bī -koliko, Bd -kaliko. ⁵ Bīd tāvadeva tāpi ⁶ Bīd dassento. ⁷ Bīd ubhinnaṃ. ⁸ Ck* -yati ⁹ C* kena kārena, Bī te kāraṇā, Bd kenākāraṇenā. ¹⁰ Bīd -kaliko, Bī adds ettha pavatto, Bd ettha pavitho. ¹¹ Bīd kilamanto. ¹² Bīd add tiṭṭha-tīti. ¹³ Bīd -yittha. ¹⁴ Bī parajji-, Bd parajhi-. ¹⁵ Bīd uppīlitvā. ¹⁶ Bīd ve-gena. ¹⁷ Bī āra-khadevatā, Bd āra-khadevatam, Ck* devatāya. ¹⁸ Bīd nassati. ¹⁹ Bīd adds sūrayodhā sahasāpi, Bī suyova sahasāpi. ²⁰ Bīd add palāyamā-nam. ²¹ Bīd -ttā amaccā. ²² Bīd unnā-. ²³ Bīd aseyya. ²⁴ Bī anvato, Bīd anuvato.

icc-eva te bhāsitaṃ brahmacāri,
na ujjubhūtā vitathaṃ bhaṇantīti. 2.

Tattha asayhasāhinan¹ ti asayham² dussaham³ sahitum⁴ samatthānam⁵,
icceva⁶ te bhāsitaṃ ti evaṃ tayā kūṭatāpasa lañcam⁷ gahetvā parajjhana-
rājānam⁸ jinissati jinānarājānam⁹ ca parajjhissatīti⁷ bhāsitaṃ, na ujjubhūtā 5
ti ye kāyena vācā manasā⁸ ca ujukā⁹ na te evaṃ musā bhaṇantīti.

Evaṃ so tāpasam¹⁰ akkosanto palāyitvā¹⁰ attano nagaram
eva gato, nivattitvā oloketum¹¹ pi nāsakkhi. Tato katipāhacca-
yena Sakko tāpasassa upatthanaṃ agamāsi. Tāpaso tena
saddhim¹² kathento tatiyaṃ gātham āha: 10

a. Devā musāvādaṃ upātivattā¹¹,
saccan dhanam paraman tesu Sakka¹²,
tan te musā bhāsitaṃ devarāja
kiṃ vā paṭicca Maghavā¹³ mahindā ti. 3.

Tattha tan te musā bhāsitaṃ ti yaṃ tayā mayham¹⁴ bhāsitaṃ taṃ¹⁴ 15
atthabhañjanakamusāvadaṃ karontena¹⁵ tayā musā bhāsitaṃ, taṃ¹⁴ tayā kiṃ
kāraṇam¹⁶ paṭicca evaṃ bhāsitaṃ ti.

Taṃ sutvā Sakko catuttham¹⁷ gātham āha:

4. Nanu te sutam¹⁸ brāhmaṇa bhañṇamāne:
devā na issanti purisaparakkamassa, 20
damo samādhi manaso adejjho¹⁷
avyaggaṭā nikkamanaṃ ca kāle
daḷhaṇ ca viriyaṃ purisaparakkamo ca
ten' eva āsi¹⁸ vijayo Assakānan ti. 4.

Tass attho: kiṃ tayā brāhmaṇa tattha tattha vacane bhañṇamāne idaṃ 25
na sutapubbaṃ yaṃ¹⁹ devā purisaparakkamassa na issanti na usūyanti²⁰, assa²¹

¹ Bīd asayha. ² Bīd asayham. ³ Bīd as-. ⁴ Bīd -vati. ⁵ Bīd dūṭhatā-. Bīd -lañ-
jam. ⁶ Bīd kālīṅgaparajjhana-karā-. ⁷ Bīd jinissatīti parājayo na anvāto assa-
karājānaṃ ca anito bujhāssatīti, Bīd jinissatīti parājayo anvayato assakarājānaṃ
ca anvayato parajjhissati. ⁸ Bīd vācāya manasā. ⁹ Bīd ujjubhūtā. ¹⁰ Bīd palā-
yanto. ¹¹ Bīd uhatipattā, Bīd upativatta, C' upātivattā. ¹² Bīd saccam kata pe-
makaraṇa sakkā, Bīd saccam katham paramam karam nu sakka. ¹³ C' k' saccavā,
Bīd māghata. ¹⁴ Bīd omīti taṃ. ¹⁵ Bīd kathentena. ¹⁶ Bīd -ṇā. ¹⁷ C' k' adojjho,
Bīd abhesajjo, Bīd abhajjo. ¹⁸ Bīd asi. ¹⁹ Bīd tathā, Bīd yathā. ²⁰ Bīd usūyanti.
²¹ Bīd assakassa.

ca rañño¹ viriyakaraṇavasena attadamanasamkhāto damo samaggaḥbhāvena manaso² adejjho³ abhejjasamādhi, Assakarañño saḥāyānaṃ⁴ viriyakaraṇakāle avyaggaṭṭāya yathā Kālīṅgassa manussā vaggavaggā⁵ hutvā osakkimṣu evaṃ⁶ anosakkānaṃ⁷ samaggaḥbhāvena pana⁸ abhejjacittāni⁹ viriyaṃ ca purisaaparakkamo
5 ca¹⁰ dhiro¹¹ ahoṣi, ten' eva kārāṇena Assakānaṃ¹² jayo āsi¹³.

Palāte ca pana Kālīṅge Assakarājā vilopaṃ gāhāpetvā attano nagaraṃ gato. Nandiseno Kālīṅgassa sāsaṇaṃ pesesi: „imesaṃ catunnaṃ rājakaṇṇānaṃ dāyajjakotṭhāsaṃ pesetu, sace na peseti¹⁴ kātabbam ettha jānissāmīti“. So taṃ sāsaṇaṃ
10 sutvā bhītatasito tāhi laddhabbadāyajjaṃ pesesi. Tato paṭṭhāya samaggavāsaṃ vasiṃsu.

Satthā imaṃ desanaṃ āharitvā jātaṃ samodhānesi: „Tadā Kālīṅgarañño dhītaro imā daharabhiḥkhuniyo ahesuṃ, Nandiseno Sāriputto, tāpaso pana aham evā“ 'ti. Cullakālīṅgajātakaṃ¹⁵.

15

2. Mahāassārohaajātaṃ.

Adeyyesu dadaṃ dānaṃ¹⁶ 'ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto Ānandattheraṃ ārabba kathesi. Paccuppannavatthuṃ hetthā¹⁷ kathitam eva. Porāṇakapaṇḍitāpi attano upakāravasen' eva karimṣu 'ti vatvā idhāpi atītaṃ āhari:

20

Atīte Bodhisatto Bārāṇasirājā hutvā dhammena samena rajjaṃ kareti dānaṃ deti sīlaṃ rakkhati. So „paccantaṃ kupitaṃ¹⁸ vūpasameṣṣāmīti“ balavāhanaparivuto gantvā parājito assaṃ abhirūhitvā¹⁹ palāyamāno ekaṃ paccantagāmaṃ pāpuṇi. Tattha tiṃsa janā rājasevakā vasanti. Te pāto va
25 gāmaṃajjhe sannipatitvā gāmakiccaṃ karonti. Tasmim khāṇe rājā vammaṭitaṃ²⁰ assaṃ āruyha²¹ alaṃkatapaṭṭiyatto va²² gāma-

¹ Bīd assakaṇṇā mātā. ² Bīd mānaso. ³ Bīd abhaḥjo. ⁴ Bīd mahāviriyaṇaṃ. ⁵ Ck vaggāvaggā corr. to vaggā-. ⁶ Ck etan. ⁷ Ck anosakkānaṃ. ⁸ Bīd omīti pana. ⁹ Bī abhājacittāna, Bī abhejjacittānaṃ. ¹⁰ Ck va. ¹¹ Bī riyo, Bī dhiro api. ¹² Bīd assakarañño. ¹³ Bī ahoṣi, Bī ahoṣiti. ¹⁴ Bīd -si. ¹⁵ Bī cūlakakālīṅga-, Bī cūlakalīṅga-. ¹⁶ Ck dada dānaṃ, Bī dadantānaṃ, Bī adantānaṃ. ¹⁷ Cfr. J. II p. 23. ¹⁸ Bīd kuppi-. ¹⁹ Ck -ruh-. Bīd -rūyh-. ²⁰ Ck vammikaṃ corr. to -taṃ, Bīd dhammikaṃ. ²¹ Bīd abhirūhi-. ²² Bīd omīti va.

dvārena antogāmaṃ pāvisi. Te „kinnu kho idan“ ti bhītā
 palāyitvā sakasakagehāni pavisiṃsu. Eko pan' ettha attano
 gehaṃ agantvā¹ rañño paccuggamaṇaṃ katvā „rājā kira pac-
 cantāṃ gato ti², tvaṃ ko si³, rājapuriso, corapuriso?“ ti.
 „Rājapuriso sammā“⁴ 'ti. „Tena hi ehitī“ rājānaṃ gehaṃ⁵
 netvā attano pīṭhake nisīdāpetvā „ehi bhadde, sahāyassa⁶ pāde
 dhovā“⁷ 'ti bhariyāya⁸ pāde dhovāpetvā attano balānurūpena āhā-
 raṃ datvā „muhuttaṃ vissamathā“⁹ 'ti sayanaṃ paññāpesi. Rājā
 nipajji. Tato¹⁰ itaro assassa sannāhaṃ mocetvā caṃkamāpetvā
 udakaṃ pāyetvā piṭṭhiṃ telena makkhetvā tiṇaṃ adāsi. Evaṃ tayo¹¹
 cattāro divase rājānaṃ paṭijaggitvā „gacchāṃ¹² āhaṃ¹³ sammā“
 'ti vutte puna rañño ca assassa ca kattaḃbayuttakaṃ sabbam
 akāsi. Rājā bhuñjitvā gacchanto „ahaṃ samma mahāassāroho¹⁴
 nāma, nagaramajjhe amhākaṃ gehaṃ, sace kenaci kiccena
 nagaraṃ āgacchasi dakkhiṇadvāre¹⁵ ṭhatvā dovārikaṃ 'mahā-
 assāroho¹⁶ kataragehe vasatīti¹⁷ vatvā¹⁸ dovārikaṃ¹⁹ gahetvā am-
 hākaṃ gehaṃ āgaccheyyāsīti²⁰“ vatvā²¹ pakkāmi. Balākāyo pi
 rājānaṃ adisvā bahinagare kandhāvāraṃ bandhitvā ṭhito rājā-
 naṃ disvā paccuggantvā parivāresi. Rājā nagaraṃ pavisanto
 dvārantare²² ṭhatvā dovārikaṃ pakkosāpetvā mahājānaṃ paṭik-
 kamāpetvā „tāta eko paccantagāmaṃ²³ maṃ daṭṭhukāmo
 āgantvā 'mahāassārohassa kahaṃ gehaṃ' ti taṃ²⁴ pucchissati,
 tvaṃ batthe gahetvā va²⁵ ānetvā maṃ dasseyyāsi²⁶, tadā
 tvaṃ²⁷ sahassaṃ lacchaṣīti²⁸ āha. So na āgañchi²⁹. Tasmaṃ
 anāgacchante rājā tassa vasanaḃgāmaṃ³⁰ baliṃ vaḃḍhāpesi. Ba-
 limhi vaḃḍhite na āgacchati³¹. Evaṃ dutiyam pi tatiyam pi
 baliṃ vaḃḍhāpesi, n' eva āgacchati. Atha naṃ gāmaṃ³² vāsino
 sannipatitvā āhaṃsu: „ayyo³³ tava³⁴ assārohassa āgatakalato

¹ Ck² Bī āg- ² Bīd add suyyati. ³ Bīd ko si tvaṃ ⁴ Bīd -yakassa. ⁵ Bīd
 bhariyaṃ tassa. ⁶ Bīd omīṭ tato. ⁷ C² Bī -mahaṃ, Bīd -ma mayari. ⁸ Bīd
 -assa-. ⁹ Bīd pucchitvā. ¹⁰ Ck² vari, C² dovāri. ¹¹ Bī ṭhatvā pucchā ti vatvā
 samma ito nivattathā ti vatvā. ¹² all four MSS. -si. ¹³ Bīd omīṭ taṃ. ¹⁴
 C² Bī omīṭ va. ¹⁵ Ck² Bī -sīti. ¹⁶ Bīd add pl. ¹⁷ Bīd nāgacchati. ¹⁸ Bīd -me.
¹⁹ Bīd ayya. ²⁰ Bī adds sabhāyaka mahā, Bīd sahāya mahā.

patthāya mayam balinā pīḷiyamānā sisam ukkhipitum na sak-
koma, gacchatha¹ mahāassārohassa vatvā amhākaṃ balim vis-
sajjayehīti². „Sādhu³ gacchissāmi, na pana sakkā tuccha-
hatthena gantum, mayham sahāyassa dve dārakā atthi, tesaṃ
5 ca bhariyāya c⁴ assa sahāyakassa ca me nivāsana-pārūpana-
pīḷandhanāni⁵ sajjetthā⁶“ ti. „Sādhu sajjesāma⁷“ ti te sabbam
paṇṇākāraṃ sajjayimsu. So taṃ ca attano ghare pakkapūvaṃ
ca ādāya gantvā dakkhiṇadvāraṃ patvā dovārikaṃ pucchi:
„kham samma mahāassārohassa gehaṃ“ ti. So „ehi das-
10 semi⁸ te“ ti taṃ⁹ hatthe gahetvā rājadvāraṃ gantvā „dovā-
riko⁷ paccantagāma-vāsiṃ⁸ gahetvā āgato“ ti paṭivedesi⁹.
Rājā¹⁰ sutvā va āsanā vutthāya¹¹ „mayham sahāyo ca tena
saddhim āgatā ca pavasantū“ ti paccuggamaṇaṃ katvā disvā
va naṃ parissajjtvā¹² „mayham sahāyikā ca dārakā¹³ c⁴ assa¹⁴
15 ārogā¹⁵“ ti pucchitvā hatthe gahetvā mahātalaṃ āruya¹⁶ se-
taccattassa heṭṭhā rājāsane nisidāpetvā aggamaheṣiṃ pakko-
sāpetvā „bhadda, sahāyassa me pāde dhovā¹⁷“ ti āha. Sā
tassa pāde dhovi. Rājā suvaṇṇabhimkārena udakaṃ āsiñci¹⁸.
Devī pāde dhovitvā gandhatelena makkhesi. Rājā „kim samma
20 atthi kiñci amhākaṃ khādaniyaṃ“ ti pucchi. So „atthīti“
pasibbake¹⁹ pūve nīharāpesi. Rājā suvaṇṇatattakena gahetvā
tassa saṅgahaṃ karonto „mama sahāyena ānītaṃ²⁰ khādathā“
ti deviyā ca amaccānaṃ ca dāpetvā²¹ sayam pi khādi. Itaro
itarā pi paṇṇākāraṃ dassesi. Rājā tassa gaṇhanatthaṃ²²
25 kāsivatthāni²³ apanetvā tena ābhatavatthayugaṃ²⁴ nivāsesi,

¹ Bīd sakkoma ayya gaccha tava sahāya. ² Bīd visajjayehīti. ³ Bīd so sādhu ti. ⁴ Bīd -pārūpanapīḷandhanādīni. ⁵ Bīd dassāmi. ⁶ Bīd tassa. ⁷ Bī adds etham, Bīd ekam. ⁸ Ck^s paccantavāsiṃ. ⁹ Bī paṭivedesa, Ck^s vutte. ¹⁰ Bīd add taṃ. ¹¹ Bīd vutthāya. ¹² Bī paṭisajjtvā, Bīd parimajjtvā. ¹³ Bīd dārakāyo. ¹⁴ Bīd ca. ¹⁵ C^s ārogā corr. to arogā, Bīd arogā. ¹⁶ Bī abhiṇṇuyhitvā, Bīd abhi-
ruya. ¹⁷ Bīd -vāhi. ¹⁸ Bīd abhiñci. ¹⁹ Bī vassibakate, Bīd pasippakato. ²⁰ Bīd ānītakhādaniyaṃ. ²¹ Bīd khādāpetvā. ²² Bī saṅgayhanattam, Bīd saṅga-
hanattham. ²³ Bīd kāsikava. ²⁴ Bī tena bhatavatthayugam, Bīd tenābhatavattra-
yugam, Ck^s āhata-, C^s tenāham tam-.

devi¹ pi kāsikasāṭakaṇ² c' eva ābharaṇāni ca apanetvā tena
 ānītaṃ sāṭakaṃ³ nivāsetvā ābharaṇāni piḷandhi. Atha naṃ
 rājārahaṃ bhojanaṃ bhojāpetvā ekaṃ amaccaṃ āṇāpesi:
 „gaccha⁴ imassa mama karaṇaniyāmen' eva massukammam
 kāretvā gandhodakena nahāpetvā⁵ sataṣaḥassagghanikaṃ kāsī- 5
 kavatthaṃ nivāśāpetvā rājālaṃkārena alaṃkārapetvā ānehi⁶.
 So tathā akāsi. Rājā uagare bheriṇ carāpetvā amacce sannī-
 pātetvā⁷ setacchattassa majjhe jātihiṇḍulakasuttaṃ⁸ pātetvā
 upaḍḍharajjaṃ adāsi. Te tato paṭṭhāya ekato bhuñjanti pi-
 vanti sayanti, vissāso thiṛo ahosi kenāpi⁹ abhejjo. Ath' assa 10
 rājā¹⁰ puttadāre pi pakkosāpetvā antonagare nivesanaṃ māpetvā
 adāsi. Te samaggā sammodamānā rajjaṃ kārenti. Atha
 amaccā kujjhivā rājaputtaṃ āhaṃsu: „kumāra, rājā ekassa
 gahapatikassa upaḍḍharajjaṃ datvā tena saddhiṃ ekato bhuñ- 15
 jati pīvati sayati dārake vandāpeti¹¹, imināpi rañño¹² kata-
 kammam pi¹³ na jānāma, kiṃ karoti rājā, mayam lajjāma¹⁴,
 tvaṃ rañño kathehi¹⁵. So „sādhū“ 'ti sampatiṇṇhitvā sab-
 baṃ taṃ kathaṃ rañño ārocetvā „mā evaṃ karohi mahārājā“
 'ti āha. „Tāta, ahaṃ yuddhaparājito¹⁶ kahaṃ vasiṃ¹⁷, api
 nu jānāthā¹⁸“ ti. „Na jānāma devā“ 'ti. „Ahaṃ etassa 20
 ghare vasanto ārogo¹⁹ hutvā āgantvā rajjaṃ kāresim²⁰, evaṃ
 mama upakārino kasmā sampattim na dassāmi²¹“ evaṃ vatvā
 ca pana²² Bodhisatto „tāta, yo hi adātabbayuttakassa deti dā-
 tabbayuttakassa na deti so āpadaṃ patvā kañci²³ upakāraṃ²⁴
 na labhatīti“ dassento imā gāthā²⁵ āha:

25

¹ Ck devin. ² Bī kāsikavattaraṇ, Bā kāsikavattaraṇ. ³ Bī tenābharaṇavattaṃ, Bā tenābharaṇavattaṃ, C' tenānītaṃ sā-. ⁴ Bīd add tvaṃ. ⁵ Bī nahā-. ⁶ Bīd -pata-petvā. ⁷ Bīd -li-. ⁸ Bī yena, Bā kenaci. ⁹ Bīd omit rājā. ¹⁰ Bī ca vandāpesi, Bā ca vaddhāpesi. ¹¹ Bīd iminā rañña. ¹² Bīd omit pi. ¹³ Bīd rājā amhe lajjāpeti. ¹⁴ Bā add tadā. ¹⁵ Bīd vasatīti. ¹⁶ Bī aññe pi hana pucchanaṭṭā, Bā maññasi nu putta jānāthā. ¹⁷ Ck ar-. ¹⁸ Bī karemi. Bā karemi. ¹⁹ Bīd omit ca pana. ²⁰ Bī omits kañci, Bā kiñci. ²¹ Bīd -rakampi. ²² Bīd pathamaṃ gātham.

1. Adeyyesu dadam dānam¹ deyyesu na-ppavecchati²
āpāsu³ vyasanam patto sahāyam nādhigacchati. 5.
2. Nādeyyesu dadam dānam⁴ deyyesu yo pavecchati⁵
āpāsu⁶ vyasanam patto sahāyam adhigacchati. 6.
- 5 a. Saññogasambhogavisesadassanam
anariyadhammesu saṭhesu⁷ nassati,
katañ ca ariyesu ca añjavesu⁸ ca
mahapphalam hoti anum⁹ pi tādisu. 7.
4. Yo pubbe katakalyāṇo akā lokesu dukkaram
10 pacchā kayirā⁹ na vā kayirā¹⁰ accantañ pūjanāraho ti. 8.

Tattha adeyyesū 'ti pubbe akatūpakāresu, deyyesū 'ti¹¹ katūpakāresu, nappavecchatīti¹² na pavesati¹³ na deti, āpāsū¹⁴ ti āpadāsu, vyasanam ti dukkham, saññogasambhogavisesadassanam ti yo mittena kato saññogo c' eva sambhogo c' eva¹⁵ tassa visesanadassanam¹⁶ guṇadassanam¹⁷ sukatañ mayham iminā ti etañ sabbam¹⁸ asuddhadhammattā anariyadhammesu kerāṭṭikattā¹⁹ saṭhesu²⁰ nassati, ariyesū 'ti attano katagunājānanena²¹ ariyesu parisuddhesu, añjavesū²² 'ti ten' eva kāraṇena ujukesu akuṭṭhesu, anum²³ pi ti appamattakam pi, tādisū 'ti ye tādisā puggalā honti²⁴ ariyā ujū tesu²⁵ ariyesu²⁶ appam pi²⁷ katañ mahapphalam hoti mahāvīpphāram mahājutikam²⁸,
20 sukhette²⁹ vuttatijam iva³⁰ na³¹ nassatīti attho, vuttam pi c' etañ: yathā bijam aggimim³² dayhati na virūhati evam katañ asappurise dayhati na virūhati
Kataññumhi ca posamhi silavante ariyavuttine
sukhette viya bijāni katam tam³³ pi³⁴ na nassatīti.
Pubbekatakalyāṇo³⁵ ti paṭhamataram upakāram katvā ṭhito, akā ti akari,
25 ayañ lokesu dukkaram nāma akāsīti attho, pacchā kayirā³⁶ ti so pacchā

¹ Bⁱ danantāna, B^d dadantānam. ² C^k -jjati, Bⁱ na pācchati, B^d na paveccasi.
³ Bⁱ āvāsu. ⁴ Bⁱ adesu dadantānam, Bⁱ adeyyesu adantānam. ⁵ B^d -pavacchati, Bⁱ deyyayyesu yo yā pagacchati. ⁶ C^s saṭthesu, Bⁱ tesu, B^d sapathesu.
⁷ Bⁱ ajjavesu, B^d ajjavesu. ⁸ Bⁱ anam, B^d anuram, C^k anum. ⁹ C^s -ram, Bⁱ kariyā, B^d kriyā. ¹⁰ B^d kriyā. ¹¹ Bⁱ add pubbe. ¹² Bⁱ nappagacchatīti, B^d nappavacchasīti. ¹³ Bⁱ -sasi. ¹⁴ Bⁱ cati, B^d cāti. ¹⁵ Bⁱ visesam, B^d visesadassanam. ¹⁶ C^k gunam-, Bⁱ guṇamdasānam. ¹⁷ Bⁱ etamattam. ¹⁸ Bⁱ karotikattā, B^d karotikatattā. ¹⁹ Bⁱ sathesu, B^d sapatesu. ²⁰ C^k -jānanakena, B^d -jānanānesu. ²¹ B^d ajjavesu, Bⁱ ajjevesu. ²² C^k anum, Bⁱ anukam. ²³ B^d adds mahapphalam hotīti. ²⁴ C^k ujutesu, Bⁱ ujubhūtesu. ²⁵ Bⁱ omit ariyesu. ²⁶ Bⁱ omit pi. ²⁷ Bⁱ mahāju - mahāvi-. ²⁸ Bⁱ supappabī-, B^d supappabī-, C^s vuttatijameva; Bⁱ add itarasmim pana pāpe bahum pi katañ aggimhi khittatijamiva. ²⁹ Bⁱ omit na. ³⁰ Bⁱ aggimbi. ³¹ Bⁱ katarinnakatarim, B^d katarimkatarim. ³² Bⁱ omit pi. ³³ Bⁱ tattha yo pubbe. ³⁴ Bⁱ kariyā.

aññaṃ kiñci guṇaṃ karotu¹ vā mā vā ten' eva paṭhamakatena² guṇena accantapūjanāraho³ hoti⁴ sabbaṃ sakkārasammānaṃ arahatīti.

Idaṃ pana sutvā n' eva amaccā na⁵ rājaputto puna⁶ kiñci kathesi⁷.

Satthā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā jātaṃ samodhānesi: 5
„Tadā paccantaḡamavāsi⁸ Ānando ahoṣi, Bārāṇasirājā pana aham evā“ ti. Mahāassāroha-jātakaṃ⁹.

3. Ekarājajātaka.

Anuttare kāmagaṇe samiddhe ti. Idaṃ Satthā Jeta-
vane viharanto aññataraṃ Kosalarājasevakaṃ ārabha kathesi. 10
Paccuppannavatthum heṭṭhā Seyyamsajātaka¹⁰ kathitam eva. Idha
pana Satthā „na tvaṃ ñeva anattena atthaṃ āhari, porāṇakapaṇ-
ḍitāpi attano anattena atthaṃ āharimsū“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasirañño upaṭṭhāko amacco rājantepure
dubbi. Rājā paccakkhato tassa dosaṃ disvā ratṭhā pabbājesi. 15
So Dabbasenāṃ¹¹ nāma Kosalarājānaṃ upaṭṭhahanto ti sabbaṃ
Mahāsīlavajātakaṃ kathitam eva. Idha pana Dabbaseno¹² mahātale
amaccamajjhe nisinnaṃ Bārāṇasirājānaṃ gaṇhāpetvā¹³ sik-
khāya¹⁴ pakkhipāpetvā uttarummāre heṭṭhāsīsakaṃ olambāpesi.
Rājā corarājānaṃ ārabha mettaṃ bhāvetvā kaṣiṇaṃ¹⁵ pari- 20
kammaṃ katvā jhānāni¹⁶ nibbattesi, bandhanaṃ chindit-
tvā¹⁷ rājā ākāse pallaṃkena nisīdi. Corassa¹⁸ sarīre dāho
upparijji, „dayhāmi dayhāmiti“ bhūmiyaṃ aparāparaṃ pavat-
tati¹⁹, „kiṃ etan“ ti ca vutte „mahārāja, tumhe evarūpaṃ
dhammikarājānaṃ²⁰ niraparādhaṃ dvārassa uttarummāre heṭṭhā- 25
sīsakaṃ olambāpethā“ ti vadimsu. „Tena hi vegena gantvā
mocetha nan“ ti. Purisā gantvā rājānaṃ ākāse pallaṃkena

¹ Bī karonto, Bā karontu. ² Bīd -kata. ³ Bīd accantaṃ-. ⁴ C^o Bīd ti. ⁵ C^o naṃ. ⁶ C^o na, Bī omits puna, C^k pana. ⁷ Bī -sati, Bā -siti. ⁸ C^o paccan-
tavāsi. ⁹ Bīd add dutiyaṃ. ¹⁰ Bīd seyyajā-. ¹¹ Bā dubbhise-. ¹² Bīd ban-
dhitvā. ¹³ Bīd sikkāya. ¹⁴ Bīd -ṇa, C^k -ṇā. ¹⁵ Bīd -naṃ. ¹⁶ C^o add gataṃ.
¹⁷ Bī vorājassa, Bā corarājassa. ¹⁸ C^k pavaddhati, C^o pavaddhati corr. to pavad-
dhati, Bīd parivatteti. ¹⁹ C^k dhammikamahārā-.

nisinnaṃ disvā āgantvā Dabbasenassa¹ kathesum². So vegena
gantvā taṃ vanditvā khamāpetvā³ paṭhamam gātham āha:

1. Anuttare kāmagaṇe samiddhe
bhutvāna pubbe vasi ekarājā,
5 so dāni dugge narakamhi khitto
na-ppajahe vaṇṇabalaṃ purāṇan ti. 9.

Tattha vasīti vuttho⁴, ekarājā ti Bodhisattaṃ nāmenālapati, so dānīti
so tvaṃ idāni, dugge ti visame, narakamhīti āvāte, olambitatthōnam san-
dbāy' etaṃ vuttaṃ, na-ppajahe vaṇṇabalaṃ purāṇan ti evarūpe visa-
10 matthāne khitto pi porāṇakavannaṃ⁵ ca balaṃ ca na-ppajhasīti⁶ pucchī.

Taṃ sutvā Bodhisatto sesagāthā avoca:

2. Pubbe va khantī ca tapo ca mayham
sampatthitā⁷ Dabbasenā⁸ ahosi,
taṃ dāni laddhāna kathan⁹ nu rāja
15 jahe aham vaṇṇabalaṃ purāṇam. 10.
3. Sabbaṃ kir' evaṃ¹⁰ pariniṭṭhitāni
yasassinam pañṇavataṃ¹¹ visayha¹²,
yaso ca laddhā purimaṃ ulāraṃ
na-ppajahe vaṇṇabalaṃ purāṇam. 11.
20 4. Panujja dukkhena sukham janinda
sukhena vā dukkham asayhasāhi¹³
ubhayattha sattā abhinibbutattā¹⁴
sukhe ca dukkhe ca bhavanti tulyā ti. 12.

Tattha khantīti adhiṇvāsanakanti, tapo¹⁵ ti tapakaranam¹⁶, sampat-
25 tthitā¹⁷ ti icchitā abhikamkhitā. Dabbasenā⁸ ti taṃ nāmenālapati, taṃ dāni
laddhāna⁹ ti taṃ¹⁸ patthanaṃ¹⁸ dānāham labhitvā, jahe ti kena kāraṇena¹⁹
jaheyyam²⁰, yassa hi dukkham vā domanassaṃ vā hoti so taṃ jaheyyā²¹ ti dīpeti,
sabb aṃ kir' eva²¹ pariniṭṭhitāniti anussavavasena attano sampattim dassento

¹ B'd dubbhise-. ² B'd ārocesum. ³ B'd -petum. ⁴ Ck B'd vutto, C^o vutto
corr. to vuttho. ⁵ P'd pu-. ⁶ Ck -tīti, B'i nappahesīti, B'd -hasīti. ⁷ B'd -paṭhītā. ⁸
C^o -na, B'd dubbhisena. ⁹ B'd -tham. ¹⁰ C^o kīreva, B'i sabbakīreva, P'd sabbamkideva.
¹¹ B'd -vantaṃ. ¹² Ck -ha, C^o -ham, B'i viseyham, B'd viseyha. ¹³ C^o -sāni corr.
to sāhi, Ck dukkha ca sayhasāhi, B'i dukkhamaseyhati, B'd dukkhapaseyhasāhi.
¹⁴ C^o -tattā corr. to -tatthā, B'i -ppukattā. ¹⁵ Ck^o tapa. ¹⁶ B'd tapacara. ¹⁷
Ck -partitā, C^o -pattinā corr. to -tthitā, B'd sam paṭhītā. ¹⁸ B'd paṭhanaṃ. ¹⁹
B'd add aham. ²⁰ C^o jaheyyam corr. to jaheyam. ²¹ P'd kideva.

āha, idam vuttam hoti: sabbā¹ eva mama kāttabakkiccāni dānasilauposatha-
kammāni² pubbe yeva³ nīṭṭhītāni, yasassinam paññavataṃ⁴ visayhā⁵
ti parivārasampattiya⁶ saddhim⁷ paññāsampadāya⁸ paññāvata⁹ asayhasāhitāya¹⁰
visayhā¹¹, tīṇi p' etāni ālapanatthe, na¹² ti pa¹³ ettha nipāto vyaññanasilīṭṭha-
vasena¹⁴ nakārassa anunāsikā katā ti pacceṭabbā, yaso cā¹⁵ ti yasa¹⁶ c' eva, lad- 5
dhā purimaṃ ti labhitvā purimaṃ pubbe aladdhapubbaṃ ulārikam¹⁷ mahantaṃ,
kilesavikkhambhanamettabhāvanajjhānuppattiyo¹⁸ 'sandhāy' evam āha, na-
pajabeti evarūpaṃ yasaṃ laddhā kīṃkāraṇā vappabalaṃ¹⁹ jhissāmi²⁰ attho,
dukkhena²¹ ti tayā uppāditena nirayamhi²² khipanadukkhena panujja sukhaṃ²³
panudītvā²⁴, sukkena vā dukkhaṃ ti²⁵ jhānasukkena vā taṃ dukkhaṃ panu- 10
dītvā²⁶, ubhayattva sattā²⁷ ti ye sattā²⁸ honti mādisā te dvīsu pi etesu ko-
ṭṭhasesu abhinibbutasabbhāvā majjhataṃ, sukhe²⁹ dukkhe³⁰ bhavanti tulyā
ekasadisā nibbikāra va hontīti.

Idam sutvā Dabbaseno³¹ Bodhisattaṃ khamāpetvā „tum-
hākaṃ rajjaṃ tumhe va kāretha³², ahaṃ vo core paribāhis- 15
sāmīti³³“ vatvā tassa duṭṭhāmacassa rājānaṃ katvā³⁴ pakkāmi.
Bodhisatto pi rajjaṃ amaccānaṃ niyyādetvā isipabbajjaṃ pab-
bajitvā Brahmaloaka-parāyano ahoṣi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā Dabbaseno Ānando ahoṣi, Bārāṇasirājā pana aham evā³⁵“ ti. 20
Ekarājajātakaṃ³⁶.

4. Daddarajātaka.

Imāni man ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ
kodhanaṃ³⁷ ārabha kathesi. Vatthum heṭṭhā kathitaṃ eva. Tadā
hi dhammasabhāyaṃ tassa kodhanabhāvakathāya samutṭhitāya Satthā 25
āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinna³⁸“ ti
pucchitvā „imāya nāmā³⁹“ ti vutte taṃ pakkosāpetvā „saccaṃ kira
tvam bhikkhu kodhano⁴⁰“ ti vatvā „āma bhante⁴¹“ ti vutte „na bhik-

¹ B'd dānasilabhāvanāupo-. ² B' ca, P'd va. ³ B'd paññavantaṃ. ⁴ B'd visayhā.

⁵ B' yasassinaṃ. P'd yasassinam. ⁶ P'd paññāya sampadāya. ⁷ B'd asayha-. ⁸ Cks
-ham, P'd visayham, and add evam. ⁹ B'd ālapanāne vanan. ¹⁰ B' byaññanasā-

līṭṭhavasena, P'd byaññanasilīṭṭhāva-. ¹¹ Cks B' -nuppattiyo. ¹² P'd purānavanna-.

¹³ B'd narakamhi. ¹⁴ Cks -dukkhena panuyujja sukhaṃ, B'd -dukkhena mama
rajjasukhaṃ. ¹⁵ C' P' panudītvā, P'd anusarītvā. ¹⁶ Cks dukkhenti. ¹⁷ P' anup-

pādetvā, P'd anuppāditvā. ¹⁸ P'd santo. ¹⁹ P'd add ca. ²⁰ P'd dubbhise-. ²¹

B'd karoṭha. ²² B' pati-, P'd pati-. ²³ P'd kāretvā. ²⁴ P'd add tattham. ²⁵

B'd kodhanabhikkhum. ²⁶ B'd add si.

khave idān' eva pubbe p' esa kodhano yeva, kodhanabbhāven' ev'
 assa' porāṇakapaṇḍitā parisuddhā nāgarājabbhāve t̥hitāpi tīni vassāni
 gūṭhabharitāya² ukkārabhūmiyaṃ vasiṃsu³ 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bo-
 5 dhisattō — Himavantapadese⁴ Daddarapabbatapāde Daddara-
 nāgabhananā⁵ atthi — tattha rajjaṃ kārentassa⁶ Sūradadda-
 raraṇṇo⁷ putto Mahādaddaro nāma ahosi, kaniṭṭhabhātā pan'
 assa Culladaddaro⁸ nāma. So kodhano pharusō nāgamāṇavikā
 akkosanto⁹ paharanto carati¹⁰. Nāgarājā tassa pharusabhāvaṃ
 10 nātva taṃ nāgabhananto niharāpetuṃ ānāpesi. Mahādaddaro
 pana pitaraṃ khamāpetvā vāresi¹¹. Dutiyam pi tassa rājā¹²
 kujjhi, dutiyam pi khamāpesi. Tatiyavāre pana „tvam maṃ¹³
 imaṃ anācāraṃ¹⁴ niharāpentam¹⁵ vāresi¹⁶, gacchatha, dve pi
 janā imamhā nāgabhanā nikkhamitvā Bārāṇasiyaṃ ukkāra-
 15 bhūmiyaṃ tīni vassāni vasathā¹⁷ 'ti nāgabhanā nikkadḍhāpesi.
 Te tattha gantvā vasiṃsu. Atha ne ukkārabhūmiyaṃ¹⁸ udaka-
 pariyante gocaraṃ pariyesamāne¹⁹ gāmadārakā disvā paharantā
 leḍḍudaṇḍādayo khipantā²⁰ „ke ime puthulasīsā sūcinaṅgutthā²¹
 udakadeḍḍubhā²²“ ti ādini vatvā akkosanti²³. Culladaddaro²⁴
 20 caṇḍapharusatāya tesam taṃ avamānaṃ asahanto „bhātika ime
 dārakājamhe paribhavantī²⁵, āsīvisabhāvaṃ no na jānanti, ahaṃ
 etesaṃ²⁶ avamānaṃ sabituṃ na sakkomi, nāsāvātena te nāses-
 sāmīti²⁷ bhātārā saddhiṃ sallapanto paṭhamam gātham āha:

1. Imāni maṃ Daddara tāpayanti

25 vācāduruttāni manussaloke

‘maṇḍūkabhakkhā’ ‘udakantasevī’

āsīvisaṃ maṃ avisā sapantīti. 13.

¹ Ck -vena cassa. Bī vena nevassa. ² Bī gujaparitāya, Bā gudhāparitāya. ³ Bīd -tappa-. ⁴ Bīd add nāma. ⁵ Ck kārentam. ⁶ C sūra-, Bīd omit sūra-. ⁷ Bīd cūla-. ⁸ Bīd add paribhāsanto. ⁹ Bīd vicarati. ¹⁰ Bīd nivā-. ¹¹ Bīd rājā tassa. ¹² Bīd omit maṃ. ¹³ Bīd anācāriyaṃ. ¹⁴ Bīd niharāpetuṃ. ¹⁵ Bīd add ca. ¹⁶ Ck -no. ¹⁷ Bīd -ti. ¹⁸ Ck sūci-, C sūci- ¹⁹ Ck deḍḍū-, Bī deḍḍu-
 bhakkhā, Bā deḍḍubhā. ²⁰ Bīd add paribhāsanti. ²¹ Bīd cūla-. ²² Bī pahara-
 yanti, Bā abhībhavanti. ²³ Bīd tesam.

Tattha tāpayantīti dukkhāpenti, maṇḍūkabhakkhā udakantasevīti maṇḍūkabhakkhā ti¹ udakantasevīti ca vadantā ete avīsā gāmadārakā² maṃ āśivisaṃ samānaṃ sapanti akkosantīti.

Tassa vacanaṃ sutvā Mahādaddaro sesagāthā abhāsi:

9. Sakā raṭṭhā pabbajito³ aññaṃ janapadaṃ gato 5
mahantaṃ koṭṭhaṃ kayirātha duruttānaṃ nidhetave. 14.
- a. Yattha posaṃ na jānanti jātiyā vinayena vā
na tattha mānaṃ kayirātha vasam aññātake jane⁴. 15.
1. Videsavāsaṃ vasato jātavedasamena⁵ pi
khamitabbaṃ sapaññaṃ api dāsassa tajjitan ti. 16. 10

Tattha duruttānaṃ nidhetave ti yathā dhaññānaṃ niddhānatthāya mahantaṃ koṭṭhaṃ katvā pūretvā kicce uppanne dhaññaṃ valañjenti⁶ evaṃ evaṃ videsagato⁷ antohadaye paṇḍito puriso⁸ duruttānaṃ niddhānatthāya mahantaṃ koṭṭhaṃ kayirātha, tattha tāni duruttāni niddahitvā⁹ puna attano pahonakālaṃ¹⁰ kātabbaṃ karissati, jātiyā vinayena vā ti ayaṃ¹¹ khattiyo 15
brāhmaṇo ti vā silavā bahussuto guṇasampanno ti vā evaṃ yattha¹² jātiyā vinayena vā na jānantīti attho, mānaṃ ti evarūpaṃ maṃ¹³ lāmakavohārena¹⁴ voharanti na sakkaronṭi na garukaronṭi¹⁵ mānaṃ na kareyya, vasam aññātake jane ti attano jātigottaṃ¹⁶ ajānantassa santike vasanto, vasato ti vasatā¹⁷ ayaṃ eva vā pārho 20

Evam¹⁷ tattha tīni vassāni vasiṃsu. Atha¹⁹ pitā pakko-sāpesi²⁰. Te²¹ tato paṭṭhāya nihatamānā jātā.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi: (Saccapariyosāne²² kodhano bhikkhu anāgāmiphale pa-tiṭṭhaṃ) Tadā Culladaddaro kodhanō bhikkhu ahoṣi. Mahādaddaro 25
pana aham evā 'ti. Daddarajātakaṃ²³.

¹ B'd add ca. ² Ck -kaṃ, C^s -kaṃ corr to -kā. ³ B'd pabbā-. ⁴ C^s -tatejano, B'i -tathejano. ⁵ B'i jātiyā vinayena. B'd jātiyā vinayena. ⁶ Ck va-, B'd valañ-janti. ⁷ C^s -saṃgato, B'i -savāsaṃ vasato, B'd -savāsaṃ vasanto ⁸ B'd poso. ⁹ B'i niddāyitvā, B'd niddahitvā. ¹⁰ B'd pahonakakāle. ¹¹ B'd ahaṃ. ¹² B'i yatta evaṃ, B'd omits evaṃ. ¹³ B'd omit maṃ. ¹⁴ B'i omits voh-. B'd ravasena. ¹⁵ B'd garuṃka-. ¹⁶ B'd -ttādini. ¹⁷ Ck vasaṇā na, C^s vasatāva, B'i vasatā ti. ¹⁸ B'd add te. ¹⁹ B'd add ne. ²⁰ B'd -petvā. ²¹ B'd omit te. ²² B'd add so. ²³ B'd add catutthaṃ.

5. Sīlavīmaṃsanajātaka.

N' atthi loke raho nāmā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto kilesaniggaham ārabha katesi. Vatthum Ekādasanipāte Pāṇiyajātaka¹ āvibhavissati. Ayaṃ pan' ettha saṅkhepo: pañcasatā bhikkhū anto Jetavane vasantā majjhimayāmasamanantare kāmavitakkaṃ vitakkayimsu. Satthā chasu pi rattimdivā-koṭṭhāsesu yathā ekacakkhuko cakkhum ekaputto puttaṃ cāmari² vālaṃ appamādena rakkhati evaṃ niccakālaṃ bhikkhū³ oloketi⁴. So rattibhāge dibbacakkhunā Jetavanam olovento cakkavattirañño anto⁵ nivesane uppannacore viya te bhikkhū disvā gandhakuṭim vivaritvā Anandattheraṃ pakkosivā⁶ „Ānanda, anto⁷ koṭṭisanthāre⁸ bhikkhū⁹ sannipātetvā¹⁰ gandhakuṭidvāre āsanaṃ paññāpehiti“ āha. So tathā katvā Satthu paṭivedesi. Satthā paññattāsane nisīditvā sabbasaṃgāhikavasena āmantetvā „bhikkhave, porāṇakapaṇḍitā 'pāpakaraṇe raho nāma n' atthīti' pāpaṃ na karimsū“ 'ti vatvā¹¹ atitā āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rājjaṃ kārente Bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto tath' eva Bārāṇasiyaṃ disāpāmokkhaṃ¹² santike pañcannaṃ māṇavakasatānaṃ jeṭṭho¹³ hutvā sippaṃ uggaṇhi¹⁴. Ācariyassa¹⁵ 90 vayappattadhītā¹⁶ atthi. So cintesi: „imesaṃ māṇavakānaṃ sīlaṃ vīmaṃsitvā sīlasampannass' etaṃ¹⁷ dassāmīti“ so ekadivasam māṇavake āmantetvā „tātā, mayhaṃ dhītā vayappattā, vivāhaṃ assā kāressāmi, vatthālaṃkāraṃ laddhum vaṭṭati¹⁸, tumhe attano nītakānaṃ apassantānaṃ¹⁹ thenetvā vatthālaṃkāre āharatha, kenaci aditṭham eva gaṇhāmi²⁰, dassetvā ābha- 95 taṃ na gaṇhāmīti“ āha. Te „sādhū“ 'ti sampatiṇṇhitvā tato paṭṭhāya nītakānaṃ apassantānaṃ thenetvā vatthapilandhanā-dini āharanti, ācariyo ābhaṭaṃ ābhaṭaṃ²¹ visum visum yeva²² ṭhapesi. Bodhisatto²³ na kiñci āhari. Atha naṃ ācariyo āha:

¹ C^k paññājā-, Bⁱ paññāsajā-, B^d pañiyajā-. ² C^k camari, C^s camari, B^d cāmari. ³ B^d -um, C^s Bⁱ -u. ⁴ C^s -kesi. ⁵ B^d attano. ⁶ B^d āmantetvā. ⁷ B^d add jetavane. ⁸ Bⁱ -sandhāre, B^d -sandhāgāre. ⁹ B^d vasaṇakabhī-. ¹⁰ B^d -pāpāpetvā. ¹¹ B^d add tehi yācīto. ¹² B^d add ācariyassa. ¹³ B^d jeṭṭhako. ¹⁴ Bⁱ -hīti, B^d -hati. ¹⁵ B^d add pana. ¹⁶ B^d -ttā-. ¹⁷ B^d -nnaṣeva dhī-taraṃ. ¹⁸ B^d add gacchatha. ¹⁹ B^d -nañ űeva. ²⁰ B^d gaṇhatha. ²¹ B^d ābhaṭābhaṭaṃ, C^k ābataṃ. ²² B^d omit yeva. ²³ B^d add pana.

„tvaṃ pana tāta na kiñci āharasīti“. „Āma ācariyā“ 'ti.
 „Kasmā tātā“ 'ti. „Tumhe¹ kassaci passantassa ābhatāṃ
 na² gaṇhatha, ahaṃ pana pāpakaraṇe raho³ na passāmīti“ di-
 pento ime dve gāthā āha:

1. N' atthi loke raho nāma pāpakammaṃ pakubbato, 5
 passanti vanabhūtāni, taṃ bālo maññati⁴ raho. 17.
2. Ahaṃ raho na passāmi, suññaṃ vāpi na vijjati,
 yattha aññaṃ⁵ na passāmi asuññaṃ hoti tam mayā ti. 18.

Tattha raho ti paṭicchannatthānaṃ, vanabhūtānīti vane nibbattabhūtāni,
 taṃ bālo ti taṃ pāpakammaṃ raho nāma⁶ mayā katan ti bālo maññati, 10
 suññaṃ vāpīti yaṃ vā thānaṃ sattehi suññaṃ tucchaṃ bhavēyya tam pi
 n' atthi āha.

Ācariyo tassa pasīditvā „tāta, na⁷ mayhaṃ gehe dhanam
 n' atthi, ahaṃ pana sīlasampannassa dhītaraṃ dātukāmo ime
 māṇavake vīmaṃsanto evaṃ akāsiṃ, mama dhītā tumhaṃ⁸ ñeva 15
 anucchavikā“ ti dhītaraṃ alaṃkaritvā Bodhisattassa adāsi,
 sesamāṇavake „tumhehi ābhatābhatam⁹ tumhakaṃ geham eva
 nethā“ 'ti āha.

Satthā „iti kho bhikkhave¹⁰ dussīlamāṇavakā attano dussīlatāya
 taṃ itthiṃ na labhiṃsu, itaro paṇḍitamaṇavo sīlasampannatāya la- 20
 bhīti¹¹“ vatvā abhisambuddho hutvā itarā dve gāthā abhāsi:

3. Dujjacco ca ajacco¹² ca nando ca sukhavacchano¹³
 vajjho¹⁴ addhuvasīlo¹⁵ ca te dhammaṃ jahum atthikā¹⁶. 19.
4. Brāhmaṇo ca kathaṃ jahe sabbadhammāna pārāgū
 yo dhammam anupāleti dhitimā saccanikamo ti. 20. 25

Tattha dujjacco ti ādayo cha¹⁷ jeṭṭhamāṇavakā¹⁸, tesam nāmaṃ gaṇhi,
 avasesānaṃ nāmaṃ agahetvā sabbasaṅgāhikavaseṇ' eva te dhammaṃ jahu-
 matthikā¹⁶ ti āha, tattha te ti sabbe pi te māṇavā dhammaṃ ti itthi-

¹ B^d add na. ² B^d omit na. ³ B^d add nāma. ⁴ B^d -te. ⁵ B^d suññaṃ.
⁶ C^k nā, B^d omit nāma. ⁷ so all four MSS. ⁸ C^k tumhākaṃ corr. to tumhaṃ,
 Bⁱ tuyhaṃ. ⁹ B^d ābhatābhatam. ¹⁰ B^d add te. ¹¹ B^d labhatīti. ¹² B^d su-
 jacco, Bⁱ succo. ¹³ B^d -vaḍhito. ¹⁴ Bⁱ vajho, B^d vaḍho? C^k vejjo. ¹⁵ Bⁱ
 andhaca-, B^d andhāca-. ¹⁶ B^d -mattikā. ¹⁷ C^k ja, Bⁱ sa, C^k omits cha. ¹⁸ B^d
 jeṭṭhakamā-.

paṭṭilābhasabbhāvaṃ jahumatthikā¹ ti jahuatthikā² ayam eva vā pāṭho, ma-
kāro pana³ vyañjanasandhivasena vutto, idaṃ vuttaṃ hoti: sabbe pi te māṇavā
tāya itthiya⁴ atubhikā va hutvā attano dussilatāya taṃ itthipaṭṭilābha-sabbhāvaṃ⁵
jahimsu⁶, brāhmaṇo cā⁷ ti itaro pana sīlasampanno brāhmaṇo kathāṃ hi⁸
5 kena kāraṇena taṃ itthipaṭṭilābham⁹ jahissati, sabbadhammānaṃ ti imasmīṃ
ṭhāne lokiyāni pañca sīlāni¹⁰ dasa sīlāni¹¹ tīpi sucaritāni sabbadhammā nāma,
tesaṃ so¹² pāraṃ gato ti pāragū, dhammaṃ ti vuttappakāraṃ eva dhammaṃ
so¹³ pāleṭi sakkhati, dhitimā ti sīlarakkhanādhitiyā¹⁴ samannāgato, sacca-
nikkamo ti sacce¹⁵ sabbhāvabhūte¹⁶ yathāvutte¹⁷ sīladhamma¹⁸ nikkamena
10 samannāgato.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam
samodhānesi: (Saccapariyosāne tāni pañcabhikkhusatāni arahatte pa-
tiṭṭhahimsu) „Tadā ācariyo Sāriputto ahoṣi. paṇḍitamāṇavo pana
aham evā“ ti. Sīlavimāmsana-jātakaṃ¹⁹.

15

6. Sujātajātaka.

Kim aṇḍakā ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto Malli-
kam¹ devīm ārabha kathesi. Ekadivasam kira raṇṇo tāya saddhim
sirivivādo ahoṣi, sayanakalaho ti pi vadanti yeva. Rājā kujjhitvā
tassā atthibhāvaṃ pi² na jānāti. Mallikā³ „Satthā raṇṇo mayi
20 kuddhabhāvaṃ na jānāti⁴, maññe⁵ ti cintesi. Satthāpi nātvā
„imesaṃ samaggabhāvaṃ karissāmiti“ pubbaṇhasamayam nivāsetvā
pattacīvaram ādāya pañcabhikkhusataparivāro⁶ Sāvattim pavisitvā
rājadvāram agamāsi. Rājā Tathāgatassa pattam gahetvā nivesanaṃ
pavesetvā paññattāsane nisīdāpetvā Buddha-pamukhassa saṃghassa⁷
25 dakkhiṇodakaṃ datvā yāgukhajjakam āha⁸. Satthā pattam hat-
thena⁹ pidahitvā „mahārāja kham devīti“ āha. „Kim bhante tāya,
attano yasena mattā esā“ ti¹⁰. „Mahārāja, sayam eva yasam datvā
mātugāmaṃ ukkhipitvā tāya katassa aparādhassa asahanaṃ nāma
ayuttan“ ti. Rājā Satthu vacanaṃ sutvā taṃ pakkosāpesi. Sā

¹ B'd -mattikā. ² B'd jahimattikā. ³ E'd pada. ⁴ E'd adds paṭṭilābha sabbhāvaṃ
jaliyā. ⁵ C's itthim-. ⁶ L's vijahimsu. ⁷ B'd jahoti. ⁸ B'd -bhasabbhāvaṃ. ⁹
E'd so tesaṃ. ¹⁰ B'd yo. ¹¹ B'd -na-. ¹² B'd sacca. ¹³ B's -to, E'd -tena,
C's -teti. ¹⁴ B'd -ttena. ¹⁵ B'd -mma. ¹⁶ B'd add pañcamam. ¹⁷ C's -kā
corr. to -kaṃ, B's -ka, E'd -kā. ¹⁸ E'd omit pi. ¹⁹ E's adds devīpissa, B'd de-
vipi. ²⁰ B'd -titi. ²¹ E'd omit maññe. ²² B'd pañcasatthibhikkhu-. ²³ B'd
bhikkhusa-. ²⁴ C's -rati, L's -ritvā. ²⁵ B'd hatthena pattam. ²⁶ B'd mattāyāti.

Satthāraṃ parivisi. Satthā „aṇṇamaṇṇaṃ samaggehi bhavitum¹ vaṭṭatīti²“ sāmaggiyarasassa vaṇṇaṃ kathetvā pakkāmi. Tato paṭṭhāya ubho samaggavāsaṃ vasiṃsu. Bhikkhū dhammasabbhāyaṃ katham samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso, Satthā ekavācaneṃ³ eva ubho samagge akā-sīti⁴“. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya⁵ sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāma“⁶ 'ti vutte „na bhikkhave idāu⁷ eva pubbe p' āhaṃ ete ekovāden⁸ eva⁹ samagge akāsin¹⁰“ ti vatvā¹¹ atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto tassa atthadhammānusāsako amaccō ahosi. Ath' ekadivasaṃ rājā mahāvātapaṇaṃ¹² vivaritvā rājaṅgaṇaṃ oloka-yamāno atṭhāsi. Tasmim̐ khaṇe ekā paṇṇikadhītā abhirūpā paṭhamavaye tṭhitā¹³ badarapacchīm sīse katvā „badarāni gaṇ-hatha¹⁴, badarāni gaṇhathā“¹⁵ 'ti vadamānā rājaṅgaṇena gac-chati¹⁶. Rājā tassā saddaṃ sutvā¹⁷ paṭibaddhacitto hutvā as-sāmikabhāvaṃ ṇatvā pakkosāpetvā taṃ aggamaheṣiṭṭhāne tṭha-petvā mahantaṃ yasaṃ adāsi. Sā rañño piyā ahosi manāpā. Ath' ekadivasaṃ rājā suvaṇṇatattake badarāni khādanto nisīdi¹⁸. Sujātā devī rājānaṃ badarāni khādantaṃ disvā „mahārāja, kin nāma¹⁹ tumhe khādathā“²⁰ 'ti pucchantī paṭha-maṃ gātham āha:

1. Kim̐ aṇḍakā²¹ ime deva nikkhittā kamsamallake
upalohitakā vaggū, te²² me akkhāhi pucchito ti. 21.

Tattha kim̐ aṇḍakā²³ ti kim̐ phalāni nāma²⁴ etānīti²⁵ parimaṇḍalavasena pana aṇḍakā ti āha, kamsamallake ti suvaṇṇatattake, upalohitakā ti rattavappā, vaggū ti vakkhā²⁶ nimmalā

Rājā kujjhitvā „badarapakkavāṇijake²⁷ paṇṇikagahapati-kassa dhīte²⁸ attano kulasantakāni badarāni pi na jānāsīti²⁹, vatvā dve gāthā abhāsi:

¹ C^o vasitum. ² C^o vaddhatīti, Bⁱ paṭhatīti, B^d vattatīti. ³ C^o ekovareneva corr. to -vādeneva, B^d ekavāreneva, Bⁱ ekavācaneveva. ⁴ B^d add tehi yācito. ⁵ B^d omīti mahā. ⁶ B^d add sujātā nāma. ⁷ B^d kinātha. ⁸ B^d kināthā. ⁹ B^d agamāsi. ¹⁰ B^d add tāya. ¹¹ B^d add tadā. ¹² Bⁱ nāmetam, B^d nāmapetaṃ. ¹³ B^d -kāni. ¹⁴ B^d tani. ¹⁵ B^d etāni. ¹⁶ C^o vakkā, B^d cakkhā. ¹⁷ B^d -paṇṇavāṇijake. ¹⁸ B^d dhītā.

2. Yāni pure tuvaṃ¹ devi bhaṇḍu nantakavāsini²

ucchaṇḡahatthā pacināsi tassā te koliyaṃ phalaṃ. 22.

3. Uḍayhate³ na ramati, bhogā vippajahanti taṃ,

tatth' ev' imaṃ paṭinetha⁴ yattha kolaṃ pacissatīti. 23.

- 5 Tattha bhaṇḍū ti muṇḍasiṃsā hutvā, nantakavāsini⁵ jīṇṇapilotika-nivattā, ucchaṇḡahatthā pacināsīti ataviṃ pavasiṭvā amkusakena sākhaṃ nametvā⁶ ocatocitaṃ hatthena ucchaṇḡe pakkhipanavasena ucchaṇḡahatthā hutvā pacināsi ocināsi. tassā te koliyaṃ phalaṃ ti tassā tava evaṃ pacinantīyā⁷ yaṃ mayāṃ idāni khādāma imaṃ⁸ koliyaṃ kuladattikaṃ⁹ phalaṃ ti attho,
- 10 uḍayhate na ramatīti ayaṃ jambī imasmim̐ rājakule vasamānā lohakumbhiyaṃ pakkhittā viya dayhanti nābhīramati, bhogā ti rājabbhogā imaṃ alakikikaṃ vippajahanti. yattha kolaṃ pacissatīti yattha gantvā puna badaram eva pacinītvā¹⁰ vikkīpanti jīvikaṃ kappessati tatth' eva naṃ nethā 'ti¹¹.

Bodhisatto „ṭhapetvā maṃ aṇṇo ime samagge kātuṃ na
15 sakkhissati¹², rājānaṃ saṇṇāpetvā imissā anikkadḍhanaṃ karissāmi¹³“ cintetvā catutthaṃ gātham āha:

4. Honti h' ete mahārāja iddhipattāya nāriyā,

khama¹⁴ deva Sujātāya, māssā¹⁵ kujjhi rathesabbhā 'ti. 24.

- Tass' attho: mahārāja ete evarūpā pamādadosaṃ sampattāya¹⁶ nāriyā
20 honti na na honti¹⁷, etaṃ evarūpe uccē ṭhāne ṭhapetvā idāni ettakassa aparādhassa asahanaṃ nāma na yuttam tumhākaṃ, tasmā khama¹⁸ deva Sujātāya, etissā¹⁹ mā kujjhi rathesabbhā²⁰ rathajettakā 'ti²¹.

Rājā tassa vacanena deviyā taṃ aparādham̐ sahitvā yathā-
ṭhāne yeva naṃ ṭhapesi. Tato paṭṭhāya ubho samaggavāsaṃ
25 vasimsu.

Satthā imaṃ desanaṃ²² āharitvā jātakam̐ samodhānesi: „Tadā Bārāṇasirājā Kosalarājā ahosi, Sujātā Mallikā, amacco²³ aham evā²⁴ 'ti. Sujātajātakam̐²⁵.

¹ Ck^o tvaṃ. ² Bⁱ nandavāsini, B^d nandakavāsini. ³ C^o uḍḍa-. ⁴ B^d pati-. ⁵ Bⁱ nandagāvisinīti. ⁶ B^d sākhaṃ nā-. ⁷ B^d pacināya ocināya. ⁸ B^d idam̐. ⁹ B^d -yaṃ. ¹⁰ B^d vici-. ¹¹ B^d add vadati. ¹² B^d -tīti. ¹³ B^d khamatha. ¹⁴ C^o māssu, B^d māsu. ¹⁵ B^d pamattāya. ¹⁶ B^d omit nana honti. ¹⁷ B^d khamatha. ¹⁸ B^d etissā sujātāya. ¹⁹ B^d -bhā ti. ²⁰ B^d add attho. ²¹ B^d dhammade-. ²² B^d add pana. ²³ B^d chaṭṭhaṃ.

7. Palāsajātaka.

Acetanam brāhmaṇā¹ 'ti. Idam Satthā parinibbānamañce
 nipanno Ānandattheram ārabha kathesi. So h' āyasmā „ajja
 rattiyam paccūsasamaye Satthā parinibbāyissatī“² natvā „ahañ c' amhi
 sekho karaṇīyo³ Satthu ca me parinibbānam bhavissatī⁴, pañcavisati⁵
 vassāni Satthu kataṃ upaṭṭhānam nipphalaṃ bhavissatī“⁶ sokābhi-
 tunno⁷ uyyānovarake⁸ kapisise⁹ ālambitvā parodi. Satthā taṃ apas-
 santo „khaṃ bhikkhave Ānando“ ti pucchitvā taṃ atthaṃ sutvā¹⁰
 pakkosāpetvā¹¹ „katapuṇṇo si tvam Ānanda, padhānam anuyuṇja¹²,
 khippam hosi anāsavo¹³, mā cintayi¹⁴, idāni tayā mama kataṃ upaṭ-
 ṭhānam kimkāraṇā nipphalaṃ bhavissati, yassa te pubbe sarāgādikāle
 pi mama kataṃ uppaṭṭhānam nipphalaṃ nāhosīti“¹⁵ vatvā atitāṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadata rajjam kārente
 Bodhisatto Bārāṇasito avidūre palāsarukkhadevatā hutvā
 nibbatti. Tadā Bārāṇasivāsino¹⁶ devatāmaṅgalikā¹⁷ ahesuṃ¹⁸
 niccaṃ balikaraṇādīsu payuttā. Ath' eko duggatabrahmaṇo
 „aham p' ekaṃ¹⁹ devataṃ paṭijaggissāmīti“²⁰ ekassa unnatap-
 padese²¹ ṭhitassa mahato²² palāsarukkhassa mūlaṃ samaṃ nī-
 tiṇaṃ²³ katvā parikkhipitvā vālikaṃ²⁴ okirāpetvā²⁵ sammajjitvā
 rukkhe²⁶ gandhapañcaṅgulikāni datvā mālāgandhadhūpehi pū-
 jetvā dīpaṃ jāletvā „sukhaṃ sayā²⁷“ 'ti vatvā rukkhaṃ padak-
 khipaṃ katvā pakkamati. Dutiyadivase²⁸ pāto va gantvā su-
 khaseyyam pucchati. Ath' ekadivasaṃ rukkhaddevatā cintesi:
 „ayam brāhmaṇo ativiya maṃ paṭijaggati, imaṃ brāhmaṇaṃ
 vimāmsitvā yena kāraṇena maṃ paṭijaggati taṃ dassāmīti“²⁹ sā
 tasmiṃ³⁰ brāhmaṇe³¹ āgantvā rukkhamūlaṃ³² sammajjante ma-
 hallakabrahmaṇavesena samīpe ṭhatvā paṭhamam gātham āha:

¹ Bīd -ṇa asuṇantan. ² Bīd saks-. ³ Bīd -tīti. ⁴ Bīd -bhībhūto. ⁵ Bīd uyyā-
 nadvārakoṭhake. ⁶ Bīd -saṃ. ⁷ Bīd kathesi. Bīd kathasi taṃ. ⁸ Bīd adds ova-
 ditvā, Bīd ovāditvā. ⁹ Bīd -jāhi. ¹⁰ Bīd anāsavo hohi Ānanda. ¹¹ C^o cintesi.
¹² Bīd add manussā. ¹³ Bīd -tānaṃmañ-. ¹⁴ Bīd pi ekaṃ. ¹⁵ C^o Bīd -tapa-
¹⁶ C^k mahato, Bīd bahato. ¹⁷ Bīd nīthinaṃ, Bīd natinaṃ, C^k nittinaṃ, C^o nitti-
 naṃ corr. to -ṇaṃ. ¹⁸ Bīd vālu-. ¹⁹ Bīd okiritvā. ²⁰ Bīd rukkhaṃ. ²¹ Bīd
 seyyasi. ²² Bīd dutiyatatiyadī-. ²³ Bīd pucchissāmī. ²⁴ Bīd add khaṇe. ²⁵
 Bīd add ca ²⁶ Bīd -le.

1. Acetanam brāhmaṇa asuṇantam
 jāno ajānantam imam palāsam
 āradhaviṛiyo dhuvaṃ appamatto
 sukhasēyaṃ pucchasi¹ kissa hetū 'ti. 25.

5 Tattha asuṇantaṃ ti acetanaṃ nāma asuṇantaṃ, jāno ti tuvaṃ jāna-
 māno hutvā, dhuvaṃ appamatto ti nīcappamatto.

Tam sutvā brāhmaṇo dutiyaṃ gātham āha:

2. Dūre suto c' eva brahā ca rukkho
 dese ṭhito bhūtanivāsaruṇo,
 10 tasmā namassāmi imam palāsam
 ye c' ettha bhūtā te ca² dhanassa hetū 'ti. 26.

Tattha dūre suto ti brāhmaṇa ayaṃ rukkho dūre suto vissuto³, na
 āsannaṭṭhāne yeva pākato, brahā cā ti mahanto ca, dese ṭhito ti unnate
 same bhūmippadese ṭhito, bhūtanivāsaruṇo ti devatānivāsabbāvo addhā ettha
 15 mahesakkhadevatā nivutthā⁴ bhavissati⁵, te ca dhanassa hetū 'ti imaṃ ca
 rukkham ye c' ettha rukkhe nivutthā bhūtā te⁶ ca dhanassa hetu namassāmi
 na nikkāraṇā⁷ ti.

Tam sutvā rukkhadevatā brāhmaṇassa pasannā „ahaṃ
 brāhmaṇa imasmiṃ rukkhe nibbattadevatā, mā bhāyi, dhanam
 20 te dassāmiti“ tam assāsetvā attano viṇṇānavāre mahantena
 devatānubhāvena ākāse ṭhatvā itarā dve gāthā abhāsi:

3. So te karissāmi yathānubhāvaṃ
 kataññutaṃ brāhmaṇa pekkhamāno,
 katham hi āgamma sataṃ sakāse⁸
 25 moghā te assu⁹ pariphanditāni¹⁰. 27.
 4. Yo tindurukkhassa paro pilakkhu¹¹
 parivārito pubbayaṇṇo ulāro
 tass' esa¹² mūlasmiṃ nidhī¹³ nikkhāto
 adāyādo¹⁴, gaccha, tam uddharāhīti. 28.

¹ Cks -ti. ² Bī omits ca. ³ Ck -te; C^o -te corr. to -to. ⁴ Ck ti vutthā, C^o
 tiv- corr. to niv-, Bā nivuttā, Bī omits vutthā. ⁵ Bīd -tīti. ⁶ Bī rukkhe de-
 vatā te, Bā rukkhe nivutthā devatā te. ⁷ Bā -raṇāyā. ⁸ Ck -sa, C^o -sa corr.
 to -se. ⁹ Cks assa. ¹⁰ Ck pariva-, C^o paripa- corr. to paripha-, Bī pari-
 man-, Bā paribandhitāni. ¹¹ Bīd milakkhu. ¹² Bī tassevasamma. Bā tasse-
 vasa. ¹³ C^o nidhiṃ, Ck nidhiṃ, Bīd nidhi. ¹⁴ Ck adāyado, C^o adāyado corr. to
 adāyādo.

Tattha yathānubhāvan ti yathāsatti yathābalaṃ, kataññūtan ti tayā mayhaṃ katagūṇaṃ jānanto taṃ attani vjjamānaṃ kataññūtaṃ pekkhamāno, āgammā 'ti āgantvā, sataṃ sakāse ti sappurisaṇṇaṃ santike, moghā ti moghāni, pariphanditānīti sukhaseyyāpucchanaśasena vācā¹ phanditāni² sammajjanādikārapena kāyaphanditāni³ ca tava kathaṃ⁴ aphaḷāni bhavissanti, yo tindurukkhassa⁵ 'ti yo esa tindurukkhassa parato⁶ pilakkhurukkho⁷ 'thito ti vimānadvāre 'thitā va hatthaṃ pasāretvā dasseti, parivārito ti ādisu tassa pilakkhurukkhassa⁷ mūle, esa te⁸ rukkhamūlaṃ parikkhipitvā nīhitatāya⁹ samparivārito¹⁰, pubbe pi¹¹ yitthayaññāśasena purimasānikānaṃ uppannattā¹² pubbayāññā, anekaniḍhikumbhībhāvena mahantattā ulāro, bhūmiṃ khaṇḍitvā 'thapitattā¹³ nikkhāto, idāni dāyādānaṃ abhāvato adāyādo, idāni vuttaṇṇi hoti: esa taṃ rukkhāmūlaṃ parikkhipitvā gīvāya gīvaṃ paharaṇṇiṇaṃ kumbhīnaṃ¹⁴ vasena mahāniḍhi nikkhāto assāmiḥ, gaccha naṃ¹⁵ uddharitvā gaṇhā 'ti

Evaṃ ca pana vatvā sā devatā „brāhmaṇa, tvaṃ etaṃ uddharitvā gaṇhanto kilamissasi, gaccha tvaṃ, aham eva¹⁶ tava gharaṃ netvā asukasmim¹⁷ asukasmim¹⁸ ca 'thāne nidahissāmi, tvaṃ yāvajīvaṃ etaṃ dhanam paribhuñjanto dānaṃ dehi sīlaṃ rakkhā¹⁹ 'ti brāhmaṇassa ovādāni datvā taṃ dhanam attano ānubhāvena tassa ghare patitṭhāpesi.

Satthā imam desanaṃ²⁰ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā brāhmaṇo Anando ahoṣi, rukkhadevatā aham evā²¹ 'ti. Palāsa-jātakam²².

8. Javasakuṇajātaḥ.

Akaramhase te kiccaṃ ti. Idam Satthā Jetavane²³ viharanto Devadattassa akataññūtaṃ ārabhha kathesi — pe — „na bhikkhave Devadatto idān' eva pubbe pi²⁴ akataññū yevā²⁵ 'ti vatvā atītaṃ āhāri:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto Himavantapadesa²⁶ rukkhakoṭṭhasakuṇo²⁷

¹ Bīd vācāya. ² Bī parassavarahitāya, Bī pharussavarahitāya. ³ Bīd -bandhitāni.

⁴ Bīd kataṇṇi. ⁵ Bī yo tindurukkhassa paro milakkhu, Bīd -ssa puro milakkhu.

⁶ Cī pha-, Bīd pūrato. ⁷ Bīd mi- ⁸ Bī mūle eva etthakaṃ, Bīd mūle eva esa taṃ. ⁹ Bīd nidahitattā. ¹⁰ Bīd pari-. ¹¹ Bīd omīti pi. ¹² Bīd uppannatāya.

¹³ Bīd niḍhikumbhīnaṃ. ¹⁴ Cī Bī taṃ. ¹⁵ Bīd add taṃ. ¹⁶ Cī omīti asukas-

mim. ¹⁷ Bīd -āhi. ¹⁸ Bīd dhammade-. ¹⁹ Bīd add sattanaṃ. ²⁰ See Five

Jātakas p. 12, cfr. Weber, Ind. Stud. 3, 128. ²¹ Bīd veluvane. ²² Bīd idāneva

pubbepi devadatto. ²³ Bī -ppa-. ²⁴ Bī -koṭṭhaka-, Bīd -koṭṭhaka-.

huvā nibbatti. Ath' ekassa sīhassa maṃsaṃ khādanassa
 atthi gale laggi, galo uddhumāyi, gocaraṃ gaṇhituṃ na sak-
 koti, kharā vedanā vattanti'. Atha naṃ so sakūṇo goca-
 rapasuto disvā sākāya nilīno „kin te samma dukkhatīti“
 5 pucchi. So tam atthaṃ ācikkhi. „Ahaṃ te samma etaṃ
 atthiṃ apaneyyaṃ, bhayena' te mukhaṃ pavisitūṃ na visahāmi,
 khādeyyāsi pi' man“ ti. „Mā bhāyi samma, nāhaṃ taṃ khā-
 dāmi, jīvitaṃ me dehīti“. So „sādhū“ 'ti taṃ passena' ni-
 pajjāpetvā „ko jānāti kiṃ p' esa karissatīti“ cintetvā yathā
 10 mukhaṃ pidahitūṃ na sakkoti tathā tassa adharoṭṭhe ca utta-
 roṭṭhe ca daṇḍakaṃ ṭhapetvā mukhaṃ pavisitvā atthikoṭṭiṃ
 tuṇḍena pahari. Atthi patitvā gataṃ. So atthiṃ pātetvā sī-
 hassa mukhato nikkhamanto daṇḍakaṃ tuṇḍena paharitvā pā-
 tento nikkhamitvā sākhaḡge nilīyi'. Sīho nīrogo' huvā eka-
 15 divasaṃ' vanamahisaṃ vadhitvā khādati. Sakūṇo „vīmaṃ-
 sissāmi naṃ“ ti tassa uparibhāge sākāya nilīyitvā tena sad-
 dhiṃ sallapanto' paṭhamāṃ gāthā āha:

1. Akaramhase te kiccaṃ yaṃ balaṃ ahuvamhase,
 migarāja namo ty-atthu, api kiñci labhāmase. 29.

20 Tattha akaramhase te¹¹ ti bho sīha, mayam¹² pi tava ekaṃ kiccaṃ
 akarimha, yaṃ balaṃ ahuvamhase ti yaṃ ambhākaṃ balaṃ ahoṣi tena ba-
 lena tato kiñci āhāpetvā¹³ akarimha yeva¹⁴.

Taṃ sutvā sīho dutiyaṃ gāthā āha:

2. Mama lohitabhakkhassa niccaṃ luddāni kubbato
 25 dantantaragato santo taṃ bahūṃ yaṃ hi¹⁵ jīvasīti. 30.
 Taṃ sutvā sakūṇo itarā dve gāthā abhāsi:
 a. Akataññuṃ akattāraṃ katassa appatikāraṃ¹⁶
 yasmim katanñutā n' atthi niratthā tassa sevanā. 31.

¹ B¹ javatīti, B² pavattati. ² B¹ dukkhan ti. ³ B¹ add pana. ⁴ B¹ omīti
 pl. ⁵ B¹ vāmapa-. ⁶ B¹ jānāti ko passati kiṃ me bhavissatīti. ⁷ all four
 MSS. nilīyi. ⁸ all four MSS. ni-. ⁹ B¹ add ekaṃ. ¹⁰ B¹ -pento. ¹¹ B¹ add
 kiccaṃ. ¹² C¹ yaṃ, C² yaṃ corr. to mayam. ¹³ C¹ āhāpetvā. C² āhāpetvā corr.
 to āhāpetvā. ¹⁴ C¹ seva ¹⁵ B¹ yampi. ¹⁶ B¹ apatikāraṃ, B¹ aparikāraṃ.

4. Yassa sammukhaciṇṇena mittadhammo na labbhati
anusuyyam¹ anakkosam² sanikam³ tamhā apakkame ti. 32.

Tattha akataññum ti katagunam ajānantam, akattāran ti sayam kiñci
akarontam, sammukhaciṇṇenā ti sammukhe katena gunena, anusuyya-
manakkosan ti tam puggalam na usūyanto⁴ na akkosanto⁵ sanikam⁶ tamhā 5
puggalā⁶ apagaccheyyā⁷ ti.

Evam vatvā so sakuṇo pakkāmi.

Satthā imam desanam⁷ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā siho
Devadatto ahosi, sakuṇo pana aham evā“⁸ ti. Javasa k uṇajātakam⁹.

9. Chavakajātaka.

10

Sabbam idam⁹ carimavatan¹⁰ ti. Idam Satthā Jeta-
vane viharanto chabbaggiye¹¹ ārabba kathesi. Vatthum Vinaye
vitthārato āgatam eva. Ayam pan' ettha samkhepo. Satthā chab-
baggiye pakkosāpetvā „saccam kira tumhe bhikkhave nīce āsane
nisīditvā uce āsane nisinnassa dhammam desethā“¹² ti pucchitvā 15
„evam bhante“ ti vutte te bhikkhū garahitvā „ayuttam bhikkhave
tumhākam mama dhamme agāravakaraṇam, porāṇakapaṇḍitā hi nīce
āsane nisīditvā¹³ bāhiramante pi vācente garahiṃsū¹⁴“¹⁵ ti vatvā
atītam āhari:

Atīte Bārāṇasīyam Brahmadatte rajjam kārente 20
Bodhisatto caṇḍālayoniyam nibbattitvā¹⁶ vāyappatto ku-
ṭumbari saṇṭhapesi¹⁷. Tassa bhariyā ambadohalinī¹⁸ hutvā
tam āha: „icchām aham sāmi¹⁹ ambari khāditu“²⁰ ti. „Bhadde,
imasmim kāle ambari n' atthi, aññam kiñci ambilaphalam²¹
āharissāmīti²²“. „Sāmi, aham²³ ambari labhamānā va jīvis- 25
sāmi, alabhamānāya²⁴ me jīvitam n' atthīti“. So tassā paṭi-

¹ Ck ana-. ² Ck saṇ-. ³ Ck sūyanto, C² suyanto, B¹ usuyanto, B² ussuyanto.

⁴ Ck na asakko-. B¹ na sakko-, B² anakkosanto. ⁵ so all four MSS. ⁶ B¹ papapu-. ⁷ B¹ dhammade-. ⁸ B¹ omīti java and add aṭṭhamam. ⁹ B¹ idaṇ.

¹⁰ B¹ makatan. ¹¹ B¹ add bhikkhū. ¹² B¹ add uce āsane nisīdante ¹³

B¹ garahamakaṃsū. ¹⁴ B¹ add so. ¹⁵ Ck saṇṭhā- ¹⁶ B¹ omīti amba. ¹⁷

Ck² sāmīti, B¹ sāmī icchāmaham. ¹⁸ B¹ omīti ambila ¹⁹ B¹ add āha ²⁰ B¹

omīti sāmī aham. ²¹ B¹ -nā.

- baddhacitto „kahaṃ nu kho ambaṃ¹ labhissāmīti“ cintesi. Tena kho pana samayena Bārāṇasirañño uyyāne ambo dhuva-phalo hoti. So „tato ambapakkaṃ āharitvā inissā dohaḷaṃ patippassambhessāmīti“² rattibhāge uyyānaṃ gantvā ambaṃ abhirūhitvā³ sākhaṃ sākhaṃ ambaṃ olokeno vicari⁴. Tassa tathā karontass’ eva ratti vibhāyi⁵. So cintesi: „sace idāni⁶ otaritvā gamissāmi disvā maṃ⁷ ‘coro’ ti gahessanti⁸, rattibhāge gamissāmīti“. Ath’ ekaṃ viṭapaṃ abhirūhitvā nilīno acchi. Tadā Bārāṇasirājā purohitassa santike mante gaṇhāti⁹,
 10 so uyyānaṃ pavisitvā ambarukkhamūle uccāsane¹⁰ nisīditvā ācariyaṃ nīcāsane¹¹ nisīdāpetvā mante gaṇhi¹². Upari nisinnō¹³ cintesi: „yāva¹⁴ adhammiko ayaṃ rājā¹⁵ uccāsane nisīditvā mante gaṇhāti¹⁶, brāhmaṇo pi adhammiko yo nīcāsane¹⁷ nisīditvā¹⁷ vāceti, ahaṃ pi adhammiko yo mātugāmassa vasaṃ
 15 gantvā mama¹⁸ jīvitāṃ agaṇetvā ambaṃ āharāmīti¹⁹“ so rukkhato otaranto ekaṃ olaṃbanisākhaṃ gaṇetvā tesaṃ ubhinnaṃ pi antare patitṭhāsi²⁰, „mahārāja, ahaṃ naṭṭho, tvaṃ thūlo²¹, purohito mato²²“ ti āha. So rañña „kiṃkāraṇā“ ti puttṭho paṭhamaṃ gātham āha:
 20 1. Sabbam idāni carimavatāṃ²³, ubho dhammaṃ na passati²⁴,
 ubho pakatiyā cutā yo cāyaṃ²⁵ sajjhāpayati²⁶
 yo ca dhammaṃ adhīyatīti. 33.

Tattha sabbam idāni carimavatāṃ² ti yaṃ amhehi tīhi jānehi kataṃ sabbam idāni kiccaṃ lāmakāni nimmarīyidāni adhammikaṃ, evaṃ attano cora-
 95 bhāvaṃ tesaṃ ca mantesu agāraṇaṃ garahitvā puna itare²⁶ yeva garahanto

¹ Bīd ambaphalaṃ. ² Bīd -bhi-. ³ Bīd add nilīno. ⁴ Bīd vicarati. ⁵ C* vibhāyi corr. to vibhāyi, Ck vibhāyi, Bī vibhāya. ⁶ Bīd -neva. ⁷ Bīd maṃ disvā. ⁸ Bīd gaṇhissanti. ⁹ Ck gaṇhāti, Bīd uggaṇhissāmīti. ¹⁰ Bīd uccē ās-. ¹¹ Bīd nice ās-. ¹² Bī uggaṇhiti, Bīd uggaṇhāti. ¹³ Bīd so upari nilīno. ¹⁴ Bīd omit yāva. ¹⁵ Bīd adds yo. ¹⁶ Ck gaṇhāti, Bī uggaṇhiti, Bīd uggaṇhāti. ¹⁷ Bīd adds uccāsane nisinnassa mantāni. ¹⁸ Ck* -gāmassa vāhasā maṃ. ¹⁹ Bī āharissāmīti, Bīd āharissāmīti. ²⁰ Bīd patiṭṭhāya. ²¹ Bīd mulho. ²² Bī luddho, Bīd luddo. ²³ Ck carimavatāni, Bīd carimaṃ kataṃ. ²⁴ Bīd -anti. ²⁵ Bīd add mante. ²⁶ Bīd sajjhāpeti. ²⁷ Bī -makataṃ, Bīd mainkataṃ. ²⁸ Bīd add dve.

ubho dhammaṃ na passanti¹ ādim āha, tattha ubho ti² dve³ pi janā
garukārārahā⁴ porāṇakadhammaṃ na passanti, tato ca dhammapakatito
cutā, dhammo hi paṭhamuppattivaseṇa pakati nāma, vuttam pi c' etaṃ:

Dhammo have⁵ pātur ahoṣi pubbe
pacchā adhammo udapādi loke ti,

yo cāyaṃ ti yo ca ayaṃ nīcāsane nisīditvā mante sajjhāpeti⁶ yo ca uccāsane⁷
nisīditvā adhiyāti.

Taṃ sutvā brāhmaṇo dutiyaṃ gātham āha:

2. Sālīnaṃ bhojanaṃ⁸ bhuñje sucim⁹ maṃsūpasecanaṃ¹⁰,
tasmā evaṃ na sevāmi dhammaṃ isibhi sevitan ti. 34. 10

Tass' attho: ahaṃ hi bho imassa rañño santakaṃ sālīnaṃ odanaṃ sucim
paṇḍaraṃ nānapakārāya maṃsavikatiyā sittaṃ¹¹ maṃsūpasecanaṃ¹² bhuñ-
jāmi, tasmā udare baddho hutvā etaṃ esitaṅgehi isibhi sevitaṃ dhammaṃ
na sevāmi.

Taṃ sutvā itaro¹³ dve gāthā abhāsi: 15

3. Paribbaja, mahā loko¹⁴, pacant' aññe pi¹⁵ pāṇino,
mā tvaṃ adhammo ācarito¹⁶ asmā kumbham¹⁷ ivābhida¹⁸. 35.
4. Dhi-r-atthu taṃ yasalābhaṃ¹⁹ dhanalābhaṃ ca brāhmaṇa
yā vutti vinipātena adhammacaraṇena vā ti. 36.

Tattha paribbajā 'ti ito aññattha gaccha, mahā²⁰ ti ayaṃ loko nāma 20
mahā, pacantaññe²¹ piti imasmim Jaṃbudīpe aññe pi pāṇino pacanti²², na
ayaṃ ev'eko rājā, asmā kumbhamivā²³ 'ti pāsāṇo ghaṭaṃ viya, idaṃ vuttaṃ
hoti: yaṃ tvaṃ²⁴ aññattha agantvā²⁵ idha vasaṇto adhammaṃ ācarasi²⁶ so
adhammo evaṃ ācarito pāsāṇo ghaṭaṃ viya mā taṃ²⁷ bhindī²⁸, dhīratthū²⁹
'ti gāthāya ayaṃ samkhepattho: brāhmaṇa yo esa evaṃ tava yasalābho ca 25
dhanalābho ca³⁰ dhi-r-atthu taṃ, garahāma taṃ mayā³¹, kasmā? yasmā ayaṃ

¹ Ck passanti, C^o passāmi corr. to passāti. ² C^o pi. ³ Pīd ime dve. ⁴ Bī
garukārārahā-, E^d garukārārahā, C^o garukārārahā corr. to -rārahārahā. ⁵ E^d vo corr. to ve,
Bī bāve. ⁶ C^o -si. ⁷ Bīd uccē ās-. ⁸ Bī odhanaṃ. E^d odanaṃ, cfr. Dh. p. 215.
⁹ C^o E^d suci, Bī sukhi. ¹⁰ E^d maṃsu-, C^o -sevanā. ¹¹ C^o sitta, E^d satta. ¹²
C^o -sevanā. ¹³ Ck^o -rā, E^d -re. ¹⁴ Ck^o paribbajamhāloke, Bī | aranipī | ajja pa-
hābrahme, E^d mahābrahme. ¹⁵ Ck^o -aññeva, C^o paccantaññeva corr. to pacan-,
Bī paccantaññepi, E^d paccantaññepi. ¹⁶ Bīd acari. ¹⁷ C^o -bham corr. to bhām.
¹⁸ Bī ivabhidā, E^d ivabhidā. ¹⁹ Ck^o yasalābha-. ²⁰ C^o mhā. ²¹ E^d paccantaññe,
E^d paccantaññe. ²² Bīd paccanti. ²³ Bīd -vabhidā. ²⁴ Ck^o yaṃ taṃ. ²⁵ C^o
agantvā corr. to ag-, Bīd agantvā. ²⁶ Ck^o -risi, C^o -risi corr. to -rasi, Bī ācarisi,
E^d acarasi. ²⁷ Bī tvaṃ. ²⁸ E^d -diti. ²⁹ E^d dhīratthutan. ³⁰ Bī vaṇṇalobho
ca, E^d ceva dhanalābho ca, Ck^o omit dhanalābho ca. ³¹ Ck^o -hāma yaṃ, C^o
-hāma kaṃ mayā corr. to -taṃ mayā.

tāyā laddhalābho āyatim apāyesu vinipātanahetu nāsampatti ca¹ adhammacaraṇena jīvitavutti nāma hoti, yā c' esā vutti iminā āyativinipātena idha adhammacaraṇena vā nippajjati kim tāya, tena tam evaṃ vadāmiti.

Ath' assa dhammakathāya² rājā pasiditvā „bho purisa,
5 kimjātiko sīti“ pucchi. „Caṇḍālo ahaṃ devā“³ 'ti. „Bho,
sace tvaṃ jātisampanno abhavissa rajjam te adassam⁴, ito
paṭṭhāya pana ahaṃ divā rājā bhavissāmi, tvaṃ rattim rājā
hohīti“ attano kaṇṭhe pilandhanapupphadāmaṃ tassa gīvāya⁵
pilandhāpetvā tam nagaraguttikaṃ akāsi. Ayam nagaragutti-
10 kānam kaṇṭhe rattapupphadāmalabhanassa⁶ vaṃso. Tato paṭ-
ṭhāya ca pana rājā tass' ovāde ṭhatvā ācariye⁷ gāravaṃ katvā⁸
nīce āsane nisinnō⁹ mante gaṇhi¹⁰.

Satthā imam dhammadesanam āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā rājā Ānando ahoṣi, caṇḍālaputto pana ahaṃ evā“¹¹ 'ti.
15 Chavakajātakam¹².

10. Sayhajātaka.

Sasamuddapariyāyan¹³ ti. Idam Satthā Jetavane vi-
haranto ukkaṇṭhitabhikkhum ārabba kathesi. So¹⁴ Sāvatthi-
yam piṇḍāya caranto ekaṃ abhirūpaṃ¹⁵ itthim disvā ukkaṇṭhito sā-
90 sane anabhirami¹⁶. Atha naṃ¹⁷ bhikkhū Bhagavato dassesum¹⁸.
So Bhagavatā¹⁹ „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito²⁰“ ti puṭṭho
„saccaṃ“ ti vatvā „ko tam ukkaṇṭhāpesīti“ vutte tam attham ārocesi.
Satthā „kasmā tvaṃ evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā ukkaṇṭhi²¹,
pubbe paṇḍitā purohitaṭṭhānaṃ labhantā²² naṃ²³ paṭikkhipitvā pabba-
95 jimsū“ ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadaṭṭe rajjam kārente
Bodhisatto purohitassa brāhmaṇiyā kucchismim²⁴ paṭisandhim

¹ Bīd omīti ca. ² Ck dhammikātāya, C^o dhammakathāya corr. to dhammikātāya?
³ Ck adassa, C^o adassa corr. to adassam, Bīd ahaṃ dassam. ⁴ Bīd -yam. ⁵ Bīd
-dāmapilandhana. ⁶ Bīd -yassa. ⁷ Bīd karitvā. ⁸ Bīd nisiditvā. ⁹ Bīd uggaṇ-
hāti. ¹⁰ C^o javakajā-, Bīd savajā-, Bīd add navamam. ¹¹ Bīd -parisāsan. ¹² Bīd
add hi. ¹³ Bīd add alaṇkatapaṭiyattam. ¹⁴ Bīd nābhramati. ¹⁵ Bīd omīti naṃ.
¹⁶ Bīd ārocesum. ¹⁷ Ck^o bhagavā, Bīd -to. ¹⁸ Bīd add si. ¹⁹ Bīd ukkaṇṭhito
sīti. ²⁰ Bīd -āpi. ²¹ Bīd tam. ²² Bīd -imhi.

gahetvā¹ rañño puttena saddhim ekadivase jāyi². Rājā „atthi
 nu kho me koci puttena saddhim ekadivase jāto“ ti amacce
 pucchi. „Atthi mahārāja purohitassa putto“ ti. Rājā
 nam³ āharāpetvā dhātinaṃ datvā puttena saddhim ekato va⁴
 paṭijaggāpesi, ubhinnaṃ pi ābharanāni c’ eva pānabhojanādini 5
 ca ekasadisān’ eva ahesuṃ. Te vayappattā ekato va Takka-
 silaṃ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā āgamaṃsu. Rājā put-
 tassa oparajjāṃ⁵ adāsi, mahāyaso ahosi. Tato paṭṭhāya
 Bodhisatto rājaputtena saddhim ekato va⁶ khādati pivati sa-
 yati, aññamaññaṃ viśāso thiro ahosi. Aparabhāge rājaputto 10
 pitu accayena rajje paṭiṭṭhāya mahāsampattiṃ anubhavi. Bo-
 dhisatto cintesi: „mayhaṃ sahāyo rajjāṃ anusāsati⁷, sallak-
 khitaṃ yeva kho⁸ pana mayhaṃ purohitaṭṭhānaṃ dassati,
 kim me gharāvāsena, pabbajitvā vivekaṃ anubrūhessāmīti“ so
 mātāpitaro vanditvā pabbajjāṃ anujānāpetvā mahāsampattiṃ 15
 chaḍḍetvā⁹ ekako¹⁰ va nikkhamitvā Himavantaṃ pavisitvā
 manorame bhūmibhāge paṇṇasālaṃ māpetvā isipabbajjāṃ pab-
 bajitvā abhiññā ca samāpattiyo. ca nibbattetvā jhānakīlaṃ
 kilanto vihāsi. Tadā rājā nam³ anussaritvā „mayhaṃ sahāyo
 na paññāyati, kahaṃ so“ ti pucchi. Amaccā tassa pabbajita- 20
 bhāvaṃ ārocetvā „ramaṇīye kira vanasaṇḍe vasatīti“ āhaṃsu.
 Rājā tassa vasanokāsaṃ pucchitvā Sayhaṃ¹¹ nāma amaccaṃ¹²
 „gaccha, sahāyaṃ me gahetvā ehi, purohitaṭṭhānaṃ assa das-
 sāmīti“ āha. So „sādhū“ ’ti paṭisunitvā Bārāṇasito nik-
 khamma¹³ anupubbena paccantaḡāmaṃ patvā tattha khandhā- 25
 vāraṃ ṭhapetvā vanacarakehi¹⁴ saddhim Bodhisattassa vasano-
 kāsaṃ gantvā Bodhisattaṃ paṇṇasāladvāre suvaṇṇapaṭimaṃ
 viya nisinnaṃ¹⁵ disvā vanditvā ekamantaṃ nisīditvā katapaṭi-
 santhāro „bhante, rājā te¹⁶ purohitaṭṭhānaṃ dātukāmo āga-

¹ Bīd gaṇhitvā. ² Bīd vijāyi. ³ Bīd taṃ. ⁴ Bīd omit va. ⁵ Bīd upa-. ⁶ Bīd
 -sāsati. ⁷ Bīd so, C^o ko khā. ⁸ all four MSS. -hi-. ⁹ C^o chaḍḍetvā. ¹⁰ Bī ekato,
 C^o ekato corr. to ekako. ¹¹ Bīd sayhaṃ. ¹² C^o adds pakkosāpetvā. ¹³ Bīd nik-
 khamitvā, C^o nikkamma. ¹⁴ Bīd -rikehi. ¹⁵ C^o -nno. ¹⁶ C^o ti, Bīd tuyhaṃ.

manam¹ icchatīti² āha. Bodhisatto „tiṭṭhatu, purohitatṭhānam
 aham sakalam Kāsikosalam Jambudīparajjam cakkavattisirim
 eva vā labhanto pi na gacchissāmi³, na hi paṇḍitā sakim jahi-
 takilese puna gaṇhanti, sakim jahitam hi nuṭṭhubhakkheḷasa-
 5 disam⁴ hotīti⁵“ vatvā imā gāthā abhāsi:

1. Sasamuddapariyāyam⁶ mahim sāgarakuṇḍalam
 na icche saha nindāya, evam Sayha⁷ vijānahi⁸. 37.
2. Dhi-r-atthu nam⁹ yasalābham dhanalābham ca brāhmaṇa
 yā vutti vinipātena adhammacaraṇena vā. 38.
- 10 3. Api ce pattam ādāya anāgāro¹⁰ paribbaje
 sā eva¹¹ jīvika seyyo¹² yā cādhammena esanā. 39.

(Cfr. supra II p. 422).

4. Api ce pattam ādāya anāgāro¹³ paribbaje
 aññam ahimsayam loke api rajjena tam varan ti. 40.
- 15 Tattha sasamuddapariyāyan¹⁴ ti pariya¹⁵ vuccati parivāro, samudde
 parivāretvā thitena cakkavālapabbatena saddhīni samuddasaṃkhātēna vā¹⁶ pari-
 vārena saddhīn ti attho, mahim¹⁷ sāgarakuṇḍalam ti sāgaramajjhe dīpa-
 vasena thitattā tassa kuṇḍalabhūtan ti attho, nindāyā¹⁸ ti jhānasukhasampannam
 pabbajjam chaddetvā¹⁹ issariyam gaṇhiti imāya nindāya, Sayhā²⁰ ti tam nā-
 20. menālapati, vijānahīti²¹ dhammam vijānāhi, yā vutti vinipātenā²² ti yā
 purohitatṭhānavasena²³ laddhā yasalābhadhanalābhavutti jhānasukheṇa tato²⁴
 attavinipātanasaṃkhātēna vinipātena tato²⁵ gantvā issariyamadamattassa adham-
 macaraṇena vā hoti tam vuttim dhi-r-atthu, pattam ādāyā²⁶ ti bhikkhābhājanam
 gaṇetvā, anāgāro²⁷ ti api aham agāravirahito parakulesu careyyam²⁸, sā eva²⁹
 25 jīvika ti sā eva me³⁰ jīvika seyyo varatarā³¹, yā cādhammena³² ti yā ca
 adhammena esanā, idam vuttam hoti: yā adhammena esanā tato esā va jīvika
 sundaratarā ti, ahimsayam ti aviheṭhento, api rajjena³³ ti evam param
 aviheṭhento kapālabattassa mama jivikakappanam rajjena³⁴ param uttaman ti.

Iti so punappuna³⁵ yācantam³⁶ pi tam paṭikkhipi. Sayho³⁷
 30 pi tassa manam alabbhitvā³⁸ vanditvā gantvā³⁹ tassa anāga-
 manabhāvam rañño ārocesi.

¹ Bī addo vo, Bā te. ² Bī āga-. ³ Cā -khela-, Bī nīthukhela-, Bā duṭṭhukhela-. ⁴ Bīd
 -parisāsam. ⁵ Bīd seyha. ⁶ Bīd -nāhi. ⁷ Bīd tam. ⁸ Bīd -re. ⁹ Bīd yeva. ¹⁰ Bā
 seyyā ¹¹ Bā -parisāsam. ¹² Bīd parisāso. ¹³ Bīd cakkavāla. ¹⁴ Bīd omī mahim.
¹⁵ Bī chaddhe-. ¹⁶ Bīd seyha. ¹⁷ Bīd -nā-. ¹⁸ Bī vitticchāvasena, Bā mahic-
 chāvasena ¹⁹ Bī jhānam sukhatō, Bā jānasukhatō. ²⁰ Bā ito. ²¹ Bīd cariyam.
²² Bīd yeva. ²³ Bī omī me, Bā evam eva. ²⁴ Bīd -ro. ²⁵ Bīd -nam. ²⁶ Bīd
 -to. ²⁷ Bī seyyo. Bā seyho. ²⁸ Bīd add tam. ²⁹ Bīd āgantvā.

Satthā imam desanam¹ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam samodhānesi: (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale paṭiṭṭhahi, apare pi bahū sotāpattiphalādīni sacchikarimsu) Tadā rājā ānando ahoṣi, Sayho² Sāriputto, purohitaputto³ aham evā 'ti. Sayhajātakam⁴. Vivaravaggo⁵ paṭhamo. 5

2. PUCIMANDAVAGGA.

1. Pucimandajātaka.

Uṭṭhehi corā 'ti. Idam Satthā Veḷuvane viharanto āyasmantaṃ Mahāmoggallānaṃ ārabha kathesi. There⁶ kira Rājagahaṃ nissāya⁷ Araṇṇakuṭikāya viharante⁸ eko coro nagaradvāragāme 10 ekasmiṃ gehe sandhiṃ chinditvā batthasāraṃ⁹ ādāya palāyitvā therassa kuṭipariveṇaṃ pavisitvā „idha mayham ārakkho bhavissatīti“, therassa paṇṇasālamukhe¹⁰ nipajji. Thero tassa pamukhe sayitabbhavaṃ natvā tasmīṃ āsaṅkam katvā „corasamsaggo¹¹ nāma na vaṭṭatīti“ nikkhamitvā „mā idha sayīti“ nīhari¹². So coro tato nik- 15 khamitvā padaṃ mocetvā¹³ palāyi. Manussā ukkam ādāya corassa padānusārena tattha āgantvā tassa āgatatṭhānathitattṭhānanisinnatṭhānasayitatṭhānāni disvā „coro ito āgato, idha ṭhito, idha nisinno, iminā ṭhānena palāto, na diṭṭho no“ ti ito c' ito ca pakkhanditvā¹⁴ adisvā va paṭigatā¹⁵. Punadivase thero pubbaṇhasamaye¹⁶ Rājagahe 20 piṇḍāya caritvā piṇḍapātaṭṭhikkanto Veḷuvanaṃ gantvā taṃ pavattim Satthu ārocesi. Satthā „na kho Moggallāna tvaṃ nēva āsaṅkitabbayuttakam¹⁷ āsaṅki¹⁸, porāṇakapaṇḍitāpi āsaṅkiṃsū¹⁹“ 'ti vatvā therena yācito atītaṃ āhari:

¹ Bīd dhammade-. ² Bī seyho, Bī seyho. ³ Bīd tāpaso pana. ⁴ Bīd seyha - dasamaṃ. ⁵ Bīd kaḷiṅgavaggo. ⁶ Bīd -ro. ⁷ Bīd upanī-. ⁸ Bīd -to. ⁹ Bī kattasā-, Bīd batthena sā-. ¹⁰ Bī -lāya paṭimukhe, Bīd -lāya pamukhe. ¹¹ Bīd corena saddhiṃ samsaggo. ¹² Cks sayititihari. ¹³ Bīd bhedāpetvā. ¹⁴ Bīd pakkha-. ¹⁵ Bīd pati-. ¹⁶ Bīd -yaṃ. ¹⁷ Bīd saṅki-. ¹⁸ Bīd āsaṅkam kari. ¹⁹ Bīd āsaṅkam karimsū.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rājāṃ kārente
 Bodhisatto nagaṛassa susānavane nimbarukkhe¹ devatā
 hutvā nibbatti. Ath' ekadivasaṃ nagaṛadvāragāme katakam-
 macoro taṃ susānavanaṃ pāvisi. Tadā² pana tattha nimbo
 5 ca assattho cā 'ti dve jeṭṭhakarukkhā³. Coro nimbarukkhasa⁴
 mūle bhaṇḍikaṃ ṭhapetvā nipajji. Tasmiṃ pana kāle core⁵
 gahetvā nimbasūle⁶ uttāsenti. Atha sā devatā cintesi: „sace⁷
 manussa āgantvā imaṃ coraṃ gaṇhissanti imassa⁸ nimbarukkhasa⁹
 sākhaṃ chinditvā sūlaṃ katvā etaṃ uttāsessanti¹⁰, evaṃ sante
 10 rukkho nassissati, banda naṃ ito nīharissāmīti“ sā tena saddhiṃ
 sallapantī paṭhamam gātham āha:

1. Uṭṭhehi cora, kiṃ sesi, ko attho supinena te,
 mā taṃ ghesuṃ rājāno gāme kibbisakārakan ti. 41.

Tattha rājāno ti rājapurise sandhāya vuttaṃ, kibbisakārakan ti dā-
 15 ruṇasāhasikarorakammakārakaṃ.

Iti naṃ vatvā „yāva taṃ rājapurisā na gaṇhanti tāva añ-
 ñattha gacchā¹¹“ 'ti bhāyāpetva palāpesi. Tasmiṃ palāte as-
 satthadevatā dutiyaṃ gātham āha:

2. Yan nu coraṃ gahessanti gāme kibbisakārakaṃ
 20 kiṃ tattha pucimandassa vane jātassa tiṭṭhato ti. 42.

Tattha vane jātassa tiṭṭhato ti nimbo¹² vane jāto c' eva thito ca,
 devataṃ¹³ pana tattha nibbattatā rukkhasamudāreṇ' eva samudācari¹⁴.

Taṃ sutvā nimbadevatā tatiyaṃ gātham āha:

3. Na tvaṃ assattha jānāsi mama corassa c' antaraṃ¹⁵:
 25 coraṃ gahetvā rājāno gāme kibbisakārakaṃ
 appenti¹⁶ nimbasūlasiniṃ, tasmiṃ me¹⁷ saṃkate¹⁸ mano
 ti. 43.

¹ Bīd -kkha. ² Bīd add ca. ³ Bīd adds santi. ⁴ Bīd -kkha. ⁵ Cks -ro. ⁶ Bīd -lena. ⁷ Bīd add ettha. ⁸ Bīd -sseva. ⁹ Cks nimba. ¹⁰ Bī attāseyyaṃ, Bīd uttāseyyaṃti. ¹¹ Bīd gacchāhi. ¹² Bīd rukkho. ¹³ Bīd -tā. ¹⁴ Bīd -caratīti. ¹⁵ C' manfaran. ¹⁶ C' abbenti, Bī apenti, C' accenti. ¹⁷ Cks co. ¹⁸ C' saṃkamato, Bī saṅgate-.

Tattha assatthā 'ti purīmanayen' eva tasmiñ nibbattadevatā¹ samudā-
carati, mama corassa cantaran ti mama corassa ca ekato avasanakāraṇaṃ,
appenti² nimbasaṭṭasāmin ti imasmiñ kāle rājāno³ coraṃ nimbasūle āvu-
nanti⁴, tasmiñ me saṃkate mano ti tasmiñ kāraṇe mama cittaṃ saṃkati,
sace⁵ hi imaṃ sūle āvunnessanti⁶ vimānaṃ me nassiesati, atha sākāya olam- 5
bessanti, vimāne me kuṇapagandho bhaviesati, tenāha: evaṃ⁷ palāpesiṃ 'ti⁷.

Evaṃ tāsāṃ devatānaṃ aññamaññaṃ sallapantīnaṃ ñeva⁸
bhaṇḍasāmikā ukkāhatthā padānusārena āgantvā corassa sayi-
tatthānaṃ disvā „ambho idāni⁹ coro utthāya palāto¹⁰ ti, na
laddho no¹¹ coro, sace alabhissāma¹² imass' eva¹³ nimbassa 10
mūle vā āvunitvā¹⁴ sākāya vā olambetvā āgamissāma¹⁵ 'ti
vatvā ito c' ito ca pakkhanditvā coraṃ adisvā va gatā. Te-
saṃ¹⁶ sutvā assatthadevatā catutthaṃ gātham āha:

4. Saṃkeyya saṃkitabbāni, rakkheyya¹⁹ nāgataṃ bhayaṃ,
anāgatabhayaṃ dhīro ubho loka avekkhatīti. 44. 15

Tattha rakkheyya²⁰ nāgataṃ bhayaṃ ti dve anāgatabhayaṇi dīṭṭha-
dhammikaṃ c' eva samparāyikaṃ ca, tesu pāpamitte parivajjento²¹ dīṭṭha-
dhammikaṃ rakkhati, tiṇi duccharitāni parivajjento²¹ samparāyikaṃ rakkhati,
anāgatabhayaṃ ti anāgatabhaya hetukaṃ²² bhayaṃ bhāyamāno dhīro paṇḍito
puriso pāpamittasāmsaggaṃ na karoti, tihi²³ dvārehi duccharitaṃ na carati, 20
ubho loka ti evaṃ bhāyanto h' esa idhalokaḥ paralokasamkhāte ubho loka
avekkhati oloketi, olokayamāno idhalokabhayena pāpamitte vajjeti²⁴ para-
lokabhayena pāpakammaṃ²⁵ na karotīti.

Satthā imaṃ desanaṃ²⁶ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
assatthe nibbattadevatā Sāriputto²⁷ ahosi, nimbadevatā aham eva²⁸ 25
'ti. Pucimandajātakaṃ²⁸.

¹ Bīd -tā. ² Ck abbentīti, Cc accentīti. ³ Cc Bī omit imasmiñ kāle rājāno. ⁴
Ck āvunnati. Cc Bī āvunanti. ⁵ Cc same. ⁶ Cc Bī -ni-. ⁷ Bī etaṃ, Bī tenā-
haṃ etaṃ. ⁸ Bī -pesi, Bī -pemi, Bīd add attho. ⁹ Bīd -pentānaññeva. ¹⁰ Bīd
-neva. ¹¹ Ck palāyano, Cc palāyato. ¹² Cc -te. ¹³ Bī labhissāmi, Bīd labhis-
sāma. ¹⁴ Cc imassa va nañ. ¹⁵ Bī imasseva, Bīd imassevanam. ¹⁶ Ck Bī
-ni-, Bīd āvunetvā. ¹⁷ Bīd ga-. ¹⁸ Bīd adda vacanaṃ. ¹⁹ Bīd -yyā. ²⁰ Ck
Bīd -yyā. ²¹ Bīd -jjanto. ²² Bīd -taṃ. ²³ Bīd add pi. ²⁴ Ck vajjesi, Bī vi-
vajjeti, Bīd vissajjeti. ²⁵ Bīd pāpaṃ. ²⁶ Bīd dhammade-. ²⁷ Bīd ānando. ²⁸
Bīd add paṭhamam.

2. Kassapamandiyajātaka.

Api Kassapa mandiyā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ mahallakabhikkhum¹ ārabha kathesi. Sāvattiyaṃ kir' eko kulaputto kāmesu ādinavaṃ disvā Satthu santike pabbajitvā kammaṭṭhāne anuyutto nacirass' eva arabhattaṃ pāpuṇi. Tas-sāparabhāge² mātā kalam akāsi. So mātu accayena pitaraṇ ca kaniṭṭhabhātikaṃ ca pabbājetvā Jetavane vasitvā³ vassūpanāyikasamaye cīvarapaccayassa sulabhataṃ sutvā ekaṃ gāmakavāsaṃ⁴ gantvā tayo pi tatth' eva⁵ vassaṃ upagantvā vutthavassā⁶ Jetavanam eva agamaṃsu⁷. Daharabhikkhu Jetavanassāsannaṭṭhāne⁸ „sāmaṇera theram⁹ viissāmetvā¹⁰ āneyyāsi, ahaṃ puretaraṃ gantvā parivenaṃ paṭijaggis-sāmiti“ Jetavanam pāvisi. Mahallakathero saṇikaṃ¹¹ gacchati¹². Sāmaṇero punappuna sīsena uppilento viya „gaccha bhante“ ti taṃ balakkārena neti. Thero „tvam maṃ avasaṃ¹³ ānesīti¹⁴“ puna nivattitvā koṭito paṭṭhāya gacchati. Tesam evaṃ aṇṇamaṇṇaṃ kalahaṃ karontānaṃ ūeva suriyo¹⁵ atthaṃgato¹⁶, andhakāro jāto. Itaro pi parivenaṃ sammajjitvā udakaṃ paṭṭhapetvā¹⁷ tesam āgamanam apasanto ukkaṃ gahetvā paccuggantvā¹⁸ te āgacchante disvā „kiṃ cirāyitthā“ ti pucchi. Mahallako taṃ kāraṇam kathesi. So te dve pi viissāmetvā¹⁹ saṇikaṃ²⁰ ānesi. Taṃ divasaṃ Buddhupaṭṭhānass' okāsaṃ²¹ na labhi. Atha naṃ dutiyadvase Buddhupaṭṭhānam āgantvā vanditvā²² nisinnaṃ Satthā „kadā āgato sīti“ pucchi. „Hiyyo bhante“ ti. „Hiyyo āgantvā ajja Buddhupaṭṭhānam karosīti²³“. So „āma bhante“ ti vatvā taṃ kāraṇam ācikkhi. Satthā mahallakam²⁴ garahitvā „na esa idān' eva evarūpaṃ kammaṃ karoti, pubbe pi akāsi, idāni pana tena tvam kilamito, pubbe²⁵ paṇḍite kilamesīti“ vatvā tena yācito atūtam āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto Kāsinigame²⁶ brāhmaṇakule nibbatti. Tassa

¹ Bīd -kaṃ-. ² Bīd tassa ap- ³ so all four MSS. instead of vasi, te? ⁴ C^s -kavā- corr. to -kāvā-, Bīd gāmaṇā-. ⁵ Ck tatthe, C^s tattha. ⁶ Cks vutta-, Bīd vuttha-. ⁷ Bī āg-, Bīd āgamaṇṇsu. ⁸ C^s -nassa asana corr. to -āsana-, Bīd -nassa āsanna-. ⁹ Bīd -ṇera tvam theram. ¹⁰ Bīd viissāmetvā. ¹¹ C^s sani- corr. to saṇi-, Bīd saṇi-. ¹² Cks gacchā ti. ¹³ Bīd attano vasaṃ. ¹⁴ Bīd anvessati. ¹⁵ Cks -ye. ¹⁶ Bīd atthaṃgato. ¹⁷ Bīd upathap-. ¹⁸ Bī paccuggamanaṃ katvā. ¹⁹ Bīd viissāmetvā. ²⁰ Ck saṇi-, C^s saṇi- corr. to saṇi-, ²¹ Bīd -nassa ok-. ²² Bīd omits vanditvā. ²³ Cks karohīti. ²⁴ Bīd add theram. ²⁵ Bīd add pi. ²⁶ C^s kāsīgāme, Bīd kāsikani-.

vayappattassa¹ mātā kālam akāsi. So mātu sarīrakiccaṃ katvā
 māsaddhamāsaccayena ghare vijjamānaṃ dhanam dānam datvā
 pitaraṃ ca kaniṭṭhabhātaraṃ ca² gahetvā Himavantapadesa
 devadattiyam vakkalam gahetvā isipabbajjam pabbajitvā uñ-
 chācariyāya mūlaphalehi³ yāpento ramaṇiye vanasaṇḍe vasi. 5
 Himavante pana vassāratta acchinnadhāre deve vassante na
 sakkā hoti khaṇḍhamūlam⁴ khaṇitum⁵ na phalāphalāni⁶ ca,
 paṇṇāni ca patanti, tāpasā yebhuyyena Himavantato otaritvā⁷
 manussapathe vasanti. Tadā Bodhisatto pi⁸ pitaraṃ ca kaniṭ-
 ṭhabhātaraṃ ca gahetvā manussapathe vasitva puna Himavante 10
 pupphitaphalite⁹ te ubho pi gahetvā Himavante attano assa-
 mapadam āgacchanto assamassāvidūre¹⁰ suriye atthamente¹¹
 „tumhe saṇikam¹² āgaccheyyātha, aham purato gantvā assa-
 mam paṭijaggissāmīti“ vatvā te ohāya gato. Khuddakatāpaso
 pitarā saddhim saṇikam¹³ gacchanto tam kaṭippadesa¹⁴ sīsena 15
 uppiḷento¹⁵ gacchati¹⁶. Mahallako „tvam¹⁷ mam na¹⁸ attano
 ruciya ānesīti“ paṭinivattitvā koṭito paṭṭhāya āgacchati.
 Evaṃ tesam kalaham karontānam nēva andhakāro ahoṣi.
 Bodhisatto pi paṇṇasālam sammajjitvā udakam upaṭṭhapetvā¹⁹
 ukkam ādāya paṭipatham āgacchanto²⁰ te disvā „ettakam 20
 kālam kiṃ karitthā²¹“ ‘ti āha. Khuddakatāpaso pitarā kata-
 kāraṇam kathesi. Bodhisatto ubho pi te saṇikam²² netvā
 parikkhāram paṭisāmetvā pitaram nahāpetvā²³ pādadhovana-
 makkhanapitṭhisambāhanāni²⁴ katvā aṅgarakapallam²⁵ upaṭṭha-
 petvā paṭippassaddhakilamatham²⁶ pitaram upanisīditvā „tāta, 25
 taruṇadārakā nāma mattikabhājanasadisā, muhutten’ eva bhij-

¹ B^d add kālē. ² C^k omit kaniṭṭhabhātaraṇca. ³ Bⁱ vanamūlaphalehi, B^d vanamūlaphalāphalehi. ⁴ B^d kanda-. ⁵ C^k khani-, C^e khani- corr. to khaṇi-.
⁶ B^d phalāni. ⁷ B^d nikkhamitvā. ⁸ B^d omit pi. ⁹ B^d pupphite-. ¹⁰ C^e assāvi-. ¹¹ B^d atthaṅgamīte. ¹² C^k B^d eani-, C^e sani- corr. to saṇi-. ¹³ B^d sani-, C^e sani- corr. to saṇi-. ¹⁴ B^d kaṭipahāre. ¹⁵ B^d viya. ¹⁶ B^d add tam balakkārena neti. ¹⁷ Bⁱ tam. ¹⁸ B^d omit na. ¹⁹ B^d upaṭṭhā-, B^d add aticirāyati. ²⁰ B^d ga-. ²¹ B^d karissathā. ²² C^e sani- corr. to saṇi-. ²³ C^k nāhā-, B^d nhā-. ²⁴ B^d -nādīni. ²⁵ -llakam. ²⁶ C^e -saddham-.

janti, sakim bhinnakālato paṭṭhāya puna na sakkā honti gha-
 ṭetum, te akkosante pi mahallakehi¹ adhivāsetabbā² ti vatvā
 pitaraṃ ovadanto³ imā gāthā āha⁴:

1. Api Kassapa mandiyā yuvā sapati⁵ hanti vā,
 5 sabban taṃ khamate dhīro, paṇḍito taṃ titikkhati. 45.
2. Sace pi santo vivadanti khippaṃ sandhiyare⁶ puna,
 bālā pattā va bhijjanti, na te samatham ajjagū. 46.
3. Ete bhiyyo samāyanti⁷ sandhi tesam na jīrati
 yo cādhipannaṃ jānāti yo ca jānāti desanaṃ. 47.
- 10 4. Eso hi uttaritaro bhāravāho dhurandharo
 yo pares' ādhipannānaṃ sayam sandhātum arahatitī. 48.

Tattha Kassapa 'ti pitaraṃ nāmenālapati, mandiyā ti mandabhāvena⁸
 taruṇatāya, yuvā sapati hanti vā ti taruṇadārako akkosati pi paharati pi,
 dhīro ti dhikkhapāpo⁹, dhī¹⁰ vuccati paññā, tāya samannāgato ti pi attho,
 15 itaraṃ pana imassa¹¹ vevacanaṃ, ubhayenāpi sabban taṃ bāladārakehi kataṃ
 aparādhaṃ mahallako dhīro paṇḍito sahati titikkhatitī dasseti, sandhiyyare
 ti puna mittabhāvena sandhiyyanti ghaṭṭiyanti, bālā pattā vā ti bālakā pana
 mattikapattā¹² va bhijjanti, na te samathamajjagū ti te bālakā appamatta-
 kam pi vivādaṃ katvā veravūpasamaṇaṃ¹³ na vindanti¹⁴ nādhigacchanti, ete
 20 bhiyyo ti ete dve janā bhinnāpi puna samāgacchanti, sandhīti mittasandhi,
 tesam ti tesam űeva dvinnāṃ¹⁵ na jīrati, yo cādhipannaṃ ti yo ca attanā¹⁶
 adhipannaṃ atikkantaṃ asmiṃ kataṃ dosaṃ jānāti, desanaṃ ti yo ca tena
 attano dosaṃ jānantena¹⁷ pi naṃ¹⁸ accayadesanaṃ¹⁹ patigāṇhitum²⁰ jānāti,
 yo paresādhipannānaṃ ti yo paresaṃ adhipannānaṃ dosenādbhibhūtaṇaṃ²¹
 25 aparādhakārakānaṃ²², sayam sandhātum arahatitī tesu akkhamāpentesu pi
 ehi bhadramukha uddesaṃ gaṇha aṭṭhakathaṃ suna bhāvanam²³ anuyūñja kasmā
 paribāhiro hoṣīti evaṃ sayam sandhātum arahati mettabhāvaṃ ghaṭṭeti²⁴, eso²⁵
 evarūpo mettāvihāri uttaritaro mettabhārassa²⁶ mittadhurāya ca vahanato bhā-
 ravāho ti ca dhurandharo ti ca saṃkhaṃ gacchatitī.

¹ Cks -kohi. ² Cks -bbo. ³ Bīd ovādentō. ⁴ Bīd abhāsi. ⁵ Bīd sampati. ⁶
 C^o Bīd -dhiyare. ⁷ C^o samāsenti. ⁸ Bīd maudiyabhā-. ⁹ C^o dikk- corr. to
 dhikk-, Bī dhitapāpo, Bī vīgatapāpo, and adds viriyavā. ¹⁰ C^o Bī dhi, Bī
 dhīrā. ¹¹ Bīd -sseva. ¹² C^o -kā-. ¹³ Bīd -samathaṃ. ¹⁴ Cks vindati. ¹⁵ Bīd
 has added sandhi. ¹⁶ Bīd -no. ¹⁷ C^o -te. ¹⁸ Bīd desitaṃ in the place of pi
 naṃ. ¹⁹ C^o -dosaṇaṃ, C^o -dosaṇaṃ. ²⁰ Bīd paṭi-. ²¹ Bīd dosena abhi-
 bhū-. ²² Bīd -dhakārāṇaṃ. ²³ C^o suna bhāvanam, C^o suna bhāvanam corr. to
 suṇa-, Bī suna bhāvanam, Bī suka bhāvanam. ²⁴ Bīd mitta-. ²⁵ C^o so. ²⁶
 C^o Bīd mitta-, Bī mittabhāvassa.

Evam Bodhisatto pitu ovādam akāsi¹. So pi tato pabbhuti² ahosi sudanto³.

Satthā imam desanam⁴ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā pitā tāpaso mahallakathero ahosi, khuddakatāpaso sāmaṇero, pitu ovādā-dāyako pana aham eva⁵ ‘ti. Kassapamandiyajātakam⁶. 5

3. Khantivāḍijātaka.

Yo te hatthe ca pāde cā ‘ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam kodhanam⁷ ārabba kathesi. Vatthum heṭṭhā kathitam eva. Satthā pana tam bhikkhum „kasmā⁸ tvam⁹ akkodhanassa Buddhassa sāsane pabbajitvā kodham⁹ karosi, porāṇakapaṇḍitā sarīre 10 pahārasahas¹⁰ patante¹¹ batthapādakannanāsāsu¹² chijjamānesu¹³ parassa¹⁴ kodham⁹ na karimsū¹⁵ ‘ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Kalābu¹⁶ nāma Kāsirājā¹⁶ rajjam kāresi. Tadā Bodhisatto asītikoṭivibhave brāhmaṇakule nibbattitvā Kuṇḍakakumāro¹⁷ nāma māṇavo hutvā vayap- 15 pato Takkaśilāyam¹⁸ sabbasippāni uggaṇhitvā kuṭumbaṃ saṇṭhapetvā mātāpitunnam accayena dhanarāsim oloketvā „imam dhanam uppādetvā mama nātaka agahetvā va gatā, mayā pan’ etaṃ gahetvā gantum vaṭṭatīti“ sabban tam¹⁹ dhanam viceyya²⁰ dānavasena yo yam arahati²¹ tassa tam²² datvā Himavantam 20 pavisitvā pabbajitvā phalāphalena yāpento ciraṃ vasitvā loṇambilasevanatthāya manussapatham gantvā²³ anupubbena Bārāṇasim patvā rājuyyāne vasitvā punadivase nagare bhikkhāya caranto senāpatissa gehadvāram²⁴ sampāpuṇi. Senāpati’ssa iriyāpathe²⁵ pasiditvā gharam pavesetvā attano paṭiyādita- 25

¹ Bīd adāsi. ² C^o ppa-. ³ Bī dāṇḍo hoti sunando, Bī danto hoti sudanto. ⁴ Bīd dhammade-. ⁵ Bīd add dutiyam. ⁶ Bīd kodhanabhikkhum. ⁷ Bīd add pana ⁸ Bīd add bhikkhu. ⁹ C^o kodhanam. ¹⁰ Bīd -asena. ¹¹ Bī parivāraṇtesu, Bī paharantesu. ¹² C^o adda ca. ¹³ so C^o; C^o -ne, Bīd chindamānesu. ¹⁴ Bīd piparesam. ¹⁵ Bīd -pu. ¹⁶ C^o kāsī-, Bīd kāsika-. ¹⁷ Bīd kuṇḍala-. ¹⁸ Bīd -lam, Bīd add gantvā. ¹⁹ Bīd omīti tam. ²⁰ Bī visajjeyya, Bīd visajjeyyā corr to viceyyā. ²¹ Bīd āharati. ²² Bīd tassa tam tam. ²³ Bīd āg-. ²⁴ Bīd nivesanadvā-. ²⁵ Bīd -thesu.

- bhojanam¹ bhojetvā paṭiññam gahetvā tatth' eva rājuyyāne
 vasāpesi. Ath' ekadivasam Kalāburājā surāmadamatto² nāṭa-
 kaparivuto³ mahantena yasena uyyānam gantvā maṅgalasilā-
 paṭṭe sayanam attharāpetvā ekissā piyamanāpāya itthiyā
 5 amke⁴ sayi, gītavāditanaccesu chekā nāṭakitthiyo gītādini pa-
 yojayimsu, Sakkassa devarañño viya mahāsampatti⁵ ahosi, rājā
 niddam okkami. Atha tā itthiyo „yass' atthāya mayam gītā-
 dīni payojayāma so niddam upagato, kin no gītādihīti“ viñā-
 dīni turiyāni tattha tatth' eva chaḍḍetvā uyyānam pakkantā
 10 pupphaphalaphallavādīhi palobhiyamānā⁶ uyyāne abhiraṃimsu.
 Tadā Bodhisatto tasmim uyyāne sampupphitasālamūle⁷ pab-
 bajāsukhena vītināmento mattavaravāraṇo viya nisinno hoti⁸.
 Atha tā itthiyo caramānā tam disvā „etha ayyā ti⁹, yo¹⁰ etas-
 mim rukkhāmūle pabbajito nisinno yāva rājā¹¹ pabujjhati tāv'
 15 assa santike kiñci kiñci¹² saṇamānā nisdissāmā¹³ 'ti gantvā
 vanditvā parivāretvā nisinā „amhākam kathetabbayuttakam
 kiñci¹⁴ kathethā¹⁵ 'ti vadimsu. Bodhisatto tāsam dhammam
 kathesi. Atha sā itthi amkam cāletvā rājānam pabodhesi.
 Rājā pabuddho tā apassanto „kham gatā vasaliyo“ ti āha.
 20 „Etā mahārāja gantvā ekam tāpasam parivāretvā nisdimsū¹⁶.
 'ti¹⁷. Rājā kupito¹⁸ khaggaṃ gahetvā „sikkhāpessāmi nam kū-
 ṭajajāṭilaṃ“ ti vegena agamāsi. Atha¹⁹ tā itthiyo rājānam kud-
 dham²⁰ āgacchantam disvā tāsū²¹ vallabhatarā gantvā rañño
 hatthā²² asim gahetvā rājānam vūpasamesum. So āgantvā
 25 Bodhisattassa santike ṭhatvā „kimvādī tvaṃ samaṇā“ 'ti
 pucchi. „Khantivādī mahārāja“ 'ti. „Kā esā khanti nāmā²³
 'ti. „Akkosantesu paharantesu paribhāsantesu akujjhana-
 bhāvo“ ti. Rājā „passissāmi²⁴ dāni te khantiyā atthibhāvan“

¹ Bī -yārikam-, Bā patiyāditaṃ-. ² Bīd surāmatto. ³ Bīd chekauṭaka-. ⁴ Bīd aṅge. ⁵ Ck- -ttim-. ⁶ Bīd -bha-. ⁷ Bīd supu-. ⁸ Bīd ahosi. ⁹ Bīd omit ti.
¹⁰ C- so. ¹¹ Bā adds na. ¹² Bīd add dhammam. ¹³ Bā adds dhammam.
¹⁴ Bīd add so. ¹⁵ Bā kuppi-. ¹⁶ Ck- add nam. ¹⁷ Bīd kuddhabhāvena. ¹⁸ Bī tassa, Bā tāsū corr. to tassa. ¹⁹ Bīd hatthe. ²⁰ Bīd vimaṃsissāmi.

ti coraghātakaṃ¹ pakkosāpesi. So attano cārittena pharasuṇ ca
kaṇṭakakasaṇ ca ādāya kāsāyanivāsano rattamāladharo āgantvā
rājānaṃ vanditvā „kiṃ karomīti“ āha. „Imaṃ coraṃ dutṭha-
tāpasam gahetvā kaḍḍhitvā² bhūmiyaṃ pātetvā kaṇṭakakasaṃ
gahetvā purato³ pacchato⁴ ubhosu ca passesū⁵ ti catusu pi
passesu dve pahārasahassam assa⁶ dehīti“. So tathā akāsi.
Bodhisattassa chavi⁷ chijji⁸, cammaṃ chijji⁹, maṃsaṃ chijji¹⁰,
lohitaṃ paggharati. Puna rājā „kiṃvādī tvaṃ bhikkhū“ ti
āha. „Khantivādī mahārājā¹¹ ti, tvaṃ pana mayhaṃ camman-
tare khantīti maññasi¹², na¹³ mayhaṃ cammantare khanti, tayā¹⁴
pana¹⁵ daṭṭhuṃ asakkaṇe¹⁶ hadayabbhantare mama khanti
patitṭhitā, mahārājā“ ti. Puna coraghātako „kiṃ karomīti“
pucchi. „Imassa kūṭajaṭilassa ubho hatthe chindā¹⁷“ ti. So
pharasuṇ gahetvā gaṇḍiyā¹⁸ ṭhapetvā hatthe chindi. Atha
naṃ „pāde chindā“ ti āha. Pāde¹⁹ chindi. Hatthapādakoṭṭhi²⁰
ghaṭacchiddehi lākhāraso²¹ viya lohitaṃ paggharati. Puna²²
rājā „kiṃvādī sīti“ pucchi. „Khantivādī²³ mahārāja²⁴, tvaṃ
pana mayhaṃ hatthapādakoṭṭisu khanti atthīti maññasi²⁵, n'
atth' esā ettha, mayhaṃ hi²⁶ khanti gambhīratṭhāne patitṭhitā“
ti. So „kaṇṇanāsam assa chindā²⁷“ ti āha. Itaro kaṇṇa-
nāsaṃ chindi. Sakalasarīraṃ lohitakaṃ²⁸ ahoṣi. Puna naṃ
„kiṃvādī nāma tvaṃ“ ti pucchi. „Mahārāja khantivādī nāma,
mā kho pana tvaṃ kaṇṇanāsakoṭṭisu²⁹ patitṭhitāssa³⁰ khantīti
maññasi, mama khanti gambhīre hadayabbhantare patitṭhitā“
ti. Rājā „kūṭajaṭila, tava khantiṃ³¹ tvaṃ eva ukkhipitvā ni-
sīdā³²“ ti Bodhisattaṃ hadaye pādena paharitvā pakkāmi.
Tasmiṃ gate senāpati Bodhisattassa sarīrato lohitaṃ puñ-

¹ Cks -ghātakaṃ. ² Bīd -mi devā ti. ³ Bīd āka-. ⁴ Bīd add ca. ⁵ Bīd -ssāni
and omit assa. ⁶ Cks -vīm. ⁷ Bī bhijji. ⁸ Cks maññasi, Bī maññesi. ⁹ Bī
natthi, Bī atthi. ¹⁰ Bīd omit pana. ¹¹ C -yyo, Bīd -yyaṃ. ¹² Bīd
-dāhi. ¹³ Bī bhaṇḍikāya, Bīd bhaṇḍikāyaṃ. ¹⁴ Bīd add pi. ¹⁵ Bīd -sasadiṣo.
¹⁶ Bīd add pi. ¹⁷ Bīd add meva. ¹⁸ Bīd -jā ti. ¹⁹ Cks -ṭṭisū ti maññasi.
²⁰ Bīd omit hi. ²¹ Bīd lohitaṃ paggharaṇaṃ. ²² C -ṭṭisū. Bīd -nāsikakoṭṭisu.
²³ Bī patitṭhitassa, Bīd patitṭhitā corr. to -tassa. ²⁴ Cks Bī -ti. ²⁵ Bīd sanni-.

chitvā¹ hatthapādakannanāsakoṭiyo sātakakanne katvā² Bodhisattam saṇikaṃ³ nisīdāpetvā vanditvā ekamantaṃ nisiditvā „sace bhante tumhe kujjhitukāmā tumhesu katāparādhassa⁴ rañño va kujjheyātha mā aññesan“ ti yācanto paṭhamamā⁵
5 gātham āha:

1. Yo te hatthe ca pāde ca kannanāsāṇ ca chedayi
tassa kujjha mahāvīra, mā raṭṭham vinasā⁶ idan ti. 49.

Tattha mahāvīrā⁷ 'ti mahāvīriya, mā raṭṭham vinasā⁸ idan ti idam nīraparādham Kāsiraṭṭham⁹ mā vinasesi¹⁰.

10 Tam sutvā Bodhisatto dutiyam gātham āha:

2. Yo me hatthe ca pāde ca kannanāsāṇ ca chedayi
ciraṃ jīvatu so rājā, na hi kujjhanti mādisā ti. 50.

Tattha mādisā ti mama sadisā khaṇṭhaleṇa samannāgatā paṇḍitā ayaṃ maṃ akkosi paribhavi¹¹ pahari chindī bhinditī¹² na¹³ kujjhanti.

15 Rañño uyyānā nikkhamantassa Bodhisattassa cakkhupatham vijahanakāle yeva ayaṃ cattālīsasahassādhikāni¹⁴ dve yojana-satasahassāni¹⁵ bahalā¹⁶ mahāpaṭhavī balitthaddhasāṭako¹⁷ viya phalitā¹⁸, avīcīto jālā nikkhamitvā rājānam kuladattikena rattakambaleṇa¹⁹ pārupanti²⁰ viya gaṇhi. So uyyānadāvare
20. yeva paṭhavim pavisitvā²¹ Avīcimahāniraye patitṭhahi. Bodhisatto²² tam divasaṃ eva²³ kalam akāsi. Rājapurisā²⁴ ca nāgarā ca gandhamāladhūpahatthā āgantvā Bodhisattassa sarīra-kiccaṃ karimsu²⁵. Keci panāhu: Bodhisatto pana²⁶ Himavantaṃ eva gato ti, tam abhūtaṃ.

¹ Ck¹ pucchi- corr. to puñchi-, B¹d puñci-. ² B¹d thapetvā. ³ C¹ B¹d saṇi- corr. to saṇi-, B¹ satikam. ⁴ B¹ parādhassa, B¹d katapa- corr. to pa-. ⁵ B¹ vīnāsa, B¹d vinassa corr. to vināsa. ⁶ B¹d kāsikara-. ⁷ B¹d vinasessi, B¹ vinasessati. ⁸ B¹ -bhāsi, B¹d -bhāvi corr. to -bhāsi. ⁹ Ck¹ chinditī ¹⁰ B¹d tam na. ¹¹ B¹d catunahutādhikāni. ¹² B¹d dvī. ¹³ Ck¹ bahalāni, C¹ balāni. ¹⁴ Ck¹ khali-, B¹ khalitasādhako, B¹d khalibaddhasāṭako corr. to khalitaddha-. ¹⁵ Ck¹ phalitā, C¹ pā- corr. to pha-. ¹⁶ C¹ ratanakaṇḍa-. ¹⁷ C¹ -ti, B¹ pārupantaṃ, B¹d pārupanti corr. to -taṃ. ¹⁸ B¹d add va. ¹⁹ B¹d add pi. ²⁰ B¹d -saṃ tattheva. ²¹ B¹ rājāpariyā, B¹d rājapurisā. ²² B¹d akamsu. ²³ B¹d puna.

3. Abu atītamaddhāne samaṇo khaṇḍidīpano,
tam khaṇṭiyā tyeva hitaṃ Kāsirājā achedayi. 51.
4. Tassa kammassa pharusassa vipāko kaṭuko ahu
yaṃ Kāsirājā vedesi nirayamhi samappito ti 52.

imā¹ dve² abhisambuddhagāthā.

5

Tattha atītamaddhāne ti atīte addhāne, khaṇḍidīpano ti adhivāsa-
nakhaṇṭisamvannaṇo³, achedayīti mārāpesi, ekacce pana therā Bodhisattassa
puna hatthapādā⁴ ghaṭitā ti vadanti, tam pi abhūtam eva, samappito ti
paṭiṭṭhito.

Satthā imaṃ desanaṃ⁵ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samo- 10
dhānesi: (Saccapariyosāne kodhano bhikkhu anāgāmiphale paṭiṭṭhahi,
bahū⁶ sotāpattiṭṭhānāni pāpuṇiṃsu) „Tadā Kalābu Kāsirājā⁷ Deva-
datto ahoṣi, senāpati Sāriputto, khaṇṭivādātāpaso⁸ aham evā⁹ 'ti,
Khaṇṭivādijātakaṃ⁹.

4. Lohakumbhijātaka.

15

Dujjivitan ti. Imaṃ Satthā Jetavane viharanto Kosala-
rājānaṃ ārabbhū kathesi. Tadā kira Kosalarājā rattibhāge catun-
naṃ nerayikasattānaṃ¹⁰ saddaṃ suṇi, eko dukāraṃ eva bhaṇi, eko
sakāraṃ, eko nakāraṃ, eko sokāraṃ¹¹. Te kira atitabhāve Sāvattihi-
yaṃ nēva parādārīkā rājaṇaṃ abhesuṃ. Te paresaṃ rakkhitagopite 20
mātugāne aparājjhitvā cittakelīṃ kilāntā¹² bahuṃ¹³ pāpakammaṃ
katvā maraṇacakkena chinnā Sāvattihi-sāmaṇe¹⁴ catūsu¹⁵ lohakumbhūsu
nibbattā saṭṭhivassasahassāni¹⁶ tattha pacitvā¹⁷ uggatā lohakumbha-
mukhavatthiṃ¹⁸ disvā „kadā nu kho imamhā dukkhā muccissāmā¹⁹“
'ti cattāro pi mahantena saddena anu paṭipāṭiyā viraviṃsu. Rājā 25
tesaṃ saddaṃ sutvā maraṇabhayatajjito²⁰ nisinnako va aruṇaṃ utthā-
pesi²¹. Aruṇuggamanavelāya brāhmaṇā āgantvā rājānaṃ sukhasayi-
taṃ²² pucchīṃsu. Rājā „kuto me ācariyā²³ sukhasayitaṃ²⁴, ajjāham

¹ Cks ime. ² Bd adda gāthā. ³ Bī -khaṇṭiyā sampanno, Bd -khaṇṭisamvannaṇo.

⁴ Bd -dakaṇṇanāsā. ⁵ Bīd dhammade-. ⁶ Bīd aññe bahū. ⁷ Bīd kāsikarājā.

⁸ Bīd -dī-, and add pana. ⁹ Bīd add tatiyaṃ. ¹⁰ Ck -kā-, C^o -kānaṃsattānaṃ.

¹¹ Bīd -ranti. ¹² Bīd kilanti. ¹³ Bīd bahu. ¹⁴ Bīd -tā. ¹⁵ Cks Bī -usu. ¹⁶

Ck satthiṃ-, C^o satthiṃ- corr. to saṭṭhi-. ¹⁷ Ck pacci-. ¹⁸ Ck -vatthiṃ, Bī

-kumbhisukhapathaṃ, Bd -kumbhimukhavatthiṃ corr. to -vatthiṃ. ¹⁹ Bīd muñci-.

²⁰ Cks -tā. ²¹ Bīd utthā-. ²² Bī sukhaseyyaṃ sayitaṃ, Bd sukhasayitaṃ corr.

to sukhaseyyaṃ sayitaṃ. ²³ Cks -ya. ²⁴ Bd sukhāṃ-.

- evarūpe cattāro bhimsanakasadde suṇi¹ ti. Brāhmaṇā hatthe dhu-
 nimsu². „Kiṃ ācariyā“ ti³. „Sāhasikasaddā mahārājā“ ti. „Sap-
 paṭikammā⁴ appaṭikammā“ ti⁵. „Kāmaṃ appaṭikammā⁶, mayam pana
 susikkhitā mahārāja“. „Kiṃ katvā paṭibāhissathā“ ti. „Mahārāja,
 5 paṭikammaṃ pana⁷ mahantaṃ sakkā⁸ kātum⁹, mayam pana sabbā-
 catukkayaṇṇam¹⁰ yajitvā hāressāmā“ ti. „Tena hi khippam cattāro
 hatthi cattāro asse cattāro usabhe cattāro manusse ti¹¹ laṭukikasaku-
 nikā¹² ādim katvā cattāro cattāro pāṇe gahetvā sabbacatukkayaṇṇam
 yajitvā mama sotthibhāvaṃ karoṭhā“ ti āha. „Sādhu mahārājā“ ti
 10 yen' attho taṃ gahetvā yaṇṇāvāṭaṃ paccupatthapesum, bahū pāṇe
 thūṇūpanite katvā ṭhapesum, „bahum¹³ macchamaṃsaṃ khādissāma¹⁴,
 dhanam labhissāmā“ ti ussāhappattā¹⁵ ahesum¹⁶, „idaṃ laddhum
 vaṭṭati devā¹⁷“ ti aparāparam caranti. Mallikā devī rājānam upa-
 samkamitvā „kin nu kho mahārājā brāhmaṇa ativiya umhāyanta¹⁸
 15 vicarantīti“ pucchi. „Devi¹⁹ kiṃ tuyh' iminā, tvaṃ attano yasen'
 eva mattā pamattā, dukkhaṃ pana amhākam eva na jānāsīti²⁰“.
 „Kiṃ mahārājā“ ti. „Devi²¹, ahaṃ evarūpaṃ nāma asotabbam
 suṇim, tato²² imesaṃ saddānaṃ sutattā 'kiṃ bhavissatīti' brāhmaṇe
 pucchim, brāhmaṇa 'tumahākam mahārāja rajassa vā bhogaṇam vā
 20 jīvitassa vā āntarāyo paṇṇāyati²³, sabbacatukkena²⁴ yajitvā sotthi-
 bhāvaṃ karissāmā“ ti vadiṃsu, te mayhaṃ vacanaṃ gahetvā yaṇṇā-
 vāṭaṃ katvā yena yen' attho tassa tassa kāraṇā āgacchantīti“.
 „Kiṃ pana deva imesaṃ saddānaṃ nipphattim sadevake loke agga-
 brāhmaṇaṃ²⁵ pucchitthā²⁶“ ti. „Ko esa devi²⁷ sadevake loke ag-
 25 gabrahmaṇo nāmā“ ti. „Mahāgotamo Sammāsambuddho“ ti. „Devi²⁸
 Sammāsambuddho me na pucchito“ ti. „Tena hi gantvā pucchathā“
 'ti. Rājā tassā vacanaṃ sutvā²⁹ bhuttapātārāso rathavaram abhi-
 ruyha³⁰ Jetavanaṃ gantvā Satthāraṃ vanditvā pucchi: „ahaṃ bhante
 rattibhāge cattāro sadde sutvā brāhmaṇe pucchim³¹, te³² 'sabbacatuk-

¹ Bīd suṇomi. ² Bī nīsupitvā nissīdīsu, Bīd dhunitvā nissīdīsu. ³ Bīd add
 vutte. ⁴ C^s -mmaṃ. ⁵ Bīd add pucchi. ⁶ Bī -mmaṃ, Bīd sapaṭikammaṃ corr.
 to -mma. ⁷ C^s adds na. ⁸ Bīd sakkāraṃ. ⁹ Bīd adds vaṭṭati. ¹⁰ Bīd -kkaṃ-.
¹¹ Bīd omit ti. ¹² Bīd -ke. ¹³ Bīd -hu. ¹⁴ Bīd add babu. ¹⁵ C^s -hapa-.
¹⁶ Bīd hutvā. ¹⁷ C^s yevā. ¹⁸ C^s ūmbhā, Bī umpā-, Bīd ummā-. ¹⁹ C^s Bīd
 -vī. ²⁰ C^s -kamevā ti, C^s -kaṃ mevā ti, Bī -kam eva jānātīti, Bīd -kaṃ meva
 na jānāsīti corr. to -kameva-. ²¹ Bīd devī. ²² Bīd add me. ²³ Bīd paṇṇā-
 yissatīti. ²⁴ Bīd adds yaṇṇam. ²⁵ C^s -no, C^s -nā corr. to naṃ. ²⁶ Bīd puc-
 chatā. ²⁷ C^s Bīd -vī. ²⁸ Bīd gahetvā. ²⁹ Bīd ārūya. ³⁰ C^s pucchi corr. to
 -im, C^s Bīd -i. ³¹ Bī adds sabbe, Bīd sabba.

kayaññam yañitvā sotthim karissāmā' 'ti vatvā yaññāvāṭakakammañ' karonti, tesam saddānam sutattā mayham kim bhavissatīti'. „Na kiñci mahārāja, nerayikasattā dukkham anubhavanta evaṃ viravimsū 'ti', na ime saddā³ idāni tayā va⁴ sutā⁵, porāṇakarājūhi⁶ pi sutā⁷ yeva, te pi brāhmaṇe pucchitvā pasughātayaññam⁸ kattukāmā hutvā 5 paṇḍitānam katham sutvā na karimsu, paṇḍitā tesam saddānam antaram kathetvā mahājanam vissajjāpetvā sotthim akamsū" 'ti vatvā tena yācito atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto aññatarasmim Kāsigāme⁹ brāhmaṇakule nib- 10 battitvā vayappatto¹⁰ kāme pahāya isipabbajjam pabbajitvā jhānābhinnā¹¹ uppādetvā jhānakīlaṃ kīlanto Himavante ramaṇiye vanasaṇḍe vasati. Tadā Bārāṇasirājā catunnam nerayikānam ime cattāro sadde sutvā bhītatasito iminā va niyāmena brāhmaṇehi „tiṇṇam antarāyānam aññataro bhavissatīti, 15 sabbacatukkayaññena nam¹² vūpasameśsamā“ 'ti vutte sampaṭicchhi. Purohito brāhmaṇehi saddhim yaññāvāṭam paccupatthāpesi, mahājano thūṇūpanīto ahosi. Tadā Bodhisatto mettābhāvanam purecārikam katvā dibbena cakkhunā lokam olokento imam kāraṇam disvā „ajja mayā gantum vaṭṭati, 20 mahājanassa sotthim¹³ bhavissatīti“ iddhibalena vehāsam uppatitvā Bārāṇasirañño uyyāne otaritvā maṅgalasilāpatṭe kañcanarūpakam¹⁴ viya nisīdi. Tadā purohitassa jeṭṭhantevāsiko ācariyam upasaṃkamitvā „nanu ācariya ambakam vedesu¹⁵ param¹⁶ māretvā sotthikaraṇam¹⁷ nāma n' atthīti“ āha. Puro- 25 hito „tvam rājadhanam va¹⁸ nayasi¹⁹, mayam bahum²⁰ maccham²¹ khādissāma²², tuṇhi²³ hohīti²⁴ tam paṭibāhi. So

¹ Bīd -vāṭe kamman. ² Bīd add vatvā. ³ Bī imesam saddānam, Bī ime saddā corr. to -saddānam. ⁴ Bīd eva corr. to va. ⁵ Ck suṇa, Bī sutatāte, Bīd sutā corr. to sutabbāvo. ⁶ Ck Bī -jūti, C^o -jūti corr. to -jūhi. ⁷ Ck suṇa. ⁸ Bī -ghāṭa-, Bīd -ghāṭa- corr. to -ghāṭa-. ⁹ Bīd kāsikagā-. ¹⁰ Bīd add kāmesu ādinavaṇ disvā. ¹¹ Bīd abhinñā ca samāpattīyo ca. ¹² Bīd tam. ¹³ Ck sotthim, Bīd sotthi. ¹⁴ Bī -rūpato, Bīd -ruppako. ¹⁵ Bīd bede-, Bī devesu. ¹⁶ Bīd pānam. ¹⁷ Ck -nan, Bīd -kāram. ¹⁸ Bī omits va, Bīd ca crossed over. ¹⁹ Bīd rakhasi. ²⁰ C^o Bī -u. ²¹ Bīd macchamaṇsam. ²² Bīd add dhanam labhisāma. ²³ Bīd -i. ²⁴ Bīd hohīti, Ck^o hoti.

- „nāhaṃ ettha sahāyo bhavissāmiti“ nikkhamitvā rājuyyānaṃ gantvā Bodhisattaṃ disvā vanditvā katapaṭṭisaṅghāro ekamantaṃ nisīdi. Bodhisatto „kiṃ māṇava rājā dhammena rajjaṃ kareṭīti“ pucchi. „Bhante, rājā dhammena rajjaṃ kareṭi“,
- 5 rattibhāge pana cattāro sadde sutvā brāhmaṇe pucchi, brāhmaṇā ‘sabbacatukkayaṇṇaṃ yajitvā sotthiṃ karissāmā’ ‘ti vadimsu, rājā pasughātakammaṃ³ katvā attano sotthiṃ kātukāmo, mahājano thūṇupanīto, kiṃ nu kho bhante tumhādisānaṃ sīlavantānaṃ tesaṃ saddānaṃ nippattiṃ vatvā⁴
- 10 mahājānaṃ maraṇamukhā mocetuṃ na⁵ vaṭṭatīti“. „Māṇava, rājā amhe na jānāti, mayam pi taṃ na jānāma, imesaṃ⁶ pana saddānaṃ nippattiṃ jānāma, sace rājā amhe upasaṃkamitvā puccheyya rājānaṃ nikkamkhaṃ katvā kathessāmā⁷“ ‘ti. „Tena hi bhante muhuttaṃ idh’eva hotha, ahaṃ rājānaṃ
- 15 ānessāmiti“. „Sādhū māṇava“ ‘ti. So gantvā raṇṇo tam atthaṃ ārocetvā rājānaṃ ānesi. Rājā Bodhisattaṃ vanditvā ekamantaṃ nisinno pucchi: „saccaṃ kira tumhe mayā suta-saddānaṃ nippattiṃ jānathā⁸“ ‘ti. „Āma mahārājā⁹“ ‘ti. „Kathetha bhante“ ti. „Mahārāja, ete purimabhava paresaṃ
- 20 rakkhitaḡopitesu¹⁰ cārittaṃ āpajjitvā Bārāṇasi-sāmaṇe catūsu¹¹ lohakumbhīsu nibbattā kaṭhine¹² khāralohodake¹³ pheṇuddehakaṃ pacamānā¹⁴ timsavassasahassāni¹⁵ adho gantvā kumbhitalaṃ āhacca uddhaṃ ārohaṇtā timsavassasahassen’ va¹⁶ kālena kumbhimukhaṃ disvā bahi oloketvā cattāro janā catasso
- 25 gāthā paripuṇṇaṃ katvā vattukāmāpi tathā kātuṃ na¹⁷ sakkontā ekekaṃ eva akkharaṃ katvā¹⁸ puna lohakumbhīsu¹⁹

¹ Bā - resiti. ² Bā - resi. ³ Bā - ghāta-. ⁴ Bā disvā. ⁵ Bā omit na. ⁶ C^o imassa. ⁷ Bā katheyyamā. ⁸ Bā jānā-. ⁹ Bā -ja jānāmi. ¹⁰ Bā add para-dāresu. ¹¹ C^o Bⁱ catu-. ¹² Bⁱ pakkūṭhite, Bā cattāro janāpakkūṭhite. ¹³ Bⁱ khāralomodakena, Bā khāraloṇodakena. ¹⁴ C^o pañca-, Bā pacca-. ¹⁵ Bⁱ so ṭhitassa sahasāni, Bā tiṇi vassasahassāni. ¹⁶ Bⁱ sathivassa-, Bā tiṇi vassa-corr. to sathivassa-. ¹⁷ Bā a. ¹⁸ Bā vatvā. ¹⁹ Bā -bhi.

yeva nimuggā tesu dukāraṃ vatvā nimuggasatto¹ evaṃ vattukāmo ahoṣi:

1. Dujjīvitāṃ ajīvimha² ye sante³ na dadamhase⁴,
vijjamānesu bhogesu dīpaṃ nākamha⁵ attano ti⁶, 53.

na pana sakkhīti⁷ vatvā Bodhisatto attano ñāpena tam gā-
tham paripuṇṇaṃ katvā kathesi. Sesāsu pi⁸ es' eva nayo,
tesu sakāraṃ vatvā⁹ vattukāmassa ayaṃ gāthā:

2. Saṭṭhivassasahassāni paripuṇṇāni sabbaso,
niraye paccamānānaṃ kadā anto bhavissatīti. 54.

Nakāraṃ vatvā⁹ vattukāmassa ayaṃ gāthā: 10

3. N' atthi anto kuto anto na anto patidissati,
tadā hi pakataṃ pāpaṃ mama tuyhañ ca mārisā 'ti. 55.

Sokāraṃ vatvā⁹ vattukāmassa ayaṃ gāthā:

4. So hi¹⁰ nūna ito gantvā yoniṃ laddhāna mānusiṃ
vadaññū silasampanno kāhāmi kusalaṃ bahun ti. 56. 15

Tattha dujjīvitānaṃ ti tīṇi duccecaritāni carantā dujjīvitānaṃ lāma-
kaṃ jīvitānaṃ jīvanti nāma. so pi tad eva sandbhāyāha dujjīvitānaṃ ajīvimhā¹¹
'ti, ye sante¹² na dadamhase¹³ ti ye mayāṃ deyyadhamme ca paṭiggāhake
ca vijjamāne¹⁴ yeva na dadāma¹⁵. dīpaṃ nākamhā¹⁶ 'ti attano paṭiṭṭhaṃ na
karimhā¹⁷, sabbaso ti sabbākārena, paripuṇṇānīti anūnāni anadhikāni, 20
paccamānānaṃ ti ambhakaṃ imasmīṃ niraye paccamānānaṃ, natthi anto
ti ambhakaṃ asukakāle nāma makkho bhavissatīti evaṃ kālapariccheto n' atthi,
kuto anto ti kena kāraṇena anto paññāyissati, na anto ti antaṃ daṭṭhu-
kāmaṇaṃ pi no dukkhassa anto¹⁸ na patidissati¹⁹, tadā hi pakataṃ ti tas-
miṃ kāle mārisa mama²⁰ tuyhañ ca pakataṃ pāpaṃ pakatṭhaṃ kataṃ atibahum 25
eva kataṃ, tathā hi pakataṃ ti pi pāṭho, tena kāraṇena²¹ kataṃ yena²²

¹ Ck -ggā- corr. to -ggo-, Bī -ggā-. ² C^s ajimha, Bī -tama-jīvamhā, B^d -tama-
majīvamhā. ³ C^s se sante corr. to -to, Bī yasano, P^d yesaṃ no. ⁴ Bī didā-
mase, P^d dadāmhase. ⁵ C^s dīpaṃ nākamma corr. to kamba, Ck dīpaṃ nā-
kamma, Bī dīpaṃ na kamham, B^d dīpaṃ nākamhām corr. to -ham. ⁶ B^d add
tam gātham paripuṇṇaṃ kātum. ⁷ Bī nasakkhīnti, B^d nasakkhīnti corr. to nā-
s. ⁸ C^s sesāpisu corr. to sesāpi. ⁹ B^d omit vatvā. ¹⁰ B^d haṃ. ¹¹ Ck ajimbā
corr. to ajīvimhā, Bī ajīvamhā. ¹² C^s sante corr. to santo, Bī santo corr. to
saṃ no? ¹³ Bī dadāmāso, B^d dadāmhase. ¹⁴ B^d samvijj-. ¹⁵ B^d dadamhā.
¹⁶ Bī na kumbhamattano, B^d na kamhamattano corr. to nā-. ¹⁷ B^d -hā. ¹⁸
B^d add pi. ¹⁹ Bī paṭi-, B^d pati corr. to paṭi-. ²⁰ B^d mamañca. ²¹ Ck^s add
anto. ²² B^d yeva.

tassa anto va¹ dattūṃ na sakkā ti² attho, mārisā 'ti mayā sadisa³, piyā-
lapanam etaṃ etesaṃ⁴, nūnā⁵ 'ti ekasatthe nīpāto, so ahaṃ ito gantvā yoniṃ
mānusiṃ laddhā vadaññū silasampanno hutvā ekasēn' eva bahuni kusalaṃ
karisāmiti⁶, ayam ettha attho.

5 Iti Bodhisatto ekamekaṃ⁷ gātham vatvā „mahārāja, so
nerayikasatto imaṃ gātham paripuṇṇaṃ katvā vattukāmo
attano pāpassa mahantatāya tathā kātuṃ⁸ nāsakkhi, iti so
attano kammavipākaṃ anubhavanto viravi⁹, tumhākaṃ etassa
saddassa savanapaccayā antarāyo nāma n' atthi, tumhe mā
10 bhāyathā^{10a} 'ti rājānaṃ saññāpesi. Rājā mahājanaṃ vissajjā-
petvā suvaṇṇabheriṃ carāpetvā yaññāvāṇaṃ viddhamsāpesi.
Bodhisatto mahājanaṃ sotthiṃ katvā katipāhaṃ vasitvā tatth'
eva gantvā aparihīnajjhāno Brahmaloce uppajji.

Satthā imaṃ desanaṃ¹¹ āharitvā¹² jātakam samodhānesi: „Tadā
15 purohitamāṇavo¹² Sāriputto ahosi, tāpaso¹⁴ ahaṃ evā¹⁴ 'ti. Loha-
kumbhijātakam¹⁵.

5. Maṃsajātaka.

Pharusā vata te vācā ti. Imaṃ Satthā Jetavane viha-
ranto Sāriputtattherena pītavirecanānaṃ¹⁶ dinnarasapiṇḍapātāṃ¹⁷
20 ārabha kathesi. Tadā kira Jetavane ekacce bhikkhū snehavirecanāṃ¹⁸
pivimsu, tesam rasapiṇḍapātēna¹⁹ attho hoti, gilānupaṭṭhākā „rasabhataṃ
āharissāmā²⁰ 'ti Sāvattiyaṃ²⁰ pavisitvā odanikagharavithiyaṃ²¹ piṇḍāya
caritvāpi²² rasabhataṃ alabhitvā nivattiṃsu. Thero divātaraṃ piṇḍāya
pavisamāno te bhikkhū disvā „kiṃ āvuso atipage²³ va nivattathā²³ 'ti
25 pucchi. Te tam atthaṃ ārocesuṃ. Thero „tena hi ethā²³ 'ti te ga-

¹ Bīd anto ca, Ck^s omīti anto va. ² Bī sakkotīti, Bī sakkatīpi corr. to sakkotīti.

³ Bīd -sā. ⁴ Bīd omīti etesaṃ. ⁵ Bī sohaṃ nūnā, Bīd nūnā corr. to sohaṃ nūnā.

⁶ Bīd -māti. ⁷ Bīd -ka. ⁸ Bīd kathetuṃ. ⁹ Bī vicarati, Bīd vicaranti. ¹⁰ Bīd

-yitthā. ¹¹ Bīd dhammade-. ¹² Bīd add saccāni pakāsetvā. ¹³ Bīd purohita-

jāntevāsikamāṇavo. ¹⁴ Bīd add pana. ¹⁵ Bīd add catuttham. ¹⁶ Bīd pītāṃ-.

¹⁷ Bīd dinnam-. ¹⁸ Bī rasapitavi-, Bīd pītavi- corr. to snehavi-. ¹⁹ Bīd -piṇ-

-ḍena. ²⁰ Bīd -im. ²¹ Ck^s -kaṃ-, C^s -kaṃbhara- corr. to -kabhara-, Bī otanī-

kaghara-. ²² Bī -tvā va, Bīd omīti pi. ²³ Bī ativiyapage, Bīd atipage corr. to

ativiyapage.

hetvā tam eva vīthim agamāsi¹. Pūretvā rasabhaddam adamsu. Gilānu-
 patṭhākā vihāram² āharitvā gilānānam adamsu. te paribhuñjimsu.
 Ath' ekadivasam dhammasabhāyam³ katham samutṭhāpesum: „āvuso
 thero kira⁴ pitavirecanānam upatṭhāke rasabhaddam alabhitvā nik-
 khamante gahetvā odanikagharavithiyam caritvā bahum⁵ rasapiṇḍa- 5
 pātām⁶ pesesīti“. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi
 kathāya sannisinā⁷“ ti pucchitvā „imāya nāmā“⁸ ti vutte „na bhik-
 khave idāni⁹ Sāriputto va¹⁰ maṃsam labhi¹¹, pubbe pi muduvācā¹²
 piyavacanam vattum chekā paṇḍitā labhiṃsū“¹³ ti vatvā atitām āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bo- 10
 dhisatto setṭhiputto ahoṣi. Ath' ekadivasam eko miga-
 luddako bahum maṃsam labhitvā yānakaṃ pūretvā „vikkiṇi-
 sāmīti“ nagaram āgacchati. Tadā Bārāṇasi-vāsikā cattāro
 setṭhiputtā nagarā nikkhamitvā ekasmiṃ maggasabhāgatṭhāne¹⁴
 kiñci¹⁵ diṭṭhasutaṃ samullapantā¹⁶ nisīdīmsu. Tesu eko set- 15
 thiputto tam maṃsayānakaṃ¹⁷ disvā „etaṃ luddakaṃ maṃ-
 sakhaṇḍam āharāpessāmīti“ pucchi. „Gaccha āharāpehīti“.
 So upasamkamitvā „are¹⁸ luddaka, dehi me maṃsakhaṇḍam“
 ti āha. Luddako „param kiñci yācantena nāma piyavacanena
 bhavitabham, tayā kathitavācāya anucchavikaṃ¹⁹ maṃsakhaṇ- 20
 ḍam labhissasīti²⁰“ vatvā paṭhamam gātham āha:

1. Pharusā vata te vācā samma²¹ yācanako c' asi²²,

kilomassa²³ sadisī vācā, kilomam samma dadāmi te ti. 57.

Tattha kilomassa sadisīti pharusatāya²⁴ kilomaka-sadisīti, kilomam
 samma dadāmi te ti handa gatha idam te vācāya sadisaṃ kilomam dammīti 25
 niraṣaṃ²⁵ salomakaṃ²⁶ kilomamaṇṣakhaṇḍam²⁷ ukkhipitvā adāsi:

Atha nam aparo setṭhiputto „kin ti vatvā yācīti²⁸“ puc-
 chi. „Are²⁹ ti vatvā³⁰ ti. So „aham pi nam yācissāmīti“ vatvā.

¹ Bīd add te ² Bīd rasabhaddam. ³ Bīd add bhikkhū. ⁴ Bī gilānā, Bīd gilāna.
⁵ Bīd -hu. ⁶ Bīd add vihāram āharitvā ⁷ Bīd -neva. ⁸ Bīd vara. Bīd omits va.
⁹ Bī -itta. Bīd -i corr. to -ittha. ¹⁰ Bīd -cāya. ¹¹ Bīd maggasamipathāne. ¹² Ck
 kiñci kiñci. ¹³ Bīd sallapantā. ¹⁴ Ck has added pure. ¹⁵ Bīd hare ¹⁶ Bīd -ka.
¹⁷ Ck Bīd -tīti ¹⁸ Ck yaṃ nam in the place of samma. ¹⁹ Bīd omit c. ²⁰
 Bīd -ma. ²¹ Bīd pharusavācāya. ²² Ck Bīd ni-. ²³ Bīd nimamāsalohitam, Bīd
 nimamam ²⁴ Bīd kilomakakha-. ²⁵ Bīd yācasīti. ²⁶ Bīd adds yāci.

gantvā „jetṭhakabhātika¹ maṃsakhaṇḍam me dehīti“ āha. Itaro „tava vacanassa anucchavikam labhissasīti“² dutiyam gātham āha:

2. Aṅgam etaṃ manussānam bhātā loke pavuccati,
aṅgassa³ sadisī⁴ vācā, aṅgam samma dadāmi te ti. 58.

5 Tass' attho: imasmim loke manussānam aṅgasadisattā aṅgam etaṃ yadidaṃ bhātā bhaginīti, tasmā tav' esā aṅgasadisā vācā ti etissā anucchavikam aṅgam eva dadāme te ti.

Evañ ca pana vatvā aṅgamamsam ukkhipitvā adāsi. Tam⁵ pi aparo seṭṭhiputto „kin ti⁶ vatvā yācīti“⁷ pucchi. „Bhātikā 10 ti vatvā“⁸ ti. So „aham pi naṃ yācissāmīti“ gantvā⁹ „tāta maṃsakhaṇḍam me dehīti“ āha. Luddako „tava vacanānurūpaṃ labhissasīti“¹⁰ vatvā tatiyam gātham āha:

3. Tātā 'ti putto vadamāno kampeti hadayam pitu,
hadayassa sadisī vācā, hadayam samma dadāmi te ti. 59.

15 Tañ ca¹¹ pana vatvā hadayamamsena saddhim madhuramaṃsam ukkhipitvā adāsi. Tam¹² catuttho seṭṭhiputto „kin ti vatvā¹³ yācīti“¹⁴ pucchi¹⁵. „Tātā 'ti vatvā“¹⁶ ti. So „aham pi yācissāmīti“ gantvā⁹ „sahāya maṃsakhaṇḍam me dehīti“ āha. Luddo „tava vacanānurūpaṃ labhissasīti“¹⁰ catuttham¹⁷ gātham āha:

4. Yassa gāme sakhā n' atthi yathāraññam tath' eva taṃ,
sabbassa sadisī vācā, sabbam samma dadāmi te ti. 60.

Tass' attho: yassa purisassa gāme sukhadukkhesu saha ayanato¹⁸ sahāyasaṃkhāto sakhā¹⁹ n' atthi tassa taṃ thānam yathā²⁰ amanussaṃ araññam²¹ 25 tath' eva taṃ²² hoti, iti²³ ayaṃ²⁴ tava vācā sabbassa sadisī²⁵ sabbena attano santakena vibhavena sadisī, tasmā sabbam eva idaṃ²⁶ mama santakam maṃsayānakam²⁷ dadāmi te ti.

Evañ ca pana vatvā „ehi samma sabbam ev' idaṃ²⁸ maṃsayānakam tava geham harissāmīti“²⁹ āha. Seṭṭhiputto tena

¹ Bīd jetṭhabhā-. ² Ck^s -tīti, Bī labhatīti. ³ Bīd aṅga. ⁴ Bīd add te. ⁵ Bī tvaṃ. ⁶ Ck^s kinci. ⁷ Bīd yācasīti. ⁸ Bīd adds yāci. ⁹ Bīd vatvā. ¹⁰ Bīd lacchasi. ¹¹ Bīd evaṇca. ¹² Ck^s naṃ. ¹³ C^s va tvaṃ. ¹⁴ Bīd yācasīti. ¹⁵ Bīd adds so. ¹⁶ Bīd adds yāci. ¹⁷ Bīd vatvā ca-. ¹⁸ Bīd āy-. ¹⁹ Ck^s saṃkhā, Bī saṃkhāhātho, Bīd sahāyo. ²⁰ Bīd omit yathā. ²¹ Bīd araññakam. ²² Bīd omit tathevataṃ. ²³ C^s hoti ti in the place of hoti iti. ²⁴ C^s omits ayaṃ. ²⁵ Bīd -sīti. ²⁶ Bīd imaṃ. ²⁷ Bīd maṃsaṃ, Bīd maṃsayānam. ²⁸ Bīd eva imaṃ. ²⁹ Bīd āh-.

yānakam pajāpento¹ attano gharam gantvā² māmsam otāre-
tvā³ luddakassa sakkārasammānam⁴ katvā puttadāram pi 'ssa
pakkosāpetvā luddakakammato⁵ apanetvā attano kuṭumbamaj-
jhe vasāpento⁶ tena saddhim abhejjasahāyo hutvā yāvajīvam
samaggavāsam vasi⁷.

5

Satthā imam desanam⁸ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā
luddako Sāriputto ahosi, sabbamāmsalābhiseṭṭhiputto⁹ aham evā 'ti.
Māmsajātakam¹⁰.

6. Sasajātaka.

Satta me rohitā macchā ti. Idam Satthā Jetavane vi- 10
haranto sabbaparikkhāradānam ārabha kathesi. Sāvattiyaṃ
kir'¹¹ eko kuṭumbiko Buddha-pamukhassa saṅghassa¹² sabbaparikkhā-
radānam sajjetvā¹³ gharadvāre maṇḍapaṃ kāretvā Buddha-pamukhaṃ
bhikkhusaṅghaṃ nimantetvā sajjitamaṇḍape paññattavarāsanesu¹⁴ nisi-
dāpetvā nānaggarasapaṇitadānam¹⁵ datvā „puna svātānāya puna svāta- 15
nāyā“ 'ti sattāham nimantetvā sattaṃe divase Buddha-pamukhānam
pañcannam bhikkhusatānam sabbaparikkhāre adāsi. Satthā bhatta-
kiccāvasāne anumodanam karonto „upāsaka, tayā pītisomanassam
kātuṃ vaṭṭatīti, idam hi dānam nāma porāṇakapaṇḍitānam vamsa,
porāṇakapaṇḍitā hi sampattayācakānam jīvitam paricajitvā attano 20
māmsam pi adāmsū“ 'ti vatvā tena yācito atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadataṃ rajjam kārente
Bodhisatto sasa yoniyaṃ nibbattitvā araṇṇe vasati. Tassa¹⁶
pana araṇṇassa ekato pabbatapādo¹⁷ ekato¹⁸ nadī¹⁹ ekato¹⁸
paccantagāmako²⁰. Apare pi 'ssa tayo sahāyā ahesum: makkato²¹ 25
sigālo²¹ uddo²² ti. Te cattāro pi paṇḍitā ekato vasantā attano

¹ Bī pācento, Bā pājento ² Bīd omits gantvā. ³ Bīd ohārāpe- ⁴ Bīd sam-
mānasakkāram ⁵ Bīd luddakammato. ⁶ Bī -pesinti. ⁷ Bīd vasiṃsūti. ⁸ Bīd
dhammade- ⁹ C^o -lābhase-. Bīd add pana ¹⁰ Bīd sabbamāmsalābhijā-, and add
pañcannam. ¹¹ Cfr. Five Jātakas p. 51. ¹² Bīd kira. ¹³ Bīd bhikkhusa-. ¹⁴
Bīd viṣṣajj-. ¹⁵ C^o paññatte-, Bī paññāvarabuddhāsane, Bā paññattavarabuddhā-
sane. ¹⁶ Bīd -tabhojanam. ¹⁷ Bīd tadā ¹⁸ Ck^o -de. ¹⁹ Ck eko ²⁰ Bīd omit
ekato nadī. ²¹ Bīd add ahosi. ²² Bīd add ca. ²³ Bīd add cā.

attano gocarattḥāne gocaraṃ gaheṭvā sāyaṇhasamaye ekato sannipatanti. Sasapaṇḍito „dānaṃ dātabbaṃ sīlaṃ rakkhitaṭṭhaṃ uposathakammaṃ kātabbaṃ“ ti tiṇṇaṃ janānaṃ ovā-davasena dhammaṃ deseti¹. Te tassa ovādaṃ sampatiṇṇhitvā
 5 attano attano nivāsagumbaṃ pavasitvā vasanti. Evaṃ kāle gacchante ekadivasaṃ Bodhisatto ākāsaṃ oloketvā candam disvā „sve uposathadivaso“ ti ṇatvā itare tayo āha: „sve uposatho“, tumhe tayo pi² janā sīlaṃ samādiyitvā³ uposathikā⁴ hotha, sīle patitṭhāya dinnadānaṃ mahapphalaṃ hoti, tasmā
 10 yācake sampatte tumhehi khāḍitabbāhārato datvā khādeyyāthā⁵ ‘ti. Te „sādhū“ ‘ti sampatiṇṇhitvā attano⁶ vasanaṭṭhānesu vasitvā punadivase tesu uddo pāto va „gocaraṃ pariyesissā-mīti“ nikkhamitvā Gaṅgātīraṃ gato. Ath’ eko bālisiko⁷ satta rohitamacche uddharitvā valliyaṃ āvūṇitvā⁸ netvā⁹ Gaṅgātīre
 15 vālikāya¹⁰ paṭiṇṇhitvā macche gaṇhanto¹¹ adho Gaṅgaṃ bhassi¹². Uddo macchagandhaṃ ghāyitvā vālikaṃ¹³ viyūhitvā macche disvā niharitvā „atthi nu kho imesaṃ¹⁴ sāmiko¹⁵“ ti tikkhattuṃ ghesetvā sāmikaṃ apassanto valliyaṃ¹⁶ ḍasitvā¹⁷ attano vasanaḡumbe ṭhapetvā „velāyaṃ eva¹⁸ khāḍissāmīti“
 20 attano sīlaṃ āvajjanto¹⁹ nipaṇṇi. Sigālo pi²⁰ nikkhamitvā gocaraṃ pariyesanto ekassa khettagopakassa kuṭiyaṃ dve maṃsa-sūlāni²¹ ekaṃ godhaṃ²² ekaṃ ca dadhivārakaṃ²³ disvā „atthi nu kho etassa sāmiko²⁴“ ti tikkhattuṃ ghesetvā sāmikaṃ adisvā dadhivārakaṃ uggāhaṇarajjukaṃ²⁵ gīvāya pavesetvā²⁶
 25 maṃsasūle²⁷ ca godhaṇ²⁸ ca mukhena ḍasitvā²⁹ netvā attano sayanaḡumbe³⁰ ṭhapetvā „velāyaṃ eva khāḍissāmīti“ attano

¹ Bīd desesi. ² Bīd add ti. ³ Bī pi tayo. ⁴ Bī -dayi, Bī -dayittha? ⁵ Bīd add ca. ⁶ Bīd repeat attano. ⁷ Bī gāmaṇṇi. Bī gāmaṇṇisiko. ⁸ Bīd -ni-, C^s -ni-corr. to -ni-. ⁹ Bīd omit netvā. ¹⁰ Bīd vālikaṃ viyūhitvā. ¹¹ Bīd gaṇhanatṭhāya. ¹² Bīd gacchati. ¹³ Bīd -lu-. ¹⁴ Bīd etesaṃ. ¹⁵ Bīd add no vā. ¹⁶ Bīd valli-kaṃ. ¹⁷ Bīd add netvā. ¹⁸ C^s velāyaṃ. ¹⁹ C^s -jjento. ²⁰ Bīd add vasana-ṭhānato. ²¹ Bīd -lā ca. ²² Bīd godhake ca. ²³ Bīd ekaṃ dadhivārakaṇṇa. ²⁴ C^s uggāhana-. C^s uggāhaṇa-. ²⁵ Bīd add dve. ²⁶ Bīd -lā. ²⁷ Bīd godhakaṇ. ²⁸ Bī ḍasitvā, Bī ḍasitvā. ²⁹ Bī ḡumpe, Bī vasanaḡumpe.

sīlaṃ āvajjanto nipajji. Makkato pi' vanasaṇḍaṃ pavasiṭvā
 ambapiṇḍim' āharitvā' vasanagumbe ṭhapetvā „velāyam eva'
 khādissāmīti“ attano sīlaṃ āvajjanto nipajji. Bodhisatto pana
 velāyam eva' nikkhamitvā „dabbatiṇāni khādissāmīti“ attano
 gumbe' yeva nipanno' cintesi: „mama santikaṃ āgatānaṃ 5
 yācakānaṃ tiṇāni dātuṃ na sakkoti“, tilataṇḍulādayo pi
 mayhaṃ n' atthi, sace me santikaṃ yācako āgacchissati
 attano sarīraṃsaṃsaṃ dassāmīti“. Tassa sīlatejena Sakkassa
 paṇḍukambalasīlāsanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. So āvajjamāno
 imaṃ' kāraṇaṃ disvā „sasarājaṃ¹⁰ vīmaṃsissāmīti“ paṭha- 10
 maṃ uddassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā brāhmaṇavesena aṭṭhāsi,
 „brāhmaṇa kimatthaṃ ṭhito sīti“ ca vutte „paṇḍita, sace
 kiñci āhāraṃ labheyyaṃ uposathiko hutvā samaṇadhammaṃ
 kareyyaṃ“ ti. So „sādhu, dassāmi te āhāraṃ“ ti tena sad-
 dhiṃ sallapanto paṭhamāṃ gāthaṃ āha: 15

1. Satta me rohitā macchā udakā thalaṃ ubbhatā,
 idaṃ brāhmaṇa me atthi, etaṃ¹¹ bhutvā vane vasā' ti. 61.

Tattha thalamubbhatā ti udakato thale ṭhapitā thale paṭiṭṭhitā¹²
 kenāpi¹³ vā uddhatā¹⁴, etaṃ bhutvā ti etaṃ mama santikaṃ macchāhāraṃ
 pacitvā bhuñjitvā¹⁵ samaṇadhammaṃ karonto ramaṇiye rukkhamūle nisinna 20
 imasmiṃ vane vasā' ti.

Brāhmaṇo „pāto va¹⁶ tāva hotu, pacchā jānissāmīti“ si-
 gālassa santikaṃ gato, tenāpi „kimatthaṃ ṭhito sīti“ vutte¹⁷
 tath' evāha. Sigālo¹⁸ „sādhu dassāmīti“ tena saddhiṃ salla-
 panto¹⁹ dutiyaṃ gāthaṃ āha: 25

¹ Bī adds nikkhamitvā, Bđ vasanaṭṭhānato nikkhamitvā ² Bī -dāni. ³ Bīd add
 attano. ⁴ Cē Bī -lāyame. ⁵ Bīd add vasanaṭṭhānato. ⁶ Bīd vasanagumbe. ⁷ Bī
 nisinna, Bđ niphpanno, both add attano sīlaṃ āvajjanto. ⁸ Bī āgatā yācakā
 nina khādituṃ na sakkuṇeyya, Bđ āgatā yācakā tiṇāni khādituṃ na sakkuṇey-
 yuṃ. ⁹ Bīd idaṃ. ¹⁰ Bī -rājānaṃ. ¹¹ Cē eso. ¹² Bīd omīti thale paṭiṭṭhitā.
¹³ Bīd kevaṭṭena. ¹⁴ Bī uddhatā, Bđ uddharitā. ¹⁵ Cē bhuji-, Bī bhuñci-, Bđ
 bhutvā, Bīd add yathāsukhaṃ. ¹⁶ Bī pageva ¹⁷ Cē vutto. ¹⁸ Cē add te.
¹⁹ Bī -pento.

2. Dussa¹ me khettapālassa rattibhattam apābhatam
maṁsasulā ca dve godhā ekaṁ ca dadhivārakam,
idaṁ brāhmaṇa me atthi, etaṁ bhutvā vane vasā² 'ti. 62.

Tattha dussa me³ ti yo esa mamāvidūre⁴ khettapālo vasati dussa
5 asanmussā⁵ 'ti attho, apābhataṁ ti ābhataṁ ānitaṁ⁶, maṁsasulā ca dve
godhā ti aṅgarapakkāni dve maṁsasulāni ekā ca godhā⁷, dadhithālakam⁸ ti
dadhivārako⁹, idaṁ ti idaṁ¹⁰ ettakan atthi, etaṁ sabbam pi tavābhīrucī-
kena¹¹ pākena pacitvā paribhuñjitvā uposathiko hutvā ramaṇiye rukkhamūle
nisiditvā samanadhammaṁ karonto etasmiṁ vanasaṇḍe vasā¹² 'ti attho.

- 10 Brāhmaṇo „pāto va¹³ tāva hotu, pacchā jānissāmīti“ mak-
kaṭassa santikam gato, tenāpi „kimattham ṭhito sīti“ vutte¹⁴
tath' evāha. Makkako „sādhū dammīti“¹⁵ tena saddhim salla-
panto tatiyaṁ gātham āha:

3. Ambapakk', odakam sītam sītacchāyam manoramaṁ,
15 idaṁ brāhmaṇa me atthi, etaṁ bhutvā vane vasā¹⁶ 'ti. 63.

Tattha ambapakkan ti madhuram¹⁷ ambapalam, udakam sītan ti
Gaṅgāyam¹⁸ udakam sītalam, etaṁ bhutvā¹⁹ ti brāhmaṇa etaṁ ambapalam²⁰
paribhuñjitvā sītalam udakam pivitvā yathārucite²¹ ramaṇiye rukkhamūle ni-
sinno samanadhammaṁ karonto imasmiṁ vanasaṇḍe vasā²² 'ti.

- 20 Brāhmaṇo „pāto va²³ tāva hotu²⁴, pacchā jānissāmīti“
sasapaṇḍitassa santikam gato, tenāpi „kimattham ṭhito sīti“
vutte²⁵ tath' evāha. Tam sutvā Bodhisatto somanassappatto
„brāhmaṇa, suṭṭhu te kataṁ²⁶ āhāratthāya mama santikam
āgacchantena, ajjāham mayā nadinnapubbam²⁷ dānam dassāmi,
25 tvaṁ pana sīlavā pānātipātāṁ na karissasi²⁸, gaccha tāta²⁹
dārūni³⁰ samkadḍhitvā aṅgāre katvā mayham ārocehi³¹, aham

¹ Cks dussam. ² Cks dussam me. ³ Bā mama avi-. ⁴ Bā dussā ti amussā. ⁵ maṁsasulā - - ānitaṁ wanting in B. ⁶ Bā ekaṇca godhāṇica. ⁷ Cā dadhi-
tāla-. ⁸ Bā ekaṇca dadhivārakam in the place of daddhiphālakanti dadhivārako.
⁹ Bā add mama. ¹⁰ Bā yathābhi-. ¹¹ Bā pageva. ¹² Cks vutto. ¹³ Bā das-
sāmīti. ¹⁴ Bā -ra. ¹⁵ Bā -gāya. ¹⁶ Bā add vane vasā. ¹⁷ Bā ambapakkam.
¹⁸ Bā yathābhīrucī. ¹⁹ Bā pageva, Cks omit va. ²⁰ Cks omit hotu. ²¹ Cā
vutto. ²² Lā te su gataṁ, Bā te sutu kataṁ. ²³ Bā adinnapuppaṁ, Bā
adinnapubba. ²⁴ Bā -ssati. ²⁵ Bā brāhmaṇa. ²⁶ Bā nānāda-. ²⁷ Cks
Bā -casi.

attānaṃ pariccajivā aṅgāragabbhe¹ patissāmi, mama sarīre
pakke tvaṃ maṃsaṃ khāditvā samaṇadhammaṃ kareyyāsīti²
tena saddhiṃ sallapanto³ catutthaṃ gātham āha:

1. Na sasassa tilā atthi na muggā nāpi⁴ taṇḍulā,
iminā agginā pakkaṃ mamaṃ⁵ bhutvā vane vasā⁶ 'ti. 64. 5

Tattha mamaṃ⁴ bhutvā ti yaṃ taṃ ahaṃ⁵ agginī karohīti vadāmi
iminā agginā pakkaṃ mamaṃ⁴ bhuñjivā imasmīṃ vane vasa⁶, ekassa sasassa
sarīraṃ nāma ekassa purisassa yāpanamattaṃ hotīti.

Sakko tassa kathaṃ⁷ sutvā attano ānubhāvena ekaṃ aṅ-
gārārāsīṃ⁸ māpetvā Bodhisattassa ārocesi. So dabbatīṇa- 10
sayanato utthāya tathā gantvā „sace me lomantaresu pānakā
atthi te mā marīmsū“ 'ti vatvā⁹ tikkhattuṃ sarīraṃ vidhū-
nitvā sakalasarīraṃ¹⁰ dānamukhe datvā¹¹ lamghitvā paduma-
puñje¹² rājahaṃso viya pamuditacitto aṅgārārāsīmihi pati. So
pana aggi Bodhisattassa sarīre lomakūpamattam pi uṇhaṃ 15
kātuṃ nāsakkihi, himagabbhaṃ pavittho viya ahoṣi. Atha
Sakkaṃ āmantetvā „brāhmaṇa, tayā kato aggi atisītaḥ mama
sarīre lomakūpamattam pi uṇhaṃ kātuṃ na sakkoti, kiṃ nāṃ¹³
etan“ ti āha. „Paṇḍita¹², nāhaṃ brāhmaṇo, Sakko aham¹⁴
asmi¹⁵ tava vīmaṃsanatthāya āgato¹⁶“ ti. „Sakka, tvaṃ 20
tāva tiṭṭha, sakalo pi ce lokasannivāso maṃ dānena vī-
maṃseyya n' eva me adātukāmatam¹⁷ passeyyā“ 'ti Bodhi-
satto sīhanadaṃ nadi. Atha naṃ Sakko¹⁸ „sasapaṇḍita, tava
guno sakalakappaṃ pākaṇo hotū“ 'ti pabbataṃ pīletvā pabba-
tarasaṃ ādāya candamaṇḍale sasalakkhanaṃ ālikhitvā¹⁹ Bo- 25
dhisattaṃ āmantetvā tasmīṃ vanasaṇḍe tasmīṃ yeva vana-
gumbe taruṇadabbatīṇapīṭṭhe nipajjāpetvā attano devatthānaṃ²⁰

¹ Bī -rakuppe. Bđ -rakupe. ² Bīd -pento. ³ Ck Bī nāpi, Bđ naṃpi. ⁴ Bđ
maṃsaṃ. ⁵ Ck yaṃ tvaṃ ahaṃ, Bī yaṃ ahaṃ, Bđ yaṃ ahaṃ. ⁶ Bđ vasa ti. ⁷
Bīd vacanaṃ. ⁸ Ck -sim. ⁹ Bīd omīti vatvā. ¹⁰ Ck sakasari-. ¹¹ Bīd tha-
petvā. ¹² Bīd -masare. ¹³ Bīd sasapa-. ¹⁴ Bīd haṃ. ¹⁵ Bī adda pi, Bđ ti.
¹⁶ Bīd adda mhi. ¹⁷ Ck -kāmaṃ. ¹⁸ Bīd add āha. ¹⁹ Bīd likkhitvā. ²⁰ va-
sanatthā-.

eva gato. Te pi cattāro paṇḍitā samaggā sammomodamānā silāni
pūretvā¹ uposathakammaṃ katvā yathākammaṃ gatā².

Satthā imaṃ desanāṃ³ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam sa-
modhānesi: (Saccapariyosane sabbaparikkhāradānadāyako gahapati so-
5 tāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā uddo Anando ahoṣi, sigālo Moggallāno,
makkho Sāriputto⁴, sasapaṇḍito⁵ aham evā⁶” ti. Sa sa jātakam⁶.

7. Matarodanajātaka.

Matamatam eva rodathā⁷ ti. Idam Satthā Jotavane
viharanto aññataram Sāvatti-vāsi-kuṭumbiyam⁷ ārabha kathesi.
10 Tassa kira bhātā kalam akāsi. So tassa kālakiriyaṃ sokābhikkhūto
na nahāyati⁸ na bhuñjati na vilimpati, pāto va susānam gantvā so-
kasamappito rodati. Satthā paccūsasamaye lokam olokento tassa so-
tāpattiphalaṃ upanissayam divā „imassa atitakāraṇam āharitvā
sokam vūpasamevā sotāpattiphalaṃ dātum ṭhapetvā maṃ añño koci
15 samatto n’ atthi, imassa mayā avassayena bhavitum vaṭṭatīti⁹” puna-
divase pacchābhaddam piṇḍapātaṭikkanto⁹ pacchāsamanam ādāya tassa
gharadvāram gantvā „Satthā āgato” ti sutvā āsanam paññāpetvā
„pavesethā¹⁰” ti kuṭumbikena vutte¹¹ pavisitvā paññattāsane¹² nisīdi.
Kuṭumbiko¹¹ pi āgantvā Satthāram vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Atha
20 nam Satthā „kim kuṭumbika¹³ cintesīti¹⁴” āha. „Ama bhante, mama
bhātu matakālato paṭṭhāya cintemīti¹⁴”. „Avuso, sabbe samkhārā
aniccā, bhijjitabbayuttakam bhijjati, na tattha cintetabbam, porāṇaka-
paṇḍitāpi bhātari¹⁴ mate¹⁵” bhijjitabbayuttakam bhinnam¹⁶ ti na cinta-
yimsū¹⁷ ti vatvā tena yācito atītam āhari:

25 Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente
Bodhisatto asītoṭivibhave seṭṭhikule nibbatti¹⁷. Tassa
vayappattassa mātāpitāro kalam akāmsu. Tesu kālakatesu¹⁸
Bodhisattassa bhātā¹⁹ kuṭumbam vicāreti²⁰. Bodhisatto tam

¹ Bīd add dānam datvā. ² Ck Bīd gato. ³ Bīd dhammade-. ⁴ Bīd add sakko anuruddho. ⁵ Bīd add pana. ⁶ Bīd adds chaṭṭhamam, Bīd chaṭṭham. ⁷ C^s -tini-, Bīd -tumbikam. ⁸ Bīd niddāyati. ⁹ C^s -ntam, Bīd piṇḍapātam paṭikkanto. ¹⁰ Ck^s -sathā. ¹¹ Bīd vutto. ¹² Bīd -tte-. ¹³ C^s -ti-. ¹⁴ Bī -rā. ¹⁵ Ck^s Bī -to. ¹⁶ Bīd bhijjati. ¹⁷ Bīd -ttitvā. ¹⁸ Bīd kālanka-. ¹⁹ Ck -tu, C^s -tu corr. to -tā. ²⁰ Bīd -resi.

nissāya jīvati. So aparabhāge tathārūpena vyādhinā¹ kālaṃ akāsi. Nātimittāmaccā² sannipatitvā bāhā paggayha kandanti rodanti, eko pi sakabhāvena saṇṭhātum nāsakkhi³. Bodhisatto pana n' eva kandati na rodati⁴. Manussā „passatha bho, imassa bhātari mate mukhasamkocanamattam pi n' atthi, 5
 ativiya thaddhahadayo, 'dve pi koṭṭhāse aham eva paribhuñ-jissāmti' bhātu maraṇaṃ icchati⁵ maññe⁶“ ti Bodhisattaṃ garahiṃsu. Nātakāpi „na⁷ tvaṃ bhātari mate⁷ rodasīti⁸“ gara-
 hiṃsu yeva⁹. So tesaṃ katthaṃ sutvā „tumhe attano andha-
 bālabhāvena atṭhalokadhamme ajānantā 'mama bhātā mato' 10
 ti rodatha, aham pi marissāmi¹⁰, tumhe pi marissatha, attānam
 pi¹⁰ 'mayam pi marissāmā' 'ti kasmā na¹¹ rodathā¹² 'ti, sabbe
 samkhārā aniccā hutvā na honti¹³, ten' eva sabhāvena saṇ-
 ṭhātum¹⁴ samattho ekaṣaṃkhāro pi n' atthi, tumhesu andha-
 bālesu aññāgatāya¹⁵ atṭhalokadhamme ajānitvā rodantesu ahaṃ 15
 kimatthaṃ rodissāmi¹⁶“ vatvā imā gāthā abhāsi:

1. Matamatam eva rodatha, na hi taṃ rodatha yo marissati,
 sabbe va¹⁶ sarīradhārino anupubbena jahanti jīvitāni. 65.
2. Devamanussā¹⁷ catuppadā pakkhigaṇā uragā¹⁸ ca bhogino
 asmiṃ¹⁹ sarīre anissarā ramamānā va jahanti jīvitāni. 66. 20
3. Evañ calitaṃ asaṇṭhitaṃ sukhadukkhaṃ manujesu apek-
 khiya²⁰
 kanditaruditaṃ²¹ niratthakaṃ, kiṃ vo sokagaṇābhikī-
 rare²². 67.
4. Dhuttā²³ soṇḍā akatā bālā sūrā vīrā²⁴ ayogino 25
 dhīraṃ²⁵ maññanti²⁶ bālo ti ye²⁷ dhammassa akovidā ti. 68.

¹ Bīd byā-. ² Bīd nātimittāsubhajja. ³ Bīd add tadā. ⁴ Bīd neva rodati na kandati. ⁵ Bī icchati. ⁶ Bīd kiṃ. ⁷ Bīd add na. ⁸ Ck^a meva. ⁹ Bī adds tasmā na rodāmi. ¹⁰ Bīd omits attānam pi. ¹¹ Bīd tasmāmā. ¹² Bīd -tha. ¹³ Bī ni rujjhanti in the place of na honti. ¹⁴ Bīd sandhāretum. ¹⁵ Bīd aññātabhāve. ¹⁶ Bīd pi. ¹⁷ Bīd devā-. ¹⁸ Ck^a atha. ¹⁹ Bī asmi, Bīd sakampi, Ck^a sampi. ²⁰ Bī ave-. ²¹ Bīd -taṃ rodī-. ²² Ck^a -nāhi-. ²³ Bīd add ca. ²⁴ Bīd omit vīrā. ²⁵ Ck^a dhīra, C^a dhīra corr. to -raṇi. ²⁶ Ck^a maññenti. ²⁷ C^a yo corr. to ye, Bī yo.

- Tattha matamatamevā 'ti matam matam yeva, anupubbenā 'ti attano maraṇavār¹ sampatte patipāṭiyā jahanti jīvitam, na ekato va sabbe maranti. yadi evam mareyyum¹ lokappavattī ucchijjeyya, bhogino ti mahantena sarīrabhogena samannāgatā, ramamānā vā 'ti tattha tattha nibbattā sabbe pi te
- 3 devādayo sattā attano attano nibbattaṭṭhāne abhiramamānā va anukkantṭhitā² va jīvitam jahanti, evaṇcalitan ti evam tīsu bhavesu niccalabhāvassa ca saṇṭhitabhāvassa ca abbāvā³ calitam asaṇṭhitam. kiṁ vo sokagaṇābhikirare ti kīmkāraṇā⁴ tumhe sokarāsi abbikiranti ajjhottṭharanti, dhuttā soṇḍā⁵ akatā bālā ti itthidhuttā surādhuttā akkhadhuttā ca surā-
- 10 soṇḍādayo soṇḍā⁶ ca⁷ akatabuddhino⁸ asikkhitakā⁹ ca bālā ti bālena saman-nāgatā aviddasuno¹⁰ sūrā, ayogino ti ayonisomanasikārassa yoge¹¹ ayuttatāya ayogino, ayodhino¹¹ ti pi pāṭho, kilesāmāreṇa saddhīm yujjhitum asamattā¹² ti attho, dhīraṁ maññanti bālo ti ye dhammassa akovidā ti ye eva-rūpā dhuttādayo aṭṭhavidhassa lokadhammassa akovidā te appamattake pi duk-
- 15 khadhamme uppanne attanā kandaṁānā rodamaṇā aṭṭhalokadhamme tattvato na jānitvā¹⁴ nātimaraṇādīsu akandantaṁ mādisaṁ dhīraṁ paṇḍitaṁ bālo ayaṁ yo¹⁵ na rodati ti maññanti.

Evam Bodhisatto tesam dhammam desetvā sabbe pi te nissoke akāsi.

- 20 Satthā imaṁ dhammadesanaṁ āharitvā saccāni pakāsetvā jāta-kam samodhānesi: (Saccapariyosāne kuṭumbiko sotāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā mahājanassa dhammam desetvā nissokakarapaṇḍito¹⁶ aham evā¹⁷ 'ti. Matarodanajātakaṁ¹⁷.

8. Kaṇaverajātaka.

- 25 Yantaṁ vasantasamaye ti. Idam Satthā Jetavane viharanto purāṇadutiyyikapalobhanaṁ ārabha kathesi. Vatthum Indriyajātake āvibhavissati. Satthā pana taṁ bhikkhum „pubbe¹⁸ tvaṁ¹⁹ etaṁ nissāya asinā sīsacchedanaṁ²⁰ paṭilabhīti²¹, vatvā²² atītaṁ āhari:

¹ Cks mā-. ² Cks anuka-. ³ Bī add ti, Bđ ca. ⁴ Cks -ṇam. ⁵ Cks omit soṇḍā.

⁶ Bīd omit dayo soṇḍā. ⁷ Bīd add attasoṇḍā ca cattāro soṇḍādayo soṇḍā. ⁸ Bīd add ca. ⁹ Bī asakkhitaka, Bđ -tatāvā. ¹⁰ Bīd avinda-. ¹¹ Bīd -kāresu surāyogesu. ¹² Bīd ayoniso. ¹³ Bīd -ttho. ¹⁴ Ck -dhammenattano, C -dhammena attano, Bī -dhammehi tattvato jānitvā, Bđ -dhammehi atthato ājānitvā. ¹⁵ Bīd omit yo. ¹⁶ Bīd nissokabhāvakara-. ¹⁷ Bīd add sattamaṁ. ¹⁸ Bīd add pi. ¹⁹ Bīd add bhikkhu. ²⁰ Bī -dī, Bđ -nādi. ²¹ Bī -bhatīti, Bđ labhasīti. ²² Bīd add tena yācito.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rujjaṃ kārente
 Bodhisatto Kāsīgāmake¹ ekassa gahapatikassa ghare cora-
 nakkhattena jāto vayappatto corikaṃ² katvā jīvikaṃ kappento
 loke pākaṭo ahosi sūro nāgabalo, koci naṃ gaṇhituṃ nāsak-
 khi. So ekadivasaṃ ekasmiṃ seṭṭhighare sandhiṃ chinditvā³
 bahūṃ dhanāṃ avahari⁴. Nāgarā rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva,
 eko mahācoro nagaraṃ vilumpati, taṃ gaṇhāpethā“⁵ 'ti va-
 diṃsu⁶. Rājā tassa gahaṇatthāya nagaraguttikaṃ āṇāpesi.
 So rattibhāge tattha tattha vaggabandhanena⁷ manusse ṭha-
 petvā naṃ⁸ sabhogāṃ⁹ gāhāpetvā rañño ārocesi. Rājā „sisā¹⁰
 assa chindathā“¹¹ 'ti nagaraguttikaṃ ñeva āṇāpesi. Nagara-
 guttikaṃ naṃ¹² pacchābāhaṃ¹³ gāḷhabandhanaṃ¹⁴ bandhāpetvā
 gīvāy¹⁵ assa rattakanāveraṃālāṃ¹⁶ laḡgetvā sīse itṭhakacunṇaṃ
 okiritvā catukke catukke kasāhi tālāpento kharasārena paṇavena¹⁷
 āghātanaṃ neti. „Imasmiṃ kira nagare vilopakhādako¹⁸ coro¹⁹
 gaḥito“²⁰ ti sakalanagaram saṃkhubhi. Tada ca Bārāṇasiyaṃ
 sahaṣsaṃ gaṇhanti Sāmā nāma gaṇikā hoti rājavallabhā pañ-
 casatavaṇṇadāsiparivārā, sā²¹ pāsādāle vāṭapānaṃ vivaritvā
 ṭhitā naṃ²² niyyamānaṃ passi. So pana abhirūpo pāsādiko
 ativiya sobhaggappatto devavaṇṇi²³ sabbesaṃ matṭhakena
 paññāyati. Sā niyyamānaṃ²⁴ disvā va paṭibaddhacittā hutvā
 „kena nu khu upāyenaṃ imaṃ purisaṃ attano sāmikaṃ
 kareyyan“²⁵ ti cintayanti²⁶ „atth' eso upāyo“²⁷ ti attano attha-
 carikāya ekissā hatthe nagaraguttikassa sahaṣsaṃ pesesi²⁸:
 „ayaṃ coro Sāmāya bhātā, aññatra Sāmāya añño etassa
 nissayo“²⁹ n' atthi, tumhe kira idaṃ sahaṣsaṃ gaḥetvā etaṃ

¹ Bīd -gāme. ² Bīd corakammaṃ. ³ Bī āhari, Bī ahāri. ⁴ Bīd -pehī. ⁵ Bīd
 add taṃ sutvā. ⁶ Bīd -bandhena. ⁷ Bīd taṃ. ⁸ Bī sahoḍhacorāṃ, Bī saho-
 dhamcorāṃ. ⁹ Bīd chindā. ¹⁰ Bīd taṃ. ¹¹ C^o -bālhaṃ corr. to -bālhaṃ. Bī -bāhuṃ.
¹² C^o galha- corr to gālha-. ¹³ Bī rattakanavira-. ¹⁴ C^o pana-, C^o pana- corr.
 to pana-. ¹⁵ C^o -kādako, Bīd vilopako. ¹⁶ Bīd omit sā. ¹⁷ Bī ṭhitā pā. Bī
 ṭhitā ti. ¹⁸ Bīd -vaṇṇo viya. ¹⁹ Bīd sāmā taṃ, C^o sā niyyamaṇā corr. to -naṃ.
²⁰ Bī pathayanti, Bīd pattharanti. ²¹ Bī dāpesi, C^o pesi. ²² Bīd avassayo.

- vissajjethā¹ 'ti. Sā¹ tathā akāsi. Nagaraguttiko „ayaṃ cora² pākaṭo, na sakkā etaṃ evaṃ vissajjetuṃ, aññaṃ pana manussaṃ labhitvā imaṃ paṭicchannayānake nisīdāpetvā pe-
 5 setuṃ sakkā³ ti āha. Sā gantvā tassā ārocesi. Tadā paṇ⁴
 eko seṭṭhiputto Sāmāya paṭibaddhacitto devasikāṃ⁵ sahaṣsaṃ
 deti, so taṃ divasaṃ pi suriyatthaṃgamanavelāya sahaṣsaṃ
 gaṇhitvā taṃ ghaṛaṃ agamāsi. Sāmāpi sahaṣsabhaṇḍikāṃ
 gaṇetvā ūrusu⁶ ṭhapetvā parodanti nisinnā hoti „kim etaṃ⁷ ti
 ca⁸ vuttā⁹ „sāmi, ayaṃ cora mama bhātā, ahaṃ nīcakanmaṃ
 10 karomīti mayhaṃ santikaṃ ua eti, nagaraguttikassa pahite⁷
 „sahaṣsaṃ labhamāno vissajjessāmīti“ sāsaṇaṃ pesesi, idāni
 imaṃ sahaṣsaṃ ādāya nagaraguttikassa santikaṃ gacchantāṃ⁸
 na labhāmīti“. So tassā paṭibaddhacittatāya „ahaṃ gamis-
 sāmīti“ āha. „Tena hi tayā ābhatam⁹ eva gaṇetvā gacchā-
 15 hīti“. So taṃ gaṇetvā nagaraguttikassa gehaṃ gaṇchi¹⁰. So
 taṃ seṭṭhiputtaṃ paṭicchannatṭhāne ṭhapetvā coraṃ paṭicchannayānake¹¹
 nisīdāpetvā Sāmāya pahīnitvā¹² „ayaṃ cora ratṭhe pākaṭo,
 samandhakāraṃ¹³ tāva hotu, atha naṃ manussānaṃ paṭisallānavelāya¹⁴
 20 vītināmetvā manussesu paṭisallīnesu seṭṭhiputtaṃ mahantenā-
 rakkhena¹⁵ āghātanaṃ netvā asinā sīsaṃ chinditvā sarīraṃ
 sūlaṃ¹⁶ āropetvā nagaraṃ pāvisi. Tato paṭṭhāya Sāmā aññe-
 saṃ hatthato kiñci na gaṇhāti¹⁷. Ten' eva saddhiṃ abhiramamānā
 vicarati. So cintesi „sace ayaṃ aññasmiṃ paṭi-
 25 baddhacittā bhavissati mam pi mārāpetvā¹⁸ tena saddhiṃ
 abhiramissati, accantamittadubbhinī¹⁹ esā, mayā idha avasitvā
 khippaṃ palāyitvā vattatīti²⁰“. Gacchanto²¹ pana „tuccha-

¹ Bīd add gantvā. ² Bīd add nagare. ³ Bīd repeat de-. ⁴ Ck ūrusu, C^o urusu corr. to ūrusu, Bī urusu. Bīd ūrusu. ⁵ Bī omits ca. ⁶ Bīd vutte. ⁷ Bīd -taṃ. ⁸ Bīd gantuṃ. ⁹ Bīd āha-. ¹⁰ Bīd gacchati. ¹¹ Bīd -yāne. ¹² Ck -ni-, C^o pahani- corr. to pahaṇi-. Bī paṭīnitvā, Bīd pabīnetvā. ¹³ Cks -raṃ, Bī mantakāraṃ, Bīd tamandhakāraṃ. ¹⁴ Cks -llī-. ¹⁵ Bīd -narak-. ¹⁶ Bīd eule. ¹⁷ Bīd gaṇhi. ¹⁸ C^o Bīd mārētvā, Bī hanāpetvā. ¹⁹ Bīd accantaṃ. ²⁰ Bīd vattatī. ²¹ Bīd add ca.

hattho agantvā etissā ābharanabhaṇḍam gahetvā gacchissā-
 mīti¹ cintetvā ekasmiṃ divase tam āha: „bhadde, mayam
 pana pañjare² mittakukkuṭo³ viya niccam ghare⁴ homa, eka-
 divasam uyyānakīlam karissāmā⁵“ ‘ti. Sā „sādhū“ ‘ti sam-
 paṭiccitvā khādanīyabhojanīyādini⁶ sabbam paṭiyādetvā sabbā- 5
 bharanapatimanditā tena saddhim paṭicchannayāne nisīditvā
 uyyānam⁷ agamāsi. So⁸ tāya saddhim kilanto „idāni mayham
 palāyitum vaṭṭatīti“ tāya saddhim kilesaratiyā ramitukāmo
 viya ekam kaṇaveragacchantaram⁹ pavisitvā tam ālīnganto
 viya nippīletvā¹⁰ visaññam katvā pādetvā sabbābharanāni omuñ- 10
 citvā tassā yeva uttarāsaṅge¹¹ bandhitvā bhaṇḍikam khandhe
 ṭhapetvā uyyānavatim lamghitvā pakkāmi. Sāpi paṭiladdha-
 saññā¹² utthāya paricārikānam santikam āgantvā „ayyaputto
 kahan“ ti pucchi. „Na jānāma ayye“ ti. „Mam matā ti sañ-
 ñāya bhāyitvā palāto bhavissatīti“ anattamanā hutvā tato va¹³ 15
 geham gantvā „mama piyasāmikassa dīṭṭhakāle¹⁴ yeva alaṃ-
 katasayane¹⁵ sayissāmīti“ bhūmiyam nipajjitvā tato paṭṭhāya
 manāpasātakam¹⁶ na¹⁷ nivāseti dve bhattāni na bhuñjati gan-
 dhamāladini na paṭisevati¹⁸, „yena kenaci upāyena ayya-
 puttam pariyesitvā pakkosāpessāmīti“ naṭe¹⁹ pakkosāpetvā sa- 20
 hassam adāsi, „kim karoma ayye“ ti vutte „tumhākam aga-
 manatṭhānam nāma n’ atthi, tumhe gāmanigamarājadhāniyo
 gantvā²⁰ samajjam katvā samajjamandale²¹ paṭhamam eva
 imam gītam gāyeyyāthā“ ‘ti naṭe sikkhāpentī²¹ paṭhamam
 gātham vatvā „tumhehi imasmiṃ gītake²² gīte sace ayyaputto 25
 tasmim parisantare bhavissati tumhehi saddhim kathessati,

¹ Bīd pañcare. ² Bīd pakkhitaku-. ³ Bīd add yeva. ⁴ Bīd kilissamā. ⁵ Ck
 -niyabhojanīyādi, C² -niyabhojanīyādi corr. to -niya-, B¹ khādanīyabhojanīyādi,
 B² -niyabhojanīyādini. ⁶ Ck² -nam. ⁷ Bīd add tattha. ⁸ Bīd kaṇavira-. ⁹ Bīd
 nippīli-. ¹⁰ Bīd -gena. ¹¹ Bīd -saññā. ¹² Bīd yeva. ¹³ Bīd adīṭṭhakālato pa-
 ṭhāya, B¹ dīṭṭhakālato paṭhāyeva. ¹⁴ Bīd alaṅkatasayanena. ¹⁵ Bīd amanāpaṃ
 sā-. ¹⁶ Bīd omlt na. ¹⁷ Bīd na sevati. ¹⁸ C² adde pakkosāpessāmīti. ¹⁹
 Bīd yeva carantā in the place of gantvā. ²⁰ Ck² -jje. ²¹ all four MSS. -ti.
²² C² -kehi.

ath' assa mama ārogaabhāvaṃ¹ kathetvā taṃ ādāya gacchey-
yātha², noce āgacchati sāsanaṃ peseyyāthā³ 'ti paribbayaṃ
datvā naṭe uyyojesi. Te Bārāṇasito nikkhamitvā tattha tattha
samajjaṃ karontā⁴ ekaṃ paccantagāmaṃ gamiṃsu⁵. So pi
5 coro palāyitvā tattha vasati. Te tattha samajjaṃ karontā
paṭhamam eva gītakaṃ gāyīṃsu:

1. Yan taṃ vasantasamaye kaṇaveresu⁶ bhānusu

Sāmaṃ bāhāya pīlesi sā taṃ ārogyam abruvīti⁷. 69.

10 Tattha kaṇaveresu⁸ 'ti kaṇaveresu⁹, bhānusu¹⁰ 'ti¹¹ rattarattānaṃ¹² pup-
phānaṃ pabbhāya sampannesu¹³, Sāmaṃ ti evaṃnāmaṃ¹⁴, pīlesīti
kilesaratiyā ramitukāmo ālīnganto pīlesi, sā taṃ ti sā Sāmā ti āroga¹⁵, tvaṃ
pana matā ti saññāya bhūto palāyi, tena¹⁶ sā attano ārogyam¹⁷ abruvīti¹⁸
kathesi¹⁹ ārocesīti attho.

15 Coro taṃ sutvā²⁰ naṭaṃ upasaṃkamitvā „tvaṃ ‘Sāmā’²¹
jīvātīti²² vadati²³, ahaṃ pana na saddahāmi²⁴“ tena saddhiṃ
sallapanto dutiyaṃ gātham āha:

2. Ambho na²⁵ kira²⁶ saddheyyaṃ²⁷ yaṃ vāto pabbataṃ vahe,
pabbataṃ ce vahe vāto²⁸ sabbam pi paṭhaviṃ vahe,

20 yattha Sāmā kālakatā²⁹ sāmaṃ³⁰ ārogyam abruvīti³¹. 70.

Tass' attho: ambho naṭa idaṃ kira na saddhātabbāṃ³² yaṃ³³ vāto
tiṇapaṇṇāni³⁴ viya pabbataṃ vaheyya, sace hi so pabbataṃ³⁵ vaheyya sabbam
pi paṭhaviṃ vaheyya. yathā c' etaṃ asaddheyyaṃ³⁶ tathā idan ti, yattha
Sāmā kālakatā³⁷ sāmaṃ ārogyam abruvīti³⁸ kimkāraṇā saddhey-
95 yaṃ³⁹, matā nāma na kassaci sāsanaṃ pesenti⁴⁰.

¹ Bī ārogya-, Bā arogya-. ² Bīd āg-. ³ Bī kārentā, Bā karontī. ⁴ Bīd aga-.
⁵ Bā kana-. ⁶ Bīd -bra-. ⁷ Bī kaṇateviresu. ⁸ Bā tattha kaṇaveresu bhānusu
ti kaṇaveresu. ⁹ Bīd rattavaṇṇānaṃ. ¹⁰ Cks pabhā sa-. ¹¹ Bīd -mi-. ¹² Bīd
ārogyaṃ. ¹³ Bā omits te. ¹⁴ Bīd ar-. ¹⁵ Cks -sīti. ¹⁶ Bīd taṃ sutvā coro.
¹⁷ Cks sāmaṃ. ¹⁸ Bīd kathesi. ¹⁹ Bīd naṭa. ²⁰ Bī omits kira. ²¹ Bī na
saddaheyyuṃ, Cks Bā na saddhaheyya. ²² Bīd cevasovāto, Cks cevahovāto. ²³
Bīd kālāṇika-. ²⁴ Cks mam. ²⁵ Bī saddaheyyaṃ na saddatabbāṃ, Bā saddha-
heyyaṃ na saddhahetabbāṃ. ²⁶ Cks yo. ²⁷ Ck tina-, Cā tiṇapaṇṇāni. ²⁸ Ck
sabbato taṃ. Cā pabbato taṃ; sace hi so pabbataṃ vaheyya wanting in Bī.
²⁹ Bī asaddaheyyaṃ, Bā asaddhaheyyaṃ. ³⁰ Bīd kālāṃkatā ti yā nāma sāmā
kālāṃ katā. ³¹ Bīd abruvīti, Cks pucchati. ³² Bī saddaheyyuṃ, Bā saddha-
heyyuṃ. ³³ Bīd pesesīti.

Tassa vacanam sutvā naṭo tatiyaṃ gātham āha :

2. Na c' eva sā¹ kālakatā², na ca sā aññaṃ icchati,
ekabhattakinī³ Sāmā tam evaṃ⁴ abhikaṃkhatīti. 71.

Tattha tamevaṃ⁴ abhikaṃkhatīti aññaṃ purisaṃ na icchati, taṃ
ñeva kaṃkhati icchati pattheti

5

Taṃ sutvā⁵ coro „sā jīvatu⁶ mā vā na tāya mayhaṃ
attho“ ti vatvā catutthaṃ gātham āha :

4. Asanthutaṃ⁶ maṃ cirasanthutena⁷
niminī⁸ Sāmā adhuvaṃ dhuvena,
mayāpi Sāmā nimineyya aññaṃ,
ito ahaṃ dūrataṃ gamissan ti. 72.

10

Tattha asanthutaṃ⁹ ti akatasamsaggaṃ, cirasanthutena⁷ ti cira-
katasamsaggena¹⁰, nimirīti¹¹ parivattesi, adhuvaṃ dhuvena⁸ ti mama adhuvaṃ
tena dhuvasāṃmikenā parivattetuṃ¹² nagaraguttikassa sahasaṃ¹³ datvā maṃ
gaṇhīti attho, mayāpi Sāmā nimineyya¹⁴ aññaṃ ti sā¹⁵ Sāmā mayāpi
aññaṃ sāmikaṃ parivattetvā gaṇheyya, ito ahaṃ dūrataṃ gamissan ti
yathā na sakkā tassā¹⁶ sāsanaṃ vā pavattitū vā sotuṃ tādisaṃ dūrataṃ
thānaṃ gamissaṃ, tasmā mama ito aññaṃ gatabbhāvaṃ tassā ārocethā ti
vatvā tesāṃ passantānaṃ ñeva gāhataṃ parinivāsetvā¹⁷ vegena palāyi.

Naṭa gantvā tena katakiriyaṃ tassā kathayimsu. Sā vip- 20
paṭisārī hutvā attano pakatiyā eva¹⁸ vītināmesi.

Satthā imaṃ desanaṃ¹⁹ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam
samodhānesi: (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale pa-
tiṭṭhahi) „Tadā²⁰ seṭṭhiputto ayaṃ bhikkhu ahosi, Sāmā purāṇaduti-
yikā²¹, coro pana ahaṃ evā“ ti. Kaṇaverajātakaṃ²².

25

¹ Bīd sāmā. ² Bīd kālakāka-. ³ Cks -ttikini, Bī -bhattakini, Bī -bhattakini.
⁴ Bīd eva. ⁵ Bīd add vā. ⁶ Bīd asanthutaṃ. ⁷ Bīd -sanṭha-. ⁸ Ck niminti.
Cō nimitti. ⁹ Cks nasanthutan. ¹⁰ Bīd ciraṃ-. ¹¹ Ck nimintiti, Cō nimittiti,
Bī nipinitti, Bī niminīti. ¹² Bīd -ttitūṃ. ¹³ Cks omit sahasaṃ. ¹⁴ Ck mi-
neyya, Cō tineyya. ¹⁵ Bīd omit sā. ¹⁶ Bī khayā, Bī mayā. ¹⁷ Bīd nivā-.
¹⁸ Cks ceva. ¹⁹ Bīd dhammade-. ²⁰ Bīd add so. ²¹ Bīd porā-. ²² Bī kaṇḍa-
dhūvera, Bī kaṇḍa-, both add aṭhamāṃ.

9. Tittirajātaka.

Susukham vata jīvāmīti¹. Idam Satthā Kosambiyam nissāya Badarikārāme viharanto Rāhulatttheram ārabha kathesi. Vatthum hetthā Tipallatthajātaka vitthāritam eva. Dhammasabbhāyam
 5 pana bhikkhūhi² „āvuso Rāhulo sikkhakāmo kukkuccako ovādakkhamo“
 ti tassāyasmato gupakathāya samuṭṭhitāya Satthā āgantvā „kāya nu
 'ttha bhikkhave' etarahi kathāya sannisinā“³ tē pucchitvā „imāya
 nāmā“⁴ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Rāhulo sikkhā-
 kāmo kukkuccako ovādakkhamo yevā“⁵ 'ti vatvā atitām āhari:

Atite Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente
 Bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takka-
 silāya śabbasippāni uggaṇhitvā nikkhamma Himavantapadese
 isipabbajjam pabbajitvā abhiññā⁶ ca⁷ samāpattiyo ca nibbatte-
 tvā jhānakīlam kīlanto ramaṇīye vanasaṇḍe vasitvā loṇam-
 15 bilasevanatthāya aññataram paccantagāmakaṃ agamāsi. Tatra
 nam manussā disvā pasannacittā aññatarasmim araṇṇe paṇṇa-
 sālāṃ kāretvā paccayehi upatthahantā vāsesum⁸. Tadā tasmim
 gāmake eko sākuṇiko ekaṃ dīpatittiram⁹ gahetvā sutthu sik-
 khāpetvā pañjare pakkhipitvā paṭijaggati. So tam araṇṇam
 20 netvā tassa saddenāgatāgate tittire gaṇhati¹⁰. Tittiro¹¹ „maṃ“
 nissāya bahū mama nātakā nassanti, mayh' etaṃ pāpaṃ“¹² ti
 nissaddo ahosi. So tassa nissaddabhāyam natvā velupesikāya
 nam sīse paharati. Tittiro dukkhāturatāya¹³ saddaṃ karoti.
 Evaṃ so sākuṇiko tan¹⁴ nissāya tittire¹⁵ gahetvā jīvikaṃ kap-
 25 pesi. Atha so tittiro cintesi: „ime marantū 'ti mayhaṃ cetanā
 n' atthi, paṭiccammaṃ pana maṃ phusati, mayi saddaṃ
 akaronte ete nādhigacchanti karonte yevāgacchanti“¹⁶, āgatā-
 gate ayaṃ gahetvā jīvitakkhayaṃ pāpesi, atthi nu kho ettha
 mayhaṃ pāpaṃ n' atthīti“ so tato paṭṭhāya „ko nu kho imaṃ

9. Cfr. supra Vol. I p. 160. ¹ C^o mā ti. ² Bⁱ dh. katham samuṭthāpesum, B^d,
 bhikkhū dh. katham samuṭthāpesi. ³ B^d pañca abhiññāyo. ⁴ B^d adds aṭṭha,
 Bⁱ attā. ⁵ B^d vāsāpesum. ⁶ B^d dīpakati-. ⁷ Bⁱ gahetvā vikiṇitvā jīvitakkha-
 yaṃ kappesi, B^d gahetvā vikiṇetvā jīvitam kappesi ⁸ B^d add cintesi. ⁹ B^d
 add ekaṃ. ¹⁰ B^d dakkhābhūtu-. ¹¹ B^d tam. ¹² C^k -ro, C^o -ro corr. to -re.
¹³ B^d yeva āg-.

kammañ' chindeyyā¹ 'ti tathārūpañ paṇḍitañ upadhārento carati. Ath' ekadivasañ so sākuṇiko bahuke² tittire gahetvā pacchiñ pūretvā „pāṇiyañ pivissāmīti“ Bodhisattassa assamañ gantvā tañ pañjarañ Bodhisattassa santike ṭhapetvā pāṇiyañ pivitvā vālukātale³ nipanno niddaṃ okkami. Tittiro tassa⁴ 5 niddaṃ okkanta bhāvañ⁵ nātvā „mama kaṃkhañ imañ tāpa-saṃ pucchissāmi, jānanto me kathessatīti“ pañjare nipanno yeva tañ pucchanto paṭhamañ gātham āha:

1. Susukhañ vata jīvāmi, labhāmi c' eva bhuñjitum
paripanthē⁶ ca⁷ tiṭṭhāmi, kā su⁸ bhante gatī mamañ⁹ ti. 73 10

Tattha susukhañ vata¹⁰ 'ti ahañ bhante imañ sākuṇikañ nissāya suttu sukhañ jīvāmi, labhāmi cevā 'ti yathārūcitañ¹¹ khādaniyabhojanīyañ¹² bhuñ-jitum pi labhāmi, paripanthē¹³ cā 'ti api ca kho yattha mama nātaka mama saddena āgatāgatā vinassanti tasmim¹⁴ paripanthē tiṭṭhāmi, kā su¹⁵ bhante¹⁶ 15 ti kā¹⁷ nu kho bhante mama gati kā nipphatti bhavissatīti pucchi.

Tassa pañhañ vissajjanto¹⁸ Bodhisatto dutiyañ gātham āha:

2. Mano ce te¹⁹ na-paṇamati pakkhi pāpassa kammuno
avyāvatassa²⁰ bhadraṣṣa na pāpaṃ upalippatīti²¹. 74.

Tattha pāpassa kammuno ti yadi tava mano pāpakammasa atthāya²² na paṇamati pāpakaraṇe tanninno²³ tappono tappabbhāro na hoti, avyāva- 20 tassa²⁴ 'ti evaṃ sante²⁵ pāpakammakaraṇatthāya avyāvatassa²⁶ ussukkañ anā-pannaṣṣa tava bhadraṣṣ' eva²⁷ sato²⁸ pāpaṃ na upalippatī²⁹ na allīyatīti.

Taṃ sutvā tittiro tatiyañ gātham āha:

3. Nātako no nisinnō ti bahu³⁰ āgacchate³¹ jano,
paṭṭicakammañ phusati, tasmim me saṃkate mano ti. 75. 25

Tass' attho: bhante sac' āhañ saddaṃ na³² kareyyaṃ ayañ tittirajano na āgaccheyya³³, mayi pana saddaṃ karonte nātako no nisinnō ti ayañ bahujano

¹ Bī imañ kaṃkha, Bā idañ kaṃkhañ. ² Bīd bahu. ³ Ck vālī-. ⁴ Bīd niddaṃ okkamanabhā-. ⁵ Bī -paṇḍe, Bā -paṇṭhe. ⁶ C^o ca corr. to va, Bī va. ⁷ Bīd nu. ⁸ Bī ma, Bā mamā. ⁹ Bīd vata jīvāmi. ¹⁰ Ck^o -cīnañ. ¹¹ Bīd -niyamboja-. ¹² Bīd -paṇṭhe. ¹³ Bīd omī tasmim. ¹⁴ Ck^o sum, Pīd nu. ¹⁵ Bīd gati. ¹⁶ Ck ko, Bīd kiñ. ¹⁷ Bī -jjento. ¹⁸ Ck manomane, C^o mano cane? ¹⁹ Bī ajhāvatassa, Bā abyāvatassa. ²⁰ C^o Bīd -limpa-. ²¹ Bīd -ssatthāya. ²² Ck^o ninno. ²³ Bīd abyāvata-. ²⁴ Ck^o santo. ²⁵ Bīd bhadraṣṣa suddhasseva. ²⁶ C^o tato. ²⁷ Bīd -limpa-. ²⁸ Ck -ū. ²⁹ Bīd -ti. ³⁰ Ck^o omī na. ³¹ Ck^o -yyaṃ.

āgacchati, taṃ āgatāgataṃ luddo gaheṭvā jīvitakkhayaṃ pāpento maṃ¹ paṭicca maṃ nissāya etaṃ² pāṇātipātakammaṃ³ phusati paṭilabhati vīdati, tasmiṃ maṃ paṭicca kate pāpe mama nu kho etaṃ pāpaṃ ti evaṃ me mano saṅkataṃ parisaṃkataṃ kukkucceṃ āpajjati

5 Taṃ sutvā Bodhisatto catutthaṃ gāthaṃ aha :

4. Paṭiccekammaṃ na⁴ phusati mano ce na-ppadussati,
appossukkassa bhadraṃ na pāpam upalippatīti. 76.

Tass' attho : yadi tava pāpakiriyāya mano na-ppadussati⁵ taṃnino tappoṇo tappabbhāro⁶ na hoti, evaṃ saṃte luddena āyasmantaṃ paṭicca katam pi⁷ pāpakammaṃ taṃ na phusati na alliyati, pāpakiriyāya hi appossukkassa nīrālayassa bhadraṃ parisuddhaṃ⁸ sato tava pāṇātipācetanāya⁹ abhāvā taṃ pāpam na upalippatīti¹⁰ tava cittaṃ na alliyatīti¹¹.

Evaṃ Mahāsatto tittiraṃ saññāpesi. So pi taṃ nissāya nikkukkuco ahoṣi. Luddo pabuddho Bodhisattaṃ vanditvā
15 pañjaraṃ ādāya pakkāmi.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā jātakam samodhānesi : „Tadā tittiro Rāhulo ahoṣi, tāpaso pana aham evā“¹² ti. Tittirajātakam¹³.

10. Succajajātaka.

Succajam vata naccajīti. Idam Satthā Jetavane vi-
20 haranto ekaṃ kuṭumbikaṃ ārabha kathesi. So kira „gāmake uddhāraṃ sādheṣāmiti“¹⁴ bhariyāya saddhiṃ tattha gantvā sādheṭvā¹⁵ sakataṃ¹⁶ āharitvā „pacchā nēssāmiti“ ekasmiṃ kule ṭhapetvā puna Sāvatthiṃ gacchanto antarāmagge ekaṃ pabbataṃ addasa. Atha naṃ bhariyā āha : „sace sāmi ayaṃ pabbato suvaṇṇamayo bhavēyya
25 dadeyyāsi pana me kiñcīti“. „Kāsi tvaṃ, na kiñci dassāmiti“. Sā tāva¹⁷ „thaddhahadāyo vatāyaṃ, pabbate¹⁸ suvaṇṇamaye¹⁹ jāte²⁰ pi mayhaṃ kiñci na dassatīti“ anattamaṇā ahoṣi. Te Jetavana-samīpaṃ āgantvā „pāṇiṃ paviṣṣāma“²¹ ti vihāraṃ pavisitvā pāṇiṃ pivīṃsu.

¹ Bīd omīti maṃ. ² Bīd evaṃ. ³ Ck - taṃka-, Bīd pāṇātipātāpāpak-. ⁴ Bīd na paṭicca-. ⁵ Bī yadi tava mano pakiriyāya mano padussati, Bī yadi tava mano pāpakiriyāya mano nappadussati corr. to y. t. m p. n. ⁶ Bīd omīti tappabbhāro. ⁷ Bīd kataṃ. ⁸ Bīd -sēva. ⁹ Bīd pāpacetanāya. ¹⁰ Bīd -līpa-. ¹¹ Bīd alliyati, Bī omīti tava cittaṃ na a. ¹² Bīd add navamaṃ. ¹³ C - sāde-, Bīd sodhe-. ¹⁴ Bīd sodhe-. ¹⁵ Ck - taṃ, Bī sodha, Bīd sodhakam. ¹⁶ Bīd yavā. ¹⁷ Ck Bīd -to, C -to corr. to -te, Bīd add kira. ¹⁸ Bīd -yo. ¹⁹ Bīd -to.

Satthāpi paccūsakāle yeva tesam sotāpattiphalassa upanissayaṃ disvā āgamanam olokayamāno¹ gandhakuṭipariveṇe nisīdi chabbannabuddharasmiyo vissajjento. Te pi pāṇiyam pivtvā āgantvā Satthāraṃ vanditvā nisīdimsu. Satthā tehi saddhim paṭisanthāraṃ katvā „khaṃ gat' atthā“² 'ti pucchi³. „Amhākam⁴ uddhāraṃ sādhanatthāya⁵ bhante“⁶ 5 ti. „Kim upāsike tava sāmiko tuyhaṃ hitapāṭikamkhi⁷ upakāraṇaṃ te karotīti“. „Bhante, ahaṃ imasmiṃ sasnehā⁸, ayaṃ pana mayhaṃ⁹ nisneho¹⁰, aṇṇa mayā pabbataṃ disvā 'sac' āyaṃ¹¹ suvaṇṇamayo assa kiñci me dadeyyāsīti¹² vutto¹³ 'kāsi tvaṃ, na kiñci dassāmīti¹⁴ āha, evaṃ thaddhahadayo ayaṃ“ ti. „Upāsike, evaṃ naṃ¹⁵ esa vadeti¹⁶, 10 yadā pana tava guṇe¹⁷ sarati¹⁸ tadā sabbissariyaṃ tava¹⁹ detitī“ vatvā „kathetha bhante“ ti tehi yācito atītaṃ āharaṃ :

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto tassa sabbakiccakārako amacco ahosi. Atha ekadivasaṃ rājā puttaṃ uparājānaṃ upatthānaṃ āgacchantam²⁰ 15 disvā „ayaṃ naṃ²¹ antare²² dusseyyā 'ti²³“ taṃ pakkosittvā²⁴ „tāta, yāvāhaṃ jīvāmi tāva nagare vasitum na lacchasi, aññattha vasitvā mam²⁵ accayena rajjaṃ kārehīti“ āha. So „sādhū“ 'ti pitaraṃ vanditvā jettahbhariyāya²⁶ saddhim Bārāṇasito nikkhamitvā paccantaṃ gantvā araṇṇe²⁷ paṇṇasālaṃ mā- 20 petvā vanamūlaphalena²⁸ yāpento vihāsi²⁹. Aparabhāge rājā kalam akāsi. Uparājā nakkhattaṃ olokeno tassa kālakatabhāvaṃ³⁰ natvā Bārāṇasiṃ āgacchanto antarāmagge ekaṃ pabbataṃ addasa. Atha naṃ bhariyā āha: „sace deva ayaṃ pabbato suvaṇṇamayo assa³¹ deyyāsi me kiñcīti³². „Kāsi 25 tvaṃ, na kiñci dassāmīti“. Sā „ahaṃ imaṃ snehena cajitum asakkontī³³ araṇṇaṃ pāvisim³⁴, ayaṃ ca evaṃ vadati, ativiya

¹ Bīd -ki- ² Bīd pucchitvā. ³ Bīd tumhākaṃ gāmakam, Bīd amukam gāmakam. ⁴ Bīd sodha- ⁵ Bīd hitam paṭikaṇkhāti. ⁶ Bīd sinehā. ⁷ Bīd mayi. ⁸ Bīd nisinneho, and add ahoṣi. ⁹ Bīd add pabbato. ¹⁰ Ck deyyāsīti, C² deyyāsīti corr. to dade-, Bīd dasseyyāsīti. ¹¹ Bīd vutte ¹² Bīd vadasi. ¹³ Bīd -naṃ. ¹⁴ Bīd sari. ¹⁵ Bīd omit tava. ¹⁶ Bīd mama antebuddhara, Bīd mama antepūre. ¹⁷ Ck -yyāsīti, Bīd dubbheyyāsīti. ¹⁸ Bīd -sāpetvā. ¹⁹ Bīd jethikāya bha-, Bīd jethibha-. ²⁰ Bīd add pavisitvā. ²¹ Bīd -phalāphalehi. ²² Bīd vassi. ²³ Bīd kālāka-. ²⁴ Ck ada. ²⁵ Bīd add āha. ²⁶ Ck snehenamapijittum-, C² snehena cchijjitu- corr to -cajittum-? Bīd imassa sinnehaṃ chinditum na sakkoma ti, Bīd imassa sinehaṃ chinditum na sakkomi ti. ²⁷ Ck Bīd -si, C² -si corr. to -sīm.

thaddhahadayo, rājā hutvāpi esa mayhaṃ kiṃ kalyāṇaṃ karis-
 satīti¹ anattamanā ahoṣi. So āgantvā rajje patitṭhito taṃ
 aggamaheṣitṭhāne ṭhapesi, idaṃ yasamattakam eva adāsi, ut-
 tarim² pana sakkārasammāno³ n' atthi, tassā atthibhāvam pi⁴
 5 na jānāti. Bodhisatto „ayaṃ devī imassa rañño upakārikā
 dukkhaṃ agaṇetvā araṇṇe vāsaṃ vasi, ayaṃ pan' etaṃ aga-
 netvā aṇṇāhi⁵ saddhiṃ abhiramanto carati⁶, yathā⁷ esā sabbis-
 sariyaṃ labhati tathā⁸ karissāmīti⁹ cintetvā ekadivasam taṃ
 upasamkamitvā vanditvā evam aha: „devī¹⁰, mayaṃ tumhākaṃ
 10 santikā piṇḍabhattam¹¹ pi na labhāma, kasmā amhesu pamaj-
 jītvā¹² ativiya thaddhahaday¹³ atthā¹⁴ 'ti āha. „Tāta, sac'
 āhaṃ attanā labheyyaṃ tuyhaṃ pi dadeyyaṃ, alabhamānā
 pana kiṃ dassāmi, rājāpi mayhaṃ idāni kiṃ nāma dassati¹⁵,
 so antarāmagge 'imasmiṃ pabbate sovaṇṇamaye¹⁶ jāte mayhaṃ
 15 kiñci dassasīti¹⁷ vutto¹⁸ 'kāsi tvaṃ, na kiñci dassāmīti¹⁹ āha²⁰.
 „Kiṃ pana rañño santike imaṃ kathaṃ kathetuṃ sakkhissathā²¹
 'ti. „Kiṃ na sakkhissāmi²² tātā²³ 'ti. „Tena hi ahaṃ rañño
 santike ṭhito pucchissāmi, tumhe katheyyāthā²⁴ 'ti²⁵. „Sādhu
 tātā²⁶ 'ti. Bodhisatto deviyā rañño upatṭhānaṃ katvā²⁷ ṭhita-
 20 kāle āha: „nanu ayye mayaṃ tumhākaṃ santikā kiñci na
 labhāmā²⁸ 'ti. „Tāta, ahaṃ labhamānā²⁹ tuyhaṃ kiñci dassā-
 mīti³⁰, rājāpi idāni mayhaṃ kiṃ nāma dassati, so araṇṇato
 āgamanakāle ekaṃ pabbataṃ disvā 'sac' āyaṃ suvaṇṇapab-
 bato³¹ assa kiñci me dadeyyāsīti³² vutto³³ 'kāsi tvaṃ, na kiñci
 25 dassāmīti³⁴ supericcajam pi na cajiṭi³⁵.

¹ Ck -rim, Bīd -ri. ² Pīd sammānasakkāro ³ Bīd -vaṃ. ⁴ Ck amñāsi, C' amñāsi corr. to -hi. ⁵ Bīd vicarati ⁶ Bīd add ca. ⁷ Bī tathā evaṃ, Bīd tath-
 eva. ⁸ Ck Bīd -vī. ⁹ Bīd piṇḍapātāmatam. ¹⁰ Bīd -ittha. ¹¹ Bī -yā attā. Bīd -yā.
¹² Bīd kiṃ nāma dātum sakkhissati tātā ti. ¹³ Bīd su-. ¹⁴ Ck Bī -tīti. Bīd -sīti.
¹⁵ Bīd vutto. ¹⁶ Ck -ssāti, C' -ssāti corr to -ssati. ¹⁷ Bī omits kiṃ na sakkhī-
 sāmī tātā. ¹⁸ Ck -yyathā. ¹⁹ Bīd add sā. ²⁰ Bī āgantvā. ²¹ Bīd ala-. ²² Bīd
 tuyhaṃ dadeyyaṃ ahaṃeva kiñci na labhāmi tuyhaṃ ki dassāmā ti. ²³ Bīd
 sace ayaṃ pabbato suvaṇṇamayo, Bī sacāhaṃ pabbato su-. ²⁴ Bīd -tte. ²⁵
 Ck nacchīti, C' nacchini corr. to nacajini. Bī na cajiṭi, Bīd na sajjiti.

Etam attham dipentī paṭhamam gātham āha:

1. Succajam vata na-ccaji¹ vācāya adadam² girim,

kiṃ hi tass' acajantassa³ vācāya adada⁴ pabbatan ti. 77.

Tattha succajam vatā 'ti sukhena cajitum sakkuṇeyyam⁵ pi na caji⁶,
adadan ti vacanamattenāpi pabbataṃ adadamāno, kiṃ hi⁷ tassa cajan- 3
tassā⁸ 'ti⁹ tassa nām' etassa mayā yācītassa na cajantassa¹⁰ kiṃ hi cajeyya¹¹,
vācāya adada⁴ pabbatan ti sac' āyam mayā¹² yācito mama vacanena su-
vanṇamayam pi aho vata tam¹³ pabbataṃ vācāya adada⁴ vacanamattena¹⁴
adadam hoti¹⁵ attho.

Tam sutvā rājā dutiyaṃ gātham āha:

2. Yam hi kayirā tam hi vade¹⁶ yan na¹⁷ kayirā na tam vade,
akarontaṃ bhāsamānaṃ pariṇanti paṇḍitā ti¹⁸. 78.

Tass' attho: yad eva hi¹⁹ paṇḍito puriso kāyena kareyya²⁰ tam vācāya
vadeyya, yam²¹ na kayirā na tam vade²², dātukāmo va dammiti²³ vadeyya²⁴
na adātukāmo²⁵ ti adhippāyo, kimkāraṇā: yo hi dassāmīti vatvā²⁶ pacchā na 15
dadāti tam akarontaṃ kevalam musā bhāsamānaṃ pariṇanti paṇḍitā²⁷, ayam
dassāmīti vatvā²⁸ vacanamattam eva²⁹ bhāsati na pana deti, yadi kho pana
adinnaṃ pi³⁰ vacanamatten' eva dinnaṃ hoti tam puretaraṃ eva laddhaṃ³¹
nāma bhavissatīti evaṃ tassa musāvādhāvaṃ jānanti³² paṇḍitā, bala pana
vacanamatten' eva tussantīti. 30

Tam sutvā devī rañño añjalim paggaḥetvā tatiyaṃ gā-
tham āha:

3. Rājaputta namo ty-atthu, sacce³³ dhamme t̥hito c' asi³⁴,
yassa te vyasanam³⁵ patto saccasmim ramate mano ti. 79.

¹ Ck -jī, B¹ nacajjam, B^d nacajji. ² B¹ addadam? Ck^s adadim. ³ B¹ kihitassa
cajanassa, B^d kiñci tassa cajantassa, Ck^s kimhi tassa vajantassa. ⁴ B^d -dam.
⁵ B^d -yyā. ⁶ Ck^s nacchi, C^s nacchi corr to na caji, B^d na caji. ⁷ Ck^s kimhi,
B^d kiñci. B¹ ki hi. ⁸ Ck^s vajantassā. ⁹ B¹ adds tihi, B^d kiṃ hi. ¹⁰ Ck^s nac-
chantassa, C^s nacchantassa corr. to na cajantassa, B¹ tam cantessa, B^d tam
cajantassa. ¹¹ B¹ kihitam careyya, B^d kiñci tvaṃ cajeyya, Ck^s kimhi vajeyya.
¹² B^d mama. ¹³ so Ck^s; B¹ ahoṣi na tam, B^d ahontaṃ. ¹⁴ B^d -mattameva.
¹⁵ so B^d; B¹ adadāttā ti, Ck^s adassathā ti. ¹⁶ B¹ vadeyya, B^d vadeyyaṃ. ¹⁷ B^d
na, Ck^s nna in the place of yam na, C^s yantaṃ. ¹⁸ Ck^s omīt ti. ¹⁹ B¹ adda so,
B^d yo. ²⁰ B¹ kayirā tareyya, B^d kareyyaṃ. ²¹ Ck^s yan. ²² B^d vadeyya. ²³
B¹ dimbīti, B^d dambīti. ²⁴ Ck^s vadeyye. ²⁵ B¹ dā-. ²⁶ B^d vatvāpi. ²⁷ B^d
add ti. ²⁸ B^d omīt vatvā. ²⁹ B^d -mattena. ³⁰ Ck^s adadinnaṃpi, B^d adin-
naṃ pi. ³¹ Ck^s -an, B^d laddhā. ³² B^d parijā-. ³³ C^s sacce corr to sacce, B¹
sace. ³⁴ B^d vasi. ³⁵ B^d byasanam

Tattha sacce¹ dhamme ti vacīsacce² sabhāvadhamme ca, vyasanam³ patto ti yassa te va⁴ ratthā⁵ pabbājatasamkhātam⁶ vyasanam³ patto pi mano saccasmiṃ yeva ramatīti

Evaṃ rañño guṇakathaṃ kathayamānāya deviyā sutvā

⁵ Bodhisatto tassā guṇaṃ pakāsento catutthaṃ gātham āha:

4. Yā daliddī daliddassa addhā addhassa⁷ kittimā

sā hi 'ssa paramā bhariyā, tā hi raññassa itthiyo ti. 80.

Tattha kittimā ti kittisampannā ti attho, sā hissa paramā ti yā sā⁸ daliddassa sāmikassa daliddakāle sayam pi daliddī hutvā taṃ na pariccajati, ¹⁰ addhassa⁹ 'ti addhakāle addhā¹⁰ hutvā sāmikam eva anuvattati samāna-sukhadukkhā hoti, sā hi assa paramā uttamā¹¹ bhariyā nāma, tā¹² hi raññassa pana issariye tūhassa itthiyo¹³ honti yeva, anacchariyam etaṃ ti¹⁴.

Evaṃ ca pana vatvā Bodhisatto „ayaṃ mahārāja tumhākaṃ dukkhitakāle araṇṇe samānadukkhī¹⁵ hutvā vasi, imissā ¹⁵ sammānaṃ kātuṃ vaṭṭatīti“ deviyā guṇaṃ kathesi. Rājā tassa vacanena deviyā guṇaṃ saritvā „paṇḍita tava kathāyāhaṃ¹⁶ deviyā guṇaṃ anussarin“ ti vatvā tassā sabbissariyaṃ adāsi. „Tayāhaṃ¹⁷ deviyā guṇaṃ sarāpito“ ti Bodhisattassāpi mahantaṃ issariyaṃ adāsi.

²⁰ Satthā imaṃ desanaṃ¹⁸ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhanesi: (Saccapariyosāne jayampatikā sotāpatti-phale patitṭhabhimsu) „Tadā Bārāṇasirājā ayaṃ kuṭumbiko ahoṣi. devī ayaṃ upāsikā, paṇḍitāmacco¹⁹ pana ahaṃ evā“ ti. Succajajātakam²⁰. Pucimandavaggo dutiyo.

¹ C^s sacce corr. to sacce, Bⁱ sacce. ² C^s -sacce corr. to sacca. ³ Bⁱd byasanam. ⁴ Bⁱ tvaṃ. B^d tava. ⁵ C^s rattho. ⁶ Bⁱd pabbajaniyasamkhātam. ⁷ Bⁱd addhā addhassa. ⁸ C^s omits yā, Bⁱd omit sā. ⁹ C^s addhāssa, C^s addhassa corr. to addhātissā, B^d addhassa. ¹⁰ B^d addha-addhā. ¹¹ C^s -ma. ¹² Bⁱd sa ¹³ B^d adds nāma, Bⁱ na. ¹⁴ C^s -riyamekanti, Bⁱ anacchari evā ti, B^d anacchariyevāti. ¹⁵ Bⁱd araṇṇe yeva vasamānā dukkhā. ¹⁶ Bⁱd -ya ahaṃ. ¹⁷ B^d tathāhaṃ. ¹⁸ Bⁱd dhammade-. ¹⁹ Bⁱd -taama-. ²⁰ Bⁱd succajja-, and add dasamaṃ.

3. KUTIDŪSAKAVAGGA.

1. Kuṭṭidūsakajātaka.

Manussasseva te sīsan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto Mahākassapattherassa paṇṇasālājhāpakam¹ daharam ārabha kathesi. Vatthum pana Rājagahe samuṭṭhitam. 5
Tadā kira therō Rājagaham nissāya Araṇṇakuṭikāya² viharati. Tassa dve daharā upaṭṭhānam karonti. Tesu eko therassa upakārako, eko dubbatto³, itarena katam katam attanā⁴ katasadisam eva karoti, tena mukhodakādisu upaṭṭhāpitesu therassa santikam gantvā vanditvā „bhante udakam ṭhapitam, mukham dhovathā“ ti ādini vadati, tena 10
kālass⁵ eva vutthāya therassa pariveṇe⁶ sammatṭhe⁷ therassa nikkhamanavelāya⁸ ito c⁹ ito ca paharanto¹⁰ sakalam¹¹ pariveṇam attanā¹² sammatṭham¹³ viya karoti. Vattasampanno cintesi: „ayam dubbatto¹⁴ mayā katam katam attanā¹⁵ katasadisam karoti, etassa saṭhakamam¹⁶ pākātam karissāmīti“ tasmim antogāmato bhutvā āgantvā 15
niddāyante va¹⁷ nahānodakam¹⁸ tāpetvā piṭṭhikoṭṭhake ṭhapetvā aññam nālikamattam¹⁹ udakam uddhane ṭhapesi. Itaro pabbujjhivā²⁰ gantvā usumam uṭṭhahantam disvā „udakam tāpetvā koṭṭhake ṭhapitam bhavissatīti“ therassa santikam gantvā „bhante nahānakoṭṭhake²¹ udakam, nahāyathā²²“ ti āha. Thero „nahāyissāmīti“ tena sad- 20
dham yeva āgantvā koṭṭhake udakam adisvā „kham udakan“ ti pucchi. So vegena aggisālam gantvā²³ tucchabhājanam ulumkam²⁴ otāresi, ulumko²⁵ tucchabhājanassa tale paṭihato taṭṭa²⁶ ti saddam akāsi. Tato paṭṭhāya tassa Uḷumkasaddako²⁷ tv-eva nāmam jātam. Tasmim khane itaro piṭṭhikoṭṭhakato udakam āharitvā „nahātha“ 25
bhante“ ti āha. Thero nahātvā²⁸ āgacchanto²⁹ Uḷumkasaddakassa³⁰

¹ B¹ -lajhā-, B² -lajjhā-. ² B¹ araṇṇamkuṭiyam, B² araṇṇakuṭiyam. ³ B¹ dubbacco. ⁴ B¹ -no. ⁵ Ck -na. C² -na corr. to -ne, B² -ne. ⁶ B¹ sammajjane, B² sammajje. ⁷ B¹ -yam. ⁸ B¹ viha-. ⁹ B¹ -la. ¹⁰ Ck² -ṭṭha, B² samattham. ¹¹ B¹ -no. ¹² B¹ duppacakamma, B² sabbam dubbaccakammam. ¹³ C² ca corr. to va, B¹ yeva. ¹⁴ B¹ nahānodakam. ¹⁵ B¹ nālikamattam, B² nālikamattam. ¹⁶ B¹ add va. ¹⁷ B¹ nhā-. ¹⁸ B¹ āg-. ¹⁹ Ck ulumkam, C² ulukam, B¹ ulhaṅgam, B² uluṅgam. ²⁰ Ck ulumko, B¹ ulhaṅko, B² uluṅgo. ²¹ B¹ sātattā, B² sahatthā. ²² Ck ulumkam-, B¹ uḷhahasaddakā, B² uluṅgasaddako. ²³ B¹ nhāyatha. ²⁴ B¹ nhātvā. ²⁵ B¹ āvajjanto. ²⁶ B¹ ulhaṅka-, B² uluṅga-.

dubbattabhāvaṃ¹ natvā taṃ sāyaṃ therupaṭṭhānaṃ āgataṃ ovadi:
 „āvuso samaṇena nāma attanā katam eva 'katam, me' ti vattum
 vaṭṭati, aññathā sampajānamusāvādo hoti, ito paṭṭhāya evarūpaṃ mā
 kāsīti"². So therassa kujjhitvā punadivase therena saddhiṃ piṇḍāya³
 5 na pāvisi. Thero itarena⁴ saddhiṃ pāvisi. Uluṃkasaddako⁵ pi the-
 rassa upaṭṭhākakulam gantvā „bhante thero kahan" ti vutte „aphā-
 sukena⁶ vihare yeva nisinnō" ti vatvā „kiṃ bhante laddhum vaṭṭa-
 titi" vutte „idaṃ c' idaṃ ca dethā" ti gahetvā attano rucitaṭṭhānaṃ⁷
 gantvā⁸ bhuñjitvā vihāraṃ agamāsi. Punadivase thero taṃ kulam
 10 gantvā nisīdi. Manussā „na sukhaṃ⁹, hiyyo kira tvaṃ¹⁰ vihare yeva
 nisinnō, asukadahaṛassa hatthe āhāraṃ pesayimha, paribhutto ayyena"¹¹
 ti¹². Thero tuṇhībūto¹³ va bhattakiccaṃ katvā vihāraṃ gantvā
 sāyaṃ therupaṭṭhānakāle āgataṃ¹⁴ āmantetvā „āvuso asukaḡāme¹⁵
 asukakule 'therassa idaṃ c' idaṃ ca laddhum vaṭṭatitī' viññāpetvā
 15 kira te¹⁶ bhuttaṃ" ti vatvā „viññānti nāma na vaṭṭati, māssu¹⁷ puna
 evarūpaṃ anācāraṃ carā" ti¹⁸ āha. So ettakena¹⁹ there āghātaṃ
 bandhitvā „ayaṃ²⁰ hiyyo pi udakamattaṃ nissāya mayā saddhiṃ
 kalaham kari²¹, idāni pan' assa upaṭṭhākānaṃ gehe mayā bhatta-
 mutṭhi bhuttā ti asahanto puna kalaham karoti, jānissāmi 'ssa²² kat-
 20 tabbayuttakan" ti punadivase there piṇḍāya pavitṭhe muggaraṃ ga-
 hetvā paribhogabbhājanani bhinditvā paṇṇasālāṃ jhāpetvā palāyi. So
 jīvamāno va manussapeto hutvā sussitvā kālāṃ katvā Avicimabhāni-
 raye nibbatti. So tena kataanācāro mahājanamajjhe²³ pākato jāto.
 Ath' ekadivasaṃ ekacce²⁴ bhikkhū Rājagahā Sāvattihim²⁵ gantvā
 25 sabhāgaṭṭhāne pattacivaraṃ paṭisāmetvā Satthu santikaṃ gantvā van-
 ditvā nisīdimsu. Satthā tehi saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā „kuto
 āgat' atthā" ti pucchi²⁶. „Rājagahā bhante" ti. „Ko tattha ovāda-
 dāyako ācariyo" ti. „Mahākassapathero²⁷ bhante" ti²⁸. „Sukhaṃ
 bhikkhave Kassapassā" ti. „Āma bhante therassa sukhaṃ. saddhi-
 30 vihāriko pan' assa ovāde dinne kujjhitvā therassa paṇṇasālāṃ jhā-

¹ Bīd duppacca-. ² Bī mā akassiti, Bā mā evarūpaṃ akāsiti ³ Bā adds gā-
 maṃ. ⁴ Bīd -neva. ⁵ Bī ulūṅga-, Bā ulūṅga-. ⁶ Bīd aphāsuko. ⁷ Bī ruta-
 ṭṭhānaṃ, Bā rucitaṃ ṭṭhānaṃ, Ck² -ne. ⁸ Ck² datvā. ⁹ Bīd -ssa kiṃ bhante
 ayyassa aphāsukaṃ. ¹⁰ Bā thero. ¹¹ Bīd add vutte. ¹² Bīd -hi-. ¹³ Bīd add
 taṃ. ¹⁴ Bīd add nāma. ¹⁵ Bīd add bhattaṃ. ¹⁶ Bīd mā. ¹⁷ Bī caratīti, Bā
 carāhīti. ¹⁸ Bīd ettha, C² ettha- corr. to etta-. ¹⁹ Bā ahaṃ. ²⁰ Bīd kari-
 yamāno. ²¹ Bīd omit ssa. ²² Bīd -nassa majhe. ²³ Ck² athekadivassacce, C²
 athekadivasaṃ ce corr. to -saṃ, Bīd athekacce. ²⁴ Ck² -tthiyāṃ, Bī -tthi. ²⁵
 Bīd pucchitvā. ²⁶ Bīd -tthero.

petvā palāyīti¹. Tam sutvā Sattḥā „bhikkhave, Kassapassa evarū-pena bālena saddhim caranto ekacariyā va seyyo²“ 'ti vatvā imam Dhammapade gātham āha:

Carāṇ ce nādhiggaccheyya seyyam sadisam attano (Dhp. v. 61.)

ekacariyam dāham kayirā, n' atthi bāle saḥāyatā³ ti.

Idān⁴ ca pana vatvā puna te bhikkhū āmantetvā „na bhikkhave idān' eva so kuṭṭidūsako⁵ va na ca idān' eva ovādadāyakassa kujjhati⁶, pubbe pi kujjhi yevā“ 'ti vatvā atitāṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto siṅgilaśakunayoniyam⁷ nibbattitvā vayappatto attano manāpaṃ anovassakam kulāvakam katvā Himavanta-padese⁸ vasati. Ath' eko makkato vassakāle acchinnadhāre deve vassante sītapīlito dante khādanto Bodhisattassa avidūre nisīdi. Bodhisatto tam tathā kilamantaṃ disvā tena saddhim sallapanto⁹ paṭhamam gātham āha:

1. Manussassēva te sīsam hatthapādā ca vānara,
atha kena nu⁷ vaṇṇena agāraṇ te na vijjatīti. 81.

Tattha vaṇṇenā 'ti kāraṇena. agāraṇ ti tava nivasageham kena kāraṇena n' atthīti pucchī.

Tam sutvā vānaro dutiyam gātham āha:

2. Manussassēva me sīsam hatthapādā ca siṅgila¹⁰,
y' āhu seṭṭhā manussesu sā me paññā na vijjatīti. 82.

Tattha siṅgila¹¹ 'ti tam¹² sakuṇam nāmenālapati, yāhu seṭṭhā manussesu 'ti yam manussesu seṭṭhā ti kathenti sā mama vicāraṇapaññā n' atthi. sīsaḥatthapādakāyabalāni¹³ hi loke appamāṇam, vicāraṇapaññā va seṭṭhā sā mama n' atthi, tasmā me agāraṇ na vijjatīti.

Tam sutvā Bodhisatto itaram gāthadvayam āha:

- a. Anavattḥitacittassa lahucittassa dūbbhino¹⁴
nīcam adhuvasīlassa¹⁵ sukhabhāvo na vijjati. 83.

¹ Ck^o seyyā. ² Ck^o saḥāyatā? Bīd^o saḥāyakā. ³ Ck^o imāṇ ⁴ Bīd^o add pubbe pi kuṭṭidūsako ye. ⁵ Bīd^o kujjhi. ⁶ Ck^o saḥila-, C^o saḥila- corr. to siṅgila-, Bīd^o siṅgāla-. ⁷ Bī^o -ppa-. ⁸ Bīd^o -pento. ⁹ Ck^o atthekena nu. Bī^o a kenū na, Bīd^o attha kenū na. ¹⁰ Bī^o siṅgala, Bīd^o siṅgala. ¹¹ Bī^o siṅgālā, Bīd^o siṅgālā. ¹² Bīd^o omit tam. ¹³ Bī^o vālādī, Bīd^o pālādīni. ¹⁴ Bīd^o dubbhino. ¹⁵ Ck^o adhuva-.

- vutte palāyi. Evaṃ anukkamena yojanamattam tiracchāna-
 balaṃ ahoṣi. Tadaṃ Bodhisatto taṃ balaṃ¹ palāyantam disvā
 „kim etan“ ti pucchitvā „ettha paṭhavī saṃvaṭṭatīti“² sutvā
 cintesi: „paṭhavisamvaṭṭanam³ nāma na kādaci atthi, addhā
 5 etesaṃ kiñci dussutam⁴ bhāvissati, mayi kho pana ussukkam
 anāpajjante⁵ sabbe nassissanti, jīvitam tesam⁶ dassāmīti“⁷ siha-
 vegenā purato pabbatapādam gantvā tikkhattum sihanādam
 nadi. Te sihabhayā⁸ tajjitā nivattitvā piṇḍitā⁹ atthamsu. Siho
 tesam antaram pavisitvā „kimattham palāyathā“¹⁰ ti pucchi.
 10 „Paṭhavī saṃvaṭṭatīti“¹¹. „Kena saṃvaṭṭamānā¹² diṭṭhā“ ti.
 „Hatthi jānantīti“¹³. Hatthi pucchi. Te¹⁴ „mayam na jānāma,
 sihā jānantīti“ vadimsu. Sihāpi „mayam na jānāma, vyagghā
 jānantīti“¹⁵. Vyagghāpi „khaggā jānantīti“¹⁶. Khaggāpi „ga-
 vayā“ ti. Gavayāpi „mahisā“ ti. Mahisāpi „gokaṇṇā“ ti.
 15 Gokaṇṇāpi „sūkarā“ ti. Sūkarāpi „migā“ ti. Migāpi „ua
 jānāma, sasakā jānantīti“¹⁷. Sasakesu pucchiyamānesu „ayam
 kathesi“¹⁸ taṃ sasakam dassesum. Atha nam „evam kira
 samma paṭhavī saṃvaṭṭatīti“¹⁹ pucchi. „Āma sāmi mayā diṭ-
 ṭhā“ ti. „Kattha vasanto passīti“²⁰ pucchi²¹. „Samudda-
 20 samīpe beluvamissakātālavane sāmi, aham hi tattha beluva-
 rukkhamaṇe tālagacche tālapaṇṇassa heṭṭhā nipanno cintesiṃ:
 „sace paṭhavī saṃvaṭṭissati“²² kham gamissāmīti, atha²³ taṃ
 khamānā nēva paṭhaviyā saṃvaṭṭanasaddam²⁴ sutvā palāto
 ’mhīti“. Siho cintesi: „addhā tassa tālapaṇṇassa upari be-
 25 luvapakkam patitvā daddabham²⁵ akāsi, sv-āyam²⁶ taṃ saddam
 sutvā ‘paṭhavī saṃvaṭṭatīti’²⁷ saññaṃ uppādetvā palāyittha“²⁸,

¹ Bīd balakāyam. ² Ck^o -vaddha-, Bīd -vatta-. ³ Ck^o -vim-. Bīd pathavisam-
 vattanam. ⁴ C^o dussitam, Bī dumsukā, Bī dussutam. ⁵ C^o -to. ⁶ Bīd nesaṃ.
⁷ Bīd -ya. ⁸ Bī saṅgīḍikā, Bī saṃpiṇḍitā. ⁹ Bīd pucchitvā. ¹⁰ Ck^o -vaddha-,
 Bī -vatta-, Bīd -vattamānam. ¹¹ Ck^o tā. ¹² Bī passatīti. Bīd passasīti. ¹³ Bī
 pucchina, Bīd pacchima. ¹⁴ Ck^o -vaddhe-, Bīd -vatti-. ¹⁵ Ck^o add nam. ¹⁶
 Ck^o saṃvaddha nam saddam, Bīd -vattana-. ¹⁷ Bīd daddabhayasaddam. ¹⁸ Bī
 svāham. ¹⁹ Bīd palāyito bhavissatīti.

tatvato¹ samjānissāmīti² so taṃ sasakaṃ gahetvā mahājanam
 assāsetvā „aham iminā dīṭṭhatṭhāne paṭhaviyā samvattaṇaṃ³
 vā asaṃvattaṇaṃ⁴ vā tatvato⁵ nātvā⁶ āgamiṣāmi, yāva mamā-
 gamanā tumhe etth' eva hothā⁷ 'ti sasakaṃ piṭṭhiyaṃ āropetvā
 sihavegena pakkhanditvā tālavane sasakaṃ otāretvā „ehi⁸,
 tayā dīṭṭhatṭhānaṃ dassehīti⁹ āha. „Na visahāmi sāmīti¹⁰.
 „Ehi¹¹, mā bhāyīti¹². So beluvarukkaṃ upasaṃkamituṃ¹³ asak-
 konto avidūre ṭhatvā „idaṃ¹⁴ sāmi daddabhāyanatṭhānaṃ¹⁵ ti
 vatvā paṭhamam gātham āha:

1. Daddabhāyati¹¹ bhaddan te yasmiṃ dese vasāṃ¹² aham,
 aham p' etaṃ¹³ na jānāmi, kiṃ etaṃ daddabhāyatiti¹⁴. 85.

Tattha daddabhāyatiti¹¹ daddabhā¹² 'ti saddaṃ¹³ karoti, bhaddante
 ti bhaddam tava atthu, kim etaṃ ti yasmiṃ padese aham vasāmi tattha dad-
 dabhāyati¹⁴, aham pi pana¹⁵ na jānāmi kiṃ¹⁶ vā etaṃ¹⁷ daddabhāyati kena
 vā kāraṇena daddabhāyati, kevaṃ daddabhāyanasaddaṃ assosin ti. 15

Evam vutte siho beluvarukkhamulāṃ gantvā tālapaṇṇassa
 hetṭhā sasakena nipannatṭhānaṃ c' eva tālapaṇṇamatthake
 patitaṃ beluvapakkaṃ ca disvā paṭhaviyā asaṃvattaṇabhāvaṃ³
 tatvato⁴ jānitvā sasakaṃ piṭṭhiyaṃ āropetvā sihavegena khip-
 paṃ migasaṃghānaṃ santikaṃ gantvā sabhapavattiṃ ārocetvā¹⁷
 „tumhe mā bhāyathā¹⁸ 'ti migagaṇaṃ assāsetvā vīssajjesi.
 Sace hi tadā Bodhisatto na bhaveyya sabbe samuddaṃ pavi-
 sitvā nasseyyūṃ, Bodhisattaṃ¹⁹ nissāya²⁰ jīvitaṃ labhiṃsu.

2. Bellaṃ nipatitaṃ²¹ sutvā dabhakkaṃ ti saso javi²²,
 sasassa vacanaṃ sutvā santattā migavāhini²³. 86.
3. Appattā²⁴ padaviññānaṃ paraghosānusārino
 pamādaparamā bālā te honti parapattiyā. 87.

¹ Bī vatthako, Bā tathato. ² Bīd nam jā-. ³ Cks -vaddha-, Bīd -vatta-. ⁴
 Bī tathato. Bā tathato. ⁵ Bīd jānitvā. ⁶ Bīd tāta. ⁷ Bīd omit ehi. ⁸ Bīd
 -mitvā. ⁹ Bīd imam. ¹⁰ Ck -bhāvana-, Bī khuddabhāyana-, Bā duddabhāyana-.
¹¹ Bīd dudda-. ¹² Bīd tadā. ¹³ Bīd duddasaddaṃ. ¹⁴ Bīd omit pana. ¹⁵ Bīd
 ti. ¹⁶ Bī evam. ¹⁷ Bī ārocetvā. ¹⁸ Bī -yi-. ¹⁹ Bīd add pana. ²⁰ Bīd add
 sabbe. ²¹ Bīd beluvaṃ patitaṃ. ²² Bī duddabhāyā ti saso javi, Bā duddubhā-
 yati ti saso. ²³ all four MSS. -ni. ²⁴ Bīd apatvā.

4. Ye ca sīlena sampannā paññāy' ūpasame ratā

āratā¹ viratā dhīrā na honti parapattiyā ti 88.

imā tisso abhisambuddhagāthā.

Tattha bellan² ti beluvapakkam, dabhakkan³ ti evam saddam kuru-
 5 māmam, santattā ti santrastā⁴, migavāhinīti auekasahassasamkhā migasenā,
 padaviññāpanam ti viññānapadam sotāpattivinnāyakottāsān apāpunītvā ti
 attho, te honti parapattiyā ti te paraghosānusārino⁵ tam eva paraghosānu-
 samkhātā⁶ pamādam paramam ti maññamānā bālā andhaputhujjanā viññāna-
 padassa appattatāya parapattiyā va honti, paresam⁷ vacanam saddahitvā yam
 10 vā tam vā karoutiti, sīlenā 'ti ariyamaggena āgatasīlena samannāgatā, paññā-
 yūpasame ratā ti maggen' eva āgatapaññāya⁸ kilesūpasame ratā, yathā vā⁹
 sīlena evam paññāya pi sampannā kilesūpasame ratā ti pi attho, āratā viratā
 dhīrā ti viññū pāpakiriyato āratā¹⁰ viratā paṇḍitā nama hontīti, te evarūpā
 sotāpannā pāpato oratabbhāvena kilesūpasame abhiratabbhāvena ca ekavāram¹¹
 15 maggañāṇena paṭividdhadhammā aññesam kathentānam pi na saddahanti na gaṇ-
 hanti. kasmā: attano paccakkhato¹² ti, tena vuttaṁ:

Assaddho akataññū ca sandhicchedo ca yo naro (Dhp. v. 97.)

hatāvakkāso vuttāso sa ve¹³ uttamaporiso ti.

Satthā imam desanam¹⁴ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā
 20 siho aham evā“ 'ti. Daddabha-jātakam¹⁵.

3. Brahmadattajātaka.

Dvayam¹⁶ yācanako ti. Idam Satthā ālavim¹⁷ nissāya
 Aggālave cetiye viharanto kuṭikārasikkhāpadam ārabha kathesi.
 Vatthum heṭṭhā Maṇikaṇṭhajātaka¹⁸ āvikatam¹⁹ eva, idha pana Satthā
 25 „saccam kira tumhe bhikkhave yācanabahulā viññāttibahulā viha-
 rathā“ 'ti vatvā „āma bhante“ ti vutte²⁰ bhikkhū garahitvā „bhik-
 khave porāṇakapaṇḍitā paṭhavissarena raññā pavāritāpi ekatalikam
 upāhanayugam²¹ yācitukāmā hirottappabhedābhayena²² mahājanamajjhe
 akathetvā raho kathayimsū“ 'ti vatvā atitam āhari:

¹ Bīd ārakā. ² Bīd beluvan. ³ Bīd duddabbhāyati, Bīd duddamabbhāyati. ⁴ Bīd
 utratasā. ⁵ Bīd te parapattiyā ghosā-. ⁶ Bīd add tam. ⁷ Bīd parassa. ⁸ Bīd
 āgatāya pa-. ⁹ Bīd ya ca in the place of yathā ca. ¹⁰ Bīd ārakā, Bīd āko. ¹¹
 Bīd -ra ¹² Bīd -ttā. ¹³ Ck ce. ¹⁴ Bīd dhammade-. ¹⁵ Bīd duddabbhāya-, Bīd
 duddubbhāya-, both add duttiyam. ¹⁶ Ck dvam, Ck dvāyam corr. to dvayam, Bīd
 dvayam. ¹⁷ Ck ālaviyam, Ck ālaviyam corr. to āla-, Bīd ālavī. ¹⁸ Bīd -kuṇḍa-,
 Bīd -kaṇṭhaka-. Cfr. Vol. II p. 282. ¹⁹ Bīd āgatam. ²⁰ Bīd add te. ²¹ Bīd
 paṇṇachattañca ekapatahanayugañca, Bīd paṇṇachattañca ekapaṭala upāhanayugañca
 in the place of eka - - - yugam. ²² Bīd -bhedenabbhayena, Bīd -bhedana-.

Atīte Kampillakarātthe¹ Uttarapañcālanagare Pañ-
cāle² rajjam kārente Bodhisatto ekasmiñ nigamagāme
brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takkasilāyaṃ sabba-
sippāni uggaṇhitvā aparabhāge tāpasapabbajjam pabbajitvā
Himavante uñchācariyā³ vanamūlaphalāphalena yāpento ciraṃ 5
vasitvā loṇambilasevanatthāya manussapathe⁴ caranto⁵ Uttara-
pañcālanagaraṃ patvā rājuyyāne vasitvā punadivase bhikkhaṃ
pariyesamāno nagaraṃ pavisitvā rājadvāraṃ sampāpuṇi. Rājā
tassācāre⁶ ca vihare ca pasīditvā mahātale nisīdāpetvā rājā-
rahaṃ bhojanaṃ⁷ bhojāpetvā⁸ paṭiññāṃ gahetvā uyyāne yeva 10
vasāpeti. So nibaddhaṃ rājagehe⁹ yeva bhuñjanto¹⁰ vassā-
nass¹¹ accayena¹² Himavantam eva gantukāmo hutvā cintesi:
„mayhaṃ maggaṃ gacchantassa ekatalikaupāhanā c¹³ eva¹⁴
paṇṇacchattakaṃ ca¹⁵ laddhum vattati¹⁶, rājānaṃ yācissāmīti“
so ekadivasaṃ rājānaṃ uyyānaṃ āgantvā vanditvā nisinnaṃ 15
disvā „upāhanaṃ ca chattaṃ ca yācissāmīti“ cintetvā puna
cintesi: „paraṃ ‘idaṃ¹⁷ nāma dehīti¹⁸ yācanto rodati nāma,
paro pi ‘n¹⁹ atthīti²⁰ vadanto paṭirodati nāma, mā kho pana maṃ
rodantaṃ mahājano addasa mā mahārājānaṃ²¹ ti, raho paṭi-
channaṭṭhāne ubho pi roditvā tunhī²² bhavissāmā“ ‘ti. Atha 20
naṃ „mahārāja raho paccāsimsāmīti“ āha. Taṃ²³ sutvā rāja-
puriso²⁴ apasakki. Bodhisatto „sace mayi yācanta rājā na
dassati mettī²⁵ no²⁶ bhijjissati, tasmā na yācissāmīti“ taṃ
divasaṃ nāmaṃ gahetuṃ asakkonto „gaccha tāva mahārāja,
jānissāmīti“ āha. Pun’ ekadivasaṃ rañño uyyānaṃ āgatakāle 25
tath’ eva puna tath’ evā ‘ti evaṃ yācituṃ asakkontass’ eva
dvādasa saṃvaccharāni atikkantāni²⁷. Tato rājā cintesi:

¹ Bī kapilarātthe, Bđ kappilarātthe. ² uttarapañcālarāje. ³ C^o ujjāca- corr. to uchāca-. Bī uccācariyāya, Bđ uccācariyāya. ⁴ Bđ -tham. ⁵ Bīd vica-. ⁶ C^{ko} tassa-. ⁷ Bīd paṇitabbo-. ⁸ Bīd bhojetvā. ⁹ Bīd -ghare. ¹⁰ Bīd add vasi. ¹¹ Bīd -nassa acca-. ¹² Bī ekaṃ pakallikaṃ upāhapañceva, Bđ ekaṃ paṭalikaupāhanañceva. ¹³ Bīd paṇṇachattañca. ¹⁴ C^{ko} vaddhati, Bī vattatitī. ¹⁵ Bīd imaṃ. ¹⁶ Bīd mā rā-, C^{ko} omit mā. ¹⁷ C^o Bīd tunhī. ¹⁸ Bīd rājā tam. ¹⁹ C^{ko} -sā, Bīd -so. ²⁰ C^{ko} -i, Bī citamitta, Bđ mittam. ²¹ C^{ko} add hī. ²² C^{ko} -tāti.

„mayhaṃ ayyo¹ 'raho paccāsiṃsāmīti²' vatvā paṇisāya apaga-
tāya kiñci vattum na visahati, vattukāmass' ev' assa³ dvādasa
vassāni atikkantāni, ciraṃ kho pana⁴ brahmacariyaṃ caṇa-
tassa, ukkaṇṭhitvā bhoge bhuñjitukāmo rajjaṃ paccāsiṃsati
5 maññe ti, rajjassa pana nāmaṃ gahe tum asakkonto tuṇhī hoti⁵,
ajja dāni 'ssāhaṃ rajjaṃ ādim katvā yaṃ icchati taṃ das-
sāmīti⁶“ so uyyānaṃ gantvā vanditvā nisinna Bodhisattena
„raho paccāsiṃsāmīti⁷“ vutte paṇisāya apagatāya⁸ kiñci vattum
asakkontaṃ āha: „tumhe dvādasa vassāni 'raho paccāsiṃsā-
10 mīti⁹' vatvā raho laddhāpi kiñci vattum na sakkotha, ahaṃ
vo¹⁰ rajjaṃ ādim katvā sabbaṃ pavāremi, nibbhayo hutvā yaṃ
vo¹¹ ruccati taṃ yācathā¹²“ 'ti. „Mahārāja, yaṃ ahaṃ
yācāmi taṃ dassasīti¹³“. „Dassāmi bhante“ ti. „Mahārāja,
mayhaṃ maggaṃ gacchantassa ekatalikaupāhanāyo¹⁴“ ca paṇ-
15 ṇacchattaṃ ca laddhum vaṭṭatīti¹⁵. „Ettakaṃ bhante tumhe
dvādasa vassāni¹⁶ yāciturū na sakkothā¹⁷“ 'ti¹⁸. „Āma mahā-
rājā¹⁹“ 'ti. „Kimkāraṇā bhante evaṃ akatthā²⁰“ 'ti. „Mahārāja,
'idaṃ nāma me dehīti²¹ yācanto rodati nāma, 'n' atthīti²² vadanto
paṭirodati nāma, sace tvaṃ mayā yācito na dadeyyāsi²³ 'taṃ no
20 roditapaṭiroditaṃ²⁴ nāma mahājano mā passīti²⁵ tadatthaṃ²⁶
raho paccāsiṃsaṃ²⁷ ti²⁸ vatvā ādito²⁹ tisso gāthā abhāsi:

1. Dvayaṃ yācana ko rāja Brahmadatta nigacchati: (Vol. II ¹⁶⁷/₆)
alābhaṃ dhanalābhaṃ vā, evaṃ dhammā hi yācana. 89.
2. Yācanaṃ rodanaṃ āhu Pañcālānaṃ rathesabha,
95 yo ca naṃ³⁰ paccakkhāti taṃ āhu paṭirodanaṃ. 90.
3. Mā m' addasaṃsu rodantaṃ Pañcālā susamāgata
tavaṃ³¹ yā paṭirodantaṃ, tasmā icchāmi³² ahaṃ raho ti. 91.

¹ Bīd add mahārāja. ² Bīd -sissāmīti. ³ Bīd -masseva. ⁴ Bīd panassa. ⁵ Bīd
ahosi. ⁶ C^o -ssāmīti. ⁷ Bīd add taṃ. ⁸ Bīd te. ⁹ Bī yaṃte, Bī yaṃ vo
corr. to yaṃ te. ¹⁰ Bī asissāmīti. Bī dassasīti. ¹¹ Bī ekapaṭilika-, Bī ekapa-
ṭalika-. ¹² Bīd samivaccharāni. ¹³ Bīd add āha. ¹⁴ C^o Bīd -tanipati-. ¹⁵
Bīd passatū ti. ¹⁶ Bī ekadattaṃ, Bī etamatthaṃ. ¹⁷ Bīd add va. ¹⁸ Bīd yo-
yācanaṃ. ¹⁹ Bīd tvaṃ.

Tattha rāja Brahmadata¹ 'ti dvīhi pi² rājānaṃ ālapati, nigacchatitī labhati vindati, evaṃdhammā 'ti evaṃsabbhāvā, āhū³ 'ti paṇḍitā kathenti, Pañcālānaṃ rathesabbhā 'ti Pañcālārattassa⁴ issara rathapavara⁵, yo ca naṃ paccakkhātīti yo ca⁶ pana taṃ yācanaṃ n' atthīti paṭikkhipati, tamāhū 'ti taṃ paṭikkhipanaṃ paṭirodanaṃ ti⁷, mā maddasaṃsū⁸ 'ti tava 5 rathavāsino Pañcālā⁹ samāgatā, maṃ rodantaṃ mā addasaṃsū 'ti.

Rājā Bodhisattassa gāraḷakkhaṇe pasīditvā varaṃ dadamāno catutthaṃ gātham āha:

4. Dadāmi te brāhmaṇa rohiṇīnaṃ⁹ (Cfr. vol. II ³²⁰/₁₆)

gavaṃ sahasaṃ saha puṅgavena,

10

ariyo hi ariyassa kathaṃ na dajjā¹⁰

sutvāna gāthā tava dhammayuttā ti. 92.

Tattha rohiṇīnaṃ¹¹ ti rattavaṇṇānaṃ, ariyo ti ācārasampanno, ariyassa¹² 'ti ācārasampannassa, kathaṃ na dajjā¹³ ti kena kāraṇena na deyya, dhammayuttā ti kāraṇayuttā.

15

Bodhisatto pana „nāhaṃ mahārāja vatthukāmehi¹⁴ atthiko, yaṃ¹⁵ ahaṃ yācāmi tad eva me dehīti“ ekatalikaupāhanā¹⁶ ca paṇṇacchattaṇ ca¹⁷ gahetvā „mahārāja appamatto hohi¹⁸, sīlaṃ rakkha¹⁹, uposathakammaṃ karohīti“ rājānaṃ ovaditvā tassa yācantass' eva Himavantāṃ agamāsi²⁰. Tattha abhiññā²¹ 20 ca samāpattiyo ca nibbattetvā Brahmaloḷa-parāyano ahoṣi.

Satthā imaṃ desanaṃ²² āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā rājā Ānando ahoṣi, tāpaso pana ahaṃ evā“ 'ti. Brahmadata-jātakam²³.

¹ Bīd omit pi. ² Ck Bīd ahū, Bīd cāhu? ³ Bīd -rathassa. ⁴ Bīd nagasseva pavara, Bīd nagarassa pavaraṃ in the place of issara - - pavara. ⁵ Bīd omit ca. ⁶ Cī -rodanti, Bīd patirodasīti, Bīd patirodanaṃ ti, Bīd add vadanti. ⁷ Bīd mā adda-. ⁸ Bīd add su. ⁹ Ck -nīnaṃ, Cī -nīnaṃ corr. to -ṇīnaṃ, Bīd -nīnaṃ. ¹⁰ Bīd dajjāṃ. ¹¹ Ck -nīnaṃ, Cī -nīnaṃ corr. to -ṇīnaṃ, Bīd -nīnaṃ, Bīd -nīnaṃ. ¹² Bīd dajjāṃ. ¹³ Bīd kilesavattukāmehi. ¹⁴ Bīd yaṃ. ¹⁵ Ck -keupā-, Bīd ekapaṭalikaupāhanāyo, Bīd ekapaṭalikaupāhanāyo. ¹⁶ Ck paṇṇacchattaṇca, Bīd paṇṇacchattaṇca. ¹⁷ Bīd add dānaṃ dehi. ¹⁸ Bīd rakkhāhi. ¹⁹ Bīd gato. ²⁰ Bīd sattābhiññā, Bīd tatthābhiññā. ²¹ Bīd dhammade-. ²² Bīd add tatthyaṃ.

4. Cammasāṭakajātaka.

Kalyāṇarūpo vatāyan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto cammasāṭakam nāma paribbājakam ārabha kathesi. Tassa kira cammam eva¹ nivāsanaṃ ca pārupanaṃ ca². So ekadivasaṃ paribbājakārāmā nikkhamitvā Sāvattiyaṃ bhikkhāya caranto elakānaṃ yujjhanatṭhānaṃ sampāpuni. Elako taṃ disvā paharitu-kāmo osakki. Paribbājako „esa mayham apacitīm³ dassetīti“ na paṭikkami. Elako vegenāgantvā⁴ taṃ ūrumhi paharitvā pātesi. Tassa taṃ asantapaggahanakāraṇaṃ⁵ bhikkhusaṃghe pākaṭam⁶ ahoṣi.

10 Bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samutṭhāpesuṃ: „āvuso Cammasāṭakaparibbājako asantapaggahaṃ katvā vināsaṃ patto“ ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa asantapaggahaṃ katvā vināsaṃ patto“ ti vatvā atūtaṃ āhari:

15 Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto ekasmiṃ vāṇijakule⁷ nibbattitvā vaṇijjaṃ⁸ karoti. Tadā eko cammasāṭako⁹ paribbājako Bārāṇasiyaṃ bhikkhāya caranto elakānaṃ yujjhanatṭhānaṃ patvā elakam osakkantaṃ¹⁰ disvā „apacitīm me¹¹ karotīti“ saññāya¹² apāṭik-

20 kamitvā „imesaṃ ettakānaṃ manussānaṃ antare ayaṃ¹³ eko elako amhākaṃ guṇaṃ¹⁴ jānātīti“ tassa añjalim pagganhitvā¹⁵ ṭhito paṭhamam gātham āha:

1. Kalyāṇarūpo vatāyaṃ catuppado¹⁷

subhaddako c' eva supesalo ca

25 yo brāhmaṇaṃ jātimantūpapannaṃ

apacāyati meṇḍavaro yasassīti. 93.

Tattha kalyāṇarūpo ti kalyāṇajātiko, supesalo ti suṭṭhupiyasīlo, jātimantūpapannaṃ ti jātiyā ca mantehi ca sampannaṃ, yasassīti vaṇa-bhāṇanam etaṃ.

¹ Bīd cammena. ² Bīd add hoti. ³ Ck Bīd -ti, C^o -ti corr. to -tīm, Bī -tti. ⁴ Bīd -na gantvā. ⁵ Ck -paggaṇhana-, C^o -paggaṇha- corr. to -paggaṇhana-. ⁶ Ck^o -to. ⁷ Bīd add yevā. ⁸ Ck vāṇija-, C^o vāṇija- corr. to vāṇija-, Bīd vāṇija-. ⁹ Ck vanijjaṃ, C^o vanijjaṃ corr. to vaṇi-, Bīd vāṇijjaṃ. ¹⁰ Bīd -ka. ¹¹ Ck osarantaṃ, C^o orasantaṃ. ¹² Bīd apaciti maṃ. ¹³ Bīd paññāya. Bī omits saññāya. ¹⁴ Bīd omit ayaṃ. ¹⁵ Bīd add na. ¹⁶ C^o -hetvā, Bīd paggaṇhetvā. ¹⁷ Bīd -ppādo.

Tasmim' khane' āpaṇe' nisinno paṇḍitavāṇijo taṃ parib-
bājakam' nisedhento dutiyaṃ gātham āha:

2. Mā brāhmaṇa ittaradassanena
vissāsam āpajji catuppadassa,
dalhappahāraṃ abhikam'khamāno
avasakkati³ dassati suppahāraṇ ti. 94.

5

Tattha ittaradassanena ti⁴ khaṇikadassanena.

Tassa pana⁵ paṇḍitavāṇijassa⁶ kathentass' eva⁷ meṇḍako
veganāgantvā⁸ ūrumhi paharivā⁹ tatth' eva vedanāmatam¹⁰
katvā pātesi. So¹¹ paridevamāno nipajji. Satthā taṃ kāra- 10
ṇam pakāsento tatiyaṃ gātham āha:

- a. Satthi¹² bhaggā, pavaṭṭito¹³ khāribhāro,
sabbam' bhaṇḍam' brāhmaṇass' idha¹⁴ bhinnam',
bāhā paggayha kandati¹⁵:
abhidhāvatha¹⁶, haññate brahmacārīti. 95.

15

Tass' attho: bhikkhave tassa paribbājakassa ūruṭṭhikam¹⁷ bhaggam' khāri-
bhāro pavaṭṭito¹⁸, tasmim' pavaṭṭiyamāne¹⁹ yaṃ tatth' etaṃ²⁰ brāhmaṇassa
upakāraṇabhaṇḍam²¹ taṃ pi sabbam' bhinnam', so²² ubho bāhā ukkhipivā
parivāretvā ṭhitaparisaṃ sandhāya²³ abhidhāvatha haññate brahmacārīti vadanto²⁴
kandati rodati paridevatīti. 20

20

Catuttham' gātham paribbājako²⁵ āha:

4. Evaṃ so nihato seti yo apūjaṃ namassati²⁶
yathāham' ajja pahato hato meṇḍena dummattīti. 96.

Tattha apūjan ti apūjanīyaṃ, yathāham' ajjā 'ti yathā aham' ajja
asantapaggamaṃ katvā ṭhito meṇḍena dalhappahārena pahato hato²⁷ etth' eva 25

¹ Bīd ṭhāne. ² Bīd omīti āpaṇe. ³ Bīd apa-; all four MSS. -ti. ⁴ Ck kanika- corr. to khaṇika-, Bīd taṃ. ⁵ Bīd omīti pana. ⁶ Ck -vāṇijassa, C' -vāṇi- corr. to -vāṇi-, Bīd -vāṇijassa. ⁷ Ck repeats kathentasseva, Bīd adds so, Bīd ca so. ⁸ Bīd -na gantvā. ⁹ Bīd add taṃ. ¹⁰ C' -mattham corr. to -mattam, Bīd -pattam. ¹¹ Bīd add vedanāpatto. ¹² Bīd uruṭṭhā, Bīd uruṭṭhi? ¹³ Cks -vaddhi-, Bīd -vatti-, Bīd -vatti-. ¹⁴ Bīd -ṇasseva. ¹⁵ Bīd adds rodaticā. ¹⁶ Ck -dhāva, Bīd -dhāvati. ¹⁷ Bīd uruṭṭham, Bīd uruṭṭhikam. ¹⁸ Cks -vaddhi-, Bīd -vatti-. ¹⁹ Cks -vaddhi-, Bīd -vattamēne. ²⁰ Bīd tattha tassa. ²¹ Bīd upakāraṇabhaṇḍam, Bīd upakāraṇabhaṇḍakam. ²² Bīd add pi. ²³ Bīd saddhāya. ²⁴ Bīd adds va, Bīd ca. ²⁵ Bīd paribbājako c. gātham. ²⁶ Bīd pasamsati. ²⁷ Bīd omīti hato.

mārito, dummatīti duppañño, evaṃ yo¹ añño pi asantaṭṭaggaṃ karissati so² ahaṃ viya dukkhaṃ anubhavissati³.

Iti so paridevanto tatth' eva jīvitakkhayaṃ patto ti.

Satthā imaṃ desanaṃ⁴ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā
5 cammasāṭako eṭarahi cammasāṭako va, paṇḍito vāṇijo⁵ pana aham
evā“⁶ ti. Cammasāṭakajātakaṃ⁶.

5. Godhajātaka.

Samaṇaṃ taṃ maññaṃāno ti. Imaṃ Satthā Jetavane
viharanto ekaṃ kuhakaṃ⁷ ārabba kathesi. Vatthum heṭṭhā⁸ vit-
10 thāritam eva. Idhāpi taṃ bhikkhum ānetvā „ayaṃ bhante bhikkhu
kuhako“⁹ ti Satthu dassesum. Satthā „na bhikkhave idān' eva pubbe
p' esa kuhako yevā“¹⁰ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente
Bodhisatto godhayoniyam nibbattitvā vayappatto kāyūpa-
15 panno¹¹ araṇṇe vasati. Eko dussilatāpaso pi tassa avidūre
paṇṇasālāṃ¹² māpetvā vasaṃ¹³ kappesi. Bodhisatto gocarāya
caranto taṃ disvā „sīlavantatāpasassa paṇṇasālā bhavissatīti“¹⁴
tattha gantvā taṃ¹⁵ vanditvā attano vasanaṭṭhānam eva gac-
chati. Ath' ekadivasaṃ so kūṭatāpaso upaṭṭhākakulesu sam-
20 pāditamadhuramaṃsaṃ¹⁶ labhitvā „kiṃ maṃsaṃ nāma¹⁷ etan“
ti pucchitvā „godhamamsaṃ“¹⁸ ti sutvā rasataṇhāya¹⁹ abhibhūto
„mayhaṃ assamapadaṃ nibaddhaṃ āgacchamānaṃ godhaṃ
māretvā yathārucaṃ pacitvā khādissāmi“²⁰ sappidadhika-
ṭukabhaṇḍādini gahetvā tattha gantvā muggaraṃ²¹ kāsāvena
25 paṭicchādetvā Bodhisattassa āgamaṇaṃ olokento paṇṇasāladvāre
upasantūpasanto viya nisīdi. So āgantvā taṃ paduṭṭhindriyaṃ²²

¹ Ck² so. ² B¹d add pi. ³ B¹d -cīti. ⁴ B¹d dhammaḍ-. ⁵ B¹d vāṇijjo, C² vāṇijo corr. to vāṇijo. ⁶ B¹d add catutthaṃ. ⁷ Cfr. Vol. I p. 480. ⁸ B¹d add bhikkhum. ⁹ C² omit heṭṭhā. ¹⁰ C² kāyuppanno, B¹d kāyabalena sampanno. ¹¹ Ck² -lāyaṃ. ¹² Ck² saṃ, B¹ omits vasaṃ. ¹³ B¹ adds vatvā. ¹⁴ B¹d omit taṃ. ¹⁵ B¹d -taṃ-. ¹⁶ Ck² -hā. ¹⁷ B¹d add gahetvā. ¹⁸ B¹d duthindriyaṃ.

disvā „iminā amhākaṃ sajātikam¹ maṃsaṃ khāditaṃ² bha-
vissati, pariggaṇhissāmi³ nan⁴“ ti adhovāte tthatvā sarīragan-
dhaṃ ghāyitvā sajātimamsassa⁴ khādita bhāvaṃ nātva tāpasam
anupagamma paṭikkamitvā⁵ cari. So pi tassa anāgamanam⁶
nātva muggaraṃ khiṇi. Muggaro sarīre apatitvā naṅguṭṭha- 5
koṭiyam⁷ pāpuṇi. Tāpaso⁸ „gaccha, viraddho⁹ smīti¹⁰“ āha. Bo-
dhisatto „man tāva viraddho si, cattāro pana apāye na vi-
raddho sīti¹⁰“ palāyitvā caṃkamanakoṭiyam tthitavammikam¹¹
pavisitvā aññena chiddena sīsam nīharitvā tena saddhim salla-
panto¹² dve gāthā abhāsi:

10

1. Samaṇam¹³ taṃ maññamāno upagañchim¹⁴ asaṇṇataṃ,
so maṃ daṇḍena pahāsi yathā assamaṇo¹⁵ tathā. 97.
2. Kin te jaṭāhi dummedha, kin te ajinasāṭiyā, (Dhp. v. 394.)
abbhantaran¹⁶ te gahanam, bāhiraṃ parimajjasīti. 98.

Tattha asaṇṇatan ti ahaṃ kāyādīhi asaṇṇataṃ assamaṇam¹⁷ eva sa- 15
mānam¹⁸ taṃ samaṇo eso ti samitapāpatāya samaṇam maññamāno upagañ-
chim¹⁹, pahāsi ti pahari, ajinasāṭiyā ti ekaṃsaṃ katvā pārutena ajina-
cammena tuyhaṃ ko attho, abbhantarante gahanam ti²⁰ tava sarīrabhhan-
taram viṣapūram viya elābu²¹ gūthāpūro viya āvāto āsivisapūro viya vammiko
kilesagahanam²², bāhiraṃ ti kevalam bāhiraṃ sarīram parimajjasī²³, taṃ²⁴ 20
antopharusatāya bahimaṭṭatāya²⁵ hatthilaṇḍam²⁶ viya assalaṇḍam²⁷ viya ca hoti²⁸.

Taṃ sutvā tāpaso tatiyaṃ gātham āha:

- a. Ehi godha nivattassu, bhuñja sālīnam odanam,
telaṃ loṇaṃ ca me atthi pahūtam²⁹ mayha pipphalin ti. 99.

¹ Bī samajātika, Bā samānajātika. ² Ck khādita. ³ Ck -hāmi. ⁴ Bīd sama-
jāti-. ⁵ Ck paṭicchādetvā. ⁶ Bīd -nabhāvaṃ. ⁷ Ck naṃ koṭiyam, Ck naṃ-
guṭṭhakoṭiyam, Bī nagathakoti, Bā naṅguṭhakoṭi. ⁸ Bīd sotā-. ⁹ Bī gacchan-
tare viruddho, Bā gacchahire viraddho. ¹⁰ Bīd add vatvā. ¹¹ Bīd tthitaṃ-.
¹² Bīd -pento. ¹³ Bīd -ṇan. ¹⁴ Ck -gachim? Bī -gacchita, Bā -gacchim.
¹⁵ Bīd asa-. ¹⁶ Bīd -ram. ¹⁷ Bīd asa-. ¹⁸ Ck -nan. ¹⁹ Bī -gacchi, Bā -gac-
chim. ²⁰ Ck omit gahananti. ²¹ Ck -buri, Bī lāpugudhaparo, Bā lābugūdhā-
puro. ²² Bīd -ṇam. ²³ Bīd -sīti. ²⁴ Bīd te. ²⁵ Ck bamaddhatāya, Ck bamaṇ-
datāya, Bī bahidhatāya, Bā bahimaṭṭatāya. ²⁶ Ck -laddham, Ck -laṇḍam? Bīd
-lendaṃ. ²⁷ Ck -laddham? Ck -labbam, Bā -lendaṃ, wanting in Bī. ²⁸ Ck
ma hoti, Ck ma hoti corr. to ca hoti, Bīd ahoṣiṭi in the place of ca hoti.
²⁹ Bīd bahutam.

Tattha pahūtaṃ¹ mayha pipphalin ti na kevaṃ sālīdanam² telaloṇam eva hīṇḍujirakasīṅḍiverakamaricapipphalippabbadam³ kaṭukabhaṇḍam pi mayham bahum atthi, tenābhisaṃkhatam sālīnam odanam bhuñja ehitī⁴.

Tam sutvā Bodhisatto catuttham gātham āha:

- 5 4. Esa bhiyyo pavekkhāmi vammikam sataporisam,
telam loṇaṃ ca kin te si ahitam mayha pipphalin ti. 100.

Tattha pavekkhāmīti pavississāmi, ahitan ti yaṃ etaṃ tava kaṭuka-bhaṇḍasaṃkhatam pipphalin etaṃ mayham ahitam asappāyan ti.

- Evaṃ ca pana vatvā „are⁵ kūṭajaṭila, sace idha vasissasi⁶
10 gocaragāme manusseh' eva⁷ taṃ 'ayaṃ coro' ti gāhāpetvā vip-
pakāram pāpessāmi, sīgham palāyassū⁸ 'ti tajjesi⁹. Kūṭa-
jaṭilo tato palāyi.

- Satthā imaṃ desanam¹⁰ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā
kūṭajaṭilo ayaṃ kuhakabhikkhu ahoṣi, godharājā¹⁰ aham evā¹¹ 'ti.
15 Godhajātakaṃ¹¹.

6. Kakkārujātaka.

- Kāyena yo nāvahare ti. Idam Satthā Jetavane vi-
haranto Devadattam ārabba kathesi. Tassa hi saṃgham bhin-
ditvā gatassa¹² aggasāvakehi saddhim parisāya apakkantāya¹³ unḥa-
20 lohitam¹⁴ mukhato uggañchi¹⁵. Atha bhikkhū dhammasabhāyam
katham samuṭṭhāpesum: „āvuso Devadatto musāvadam katvā¹⁶ saṃ-
gham bhinditvā idāni gilāno hutvā mahādukkham anubhotīti¹⁷. Satthā
āgantvā „kāya na 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā¹⁸ ti
pucchitvā „imāya nāmā¹⁹ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p'
25 esa musāvādī¹⁷ yeva¹⁸, na c' esa idān' eva¹⁹ musāvadam katvā duk-
kham²⁰ anubhoti pubbe pi anubhoti yevā²¹ ti vatvā atītam āhari:

¹ Bīd bahutaṃ. ² Bīd sālīnamodanam. ³ Bī -verasuṇamaricca-, Bīd -varalasūṇa-
maricca-. ⁴ Bīd bhuñjāhīti. ⁵ Bīd hare. ⁶ Ck² -ti. ⁷ Bīd -sseyeva. ⁸ Bīd santa-
⁹ Bīd dhamma-. ¹⁰ add pana. ¹¹ Bīd godharājsjātakaṃ pañcamam. ¹² Bīd
tathāgatassa. ¹³ Ck² apakkantā, Bī pakkantassa, Bīd pakkantāya. ¹⁴ Bīd unḥam-
¹⁵ Bīd -gacchi. ¹⁶ Ck² akatvā, C² akatvā corr. to katvā. ¹⁷ Ck² l'id -di. ¹⁸ Ck²
-ye. ¹⁹ Bīd idāni, Bī omits idāneva, C² omits musāvādī - - - idāneva. ²⁰ Bīd
mahādu-.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente
 Bodhisatto Tāvatiṃsabhavane aññataro devaputto ahoṣi.
 Tena kho pana samayena Bārāṇasiyaṃ mahā ussavo ahoṣi.
 Bahū¹ nāgasupannaṃ ca bhummaṭṭhakāpi devā ca āgantvā us-
 savaṃ olokayimṣu, Tāvatiṃsabhavanato pi cattāro devaputtā²
 kakkārūni³ nāma dibbapupphāni tehi katacumbaṭaṃ⁴ pilan-
 dhitvā ussavadaṣṣaṇaṃ agamimṣu⁵, dvādasayojanikaṃ nagaraṃ⁶
 tesāṃ pupphānaṃ gandhena ekagandhaṃ ahoṣi. Manussā⁷, imāni⁸
 pupphāni kena pilandhānīti⁹ upadhārentā¹⁰ caranti¹¹. Devaputtā¹²
 „amhe ete upadhārentīti“ vatvā¹³ rājaṅgaṇā¹⁴ uppatitvā ma-
 hantaṇa devānubhāvenākāse¹⁵ aṭṭhaṃsu. Mahājano sannipati¹⁶.
 Rājāpi saddhiṃ uparājādīhi agamāsi. Atha ne „kataradeva-
 lokato¹⁷ āgacchathā“ ti pucchimṣu¹⁸. „Tāvatiṃsadevalokato
 āgacchāmā“ ti. „Kena kammena āgat’ atthā“ ti. „Ussa-
 vadassaṇaṭṭhāyā“ ti. „Kimpupphāni nāma etānīti“ ti. „Dib-
 bakakkārupupphāni¹⁹ nāmā“ ti. „Sāmi, tumhākaṃ devaloke
 aññāni pilandheyyātha, imānaṃ amhākaṃ²⁰ dethā“ ti. Deva-
 puttā „imāni dibbapupphāni²¹ mahānubhāvānaṃ ñeva²² anuc-
 chavikāni, manussaloke lāmakānaṃ duppaññānaṃ hīnādhi-
 muttikānaṃ dussilānaṃ na anucchavikāni, ye pana manussā²³
 imehi ca imehi ca guṇehi²⁴ samannāgatā tesāṃ etāni²⁵ anuc-
 chavikānīti“ evaṃ ca pana vatvā tesu jeṭṭhakadevaputto pa-
 ṭṭhaṃ gātham āha:

1. Kāyena yo nāvahare vācāya na musā bhane

yaso laddhā na majjeyya sa ve²⁶ kakkārum²⁷ arahatīti. 101. 25

¹ Cks Bī bahu. ² Cks kakkārūni. Bī kakkaru, Bđ kattaru corr. to kakkaru. ³ Bđ -cumpitakaṃ, Cks -cumbaṭam. ⁴ Bđ āgatā. ⁵ Bđ bārāṇasīna. ⁶ Cks iminā. ⁷ Bī piladdhānīti, Bđ pilandhanānīti. ⁸ Cks Bđ -to. ⁹ Bđ vica-. ¹⁰ Bđ te de-. ¹¹ Bđ ñatvā. ¹² Cks -naṃ, Bđ -pe. ¹³ Bđ -vena ākāse. ¹⁴ Bđ -titvā. ¹⁵ Bđ add sāmi. ¹⁶ Bđ āju-. ¹⁷ Bī -kattaru-, Bđ -kakkaru-. ¹⁸ Bđ imāni amhākaṃ, Bī imāni tumhākaṃ. ¹⁹ Bī dipakattārupupphāni, Bđ dibbakakkārupupphāni. ²⁰ Bī mahānubhāvoni cevānaññeva, Bđ mahānubhāvānadevānaññeva. ²¹ Cks imehi ca imehi ca guṇehi, Cks manussā imehi ca manussā imehi ca imehi ca guṇehi. ²² anucchavikāni manussaloke - - etāni wanting in Bī. ²³ Cks sace. ²⁴ Bī kattarūm, Bđ kakkārum.

Tass' attho: yo kāyena parassa santakaṃ tinasalākam pi nāvaharati vācāya ca¹ jīvitaṃ pariccajamāno pi musāvādaṃ na bhaṇati, desanāsīsam ev' etaṃ: kāyadvāravacīdvāramanodvārehi pana yo² dasa pi akusalakammāpathe na karotīti ayam ettha adhippāyo, yaso laddhā ti issariyaṃ ca labbhitvā yo³ 5 issariyamadamatto satim viśajjettvā pāpakammaṃ na karoti, sa ve evarūpo imehi guṇehi yutto puggalo imaṃ dībbapuppham arahati, tasmā yo³ imehi guṇehi sammannāgato so imāni⁴ pupphāni yācatu, dassāmiti⁵.

Taṃ sutvā purohito cintesi: „mayhaṃ imesu guṇesu eko pi n' atthi, musāvādaṃ pana katvā⁶ etāni pupphāni gahetvā 10 pilandhissāmi⁷, evaṃ maṃ jano 'guṇasampanno ayan' ti jānissatīti“ so „ahaṃ etehi guṇehi samannāgato“ ti vatvā tāni pupphāni āharāpetvā pilandhitvā dutiyaṃ devaputtaṃ yāci. So⁸ dutiyaṃ gātham āha:

2. Dhammena vittaṃ eseyya, na nikatya dhanam hare,
15 bhoge laddhā na majjeyya, sa ve kakkārum arahatīti. 102.

Tass' attho: dhammena parisuddhenājīvena⁹ suvaṇṇarajatādivittaṃ pariyeṣeyya, na nikatya ti¹⁰ na vañcanāya dhanam¹¹ hareyya¹², vatthābharaṇādike bhoge labhivā pamādaṃ na pamajjeyya¹³, evarūpo imāni pupphāni arahati¹⁴.

20 Purohito „ahaṃ etehi guṇehi samannāgato“ ti vatvā tāni pi āharāpetvā pilandhitvā tatiyaṃ devaputtaṃ yāci. So¹⁵ tatiyaṃ gātham āha:

a. Yassa cittaṃ ahāliddaṃ saddhā ca avirāgini
eko sādun¹⁶ na bhuñjeyya sa ve kakkārum arahatīti. 103.

25 Tass' attho: yassa puggalassa cittaṃ ahāliddaṃ haliddirāgo viya na khippaṃ bhijjati¹⁷ cīrapemaṃ¹⁸ hoti, saddhā ca avirāgini¹⁹ kammaṃ vā vipākaṃ vā okappaṇiyassa vā puggalassa vacanaṃ saddahitvā appamattaken' eva na chijjati²⁰ na bhijjati, yo ca yācana ke vā aññe vā samvibhāgārahe puggale

¹ Bīd omīti ca. ² Ck^o so. ³ Ck^o so, C^o so corr. to yo. ⁴ Ck^o iminā. ⁵ Ck^o dassāmissāmiti, Bⁱ yāci taṃ tassa dassāmiti, B^d yācati tassa tassa dassāmiti. ⁶ B^d vatvā. ⁷ Ck^o pil-. ⁸ Bīd add pi. ⁹ Bīd -suddhājīvena. ¹⁰ Ck^o pa. ¹¹ Ck^o add na. ¹² Bⁱ kareyya. ¹³ Ck^o pamādaṃ nāma pamajjeyya, Bⁱ pamānaṃ daṃ nappajjeyya, B^d pamādaṃ nāpajjeyya. ¹⁴ Bīd -tīti. ¹⁵ Ck^o to, C^o so corr. to to. ¹⁶ Ck^o sādun, Bⁱ sādhu. ¹⁷ Bⁱ ahāliddaṃ rāgo haliddhaṃ rāgo haliddhi viya khippaṃ rajjati, B^d ahāliddaṃ rāgo haliddi viya khippaṃ na virajjati. ¹⁸ Bⁱ tirameva, B^d thīrameva. ¹⁹ Bīd add ti. ²⁰ Ck^o nañchi-, C^o nañ chi- corr to na chi-, Bīd na virajjati.

bahikatvā eko¹ va sādurasabbhojanam² na bhuñjati samvibhajitvā va³ bhuñjati so imāni pupphāni arahatīti⁴.

Purohito⁵ „aham etehi guṇehi samannāgato“ ti vatvā tāni pi⁶ āharāpetvā pilandhitvā catuttham devaputtam yāci. So catuttham gātham āha:

4. Sammukhā vā parokkhā vā⁷ yo⁸ sante na paribhāsati
yathāvādī tathākārī sa ve kakkārum⁹ arahatīti. 104.

Tass' attho: yo puggalo sammukhā vā parammukhā vā silādiguṇayutte sante¹⁰ paṇḍitapurise na akkosati na paribhāsati yaṁ vācya vadati tad eva kāyena karoti so imāni pupphāni arahatīti.

Purohito „aham etehi guṇehi samannāgato“ ti vatvā tāni pi¹¹ āharāpetvā pilandhi¹². Devaputtā cattārī¹³ pi pupphacum-
baṭāni¹⁴ purohitassa datvā devalokam eva gatā. Tesam gatakāle
purohitassa sīse mahatī vedanā uppajjati, tiṇhena¹⁵ sikharena¹⁶
nimmathitam¹⁷ viya¹⁸ ayayantena¹⁹ piṭitam viya²⁰ sīsam ahoṣi. 15
So vedanāmatto aparāparam parivattamāno mahāsaddena viravi,
„kim etan“ ti ca vutte „aham mam' antare avijjamāne yeva
guṇe 'atthīti' musāvādam katvā te devaputte²¹ pupphāni yācim²²,
harath' etāni mama sīsatō“ ti āha. Tāni harantā²³ haritum
nāsakkhimsu, ayapaṭṭena²⁴ baddhāni viya ahesum. Atha nam 20
ukkhīpitvā geham nayimsu. Tassa tattha²⁵ viravāntassa satta
divasā vītivattā. Rājā amacce āmahtetvā „dussilo²⁶ brāhmaṇo
marissati, kim karomā“ 'ti āha²⁷. „Deva, puna ussavam
kārema²⁸, devaputtā puna āgacchissantīti²⁹“. Rājā puna³⁰

¹ B¹ ekato, B² ekako. ² C¹ sādhu-, B² sādum-. ³ B² omit va ⁴ C¹ āhara-
tīti. ⁵ B² adds pi. ⁶ B² omit pi and add pupphāni. ⁷ B² parammukhā
in the place of parokkhā vā. ⁸ C¹ yā, C² ye. ⁹ B¹ kakkurum, B² kakkarum.
¹⁰ C¹ satte, B² sante vūpasante, B¹ omits sante. ¹¹ B² omit pi. ¹² B² adds
cattāro. ¹³ C¹ -ro. ¹⁴ B² cumbitakāni. ¹⁵ C¹ ṇhena, C² taṇhena, B¹ nena.
¹⁶ B² adds sīsam. ¹⁷ C¹ nimmatīthim corr. to nimmathitam, C² nimmatitam
corr. to -thitam, B¹ nimpadditam, B² nimmaddhitam. ¹⁸ B¹ piyara, B² vi-
yama. ¹⁹ B¹ ayapadena, B² ayapattena. ²⁰ B² add ca. ²¹ B² add imāni.
²² C¹ -ci corr. to -cim, B² -ci; B² add so aham vedanāppatto kampanāno
sakkadeho. ²³ B² omit harantā. ²⁴ B¹ ayapetena corr. to -patena, B² -vaṭṭena
corr. to -paṭṭena. ²⁵ B² tatthatassa, B¹ yattata. ²⁶ B¹ -lam, B² -la. ²⁷ B²
vutte. ²⁸ B² ussave kārente. ²⁹ C¹ āgacchantīti. ³⁰ B² omit puna.

ussavaṃ kāresi. Devaputtā puna āgantvā sakalanagaraṃ
pupphagandhena ekagandhaṃ katvā tath' eva¹ rājaṅgaṇe aṭ-
ṭhaṃsu. Mahājano sannipati, dussilabrāhmaṇaṃ ānetvā tesam
purato urena nipajjāpesuṃ. So „jīvitam me detha sāmīno“
5 ti devaputte yāci. Devaputtā „tuyham dussilassa pāpadham-
massa² ananucchavikān' etāni³ pupphāni, tvaṃ⁴ amhe vañces-
sāmīti saññi ahoṣi, attano musāvādaphalaṃ laddhan“ ti taṃ⁵
mahājanamajjhe⁶ garahitvā sīsato pupphacumbaṭaṃ⁷ apanetvā
mahājanassa ovādaṃ datvā sakatṭhānam eva agamaṃsu.

10 Satthā imaṃ desanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
brāhmaṇo Devadatto ahoṣi, tesu devaputtesu eko Kassapo eko Mog-
gallāno eko Sāriputto, jeṭṭhadevaputto⁸ pana aham evā“ 'ti. Kak-
kārujātakaṃ¹⁰.

7. Kākātijātaka.

15 Vāti cāyaṃ¹¹ tato gandho ti. Idam Satthā Jetavane
viharanto ekaṃ ukkaṇṭhitabhikkhuṃ ārabha kathesi. Tadā
hi Satthā taṃ bhikkhuṃ „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu¹² ukkaṇṭhito¹³“
ti pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti vutte „kasmā ukkaṇṭhito sīti“
„kilesavasena bhante“ ti „bhikkhu, mātugāmo¹⁴ nāma arakkhiyo, na
20 sakkā rakkhituṃ, porāṇakapaṇḍitā¹⁵ mātugāmaṃ¹⁶ mahāsamudda-
majjhe simbalidahavimāne¹⁷ vasāpetvāpi¹⁸ rakkhituṃ nāsakkhimsū“
'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente
Bodhisatto tassa aggamaheṣiṃ kucchismiṃ nibbattitvā va-
25 yappatto pitu accayena rajjaṃ kāresi. Kākāti¹⁹ nām' assa
aggamaheṣi ahoṣi abhirūpā devaṇṇarā viya. Ayam ettha

¹ Bā tattheva. ² Bā omit no. ³ Bā pāpakammasa ⁴ Bā -kānevetaṇi. ⁵ Bā add pana. ⁶ Bā omit taṃ. ⁷ Bā add dussilabrāhmaṇaṃ. ⁸ Bā -cum-
pitakaṃ. ⁹ Bā jeṭṭhakade-. ¹⁰ Bā takkaru - - chaṭṭhamam, l'd kakkaru - - cha-
ṭṭham. ¹¹ Bā vāyaṃ. ¹² Ck Bā bhikkhuṃ, C* omits saccaṃ - - bhikkhu. ¹³ Bā add si. ¹⁴ Bā add pi. ¹⁵ Ck -mā, C* -mā corr. to -mam. ¹⁶ Bā sippali-
dahivi-, Bā sippalidumavi-. ¹⁷ C* vā-, Bā vasāpento. ¹⁸ Bā kākavati.

samkhepo, vitthārato pana atītavatthum¹ Kuṇālaajātake āvi-
bhaviissati. Tādā pan' eko supaṇṇarājā manussavesenāgantvā²
raññā³ saha jūtaṃ⁴ kiṇanto Kākātiyā⁵ aggamaheṣiyā paṭibad-
dhacitto taṃ ādāya supaṇṇabbhavanam netvā tāya saddhiṃ
abhirami. Rājā devim apassanto⁶ Naṭakuveraṃ nāma gan- 5
dhabbam⁷ „tvam vicināhi⁸ nan“ ti āha⁹. So taṃ¹⁰ supaṇṇa-
rājānaṃ pariggahetvā¹¹ ekasmiṃ sare erakavane nipajjitvā
tato supaṇṇassa¹² gamanakāle pattantare nisīditvā supaṇṇa-
bhavanam gantvā tāya saddhiṃ kilesasaṃsaggaṃ katvā puna
tass' eva pattantare nisinno āgantvā supaṇṇassa raññā saha¹³ 10
jūtaṃ¹⁴ kiṇanakāle¹⁵ attano vīṇaṃ gahetvā jūtaṃḍalaṃ¹⁶
gantvā rañño santike ṭhito gītakavasena¹⁷ paṭhamam gā-
tham āha:

1. Vāti cāyaṃ¹⁸ tato gandho yattha me vasatī piyā,
dūre ito hi Kākāti¹⁹ yattha me nirato mano ti. 105. 15

Tattha gandho ti tassā dibbagandhavilittāya sarīragandho. yattha me
ti yattha supaṇṇabbhavanam mama piyā vasatī tato iminā saddhiṃ katāya²⁰ kāya-
saṃsaggāya tassā imassa kāyena saddhiṃ āgato gandho vāyatitī adhippāyo,
dūre ito hiti imamhā ṭhānā dūre, hikāro nipātamatto, Kākāti²¹ devī,
yattha me ti yassā upari mama mano nirato. 20

Taṃ sutvā supaṇṇo dutiyaṃ gātham āha:

2. Kathaṃ samuddaṃ patari²², kathaṃ patari²³ Kebukaṃ,
kathaṃ satta samuddāni kathaṃ simbalim āruhīti. 106.

Tass' attho: tvam imaṃ Jambudīpasamuddaṃ tassa parato Kebukaṃ²⁴
nadim²⁵ pabbatantaresu ṭhitāni satta samuddāni ca kathaṃ tari²⁶, ken' upā- 25
yena tiṇṇo, satta samuddāni atikkamītvā²⁷ ṭhitam amhākaṃ bhavanam sim-
balirukkhaṃ ca kathaṃ abhirūhīti.

¹ Cks -u. ² Bīd -na gantvā. ³ Bīd rañño. ⁴ Cks dūtaṃ, Bīd jūtaṃ. ⁵ Bī kākāti,
Bīd kākavati. ⁶ Ck devīṇa passanto, C devīṇa passanto corr. to devīmapassanto,
Bī deva apassanto, Bīd devī apassanto. ⁷ Cks -bba. ⁸ Ck -hi, C -bhi. ⁹ Bīd
add vicinanto. ¹⁰ Bīd add sutvā. ¹¹ Bīd add pattantarato nikkhamitvā. ¹² Bīd -ssā.
¹³ Bīd saddhiṃ. ¹⁴ Cks dūtaṃ, Bīd jūta. ¹⁵ Bīd add gandhabbo. ¹⁶ C Bīd jūta-
¹⁷ Bīd gitavāsena. ¹⁸ Bīd vāyaṃ. ¹⁹ Bīd kākavati. ²⁰ Bīd kata. ²¹ Bīd kākā-
vatitī kākavati. ²² Bīd ddamatari. ²³ Bīd atari. ²⁴ Bīd add nāma. ²⁵ Ck Bī
nadī, C nadī. ²⁶ Bīd atari. ²⁷ Cks -metvā.

Taṃ sutvā Naṭakuvero tatiyaṃ gātham āha:

1. Tayā samuddam atariṃ¹, tayā atari Kebukaṃ,
tayā satta samuddāni, tayā simbalim āruhin ti. 107.

Tattha tayā ti tayā² karaṇabhūtena tava pattantare nisīnno ahaṃ sab-
3 bam etaṃ akāsin ti attho.

Tato supaṇṇarājā catutthaṃ gātham āha:

4. Dhi-r-atthu maṃ mahākāyaṃ, dhi-r-atthu maṃ acetanaṃ,
yattha jāyāy' ahaṃ jāraṃ āvahāmi vahāmi vā³ ti. 108.

Tattha dhiratthu maṃ ti attānaṃ garahanto āha, acetanaṃ ti ma-
10 hāsariṭṭa⁴ lahubhāvagarubhāvassa ajānanatāya acetanaṃ, yatthā ti yasmā,
idaṃ vuttaṃ hoti: yasmā ahaṃ attano jāyāya jāraṃ imaṃ gandhabbaṃ pat-
tantare nisīnnaṃ ānento⁵ āvahāmi nento ca vahāmi tasmā dhi-r-atthu maṃ ti.

So taṃ ānetvā Bārāṇasirañño va⁶ datvā puna na' agamāsi.

Satthā imaṃ desanaṃ⁸ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam sa-
15 modhānesi: (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiṭṭhale pa-
tiṭṭhahi) „Tadā Naṭakuvero ukkaṇṭhitabhikkhu ahosi rājā⁹ ahaṃ
evā“ ti. Kākatijātakam¹⁰.

8. Ananusociyajātaka.

Bahunnaṃ vijjatīti¹¹. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto
20 ekam matabhariyakuṭumbikam¹² ārabha kthesi. So kira
bhariyāya matāya na nahāyati na bhuñjati¹³ na kammante¹⁴ payojesi,
aṇṇadatthu sokābhībhūto ālāhanaṃ gantvā paridevamāno vicari, ab-
bhantare pan' assa kūṭe dīpo¹⁵ viya sotāpattimagghassa upanissayo
jalati. Satthā paccūsasamaye lokam olokento taṃ disvā „imassa
25 maṃ ṭhapetvā aṇṇo koci sokam haritvā¹⁶ sotāpattimagghassa dāyako
n' atthi, bhavissāmi 'ssa avassayo“ ti pacchābhattaṃ piṇḍapātapaṭi-
kanto pacchāsamaṇaṃ ādāya tassa gehadvāraṃ patvā¹⁷ kuṭumbikena

¹ B^d -ri, C^e -riṃ corr. to -ri. ² B^d omitt tayā. ³ B^d cā, C^e āvahāmi mahā-
mivā. ⁴ C^e -ratā. ⁵ B^d ajānanto. ⁶ B^d omitt va. ⁷ Bⁱ puna nagaram, B^d
na puna nagaram. ⁸ B^d dhmmade-. ⁹ B^d add pana. ¹⁰ B^d kākavatiyā
jātakam sattamaṃ. ¹¹ B^d vijati bhoti. ¹² C^e matakūṭumbikam, B^d mata-
bhariyam-, Bⁱ -yam- corr. to -ya-. ¹³ B^d nhāyi na pīvi na limi na bhuñji.
¹⁴ B^d -tam. ¹⁵ B^d padīpo. ¹⁶ Bⁱ nisārāpetvā, B^d nibārāpetvā. ¹⁷ B^d gantvā.

sutvā¹ gamanam² katapaccuggamanādisakkāro paññattāsane nisinno
kuṭumbike³ āgantvā vanditvā ekamantaṃ nisinne⁴ „upāsaka kiṃ⁵
tuṇhībhūto sīti⁶“ pucchitvā⁷ „āma bhante bhariyā me kālakatā⁸,
taṃ⁹ anusocento cintemīti¹⁰“ vutte „upāsaka, bhijjanadhammaṃ nāma
bhijjati, tasmim bhinne na yuttaṃ cintetum¹¹, porāṇakapaṇḍitāpi⁵
bhariyāya matāya ‘bhijjanadhammaṃ bhinnan’ ti na cintayimsū¹² ‘ti
vatvā tena yācito atitaṃ ahari:

Atītavatthu Dasanipāte Cullabodhiyātaka¹³ āvibhavissati.
Ayaṃ pan’ ettha saṃkhepo: Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahma-
datte rajjaṃ kārente Bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā¹⁰
vayappatto Takkaśilāyaṃ sabbasippāni uggaṇhitvā mātāpitun-
naṃ santikaṃ agamāsi. Imasmim jātake Mahāsatto komāra-
brahmacārī¹³ ahosi. Ath’ assa mātāpitaro „dārapariyesanaṃ¹⁴
karomā“ ‘ti ārocayimsu. Bodhisatto „na mayhaṃ gharāvāsen’
attho, ahaṃ tumhākaṃ accayena pabbajissāmīti“ vatvā tehi¹⁵
punappuna¹⁵ yācito ekaṃ kañcanarūpaṃ¹⁶ kāretvā „evarūpaṃ
kumārikaṃ labhamāno gaṇhissāmīti“ āha. Tassa mātāpitaro
„taṃ kañcanarūpaṃ paṭicchannayāne āropetvā gacchatha,
Jambudīpatalaṃ¹⁷ vicinantā yatth’ evarūpaṃ¹⁸ brāhmaṇa-
kumārikaṃ¹⁹ passatha tattha imaṃ kañcanarūpaṃ datvā taṃ²⁰
ānethā“ ‘ti mahantena parivārena manusse pesesum. Tasmim
pana kāle eko puññavā satto Brahmaloḷato cavitvā Kāsiraṭṭhe²⁰
nigamagāme asītikoṭivibhavassa brāhmaṇassa gehe kumārīkā
hutvā nibbatti, Sammillaḥāsiniṭi ‘ssā²¹ nāmaṃ akaṃsu. Sā
soḷasavassakāle abhirūpā ahosi pāsādikā devaccharapaṭibhāgā²⁵
sabbalakkaṇasampannā, tassāpi kilesavasena²² cittaṃ nāma
na uppannapubbaṃ, accantabrahmacārīni ahosi. Kañcana-

¹ Bīd sugatā. ² Bīd -no. ³ Bīd -ko. ⁴ Bīd -nno. ⁵ C^o kiṃ upāsaka. C^k
omits kiṃ. ⁶ C^k omits tuṇhī - - sīti. ⁷ C^k pucchi. ⁸ Bīd kālām-. ⁹ Bīd add
aham. ¹⁰ Bīd omits cintemī. ¹¹ Bīd socitum. ¹² Bīd cūla-. ¹³ Bī komārīka-,
Bī komāraka-. ¹⁴ Bīd dārīka-. ¹⁵ Bīd -nam. ¹⁶ Bīd -rūpakaṃ. ¹⁷ Bīd -le.
¹⁸ C^k yatthanatheva-, C^o yatthatatheva-, Bīd adds kañcanarūpaṃ. ¹⁹ Bīd brah-
maṇīkumārīkaṃ kumārī. ²⁰ Bīd kāsika-. ²¹ C^k -nītissa, Bī sampillāhānisītissa,
Bīd sampillāhāsinītissā. ²² Bīd kilesa.

rūpakam¹ ādāya vicarantā² taṃ gāmaṃ pāpuṇiṃsu. Tattha manussā taṃ disvā „asukabrāhmaṇassa dhītā Sammillabhāsini³ kimkāraṇā idha ʒhitā“ ti āhaṃsu. Manussā taṃ⁴ sutvā brāhmaṇakulaṃ patvā⁵ Sammillabhāsinim⁶ vāresuṃ. Sā „aham⁷ tumbhākaṃ accayena pabbajissāmi, na me gharāvāsen⁸ attho“ ti mātāpitunnaṃ sāsanaṃ pesesi. Te „kim karosi⁹ kumārike“ ti vatvā kaṇcanarūpaṃ¹⁰ gahetvā taṃ mahantena parivārena pesayiṃsu. Bodhisattassa ca Sammillabhāsiniyā¹¹ ca ubhinnam pi anicchantānaṃ nēva maṅgalaṃ karimṃsu. Te ekagabbhe¹² ekasmiṃ sayane sayantāpi na aññamaññaṃ kilesavasena lokayimṃsu, dve bhikkhū dve¹³ brahmā¹⁴ viya ca ekatṭhāne vasiṃsu. Aparabhāge Bodhisattassa mātāpitaro kālam akaṃsu. So tesam sarīrakiccaṃ katvā Sammillabhāsinim¹⁵ pakkosāpetvā „bhaddhe mama kulasantakā asītikotiyo, tava kulasantakā asītikotiyo, imaṃ¹⁶ ettakaṃ¹⁷ dhanam gahetvā¹⁸ kuṭumbaṃ paṭipajja¹⁹, aham pabbajissāmīti“ āha. „Ayyaputta, tayi pabbajante aham. pi pabbajissāmi, na sakkomi taṃ jahitun²⁰“ ti. „Tena hi ehīti“ sabbaṃ dhanam dānamukhe vissajjetvā khela-piṇḍam viya sampattiṃ chaddetvā²¹ Himavantaṃ pavisitvā ubho pi tāpasapabbajjam pabbajitvā vanamūlaphalāhārā tattha ciraṃ vasitvā loṇambilasevanatthāya Himavantaṃ oṭaritvā²² anupubbena Bārāṇasim²³ patvā rājuyyāne vasiṃsu. Tesam tattha vasantānaṃ sukhumālāya²⁴ paribbājikāya nirojam²⁵ missakabhattaṃ paribhuñjatiyā lohitapakkhandikābādho uppajji, sā sappāya-bhesajjam alabhamānā dubbalā ahosi. Bodhisatto bhikkhācāravelāya taṃ pariggahetvā nagaradvāraṃ netvā ekissā sālāya phalake nipajjāpetvā sayam bhikkhāya pāvisi. Sā tasmim anikkhante yeva kālam akāsi. Mahājano paribbājikāya rūpa-

¹ Cks -kaṃ. ² Bīd add manussā. ³ Bīd sampillabhāsini. ⁴ Bīd gantvā. ⁵ Bīd sammillabhāsini, Bīd sampillabhāsini. ⁶ Bīd karissati. ⁷ Bīd -kā. ⁸ Bīd -rūpa-kaṃ. ⁹ Cks -bhāsiniyā. ¹⁰ Bīd add vasamānā. ¹¹ Bīd omīti dve. ¹² so Cks; Bīd brahmacāri. ¹³ Bīd sampillabhāsini, Bīd sampillabhāsinim. ¹⁴ Bīd ti. ¹⁵ Bīd ettha-. ¹⁶ Bīd add imaṃ. ¹⁷ Bīd -pajjāhīti, Bīd -pajjāhī. ¹⁸ Bīd vija-. ¹⁹ Bīd pahāya. ²⁰ Bīd add te. ²¹ Ck -sin. Cī -sim. ²² Bīd -latāya. ²³ Cks -jam.

sampattim disvā parivāretvā rodati paridevati. Bodhisatto bhikkham çaritvā āgato tassā matabhāvaṃ ñatvā „bhijjana-dhammaṃ bhijjati, sabbe saṃkhārā aniccā evaṃgatikā yevā“ 'ti vatvā tāya nipannaphalakāy' eva' nisīditvā missabhojanaṃ¹ bhuñjitvā mukhaṃ vikkhālesi. Parivāretvā ÷hitamahājano 5 „ayan² te bhante paribbājikā kiṃ hotīti“ pucchi. „Gihikāle me pādapariçārikā ahoṣīti“. „Bhante, mayaṃ tāva na santhambhāma³, rodāma paridevāma, tumhe kasmā na rodathā⁴ 'ti. Bodhisatto „jīvamānā tāv' eṣā⁵ mama kiñci⁶ hoti, idāni paralokasamaṅgitāya na kiñci hoti, parajanavasam⁷ gatā, 10 ahaṃ kissa⁸ rodāmīti“ mahājanassa dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi:

1. Bahunnaṃ vijjati bhoti⁹, tehi kim me¹⁰ bhavissati,
tasmā etaṃ¹¹ na socāmi piyaṃ Sammillabhāsiniṃ¹². 109.
2. Tan tañ¹³ ce anusoceyya¹⁴ yaṃ yaṃ¹⁵ tassa na vijjati 15
attānaṃ anusoceyya sadā maccuvasaṃ gataṃ¹⁶. 110.
3. Na h' eva ÷hitam¹⁷ nāsīnaṃ¹⁸ nasayānaṃ¹⁹ na p' addhaguṃ²⁰ —
yāva pāti nimisati²¹ tatrāpi²² sarati-bbayo²³. 111.
4. Tatth' attani vata-ppaddhe²⁴ vinābhāve asaṃsaye²⁵
sesaṃ²⁶ sesaṃ dayitabbaṃ vītaṃ²⁷ ananusocitaṃ²⁸ ti. 112. 20

Tattha bahunnaṃ vijjati bhotīti²⁹ ayaṃ bhoti³⁰ amhe chaddetvā idāni aññesaṃ bahunnaṃ matasattānaṃ³¹ antare vijjati saṃvijjati³², tehi me kiṃ bhavissatīti tehi matakasattehi saddhiṃ vattamānā idān' eṣā³³ kiṃ

¹ Bīd nippaunnaphalakeyeva. ² Bīd missakabho-. ³ Bīd ayaṃ. ⁴ Ck satthamhāma, C² satthamhāma corr. to -bhāma, B¹ saṅthamhā, B² saṅthambhāma. ⁵ Bīd tāva eṣā ca. ⁶ Bīd add na. ⁷ Bīd maraṇavasam. ⁸ Ck² kassa. ⁹ Ck hoti, C² hoti corr. to bhoti, Bīd bhoti. ¹⁰ Bīd me kiṃ. ¹¹ Ck ekaṃ, Bīd hetari. ¹² Bī sampillahāsini, B² sampillahāsini. ¹³ Bīd tañ taṃ. ¹⁴ Bī anubhojeyya. B² sā-nusoceyyaṃ. ¹⁵ Bī saṃcayan, B² yaṃyan. ¹⁶ Bīd pattaṃ. ¹⁷ Ck Bī tiṭṭhaṃ, C² tiṭṭhaṃ. ¹⁸ Bīd na nisīnaṃ. ¹⁹ Bī nippannaṃ, B² nipannaṃ. ²⁰ Bī pat-tāgū, B² pattagū. ²¹ Ck yāvapātini mīsaṭi, C² yāva pātini nimisati, Bī yāvum-mati nimisati, B² yāvummitinimissati. ²² Bīd tathāpi. ²³ Bīd nassati vayo. ²⁴ Ck tanthānthāttānivata-, C² tatthattānivatapaddhe, Bī tattattattapajathapānthe, B² tatthattānivatapānthe. ²⁵ Bīd -yo. ²⁶ Bī bhusaṃ, B² bhūtaṃ. ²⁷ Bīd mahan-taṃ. ²⁸ Ck ananusociyaṃ. Bīd anusocayaṃ. ²⁹ Ck² hotīti. ³⁰ Ck² hoti, Bīd bhoti. ³¹ Bī matakasa-. ³² Bīd atthi upalabbhati in the place of saṃvijjati. ³³ Bī idāni mevesāyaṃ, B² idāneva sā mayhaṃ.

- bhavissati¹, tehi vā sattehi² atirekasambandhanavasen³ esā⁴ mayham kiṃ bhavissati⁵, kā nāma bhavissati⁶, kiṃ bhariyā udāhu bhaginīti⁷, tehi mekan⁸ ti pi pāṭho, tehi matakehi saddhim idam pi me kalebaram⁹ ekaṃ bhavissatīti attho, tasmā ti yasmā esā matakesu saṃkham gatā⁹ mayham sā na kiñci hoti¹⁰
- 5 tasmā etaṃ na socāmīti¹¹, yaṃ yaṃ tassā 'ti yaṃ yaṃ tassa anusocakassa¹² sattassa¹³ na vijjati n' atthi mataṃ niruddhaṃ taṃ taṃ sace¹⁴ anusoceyyā 'ti attho, yassā ti pi pāṭho, yaṃ yaṃ yassa na vijjati taṃ taṃ sace¹⁵ anusoceyyā 'ti attho, maccuvasaṃ gataṃ¹⁶ ti evaṃ sante nīceṇi maccuvasaṃ gataṃ¹⁷ gacchantāṃ attānaṃ eva anusoceyya, ten' assa¹⁸ asocanākālo yeva na¹⁹ bhavceyyā 'ti attho, tatiyagāthāya na heva ṭhitaṃ²⁰ na nisinnaṃ na nīpannaṃ na paddhagum²¹ kañci²² sattāṃ āyusaṃkhāro anugacchatīti pāṭhaseso, tattha paddhagun²³ ti samparivattetvā caramānaṃ, idaṃ vuttaṃ hoti: ime sattā catūsu iriyāpathesu mattā²⁴ viharanti, āyusaṃkhārā pana rattim²⁵ ca divā ca sabbiriyāpathesu appamattā attano khayagamanakammam²⁶ eva karontīti, yāvā
- 15 'ti yāva, pātīti ummisati²⁷, yaṃ tasmim kāle vohāro, idaṃ vuttaṃ hoti: yāva ummisati²⁸ ca nimisati²⁹ ca tatrāpi evaṃ appamattake³⁰ kāle imesaṃ sattānaṃ saratibbayo³¹ ti tisu vayeṣu so so vayo parihāyat' eva nassatīti³², tatthattānivatappaddhe³³ ti tattha te³⁴ attani vata paddhe³⁵, idaṃ vuttaṃ hoti: tasmim vata evaṃ saramāne³⁶ vaye yaṃ attā ti saṃkham³⁷ gato attabhāvo paddho³⁸ hoti vayena³⁹ addho upaddho aparipuṇṇo va hoti, evaṃ tattha imasim attani paddhe⁴⁰ yo⁴¹ v' esa⁴² tattha tattha nibbattānaṃ sattānaṃ vinābhāvo asaṃsayo⁴³ tasmim vinābhāve pi asaṃsaye nissamsaye yaṃ⁴⁴ bhūtaṃ sesaṃ amataṃ taṃ sesaṃ⁴⁵ jivamānaṃ, jivamānaṃ eva⁴⁶ dayatibbaṃ dayāyitabbaṃ⁴⁷ mettāyitabbaṃ⁴⁸, yaṃ satto ārogo⁴⁹ hotu avyāpajjho⁵⁰, evaṃ tasmim mettā-

¹ Bīd -tīti. ² Bīd matasattehi. ³ Bī -sambandhavasena sā, Bī -sambandhavaseneva sā. ⁴ Bī -tīti. ⁵ Bī omits k. n. bh. ⁶ Bīd -ni vā ti. ⁷ Bīd kin. ⁸ C⁸ kale- corr. to kaḷe-. Bīd kaḷevaraṃ. ⁹ Bīd samāgantā, Bī samāgantvā in the place of saṃkhamgatā. ¹⁰ Bī mayham piṣā kiñcina hoti, Bī mayham sāpi kiñci no hoti. ¹¹ C¹¹ sevācāmīti, C¹¹ sevāmi. ¹² Bīd -cantassa. ¹³ Bīd omit sattassa. ¹⁴ Bī esa, Bī esā. ¹⁵ Bīd ceso. ¹⁶ Bīd pattan. ¹⁷ Bīd pattanāṃ. ¹⁸ Bīd tassa in the place of tenassa. ¹⁹ Bīd omit na. ²⁰ C²⁰ Bī tiṭṭham. ²¹ Bīd pattagūti. ²² Bīd C²² kiñci. ²³ Bī mattadū, Bīd patthagū. ²⁴ Bīd pamattā. ²⁵ all four MSS. ratti. ²⁶ C²⁶ khayam-. ²⁷ C²⁷ ummisati, Bī yādhummattīti yāva ummisati ādhummi, Bīd yādhummīti yāva ummisati in the place of yāvā --. ²⁸ Bī -ssati. ²⁹ Bīd -ssati. ³⁰ Bīd appamatta. ³¹ C³¹ sare-. C³¹ sare- corr. to sara-, Bīd nassati vayo. ³² Bīd na vadhatīti. ³³ C³³ tatthāttānivatappavaddhe, Bī tattāttānivatapakko, Bīd tatthāttānivatapaṇṭhe. ³⁴ Bī tava, Bīd tava. ³⁵ C³⁵ appavaddhe, Bīd paṇṭhe in the place of vata paddhe. ³⁶ Bīd vattamāne in the place of vata evaṃ s. ³⁷ Bīd saṃkhyam. ³⁸ Bī paṇḍo, Bīd paṇṭho. ³⁹ Bī vayo, Bīd khayena. ⁴⁰ Bī paṇṭho va, Bīd paṇṭhe va. ⁴¹ C⁴¹ yye. ⁴² Bīd cesa. ⁴³ Bīd add pi. ⁴⁴ C⁴⁴ sam. ⁴⁵ C⁴⁵ Bī omit taṃ sesaṃ. ⁴⁶ Bīd vijjāmānameva, Bī omits jivāmānameva. ⁴⁷ Bīd omit dayā-. ⁴⁸ Bīd mettā-. ⁴⁹ C⁴⁹ Bīd ar-. ⁵⁰ Bīd abyā-.

bbāvanā kātabbā, yaṃ paṇ' etaṃ vītaṃ¹ vīgataṃ mataṃ ananusociyaṃ na anusocittabban ti.

Evam Mahāsatto catūhi gāthāhi aniccataḥkāraṃ² dipento dhammaṃ desesi. Mahājano paribbājikāya sārīrakiccaṃ akāsi. Bodhisatto Himavantam³ pavisitvā jhānābhinnāṃ⁴ nibbattetvā⁵ 3
Brahmaloka-parāyano ahoṣi.

Satthā imaṃ desanaṃ⁶ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam samodhānesi: (Saccapariyosāne kuṭumbiko sotāpattiphale patitṭhahi)
„Tadā Sammillabhāsini⁷ Rāhulamātā ahoṣi, tāpaso pana aham evā“
'ti. Ananusociyajātakam⁸. 10

9. Kālabāhujātaka.

Yaṃ annapānassā 'ti. Idam Satthā Veḷuvane viharanto hataḷābhasakkāraṃ Devadattam ārabha kathesi. Devadattena hi Tathāgate aṭṭhāne kopam bandhitvā dhanuggahesu⁹ payojitesu Nālā-girivissajjanen¹⁰ assa¹¹ doso pākaṭo jāto. Ath¹² assa paṭṭhapitāni¹³ 15
dhurabhattādini¹⁴ manussā harimsu. Rājāpi naṃ na olokesi. So hata-lābhasakkāro kulesu viññāpetvā bhuñjanto cari¹⁵. Bhikkhū dhamma-sabbhāyaṃ katham samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso Devadatto 'lābhasakkāraṃ uppādessāmi¹⁶ uppānaṃ pi thiraṃ kātuṃ nāsakkhiti¹⁷“. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti 20
pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa hataḷābhasakkāro ahoṣi¹⁸“ vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Dhanañjaye¹⁹ rajjam kārente Bodhisatto Rādhō nāma suko ahoṣi mahāsarīro paripuṇṇa-gatto, kaṇiṭṭho paṇ' assa Paṭṭhapādo nāma. Eko luddako te 25
dve pi jane bandhitvā netvā Bārāṇasirañño adāsi. Rājā ubho pi te suvaṇṇapañjare pakkhipitvā suvaṇṇataṭṭake²⁰ madhulāje

¹ Bⁱ titam, B^d ti. ² B^d aniccākā-. ³ B^d -tameva. ⁴ B^d -ññasamāpattiyo.
⁵ B^d dhammade-. ⁶ B^d sampilla-. ⁷ Bⁱ -socakājā-, B^d -socakajā-, both add aṭṭhamam. ⁸ Cfr. Vol. I p. 495. II p. 132. ⁹ C^k abhirāmādisu, C^s abhirāmādisu corr. to abhiṇamā-. ¹⁰ B^d -vissajjantena, omitting assa. ¹¹ B^d upaṭṭhapitāni.
¹² B^d dhuva-. ¹³ B^d vicari. ¹⁴ B^d na-. ¹⁵ Bⁱ dhanañceyya, B^d dhanañcaye, C^k brahmadatte. ¹⁶ C^k -taddhake, B^d -taṭṭakena.

khādāpento sakkharodakaṃ pāyento patijaggi, sakkāro mahā
 ahosi, lābhaggayasaggappattā ahesuṃ. Ath' eko vanacarako
 Kālabāhun¹ nāṃ' ekaṃ mahākālamakkaṭaṃ ānetvā rañño²
 adāsi, tassa pacchā āgatattā mahantataro³ lābhasakkāro ahosi,
 5 sukānaṃ parihāyi. Bodhisatto tādilakkhaṇayogā⁴ na' kiñci
 āha, kaniṭṭho pan' assa tādilakkhaṇābhāvā⁵ taṃ makkaṭassa
 sakkāraṃ asahanto „bhātika, pubbe imasmiṃ rājakule sādu-
 rasakhādaniyādīm amhākam eva denti, idāni mayāṃ na la-
 bhāma, Kālabāhumakkaṭass' eva haranti⁷, mayāṃ Dhanañ-
 10 jayarañño⁸ santikā lābhasakkāraṃ alabhantā imasmiṃ ṭhāne
 kiṃ karissāma, ehi araññaṃ eva gantvā vasissāmā⁹“ 'ti tena
 saddhiṃ sallapanto⁹ paṭhamāṃ gātham āha:

1. Yaṃ annapān' assa pure labhāma
 taṃ dāni sākhamigam¹⁰ eva gacchati,
 15 gacchāma dāni vanam eva Rādha
 asakkatā v' amhā¹¹ Dhanañjayāyā¹² 'ti. 113.

Tattha yaṃ annapānassa¹ 'ti yaṃ annapānaṃ assa rañño santikā, upa-
 yogatthe sāmivacanaṃ, Dhanañjayāyā 'ti karanatthe sampadānaṃ¹³, Dha-
 nañjayena asakkatā vama¹⁴, annapānaṃ ca¹⁵ na labhāma iminā ca asakkat'
 20 amhā¹⁶ 'ti attho.

Taṃ sutvā Rādho dutiyaṃ gātham āha:

2. Lābho alābho ayaso yaso ca¹⁷ (Dasaratha-Jāt. p. 9.)
 nindā pasamsā ca¹⁸ sukhaṃ ca dukkhaṃ
 ete aniccā manujesu dhanimā,
 25 mā socā, kiṃ socasi Poṭṭhapadā 'ti. 114.

Tattha yaso ti issariyaparivāro, ayaso ti tassābhāvo, ete ti ete atṭha
 lokadhammā manujesu aniccā, lābhaggaṃ patta¹⁹ hutvāpi aparena samayena

¹ B¹ kālabāhu, B² kālabāhu. ² B² bārānasirañño. ³ C² B² mahantaro. ⁴ C² nādhilak-, C² tādīlak-, B¹ tādīlakkaṇayogena, B² tādīsalakkaṇayogena. ⁵ B¹ omits na. ⁶ B² tādīsalak-. ⁷ C² dāranti or āranti? B² denti. ⁸ B¹ dhanañ-
 ceyya-, B² dhanañcaya-. ⁹ B² -pento. ¹⁰ B² sākha-. ¹¹ B² camhā. ¹² B²
 dhanañcayāyā. ¹³ B² -navacanaṃ; dhanañj- - - dānaṃ wanting in B¹. ¹⁴ B²
 camhāti, C² camha corr. to vama. ¹⁵ B² -pānaṃ, omitting ca. ¹⁶ B² na
 sak-. ¹⁷ B² yaso ayaso ca. ¹⁸ B² omit ca. ¹⁹ B² lābhaggayasaggappattā.

appalābhā appesakkhā¹ honti, niccalābhino² n' atthi, yasādisu pi es'
eva nayo.

Tam sutvā Potṭhapādo makkate usūyam³ apanetuṃ asak-
konto tatiyaṃ gātham āha:

a. Addhā tuvaṃ paṇḍitako si Rādha, 5
jānāsi atthāni⁴ anāgatāni,
kathan⁵ nu sākhamigaṃ⁶ dakkhisāma⁷
nibbāpitaṃ⁸ rājakulato va⁹ jamman ti. 115.

Tattha kathan¹⁰ nū 'ti kena nu kho upāyena, dakkhisāmā¹¹ 'ti dak-
khisāma, nibbāpitaṃ¹² ti nicchuddhaṃ¹³ nikkhāmitaṃ¹⁴, jamman ti 10
lāmaṇi.

Tam sutvā Rādho catutthaṃ gātham āha:

a. Cāleti kaṇṇaṃ, bhakutīm karoti,
muhaṃ muhaṃ bhāyayate¹⁵ kumāre,
sayam eva taṃ kāhati Kālabāhu 15
yenārakā¹⁶ ṭhassati annapānā ti. 116.

Tattha bhāyayate¹⁷ kumāre ti rājakumāre¹⁸ utrāseti, yena¹⁹ 'ti yena
kāraṇena, ārakā ṭhassatīti yena kāraṇena imamahā annapānā dūre ṭhassati
sayam eva taṃ kāraṇaṃ karissati, mā tvaṃ etassa cintayīti attho.

Kālabāhu¹⁹ pi katipāhen²⁰ eva rājakumārānaṃ purato 20
kaṇṇacālanādini karonto kumāre bhāyāpesi, te bhītā²⁰ vissa-
ram akāmsu. Rājā „kim etan“ ti pucchitvā tam atthaṃ sutvā
„nikkaḍḍhatha nan“ ti makkataṃ²¹ nikkadḍhāpesi, sukānaṃ
lābhasakkāro²² pākatiko²³ va²⁴ ahosi.

¹ Ck -sakkā. ² Bīd add nāma. ³ Bīd ussuyam. ⁴ Ck attā, C^o atthā. ⁵ Bīd
kathan. ⁶ Ck -gan, Bīd sākha-. ⁷ Bīd dakkhāma. ⁸ Ck niddhāpitaṃ, C^o nid-
dhāpitaṃ? corr. to nibbā-, Bīd nihapitaṃ? Bīd niddhāpitaṃ. ⁹ Ck^o omit va.
¹⁰ Bīd kathan. ¹¹ Bīd dakkhāma. ¹² Ck niddhā-, Bīd niddā-, Bīd niḍhā-. ¹³
Bīd nivuddha, Bīd nivuddhāpitaṃ. ¹⁴ Ck nikkā-, Bīd āpitaṃ, Bīd nikkadḍhāpitaṃ. ¹⁵
Ck bhāsayate, C^o bhāyayate corr. to bhāsayate, Bīd ālapate, Bīd bhāyate. ¹⁶ Bīd
adds sa, Bīd ya. ¹⁷ Ck Bīd bhāyate, C^o bhāyate corr. to bhāsayate. ¹⁸ C^o rājā-.
¹⁹ Ck kāla-. ²⁰ Ck bhīta, C^o hitā, Bīd bhītatastā. ²¹ Bīd omit makkataṃ. ²²
Bīd add puna. ²³ Bīd -ṭiko. ²⁴ C^o ca, Bīd omit va.

Satthā imaṃ desanam¹ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Kālabāhu² Devadatto ahosi, Poṭṭhapādo Ānando, Rādhō pana aham evā³ ‘ti. Kālabāhujātakaṃ⁴.

10. Sīlavīmaṃsajātaka.

5 Sīlaṃ kireva kalyāṇaṃ ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto sīlavīmaṃsakabrāhmaṇaṃ ārabha kathesi. Dve pi vatthūni heṭṭhā kathitān⁵ eva, idha pana Bodhisatto Bārāṇasirañño purohito ahosi.

So attano sīlaṃ⁶ vīmaṃsanto⁷ tīṇi divasāni heraṇṇika-
10 phalakato⁸ kahāpaṇaṃ gaṇhi. Taṃ „coro“ ti⁹ rañño dassesum. So rañño santike ṭhito⁸

1. Sīlaṃ kir’ eva kalyāṇaṃ, sīlaṃ loke anuttaraṃ,

passa: ghoraviso nāgo sīlavā ti na haññatīti⁹ 117.

paṭhamagāthāya sīlaṃ vaṇṇetvā rājānaṃ pabbajjaṃ anujānā-
15 petvā pabbajitum gacchati. Ath’ ekasmiṃ¹⁰ sūnāpaṇe¹¹ seno maṃsapesiṃ gahetvā ākāsaṃ¹² pakkhandi. Taṃ aṇṇe sakuṇā parivāretvā pādanakhatuṇḍakādīhi¹³ paharanti. So taṃ dukkhaṃ sahitum asakkonto maṃsapesiṃ chaḍḍesi. Aparo gaṇhi. So pi tath’ eva viheṭṭhiyamāno chaḍḍesi. Ath’ aṇṇo gaṇhīti
20 evaṃ yo yo¹⁴ gaṇhi taṃ taṃ sakuṇā anubandhimsu, yo yo chaḍḍesi so so sukhito ahosi¹⁵. Bodhisatto taṃ¹⁶ disvā „ime kāmā nāma maṃsapesūpamā, ete gaṇhantānaṃ yeva dukkhaṃ vissajjentānaṃ sukhaṃ“ ti cintetvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Yāvad ev’ ass’ ahū¹⁷ kiñci tāvad eva akhādisu¹⁸

25 saṃgamma kulalā loke, na himsanti akiñcanan ti. 118.

¹ Bīd dhammade-. ² Ck kālā-. ³ Ck kālā-, Bīd add navamaṃ. ⁴ Ck sīla. ⁵ Ck -sako. ⁶ Bīd hiraṇṇiapha-. ⁷ Bīd add gahetvā. ⁸ Bīd add paṭthamaṃ gātham āha. ⁹ Bīd add imāya. ¹⁰ Bīd add divase. ¹¹ Ck su-, C^o sūnāpano corr. to sūnāpaṇe, Bī sūnāpanato, Bī sūnāpanato. ¹² Bīd -se. ¹³ C^o -tuṇḍādīhi. ¹⁴ Ck omits one yo, Bī gaṇhi tesu yo evaṃ, Bīd gaṇhi tesu yo yo evaṃ. ¹⁵ Bīd -to va hoti. ¹⁶ Bīd omit taṃ. ¹⁷ C^o ahū, Bīd evassa ahū. ¹⁸ Ck akādisu corr. to akhā-, C^o akhāyu, Bī sakhādisu.

Tassa' attho: yāvad eva assa senassa abu kiñci mukhena gahitaṃ maṃ-
sakaṇḍaṃ tāvad eva naṃ imasmim loke kulalā samāgantvā khādīṃsu, tasmim
pana vissatṭhe tam enaṃ akiñcanaṃ nippalibodhaṃ pakkhīṃ sesapakkhino
na himsantīti.

So nagarā nikkhamitvā antarāmagge ekasmim gāme sāyaṃ 5
ekassa¹ gehe nipajji. Tattha pana Piṅgalā nāma dāsi², „asu-
kavelāya nāma³ āgaccheyyāsīti“ ekena purisena saddhiṃ saṃ-
ketam akāsi. Sā sāmikānaṃ pāde dhovitvā tesu nipannesu
tassāgamanam oloketi ummāre nisīditvā „idāni āgamissati
idāni āgamissatīti“ paṭhamayāmaṃ pi majjhimayāmaṃ pi vīti- 10
nāmesi, paccūsasamaye pana „na so idāni āgamissatīti“
chinnāsā hutvā nipajjitvā niddaṃ okkami. Bodhisatto idaṃ
kāraṇaṃ disvā „ayaṃ 'dāni⁴ puriso āgamissatīti' āsāya⁵
ettakaṃ kālaṃ nisinnā idāni 'ssa anāgamanabbhāvaṃ natvā
chinnāsā hutvā sukhaṃ supati, kilesesu hi āsā nāma duk- 15
khaṃ nirāsābhāvo⁶ ca sukhaṃ“ ti cintetvā tatiyaṃ gā-
tham āha:

a. Sukhaṃ nirāsā⁷ supati⁸, āsā phalavatī sukhā,
āsāṃ nirāsaṃ katvāna sukhaṃ supati Piṅgalā ti. 119.

Tattha phalavatīti yassā āsāya phalaṃ laddhaṃ hoti sā tassa phalassa 20
sukhatāya sukhā nāma⁹, nirāsaṃ katvā anāsaṃ¹⁰ katvā chinditvā¹¹ pajāhitvā
ti attho, Piṅgalā ti Piṅgalā¹² dāsi idāni sukhaṃ supatīti.

So punadivase tato gāmā araṇṇaṃ pavisanto araṇṇe
ekaṃ tāpasam jhānaṃ appētvā nisinnaṃ disvā „idhaloke ca
paraloke ca¹³ jhānasukhato uttaritaraṃ¹⁴ sukhaṃ¹⁵ n' atthīti“ 25
cintetvā catutthaṃ gātham āha:

4. Na samādhiparo atthi asmim loke paramhi ca,
na paraṃ nāpi¹⁶ attānaṃ vihiṃsati samāhito ti. 120.

¹ B'd ekasmim. ² Cks dāsiṃ. ³ B'd omit nāma. ⁴ B'd add so ⁵ B' saññāya.
⁶ B'd -sa-. ⁷ B'd -so. ⁸ Cks nupati. ⁹ B'd add nirāsāsupati. ¹⁰ B' nāti-
bhāsā nirāsaṃ, B'd nātīāsā ca nirāsaṃ in the place of anāsaṃ. ¹¹ B'd chij-
jītvā. ¹² B'd -la. ¹³ Cks omit paraloke ca. ¹⁴ B'd adds aññaṃ. ¹⁵ B'd add
nāma. ¹⁶ Cks na parantopi.

Tattha na samādhiparo ti¹ samādhito² paro añño sukhadhammo
nāma n' atthīti.

So araṇṇaṃ pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā jhānābhīṇ-
ṇaṃ uppādetvā Brahmaloḥa-parāyano ahoṣi.

- 5 Satthā imaṃ desanaṃ³ āharitvā jātaḥaṃ samodhānesi: „Tadā
purohito⁴ ahaṃ evā“⁵ ti. Sīlavīmaṃsajātaḥaṃ⁶. Kuṭṭidūsaka-
vaggo tatiyo.

4. KOKILAVAGGA.

1. Kokālikajātaḥa.

- 10 Yo ve kāle asaṃpatte ti, Iḁaṃ Satthā Jetavane vi-
haranto Kokālikaṃ ārabba kathesi. Vatthūṃ Takkārikajātaḥa⁷
vitthāritam⁸.

- Atīte pana⁹ Bārāṇasīyaṃ Brahmaḁatte rajjaṃ kā-
rente Bodhisatto tassa amaḥaratanam¹⁰ ahoṣi. Rājā bahu-
15 bhāṇī ahoṣi. Bodhisatto „tassa taṃ bahubhāṇitaṃ nisedhes-
sāmīti“ ekaṃ upamaṃ upadhārento vicarati. Ath' ekadivasam
rājā uyyānaṃ gantvā maṅgalasilāpaṭṭe nisīdi. Tass' upari
ambaraḥkko atthi, tatth' ekasmiṃ¹¹ kākaḥulāvake kālakokilā¹²
attano aṇḁakaṃ nikkhipitvā agamaṣi. Kākī taṃ kokilaṇḁa-
20 kaṃ¹³ paṭijaggi. Aparabhāge tato kokilapotaḥa nikkhami.
Kākī „putto me“ ti saṇṇāya mukhatuṇḁakena¹⁴ gocaraṃ āha-
ritvā taṃ paṭijaggi. So avirūḥhapakkho akāle yeva kokila-
ravaṃ rāvi. Kākī „ayaṃ idān' eva tāva añṇaṃ ravaṃ

¹ Bī adda samādhivaro, Bḁ samādhiparo. ² Cks -dhino. ³ Bīd dhammaḁe-. ⁴
Cks tāpaso, Bīd add pana. ⁵ Bīd add dasamaṃ. 1. Cfr. Five Jātakas p. 48.
⁶ Bīd takkāriyaḁa-. ⁷ Bīd -tameva atītaṃ āhari. ⁸ Bīd omīti pana. ⁹ Bīd
amacco ovāḁako. ¹⁰ Bīd tatte-. ¹¹ Cks Bī kāla-, Bḁ kūka-. ¹² Bīd -laṇḁaṃ.
¹³ Cks Bī -tuṇḁena.

ravati¹, vaḍḍhanto² kim karissatīti³ tuṇḍena⁴ koṭṭetvā⁵ māretvā kulāvakā pātesi. So rañño pādamūle pati. Rājā Bodhisattam pucchi: „kim etaṃ sahāyā“⁶ ti. Bodhisatto „aham rājānam vinetum⁷ ekaṃ upamaṃ pariyesāmi, laddhā dāni p'esā“⁸ ti cintetvā „mahārāja, atimukharā akāle bahubhāṇino⁹ evarūpaṃ⁷ labhanti, ayaṃ mahārāja kokilapotako kākīyā puṭṭho⁸ avirūḷhapakkho⁹ akāle yeva viravi¹⁰, atha naṃ kākī 'nā-yaṃ mama puttako' ti nātvā mukhatuṇḍena¹¹ koṭṭetvā¹² māretvā¹³ pātesi, manussā vā hontu tiracchānā vā akāle¹⁴ bahubhāṇino evarūpaṃ dukkhaṃ anubhavantīti¹⁵“ vatvā imā gā- 10
thā abhāsi:

1. Yo ve kāle asampatte ativelam pabhāsati¹⁶
evaṃ so nihato¹⁷ seti kokilāyēva¹⁸ atrajo. 121.
2. Na hi sattham¹⁹ sunisitam²⁰ visam halāhalam²¹ iva
evaṃ nikaṭṭhe²² pāteti vācā dubbhāsītā yathā. 122. 15
3. Tasmā kāle akāle vā²³ vācam rakkheyya paṇḍito,
nātivelam pabhāseyya api attasamamhi ca²⁴. 123.
4. Yo ca²⁵ kāle mitam²⁶ bhāse matipubbo vicakkhaṇo²⁷
sabbe amitte ādeti supaṇṇo uragam²⁸ ivā ti. 124.

Tattha kāle asampatte ti attano vacanakāle asampatte²⁹, ativelan ti 90
velāṭikkantaṃ³⁰ katvā atirekappamāṇam³¹ bhāsati, halāhalam³² ivā 'ti halā-
halam³³ iva, nikaṭṭhe³⁴ ti tasmīṃ nēva³⁵ khaṇe appamattake kāle, tasmā ti
yasmā sunisitā satthā³⁶ halāhalavisato pi khippataram dubbhāsītavacanam

¹ Bīd ravi. ² Bīd vaḍḍhanto, C^{ks} vaddhe-. ³ Bīd tuṇḍakena. ⁴ C^k koṭṭhe-, C^e koṭṭhe-
corr. to koṭṭe-, Bīd koṭe-. ⁵ Bī pivāretum, Bī nivāretum. ⁶ Bī mesā, Bī mayā. ⁷
Bī adds dukkham. ⁸ Bī kokiliyā putto in the place of kākīyā puṭṭho. ⁹ Bī
-putto, Bī -patto. ¹⁰ Bīd kokilaravam ravi. ¹¹ Bīd -tuṇḍakena. ¹² C^k koṭṭetvā,
C^e koddhe- corr. to koṭṭe-, Bī koṭe-. ¹³ Bīd add kulāvakā. ¹⁴ Bīd add ca.
¹⁵ Bī labhanti, Bīd labhanti. ¹⁶ Bīd pibhā-. ¹⁷ C^k nī-, Bīd nīpāto. ¹⁸ Bīd
-lā viya. ¹⁹ C^e sattam corr. to sattham, Bī sattam. ²⁰ Bīd -nissi-. ²¹ C^k Bīd
-halam, C^e -halam corr. to -halam. ²² Bī nikaḍḍha, Bīd nikaḍḍhe. ²³ Bī vā
akāle, Bīd kāle vā akāle vā. ²⁴ Bī -mamhi vā, Bīd -mappi vā, C^{ks} -mampi ca.
²⁵ Bī va. ²⁶ Bīd -ta. ²⁷ C^k -no. ²⁸ Bīd -gam. ²⁹ C^k appatte. ³⁰ Bīd velam
atikkantaṃ. ³¹ C^{ks} -kapamāṇam. ³² all four MSS. -lam. ³³ Bīd -lam. ³⁴
Bīd nikaḍḍhe. ³⁵ C^k tasmīṃ nēva, Bī tasmī, omitting nēva, Bīd tasmīṃ yeva. ³⁶
Bī -nissitasattā, Bīd -nissitasatthā, C^{ks} sunisitam sattham.

eva pātesi¹ tasmā, kāle akāle vā ti vattum yuttakāle ca² akāle ca³ vācam
rakkhetha⁴, ativelam na bhāseyya, api attanā same ti nānākarane pi
puggale ti attho, matipubbo ti matim purecārikam katvā kathanena matipubbo,
vicakkhaṇo⁵ ti nāpene vicāretvā atthavindanapuggalo⁶ vicakkhaṇo⁵ nāma,
5 uragam⁷ ivā ti uragam⁸ iva, idam vuttam hoti: yathā supanno samuddam
khobhetvā mahābhogaṃ uragam ādeti gaṇhāti⁹ ādiyitvā ca¹⁰ nam¹¹ simbalim
āropetvā mamsam khādati evam eva¹² yo matipubbaṅgamo¹³ vicakkhaṇo¹⁴
vattum yuttakāle mitam bhāsati so sabbe amitte ādeti gaṇhāti⁹ attano vase¹⁵
vatteti.

10 Rājā Bodhisattassa dhammadesanāṃ sutvā tato paṭṭhāya
mitabhāṇī¹⁶ ahoṣi, yasaṃ c' assa vadḍhetvā¹⁷ mahanta-
taram adāsi.

Satthā imam desanāṃ¹⁸ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
kokilapotako Kokāliko ahoṣi, paṇḍitāmacco¹⁹ pana aham evā²⁰ 'ti.
15 Kokālikajātakaṃ²⁰.

2. Rathalatṭhijātaka.

Api hantvā hato brūtīti²¹. Idam Satthā Jetavane vi-
haranto Kosalarāṇṇo purohitam ārabha kathesi. So kira ra-
thena attano bhogagāmakaṃ²² gacchanto sambādhe²³ magge ratham
30 pājento ekaṃ sakaṭasattham disvā „tumhākaṃ sakaṭam apanetha²⁴ apa-
nethā²⁵ 'ti gacchanto²⁵ sakaṭe anapanīyamāne²⁶ kuṃjhitvā patodalatṭhim²⁷
purimasakaṭe sākaṭikassa khiṇi²⁸. Sā rathadhure²⁹ paṭibatā nivat-
titvā tass' eva nalāṭam³⁰ pahari, tāvad eva³¹ nalāṭe³² gaṇḍo³³ utṭhahi.
So nivattitvā „sākaṭikehi pahaṭo 'mhiti³⁴“ raṇṇo ārocesi. Sākaṭike
35 pakkosāpetvā vinicchinantā³⁵ tass' eva dosaṃ addasaṃsu. Ath' eka-
divasaṃ³⁶ dhammasabbhāyaṃ katham samuṭṭhāpesum: „āvuso, raṇṇo

¹ Bī pakatesi, Bā pātesi. ² Bā vā ³ Bā vā, Bī omits ca akāle ca. ⁴ Ck rak-
khateva. ⁵ Ck -no. ⁶ Bī attacintana-, Bā atthacintana-. ⁷ all four MSS. -gam.
⁸ Bīd -gam. ⁹ Ck gaṇhāti. ¹⁰ Bīd omit ca. ¹¹ Bīd tam khaṇaṇṇeva. ¹² Ck
evam. ¹³ Ck atipubba-, C' matipubba-. ¹⁴ Ck -no. ¹⁵ Bā -sam. ¹⁶ Ck
-ni. C' Bīd -pi. ¹⁷ Bīd vadḍhitvā. ¹⁸ Bīd dhamma-. ¹⁹ Bīd -taamacco. ²⁰
Bīd add paṭhamam. ²¹ Bīd brūhiti. ²² Bīd -gāmarā. ²³ Ck sabbādhe, Bī sam-
pādhe. ²⁴ Bīd omit apanetha. ²⁵ so all four MSS. ²⁶ Ck Bī apanī- ²⁷ Bīd
-latṭhiyā. ²⁸ Ck kipi, Bīd akkhimhi pahari. ²⁹ Ck rathidhure. Bī so rathadhure,
Bā sā rathadhure. ³⁰ Bīd -tam. ³¹ Bīd evassa. ³² Bīd -te. ³³ Ck gaṇṭho. ³⁴
Bīd -tomhiti. ³⁵ Bīd vinicchayanto. ³⁶ Bīd add bhikkhū.

kira purohito 'sākaṭikehi pahaṭo mhitī' attam¹ karonto sayam eva parajjhīti². Sattā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannissinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa evarūpaṃ karot' evā“ 'ti vatvā atītaṃ āhari:

5

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto tass' eva vinicchayaṃmacco ahosi. Atha rañño purohito rathena attano bhogagāmaṃ gacchanto ti sabbaṃ purimasadisam eva, idha pana tena rañño ārocite rājā sayam vinicchaye nisiditvā sākaṭike pakkosāpetvā kammaṃ asodhetvā³ 10 va „tumhehi mama purohitaṃ koṭṭetvā⁴ nalāte gaṇḍo⁵ utthāpito“ ti vatvā „sabbassaharaṇaṃ⁶ tesaṃ karoṭhā“ 'ti āha. Atha naṃ Bodhisatto „tumhe mahārāja kammaṃ⁷ asodhetvā va etesaṃ sabbassaṃ⁸ harāpetha, ekacce pana attanā va⁹ attānaṃ paharitvāpi 'parena¹⁰ pahaṭ' amhā¹¹ 'ti vadanti, 15 tasmā avinicchitvā¹² kātuṃ na yuttaṃ rajjaṃ kārentena¹³ nāma¹⁴, nisāmetvā¹⁵ kammaṃ kātuṃ vaṭṭatīti¹⁶“ vatvā imā gāthā abhāsi:

1. Api hantvā hato brūti¹⁷ jetvā¹⁸ jino²⁰ ti bhāsati,
pubb' ev' akkhāyino²¹ rāja ekadatthu²² na saddahe. 125. 20
2. Tasmā²³ paṇḍita jātiso²⁴ suṇeyya itarassa pi,
ubhinnaṃ vacanaṃ sutvā yathā dhammo tathā kare. 126.
3. Alaso gihī kāmabhogī na sādhu,
asaññato pabbajito na sādhu,
rājā na sādhu anisammakārī, 95
yo paṇḍito kodhano taṃ na sādhu. 127.

¹ B'd -tomhiti. ² C's addham. ³ B' aparajjhīti, B'd aparajjhīti, C's parajjati. ⁴ B'd -ti yevā. ⁵ C' koṇḍetvā? C' kodhetvā corr. to koṭṭetvā, B'd koṭṭetvā. ⁶ C's gaṇḍho. ⁷ B'd sahassa-. ⁸ asodhetvā va - - - kammaṃ wanting in B'. ⁹ B'd sahassaṃ, B' sabbassa. ¹⁰ B'd omīti va. ¹¹ C' paharena, C' paharena corr. to paharena. ¹² B'd -tamhā. ¹³ B' vinicchitvā, C's avininditvā. ¹⁴ C' karontena. ¹⁵ B'd omīti nāma. ¹⁶ B'd sodhetvā, B' nisodhetvā. ¹⁷ C's vaddhatīti. ¹⁸ B'd brūhi. ¹⁹ B'd jivā. ²⁰ no all four MSS. ²¹ C's pubbakkhā-, B' puppavakkhā-mihino, B'd pubbavakkhāyino. ²² B'd aññadatthu. ²³ B'd add hi. ²⁴ B'd jātiyo.

4. Nisamma khattiyo kayirā nānisamma disampati,
nisammakārino rāja yaso kitti ca vaḍḍhatīti. 128.

Tattha apī hantvā ti apī eko attanā va attānaṃ hantvā parena hato ¹
'mhīti brūti² katheti³, jetvā⁴ jino⁵ ti sayam vā pana param jitvā⁶ abhī
5 jito 'mhīti⁷ bhāsati, ekadatthū⁸ 'ti mahārāja pubbam eva⁹ rājakulāṃ patvā
akkhāyantassa pubbakkhāyino ekadatthu¹⁰ na saddahe, ekāmsena vacanaṃ na
saddaheyya, tasmā ti yasmā paṭhamataram āgantvā¹¹ kathentassa ekāmsena
vacanaṃ na saddahātabbam tasmā yathā dhammo ti yathā vinicchayasabbhāvo
10 'ti tam tassa paṇḍitassa nānavato puggalassa aṭṭhānagāhivasena¹² dāḥakopa-
saṃkhātāṃ kodhanaṃ¹³ tam¹⁴ na sādhu', nānisammā 'ti na anisamētvā¹⁵,
disampatīti disānaṃ pati¹⁶ mahārāja, yaso kitti cā 'ti issariyaparisapari-
vāro¹⁷ c' eva kittisaddo ca vaḍḍhatīti.

Rājā Bodhisattassa vacanaṃ sūtvā dhammena vinicchini¹⁸,
15 dhammena vinicchiyamāne¹⁹ brāhmaṇass' eva doso jāto ti.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakam samodhānesi:
„Tadā brāhmaṇo va etarahi brāhmaṇo²⁰, paṇḍitāmacco aham evā“ 'ti.
Rathalaṭṭhi jātakam²¹.

3. Godhajātaka.

20 Tadeva me tvan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto
ekam kuṭumbikam ārabba kathesi. Vatthum hetthā vitthāritam
eva. Idha pana tesam uddhāram sādhetvā²² āgacchantānaṃ antarā-
magge luddakā²³ „ubho pi khādathā“ ti ekam pakkagodham²⁴ adamsu²⁵.
So puriso bhariyam²⁶ pānīyatthāya pesetvā sabbaṃ godham khādītva
25 tassā āgatakāle „bhadde godhā palātā²⁷“ ti āha. „Sādhu sāmi,
pakkagodhāya palāyantiyā kim sakkā kātun“ ti. Sā Jetavane pā-

¹ Bīd pahato. ² Bīd brūhi. ³ Bīd kathesi. ⁴ Bīd jivā. ⁵ so all four MSS.

⁶ Ck paroḷḷitvā corr. to paroḷitvā, Bī pārām jivā, Bī param jinitvā, C^o paroḷḷitvā.

⁷ Ck jino-. ⁸ Bīd aññadatthū. ⁹ Bīd pubbeva. ¹⁰ Bīd aññadatthu. ¹¹ Bīd
gantvā, Bī omīti āgantvā. ¹² Bīd aṭṭhānaṃ gāhika-, Ck nānaadhānagāhī-, C^o nāna-
adhānagāhī- corr. to nānaadhānagāhī-. ¹³ Bīd dāḥakodhanaṃ in the place of
dāḥa - - - ¹⁴ Bīd omit tam. ¹⁵ Bīd aniyamitvā, Bīd aniyamētvā. ¹⁶ Bīd adhipati.

¹⁷ Bīd omit parisa. ¹⁸ Ck pinicini. ¹⁹ Ck -no, C^o -no corr. to -ne, Bīd -ccha-
yamāne. ²⁰ Bīd add ahosi. ²¹ Bīd rathayathī-, Bīd add duttiyam. ²² Cfr. supra
vol. II p. 202, III p. 62. ²³ C^o sādētvā, Bīd sodhe-. ²⁴ Bīd -ko. ²⁵ Ck pakkam-.

²⁶ Bīd adāsi. ²⁷ Bīd sayam. ²⁸ Bīd palāyati.

niyam¹ pivitvā Satthu santike nisinnāpi². Satthārā „kiṃ upāsike
ayam³ te hitakāmo⁴ sasneho⁵ upakārako“ ti pucchitā „bhante ahaṃ
etassa hitakāmā sasnehā⁶, ayam⁷ pana mayi nisneho“ ti āha. Satthā
„hotu, mā cintayi, evaṃ nāṃ⁸ esa karoti⁹, yadā pana te guṇaṃ
sarati tadā tuyhaṃ nēva sabbissariyaṃ detīti¹⁰“ vatvā tehi yācito 5
atītaṃ āhari:

Atītaṃ pi heṭṭhāvuttasadisam eva, idha pana tesāṃ ni-
vattantānaṃ antarāmagge luddakā¹⁰ tesāṃ kilantabhāvaṃ disvā
„dve pi¹¹ janā khādathā“ 'ti ekaṃ pakkagodhaṃ adamsu¹².
Rājadhītā naṃ¹³ valliya bandhitvā ādāya maggaṃ paṭipajji. 10
Te ekaṃ saraṃ disvā maggā okkamma assatthamūle nisī-
dīmsu. Rājaputto „gaccha bhadde, sarato¹⁴ paduminipanna
udakaṃ āhara, maṃsaṃ khādissāmā“ 'ti āha. Sā godhaṃ¹⁵
sākhāya laggetvā pānīyatthāya gatā. Itaro sabbaṃ godhaṃ
khādītvā agganaṅgutthāṃ gahetvā parammukho¹⁶ nisīdi. So 15
tāya pānīyaṃ gahetvā āgatāya „bhadde, godhā sākhāya ota-
ritvā vammikaṃ pāvīsi, ahaṃ dhāvitvā agganaṅgutthe¹⁷ gahe-
sim¹⁸, gahitaṭṭhānaṃ hatthe yeva katvā¹⁹ bhindītvā²⁰ bilaṃ
paviṭṭhā“ ti āha. „Hotu deva, pakkagodhāya palāyantiyā
mayam²¹ kiṃ karissāma, ehi gacchāmā“ 'ti pānīyaṃ pivitvā 20
Bārānasīṃ agamaṃsu²². Rājaputto rajjaṃ patvā taṃ agga-
maheṣiṭṭhāne²³ ṭhapesi, sakkārasammāno pan' assā n' atthi.
Bodhisatto tassā sakkāraṃ kāretukāmo rañño santike ṭhatvā
„nanu mayam ayye tumhākaṃ santikā kiñci na labhāma, kiṃ
na²⁴ olokethā“ 'ti āha. „Tāta, ahaṃ eva rañño santikā kiñci 25
na labhāmi, tuyhaṃ kiṃ dassāmi²⁵, rājāpi mayhaṃ idāni kiṃ
dassati, so araṇṇato āgamanakāle pakkagodhaṃ ekako va²⁶

¹ Ck² -yam. ² Bīd -nnā. ³ Ck² ayan. ⁴ Ck² tehikatakāmo corr. to tehikakāmo,
C² tehikakāmo, Bī datehitakāmo. ⁵ Bīd sineho. ⁶ Bīd sinehā. ⁷ Ck² ayam. ⁸
Bī kareti. ⁹ Ck² dedīti, Bīd adāsi. ¹⁰ Bīd -ko. ¹¹ Bīd omit pl. ¹² Bīd adāsi.
¹³ Bīd taṃ. ¹⁴ Bīd omit sarato. ¹⁵ Bīd adds adāsi. ¹⁶ Bīd parammukhaṃ, Bī
varāmmukhā. ¹⁷ Bīd -ṭhaṃ. ¹⁸ Ck² -si, C² -si corr. to sim, Bīd aggahesi. ¹⁹
Bīd ṭhatvā. ²⁰ Ck² chijjītvā. ²¹ Bīd omit mayam. ²² Bīd āg-. ²³ Bīd -ṭhāna-
matte. ²⁴ Bī no, Bīd nona. ²⁵ Bīd add ti. ²⁶ Bīd omit ekako va.

khāditi⁵⁴. „Ayye, na devo evarūpaṃ karissati, mā evaṃ avacutthā“⁵⁵ ti. Atha naṃ devī „tuyhaṃ⁵⁶ taṃ⁵⁷ tāta na pākataṃ, rañño yeva pākataṃ mayhañ cā“⁵⁸ ti vatvā paṭhamāṃ gātham āha:

- 5 1. Tadēva me tvaṃ vidito vanamajjhe rathesabha
yassa te khaggabaddhassa sannaddhassa tirīṭṭino
assatthadumasākhāya pakkagodhā palāyathā⁵⁹ ti. 129.

Tattha tadēva⁶⁰ ti tasmim̐ nēva⁶¹ kāle ayaṃ mayhañ adāyako⁶² akārako⁶³ ti evaṃ tvaṃ vidito, añño⁶⁴ pana tava sabhāvaṃ na jānantīti attho, khaggabaddhassa⁶⁵ ti baddhakaggassa, tirīṭṭino ti tirīvatthaṃ⁶⁶ nivatthassa. maggā-gamanakāle pakkā ti aṅgārapakkā⁶⁷ godhā⁶⁸ palāyathā⁶⁹ ti.

Evaṃ rañño katadosaṃ parisamajjhe⁷⁰ pākataṃ katvā kathesi. Taṃ sutvā Bodhisatto „ayye devassa appiyakālato pabhuti“⁷¹ ubhinnaṃ pi aphāsukaṃ katvā kasmā idha vasathā⁷² ti vatvā dve gāthā abhāsi:

2. Name namantassa, bhaje bhajantaṃ, (vol. II p. 205, Minayef, Gr. Palie p. xxviii.)
kiccānukubbassa kareyya kiccaṃ,
nānatthakāmassa⁷³ kareyya atthaṃ,
asambhajantaṃ pi na sambhajeyya. 130.
30 a. Cajе cajantaṃ, vanathaṃ⁷⁴ na kayirā,
apetacittena na sambhajeyya,
dijo dumaṃ khīṇaphalaṃ ti nātvā
aññaṃ samekkheyya, mahā hi loko ti. 131.

Tattha name namantassa⁷⁵ ti yo⁷⁶ attānaṃ⁷⁷ muducittena namaṭṭi⁷⁸ tass⁷⁹ eva paṭinaṃeyya, kiccānukubbassa⁸⁰ ti attano⁸¹ uppannaṃ kiccaṃ anukubbantassa⁸² eva, anattakāmassa⁸³ ti avaḍḍhikāmassa⁸⁴, vanathaṃ⁸⁵ na

¹ C^o khādati, Bⁱd khādātīti. ² Bⁱd tumbhākaṃ. ³ Bⁱd omīti taṃ. ⁴ C^o rañño yeva ca mayhanti pākataṃ, C^o r. yeva mayhanti pākataṃ. ⁵ Bⁱd yeva. ⁶ C^o Bⁱd adāyako. ⁷ C^o -ke, Bⁱd omīti akārako. ⁸ Bⁱd añño. ⁹ Bⁱd -vattha. ¹⁰ C^o -pakke, C^o Bⁱd -pakka. ¹¹ C^o godhāya. ¹² Bⁱ mahājanamejhe, Bⁱd mahāamejhe. ¹³ C^o Bⁱd -bhūti. ¹⁴ Bⁱd anatttha-. ¹⁵ C^o -taṃ corr. to thaṃ, C^o navathaṃ corr. to vanathaṃ. ¹⁶ C^o omīti yo. ¹⁷ C^o attani. ¹⁸ Bⁱd attani. ¹⁹ Bⁱd avaḍḍhitakā-. ²⁰ C^o vattha, C^o vanatha, Bⁱ canataṃ, Bⁱd vanataṃ.

kayirā ti tasmīn cajiṇe taṇhāsanehaṃ¹ na kareyya, apetaçittena² 'ti apa-
gataçittena³, na sambhajeyyā⁴ 'ti na samāgaccheyya, aññaṃ samekkheyyā⁵
'ti aññaṃ⁶ olokeyya, yathā diḷo khīṇaphalaṃ rukkhāṃ⁷ ūtvā aññaṃ phala-
bharitaṃ⁸ rukkhāṃ gacchaṭi tathā khīṇarāgaṃ⁹ purisaṃ¹⁰ ūtvā aññaṃ sasne-
haṃ upagaccheyyā¹¹ 'ti adhippāyo.

5

Rājā Bodhisatte kathente⁷ yeva⁸ tassaṃ guṇaṃ saritvā
,,bhadda ettakaṃ kālāṃ tava guṇaṃ na sallakkhesiṃ⁹, paṇḍi-
tassa me kathāya sallakkhitaṃ¹⁰, mamāparādhaṃ¹¹ saha, idaṃ
sakalarajjaṃ tuyh' eva¹² dammiti¹³“ vatvā catutthaṃ gā-
tham āha:

10

4. So te karissāmi yathānubhāvaṃ
kataññutaṃ khattiye¹⁸ pekkhamāno,
sabbāñ ca te issariyaṃ dadāmi,
yass' icchasi tassa tuvaṃ dadāhīti¹⁴. 132.

Tattha so ti so ahaṃ yathānubhāvaṃ ti yathāsattim yathābalaṃ, 15
yassicchasiṭi yassa icchasi¹⁵ tassa idaṃ rajjaṃ ādikaṃ katvā yaṃ icchasi
taṃ¹⁶ dadāhīti¹⁷.

Evam¹⁸ vatvā rājā deviyā sabbissariyaṃ adāsi, „iminā-
haṃ etissā guṇaṃ sarāpito¹⁹“ ti paṇḍitassāpi mahantaṃ
issariyaṃ adāsi.

20

Satthā imaṃ desanaṃ²⁰ āharitvā²¹ jātakam samodhānesi: (Sacca-
pariyosāne ubho pi²² jayampatikā sotāpattiphale patiṭṭhahimsu) „Tadā
jayampatikā va etarabi jayampatikā, paṇḍitāmacco pana ahaṃ evā²³
'ti. Godhajātakaṃ²³.

¹ Bⁱ taṇhāmetāṃ, B^d tasmāsiṇehaṃ. ² Bⁱd add virattacitteneva. ³ C^k add na.
⁴ Bⁱ mudurukkhāṃ, B^d dumaṃ rukkhāṃ. ⁵ B^d -dharitaṃ. ⁶ C^k -ga. ⁷ C^k
repeats kathente. ⁸ Bⁱd omiṭ yeva. ⁹ C^k -si, C^e lakkhesi, Bⁱd sallakkhemi. ¹⁰
Bⁱd sallakkhetvā. ¹¹ C^e mama pa-, Bⁱd mama apa-. ¹² Bⁱd tuyhameva. ¹³ C^k khan-
tiye, Bⁱ khattiyo, B^d khattiya. ¹⁴ Bⁱd dadāmiti. ¹⁵ C^e icchi. ¹⁶ C^k ta. ¹⁷ C^k
dadāhīti; Bⁱ yassicchasiṭi yassa idaṃ rajja ādikavā yaṃ taṃ pacchasi taṃ
vadāmi ti, B^d - - - yassa idaṃ rajjaṃ ādikavā taṃ tvaṃ icchasi taṃ dadāmiti.
¹⁸ Bⁱd evaṇca pana. ¹⁹ C^k sarito. ²⁰ Bⁱd dhamma-de. ²¹ Bⁱd add saccaṇi
pakāsetvā. ²² Bⁱd omiṭ pi. ²³ Bⁱd add tatiyaṃ.

4. Rājovāda-jātaka.

Gavañce taramānānan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto rājovādam ārabha katesi. Vatthum Tesakuṇajātake vitthārato¹ āvibhavissati. Idha pana Satthā „mahārāja, porāṇakarājāno pi
5 paṇḍitānaṃ kathaṃ sutvā dhammena rajjam kāretvā² saggapadaṃ³ pūrayamānā ganimsū“⁴ ti vatvā rañño yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjam kārente Bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto sikkhita-sabbasippo isipabbajjam pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca
10 nibbattitvā⁴ ramaṇīye Himavantapadesa⁵ vanamūlaphalāhāro vihāsi. Tadā rājā aṇṇapariyesako hutvā „atthi nu kho⁶ koci aṇṇaṃ kathento“⁷ ti pariyesanto antojane ca bahijane ca⁸ antonagare ca bahinagare ca⁹ kañci attano avaṇṇavādiṃ adisvā „janapade kathan ti“¹⁰ aññātakavesena¹⁰ janapadaṃ cari. Ta-
15 trāpi avaṇṇavādiṃ apassanto attano guṇakatham eva sutvā „Himavantapadesa⁵ nu¹¹ kathan ti“¹² araññaṃ pavisitvā caranto¹³ Bodhisattassa assamaṃ patvā taṃ abhivādetvā katapaṭisanthāro ekamantaṃ nisīdi. Tadā Bodhisatto araṇṇato paripakkāni nigrodhaphalāni¹⁴ āharitvā bhuñjati¹⁵, tāni honti
20 madhurāni ojavantāni sakkharacuppasadisāni¹⁶. So rājānaṃ pi āmantetvā „idam¹⁷ mahāpuñña nigrodhapakkaṃ¹⁸ khādītva pāṇiyaṃ pivā“¹⁹ ti¹⁹ āha. Rājā tathā katvā Bodhisattaṃ pucchi: „kin nu kho bhante²⁰ idam¹⁷ nigrodhapakkaṃ²¹ ativiya madhuran“²² ti. „Mahāpuñña, nūna²³ rājā dhammena samena
25 rajjam kāreti“²³, tena taṃ madhuran“²⁴ ti. „Rañño adhammi-

4. Cfr. Ten Jātakas p. 107. ¹ C^o vitthāritato, Bⁱ omits vitthārato. ² Bⁱ d^o kārento. ³ Bⁱ d^o saggapūraṃ. ⁴ C^{ks} nibbattitvā, Bⁱ d^o nippattitvā. ⁵ Bⁱ d^o -ppa-. ⁶ Bⁱ d^o add me. ⁷ C^o omits bahijane ca, Bⁱ d^o omit antojane ca bahijane ca. ⁸ C^o Bⁱ omit bahinagare ca. ⁹ Bⁱ d^o kathantīti. ¹⁰ C^{ks} aññātarave-. ¹¹ Bⁱ d^o kinnu. ¹² Bⁱ d^o kathentīti, Bⁱ d^o kathetīti. ¹³ Bⁱ d^o vica-. ¹⁴ C^{ks} -pattāni. ¹⁵ Bⁱ d^o paribhu-. ¹⁶ C^{ks} sakkara-, C^o sakkara- corr. to sakkhara-, Bⁱ d^o sakkāra-. ¹⁷ Bⁱ d^o imaṃ. ¹⁸ C^{ks} -pattāni, Bⁱ d^o -pakkalaṃ, Bⁱ d^o -pakkaphalaṃ. ¹⁹ C^{ks} pivati, C^o pivitvā, Bⁱ d^o pivāhīti. ²⁰ Bⁱ d^o omit bhante. ²¹ C^{ks} -pattāni. ²² Bⁱ d^o nuna, Bⁱ nu, C^o nanu. ²³ Bⁱ d^o -si.

kakāle amadhuran nu kho bhante hotīti¹. „Āma mahāpuñña
rājusu adhammikesu telamadhuphāṇitādīni pi vanamūlaphalā-
phalāni pi² amadhurāni honti nirojāni, na kevalaṃ etāni, sa-
kalam pi raṭṭhaṃ nirojaṃ hoti kasaṭaṃ³, tesu pana dhammi-
kesu tāni pi⁴ madhurāni honti ojavantāni, sakalam pi raṭṭhaṃ⁵
ojavantam eva hotīti⁶. Rājā „evaṃ bhavissati bhante“ ti
attano rājabhāvaṃ ajānāpetvā va Bodhisattaṃ vanditvā Bārā-
naṣiṃ gantvā „tāpasassa vacanaṃ vīmaṃsissāmīti“ adhammena
rajjam kāretvā „idāni jānissāmīti“ kiñci kālaṃ vītinaṃetvā
puna tattha gantvā vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Bodhisatto pi¹⁰
'ssa tath' eva vatvā nigrodhapakkaṃ⁷ adāsi, taṃ tassa titta-
rasaṃ⁸ ahosi. Atha naṃ⁹ „nīrasaṃ“ ti saha kheḷena¹⁰ chaḍ-
ḍetvā¹¹ „tittakaṃ“ ti āha. Bodhisatto „mahāpuñña,
nūna rājā adhammiko bhavissati, rājūnaṃ¹² hi adhammikakāle
araññe phalāphale¹³ ādiṃ katvā sabbaṃ¹⁴ nīrasaṃ¹⁵ nirojaṃ¹⁶
hotīti¹⁷“ vatvā imā gāthā abhāsi:

1. Gavaṇ ce taramānānaṃ jimhaṃ gacchati puṅgavo
sabbā tā jimhaṃ gacchanti nette jimhagate sati. 133.
2. Evam eva manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce adhammaṃ¹⁷ carati pag eva itarā pajā,
sabbam raṭṭhaṃ dukkhaṃ¹⁸ seti rājā ce hoti adhammiko. 134.
3. Gavaṇ ce taramānānaṃ ujum gacchati puṅgavo
sabbā tā¹⁹ ujum gacchanti²⁰ nette ujumgate²¹ sati. 135.
4. Evam eva manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce pi²² dhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
sabbam raṭṭhaṃ sukhaṃ seti rājā ce hoti dhammiko ti. 136.

¹ C^k hobīti, C^s hobīti corr. to hotīti. ² C^k api, B^d omit pi. ³ B^d omit ka-
saṭaṃ. ⁴ B^d sabbāni tāni. ⁵ C^k honti ojavantam eva hotīti. ⁶ C^k -pattam.
⁷ Bⁱ tittikarasaṃ, B^d tittakarasaṃ. ⁸ B^d so amadhuraṃ in the place of atha
naṃ. ⁹ C^k B^d -lena, C^s -lena corr. to -lena. ¹⁰ B^d chaḍetvā. ¹¹ C^k Bⁱ tittī-
¹² C^k -nam. ¹³ B^d -laṇ. ¹⁴ B^d add amadhuraṃ. ¹⁵ Bⁱ omits nīrasaṃ.
¹⁶ B^d nirojanti. ¹⁷ C^k -añ. ¹⁸ C^k dukkaṃ, C^s sukhaṃ. ¹⁹ C^k taṃ, B^d gāvī.
²⁰ B^d yanti. ²¹ cfr. Senart, Kacc. p. 46; C^k ujugate. ²² Bⁱ va, C^k omit pi.

Tattha gavaṇṇaṃ¹, taramānānaṃ² ti nādi³ uttarantīnaṃ⁴, jīm-
han ti jīmhaṃ kuṭṭhaṃ, nette ti nāyake gahetvā gacchante gavaṇṇaṃ⁵
usabhe⁶, paḍeṇa itarā payā ti itare sattā puretaraṃ eva adhammaṃ carantīti
attho, dukkhaṃ⁷ setīti na kevalaṃ seti⁸ catūsu pi iriyāpāthesu dukkhaṃ
5 eva vindati, adhammiko ti yadi rājā chandādiagattivasena⁹ adhammiko hoti,
sukhaṃ setīti sace rājā agatigamaṇaṃ pahāya dhammiko hoti sabbaṃ raṭ-
ṭhaṃ catūsu iriyāpāthesu sukhappattam¹⁰ eva hotīti.

Rājā Bodhisattassa dhammaṃ sutvā attano rājabhāvaṃ
jānāpetvā „bhante pubbe nigrodhapakkaṃ¹¹ aham eva madhu-
10 raṃ katvā tittakaṃ¹² akāsiṃ, idāni pana¹³ madhuraṃ karis-
sāmīti“ Bodhisattaṃ vanditvā gantvā dhammena rajjaṃ karento
sabbaṃ paṭipākatikaṃ akāsi.

Satthā imaṃ desanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā rājā
Ānando ahosi, tāpaso pana aham evā“¹⁴ 'ti. Rājovādajātakaṃ¹⁵.

15

5. Jambukajātaka.

Brahā pavaddhakāyo¹⁶ so ti. Idam Satthā Veluvane¹⁷
viharanto Devadattassa Sugatālayakaraṇaṃ¹⁸ ārabha kathesi.
Vatthum heṭṭhā vitthāritam eva. Ayaṃ pan' ettha saṃkhepo: Sat-
thārā „Sāriputta Devadatto tumhe disvā kiṃ akāsi“¹⁹ vutte thero
20 āha: „bhante tumhākaṃ anukaronto mama hatthe vijāniṃ²⁰ datvā
nipajji, atha naṃ Kokālīko ure jannunā²¹ pahari²², iti so tumhākaṃ
anukaronto dukkhaṃ²³ anubhavīti²⁴“. Tam sutvā Satthā „na²⁵
Sāriputta Devadatto idān' eva mama²⁶ anukaronto dukkhaṃ²⁷ anu-
bhosi²⁸ pubbe pi²⁹ anubhosi yevā“³⁰ 'ti vatvā therena³¹ yācito
25 atitāṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ karente
Bodhisatto sīhayoniyaṃ nibbattitvā Himavantaḡuhāya³² va-

¹ Bⁱ guṇaṃ. ² C^k nadīnaṃ. ³ Bⁱd otarantānaṃ. ⁴ Bⁱd -ko. ⁵ Bⁱd -bho, and
add puṇḡavo. ⁶ C^k dukhaṃ, C^s sukhaṃ. ⁷ Bⁱd kevalameva, omitting seti. ⁸
Bⁱd agatigamanavasena. ⁹ Bⁱd sukhaṃ. ¹⁰ C^k -pattam. ¹¹ Bⁱ titti-. ¹² Bⁱd
omit pana. ¹³ Bⁱd add catutthaṃ. ¹⁴ Bⁱd pavaḡha-. ¹⁵ Bⁱd jetavana. ¹⁶ Bⁱd
-layaṃ, omitting karaṇaṃ. ¹⁷ Bⁱd vijāniṃ, C^s vijāniyaṃ. ¹⁸ Bⁱ januna, Bⁱd
jannuna. ¹⁹ C^k -rati. ²⁰ C^k -am. ²¹ C^s -bhavati, Bⁱd -bhotīti. ²² Bⁱd add
kho. ²³ Bⁱd add kiriyaṃ. ²⁴ Bⁱd -ti. ²⁵ Bⁱd pesa. ²⁶ Bⁱd tena. ²⁷ Bⁱd -te-.

santo ekadivasam mahisam vadhitvā¹ khāditvā pāṇiyam pivitvā² āgacchati³. Eko sigālo tam disvā palāyitum asakkonto udarena⁴ nipajji „kim jambukā“⁵ 'ti' vutte „upatṭhahissāmi tam bhante“⁶ ti āha. Siho „tena hi ehīti“ tam attano vasanaṭṭhānam netvā divase divase maṁsam āharitvā poseti⁷. Tassa 5
sīhavighāsena thūlasarīram⁸ pattass' ekadivasam māno uppajji. So sīham upasamkamitvā āha: „aham sāmi niccakālam tumhākam palibodho, tumhe niccam maṁsam āharitvā maṁ posetha, ajja tumhe idh' eva hotha, aham ekaṁ vāraṇam vadhitvā maṁsam khāditvā tumhākam⁹ āharissāmīti“¹⁰. Siho „mā 10
te jambuka etaṁ rucci, na tvaṁ vāraṇam vadhitvā maṁsam¹¹ khādakayoniyaṁ nibbatto, aham te vāraṇam vadhitvā va dassāmi, vāraṇo nāma mahākāyo¹², mā vilomaṁ¹³ gaṇhi, mama vacanaṁ karohīti“ vatvā paṭhamam gātham āha:

1. Brahā pavaddhakāyo¹⁴ so dīghadāṭho hi jambuka, 15
na tvaṁ tamhi¹⁵ kule jāto yattha gaṇhanti kuṇjaraṇ ti. 137.

Tattha brahā ti mahanto, pavaddhakāyo¹² ti uddhauggatakāyo¹⁴, dīghadāṭho ti dīghadanto, tehi dantehi tumhādisse paharivā jivitakkhayaṁ pāpeti, yatthā 'ti yasmiṁ kule¹⁵ jātā mattavāraṇe gaṇhanti tvaṁ tattha na¹⁶ jāto, sigālakule pana¹⁷ jāto¹⁸ ti attho. 20

Sigālo sihena vārito yeva¹⁹ guhato²⁰ nikkhamitvā tikkhatum hukku hukkū²¹ 'ti sigālikam nādam²² naditvā gantvā²³ pabbatapādam olovento ekaṁ kālavāraṇam²⁴ pabbatapāde²⁵ gacchantam²⁶ disvā ullaṁghitvā²⁷ „tassa kumbhe patitāmīti“ parivattitvā pādamūle pati. Vāraṇo purimapādam ukkhipitvā²⁸ tassa matthake patiṭṭhapesi²⁹, sīsam bhijjitvā³⁰ cunṇam³⁰

¹ Bīd add maṁsam. ² Bīd add guhaṁ. ³ Bīd gacchati. ⁴ Bīd urena. ⁵ Bīd add ca. ⁶ Bīd -sesi. ⁷ Bīd -ratam. ⁸ Bīd add pi. ⁹ Bīd maṁsa. ¹⁰ Bīd add pavaddhakāyo. ¹¹ Bīd vāraṇam. ¹² Bīd pavaddha-. ¹³ Bīd tattha. ¹⁴ Bīd udham-. ¹⁵ Bīd sīhakule. ¹⁶ Bīd na tattha. ¹⁷ Bīd pi. ¹⁸ Bīd add si. ¹⁹ Cks vārente vārente in the place of vārito yeva. ²⁰ Bīd guhā. ²¹ Bīd hukkā hukkā. ²² Bīd sigālanādam, Cks omit nādam. ²³ Bīd pabbatakūṭe ṭhito in the place of gantvā. ²⁴ so all four MSS. ²⁵ Bīd -dena. ²⁶ Bīd āg-. ²⁷ Cks ullaṁghetvā, Bīd ullaṁghitvā. ²⁸ Cks -ṭṭhā-. ²⁹ Bīd bhinditvā. ³⁰ Bīd cunṇavicunṇam, Cks cunṇam corr. to cunṇavicunṇam.

jātaṃ. So tatth' eva anutthunanto sayi. Vāraṇo kuñcanādaṃ¹
karonto pakkāmi. Bodhisatto gantvā pabbatamatthake t̥hito
taṃ vināsappattaṃ disvā „attano mānaṃ nissāya naṭṭho sigālo“
ti tisso gāthā abhāsi:

- 5 2. Aśiho sīhamānena yo attānaṃ vikubbati
kutthum² va³ gajam āsajja seti⁴ bhūmyā⁵ anutthunaṃ. 138.
a. Yasassino uttamapuggalassa
sañjātakkhandhassa mahabbalassa
asamekkhiya thāmabalūpapattiṃ⁶
10 sa⁷ seti nāgena hato va⁸ jambuko. 139.
4. Yo⁹ c' idha¹⁰ kammaṃ kurute pamāya
thāmabalaṃ attani samviditvā
japena¹¹ mantena subhāsitenā
parikkhavā so vipulaṃ jinātīti. 140.

- 15 Tattha vikūbbatīti parivatteti. kutthum¹² vā 'ti sigālo viya, anut-
thunan ti nitthunanto¹³, idaṃ vuttaṃ hoti: yathā ayaṃ kutthu¹⁴ mahantaṃ
gajam¹⁵ patvā anutthunanto bhūmyaṃ seti evaṃ yo¹⁶ añño pi dubbalo ba-
lavatā viggahaṃ karoti so pi evarūpo va hotīti, yasassino ti issariyavato,
uttamapuggalassā 'ti kāyabalaṃ ca nāṇabalaṃ ca uttamapuggalassa, sañ-
20 jātakkhandhassā 'ti sasan̥hitamahākkhandhassa¹⁷, mahabbalassā¹⁸ 'ti ma-
hāthāmassa, thāmabalūpapattiṃ¹⁹ ti evarūpassa sīhassa thāmasaṃkhātāṃ
balaṃ c' eva sīhajātisaṃkhātāṃ upapattiṃ²¹ ca ajānitvā, kāyathāmaṃ ca
nāṇabalaṃ ca sīhaupapattiṃ ca ajānitvā ti attho, sa seti ti attānaṃ
pi tena sadisaṃ²² maññamāno ayaṃ jambuko nāgena hato matasayanaṃ
25 seti, pamāyā 'ti pamānitvā upaparikkhitvā, pamānā²³ ti pi pāṭho attano pa-
mānaṃ gahetvā yo attano pamānena kammaṃ kurute²⁴ ti attho, thāmabalaṃ
ti thāmasaṃkhātāṃ kāyabalaṃ thāmaṃ²⁵ ca nāṇabalaṃ cā 'ti pi²⁶ attho, japena²⁷
'ti japena²⁷ ajjhenenā 'ti attho, mantena²⁷ ti aññehi paṇḍitehi saddhiṃ sam-
mantetvā karaṇena, subhāsitenā 'ti saccādiguṇayuttaṃ anavajjavacanaṃ,

¹ Bīd koñca-. ² C^o kutthum, Bī kuṇḍa, Bā kuṇḍa. ³ Bīd vā. ⁴ Bā sayi. ⁵
C^o bhūmya, C^o -ya corr. to -yā, Bā bhūmā. ⁶ C^o -khaluppattiṃ, C^o -khalap-
pattiṃ corr. to -balūpapattiṃ? Bī pathamabaluppapatti, Bā -baluppattiṃ. ⁷ Bī
so, Bā omits sa. ⁸ Bīd yaṃ. ⁹ C^o so. ¹⁰ C^o vidha corr. to vīdha, Bā jīva.
¹¹ Bī jampena, Bā jappena. ¹² C^o kutthum, Bī kuntha, Bā kuṇḍa. ¹³ C^o tit-
tanattho, Bīd anutthunanto. ¹⁴ Bī kuṇṭho, Bā kuṇḍo. ¹⁵ Bīd vedanaṃ. ¹⁶ C^o
so, Bā omits yo. ¹⁷ Bīd supat̥hita-. ¹⁸ C^o mahāba-. ¹⁹ C^o Bā -baluppattiṃ,
Bī -baluppapattiṃ. ²⁰ C^o uppattiṃ. ²¹ C^o sīhuppattiṃ. ²² C^o tenā sadisaṃ,
Bīd attānaṃ sīhena sadisaṃ. ²³ C^o pamāna corr. to pamānā. ²⁴ Bīd kuruma-
nenā. ²⁵ Bīd kāyathā-. ²⁶ Bīd omit pi. ²⁷ japp-.

parikkhavā ti parikkhāsampanno, so vipulaṃ jinātīti so¹ evarūpo hoti²,
yaṃ kiñci kammaṃ kurumāno attano thāmaṃ ca balaṃ ca ñatvā japamantava-
sena³ paricchinditvā subhāsitaṃ bhāsanto karoti, so vipulaṃ mahantaṃ atthaṃ
jināti no parañjhatīti⁴.

Evam Bodhisatto imāhi⁵ gāthāhi imasmim loke kattabba- 5
yuttakaṃ kammaṃ kathesīti.

Satthā imaṃ desanaṃ⁶ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
sigālo Devadatto ahoṣi, siho⁷ aham evā⁸“ ti. Jambukajātakaṃ⁹.

6. Brahāchattajātaka.

Tiṇaṃ tiṇaṃ ti lapasīti. Imaṃ Satthā Jetavane vi- 10
haranto ekaṃ¹⁰ kuhakaṃ¹⁰ ārabha kathesi. Paccuppannavatthum
kathitam eva.

Atīte pana Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kā-
rente Bodhisatto tassa atthadhammānūsāsako amacco
ahoṣi. Bārāṇasirājā mahatiyā senāya Kosalarājānaṃ abbhug- 15
gantvā Sāvattiṃ patvā¹¹ yuddhena¹² nagaraṃ pavisitvā rājā-
naṃ gaṇhi. Kosalarañño pana putto Chatto¹³ nāma kumāro
atthi, so aññātakavesena nikkhamitvā Takkasilaṃ gantvā tayo
vede atthārasaṃ ca¹⁴ sippāni uggaṇhitvā Takkasilato nik-
khami¹⁵, sabbasamayasippāni sikkhanto ekaṃ paccantaḡāma- 20
kaṃ¹⁶ pāpuṇi. Taṃ nissāya pañcasatatāpasā araṇṇe paṇṇa-
sālāsu vasanti. Kumāro te upasaṃkamitvā „imesaṃ¹⁷ pi san-
tike kiñci sikkhissāmīti“ pabbajitvā yaṃ¹⁸ te jānanti taṃ
sabbam uggaṇhi¹⁹. So aparabhāge gaṇasatthā jāto. Ath'
ekadivasaṃ isigaṇaṃ āmantetvā „mārisā kasmā Majjhimadesaṃ 25
na gacchathā“ ti pucchi. „Mārisa, Majjhimadese manussa

¹ Bā yo, Bī omits so. ² Bīd ahoṣi. ³ Bīd jappa-. ⁴ Ck¹ parañjhatīti, Bī pari-
hāyatīti. ⁵ Bīd add tīhi. ⁶ Bīd dhammade-. ⁷ Bīd add pana. ⁸ Bīd add pañ-
camam. ⁹ Bīd omit ekaṃ. ¹⁰ Ck¹ kuṭumbakaṃ, Bīd add bhikkhum. ¹¹ Bīd
sāvattiyaṃ, omitting patvā. ¹² Bīd mahāyuddhena. ¹³ Ck¹ catto, C² jātto, Bī
aho. ¹⁴ Bīd atthārasa, omitting ca. ¹⁵ Bīd nikkhamma. ¹⁶ Bīd -gāmaṃ. ¹⁷
Bīd add pi. ¹⁸ C² yaṃ. ¹⁹ Bīd -hitvā.

nāma paṇḍitā, te pañhaṃ pucchanti¹ anumodanaṃ kārenti
maṅgalaṃ bhaṇāpenti asakkonte² garahanti³, mayaṃ tena bha-
yena na gacchāma⁴“ 'ti. „Mā tumhe⁴ bhāyatha, aham etaṃ
sabbam karissāmi⁵“. „Tena hi gacchāma⁶“ 'ti sabbe attano
5 parikkhāram⁷ vividham⁸ ādāya anupubbena Bārāṇasim pattā⁹.
Bārāṇasirājāpi Kosalarajjam attano hatthagataṃ katvā tattha
rājayutte¹⁰ ṭhapetvā sayam tattha vijjamānakaṃ¹¹ dhanam ga-
hetvā Bārāṇasim patvā¹² uyyāne lohacāṭiyo pūrāpetvā nida-
hitvā tasmim samaye Bārāṇasiyam eva vasati. Atha te isayo
10 rājuyyāne rattim vasitvā punadivase nagaram bhikkhāya pavi-
sitvā rājadvāram¹³ agamaṃsu. Rājā tesam iriyāpathe¹⁴ paṣi-
ditvā pakkosāpetvā mahātale nisīdāpetvā¹⁵ yāgukhajjakam datvā
yāva bhattakālā tam tam pañhaṃ pucchi. Chatto¹⁶ rañño
cittam ārādhento sabbapañhe vissajjetvā bhattakiccāvasāne pi
15 vicitram¹⁷ anumodanaṃ akāsi¹⁸. Rājā suṭṭhutarāṃ pasanno
paṭiññam gahetvā sabbe pi te uyyāne vāsesi¹⁹. Chatto ni-
dhiuddharaṇamantaṃ jānāti, so tattha vasanto „kahan nu kho
iminā mama pitu santakam dhanam nihitaṃ“ ti²⁰ mantaṃ pari-
vattetvā²¹ olovento uyyāne nihitabhāvaṃ²² nātvā „idaṃ ga-
20 hetvā mama rajjam gahessāmi²³“ cintetvā tāpase āmantetvā
„mārisā, aham Kosalarañño putto, Bārāṇasiraññā amhākaṃ
rajje gahite aññātakavesena nikkhamitvā ettakaṃ kalam attano
jivitaṃ anurakkhim, idāni me kulasantakam dhanam laddham,
aham etaṃ²⁴ ādāya gantvā attano rajjam gahessāmi²⁵, tumhe
25 kim karissathā²⁶“ 'ti āha. „Mayam pi tayā va saddhim gamis-
sāma²⁷“ 'ti. So „sādhū²⁸“ 'ti²⁹ mahante cammapasibbake kāretvā
rattibhāge bhūmim khaṇitvā³⁰ dhanacāṭiyo uddharitvā paṣibba-

¹ Bīd pucchissanti. ² Ck Bī -to. ³ Bīd garahissanti. ⁴ Bīd tumhe mā, C* omits mā. ⁵ Ck* khārim. ⁶ Ck* -dham. ⁷ Bīd patvā. ⁸ Bī rājāyutte, Bīd rājāputte. ⁹ Bīd -nam. ¹⁰ Bīd gantvā. ¹¹ Ck* -ram. ¹² Bīd -thesu. ¹³ Bīd add isinaṃ. ¹⁴ Bī adds va, Bīd ca. ¹⁵ Bīd vividham. ¹⁶ Bīd katvā. ¹⁷ Bīd vāsāpesi. ¹⁸ Bīd nidahatīti, Bīd nidahitanti. ¹⁹ C* parivāretvā, Bīd parivattitvā. ²⁰ Bīd nida-
hita-. ²¹ Bīd gaṇhissāmi. ²² Ck* etam. ²³ C* -miti corr. to -mī, Bīd gaṇ-
hissāmi. ²⁴ Bīd add mantetvā. ²⁵ Ck* khaṇi-, C* -ni- corr. to -pi-.

kesu dhanam¹ pakkhipitvā cāṭiyo tiṇassa pūrāpetvā pañca isisatāni aññe ca manusse dhanam gāhāpetvā palāyitvā Sāvattim gantvā sabbe rājayutte² gāhāpetvā rajjam gahetvā pākāraṭṭālakādipaṭisaṃkharanam³ kāretvā⁴ puna sapattaraññā yuddhena agahetabbam katvā nagaram⁵ ajjhāvasi. Bārāṇasi-
 rañño pi „tāpasā uyyānato dhanam gahetvā palātā“ ti ārocayimāsu. So uyyānam gantvā cāṭiyo vivarāpetvā tiṇam eva passi, tassa dhanam nissāya mahanto soko uppajji. So nagaram gantvā „tiṇam tiṇam“ ti vippalapanto carati⁶, nāssa koci sokam nibbāpetum sakkoti⁷. Bodhisatto cintesi: „rañño⁸ mahanto soko, vippalapanto⁹ carati, ṭhapetvā kho pana mam¹⁰ nāssa¹¹ añño koci sokam vinodetum samattho“ ti¹². „Nissokam nam¹³ karissāmiti“ so ekadivasam tena saddhim sukhanisinnō tassa vippalapanakāle¹⁴ pathamam gātham āha:

1. Tiṇam tiṇam ti lapasi, ko nu te tiṇam āhari, 15
 kin nu te tiṇakicc' atthi¹⁵, tiṇam eva pabhāsasīti. 141.

Tattha kin nu te tiṇakiccacatthi¹⁶ kin nu tava tiṇakiccam katabbam atthi, tiṇameva pabhāsasīti tvaṃ hi kevaṃ tiṇam tiṇam ti tiṇam eva pabhāsaṃ, asukatīṇam¹⁷ nāmā 'ti na katheṣi, nāmaṃ tāv' assa kathehi¹⁸, asukatīṇam¹⁷ nāmā 'ti mayam¹⁹ te²⁰ āharissāma, aha pana te tiṇam' attho n' 20
 atthi, nikkāraṇam mā vippalapīti²¹.

Rājā tam sutvā²² dutiyam gātham āha:

2. Idhāgamā brahmacārī brahā Chatto bahussuto,
 so me²³ sabbam samādāya tiṇam nikkhippa gacchatīti. 142.

Tattha brahā ti dīgho, Chatto ti tassa²⁴ nāmaṃ, sabbam samādāyā 95
 'ti sabbam dhanam gahetvā, tiṇam nikkhippa gacchatīti cāṭisu²⁵ tiṇam pakkhipitvā²⁶ gato ti dassento evam āha:

¹ Bīd omīti dhanam. ² Bīd rājaputte. ³ Bīd -kādisabbampā-. ⁴ Bīd kārāpetvā.
⁵ Bīd -re. ⁶ Bī vilapanto pi carati, Bī vilapantī vicarati. ⁷ Ck sakkoci. ⁸ Bīd rājā. ⁹ Bī vilapanto. ¹⁰ Ck man. ¹¹ Bīd imassa. ¹² Bīd nāma natthi in the place of ti. ¹³ Bīd kām in the place of nam. ¹⁴ Bī vilapallantakāle, Bī vilapanta-. ¹⁵ Ck tiṇakiccanti. ¹⁶ Ck -kiccantīti. ¹⁷ Ck -ṇan. ¹⁸ Ck kathehi corr. to katheṣi. ¹⁹ Ck mayan. ²⁰ Bīd vo. ²¹ Bī -pasāti, Bī -pasīti. ²² Bīd tam sutvā rājā. ²³ Bī ce, Bī ve. ²⁴ Bīd tasseva. ²⁵ so all four MSS. ²⁶ Bīd nikkhi-

Tam sutvā Bodhisatto tatiyaṃ gātham āha:

8. Ev' etaṃ¹ hoti kattabbaṃ appena bahum icchatā:

sabbaṃ sakassa ādānaṃ anādānaṃ² tiṇassa cā³ 'ti. 143.

Tass' attho: appena tiṇena bahudhanaṃ⁴ icchatā evaṃ etaṃ kattabbaṃ
5 hoti, yadidaṃ pitu santakattā sakassa dhanassa sabbaṃ ādānaṃ agayhūpakassa⁵
tiṇassa ca⁶ anādānaṃ, iti mahārāja so brahā Chatto gahetabbayuttakaṃ attano
pitu santakaṃ dhanam gahetvā agahetabbayuttakaṃ tiṇaṃ cāṭṭisu⁷ pakkhīpītvā
gato, tattha kā paridevanā ti.

Tam sutvā rājā catutthaṃ gātham āha:

10 4. Silavanto na kubbanti, bālo sīlāni kubbati,

aniccasīlaṃ dussīlaṃ, kiṃ paṇḍiccaṃ karissatīti. 144.

Tattha sīlavanto tiye sīlasampannā brahmacārayo⁸ te evarūpaṃ na kubbanti,
bālo sīlāni kubbatīti bālo pana durācāro evarūpāni attano anācārasamkhā-
tāni⁹ karotī, aniccasīlaṃ ti adhuvena dīgharattaṃ appavattena¹⁰ sīlena sa-
15 manāgataṃ, dussīlyan ti dussīlaṃ¹¹, kiṃ paṇḍiccaṃ karissatīti eva-
rūpaṃ puggalaṃ bāhusaccaparibhāvitaṃ¹² paṇḍiccaṃ kiṃ karissati kiṃ sampā-
dessati¹³, kiṃ nīpphattim¹⁴ ev' assa karissatīti.

Tam garahanto vatvā tāya Bodhisattassa kathāya¹⁵ nis-
soko hutvā dhammena rajjaṃ kāresi.

20 Satthā imaṃ desanaṃ¹⁶ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
brahā Chatto kuhakabhikkhu ahoṣi, paṇḍitāmacco pana aham evā¹⁷
ti. Brahāchatta jātakaṃ¹⁷.

7. Piṭhajātaka.

25 Na te piṭhan ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto añña-
taraṃ bhikkhuṃ ārabba kathesi. So kira janapadato Jetavanaṃ
gantvā pattacivaraṃ paṭisāmetvā Satthāraṃ vanditvā sāmaṇeradahare
pucchi: „āvuso Sāvatthiyaṃ¹⁸ āgantukabhikkhūnaṃ ke¹⁹ upakāraḥ²⁰“

¹ B¹ eso, C² evekaṃ. ² C² -nan. ³ C² mā, C² vā, B¹ add tattha kā paridevanā.

⁴ C² bahum-. ⁵ B¹ anogeyhapakassa, B² aganīsakassa. ⁶ C² omit ca. ⁷ so
all four MSS. ⁸ B¹ -cariyā, B² -cāriyo. ⁹ B² adds sīlāni. ¹⁰ C² appamattena
corr. to appavattena, B¹ appamattena. ¹¹ C² dussīlyam. ¹² B¹ -saccaṃ-.
¹³ B¹ omit kiṃ. ¹⁴ B¹ nīppattim, C² vipattim. ¹⁵ B¹ gāthāya. ¹⁶ B¹ dham-
made-. ¹⁷ B¹ add chaṭṭam. ¹⁸ B¹ -tthi. ¹⁹ C² keke, C² B¹ kete.

ti. „Āvuso Anāthapiṇḍiko nāma mahāseṭṭhi, Visākhā nāma mahā-
 upāsikā ti, ete bhikkhusaṃghassa upakārakā mātāpitūṭṭhāniyā¹“ ti.
 So „sādhū“² 'ti punadivase pāto va ekabhikkhussa pi apaviṭṭhakāle
 Anāthapiṇḍikassa gharadvāraṃ agamāsi. Tam avelāya³ gatattā⁴ koci
 na olokesi. So tato kiñci alabhitvā Visākhāya gharadvāraṃ gato. 5
 Tatrāpi atipag eva⁵ gatattā kiñci na labhi⁶. So tattha tattha⁷ cari-
 tvā⁸ puna gacchanto⁹ yāgyā niṭṭhitāya gato. Puna pi tattha tattha
 caritvā¹⁰ bhatte¹¹ niṭṭhite gato. So vihāraṃ gantvā „dve pi kulāni
 asaddhāni appasannā¹² eva, ime bhikkhū 'saddhāni pasannānīti' ka-
 thetīti“ tāni¹³ kulāni¹⁴ paribhavanto¹⁵ carati. Ath' ekadivasam 10
 dhammasabbhāyam¹⁶ katham samuṭṭhāpesum: „āvuso, asuko kira jāna-
 pado bhikkhu atikālass' eva kuladvāraṃ gato, bhikkham alabhitvā¹⁷
 kulāni paribhavanto caratīti“. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhik-
 khave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti
 vutte tam¹⁸ pakkosāpetvā „saccam kirā¹⁹“ 'ti pucchitvā „saccam 15
 bhante“ ti vutte „kasmā tvaṃ²⁰ bhikkhu kujjhasi, pubbe anuppanne
 Buddhhe tāpasāpi tāva kuladvāraṃ gatā²¹ bhikkham alabhitvā na
 kujjhimsū“ 'ti vatvā atītam āhāri:

Atīte Bārāṇasīyam Brahmadatte rajjam kārente
 Bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takka- 20
 silāyam sabbasippāni sikkhitvā aparabhāge tāpasapabbajjam
 pabbajito²². So Himavante ciraṃ vasitvā loṇambilasevanat-
 thāya Bārāṇasim²³ patvā uyyāne vasitvā punadivase nagaraṃ
 bhikkhāya pāvisi. Tadā Bārāṇasi-seṭṭhi saddho hoti pasanno.
 Bodhisatto „kātaṃ kulagharaṃ saddham“ ti pucchitvā „seṭ- 25
 ṭhigharan²⁴“ ti sutvā seṭṭhino gharadvāraṃ agamāsi. Tasmim
 khane seṭṭhi rājupaṭṭhānaṃ gato. Manussāpi tam²⁵ na pas-
 siṃsu. So nivattitvā gacchati. Atha naṃ seṭṭhi rājakulā²⁶

¹ Bīd -pitūṭṭhā-. ² Bīd ativelāya, C^o -ya corr. to -yā-. ³ C^k hatattā, Bī tatthā.

⁴ C^k evam, Bī omits va. ⁵ Bīd labhati. ⁶ Bī tassatattā, C^o omits one tattha.

⁷ Bīd vica-. ⁸ Bī punāga-, Bā puna āga-. ⁹ C^k bhante. ¹⁰ Bī kani tāni,

Bā kinnitāni. ¹¹ Bī adds hi, Bā ti. ¹² Bā paribhāsanto. ¹³ Bīd add bhikkhū.

¹⁴ Bīd na labhati in the place of alabhitvā. ¹⁵ Bīd add bhikkhum. ¹⁶ Bīd kira

bhikkhū. ¹⁷ Bīd omits tvaṃ. ¹⁸ Bīd gantvā. ¹⁹ Bīd pabbaji. ²⁰ C^k -sim.

²¹ Bīd seṭṭhino gharan. ²² Bīd naṃ. ²³ Bīd -lato.

nivattanto¹ disvā vanditvā bhikkhābhājanam gahetvā gharam²
 netvā nisidāpetvā pādadhovanamakkhāṇayāgukhājākadīhi³
 santappetvā antarābhatte kiñci kiñci kāraṇam pucchitvā katta-
 bhattakiccaṃ vanditvā ekamantaṃ nisinno „bhante amhākaṃ
 5 gharadvāraṃ⁴ āgatā nāma yācakā vā dhammikasamaṇabrāh-
 maṇā vā sakkārasammānaṃ alabhitvā gatapubbā nāma n' atthi,
 tumhe pan' ajja⁵ amhākaṃ dārakehi aditṭhattā āsanam vā
 pāṇiyam vā pādadhovanam vā yāgubhattam vā alabhitvā va
 gatā, ayaṃ amhākaṃ doso, tan no⁶ khamituṃ vattatīti⁷“ vatvā
 10 paṭhamam gātham āha:

1. Na te pīṭham adāsīmha na pānaṃ na pi bhojanaṃ,
 brahmacāri⁷ khamassu me, etaṃ passāmi accayan ti. 145.

Tattha na te pīṭhamadāsīmha⁸ 'ti pīṭham pi te na dadāsīmha⁹.

Taṃ sutvā Bodhisatto dutiyaṃ gātham āha:

- 15 2. N' evābhisaṃjāmi na cāpi kuppe,
 na cāpi⁹ me appiyam āsi kiñci,
 atho pi me āsi manovitaṅko:
 etaṃdiso nūna kulassa dhammo ti. 146.

Tattha nevābhisaṃjāmiti n' eva laggāmi, etaṃdiso ti imassa kulassa
 20 etaṃdiso nūna bhāvo¹⁰, adāyakaṃsa¹¹ esa¹² bhavissatīti evaṃ¹³ me mano-
 vitakko uppanno.

Taṃ sutvā seṭṭhi itarā dve gāthā abhāsi:

3. Es' asmākaṃ kule dhammo pitupitāmaho sadā:
 āsanam udakaṃ pajjam¹⁴, sabb' etaṃ nipadāmase. 147.
 25 4. Es' asmākaṃ kule dhammo pitupitāmaho sadā,
 sakkacca¹⁵ taṃ¹⁶ upatṭhahāma¹⁷ uttamaṃ viya nātakan
 ti. 148.

¹ Bīd nikkhamanto. ² Bīd gharadvāraṃ. ³ Bīd -dhovanatelaṃmakkhāṇa-. ⁴ Bīd
 -re. ⁵ C^o pana ajja, Bīd pana, omitting ajja. ⁶ C^o tante, Bīd taṃ no. ⁷ C^k
 -rīn, Bīd -rī. ⁸ Bī dāyīmha, Bī dāpayīmha. ⁹ C^k vāpi. ¹⁰ Bīd sabbāvo. ¹¹
 C^k ādā-, Bī na adā-, Bīd ariyavaṃso. ¹² Bī ekasa. ¹³ Bīd evaṃ. ¹⁴ Bīd maj-
 jam. ¹⁵ C^o sakkao corr. to sakkaccaṃ, Bī sakkaccaṃ, Bīd saccam. ¹⁶ Bīd omit
 taṃ. ¹⁷ Bīd upatīṭhāma.

Tattha dhammo ti sabhāvo, pitapitāmaho ti pitunnañ¹ ca pitā-mahānañ ca santako, udakan ti pādadhovanaudakam, pajjan² ti pādama-khaṇam³, sabbetan ti sabbam etam, nipadāmase ti nikārapakārā upasaggā dāmase ti attho, pamādā⁴ ti vuttam hoti, iminā yāva sattamā kulaparivattā dāyakavaṃso va⁵ ambhakaṃ vaṃso ti dasseti, uttamaṃ viya nātakan ti mātaram viya ca⁶ pitaram viya ca mayam dhammikam⁷ samanaṃ vā brāhmaṇam vā disvā sakkaccaṃ sabattthena upaṭṭhahāmā⁸ ti attho. 5

Bodhisatto pana katipāham Bārāṇasissetṭhino dhammaṃ desento tattha vasitvā puna Himavantam eva gantvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattesī⁹. 10

Satthā imaṃ desanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi: (Saccapariyosāne so⁹ bhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā Bārāṇasissetṭhi Anando ahosi¹⁰, tāpaso¹¹ aham eva¹² ti. Piṭha-jātakaṃ¹³. 15

8. Thusajātaka.

15

Viditam thusan ti. Idam Satthā Veluvane viharanto Ajātasattukumāram¹³ ārabha kathesi. Tasmiṃ kira mātukuc-chigate tassa mātu Kosalarājadhītāya Bimbisārarañño dakkhiṇajannu-lohitam pivanadohaḷo uppajjitvā thaddho¹⁴ ahosi. Sā paricārikāhi pucchitā tasmaṃ tam attham arocesi. Rājāpi sutvā nemittike¹⁵ pakkosāpetvā „deviyā kira evarūpo dohaḷo uppanno, tassa¹⁶ kā nipphattitī¹⁷“ pucchi. Nemittakā „deviyā kucchismim¹⁸ nibbatto¹⁹ satto tumhe māretvā rajjam gaṇhissatitī“ āhamsu. Rājā „sace²⁰ mama putto mam māretvā rajjam gaṇhissati ko ettha doso“ ti dakkhiṇajannum²¹ satthena phalāpetvā²² lohitam suvaṇṇatattakena²³ gāhāpetvā deviyā pāyesi. Sā cintesi: „sace mama kucchiyaṃ nibbatto putto pitaram māressati kim²⁴ me tenā“ ti sā gabbhapātanattham²⁵ kucchim mad- 20 25

¹ Bīd pitū-. ² Bī majhan, Bīd majjan. ³ Bīd -ṇatelaṃ. ⁴ so C^k for padāmā? Bīd param dadāmā. ⁵ Bīd ca, Bī omits va. ⁶ Bīd omit ca. ⁷ C^k Bīd -ka. ⁸ Bī nippattitvā, Bīd nippattitvā, both add brahmalokaparāyano ahosi. ⁹ Bīd omits so. ¹⁰ satthā - - - ahosi wanting in Bī. ¹¹ Bīd add pana. ¹² Bī piṇḍa-, Bīd pita-, both add sattamaṃ. ¹³ Bīd -sattum, C^k -ram. ¹⁴ Bī bandho, Bīd uppanno in the place of uppajjitvā thaddho. ¹⁵ Bīd -ttake. ¹⁶ Bīd tassā. ¹⁷ all four MSS. nippa-. ¹⁸ Bīd -imhi. ¹⁹ Bīd -tta. ²⁰ Bīd add esa. ²¹ C^k -jattum, Bīd -jānum. ²² phalāp-, C^o phalāp- corr. to phā-, Bīd phāletvā. ²³ C^k -taṇḍakena, C^o -taddha-kena, Bī -vaṭṭakena. ²⁴ Bīd kim. ²⁵ Bīd -nam.

dāpeti¹ sedāpeti². Rājā natvā tam pakkosāpetvā „bhadde, mayham kira putto mam māretvā rajjam gaṇhissati³, na kho panāham ajaraharo, puttamukham me passitum⁴ dehi, mā ito pabbuti evarūpaṃ kammaṃ⁵ akāsiti⁶ āha. Sā tato paṭṭhāya uyyānam gantvā kucchim⁷ maddāpeti¹. Rājā natvā tato paṭṭhāya uyyānagamanam⁸ nivāresi. Sā paripakkagabbhā⁹ puttam vijāyi. Nāmagahaṇadivase c' assa ajātass' eva¹⁰ pitusattubhāvato Ajātasattukumāro¹¹ tv-eva nāman karimsu¹². Tasmim kumārāparihārena vaḍḍhante¹³ Satthā ekadivasam pañcasatābhikkhuparivuto rañño nivesanam gantvā nisīdi¹⁴. Rājā
 10 Buddha-pamukham bhikkhusamgham paṇitena khādaniyena¹⁵ bhojaniyena parivisitvā Satthāram vanditvā dhammam supanto nisīdi. Tasmim khaṇe kumāram maṇḍetvā rañño adamsu. Rājā balavasinehen¹⁶ eva¹⁷ puttam gahetvā ūrumhi nisidāpetvā puttāgatena pemena puttam eva mamāyanto dhammam na¹⁸ supāti. Satthā tassa pamādam¹⁹ natvā
 15 „mahārāja pubbe rājāno putte āsamkamānā paṭicchanne kāretvā ‘amhākam accayena niharitvā rajje patitṭhāpeyyāthā’²⁰ ‘ti āṇāpesun²¹ ti vatvā tena yācito atitāṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto Takkasīlāyam disāpāmokkho ācariyo hutvā bahū
 20 rājakumāre ca brāhmaṇakumāre ca sippam vācesi. Bārāṇasi-
 rañño pi putto soḷasavassakāle tassa santikam gantvā tayo vede²² sabbasippāni ca uggaṇhitvā paripunnasippo ācariyam āpucchi. Acariyo aṅgavijjāvasena tam olokento „imassa puttam nissāya antarāyo paññāyati²³, tam aham attano ānubhāvena
 25 harissāmīti²⁴ cintetvā catasso gāthā bandhitvā rājakumārassa adāsi evaṇ ca pana vadesi²⁵: „tāta, paṭhamam gātham rajje patitṭhāya tava puttassa soḷasavassakāle bhattam bhuñjanto²⁶ vadeyyāsi, dutiyam mahāupaṭṭhānakāle, tatiyam pāsādam²⁷ abhirūhamāno sopānasīse ṭhatvā, catuttham vāsaghare²⁸ siri-

¹ Bīd -sī. ² Bī bhesajjam tāpesi, Bī bh. tāpeti. ³ Bīd -titi. ⁴ Bīd passitum me. ⁵ Cks kamma. ⁶ Bīd -namga-. ⁷ Cks -kkāga-, Bī nam punnagabbhā, Bīd paripunnagabbhā. ⁸ Bīd jātasava. ⁹ Bīd omit kumāro. ¹⁰ Bīd nāmama-kamsu ¹¹ Cks vaḍḍhento, Bīd vaḍḍhante. ¹² tasmim - - - nisīdi wanting in Bī. ¹³ Bīd -niya. ¹⁴ Bīd -sinnehena. ¹⁵ Bīd na dhammam. ¹⁶ Bīd -dabbāvam. ¹⁷ Bīd add ca. ¹⁸ Bīd -yissati. ¹⁹ Bīd niha-. ²⁰ Bīd pana tam ṭhapesi, Bīd pana tam vatthapeṣi. ²¹ Bīd add va. ²² Cks -dam. ²³ Bīd sayana.

gabbam pavisanto ummāre thatvā¹ ti. So „sādhū“ 'ti sampaticchitvā ācariyam vanditvā gato², uparajje³ patitthāya pitu accayena rajje patitthāsi. Tassa putto soḷasavassakāle rañño uyyānakiḷādīnaṃ atthāya nikkhamantassa sirivibhavam⁴ disvā pitaram⁵ māretvā⁶ rajjam gahetukāmo hutvā attano upatthā- 5 kānam kathesi. Te „sādhū deva, mahallakakāle laddhena issariyena ko⁷ attho, yena kenaci upāyena rājānam māretvā rajjam gaṇhitum vaṭṭatīti“ vadimsu. Kumāro „visam khādāpetvā māressāmīti“ pitarā saddhim sāyamāsam bhuñjanto visam gahetvā⁸ nisīdi. Rājā bhattapātiyam bhatte⁹ āradhe 10 yeva paṭhamam gātham āha:

1. Viditam thusam undurānam, viditam pana taṇḍulam,
thusam thusam vivajjetvā taṇḍulam pana khādare ti. 149.

Tattha viditan ti kālavaddale¹⁰ pi andhakāre undurānam thuso thusabbhāvena taṇḍulo¹¹ ca taṇḍulabhāvena vidito pākato yeva¹², idha pana līṅgavi- 15 pallāsavasena¹³ thusam viditam taṇḍulan ti vuttam, khādare ti thusam vajjetvā taṇḍulam eva khādanti, idam vuttam hoti: tāta kumāra yathā undurānam andhakāre pi thuso thusabbhāvena taṇḍulo taṇḍulabhāvena pākato te thusam vajjetvā taṇḍulam eva khādanti evam evam mama pi tava visam gahetvā nisinnabbhāvo pākato ti. 20

Kumāro „nāto 'mhīti“ bhīto bhattapātiyam visam upanetum¹⁴ avisahitvā utthāya rājānam vanditvā gato¹⁵. So¹⁶ tam attham attano upatthākānam ārocetvā „ajja tāv' amhi nāto, idāni katham māressāmīti“ pucchi. Te tato paṭṭhāya uyyāne paticchannā hutvā nikaṇṇikavasena¹⁷ mantayamānā „atth' eko 25 upāyo, khaggaṃ sannayhitvā¹⁸ mahāupatthānam¹⁹ gatakāle amaccānam antare thatvā rañño pamattabhāvam nātvā khaggena paharitvā māretum vaṭṭatīti“ vavatthapesum. Kumāro „sādhū“ 'ti sampaticchitvā mahāupatthānakāle²⁰ sannaddha-

¹ Bīd tato. ² Bīd op-. ³ Cks -vañca. ⁴ Cks -ram. ⁵ Cks māressāmī. ⁶ Cks omit ko. ⁷ Bīd add na. ⁸ Bī bhuddena, Bī bhutte ⁹ Bī kālabaddamle, Bīd kāle vikāle. ¹⁰ Cks -le, Bīd -lā. ¹¹ Bīd omit yeva. ¹² Bīd -llāsena. ¹³ Bīd pātetum. ¹⁴ Bīd tato palāyi. ¹⁵ Bīd omit so. ¹⁶ Ck nikaṇṇaka-, Ck kanaka- corr. to nikaṇṇika-, Bīd nikk-. ¹⁷ Cks sannihitvā, Bī sanhayitvā. ¹⁸ Bīd -na. ¹⁹ Cks -tthākakāle, Bī upatthānamkā-.

khaggo¹ gantvā ito c' ito ca² rañño paharaṇokāsaṃ upadhāresi³. Tasmiṃ khaṇe rājā dutiyaṃ gātham āha:

2. Yā⁴ mantāṇā⁵ araññasmiṃ yā ca gāme nikaṇṇikā⁶

yañ⁷ c' etaṃ iti c' iti ca⁸ etaṃ pi viditaṃ mayā ti. 150.

3. Tattha araññasmiṃ ti uyyāne, nikaṇṇikā⁹ ti kaṇṇamūle mantāṇā¹⁰, yañ¹¹ cetāṃ¹² iti cīti cā¹³ 'ti yañ ca etaṃ idāni mama paharaṇokāsapariyesanaṃ¹⁴, idaṃ vuttaṃ hoti: tāta kumāra, yā eṣā tava attano upatṭhākehi saddhiṃ uyyāne ca gāme ca nikaṇṇikā¹⁵ mantāṇā¹⁶ yañ c' etaṃ idāni mama maraṇatthāya¹⁷ iti c' iti ca¹⁸ kāraṇaṃ¹⁹ etaṃ pi²⁰ sabbaṃ mayā nātaṃ ti.

10. Kumāro „jānāti me veribhāvaṃ pitā“ ti²¹ palāyitvā upatṭhākānaṃ ārocesi. Te sattatṭhādivase atikkamitvā „kumāra na te pitā²¹ veribhāvaṃ jānāti, takkamattena tvaṃ evaṃsaññī ahoṣi, mārehi na“ ti vadiṃsu. So ekadivasaṃ khaggaṃ gahetvā sopānamatthake²² gabbhe atṭhāsi. Rājā sopānamatthake²³ ṭhito tatiyaṃ gātham āha:

3. Dhammena kira jātassa pitā puttassa makkaṭo

daharass' eva santassa dantehi phalam acchidā²⁴ ti. 151.

Tattha dhammena 'ti sabhāvena, puttassa makkaṭo ti pitā makkaṭo puttassa makkaṭapotassa²⁴, idaṃ vuttaṃ hoti: yathā araññe jāto makkaṭo attano yūthapariharaṇaṃ āsāṃkanto taruṇassa makkaṭapotakassa²⁴ dantehi phalaṃ chinditvā purisabhāvaṃ nāseti tathā tava pi²⁵ atirajjakāssa phalaṃ uppāpetvā²⁶ purisabhāvaṃ nāsesāmiti.

Kumāro „gaṇhāpetukāmo maṃ pitā“ ti bhūto palāyitvā „pitārā maṃ²⁷ santajjito“ ti upatṭhākānaṃ ārocesi. Te adhamāsamatte²⁸ vītivatte „kumāra, sace taṃ rājā jāneyya ettakaṃ kālāṃ nādhivāseyya, takkamattena tayā kathitaṃ²⁹,

¹ Bīd add hutvā. ² Ck^o ito ci. ³ Bīd -ti. ⁴ Ck^o sā. ⁵ Bīd -nā. ⁶ C^o nikaṇṇi-corr. to nikaṇṇi-, Bīd nikk-, Bī nikkammikā. ⁷ Ck^o yā. ⁸ Bī iti cinti ca, Bīd iti cintitaṃ. ⁹ Ck^o -kanni-, Bī nikk-. ¹⁰ Ck^o mantāṇā, C^o mantāṇna corr. to mantāṇā, Bīd mantāṇā. ¹¹ Ck^o ya. ¹² Ck^o cenāṃ, C^o cenāṃ corr. to cetāṃ. Bī cetāṃ. ¹³ Bī ti cinti ta, Bīd iti cintitaṃ. ¹⁴ Bī -kāsampa-, Bīd -kāsaṃ pa-. ¹⁵ Bīd nikk-. ¹⁶ Ck^o Bīd -nā. ¹⁷ Bī haraṇatthāya, paharaṇatthāya. ¹⁸ Bīd iti cintitaṃ. ¹⁹ Bī omits kāraṇaṃ. ²⁰ Ck^o -vam, Bīd etaṃ, omitting pi. ²¹ Bīd add tato. ²² Bīd jita na te. ²³ C^o -na- corr. to -ṇa-, Bīd -ṇa-. ²⁴ Bīd acchidā. ²⁵ Bīd -takassa. ²⁶ Bīd tvaṃ in the place of tavapi. ²⁷ Bīd uppāpetvā. ²⁸ so Ck^o Bīd instead of haṃ? C^o pitarampi. ²⁹ Bīd adha-. ³⁰ Ck^o -tauti.

mārehi nan⁴ ti vadimsu. So ekadivasam khaggaṃ gahetvā uparipāsāde sirisayanam pavisitvā „āgacchantam ſeva nam paharissāmiti¹“ heṭṭhā pallamke nipajji². Rājā bhuttasāya-māso parijanam uyyojetvā „nipajjissāmiti“ sirigabbham pavisitvā³ ummāre ṭhatvā catutṭham gātham āha:

4. Yam etam parisappasi ajā kāṇā⁴ va sāsape

yo p' āyam heṭṭhato seti etam pi viditam⁵ mayā ti. 152.

Tattha parisappasiti⁶ bhayena ito c' ito ca hosi⁷ sāsape ti sāsapakkhetto, yo pāyan ti yo pi ayam, idam vuttam hoti: yam pi etam⁸ sāsapavanam⁹ pavitṭhakāṇaelako¹⁰ viya bhayena ito c' ito ca saṃsappasi pathamam¹¹ visam gahetvā¹² āgato si¹³ dutiyam khaggena paharitukāmo hutvā āgato si tatiyam khaggaṃ ādāya sopānamatthake¹⁴ ṭhatvā¹⁵ aṭṭhāsi idāni mam¹⁶ māressāmiti heṭṭhā sayane nipanno si sabbam etam jānāmi, na tam¹⁷ idāni lajjāmi¹⁸, gahetvā rājānam kāremīti¹⁹, evam tassa 'ajānantass' eva sā gāthā tam²⁰ attham²¹ dīpeti.

Kumāro „ñāto 'mhi pitarā, idāni mam nāsessatīti“ bhayappatto²² heṭṭhā sayanā nikkhamitvā khaggaṃ rañño pādāmūle chaddetvā²³ „khamāhi me devā“ 'ti pādāmūle udarena²⁴ nipajji. Rājā „na mayham koci²⁵ kammam jānātīti tvam cintesīti“ tam tajjetvā saṃkhalikabandhanena bandhāpetvā kāra-²⁶ ṇagharam²⁷ pavesetvā²⁸ ārakkham ṭhapesi. Tadā rājā Bodhisattassa guṇam sallakkhesi. Tato²⁹ aparabhāge kalam akāsi. Tassa sarīrakiccaṃ katvā kumāram bandhanāgārā niharitvā rajje patitṭhāpesum.

Satthā imam desanam³⁰ āharitvā „evam mahārāja porāṇaka-³¹ rājāno āsamkitabbayuttakam āsamkantīti“ imam³² kāraṇam kathesi,

¹ C¹ pari- corr. to pahari-, B¹d māressāmi. ² B¹d nisīdī. ³ B¹d -santo. ⁴ B¹ ajakāro, B¹d ajjakāro. ⁵ C¹ -tam. ⁶ C¹ -tīti. ⁷ B¹ sappesi, B¹d sappeti. ⁸ B¹ yathā piyanti etam tvam, B¹d yam pi etam tvam. ⁹ C¹ -na, B¹ sāsapānam. ¹⁰ C¹ -kāna elako, B¹ -kāle elako, B¹d -kā elakā. ¹¹ C¹ add kā. ¹² B¹ ālāmāsi, B¹d agamāsi. ¹³ C¹ -na- corr. to -pa-, B¹d -na-. ¹⁴ B¹d omit ṭhatvā. ¹⁵ C¹ mam, B¹ tam. ¹⁶ B¹d tvam. ¹⁷ B¹d visajjāmi. ¹⁸ B¹d kārapessāmiti. ¹⁹ C¹ B¹d repeat tam. ²⁰ B¹d repeats attham. ²¹ C¹ dīpenti. ²² B¹ adds se, B¹d so. ²³ B¹d chaddetvā. ²⁴ B¹d urena. ²⁵ C¹ kecī. ²⁶ C¹ kāraṇatthagharām, C¹ kāraṇatthagha- corr. to kāraṇagha-, B¹d bandhanāgharam. ²⁷ B¹d pavesāpetvā. ²⁸ B¹d so. ²⁹ B¹d dhammade-. ³⁰ C¹ idam.

evaṃ kathento pi rājā n' eva sallakkhesi. Satthā¹ jātakaṃ samo-
dhānesi: „Tadā Takkasilāyaṃ disāpāmokkho ācariyo aham evā²“ 'ti.
Thusajātakaṃ³.

9. Bäverujātaka.

- 5 Adassanena morassā 'ti. Idam Satthā Jetavane vi-
haranto hatalābhasakkāre titthiye ārabba katesi. Titthiyā hi
anuppanne Buddhe lābhino ahesuṃ uppanne pana⁴ hatalābhasakkārā
suriyuggamane khajjopanakā viya jātā. Tesam⁵ pavattiṃ ārabba⁶
dhammasabhāyaṃ katham samuṭṭhāpesuṃ. Satthā āgantvā „kāya nu
10 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā⁷“ ti pucchitvā „imāya
nāmā⁸“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi yāva guṇavanta
na uppajjanti tāva niggūṇā lābhagayasaṃgappattā⁹ ahesuṃ, guṇa-
vantesu pana uppannesu niggūṇā hatalābhasakkārā jātā¹⁰“ ti vatvā
atītaṃ āhari:
- 15 Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjam kārente
Bodhisatto morayoniyaṃ nibbattitvā vuddhim¹¹ anvāya so-
bhaggappatto araṇṇe vicari. Tadā ekacce vāṇijā disakākaṃ
gahetvā nāvāya Bäverurattṭhaṃ agamaṃsu¹². Tasmiṃ¹³ kira
kāle Bäverurattṭhe sakunā nāma n' atthi. Āgatāgata¹⁴ rattṭha-
20 vāsino taṃ kūpagge¹⁵ nisinnaṃ disvā „passath' imassa chavi-
vaṇṇaṃ galapariyosānaṃ mukhatuṇḍakaṃ maṇigūlakasadisāni¹⁶
akkhīnīti¹⁷“ kākaṃ eva pasamsitvā te vāṇijake¹⁸ āhaṃsu: „imaṃ
ayyo¹⁹ sakunaṃ amhākaṃ detha²⁰, amhākaṃ hi²¹ iminā attho²²,
tumhe attano rattṭhe aññaṃ labhissathā²³“ 'ti. „Tena hi mū-
25 lena²⁴ gaṇhathā²⁵“ 'ti. „Kahāpaṇena²⁶ no dethā²⁷“ 'ti. „Na

¹ B¹ omits evaṃ mahārāja - - - satthā. ² B^{1d} eva sammāsambuddho. ³ B^{1d} add aṭṭhamān. 9. Cfr. Minayeff in Mélanges Asiatiques tirés du Bulletin de l'Acad. de St. Pétersbourg. Tom. VI. p. 591. (CP). ⁴ B^{1d} add buddhe. ⁵ B^{1d} add tam. ⁶ B^{1d} add bhikkhū. ⁷ C¹ omits yasagga. ⁸ B^{1d} vuddhim. ⁹ B^{1d} āg-. ¹⁰ CP add ca. ¹¹ C¹ -te. ¹² B¹ sakunapaccāhike, B^{1d} pañcare. ¹³ C¹ -gulaka-, C¹ -gulaka- corr. to -gulaka-, B^{1d} maṇigūlasadisāni, B¹ maṇigūladasa-. ¹⁴ C¹ vāni-, C¹ vāni- corr. to vāni-. ¹⁵ C¹ ayye, CP B^{1d} ayya. ¹⁶ C¹ dethāti. ¹⁷ C¹ -kamhi, C¹ -kammi, CP -kampi. ¹⁸ C¹ add ti. ¹⁹ B¹ -lehi. ²⁰ B^{1d} pañ-
cakahā-.

demā“ 'ti. Anupubbena vadḍhetvā „satena dethā“ 'ti vutte
 „amhākaṃ esa bahūpakāro, tumhehi pana saddhim mettī'
 hotū“ ti kahāpaṇasataṃ gahetvā adamsu. Te taṃ gahetvā'
 suvaṇṇapaṇjare pakkhipitvā nānappakārena macchamaṃsena
 c' eva³ phalāphalena⁴ ca paṭijaggiṃsu. Aññesaṃ sakunānaṃ 5
 avijjamānatṭhāne⁵ dasahi asaddhammehi samannāgato kāko
 lābhaggayasaggappatto ahoṣi. Punavāre te vāṇijā ekaṃ ma-
 yūrarājānaṃ⁶ gahetvā yathā accharāsaddena⁷ vassati⁸ pānip-
 pahārasaddena⁹ naccati evaṃ sikkhāpetvā Bäverurattṭhaṃ
 agamaṃsu. So mahājane sannipatite 'nāvāya dhure tṭhatvā 10
 pakkhe vidhūnitvā¹⁰ madhurassaraṃ nicchāretvā nacci. Ma-
 nussā taṃ disvā somanassajātā „etaṃ ayyo¹¹ sobhaggappat-
 taṃ¹² susikkhitasakunārājānaṃ¹³ amhākaṃ dethā“ 'ti āhaṃsu.
 „Amhehi paṭhaṃaṃ kāko ānīto, taṃ gaṇhittha, idāni etaṃ
 morarājānaṃ ānāyimha, etaṃ¹⁴ pi yācatha, tumhākaṃ ratṭhe 15
 sakunānaṃ¹⁵ nāma gahetvā āgantum na sakkā¹⁶“ ti. „Hotu
 ayyo¹⁷, attano ratṭhe aññaṃ labhissatha, imaṃ no de-
 thā“ 'ti mūlaṃ vadḍhetvā sahasena gaṇhiṃsu. Atha naṃ
 sattaratanavicitte paṇjare tṭhapetvā macchamaṃsaphalāphalehi
 c' eva madhulājasakkharāpānakādīhi ca paṭijaggiṃsu. Ma- 20
 yūrarājā lābhaggayasaggappatto jāto. Tassāgatakālato paṭ-
 ṭhāya kākassa lābhasakkāro parihāyi, koci¹⁸ naṃ oloketum
 pi¹⁹ na icchatī²⁰. Kāko khādaniyabhojanīyaṃ alabhāmāno
 kākā 'ti vassanto gantvā ukkārabhūmiyaṃ otari.

Satthā dve vatthūni ghaṭetvā abhisambuddho hutvā imā gāthā 25
 abhāsi:

¹ C^{kp} mettīm, B^d metti. ² B^d netvā. ³ B^d omit ceva. ⁴ B^d -lehi. ⁵ C^p
 -ne thāne. ⁶ B^d morarā-. ⁷ C^s -ra-. ⁸ C^s naccati vassati. ⁹ C^s pāni-. ¹⁰
 C^k vidhu-, C^p vidhu-, Bⁱ vadhu-, B^d pakkhāranitvā. ¹¹ B^d ayyā. ¹² C^k -tto,
 C^s -tto corr. to -ttaṃ. ¹³ B^d -taṃsa-. ¹⁴ C^{kp} evam, C^s evam corr. to etaṃ.
¹⁵ Bⁱ -ṇā, C^s -ṇānaṃ. ¹⁶ B^d sakkoti. ¹⁷ C^s ayye, B^d ayyā. ¹⁸ B^d add pi.
¹⁹ B^d -tum, omitting pi. ²⁰ C^k icchitī, B^d icchī.

1. Adassanena morassa sikhino mañjubhāṇino
kākaṁ tattha apūjesuṁ maṁsena ca phalena ca. 153.
2. Yādā ca sarasampanno moro Bāverum āgamā
atha lābho ca sakkāro vāyasassa ahāyatha¹. 154.
- 5 3. Yāva n' uppajjati Buddho dhammarājā pabhaṁkaro
tāva aññe apūjesuṁ puthū² samaṇabrāhmaṇe. 155.
4. Yādā ca sarasampanno Buddho dhammam adesayi
atha lābho ca sakkāro titthiyānaṁ ahāyathā³ ti. 156.

Tattha sikhino⁴ ti sikhāya samannāgatassa, mañjubhāṇino ti ma-
10 dhurasarassa, apūjesuṁ ti pūjayimsu⁵, tattha⁶ phalena cā 'ti nānappa-
kārena⁶ phalāphalena ca⁷, Bāverum āgato ti⁸ Bāveruraṭṭhaṁ⁹ āgato, Bāveruṁ
ti pi pātho, ahāyathā ti parihīno¹⁰, dhammarājā ti navahi lokuttara-
dhammehi parisāṁ rañjetitī dhammarājā, pabhaṁkaro ti satta-loka-saṅkhāra-
lokesu¹¹ ālokassa katattā¹², sarasampanno ti brahmasarena samannāgato,
15 dhammam adesayitī catusaccadhammaṁ pakāsesitī¹³.

Imā catasso gāthā bhāsitvā¹⁴ jātakaṁ samodhānesi: „Tadā
kāko Nigaṇtho Nāthaputto¹⁵ ahosi, morarājā¹⁶ aham evā¹⁷“ 'ti.
Bāverujātakaṁ¹⁸.

10. Visayahajātaka.

- 20 Adāsi dānānīti. Idam Satthā Jetavane viharanto Anā-
thapiṇḍikaṁ ārabha kathesi. Vatthum heṭṭhā Khadiraṅgārājātaka¹⁹
vitthāritam eva. Idha pana Satthā Anāthapiṇḍikaṁ āmantetvā „po-
rāṇakapaṇḍitā²⁰ gahapati 'dānaṁ mā adāsiti²¹“ ākāse ṭhatvā vāren-
tam Sakkam devarājānaṁ²² paṭibāhitvā dānaṁ dadimsu²³ yevā²⁴ ti
25 vatvā tena yācito atitam āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadaṭṭe rajjaṁ kārente
Bodhisatto asitikoṭṭidhanavibhavo²⁵ Visayho²⁶ nāma seṭṭhi

¹ Ck abbā-, C² abbā- corr. to ahā-. ² C² B² puthu. ³ vāyasassa - - - sikhino
wanting in B¹. ⁴ B¹ apū-. ⁵ B¹ add maṁsena ca. ⁶ B¹ add maṁsena;
C² -kārena. ⁷ C² ma. ⁸ C² gamā si in the place of bāverum āgato ti. ⁹
B¹ -raṭṭhe. ¹⁰ C² -ne, B¹ -nā. ¹¹ B¹ sattaokaśalokaśaṅkhāralokesu, B² satta-
loka saṅkhāralokaśaṅkhāralokesu. ¹² B¹ adds yā pabhaṅkaro, B² pabhaṅkaro. ¹³
B¹ -tīti, C² -si itī, C³ -si itī. ¹⁴ B¹ -setvā. ¹⁵ B¹ nada-, B² nāta-. ¹⁶ B¹
moro-, B² add pana. ¹⁷ B¹ eva sammāsambuddho. ¹⁸ B¹ add navamaṇi.
¹⁹ B¹ khadiraṅgajā-. ²⁰ B¹ -rāpi. ²¹ B¹ dānaṁ adamsūti vatvā. ²² B¹ de-
vānamindaṁ. ²³ B¹ adamsu. ²⁴ C² B¹ omit dhana. ²⁵ B¹ viṣeyyo.

hutvā pañcāhi sīlehi samannāgato dānājjhāsayo dānābhirato
 ahoṣi. So catūsu nagaradvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre ti'
 chasu ṭhānesu dānasālā¹ kāretvā² dānaṃ pavattesi, divase di-
 vase chasatasahassāni nikkhamanti⁴, Bodhisattassa ca yāca-
 kānañ⁵ ca ekasādisam⁶ eva bhattaṃ hoti. Tassa Jambudīpaṃ⁵
 unnaṃgalaṃ katvā dānaṃ dadato dānānubhāvena Sakkabha-
 vanaṃ⁷ kampi, devarañño paṇḍukambalasilāsanaṃ uphākāraṃ
 dassesi. Sakko „ko nu kho maṃ ṭhānā cāvetukāmo“ ti upa-
 dhārento mahāseṭṭhiṃ disvā „ayaṃ Visayo⁸ ativiya pattha-
 ritvā sakala-Jambudīpaṃ unnaṃgalaṃ katvā⁹ dānaṃ deti,¹⁰
 iminā dānena maṃ¹⁰ cāvetvā sayāṃ Sakko bhavissati maññe,
 dhanam assa nāsetvā etaṃ daliddaṃ¹¹ katvā yathā dānaṃ na
 deti tathāssa kāressāmīti¹²“ cintetvā sabbaṃ¹³ dhanadhañ-
 ñaṃ¹⁴ telamadhuphāṇitādiṃ¹⁵ antamaso dāsakammakaraṇorisaṃ
 pi antaradhāpesi¹⁶. Dānavyāvatā āgantvā „sāmi dānaggaṃ¹⁵
 pacchannaṃ¹⁷, thapitaṭhapitaṭṭhāne kiñci na passāmā“ ti
 ārocayimsu. „Ito paribbayaṃ āharatha, mā dānaṃ pacchindathā“
 ti bhariyaṃ pakkosāpetvā „bhadde dānaṃ pavattāpehīti“ āha.
 Sā sakalagehaṃ¹⁸ vicinitvā adḍhamāsakamattam pi adisvā
 „ayya, amhākaṃ nivatthavattam¹⁹ ṭhapetvā aññaṃ kiñci na²⁰
 passāmi, sakalagehaṃ tucchan“ ti āha. Sattaratanagabbhesu
 dvāraṃ vivarāpetvā na kiñci addasaṃsu²⁰, seṭṭhiṃ ca bhariyaṃ
 ca ṭhapetvā añña²¹ dāsakammakarāpi²² na paññāyimsu. Puna
 Mahāsatto bhariyaṃ āmantetvā „bhadde, na sakkā dānaṃ
 pacchindituṃ, sakalanivesanaṃ vicinitvā kiñci upadhārehīti“²⁵
 āha. Tasmiṃ khāṇe eko tiṇahārako asitaṃ c' eva kājaṃ ca
 tiṇabandhanarājuṇ ca dvārantare chaḍḍetvā palāyi. Seṭṭhi-
 bhariyā naṃ²³ disvā „sāmi imaṃ ṭhapetvā aññaṃ na passā-

¹ Ck^o omīti ti, Bīd^o attanodvāre ti. ² Bīd^o -lāyo. ³ Bīd^o kārapetvā. ⁴ Bīd^o nikkhamitvā
 adāsi. ⁵ Bīd^o vaṇibhakayā-. ⁶ Ck^o ekadivasam. ⁷ Bīd^o sakkabha-. ⁸ Bī^o vesegho. ⁹ Bīd^o
 kārento. ¹⁰ Ck^o mañ. ¹¹ C^o dali- corr. to dali-. ¹² Bīd^o tathā karissāmīti. ¹³
 C^o Bīd^o sabba. ¹⁴ Bīd^o -ñña. ¹⁵ Ck^o talaṃ-, Bīd^o -tasakkarādiṇi. ¹⁶ Bīd^o add tadā.
¹⁷ Bīd^o pacchi-. ¹⁸ C^o sakagehaṃ, Bī^o sakagehi, Bīd^o sakalagehe. ¹⁹ Ck^o nivatta-,
 Bī^o nivattavattam, Bīd^o nivattavattam. ²⁰ Bī^o addesa, Bīd^o addassa. ²¹ Ck^o añña.
²² Bīd^o -karadāsāpi. ²³ Bīd^o taṃ.

mīti“ āharitvā adāsi. Mahāsatto „bhadde, mayā ettakam
 kālam tiṇaṃ nāma na lāyitapubbaṃ¹, ajja pana tiṇaṃ lāyitvā
 āharitvā vikkīṇitvā yathānucchavikam dānaṃ dassāmīti“ dānu-
 pacchedabhayena² asitaṃ c' eva kājaṇ ca rajjuṇ ca gahetvā
 5 nagarā nikkhamma³ tiṇavatthum⁴ gantvā tiṇaṃ lāyitvā „eko⁵
 ambhākam bhavissati, ekena⁶ dānaṃ dassāmīti“ dve tiṇakalāpe
 bandhitvā kāje⁷ laggetvā⁸ ādāya gantvā nagaradvāre vikkīṇitvā
 māsake gahetvā⁹ ekam koṭṭhāsaṃ yācakānaṃ adāsi. Yācakā
 bahū, tesam „mayham pi dehi¹⁰, mayham pi dehiti“ vadantānaṃ
 10 itaram pi koṭṭhāsaṃ datvā taṃ¹¹ divasaṃ saddhiṃ bhariyāya
 anāhāro vītinaṃesi. Iminā niyāmena cha divasā vītivatā.
 Ath' assa sattame divase tiṇaṃ āharamānassa sattāhaṃ nirāhā-
 rassa pakatisukhumālassa¹² nalāṭe¹³ suriyātapena pahaṭamatte¹⁴
 akkhini bhamimsu. So satim paccupaṭṭhāpetum¹⁵ asakkonto
 15 tiṇaṃ avattharitvā pati¹⁶. Sakko tassa kiriyaṃ upadhāra-
 yamāno¹⁷ vicarati¹⁸. So¹⁹ taṃ khaṇaṃ²⁰ āgantvā ākāse ṭhatvā
 paṭhamaṃ gātham āha:

1. Adāsi dānāni pure²¹ Visayha,
 dadato ca²² te khayadhammo ahosi,
 20 itoparaṇ²³ ce na dadeyya dānaṃ
 tiṭṭheyyum te saṃnāmantassa²⁴ bhogā ti. 157.

Tass' attho: ambho Visayha, tvaṃ ito pubbe tava gehe dhane vijjamaṇe
 sakala-Jambudīpaṃ²⁵ unnaṃgalaṃ katvā²⁶ dānaṃ adāsi, tassa ca evaṃ²⁷ da-
 dato bhogānaṃ ca khayadhammo khayabhāvo²⁸ ahosi, sabbam sāpateyyaṃ khī-
 25 naṃ, itoparaṇ²⁹ ce pi³⁰ dānaṃ na³¹ dadeyyāsi³² tava saṃnāmantassa³³ bhogā tath'

¹ Cks lāyitabbam. ² Bⁱ -pacchedana-, B^d -pacchadana-. ³ B^d -mitvā. ⁴ B^d tiṇabhūmi. ⁵ B^d ettakam. ⁶ B^d ettakam. ⁷ Cks kāce. ⁸ Cks Bⁱ laggitvā. ⁹ B^d labhitvā; nagarā - - - gahetvā wanting in Bⁱ. ¹⁰ B^d omit tesam mahampi dehi. ¹¹ Cks omit taṃ. ¹² B^d atisukhu-. ¹³ Bⁱ -te, Cks -ṭena. ¹⁴ Bⁱ -ttena, B^d -ta-mattena. ¹⁵ Cks -tum. ¹⁶ B^d add aṭha. ¹⁷ B^d -ri-. ¹⁸ B^d -rauto. ¹⁹ Bⁱ sakko. ²⁰ B^d khaṇaṇṇeva. ²¹ B^d pubbe. ²² B^d va. ²³ Cks -raṇi. ²⁴ B^d samya-. ²⁵ Ck -pa, C^s -pe. ²⁶ B^d karitvā. ²⁷ C^s cevaṃ, Ck ce evaṃ. ²⁸ B^d khayasabhāvo. ²⁹ B^d -raṇi. ³⁰ B^d add tvaṃ. ³¹ Cks omit na. ³² B^d dānaṃ dadeyya kassaci kiñci na dadeyyāsi. ³³ B^d samyamantassa, and add adadantassa.

eva tiṭṭheyyum, ito paṭṭhāya na dassāmiti¹ mayham paṭiññam dehi, aham te bhoge dassessan² ti.

Mahāsatto tassa vacanam sutvā „ko si tvaṃ“ ti āha. „Sakko 'ham asmīti“. Bodhisatto³ „Sakko nāma sayam dānam datvā silam samādiyivā⁴ uposathakammam katvā satta 5 vatapadāni⁵ pūretvā Sakkattam patto⁶, tvaṃ pana attano⁷ issariyakārakam⁸ dānam vāresi, anariyam vata karosīti“ vatvā tisso gāthā abhāsi :

2. Anariyam ariyena sahasanetta
suduggatenāpi akiccam āhu,
mā vo' dhanam tam¹⁰ ahuvā janinda¹¹
yambhogahetu¹² vijahemu saddham. 158.
3. Yena eko ratho yāti yāti tenāparo¹³ ratho,
porānam nihitam¹⁴ vadḍham¹⁵ vadḍhataṃ ñeva¹⁶ Vāsava. 159.
4. Yadi hessati dassāma, asante kim dadāmase,
evam bhūtāpi dassāma, mā dānam pamadamhase¹⁷ ti. 160.

Tattha anariyam ti lāmakam pāpakammam, ariyena¹⁸ 'ti parisuddhācārena ācāraariyena¹⁹, suduggatenāpi ti sudaliddenāpi²⁰, akiccamāhū ti akattabbhan ti²¹ Buddhādayo ariyā vadanti, tvaṃ pana mam²² anariyamaggaṃ āropesiti²³ adhippāyo, vo²⁴ ti nīpātamattaṃ yambhogahetū²⁵ 'ti yassa dha- 20 nassa paribhuñjanahetu mayam dānasaddham²⁶ vijahemu pariccajeyyāma tam no dhanam eva mā ahu na no tena dhanena attho ti dīpeti, ratho ti yam kiñci yānam, idaṃ vuttam hoti: yena maggena eko ratho yāti añño pi ratho yāti²⁷, rathassa gatamaggo²⁸ eso ti ten' eva maggena yāti, porānam nihitam vad- dham²⁹ ti yam mayā pubbe nihitam vadḍham³⁰ tam mayi dharante³¹ 25 yeva mā tiṭṭhatū³² 'ti attho, evam bhūtā ti evam tiṇhārāhabhūtāpi

¹ Bīd add tvaṃ. ² Bīd dassassāmi. ³ Bīd add tassa vacanam sutvā sakka. ⁴ Bīd -dayi-. ⁵ Ck vatapādāni, Bī vattapādāni, Bd vattapādāni. ⁶ Bī sakkat- tappatto, Bd -ttampatto. ⁷ Bīd adda ca. ⁸ Bīd -raṇam. ⁹ Ck ve, C^s no corr. to vo, Bī omits vo, Bd kho. ¹⁰ Ck danattam, C^s dhanantā. ¹¹ Bīd devarāja. ¹² Bī yam-, Bd yambhogahetū, Ck^s -tu corr. to -tuṃ. ¹³ Bīd tenaparo. ¹⁴ Bī -ta. ¹⁵ Bīd vattam. ¹⁶ Bīd vattamāññeva. ¹⁷ pamadamhase, Bd mamamhase. ¹⁸ Ck^s anari-. ¹⁹ Bī omits ācāra, Bd omits ācāraariyena. ²⁰ C^s -li- corr. to -li-. ²¹ Ck^s akat- tabbāniti-. ²² Ck maggaṃ, C^s maggaṃ corr. to mam. ²³ Bīd ārocāpesiti. ²⁴ Bī te, Bd kho. ²⁵ Bīd omit yam. ²⁶ Bīd dānam-. ²⁷ Ck^s omit yāti. ²⁸ Ck omits gata. ²⁹ Bīd vattan. ³⁰ Ck^s vadḍhan, Bīd vattam. ³¹ Ck dhārento, Ck^s add vadḍhantu. ³² Bīd yeva tumhe ca mā tiṭṭhathā.

yāva jivāma tāva¹ dassāma yeva, kimkāraṇā: mā dānaṃ pamadamhase²
adanto³ hi dānaṃ pamajjati nāma na sarati na sallakkheti⁴, ahaṃ⁵ pana
jivamāno dānaṃ pamussitum⁶ na tejhāmi, tasmā⁷ dassāmi yevā 'ti dīpeti.

Sakko taṃ paṭibāhitum asakkonto „kimatthāya dānaṃ
5 dadāsīti⁸“ pucchi⁹. „N' eva Sakkattaṃ na Brahmattaṃ pat-
thayamāno sabbaññutaṃ patthento panāhaṃ dadāmīti¹⁰“.
Sakko tassa vacanaṃ sutvā tuṭṭho hatthena piṭṭhiṃ parimajji.
Bodhisattassa taṃ khaṇaṃ ñeva paribhuttamattassa¹¹ eva sa-
kalasarīraṃ¹² paripūri. Sakkānubhāvena pan' assa¹³ sabbo¹⁴
10 vibhavaparichedo paṭipākatiko va ahoṣi. Sakko „mahāseṭṭhi
tvaṃ ito paṭṭhāya divase divase dvādasasatasahassāni vissaj-
jento dānaṃ dehīti¹⁵“ tassa gehe aparimāṇaṃ dhanam katvā
taṃ uyyojetvā sakatṭhānam eva gato.

Satthā imaṃ desanaṃ¹⁶ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
15 seṭṭhibhariyā Rāhulamatā ahoṣi, Visayho¹⁷ ahaṃ evā¹⁸ 'ti. Vi-
sayhajātakaṃ¹⁹. Kokilavaggo catuttho.

5. CULLAKUṆĀLAVAGGA.

1. Kaṇḍarijātaka.

Narānaṃ²⁰ āramakarāsū²¹ 'ti. Imassa jātakassa vitthāra-
20 kathā Kuṇāla-jātaka²² āvibhavissatīti. Kaṇḍarijātakaṃ²³.

¹ Bīd add taṃ. ² Bīd add ti. ³ Bī adidanto, Bī adadanto. ⁴ Bīd add yeva.
⁵ Cks ahaṃ. ⁶ Bīd samu-. ⁷ Bīd add dānaṃ. ⁸ Bīd adāsīti. ⁹ Bīd adds bo-
dhisatto. ¹⁰ Bīd add āha. ¹¹ Cks -ram. ¹² Bīd cassa in the place of panassa.
¹³ Cks sabbe. ¹⁴ Bīd dadāhīti. ¹⁵ Bīd dhammade-. ¹⁶ Bīd add pana seṭhi.
¹⁷ Bīd eva sammāsambuddho. ¹⁸ Bīd add dasamaṃ. ¹⁹ Bī navamaṃ, Bī na-
gamaṃ. ²⁰ Bīd āramaṃ karassu. ²¹ Bī kaṇḍāla-, Bīd kuṇḍala-. ²² Bī takkā-
rika-, both add paṭhamam.

2. Vānarajātaka.

Asakkhim¹ vata attānan ti. Idam Satthā Veluvane viharanto Devadattassa vadhāya parisakkanam² ārabha kathesi. Vatthum heṭṭhā³ vitthāritam eva⁴.

Atīte pana⁵ Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kā- 5
rente Bodhisatto Himavantapadese⁶ kapiyoniyam nibbat-
titvā vayappatto Gaṅgātīre vasi. Ath' ekā anto Gaṅgāya⁷
sumsumārī Bodhisattassa hadayamamse dohaḷam uppādetvā
sumsumārassa kathesi. So „Bodhisattam udake nimujjāpetvā
māretvā hadayamamsam gahetvā sumsumāriyā dassāmīti“ cin- 10
tetvā Mahāsattam āha: „ehi samma, antaradīpake phalāphale
khādītum gacchāmā“⁸ ti. „Aham katham⁹ gamissāmīti“ āha.
„Tam mama piṭṭhiyam nisīdāpetvā nessāmīti“. So tassa cittam
ajānanto lamghitvā piṭṭhiyam nisīdi. Sumsumāro thokaṃ gantvā
nimujjitum ārabhi¹⁰. Atha nam vānaro „kim¹⁰ bho mam udake 15
nimujjāpesīti“ āha. „Aham tam māretvā tava hadayamam-
sam mama bhariyāya dassāmīti“. „Dandha tvaṃ mama ha-
dayamamsam udare¹¹ ti maññasīti“. „Atha kahan¹² te ṭha-
pitan“ ti. „Etaṃ udumbare olambantaṃ na passasīti“. „Pas-
sāmi, dassasi pana me“ ti āha. „Āma dassāmīti“. Sum- 20
sumāro dandhatāya tam gahetvā nadītīre udumbaramūlam
gato. Bodhisatto tassa piṭṭhito lamghitvā udumbararukkhe ni-
sinno imā gāthā abhāsi:

1. Asakkhim¹ vata attānam utthātum udakā thalam,
idān' āham puna tuyham vasam gacchāmi vārija?. 161. 25
2. Alam etehi ambehi¹³ jambūhi panasehi ca
yāni pārāṃ samuddassa, varam¹⁴ mayham udumbaro. 162.
3. Yo ca uppatitam attham na khippam anubujjhati
amittavasam anveti, pacchā ca-m-anutappati¹⁵. 163.

2. Cfr. I p. 278, II p. 158, 206. ¹ Bīd -i. ² Cks -nam. ³ Cks omīt heṭṭhā. ⁴ Bīd add atītam āhari. ⁵ Bīd omīt pana. ⁶ Bīd -ppa-. ⁷ Bīd -yam. ⁸ Bīd add samma. ⁹ Bīd ārabhi. ¹⁰ Cks kim, Bīd kimkāraṇā. ¹¹ Bīd ure atthi. ¹² Bīd kahan. ¹³ Cks Bī ambehi, Bī sabbehi. ¹⁴ Ck varam. ¹⁵ Bīd ca anu-.

4. Yo ca uppatitam attham khippam eva nibodhati
muccate sattusambādā, na ca pacchānutappatīti. 164.

Tattha asakkhim¹ vatā 'ti samattho vata ahoṣim², utthātun 'ti ud-
dharitum, vārijā 'ti suṃsumāraṃ ālapati, yāni pārāṃ samuddassa³ 'ti
5 Gaṅgaṃ⁴ samuddanāmena ālapanto yāni samuddassa pārāṃ gantvā khāditaḍḍāni
alaṃ tehi⁵ vadati, pacchā camanutappatīti⁶ uppannaṃ attham khippam
ajānanto amittavasāṃ⁷ gacchati⁸, pacchā ca anutappatīti.

Iti so catūhi gāthāhi lokikakiccānaṃ⁹ nipphattikāraṇaṃ
kathetvā vanasaṇḍam eva pāvisi.

10 Satthā imaṃ desanaṃ¹⁰ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā
suṃsumāro Devadatto ahoṣi, vānaro aham evā¹¹ 'ti. Vānarajātakam¹²”.

3. Kuntanijātaka.

Avasimha tavāgāre ti. Idam Satthā Jetavane viharanto
Kosalarañño gehe nivutthaṃ kuntanisakuṇikam¹³ ārabha kathesi.
15 Sā kira rañño dūteyyahārikā¹⁴, dve potakāpi 'ssā atthi. Rājā tam
sakuṇikam ekassa rañño paṇṇam gāhāpetvā pesesi. Tassā gatakāle
rājakule dārakā te sakuṇapotake hatthehi parimaddantā¹⁵ māresuṃ.
Sā āgantvā te potake¹⁶ apassantī „kena me puttakā¹⁷ mārītā¹⁸ ti
pucchi. „Asukena ca asukena cā¹⁹ 'ti. Tasmiṃ²⁰ ca kāle rājakule
20 posāvanikavyaggho²¹ atthi kakkhalo pharusso, bandhanabalena tiṭṭhati.
Atha te dārakā naṃ²² vyaggham dassanāya²³ agamaṃsu²⁴. Sāpi
sakuṇikā tehi saddhim gantvā „yathā imehi mama puttakā²⁵ hatā²⁶
tath' eva te²⁷ karissāmīti²⁸ te dārake gahetvā vyagghassa²⁹ pādāmule
khipi. Vyaggho murumurāpetvā³⁰ khādi. Sā „idāni me manoratho
25 punṇo³¹ ti uppatitvā Himavantaṃ eva gatā. Tam kāraṇam sutvā³²
dhammasabhāyaṃ katham samutthāpesuṃ: „āvuso rājakule kira kun-

¹ Bid -i. ² Ck gaṅgā, Cg gaṅgāya. B¹ pārāṃ, B² gaṅgā. ³ Cks khāditaḍḍāti ti
ālaṇṭhehi. ⁴ Bid ca anu-. ⁵ Bid amittānaṃ va-. ⁶ Bid upagacchati. ⁷ Bid
lokassakic-. ⁸ Bid dhammade-. ⁹ B¹ bāna - - dutiyaṃ, B² omits the like. ¹⁰
Ck kuntani-, B¹ kantini-, B² kuntini-. ¹¹ Bid add ahoṣi. ¹² Cks paṭi-. ¹³ Cks
mate. ¹⁴ Cks putte. ¹⁵ Cks B¹ tasmiṃ, B² tasmi. ¹⁶ Cks posānika, Bid posā-
vanikavyaggho. ¹⁷ Bid omīti naṃ. ¹⁸ Bid -natthbya. ¹⁹ Bid āg-. ²⁰ Bid mārītā.
²¹ Bid ne. ²² Bid byaggha. ²³ Ck murumurāpetvā, B¹ murāpetvā, B² muruṃ-
murāpetvā. ²⁴ Ck putto. B¹ paripunṇo. ²⁵ Bid add bhikkhū.

tinī¹, yehi 'ssā potakā² mārītā te dārake vyagghassa purato³ pā-
tettvā⁴ mārāpetvā⁵ palātā⁶ ti. Sathā āgantvā „kāya nu 'ttha bhik-
khave etarahi kathāya sannisinā⁷ ti pucchitvā „imāya nāmā⁸ 'ti
vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esā attano potaghātake
ghātāpesi yevā⁹ 'ti vatvā¹⁰ atītaṃ āhari:

5

Atīte Bārāṇasīyaṃ Rodhisatto dhammena samena
rajjāṃ kāreti¹. Tassa nivesane ekā kuntanī¹⁰ dūteyyahārikā
ti sabbaṃ purimasadisam eva. Ayaṃ pana viseso: Ayaṃ¹¹
vyagghena dārake mārāpetvā cintesi: „idāni na sakkā mayā
idha vasitum, gamissāmi, gacchantī¹² ca¹³ rañño na anāro- 10
cettvā¹⁴ gamissāmi, ārocettvā va gamissāmīti¹⁵ sā rājānaṃ upa-
sāṃkamitvā vanditvā ekamantaṃ thitā „sāmi tumhākaṃ¹⁶ pa-
mādena mama puttake dārakā māresum, ahaṃ kodhavasikā
hutvā¹⁷ dārake patimāresim, idāni mayā idha¹⁸ vasitum na
sakkā¹⁹ ti vatvā paṭhamāṃ gātham āha:

15

1. Avasimha tavāgāre niccaṃ¹⁸ sakkatapūjitā,
tvam eva dānim akara¹⁹, handa rāja vajām' ahan ti. 165.

Tattha tvameva dānimakara 'ti maṃ paṇṇaṃ gāhāpetvā pesettvā
attano pamādena mama piyaputtake ārakkhanto tvaṃ nēva idāni etaṃ mama
gamanakāraṇaṃ²⁰ akari, handā 'ti vavassaggaṭṭhe²¹ nipāto, rājā 'ti Bodhi- 20
sattaṃ ālapati, vajāmahan ti gacchāmi ahaṃ.

Taṃ sutvā rājā dutiyaṃ gātham āha:

2. Yo ve kate patikate kibbise patikibbise
evaṃ²² taṃ sammatī²³ veraṃ vasa kuntanī²⁴ mā gamā ti. 166.

Tass' attho: yo puggalo parena kate kibbise attano puttamāraṇādike dā- 25
rupakamme kate puna attanā²⁵ tassa puggalassa patikibbise kate²⁶ pati-

¹ C^s -ni corr. to -ni. ² Bⁱ kira asukā nāma kantiṇilagā hissā potake, B^d kira asukā nāma kuntiniyā potakā yehi. ³ B^d pādamaḷe. ⁴ Bⁱ khirāpetvā, B^d khirāpitvā. ⁵ Bⁱ mārētvā. ⁶ Bⁱ himavantameva gatā, B^d himavantaṃ gatā. ⁷ Bⁱ attano potake ghātāke pārake gahetvā byagghassa pātāmūle khipitā himavantaṃ gatā, B^d a. potake dārake gahetvā b. pādakhipitvā l. g. ⁸ B^d adda tehi yācito. ⁹ B^d -si. ¹⁰ C^k -ni, C^s -ni corr. to -ni. ¹¹ B^d adda kuntinī. ¹² C^k -tīti. ¹³ B^d adda pana. ¹⁴ B^d anārocettvā na. ¹⁵ B^d adda pesettvā. ¹⁶ Bⁱ adda vete, B^d to. ¹⁷ C^k Bⁱ omits idha. ¹⁸ C^s nicca. ¹⁹ B^d -ri. ²⁰ B^d do-manassakā-. ²¹ B^d upasaggaṭṭhe. ²² C^k evaṃ. ²³ C^s B^d -ti. ²⁴ C^k kuntanī, C^s kuntanī. ²⁵ B^d -no. ²⁶ C^k patikate patikibbise.

kataṃ mayā tassa 'ti jānāti, evaṃ¹ taṃ sammattī² veraṃ³ ettakena taṃ veraṃ
sammattī vūpasantaṃ hoti, tasmā vasa kuntani⁴ mā gamā ti.

Taṃ sutvā⁵ tatiyaṃ gātham āha:

3. Na katassa ca kattā ca mettī⁶ sandhīyate⁷ puna,
5 hadayaṃ⁸ nānujānāti, gacchaṃ nēva rathesabbhā 'ti. 167.

Tattha na katassa ca kattā cā 'ti katassa ca abhibhūtaṃ⁹ upapīli-
tassa¹⁰ puggalassa idāni vibhattivipariṇāmaṃ¹¹ katvā yo kattā ca tassa¹²
cā 'ti imesaṃ dvinnāṃ puggalānaṃ puna¹³ mittabhāvo nāma na sandhīyati
na ghaṭṭiyatīti attho, hadayaṃ nānujānātīti tena kāraṇena mama hada-
yam idhavāsaṃ¹⁴ nānujānāti¹⁵, gacchaṃ nēva rathesabbhā 'ti tasmā ahaṃ
mahārāja gamissāmi yevā 'ti.

Taṃ sutvā rājā catuttham gātham āha:

4. Katassa c' eva kattā ca mettī¹⁶ sandhīyate¹⁷ puna
dhīrānaṃ no ca bālānaṃ, vasa kuntani¹⁸ mā gamā ti. 168.
15 Tass' attho: katassa c' eva¹⁹ puggalassa yo ca kattā tassa mettī²⁰ san-
dhīyate²¹ puna, sā puna²² dhīrānaṃ no ca bālānaṃ, dhīrānaṃ hi mettī²³
bhinnāpi puna ghaṭṭiyati²⁴, bālānaṃ pana sakīṃ bhinnā bhinnā va hoti²⁵, tasmā
vasa kuntani²⁶ mā gamā ti.

Sakunīkā „evaṃ sante pi na sakkā mayā idha²⁷ vasitum
90 sāmīti“ rājānaṃ vanditvā uppatitvā Himavantam eva gatā.

Satthā imaṃ desanaṃ²⁸ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
kuntani²⁹ yeva etarahi kuntani³⁰ ahosi, Bārāṇasirājā pana aham
evā“ 'ti. Kuntanijātakaṃ³¹.

¹ Cks evan. ² C² Bīd -ti. ³ Bīd veranti. ⁴ C² kaṇṭhanim, C² kuntanim. ⁵ Bīd
add kuntinī. ⁶ C² mettī. Bīd mittī. ⁷ C² sandhiyyate, C² sandhiyyate, Bīd san-
dhīyate. ⁸ Cks -yan. ⁹ Bīd add ca. ¹⁰ Bīd -piṇentassa. ¹¹ Cks vibhavanti-
¹² Bīd yo katassā ca akatassā. ¹³ Bīd omīti puna. ¹⁴ Cks -san. ¹⁵ Bīd add na-
ruccati. ¹⁶ Bīd mittī. ¹⁷ C² sandhiyyate, Bīd sandhiyate. ¹⁸ C² -kuntani,
C² -kuntani corr. to -ni, B¹ -kuntinī, B¹ -kuntinī. ¹⁹ Bīd omīti ceva. ²⁰ B¹
mittam, B¹ mittī. ²¹ B¹ sandhāyate, B¹ sandhiyate. ²² In C² puna is blotted
out, Bīd pana. ²³ Bīd mittī. ²⁴ Bīd -ti-. ²⁵ Cks ca honti. ²⁶ Cks -kunta-
nim, B¹ -kuntānaṃ, B¹ -kuntinim. ²⁷ Cks omīti idha. ²⁸ Bīd dhammade-. ²⁹
C² kuṇṭani, C² kuṇṭani, B¹ kuṇṭinī, B¹ kuṇṭinī. ³⁰ Cks kuṇṭani, B¹ kuṇṭinī,
B¹ kuṇṭinī. ³¹ C² kuṇṭani corr. to -ni, Bīd kuṇṭinī-, and add tatiyam.

4. Ambacorajātaka.

Yo nīliyaṃ¹ maṇḍayatīti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam ambagopakatheram² ārabha kathesi. So kira mahallakakāle pabbajitvā³ Jetavana-paccante ambavane paṇṇasālam kāretvā ambarukkhato patitāni ambapakkāni khādanto vicarati, attano sambandhamanussānam pi deti. Tasmim bhikkhācāram pavitthe ambacorakā ambāni pātetvā khāditvā ca gahetvā gacchanti. Tasmim khaṇe catasso seṭṭhithitaro Aciravatiyā nahātvā⁴ vicarantiyo tam ambavanam pavisiṃsu. Mahallako āgantvā tā disvā „tumhehi me ambāni khāditānīti“ āha. „Bhante, amhe idāni“ āgatā, na tumhākam ambāni khādāmā“ ti. „Tena hi sapatham karothā“ ti. „Karoma bhante“ ti sapatham⁵ karīṃsu. Mahallako tā hi⁶ sapatham kāretvā⁷ lajjāpetvā vissajjesi. Tassa tam kiriyam sutvā bhikkhū dhammasabbhāyam katham samuṭṭhāpesum: „āvuso asuko kira⁸ mahallako attano vasanakaambavanam⁹ pavittḥaseṭṭhithitaro¹⁰ sapatham kāretvā¹¹ lajjāpetvā vissajjesiti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinna“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti rutte „na bhikkhave idāni“ eva pubbe p' esa ambagopako hutvā ekā¹² seṭṭhithitaro sapatham kāretvā lajjāpetvā vissajjīti¹³ vatvā atitām āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjam kārente Bodhisatto Sakkattam kāresi. Tadā eko¹⁴ kūṭajaṭilo Bārāṇasim upanissāya naditīre ambavane paṇṇasālam māpetvā ambāni rakkhanto¹⁵ patitāni ambapakkāni khādanto sambandhamanussānam pi dadanto¹⁶ nānappakārena nicchājīvena jivikam kappento viharati¹⁷. Tadā Sakko devarājā „ke¹⁸ nu kho manussaloke mātāpitāro upatṭhahanti kule jeṭṭhāpacāyikakammam karonti dānam denti silam rakkhanti uposathakammam karonti, ke pabbajitvā samaṇadhammesu yuttapayuttā viharanti, ke anācāram carantīti¹⁹“ lokam volokento imam²⁰ ambago-

¹ Ck nīli-, Bīd nīli-. ² Ck -kam-, Bīd -kattheram. ³ Ck -jito. ⁴ Bīd nhāyitvā. ⁵ Bīd -neva. ⁶ Ck -thā, Ck -tham corr. to -thā. ⁷ Bī tāva, Bī tāsam. ⁸ Ck karonto, Ck karontā corr. to -to. ⁹ Bīd nāma. ¹⁰ Bīd -kam-. ¹¹ Bīd pavittḥa-. ¹² Bīd catasso. ¹³ Bīd visajjāpesiti. ¹⁴ Bīd omī eko. ¹⁵ Bīd add ambarukkhato. ¹⁶ Bī danto, Bī dento. ¹⁷ Bīd vicarati. ¹⁸ Ck kena, Ck ke corr. to kena. ¹⁹ Bīd karontīti. ²⁰ Bī idam. Bī omits imam.

pakaṃ anācāraṃ jaṭilaṃ¹ disvā „ayaṃ kūṭajaṭilo kasinapari-
kammādiṃ attano samaṇadhammaṃ pahāya ambavanaṃ rak-
khanto vicarati, saṃvejessāmi naṃ“ ti tassa gāmaṃ bhikkhāya
paviṭṭhakāle attano ānubhāvena ambe pātetvā corehi vilutte²
5 viya akāsi. Tadā Bārāṇasito catasso setṭhidiḥṭaro taṃ am-
bavanaṃ pavisiṃsu. Kūṭajaṭilo tā disvā „tumhehi³ ambāni
khāditaṇṇīti“ palibuddhi. „Bhante, mayaṃ idāni āgatā, na te
ambāni khādimhā“⁴ ti. „Tena hi sapathaṃ karoṭhā“⁵ ti.
„Katvā puna⁶ gantuṃ labhissāma bhante“ ti. „Āma labhis-
10 sathā“⁷ ti. „Sādhu bhante“ ti tāsāṃ⁸ jeṭṭhikā sapathaṃ ka-
ronti paṭhamāṃ gāthā āha:

1. Yo nīliyaṃ⁹ maṇḍayati saṇḍāsena vihaṇṇāti

tassa sā vasam anvetu yā te ambe¹⁰ avāharīti. 169.

Tass' attho: yo puriso palitāni kālavaṇṇakaraṇatthāya tiphalādīhi¹⁰ yoje-
15 tvā¹¹ kataṃ nīliyakāṃ¹² maṇḍayati nīlakesantare¹³ ca utṭhitāṃ¹⁴ uddharanto
saṇḍāsena vihaṇṇāti kilamati tassa evarūpassa mahallakassa sā vasam anvetu
tathārūpaṃ patim¹⁵ labhatu yā te ambe avāharīti.

Tāpaso „tvam ekamantaṃ tiṭṭhā“¹⁷ ti vatvā dutiyaṃ seṭ-
ṭhidiḥṭaram kāresi. Sā dutiyaṃ gāthā āha:

20 2. Vīsaṃ vā paṇṇuvīsaṃ¹⁸ vā ūnatīsaṃ vā¹⁹ jātiyā
tādisā patim mā laddhā²⁰ yā te ambe avāharīti. 170.

Tass' attho: nāriyo nāma paṇṇarasasolasavassakāle purisānaṃ piyā honti,
yā pana tava ambāni avāharī sā evarūpe yobbane patim alabhitvā jātiyā vīsaṃ
vā paṇṇuvīsaṃ vā²¹ ekena dvīhi ūnatāya ūnatīsaṃ²² vā vassāni patvā tādisā
95 paripakkavayā hutvāpi patim mā latthā²³ ti.

Tāya pi sapathaṃ katvā ekamantaṃ tṭhitāya tatiyā tati-
yam gāthā āha:

¹ Bīd kūṭajaṭilaṃ. ² Bīd vilumpanto. ³ Bīd add me. ⁴ Cks khāditaṇṇā, Bīd khā-
damhā. ⁵ Bīd adds sapathaṃ. ⁶ Bīd ca pana. ⁷ Bīd tāsū. ⁸ Cks nīlī-, Bī nīlām. Bīd
nīliyaṃ. ⁹ Cks amba. ¹⁰ Ck phalā-, Bī nīphalā-. ¹¹ Bīd omit yojetvā. ¹² Cks nīlī-,
Bīd nīlikāni. ¹³ Cks Bīd nīlā-. ¹⁴ Bī adds phalitaṃ, Bīd pa-. ¹⁵ Bīd omit sā. ¹⁶
Bī pati, Bīd pati. ¹⁷ Bīd tiṭṭhāhi. ¹⁸ Bīd paṇṇuvīsaṃ. ¹⁹ Bīd vā. ²⁰ all four
MSS pati mā laddhā. ²¹ Bīd vīsaṃ vā patvā ekavīsaṃ vā. ²² Bī unāva aya
tīsaṃ, Bīd unatīsaṃ, omitting ūnatāya. ²³ Cks patimalatthā, Bīd pati mā laddhā.

1. Dīgham gacchatu addhānaṃ ekikā abhisāriyā

samkete patim mā¹ addasa² yā te ambe avāharīti. 171.

Tasa³ attho: yā te ambe avāhari sā patim patthayamānā tassa santikaṃ abhisaranatāya abhisāriyā⁴ nāma butvā ekā⁵ adutiya gāvutaddhagāvutamattamā⁶ dīgham addhānaṃ gacchatu⁷ gantvāpi ca tasmim asukatthānaṃ nāma āgacchey- 5
yāsīti kate samkete patim mā addasā⁸ 'ti.

Tāya pi sapatham katvā ekamantaṃ thitāya catutthā catuttham gātham āha:

4. Alamkatā suvasanā mālinī candanussadā

ekikā sayane sayatu yā te ambe avāharīti. 172.

10

Sā uttānatthā yeva.

Tāpaso „tumhehi bhāriyā⁹ sapathā katā, aññehi ambā khādītā¹⁰ bhavissanti, gacchatha dāni tumhe“ ti tā uyyojesi. Sakko bheravarūpārammaṇaṃ dassetvā kūṭatāpasam tato palāpesi. 15

Satthā imaṃ desanaṃ¹¹ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā kūṭajaṭilo ayaṃ ambagopako mahallako¹² ahosi, catasso setthidhitaro etā yeva, Sakko pana aham evā¹³“ 'ti. Amba corajātakaṃ¹⁴.

5. Gajakumbhajātaka.

Vanam yadaggi dahatīti¹⁵. Idam Satthā Jetavane 20
viharanto ekaṃ alasabhikkhum ārabba katesi. So kira Sāvatthi-
vāsī¹⁶ kulaputto sāsane uram datvā pabbajitvāpi alaso ahosi uddesa-
paripucchāyonisomanasikāravattapaṭivattādiparibāhiro¹⁷ nīvaraṇābhībhūto,
nisinnatthānādīsu tath' eva¹⁸ hoti. Tassa taṃ ālasiyabhāvaṃ ārab-
ba¹⁹ dhammasabbhāyaṃ katham samuṭṭhāpesum: „āvuso asuko nāma²⁰ 25
evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā ālasiyo kusito nīvaraṇābhībhūto

¹ Cks -jati mā, Bīd -te pati mā. ² Bī adda, Bī ddasa. ³ Cks -sa-. ⁴ Bīd ekikā. ⁵ Bī gāvutaṃ dvaṃ gā-, Bīd gāvutadviga-. ⁶ Cks gacchantu. ⁷ Bīd ati-
bhā-. ⁸ Bīd ambāni khādītāni. ⁹ Bīd dhammade-. ¹⁰ Bīd omī mahallako. ¹¹
Bīd eva sanimā sambuddho. ¹² Bīd ambajātakaṃ catuttham. ¹³ Feer in Journ.
Asiat. 1874 T. 4 p. 365. ¹⁴ Cks dahasīti, Bī dahatīti. ¹⁵ Cks -j, Bī -am. ¹⁶
Bīd -paṭivattādīnīpa-, Bīd -paṭivattādīpa-. ¹⁷ Cks -paṭivattānīpa-. ¹⁸ Bīd tathā eva.
¹⁹ Bīd add bhikkhū. ²⁰ Bīd add bhikkhu.

viharatīti⁴. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi ka-
thāya sannisinna⁵“ ti pucchitvā „imāya nāmā⁶“ 'ti vutte „na bhik-
khave idān⁷“ eva pubbe pi so⁸ ālasiko yevā⁹“ 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente
5 Bodhisatto tassa amaccaratanā¹ ahoṣi. Bārāṇasirājā āla-
siyajātiko ahoṣi. Bodhisatto „rājānaṃ bodhessāmīti²“ ekaṃ
upāyaṃ³ upadhārento caratī⁴. Ath' ekadivasaṃ rājā uyyānaṃ
gantvā amaccaparivuto⁵ tattha vicaranto ekaṃ gajakumbhaṃ⁶
ālasiyaṃ passi. Tathārūpā kira ālasiyā sakaladivasaṃ gac-
10 chantāpi⁷ ekaṅguladvāṅgulamattam⁸ eva gacchanti⁹. Rājā
tāṃ disvā „vayassa ko nām¹⁰ eso“ ti¹¹ pucchi. Bodhisatto¹
„gajakumbho⁷ nām¹⁰ esa mahārāja ālasiyo¹³“, evarūpo¹⁴ hi sa-
kaladivasaṃ gacchanto¹⁵ pi ekaṅguladvāṅgulamattam eva gac-
chatīti¹⁶“ vatvā tena saddhiṃ sallapanto¹⁷ „ambho gajakum-
15 bha⁷, tumhākaṃ¹⁸ dandhagamaṇaṃ, imasmiṃ araṇṇe dāvaga-
ginhi utthite kiṃ karothā¹⁹“ 'ti vatvā paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Vanāṃ yad' aggi dahati pāvako kaṇhavattanī¹⁹

kathaṃ karosi pacalaka evaṃ dandhaparakkamo ti. 173.

Tattha yadaggīti yadā aggi, pāvako kaṇhavattanīti agginō va²⁰
20 vevareṇānī²¹, pacalakā 'ti taṃ ālapati, so hi calanto calanto gacchati, niccaṃ
vā pacalāyati, tasmā pacalako ti vuccati, dandhaparakkamo ti garuviriyo²².

Taṃ sutvā gajakumbho⁷ dutiyaṃ gāthāṃ āha:

2. Bahūni rukkhacchiddāni pathavyā vivarāni ca,

tāni ce nābhisambhoma hoti no kālapariyāyo ti. 174.

25 Tass' attho: paṇḍita, ambhākaṃ ito uttarigamaṇaṃ nāma n' atthi, ima-
smiṃ pana araṇṇe rukkhacchiddāni ca puthuvivivarāni²³ ca bahūni, yadi²⁴ tāni
na pāpuṇāma hoti no kālapariyāyo ti maraṇam eva no hotīti.

¹ Bīd pesa. ² Bīd p amaccathānaṃ ³ Bīd pabo- ⁴ Bīd p upamaṃ. ⁵ Bīd p vica-. ⁶ Bīd p amaccaganapa- ⁷ Bīd p rājaku-. ⁸ P p Ck -to pi. ⁹ C⁸ Bī -ttaṃ. ¹⁰ Ck⁸ Bp gacchati, Bī gacchatīti. ¹¹ Bīd p add bodhisattaṃ. ¹² Bīd p mahāsatto. ¹³ C⁸ al-. ¹⁴ Ck⁸ -pā. ¹⁵ Ck⁸ -tā. ¹⁶ Ck⁸ gacchantīti. ¹⁷ Bīd p-pento. ¹⁸ Ck⁸ kumbhākaṃ. ¹⁹ Ck⁸ -vattatī, C⁸ -vattanī, Bī -vattinī. ²⁰ Bīd p omīti va ²¹ Bīd p -canaṃ. ²² Ck⁸ guru-. ²³ Ck⁸ puthuvivī-, C⁸ puthuvivarāni, Bīd p pathavivī-. ²⁴ Bīd yadā.

Tam sutvā Bodhisatto itarā dve gāthā abhāsi :

- a. Yo dandhakāle tarati taraṇīye ca¹ dandhati
sukkhapaṇṇaṃ va akkamma² atthaṃ bhaṇjati³ attano. 175.
4. Yo dandhakāle dandhati taraṇīye ca¹ tārayi
sasīva rattim vibhajaṃ tass' attho paripūrātīti. 176. 5

Tattha dandhakāle ti tesam tesam kammānaṃ saṇikāṃ⁴ kattabbakāle, taratīti turito⁵ vegena tāni kammāni karoti, sukkhapaṇṇaṃ vā 'ti yathā vātāpasukkhāṃ⁶ tālapaṇṇaṃ balavā puriso akkamitvā bhaṇjeyya⁷ tatth' eva⁸ cunṇavicunṇaṃ⁹ kareyya¹⁰ evaṃ so attano atthaṃ vadḍhim¹¹ bhaṇjati¹², dandhatīti¹³ dandhāyati dandhakātabbakammāni¹⁴ dandham eva karoti, tāra- 10
yīti¹⁵ tarati¹⁶ turitaṃ kātābbāni kammāni turito va karoti, sasīva rattim vibhajaṃ ti yathā navaṇḍo¹⁷ ayaṃ juṇhapakkharattito¹⁸ rattim¹⁹ vibhajaṃ divase paripūrati²⁰ evaṃ tassa purisassa attho paripūrātīti²⁰ vuttaṃ hoti.

Rājā Bodhisattassa vacanaṃ sutvā tato paṭṭhāya ana- 15
laso jāto.

Satthā imaṃ desanaṃ²¹ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā gajakumbho²² alasabhikkhu²³ ahoṣi, paṇḍitāmacco²⁴ pana aham eva²⁵“
'ti. Gajakumbhajātakaṃ²⁵.

6. Kesavajātaka.

90

Manussindaṃ jahitvānā 'ti. Idam Satthā Jetavane vi-
haranto vissāsabhojanaṃ²⁶ ārabha kathesi. Anāthapaṇḍikassa
kira gehe pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ nibaddhabhattaṃ hoti, gehaṃ

¹ Ck^o Bp va. ² Bⁱ aggama? B^d akkama. ³ Ck^o bhajati. ⁴ Ck B^d sani-, C^o sani- corr. to saṇi-. ⁵ B^dp turitaturito. ⁶ Ck yathā vātā tapaṇṇa-, Bⁱ yathā vā tathāsukkhāṃ, B^d yathā vā tathā vā sukkhāṃ, Bp yathā vā tathā vā sukka.
⁷ Ck^o bhajeyya, Bⁱ bhaṇṇeyya? Bp bhaṇje. ⁸ Ck^o tatthava. ⁹ Ck^o cunṇacunṇaṃ, Bⁱ omits cunṇa. ¹⁰ Bⁱ kareyyuṃ, B^d kareyya. ¹¹ Ck^o avaḍḍhim, C^o vadḍhi, Bⁱ vuḍḍhita, B^dp vuḍḍhim. ¹² Bⁱ bhaṇṇeti, B^dp bhaṇjeti. ¹³ Ck^o dandhe, Bⁱ dandhetīti. ¹⁴ Ck^o dandhaṃ-, B^dp dandhaṃkātābbāni kammāni, B^d dandhakātābbāni k. ¹⁵ Ck^o tārayatīti. ¹⁶ B^dp turita. ¹⁷ B^dp nabhaṇṇa-. ¹⁸ B^dp omitt rattito. ¹⁹ Bⁱ adde jotiyamāno kālamakkharatti, B^d j. kālapakkharattito ratti, Bp jotiyamāno kālapakkharattito rattim. ²⁰ Ck^o -pūreti ²¹ B^dp dhammade-. ²² B^dp rājakumbho. ²³ Bⁱ ālasiya-, B^d alasiya-. ²⁴ B^d -taam-. ²⁵ Bp rāja-, B^d rāja- pañcannaṃ. ²⁶ Ck^o -naṃ.

niccakālaṃ bhikkhusaṃghassa opānabhūtaṃ kāsāvappajjotaṃ isivāta-
 parivātaṃ¹. Ath' ekadivasam rājā nagaram padakkhiṇaṃ karonto
 setṭhino nivesane bhikkhusaṃghaṃ disvā „aḥam pi ariyasamghassa
 nibaddhaṃ bhikkhaṃ dassāmiti“ vihāraṃ gantvā Satthāraṃ vanditvā
 5 pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ nibaddhaṃ bhikkhaṃ paṭṭhapesi. Tato
 paṭṭhāya rājanivesane nibaddhaṃ bhikkhaṃ diyatīti², vassikagandha-
 sālibhojanaṃ³ paṇitaṃ, vissāseṇa pana⁴ sinehena sahatthā dāyaka
 n' atthi, rājayutta dāpenti⁵ bhattaṃ⁶, bhikkhū nisiditvā bhuñjitum
 na icchanti, nānaggarasaṃ bhattaṃ gahetvā attano upaṭṭhānakulaṃ⁷
 10 gantvā taṃ bhattaṃ tesam datvā tehi dinnam⁸ lūkhaṃ vā paṇitaṃ
 vā bhuñjanti⁹. Ath' ekadivasam rañño bahum phalāphalaṃ āha-
 rimsu. Rājā „saṃghassa dethā“ ti āha. Manussā bhattaggaṃ
 gantvā „ekabbikkhu pi¹⁰ n' atthitī“ rañño ārocesum. „Nanu velā-
 yam eva tāvā¹¹“ ti. „Ama velā. bhikkū pana tumhākaṃ gehe
 15 bhattaṃ gahetvā attano¹² vissāsikaupaṭṭhākānaṃ¹³ gehaṃ gantvā taṃ
 bhattaṃ¹⁴ datvā tehi dinnam lūkhaṃ vā paṇitaṃ vā bhuñjantīti“.
 Rājā „amhākaṃ bhattaṃ paṇitaṃ, kena nu kho kāraṇena abhuttvā
 aññaṃ bhuñjantīti, Satthāraṃ pucchissāmiti“ cintetvā vihāraṃ gantvā¹⁵
 Satthāraṃ pucchi. Satthā „mahārāja, bhojanaṃ nāma vissāsapara-
 20 maṃ, tumhākaṃ gehe vissāsaṃ paccupaṭṭhāpetvā sinehena dāyakānaṃ
 abhāvā bhikkhū bhattaṃ gahetvā attano¹⁶ vissāsikaṭṭhāne paribhuñ-
 janti¹⁷, mahārāja vissāsasadiṣo añño raso nāma n' atthi, avissāsikena
 dinnam catumadhuram pi¹⁸ vissāsikena dinnam sāmākabhattaṃ¹⁹ na
 agghati, porāṇakapaṇḍitāpi roge uppanne²⁰ rañña pañca²¹ vejjakulāni
 25 gahetvā bhesajje kārite pi roge avūpasamamāne²² vissāsikānaṃ santikaṃ
 gantvā alonikaṃ nivārasāmākayāguṇ²³ c' eva udakamattasittaalonika-
 paṇṇaṃ ca paribhuñjitvā nirogā²⁴ jātā ti vatvā tena yācito
 atitā āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente
 Bodhisatto Kāsiraṭṭhe brāhmaṇakule nibbatti²⁴ Kappa-

¹ Bīd -pati-. ² Ck diyya-, Bī diya-, Bā dāya-. ³ Bīd -kaṃgaṇ-. ⁴ Bā pana.
⁵ Bī -yutte dāpesi. ⁶ Bīd omit bhattaṃ. ⁷ Ck -kalaṃ, Bī -gālaṃ, Bā u; athū-
 kakulāṃ. ⁸ Bīd add bhattaṃ. ⁹ Ck -titi. ¹⁰ Bī ekaṃ ekaṃ bhikkhuṃ pi
 adisvā, Bā ekaṃ bh. pi a. in the place of ekabbikkhu pi. ¹¹ Bīd velayeva
 tātā. ¹² Bīd repeat attano. ¹³ Bī viśāsikānaṃ gehaṃ upa-, Bā viśāsikānaṃ
 uja-. ¹⁴ Bī omits t bh., Bīd add tesam. ¹⁵ Bīd add vanditvā. ¹⁶ Ck -jāti,
 Ck -jati. ¹⁷ Bīd add hi. ¹⁸ Bī takapatta, Bā takamattāṃ. ¹⁹ Ck adds na.
²⁰ Ck pañcā. ²¹ Bīd avūpasante. ²² Ck Bīd ni-. ²³ all four MSS. ni-. ²⁴
 Ck Bīd -ttitvā.

kumāro ti 'ssa nāmaṃ ahaṃsu. So vayappatto Takkasilāyaṃ
sabbasippāni uggaṇḥitvā aparabhāge isipabbajjāṃ pabbaji.
Tadā Kesavo¹ nāma tāpaso pañcahi tāpasasatehi parivuto ga-
nasatthā hutvā Himavante vasati. Bodhisatto tassa santikaṃ
gantvā pañcannaṃ antevāsikasatānaṃ jeṭṭhantevāsiko hutvā²
vihāsi, Kesavatāpasassa³ hitajjhāsayo sasneho⁴. Te añña-
maññaṃ ativissāsikā⁵ ahesum. Aparabhāge Kesavo te tāpase
ādāya loṇambilasevanatthāya⁶ Bārāṇasim patvā rājuyyāne va-
sitvā punadvase nagaraṃ bhikkhāya pavisitvā rājadvāraṃ
agamāsi. Rājā isigaṇaṃ disvā pakkosāpetvā attano nivesane⁷
bhojetvā paṭiññaṃ gahetvā uyyāne vasāpesi. Atha vassāratte
atite⁸ Kesavo rājānaṃ āpucchi⁹. Rājā „bhante, tunhe ma-
hallakā, amhe tāva upanissāya vasatha, daharatāpase Hima-
vantaṃ pesethā“ 'ti āha. So „sādhū“ 'ti jeṭṭhantevāsinaṃ¹⁰
saddhim te Himavantaṃ pesetvā sayam ekako va ohīyi.¹¹
Kappo¹² Himavantaṃ gantvā tāpasehi saddhim vasi. Kesavo
Kappena vinā vasanto ukkaṇḥitvā taṃ datṭhukāmo hutvā
niddaṃ na labhi, tassa niddaṃ alabhamānassa¹³ na sammā
āhāro¹⁴ parināmaṃ gacchati¹⁵, lohitapakkhandikā ahosi, bālā ved-
danā vattanti. Rājā pañca vejjakulāni gahetvā tāpasam paṭijaggi,¹⁶
rogo na¹⁷ vūpasammati. Tāpaso rājānaṃ āha: „mahārāja kim
mayhaṃ maraṇaṃ icchatha udāhu ārogabhāvan“ ti. „Āroga-
bhāvaṃ bhante“ ti. „Tena hi maṃ Himavantaṃ pesethā“
'ti. „Sādhū bhante“ ti, rājā Nāradaṃ nāma amaccaṃ¹⁸
„bhadantaṃ gahetvā vanacarakehi¹⁹ saddhim Himavantaṃ yā-
hīti“ pesesi. Nārado taṃ²⁰ tattha netvā paccāgamāsi. Ke-
savassāpi Kappe ditṭhamatte yeva cetasikarogo²¹ vūpasanto,
ukkaṇṭhikā paṭippassaddhā. Ath' assa Kappo alonena²²

¹ Ck -mo, C⁴ -co corr. to -vo. ² Bīd kesavo tāpaso natu. ³ Bīd sineho. ⁴ Bīd ativiya vi-. ⁵ Bīd add manussapathaṃ gantvā. ⁶ Bīd auto. ⁷ Bīd atik-
kante. ⁸ Bīd -itvā. ⁹ Bīd -vāsikena. ¹⁰ Bīd add pi. ¹¹ Bīd alabhantassa.
¹² Bī s. ā. na, Bī sabbā āhāro na. ¹³ Ck parināmi, C⁴ parināmi corr. to -nāmi.
¹⁴ Ck neva. ¹⁵ Bīd add pakkosāpetvā nārada amhakaṃ. ¹⁶ Bīd -ri-. ¹⁷ Bīd
omit taṃ. ¹⁸ Bīd cetasirogo. ¹⁹ Bīd -jakena.

adhūpanena udakena sittapaṇṇena¹ saddhiṃ sāmākanivāra-
yāguṃ adāsi, tassa taṃ khaṇaṃ ñeva lohitapakkhandikā paṭi-
passambhi. Puna rājā Nāradaṃ pesesi: „gaccha Kesavatā-
pasassa pavattiṃ jānāhīti“. So āgantvā² taṃ ārogaṃ disvā
5 „bhante Bārāṇasirājā pañca vejjakulāni gahetvā paṭijagganto
tumhe āroge kātuṃ nāsakkhi, kathaṃ vo³ Kappo paṭijaggīti“
vatvā paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Manussindaṃ jahitvāna sabbakāmasamiddhinaṃ (Dhp. p. 215.)
kathan nu bhagavā Kesī Kappassa ramati assame ti. 177.

10 Tattha manussindan ti manussānaṃ indaṃ Bārāṇasirājānaṃ, kathan
nu bhagavā Kesīti kena nu kbo upāyena⁴ ayaṃ amhākaṃ bhagavā Kesava-
tāpaso⁵ Kappassa assame ramatīti evaṃ aṇṇena⁶ saddhiṃ sallapanto viya
Kesavassa abhiratikāraṇaṃ⁷ pucchī.

Taṃ sutvā Kesavo dutiyaṃ gātham āha:

- 15 2. Sādūni ramaṇīyāni santi rakkhā⁸ manoramā,
subhāsītāni Kappassa Nārada ramayanti man ti. 178.

Tattha santi rakkhā⁹ ti rukkḥā, pāliyaṃ¹⁰ pana rukkḥā¹¹ t'eva¹² likhi-
taṃ, subhāsītānīti¹³ Kappena kathitāni subhāsītāni ca¹⁴ ramayanti man¹⁵
ti attho

20 Evaṃ ca pana vatvā „evaṃ maṃ abhiramāpento Kappo
aloṇaadhūpanaudakasittapaṇṇamissaṃ¹⁶ sāmākanivārayāguṃ
pāyesi, tāya me sarīravayādhi¹⁷ samito¹⁸ ti¹⁹ nīrogo²⁰ jāto 'mhīti“
āha. Taṃ sutvā Nārado tatiyaṃ gātham āha:

- 25 a. Sālīnaṃ odanaṃ bhuñje suciṃ²¹ maṃsūpasecanaṃ,
kathaṃ sāmākanivāraṃ²² aloṇaṃ²³ chādayanti²⁴ tan ti. 179.

¹ Ck nisiṇṇapaṇṇa, C^s sinnāpanne corr. to -paṇṇena. ² Bīd gantvā. ³ Bīd
te. ⁴ Ck^s kena nupāyena. ⁵ Bīd kesitā-. ⁶ Bīd aṇṇehi. ⁷ C^s -ramatikā- corr.
to -ramakā-, Bī -ramatikā-, Bī -ramanakā-. ⁸ Ck^s Bī rukkḥā. ⁹ Bī rakkā, Ck^s
rukkḥā. ¹⁰ C^s -li- corr. to -li-, Bī -li-. ¹¹ so all four MSS. ¹² Bīd treva.
¹³ Ck^s subhānīti. ¹⁴ Bī omits ca. ¹⁵ Bī maṃ ramayanti, Bī omits maṃ. ¹⁶
Ck^s -sinnapaṇṇa-, Bīd aloṇakaṃ adhūpanaṃ udakasittam-. ¹⁷ Bīd sarīre byādhi.
¹⁸ Bīd vūpasamito. ¹⁹ Bīd omit ti. ²⁰ Ck^s nī-, C^s nīroge, Bīd aro-. ²¹ C^s suci
corr. to suci, Bīd suci. ²² Ck^s -rā. ²³ Ck^s alo, C^s aloṇa. ²⁴ Ck^s cchā-, Bī sādā-

Tattha bhuñje ti bhuñji¹ ayam eva vā pāṭho, chādayanti² chādayati³ pīṇeti toseti, gāthābandhasukhatthaṃ pana anunāsiko kato, idaṃ vuttaṃ hoti: so⁴ tvaṃ suclīṃ maṃsūpasecanaṃ rājakule rājārahaṃ sālībhattaṃ bhuñji⁴, taṃ⁵ kathaṃ idaṃ sāmākanivāraṃ⁶ alonaṃ⁷ pīnesi toseti, kathaṃ te etaṃ ruccatīti.

5

Taṃ sutvā Kesavo catutthaṃ gātham āha:

4. Asādum yadi vā sādum appaṃ vā yadi vā bahum
vissattho yattha bhuñjeyya vissāsaparamā rasā ti. 180.

Tattha yadi vā sādum ti yadi vā asādum⁸, vissattho ti nirāsamko vissā-sappatto⁹ hutvā, yattha bhuñjeyyā ti yasmīṃ nivesane evaṃ bhuñjeyya 10 tattha evaṃ bhuttaṃ yaṃ kiñci bhojanaṃ sādum eva, kasmā: yasmā vissāsa-paramā rasā, vissāso¹⁰ paramo uttamo etesaṃ ti vissāsaparamā rasā ti, vissāsa-rasasadi¹¹ hi¹² raso nāma n' atthi, avissāsikena¹³ dinnaṃ catumadhuram pi vissāsikena dinnaṃ ambilakañjīyaṃ¹⁴ nāgghatīti¹⁵.

Nārado tassa vacanaṃ sutvā rañño santikaṃ gantvā „Ke- 15
savo idaṃ nāma kathesi” ācikkhi.

Satthā imaṃ desanaṃ¹⁶ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
rājā Ānando ahoṣi, Nārado Sāriputto, Kesavo Bakabrahmā¹⁷, Kappo¹⁸
aham evā” ti. Kesavajātakaṃ¹⁹.

7. Ayakūṭajātaka.

20

Sabbāyaṇaṃ ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto lo-
kathaccariyaṃ ārabha kathesi. Vatthum Mahākaphajātaka
āvibhavissati.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente
Bodhisatto tassa aggamahesiyā kucchismiṃ²⁰ nibbattitvā 25
vayappatto ugghahitasabbasippo pitu accayena rajje patitthāya
dhammena rajjaṃ kāresi. Tadā manussā devamaṅgalikā hutvā

¹ Bīd bhuñjasi. ² C^o -ti, Bī chāyanti, Bī sādīyanti taṃti sādāyati. ³ Bīd yo.

⁴ Bīd bhuñjasi. ⁵ C^o taṃ corr. to tum, Bī tattha. ⁶ C^o Bīd -ni-. ⁷ Bīd -ṇakaṃ.

⁸ so C^o; Bīd yadi vā sādum, omitting ti yadi vā asādum. ⁹ Bīd vissāsa-sampa-

yutto. ¹⁰ Bīd add pana. ¹¹ Bīd omīti rasa. ¹² Bīd add añño. ¹³ Bīd add hi.

¹⁴ Bīd -kañcikaṃ. ¹⁵ Bī na ag-, Bīd anag-. ¹⁶ Bīd dhammade-. ¹⁷ Bīd baka-

mahābrahmā. ¹⁸ Bīd add pana. ¹⁹ Bīd adds chaṭṭamaṃ, Bīd chaṭṭam. ²⁰

Bīd -imhi.

bahujaḷakādayo māretvā devatānaṃ balikammaṃ karonti. Bodhisatto „pāṇo na hantabbo“ ti bheriṇ carāpesi. Yakkhā balikammaṃ alabhamānā Bodhisattassa kujjhivā Himavante yakkhasamāgamāṃ katvā Bodhisattassa māraṇatthāya ekaṃ
 5 kakkhalaṃ¹ yakkhaṃ pesesum. So kaṇṇikamattaṃ mahantaṃ ādittaṃ ayakūtaṃ gahetvā „iminā naṃ paharitvā māressāmīti“ āgantvā majjhimayāmasamanantare Bodhisattassa sayanamatthake atṭhāsi. Tasmim̐ khaṇe Sakkassa āsanāṃ² uṇhākāraṃ dassesī. So āvajjamāno taṃ³ kāraṇaṃ ñatvā Inda-vajiraṃ
 10 ādāya āgantvā yakkhassa upari atṭhāsi. Bodhisatto yakkhaṃ disvā „kiṃ nu kho esa maṃ rakkhamāno tṭhito udāhu māretukāmo“ ti tena saddhiṃ sallapanto⁴ paṭhamāṃ gāthā āha :

1. Sabbāyasaṃ kūṭaṃ atippamāṇaṃ
 paggayha so tiṭṭhati antalikkhe,
 15 rakkhāya me tvaṃ vihitto nu 's' ajja⁵
 udāhu me cetayase vadhāyā 'ti. 181.

Tattha vihitto nu sajjā ti vihitto nu asi ajja.

Bodhisatto pana yakkhaṃ eva passati na Sakkāṃ, yakkho Sakkassa bhayena Bodhisattaṃ paharituṃ na sakkoti. So
 20 Bodhisattassa kathaṃ sutvā „mahārāja, nāhaṃ tava ārakkhatthāya⁶ tṭhito, iminā pana jalitena ayakūṭena paharitvā taṃ māressāmīti āgato 'mhi, Sakkassa bhayena paharituṃ na sakkomīti“ etam atthaṃ dīpento dutiyaṃ gāthā āha :

2. Dūto 'haṃ rājā idha rakkhasānaṃ,
 25 vadhāya tuyhaṃ pahito 'haṃ asmi,
 Indo ca taṃ rakkhati devarājā,
 ten' uttamaṅgaṃ na hi phālayāmīti⁷. 182.

Taṃ sutvā Bodhisatto itarā dve gāthā abhāsi :

3. Sace ca⁸ maṃ rakkhati devarājā
 30 devānaṃ indo Maghavā Sujānupati

¹ Bīd add pharussaṃ. ² Bīd bhavanaṃ. ³ Bī imāṃ, Bīd idāṃ. ⁴ Bīd -pento.

⁵ Bī nu ajja. ⁶ Bīd rakkhanatthāya. ⁷ C^{ks} pā-, Bī taṃ muttamaṅgaṃ tena phālissāmī, Bīd tenuttamaṅga tena phālessāmīti. ⁸ C^s va.

kāmam pisācā vinadantu¹ sabbe,
na santase rakkhasiyā pajāya. 183.

4. Kāmam kandantu kumbhaṇḍā sabbe paṃsupisācaka,
nālam pisācā yuddhāya, mahatī sā vihesikā ti. 184.

Tattha rakkhasiyā pajāyā 'ti rakkhasasaṃkhātāya² pajāya, rakkhasa- 5
sattānaṃ ti attho, kumbhaṇḍā ti kumbhamattarabhaṃgā³ mahodara yak-
khā, paṃsupisācaka ti saṃkārādhānapisācā⁴, nālan ti pisācā nāma mayā
saddhīm yuddhāya na samatthā, mahatī⁵ sā vihesikā ti yaṃ pun' ete yak-
khā sannipattivā vihesikā⁶ dassenti⁷ mahatī vihesikā⁸ bhāyanākārādassana-
mattam⁹ eva mayhaṃ, na paññaṃ⁹ bhāyāmīti attho. 10

Sakko yakkhaṃ palāpetvā Mahāsattamā ovaditvā „mā
bhāyi mahārāja, ito paṭṭhāya tava rakkhāma, mā bhāyitthā¹⁰“
ti¹¹ vatvā sakatṭhānaṃ eva gato.

Satthā imaṃ desanaṃ² āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
Sakko Anuruddho ahoṣi, Bārāṇasirājā pana aham evā“ 'ti. Aya- 15
kūṭajātakaṃ¹².

8. Araññajātaka.

Araññā gāmaṃ āgammā 'ti, Imaṃ Satthā Jetavane vi-
haranto thullakumārīkapalobhanaṃ ārabha kathesi. Vatthum
Cullanāradakassapajātaka¹⁴ āvibhavissati¹⁵. 20

Atīte pana¹⁶ Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kā-
rente Bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto
Takkasilāyaṃ uggahitasabbasippo¹⁷ bhariyāya kālakatāya
puttaṃ gahetvā isipabbajjaṃ pabbajitvā Himavante vasanto
puttaṃ assamapade ṭhapetvā phalāphalatthāya gacchati. Tadā 25
coresu paccantagāmaṃ paharitvā karamare¹⁸ gahetvā gacchan-
tesu ekā kumārīkā palāyitvā taṃ assamapadaṃ patvā tāpasa-

¹ C^o Bā pisācāmina-, C^k pisañcāmina - ² Bā rakkhasi-. ³ C^o kumbhaṇḍamatta-.

⁴ Bā saṃkārādhāne-. ⁵ all four MSS. -ti. ⁶ Bā vibhe-. ⁷ Bā add sā. ⁸ Bā
bhayakāraṇaḍa-. ⁹ Bā nāhaṃ. ¹⁰ C^k mā yattā, C^o mā yantā, Bⁱ mā bhāpa. ¹¹
Bⁱ tā. ¹² Bā dhammade-. ¹³ Bā add sattamaṃ. ¹⁴ Bⁱ cūla-, Bā cūla-. ¹⁵
Bā add atitamaṃ āharī. ¹⁶ Bā omit pana. ¹⁷ Bā omit sabba. ¹⁸ Bā kumārīke.

kumārakaṃ palobhetvā silavināsaṃ pāpetvā „ehi gacchāma“¹ 'ti āha. „Pitā tāva me āgacchatu, taṃ passivā¹ gamissāmīti“¹. „Tena hi disvā āgacchā“¹ 'ti nikkhamitvā antarāmagge nisīdi. Tāpasakumāro pitari āgate paṭhamāṃ gāthā āha:

- 5 1. Araññā gāmaṃ āgama kiṃsīlaṃ kiṃvataṃ ahaṃ
purisaṃ tāta seveyyaṃ, taṃ me akkhāhi pucchito ti. 185.

Tattha araññā gāmaṃ āgammā ti tāta ahaṃ ito araññato manussa-pathaṃ vasanattāya gato vasanagāmaṃ patvā².

Ath' assa pitā ovādaṃ dento tisso gāthā abhāsi:

- 10 2. Yo taṃ vissāsaya³ tāta vissāsaṃ ca kameyya te
sussūsī ca titikkhī⁴ ca taṃ bhajehi⁵ ito gato. 186.
3. Yassa kāyena vācāya manasā n' atthi dukkataṃ⁶
urasīva patiṭṭhāya taṃ bhajehi⁷ ito gato. 187.
4. Haliddirāgaṃ kapiccitaṃ purisaṃ rāgavirāgīnaṃ
15 tādisaṃ tāta mā sevi nimmanussam pi ce⁸ siyā ti. 188.

Tattha yo taṃ vissāsaya³ ti yo¹⁰ puriso taṃ vissāseyya¹¹ na paṇisaṃkeyya, vissāsaṃ ca kameyya te ti yo ca attani kayiramānaṃ¹² tava vissāsaṃ pana yaṃ nirāsaṃko taṃ kameyya, sussūsīti yo ca tava vissāsa-vacanaṃ sotum icchatī, titikkhīti¹³ yo ca tayā kataṃ aparādhaṃ khamatī, 20 taṃ bhajehīti¹⁴ taṃ purisaṃ bhajeyyāsi payirupāseyyāsi, urasīva patiṭṭhāya 'ti yathā tassa urasī patiṭṭhāya vaddhanto¹⁵ tvam pi tādiso urasī pati-taputto¹⁶ viya hutvā evarūpaṃ purisaṃ bhajeyyāsi attho, haliddirāgaṃ ti haliddirāgasadisāṃ athiracittaṃ¹⁷, kapiccitaṃ ti lahuparivattitāya¹⁸ makkata-cittaṃ, rāgavirāgīnaṃ ti muhuttaṃ¹⁹ eva rajjaṇavirajjanasabhāvaṃ, nimma-nussam pi ce siyā ti sace pi sakala-Jambudīpatale²⁰ kāyaduccarītādirahitassa²⁰ manussassa abhāvena nimmanussaṃ siyā tathāpi tāta tādisaṃ lahucittaṃ mā sevi, sabbam²¹ pi manussapathaṃ vicinitvā heṭṭhāvuttaguṇasampannam eva purisaṃ²² seveyyāsi²³ attho.

¹ Bīd add va. ² Bīd add kiṃ karomīti. ³ Ck vissase, C^o vissāse, Bī visā, Bīd visā-saye. ⁴ Bīd -kkhī, Ck^o -kkhā. ⁵ Bī bhājesī, Bīd bhajeyya. ⁶ Bīd -taṃ. ⁷ Bīd bhajeyya. ⁸ C^o ve. ⁹ Ck^o vissase, Bīd vissāsaya. ¹⁰ Ck^o so ¹¹ Bī visesayye, Bīd visāseyya. ¹² Bīd -ne. ¹³ Bī titikkhatti, C^o titikkhatti corr. to -kkhatti, Ck^o titikkhatti. ¹⁴ Bīd bhajeyyāti. ¹⁵ C^o vaddhe-, Bīd vaddhito orasaputto. ¹⁶ Bīd patiṭṭhita-. ¹⁷ Ck^o atira- corr. to athira-, Bī atira-, Bīd athira-. ¹⁸ C^o -kāya. ¹⁹ Bīd sakalaṃ -- talaṃ. ²⁰ Bīd -divira-. ²¹ Ck^o sevittabam, Bīd sevisabbam. ²² Bīd omit purisaṃ. ²³ Bīd bhajeyyāsi.

Taṃ sutvā tāpasakumāro „ahaṃ tāta imehi guṇehi saman-
nāgataṃ purisaṃ kattha labhissāmi, na gacchāmi, tumhākaṃ
ñeva santike vasissāmi“ vatvā nivatti. Ath' assa pitā kaṣiṇa-
parikammaṃ ācikkhi. Ubho pi aparihīnājjhānā Brahmalo-
ka-parāyaṇā ahesuṃ.

5

Satthā imaṃ desanaṃ¹ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā
putto ca kumārīkā ca ete yeva ahesuṃ², tāpaso aham evā³“ 'ti.
Araṇṇajātakam⁴.

9. Sandhibhedajātaka.

N' eva itthiṣu sāmānānaṃ ti. Idam Satthā Jetavane 10
viharanto pesuṇṇasikkhāpadaṃ ārabha kathesi. Ekasmiṃ hi
samaye Satthā „chabbaggiyā bhikkhū pesuṇṇam upasamharantīti"
suttvā te pakkosāpetvā „saccam kira tumhe bhikkhave bhikkhūnam
bhaṇḍana-jātānaṃ kalahajātānaṃ vivādam āpannānaṃ⁵ pesuṇṇam upa-
samharatha, tena anuppannāni c' eva bhaṇḍanāni uppajjanti uppan- 15
nāni ca⁶ bhiyyobhāvāya samvattantīti“ pucchitvā „saccan“ ti vutte
te bhikkhū garahitvā „bhikkhave, pisunā⁷ vācā nāma tikhiṇāsippahā-
rasadisā⁸, daḥho pi vissāso tāya khippam bhijjati, taṃ ca pana ga-
hetvā attano mettiṃ bhindanakajano⁹ sihausabhasadisso hotīti“ vatvā
atītaṃ āhari: 20

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente
Bodhisatto tassa putto hutvā¹⁰ Takkaśilāyam uggahitasippo
pitu accayena dhammena rajjam kāresi. Tadā eko gopālako
araṇṇe gokulesu gāvo¹¹ paṭijaggitvā āgacchanto ekaṃ gabbhinim
asallakkhetvā pahāya āgato. Tassā ekāya sīhiyā¹² saddhim vissāso 25
uppajji. Tā¹³ ubho pi daḥhamittā hutvā ekato pi caranti¹⁴.
Athāparabhāge gāvī vacchakam sīhi sihapotakam vijāyi. Te
ubho pi janā kulehi āgatamettiyā¹⁵ daḥhamittā hutvā ekato

¹ Bīd dhammade-. ² Bīd add pitāmahā. ³ Bīd eva sammāsambuddho. ⁴ Bīd
add aṭṭhamam. ⁵ Bīd vivādāpannānam. ⁶ Ck omit ca. ⁷ C' -nā corr. to -ṇā,
Bīd -na. ⁸ Ck -nā-, C' -ṇā-, Bīd nasattipahāra-. ⁹ Bī mitti bhindaka-, Bī
mittim bhindanto. ¹⁰ Bīd add vāyappatto. ¹¹ Bīd gāve. ¹² Ck ekā, Bī ekāleyo;
Bī ekāyeva. ¹³ Bī tvā, C' has added tā. ¹⁴ Bīd vira. ¹⁵ Bīd -mittiyā.

vicaranti. Ath' eko vanacarako tesam vissāsam disvā araṇṇe
 uppajjanakabhaṇḍam ādāya Bārāṇasim¹ gantvā raṇṇo² datvā
 „api te samma kiñci araṇṇe acchariyaṃ diṭṭhapubban“ ti
 raṇṇā puṭṭho „deva, aṇṇam kiñci na passāmi“, ekam pana
 5 sihaṇ ca usabhaṇ ca aṇṇamaṇṇam vissāsike⁴ ekato carante³
 addasan⁴“ ti āha. „Tesam⁷ tatiye uppanne bhayaṃ bhavissati,
 yadā tesam tatiyaṃ passasi atha me ācikkheyyāsīti“. „Sādhū⁸
 devā“ ti. Vanacarake⁹ Bārāṇasim¹⁰ gate eko sigālo sihaṇ ca
 usabhaṇ ca upaṭṭhahi. Vanacarako araṇṇam gantvā tam disvā
 10 „tatiyassa uppannabhāvaṃ raṇṇo kathessāmīti“ nagaram gato.
 Sigālo pi cintesi: „mayā ṭhapetvā sihamamsaṃ ca usabha-
 maṃsaṃ ca aṇṇam akhāditapubbaṃ nāma n' atthi, ime bhin-
 ditvā imesaṃ maṃsaṃ khādissāmīti“ so „ayaṃ tam evaṃ va-
 datīti“ ubho pi te¹¹ aṇṇamaṇṇam bhinditvā nacirass' eva ka-
 15 lahaṃ katvā¹² maraṇākārappatte¹³ akāsi. Vanacarako pi gantvā
 raṇṇo „tesam deva tatiyo uppanno“ ti āha. „Ko so¹⁴“ ti.
 „Sigālo devā“ ti. Rājā „ubho pi te¹⁵ bhinditvā mārāpessati,
 mayam tesam matakāle sampāpuṇissamā“ ti vatvā ratham
 abhiruyha vanacarakadesitena maggena¹⁶ gacchanto tesu aṇṇa-
 20 maṇṇam kalahaṃ katvā jīvitaṃkayaṃ patesu sampāpuṇi.
 Sigālo¹⁷ tuṭṭhahaṭṭho¹⁸ ekavāraṃ sihassa maṃsaṃ khādati
 ekavāraṃ usabhassa¹⁹. Rājā te ubho pi jīvitaṃkayaṃ patte²⁰
 disvā rathe ṭhito va²¹ sārathinā saddhiṃ sallapanto²² imā
 gāthā abhāsi:

¹ Ck^s -siyam, B^d -sī, Bⁱ -sī. ² Ck^s raṇṇe, C^s araṇṇe corr. to raṇṇo, Bⁱ araṇṇe.
³ Ck^s -mitti. ⁴ Bⁱ viśāsi katvā, B^d viśāsike katvā. ⁵ Ck^s -to, C^s vamaranto, B^d
 vicarante, Bⁱ vanam carante. ⁶ B^d -sin. ⁷ Bⁱ dⁱ ete-. ⁸ Bⁱ dⁱ so sādhū. ⁹ Bⁱ dⁱ
 add pana. ¹⁰ Bⁱ sī, B^d -siyam. ¹¹ Bⁱ dⁱ mitte in the place of pite. ¹² Bⁱ dⁱ
 kāretvā. ¹³ Ck^s Bⁱ -ṇa-. ¹⁴ Bⁱ eko, B^d eso. ¹⁵ B^d mitte in the place of pite,
 Bⁱ omits pite. ¹⁶ Ck^s -desitakena-, Bⁱ vanacarikena maggadesitena, B^d vana-
 carikena maggadesikena, C^s vanacarakena maggena corr. to vanacarakadesita-
 maggena. ¹⁷ Bⁱ dⁱ add pana. ¹⁸ Bⁱ dⁱ haṭṭha tuṭṭho. ¹⁹ Bⁱ dⁱ add maṃsaṃ khādati.
²⁰ Bⁱ dⁱ -yappatte. ²¹ Ck^s omits va. ²² Bⁱ dⁱ -pento.

1. N' eva itthīsu sāmaññaṃ
na pi bhakkhesu sārathi¹,
ath' assa sandhibhedassa
passa yāva sucintitaṃ. 189.
2. Asi tikkho va maṃsamhi² 5
pesuññaṃ parivattati
yatth' ūsabhañ ca sihañ ca
bhakkhayanti migāḍhamā. 190.
3. Imaṃ so sayanaṃ seti
ya-y-imaṃ³ passasi⁴ sārathi 10
yo vācaṃ sandhibhedassa
pisunassa nibodhati. 191.
4. Te janā sukham edhanti
narā saggagatā-r-iva
ye⁵ vācaṃ sandhibhedassa 15
nāvabodhanti sārathīti. 192.

Tattha n' eva itthīsu 'ti samma sārathi imesaṃ dvinnāṃ janānaṃ n' eva itthīsu⁶ sāmaññaṃ atthi na bhakkhesu pi⁷, aññaṃ eva hi itthiṃ siho sevati aññaṃ usabho, aññaṃ ca bhakkaṃ siho khādanti aññaṃ⁸ usabho ti attho, ath' assā 'ti evaṃ kalahakāraṇe avijjamāne pi atha imassa mittasandhibhedassa⁹ dutṭhasigālassa ubhinnaṃ maṃsaṃ khādisāmi¹⁰ti cintetvā ime mārentassa, passa yāva taṃ cintitaṃ jātaṃ, sucintitaṃ ti¹¹ adhippāyo, yatthā 'ti yasmiṃ pesuññaṃ parivattamāne usabhañ ca sihañ ca migāḍhamā sigālā khādanti, taṃ pesuññaṃ maṃsamhi¹² tikkhiyāsi¹³ viya mittabhāvaṃ chindantaṃ eva parivattatīti dīpeti, yayimaṃ¹⁴ passasīti¹⁵ samma sārathi yaṃ imaṃ passasi¹⁶ imesaṃ dvinnāṃ matasayanaṃ¹⁷ añño pi yo puggalo sandhibhedassa pisunassa pisunavācaṃ nibodhati gaṇhati so imaṃ sayanaṃ seti evaṃ evaṃ¹⁸ maratīti¹⁹ dasseti, sukham edhantīti sukhaṃ vindanti labhanti, narā saggagatāriṇā 'ti saggam gatā dibbabbhogasamaṅgino narā viya te²⁰ sukhaṃ vindanti, nāva-

¹ Ck kārati, C² kārathi corr. to kārati. ² Cks -samhi. ³ Cks yay iva, B⁴ yaṃ yimaṃ. ⁴ B⁴ passi. ⁵ Cks yo. ⁶ so all four MSS. ⁷ Cks omit su pi. ⁸ Cks sidd ca. ⁹ B⁴ yāva sucintitaṃ jātan ti, B⁴ yāva sucintitaṃ taṃ jātaṃ ti. ¹⁰ B⁴ maṃsaṃ pi, Cks maṃsamhi. ¹¹ B⁴ -ṇa asi. ¹² B⁴ yaṃ yimaṃ. ¹³ Ck passatīti, B⁴ passīti. ¹⁴ B⁴ -sayam, B⁴ -sayana. ¹⁵ B⁴ eva. ¹⁶ C² evamevaṃ maratīti corr. to evamevampiti. ¹⁷ B⁴ omit te.

bodhantīti na sārato¹ paccanti², tādissam vata³ vacanam sutvā codetvā
vāretvā⁴ mettīm⁵ abhīnditvā pakatīkā va hontīti.

Rājā imā gāthā bhāsītvā sīhassa kesaracammanakhadāthā⁶
gāhāpetvā nagaram eva gato.

⁵ Satthā imam desanam⁷ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā
rājā⁸ aham eva ahosin⁹“ ti. Sandhibhedajātakam¹⁰.

10. Devatāpañhajātaka.

Hanti hatthehi pādehīti. Ayam devatāpucchā Ummagga-
jātake āvibhavissati. Devatāpañhajātakam¹¹. Cullakupāla-
¹⁰ vaggero¹² pañcamo. Catukkanipātavannanā niṭṭhitā¹³.

¹ Bⁱ na rato. ² C^k paccanti. ³ Bⁱ pana. ⁴ Bⁱ saretvā. ⁵ B^d mittim, Bⁱ omits mettīm. ⁶ Bⁱ -dādā, B^d dādhe. ⁷ Bⁱ dhammade-. ⁸ Bⁱ bārāṇasirājā. ⁹ Bⁱ sammāsambuddho in the place of ahosin. ¹⁰ C^k Bⁱ -bhedakajā-, Bⁱ add navaman. ¹¹ C^k omits devatāpañhajātakam, Bⁱ add dasaman. ¹² Bⁱ cūla-kupāla-. ¹³ C^k omits catukka - - - tā, Bⁱ add pañcavagga paṭimaṇḍitam catukkanipātajātakam niṭṭhitam.

V. PAÑCANIPĀTA.

1. MAÑIKUṆḌALAVAGGA.

1. Maṇikuṇḍalajātaka.

Jīno¹ rathassamaṇikuṇḍalā cā 'ti. Idam Satthā Je-
tavane viharanto Kosalarāṇño antepure paduṭṭhāmaccam ārabha 3
kathesi. Vatthum heṭṭhā vitthāritam eva.

Idhāpi Bodhisatto Bārāṇasiyaṃ² rājā ahosi. Duṭṭhā-
macco Kosalarājānaṃ ānetvā Kāsirajjaṃ gāhāpetvā³ bandha-
nāgāre pāpesi⁴. Rājā⁵ jhānaṃ uppādetvā ākāse pallaṃke⁶
nisīdi. Coraraṇño sarīre dāho uppajji. So Bārāṇasirājānaṃ 10
upasaṃkamitvā paṭhamam gātham aha :

1. Jīno⁷ rathassamaṇikuṇḍalā⁸ ca,
puṭṭe ca dāre ca tath' eva jīno⁹,
sabbesu bhogesu asesitesu¹⁰

kasmā na santappasi¹¹ sokakāle ti. 1.

15

Tattha jīno⁹ rathassamaṇikuṇḍalā¹² cā 'ti tam¹³ mahārāja¹⁴
rathaṃ ca asse¹⁵ ca maṇikuṇḍalāni ca jīno, rathe¹⁶ ca maṇikuṇḍale¹⁷ ti pi
pāṭho, asesitesū¹⁸ 'ti na sesitesu¹⁹ nissesesū²⁰ 'ti attho²¹.

¹ C^k B^d jīno, Bⁱ jinno. ² B^d -ṇasī. ³ B^d add bārāṇasīrājānaṃ bandhāpetvā.
⁴ B^d khīpāpesi. ⁵ B^d adda tasmiṃ. ⁶ B^d -kena. ⁷ Bⁱ jinno, B^d jīno. ⁸ C^k
-ṇi, C^e -le. ⁹ B^d jinno. ¹⁰ B^d -kesu. ¹¹ C^k samtha-, C^e santhappasi. ¹²
C^k -le. ¹³ B^d omīti tam. ¹⁴ B^d add tvaṃ. ¹⁵ B^d assaṇ. ¹⁶ C^e jīnojjīnarathe,
Bⁱ jīnnorathe, B^d jīnojjinnorathe. ¹⁷ C^k -lo, Bⁱ -le cā. ¹⁸ B^d -kesū. ¹⁹ B^d
mito nasesitesu. ²⁰ Bⁱ nisesu, B^d niravasesu. ²¹ C^k ahadvesu, C^e bhavesu
instead of bhogesu?

Taṃ sutvā Bodhisatto imā dve gāthā abhāsi:

2. Pubbe va maccaṃ vijahanti bhogā
macco ca ne¹ pubbataraṃ jahāti,
asassatā bhogino kāmakāmi²,
tasmā na socāmi³ ahaṃ sokakāle. 2.
8. Udeti āpūراتي⁴ veti cando,
atthaṃ tapetvāna⁵ paleti suriyo,
viditā mayā sattuka lokadhammā⁶,
tasmā na socāmi³ ahaṃ sokakāle ti. 3.

10 Tattha pubbevaṃ maccaṃ ti maccaṃ bhoga⁵ pubbe va paṭhamataraṃ nēva
vijahanti, macco vā te bhoge⁶ pubbataraṃ vijahati, kamakāmiti corarājānaṃ
ālapati, ambho kāme kāmayamāna⁷ kāmakāmi⁸ bhogino nāma loke asassatā,
bhogesu vā⁹ na tthesu jīvamāna¹⁰ va abhogino honti, bhogaṃ vā¹⁰ pahāya sayāmi¹¹
nassanti, tasmā ahaṃ mahājanassa sokakāle pi na socāmi³ attho, viditā mayā
15 sattuka lokadhammā¹² ti corarājānaṃ ālapanto¹³ ambho sattuka¹⁴ mayā¹⁵
lābho alābho yaso ayaso ti ādayo lokadhammā viditā, yath' eva hi cando udeti
pūriti ca puna ca khīyati yathā vā¹⁶ suriyo andhakāraṃ vidhamanto mahantaṃ
lokapadesaṃ¹⁷ tappetvāna¹⁸ puna sayāmi¹⁹ atthaṃ gacchati na dissati evaṃ
evaṃ²⁰ bhoga⁵ uppaṇṇanti ca vinassanti ca, tattha kiṃ sokena, tasmā na socā-
20 miti attho.

Evam Mahāsatto corarañño dhammaṃ desetvā²¹ idāni tass'
evācāraṃ²² pariṇaṇhanto:

4. Alaso gihī kāmabhogī nā sādhu, (Cfr. supra p. 105.)
asaññato pabbajito na sādhu,
25 rājā na sādhu anisammakārī,
yo paṇḍito kodhano taṃ na sādhu. 4.
5. Nisamma khattiyo kayirā nānisamma disampati,
nisammakārino rājā²¹ yaso kitti ca vadḍhatīti āha. 5.

¹ Bīd dhane. ² Ck -mī. ³ Ck attantape-, C² atthantape-, B¹ atam tha-, B² atthaṃ tha-. ⁴ Bīd aṭṭhalodhammo. ⁵ Bīd ti pubbeva maccaṃ vā bhoga⁵ vā. ⁶ Bīd dhane bhoge vā in the place of te bhoge. ⁷ Bīd -nā. ⁸ B¹ kāmāṃ kāmāṃ, B² kāmāṃ kāmā. ⁹ B² ca, B¹ omits vā. ¹⁰ B¹ bho ca, B² bhoge ca. ¹¹ Bīd add vā. ¹² B¹ attaloka-, B² satthuka-. ¹³ Bīd -pento. ¹⁴ B¹ aṭṭhappakārā, B² satthuka. ¹⁵ Bīd add loke. ¹⁶ Bīd omit vā. ¹⁷ Bīd -ppa-, Ck -san. ¹⁸ Bīd kappetvāna. ¹⁹ B² adds atthaṃ paleti. ²⁰ B² eva. ²¹ na puna sayāmi --- desetva wanting in B¹. ²² Bīd taññevacoraṃ. ²³ Ck B¹ rājā, B² rañño.

Imā pana dve gāthā heṭṭhā vittharītā eva¹.

Bodhisattam² khamāpetvā rajjam paṭicchāpetvā³ attano janapadam eva gato.

Satthā imam desanam⁴ āharitvā jātakam samodhānesi; „Tadā Kosalarājā Ānando ahosi, Bārāṇasirājā pana aham eva“ 'ti. Maṇi- 5 kuṇḍalajātakam⁵.

2. Sujātajātaka.

Kinnu santaramāno vā 'ti. Idam Satthā Jetavane vi-
haranto matapitīkakuṭumbikam⁶ ārabha kathesi. So kira pitari
mate paridevamāno⁷ carati⁸, sokam vinodetum na sakkoti⁹. Satthā 10
tassa sotāpattiphalūpanissayam disvā Sāvatthiyam piṇḍāya caritvā
pacchāsamanam ādāya¹⁰ geham gantvā paññattāsane nisinnam tam
vanditvā nisinnam¹¹ „kim upāsaka socasīti“¹² vatvā „āma bhante“ ti
vutte „āvuso porāṇakapaṇḍitā paṇḍitānam katham sutvā pitari kāla-
kate na sociṃsu“ 'ti vatvā tena yācito atitām āhari: 15

Atiṭṭhe Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente
Bodhisatto kuṭumbikagehe nibbatti. Sujātakumāro¹³ ti
'ssa nāmam karimsu. Tassa vayappattassa pitāmaho kālam
akāsi. Ath' assa pitā pitu kālakiriyato¹⁴ paṭṭhāya sokasa-
mappito ālāhanato¹⁵ atṭhīni āharitvā attano ārāme mattika- 20
thūpaṃ katvā tāni tattha nidahitvā gatagatavelāya¹⁶ thūpaṃ
pupphehi pūjetvā āvajjanto¹⁷ paridevati, n' eva¹⁸ nahāyati¹⁹ na
vilimpati na bhuñjati na kammante vicāreti. Tam disvā Bo-
dhisatto „pitā me ayyakassa matakālato paṭṭhāya sokābhibhūto
carati, ṭhapetvā kho²⁰ pana mam añño etam saññāpetum na 25
sakkoti, ekena nam²¹ upāyena nissokam karissāmīti“ bahina-

¹ Ck -tāmeva, C^o Bⁱ -tameva, B^d -tā yeva. ² B^d corarājā bo-. ³ B^d -ccchā-
detvā. ⁴ B^d dhamma-. ⁵ B^d add pathamam. 2. Cfr. The Dasaratha-Jātaka
p. 30; J. H. Thiessen's Die Legende von Kisāgotamī p. 42. ⁶ B^d -pittikamku-.
⁷ Ck^o -ne. ⁸ B^d vicarati. ⁹ Bⁱ asakkontena, B^d asakkoti in the place of na s.
¹⁰ B^d add tassa. ¹¹ Ck^o panattāsane sannisinnaṃ, omitting nisinnam tam vanditvā.
¹² Ck^o socatīti. ¹³ Ck -to-? ¹⁴ B^d kālakatato. ¹⁵ Ck^o ālā-. ¹⁶ Bⁱ gatā-. ¹⁷ Ck^o
āvijjhanto. ¹⁸ B^d na. ¹⁹ B^d nhā-. ²⁰ B^d omit kho. ²¹ C^o tam, B^d omit nam.

gare¹ ekaṃ matagoṇaṃ disvā tiṇaṃ ca pāṇīyaṃ ca āharitvā tassa purato katvā² „khāda khāda, piva piva“ 'ti vadati³. Āgatā-gatā naṃ⁴ disvā⁵ „samma Sujāta, kiṃ ummattako si, matagoṇassa tiṇodakaṃ desīti“⁶ vadanti. So kiñci na⁷ paṭivadati.
 5 Ath' assa pitu santikaṃ gantvā „putto te ummattako jāto, matagoṇassa tiṇodakaṃ detīti“ āhaṃsu. Taṃ sutvā kuṭumbikassa pitusoko apagato puttasoko paṭiṭṭhito. So vegena gantvā⁸ „nanu tvaṃ tāta Sujāta paṇḍito⁹, kiṃkāraṇā matagoṇassa tiṇodakaṃ desīti“ vatvā dve gāthā abhāsi:

- 10 1. Kim nu santaramāno va lāyitvā haritaṃ tiṇaṃ khāda khādā 'ti lapasi¹⁰ gatasattaṃ¹¹ jaraggavaṃ. 6.
2. Na hi annena pānena mato goṇo samuṭṭhahe, tañ¹² ca tucchaṃ vilapasi yathā taṃ dummatī tathā ti. 7.

Tattha santaramāno vā 'ti turito viya hutvā, lāyitvā ti lunitvā¹³,
 15 lapasīti vippalapasi, gatasattaṃ¹⁴ jaraggavaṃ ti gatājīvitāṃ jīṇaṃ¹⁵ goṇaṃ, yathā taṃ ettha taṃ ti nipātamattaṃ, yathā dummatī appaṇṇo vippalapeyya¹⁶ tathā tvaṃ tucchaṃ abbūtaṃ¹⁷ vippalapasīti¹⁸.

Tato Bodhisatto dve gāthā abhāsi:

- 20 a. Tath' eva tiṭṭhati sīsaṃ hatthapādā ca vāladhi, sotā tath' eva tiṭṭhanti¹⁹, maññe goṇo samuṭṭhahe. 8.
4. N' ev' ayyakassa sīsaṃ vā²⁰ hatthapādā ca²¹ dissare, rudaṃ mattikathūpasmiṃ²² nanu tvañ ñeva dummatīti. 9.

Tattha tatthevā 'ti yathā pubbe ṭhitāṃ tath' eva tiṭṭhati, maññe ti etesaṃ sīsādīnaṃ tath' eva ṭhitattā ayaṃ goṇo samuṭṭhabeyyā 'ti maññāmi, nevayya-
 25 kassā 'ti ayyakassa pana sīsaṃ vā²⁰ hatthapādā vā²⁰ na dissanti, piṭṭhipādā vā na dissare ti pi pāṭho, nanu tvaññeva dummatīti ahaṃ tāva sīsādīni passanto evaṃ karomi, tvaṃ pana na kiñci passasi, jhāpitaṭṭhānato atṭhīni āharitvā thūpaṃ²³ katvā paridevasi, iti maṃ paṭicca satagaṇeṇa sahaṣṣagaṇeṇa²⁴ tvaṃ eva²⁵ dummatīti, bhijjanadhammā tāta saṃkhārā bhijjanti²⁶, tattha kā
 30 paridevanā ti.

¹ Bā bahigāme. ² Bā thapetvā. ³ Bā khādāhi pīvāhīti āha. ⁴ Ck taṃ. ⁵ Bā adds kasmā. ⁶ Bā detīti. ⁷ Bā na kiñci. ⁸ Bā nāgantvā. ⁹ Bā adds ti. ¹⁰ Bā khādavilapati, Bā khādātivilapati. ¹¹ Ck -sattaṃ, C -sattaṃ corr. to sattaṃ, Bā -santaṃ. ¹² Bā tvañ. ¹³ C lu-, Bā luñci-. ¹⁴ Bā -santaṃ. ¹⁵ Bā jinno, Bā jinna. ¹⁶ Bā vilapeyya. ¹⁷ Bā omīti abbūtaṃ. ¹⁸ Bā vilapa. ¹⁹ Bā tiṭṭhati. ²⁰ Bā ca. ²¹ Bā na. ²² Bā -kā-. ²³ Bā mattikathū-. ²⁴ Ck omīti sahaṣṣa-, Bā adds nu, Bā nanu. ²⁵ Bā tvaññeva. ²⁶ Bā bhijjanti.

Taṃ sutvā Bodhitassa pitā „mama putto paṇḍito, idha-lokaparalokakiccam¹ jānāti, mama saññāpanatthāya etaṃ kammaṃ akāsīti“ cintetvā „tāta Sujāta paṇḍita, ‘sabbe saṃ-khārā aniccā’ ti me ñātaṃ², ito paṭṭhāya na socissāmi³, pitusokaharaṇaputtena⁴ nāma tādīsena bhavitabban“ ti vatvā 5 puttassa thutiṃ karonto⁵.

5. Ādittam vata maṃ santam⁶ ghatasittam⁷ va pāvakaṃ⁸ vārinā viya⁹ osiñcam¹⁰ sabbam nibbāpaye¹¹ daram. 10.
6. Abbahi¹² vata me sallam yam āsi¹³ hadayanissitam yo me sokaparetassa pitusokaṃ apānudi. 11. 10
7. So ‘ham¹⁴ abbūlhasallo¹⁵ smi vītasoko anāvilo, na socāmi na rodāmi tava sutvāna māṇava. 12. (Cfr. Dhp. 96.)
8. Evaṃ karonti sappaññā ye honti anukampakā¹⁶, vinivattayanti¹⁷ sokamhā Sujāto pitaram yathā ti. 13.

Tattha nibbāpaye ti nibbāpayi, daran ti sokadaratham¹⁸ Sujāto pi- 15 taram yathā ti yathā mama putto Sujato maṃ pitaram samānam attano sappaññātaya sokamhā vinivattayi evaṃ¹⁹ aññe pi sappaññā sokamhā vinivattayanti²⁰.

Satthā imam desanam²¹ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi: (Saccapariyosāne kuṭumbiko sotāpattiphale paṭiṭṭhahi) „Tadā Sujāto aham evā“ ti. Sujātajātakaṃ²². 20

3. Dhonasākhajātaka.

Nayidam niccam bhavitabban ti. Idam Satthā Bhaggesu Sumsumāragirim nissāya Bhesakalāvane viharanto Bodhirājaku-
māram ārabha kathesi. Bodhirājakumāro nāma Udenassa²³ putto
tasmiṃ kāle Sumsumāragire²⁴ vasanto ekaṃ pariyodātasippam vad- 25
dhakim pakkosāpetvā aññarājūhi²⁵ asadisam katvā Kokanadam²⁶ nāma

¹ Bīd -loke kiccam. ² Bīd saññātā. ³ Bīd add ti. ⁴ Ck -kamha-. ⁵ Bīd add āha. ⁶ Bī sam-. ⁷ Bī ghatā-. ⁸ Bī pāvakaṃ. ⁹ B vata. ¹⁰ Bīd -ci. ¹¹ Ck -yo. ¹² Bī appulhi? Bīd abbulham? ¹³ Ck sammāsi. Bī yamādīsī. ¹⁴ Bīd svāham. ¹⁵ Ck abbulha-. ¹⁶ Ck abbulha- corr. to abbulha-, Bī appulham? Bīd abbulha-. ¹⁷ Bīd -kammakā. ¹⁸ Bīd -vattanti. ¹⁹ Bīd sokam. ²⁰ Ck add tam. ²¹ Bīd add attho. ²² Bīd dhammade-. ²³ Bīd add dutiyam. ²⁴ Bīd add rañño. ²⁵ Bīd -giri. ²⁶ Bīd aññehi rā-. ²⁷ cfr. Dhp. p. 323; Bīd -nudam.

pāsādaṃ kārāpesi kāretvā ca pana „ayaṃ vaddhaki aññassāpi¹ rañño evarūpaṃ pāsādaṃ kāreyyā“² 'ti maccharāyanto tassa akkhini up-
pāṭesi³. Tena tassa⁴ akkhini uppāṭitabhāvo⁵ bhikkhusaṃgho pākaṭo
jāto. Tasmā dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso Bo-
5 dhirājakumāro⁶ tathārūpassa vaddhakino akkhini uppāṭāpesi⁷, aho
kakkhalo pharuso sāhasiko“⁸ ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha
bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“⁹ ti pucchitvā „imāya nāma“¹⁰
'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa kakkhalo pharuso
sāhasiko va, na kevaḷaṃ ca idān' eva pubbe p' esa khattiyasahassānaṃ¹¹
10 akkhini uppāṭāpetvā¹² māretvā tesāṃ maṃsena balikammaṃ kāresīti“¹³
vatvā atitāṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente
Bodhisatto Takkaṣilāyaṃ disāpāṃmokkho ācāriyo ahoṣi,
Jambudīpatale khattiyamāṇavā ca¹⁴ brāhmaṇamāṇavā ca tass'
15 eva santike sippani uggaṇhimsu. Bārāṇasirañño pi putto Brah-
madattakumāro nāma tassa santike tayo vede uggaṇhi. So
pana pakatiyā¹⁵ kakkhalo pharuso sāhasiko¹⁶. Mahāsatto¹⁷ añ-
gavijjāvasena¹⁸ tassa kakkhalapharusasāhasikabhāvaṃ nātvā
„tāta tvaṃ kakkhalo pharuso sāhasiko, pharusena nāma¹⁹ lad-
20 dhaṃ issariyaṃ aciraṭṭhitikaṃ hoti, so issariye vigate²⁰ bhinna-
nāvo viya samudde patitṭhaṃ na labhati, tasmā mā evarūpo
ahoṣīti“ taṃ ovaḍanto²¹ dve gāthā abhāsi:

1. Na-y-idaṃ niccaṃ bhavitabbaṃ Brahmadaṭṭa
khemaṃ subhikkhaṃ suhatā va kāye²²,
25 atthaccaye²³ mā hu²⁴ sammūlho
bhinnaplavo²⁵ sāgarassēva majjhe. 14.
2. Yāni karoti puriso tāni attani passati (Cfr. supra vol. II p. 202.)
kalyāṇakāri²⁶ kalyāṇaṃ pāpakāri ca²⁷ pāpakaṃ,
yādisaṃ vapate²⁸ bījaṃ tādisaṃ harate phalaṃ ti. 15.

¹ Ck aññamaññassāpi. ² Bī uppāṭāpeti, Bđ uppāṭāpesi. ³ Bīd tenassa. ⁴ Bīd
uppāṭita-. ⁵ Bīd add kira. ⁶ Bīd -tā-. ⁷ Ck -ssaṃ, Bīd -ssāni. ⁸ Bīd omits ca.
⁹ Bīd add pi. ¹⁰ Bīd add ahoṣi. ¹¹ Bīd bodhisatto. ¹² Bīd -bhijjā-. ¹³ Bīd pana.
¹⁴ Bīd vinatthe. ¹⁵ Bīd ovaḍanto. ¹⁶ Bī sukhatāva-, Bđ sukhabhāva-. ¹⁷ Ck
atthaccayo, Cc accantaye, Bđ atthañcaye, Bī attapaccaye. ¹⁸ Bđ mā ahu. ¹⁹ Ck
bhinnaphalavo, Cc -phalavo corr. to -plavo. ²⁰ Bī -rī-. ²¹ Ck vā? ²² Bīd vappate.

Tattha subhātāvakāye¹ ti tāta Brahmaḍatta yad etaṃ khemaṃ vā subhikkhaṃ vā yā vā² eṣā sukhitā³ kāye idaṃ sabbaṃ imesaṃ sattānaṃ niccaṃ sabbakālaṃ eva na bhavati, idaṃ pana aniccaṃ hutvā abhāvadhammaṃ, atthaccaye⁴ ti so⁵ tvaṃ aniccatāvasena⁶ issariye vīgate attano atthassa accayena yathā nāma bhinnaplavo⁷ bhinnanāvo manusso sāgaramajjhe paṭiṭṭhaṃ alabhanto sammūlho hoti⁸ evaṃ mā ahu sammūlho⁹, tāni attāni¹⁰ passatīti tesāṃ kammānaṃ phalaṃ vindanto tāni attāni passatī¹¹ nāma.

So ācariyaṃ vanditvā Bārāṇasīṃ gantvā pitu sippaṃ dasetvā oparajje¹² paṭiṭṭhāya pitu accayena rajjaṃ pāpuṇi. Tassa Piṅgiyo¹³ nāma purohito ahoṣi kakkhaḷo¹⁴ pharusō¹⁵. So yasa-lobhena¹⁶ cintesi: „yan nūnāhaṃ iminā raññā¹⁷ sakala-Jambudīpe sabbarājāno¹⁸ gāhāpeyyaṃ¹⁹, evaṃ eṣa ekarājā bhavissati aham pi ekapurohito²⁰“ ti so²¹ rājānaṃ attano kathaṃ gaṇhāpesi²². Rājā mahatiyā senāya²³ nikkhamitvā ekassa rañño nagaraṃ rundhitvā taṃ rājānaṃ gaṇhi. Eten' eva upāyena²⁴ sakala-Jambudīpe rajjaṃ gaḥetvā rājasahassaparivuto „Takkasilāya²⁵ rajjaṃ gaḥessāmīti²⁶“ agamāsi. Bodhisatto nagaraṃ paṭisaṃkharitvā²⁷ parehi appadhamasiyaṃ²⁸ akāsi. Bārāṇasirājāpi Gaṅgātīre²⁹ mahato nigrodharukkhaṣṣa mūle sāniṃ parikkhipāpetvā upari vitānaṃ kāretvā³⁰ sayanaṃ pañ-
nāpetvā nivāsaṃ gaṇhi. So Jambudīpatale sahaṣsaṃ³¹ rājāno gaḥetvā yujjhamāno³² pi Takkasilāṃ³³ gaḥetuṃ asakkonto purohitāṃ pucchi: „ācariya, mayaṃ ettakehi rājūhi saddhim āgantvā³⁴ Takkasilāṃ³⁵ gaḥetuṃ na sakkoma, kin nu kho kātābhan³⁶ ti. „Mahārāja rājasahassānaṃ³⁷ akkhīni uppāṭetvā³⁷ kuc-

¹ Bī sukhātāpa-, Bā sukhābhāva-. ² Ck^s va, Bīd omīti vā. ³ C^s sukhitā, Bīd sukhātā. ⁴ C^s atthaccaye corr. to atthañcaye, Bī attacca-. Bā atthañca-. ⁵ Bīd yo. ⁶ Bīd -tādivasena. ⁷ Ck^s -ppalavo, Bā bhinna napallavā, Bī omits bhinnaplavo. ⁸ Bīd ahoṣi. ⁹ Ck^s asam-. ¹⁰ Ck^s attāni. ¹¹ Bīd sampas-. ¹² Bīd upa-. ¹³ Bīd piṅgalo. ¹⁴ Ck^s Bā -lo. ¹⁵ Bīd add sāhasiko. ¹⁶ C^s Bī -lā-. ¹⁷ Ck^s Bī rañño, Bā upāyena. ¹⁸ Bīd sabbe-. ¹⁹ Ck^s -yyuṃ, Bīd add ti. ²⁰ Bīd add bhavissāmi. ²¹ Bī adds ta, Bā tani. ²² Bīd gāhāpesi. ²³ Bīd add nagarā. ²⁴ Bīd etenupā-. ²⁵ Bīd -yaṃ. ²⁶ Bīd gaṇhissāmīti. ²⁷ Ck^s -saṃcaritvā. ²⁸ Bā apa-, Bī asamaṃvisaṃyaṃ. ²⁹ Bīd gaṅgānadītīre. ³⁰ Bīd kārapetvā. ³¹ Bīd -ssa. ³² Bī kujjhamāno. ³³ C^s Bī -lāyaṃ. ³⁴ Bīd add pi. ³⁵ Bī -lāyaṃ. ³⁶ Ck^s -ssaṃ, Bī saḥassarājānaṃ, Bā saḥassarājūnaṃ. ³⁷ Bīd uppāṭetvā, and add māretvā.

chim¹ phāletvā² pañcamadburamaṃsaṃ ādāya imasmiṃ ni-
grodhe nibbattadevatāya³ balikammaṃ katvā antavatthihi ruk-
khaṃ parikkhipitvā lohitapañcaṅgulikāni karoma, evaṃ no
khippam eva jayo bhavissatīti⁴. Rājā „sādhū“ ti paṭissutvā⁵
5 antosāṇiyam mahābale malle t̐apetvā ekamekaṃ rājānaṃ
pakkosāpetvā nippīlanen⁶ eva visaññikāretvā akkhini uppāte-
tvā māretvā maṃsaṃ ādāya kaḷebarāni⁷ Gaṅgāya⁸ pavāhetvā
vuttappakāraṃ balikammaṃ kāretvā⁹ balibheriṃ ākoṭāpetvā
yujjhāya¹⁰ gato. Ath¹¹ assa attālakato eko yakkho āgantvā
10 dakkhiṇaṃ akkhiṃ¹² uppāṭetvā agamāsi¹³. Mahatī vedanā up-
pajji. So vedanāmatto¹⁴ āgantvā nigrodharukkhamūle pañ-
ñattasayane¹⁵ uttānako nipajji¹⁶. Tasmim̐ khaṇe eko giṇṇho
ekaṃ tikhiṇakoṭiṃ¹⁷ atthiṃ gahetvā tassa¹⁸ rukkhagge nisinno
maṃsaṃ khāditvā¹⁹ atthiṃ vissajjesi, atthikoṭi²⁰ āgantvā
15 rañño vāmaṃkhiṃhi ayasūlaṃ vipatitvā²¹ akkhiṃ²² bbindi.
Tasmim̐ khaṇe Bodhisattassa vacanaṃ sallakkhesi, so „ambhākaṃ
ācariyo ‘ime sattā bijānurūpaṃ phalaṃ viya kammānurūpaṃ
vipākaṃ anubhontīti’ kathento idaṃ disvā kathesi, maññe“ ti
vatvā vippalapanto²³ dve gāthā abhāsi:

20 3. Idaṃ tad ācariyavaco

Pārāsariyo yad²⁴ abravi: (Cfr. supra vol. II. p. 202.)

māssu²⁵ tvaṃ²⁶ akarā²⁷ pāpaṃ

yaṃ²⁸ taṃ²⁹ pacchā kataṃ³⁰ tape. 16.

4. Ayam eva so Piṇḍiya³¹ dhonasākho³²

25 yahim̐ ghātayim̐ khattiyānaṃ sahaṃsaṃ

alam̐kate candanasāralitte³³,

tam eva dukkhaṃ paccāgataṃ³⁴ mamā³⁵ ti. 17.

¹ Bⁱ kucchi, C^k kucchiyaṃ. ² Bⁱ pāl-, B^d bāl-. ³ B^d adhvatta. ⁴ B^d -su-
nitvā. ⁵ B^d -va-. ⁶ B^d -yaṃ. ⁷ B^d karonto. ⁸ B^d yuddhāya. ⁹ B^d -ṇak-
khini. ¹⁰ B^d add athassa. ¹¹ Bⁱ -nappatto, B^d -nāppatto. ¹² B^d -ttāsane.
¹³ C^k B^d nippa-, Bⁱ nīpajji. ¹⁴ B^d -ṭikaṃ. ¹⁵ B^d omī tassa. ¹⁶ B^d -detvā.
¹⁷ C^k -ṭim̐. ¹⁸ B^d ayasulehi viya patitvā. ¹⁹ C^k akkhi, B^d akkhini. ²⁰ B^d
vīlapento. ²¹ B^d porāṇācariyo yaṃ. ²² Bⁱ māsu, B^d massu. ²³ C^k -tā, C^e tā
corr. to taṃ. ²⁴ B^d -ri. ²⁵ C^e yaṃ. ²⁶ Bⁱ tvaṃ. ²⁷ C^e katan. ²⁸ Bⁱ pītiyo,
B^d pibhiyo. ²⁹ C^k dona-, B^d vena-. ³⁰ B^d -sārānulitte. ³¹ Bⁱ pacchākataṃ,
B^d pacchāgataṃ. ³² B^d mamaṃ.

Tattha idaṃ tadācariyavaṇo ti taṃ idaṃ¹ tassa² ācariyassa vacanaṃ, Pārāsariyo³ ti taṃ gottena kitteti, pacchā katan ti yaṃ pāpaṃ tayā ka-
 taṃ pacchā taṃ⁴ tāpeyya⁵ kilameyya taṃ mā karīti ovādaṃ adāsi, ahaṃ paṇ'
 assa vacanaṃ na karin ti, ayamevā⁶ ti nigrodharukkhaṃ dassento vilapati,
 dhonasākho⁷ ti patthaṭasākho, yaḥiṃ ghātayin ti yaṃhi rukkhe khattiya-
 sahaṃsaṃ māresin, alaṃkate candanasāralitte⁸ ti rājālaṃkārehi alaṃkate
 candanasāralitte⁹ te⁹ khattiye sattāhaṃ¹⁰ ghātesin, ayam eva so rukkho. idāni
 mayhaṃ kiñci parittānaṃ kātuṃ na sakkotīti dīpeti, tameva dukkhaṃ ti
 yaṃ¹¹ maya paresaṃ¹² akkhiuppāṇadukkhaṃ¹³ katan idaṃ me tadeva paṇi-
 āgataṃ. idāni no¹⁴ ācariyassa vacanaṃ matthakaṃ patten ti paridevati. 10

So evaṃ paridevamāno aggamaheṣiṃ anussarivā

5. Sāmā ca¹⁵ kho candanalittagattī¹⁶

laṭṭhīva sobhañjanakassa uggatā,

adisvā¹⁷ kālāṃ karissāmi Ubbariṃ,

taṃ¹⁸ me tato¹⁹ dukkhataraṃ bhavissatīti 18. 15

gātham āha.

Tass' attho: mama bhariyā suvaṇṇasāmā Ubbarī, yathā nāma siggurukkhaṃ
 ujū²⁰ uggatā sākhaṃ mandamāluteritā²¹ kampamānā sobhati evaṃ itthivilāsaṃ
 kurumānā sobhati, tam ahaṃ idāni akkhinaṃ²² bhinnatā Ubbariṃ adisvā va kālāṃ
 karissāmiti, tam me tassā²³ adassanaṃ ito maraṇadukkhatō pi dukkhataraṃ 20
 bhavissatīti.

So evaṃ vippalapanto yeva maritvā niraye nibbatti, na
 naṃ issariyaluddho²⁴ purohito parittānaṃ kātuṃ sakkhi, na²⁵
 attano issariyaṃ laddho²⁶, tasmīṃ matamatte yeva balakāyo
 bhijjivā palāyi. 25

Satthā imaṃ desanaṃ²⁷ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā
 corarājā²⁸ Bodhirājakumāro ahoṣi, Piṅgiyo²⁹ Devadatto, disāpāmokkho
 ācariyo³⁰ ahaṃ evā³¹ 'ti. Dhonasākhaḥāṭakam³¹.

¹ Bīd idaṃ taṃ. ² Bīd omī tassa. ³ Bī porāṇācari, Bīd poracariyo. ⁴ Bīd taṃ
 pacchā. ⁵ Bīd tap-. ⁶ Cks yo-, Bīd venasākho. ⁷ Bī -sārānūlitte. ⁸ Bīd lohita-
 danasārānūlitte. ⁹ Bīd omī te. ¹⁰ Ck sattā- corr. to satthā-, Bī saṭhā-, Bīd yathā-.
¹¹ Cks yam. ¹² Bīd parassa. ¹³ Bīd akkhīni up-. ¹⁴ Bīd so. ¹⁵ Bīd va, Bī
 omīts ca. ¹⁶ Bīd -gattā. ¹⁷ Cks add va. ¹⁸ Cks tam. ¹⁹ Bīd ito. ²⁰ Ck ujūṇi.
²¹ Bīd -lu-. ²² Cks akkhīni, Bī akkhīnaṃ, Bīd akkhinaṃ. ²³ Bīd tamevatassā.
²⁴ Cks -luddho, Bī -yaṃpaluddho, Bīd -ya; aluddho. ²⁵ Bīd add taṃ. ²⁶ Cks issa-
 rimado, Bī omīts laddho. ²⁷ Bīd dhammade-. ²⁸ Bīd bārāṇasīrājā. ²⁹ Bīd piṅ-
 galo. ³⁰ Bīd add pana. ³¹ Bī venasārājā-, Bīd venasājā-, both add tatiyaṃ.

4. Uragajātaḥka.

Urago va tacam̐ jinnam̐ ti. Idam̐ Satthā Jetavane viharanto mataputtakakuṭumbikam̐¹ ārabha kathesi. Vatthum² Matabhāriyamatapitikavatthusadisam̐ eva. Idhāpi Satthā tath' eva
 5 tassa nivesanam̐ gantvā tam̐ āgantvā vanditvā nisinnam̐ „kim³ āvuso socasīti“ pucchitvā „āma bhante puttassa⁴ matakālato paṭṭhāya socāmīti“ vutte „āvuso bhijjanadhammam̐⁵ nāma bhijjati, nassana-dhammam̐⁶ nassati, tañ ca kho⁶ na ekass' eva⁷ nāpi ekasmiñ yeva⁸ gāme⁹, aparimāṇesu pana cakkavālesu tisu bhavesu amaraṇadhammo
 10 nāma n' atthi, tabbhāven' eva ṭhātum samattho ekasamkhāro pi n' atthi, sabbe sattā maraṇadhammā, samkhārā bhijjanadhammā, porāṇa-kapaṇḍitāpi putte mate¹⁰ 'nassanadhammam̐ natṭhan' ti na sociṃsū“
 'ti vatvā tena yācito atītam̐ āhari:

Atīte Bārāṇasiyam̐ Brahmādatte rajjam̐ kārente
 15 Bodhisatto Bārāṇasiyā¹¹ dvāragāmake brāhmaṇakule nibbattitvā kuṭumbam̐ saṇṭhapetvā kasikammēna jīvikam̐ kappesi. Tassa putto ca dhītā cā ti dve dārakā ahesum̐. So puttassa vayappattassa samānakulato kumārikam̐ ānesi¹². Iti te dāsiyā saddhim̐ cha janā ahesum̐: Bodhisatto bhariyā putto
 20 dhītā sunisā¹³ dāsīti. Te samaggā sammōdamānā piyasamvāsā ahesum̐. Bodhisatto sesānam̐ pañcannam̐ evam̐¹⁴ ovādam̐ deti:
 „Tumhe yathāladhaniyāmena¹⁵ dānam̐ detha sīlam̐ rakkhatha uposathakammam̐ karotha, maraṇasatim̐¹⁶ bhāvētha tumhākam̐ maraṇabhāvam̐ sallakkhetha, imesam̐ hi sattānam̐ maraṇam̐
 25 dhuvam̐ jīvitam̐ addhuvam̐¹⁷, sabbe samkhārā aniccā va¹⁸ khayadhammino va, rattim̐ divā ca¹⁹ appamattā hothā“ 'ti. Te „sādhū“ 'ti ovādam̐ sampatichchitvā appamattā maraṇasatim̐¹⁶ bhāventi. Ath' ekadivasam̐ Bodhisatto puttēna saddhim̐ khet-

¹ Bī -puttam̐ku-, Bā -puttakam̐ku-. ² Bīd add pana. ³ Bā kim̐ nu kho. ⁴ Bīd add me. ⁵ Bā -mmo. ⁶ Bīd add pana. ⁷ Bīd ekasmiñ yeva kule. ⁸ Bīd ekasmiñneva. ⁹ Bīd add atha kho. ¹⁰ Bīd add maraṇadhammam̐. ¹¹ Ck^o -yam̐
¹² Bīd āharitvā adāsi in the place of ānesi. ¹³ Ck^o Bī sunisā. ¹⁴ Ck^o -nnañ eva, C^o -nnañ yeva. ¹⁵ Bīd -neva. ¹⁶ Bā -ṇānussatim̐. ¹⁷ Bīd adhūvam̐. ¹⁸ Bīd omit va. ¹⁹ C^o rattim̐divā ca, Bī rattīṇa jīviṇa, Bā rattīṇa divaṇa.

taṃ gantvā kasati¹. Putto kacavaram saṃkaḍḍhitvā jhāpesi. Tassāvidūre ekasmiṃ vaṃmīke āsīviso atthi. Dhūmo tassa akkhini pahari. So kuddho nikkhamitvā „imaṃ nissāyā“² 'ti' catasso dāthāpi³ nimujjāpento⁴ taṃ ḍasi. So maritvā va⁵ pati⁷. Bodhisatto maritvā va⁶ patitaṃ⁸ disvā goṇe ṭhapetvā⁵ āgantvā tassa matabhāvaṃ nātvā taṃ ukkhipitvā ekasmiṃ rukkhamaṇe nipajjāpetvā pārupitvā⁹ n' eva rodi na paridevi, „bhijjanadhammaṃ pana bhijjati¹⁰, maraṇadhammaṃ mataṃ, sabbe saṃkhārā aniccā maraṇanipphattikā“ ti aniccabhāvaṃ eva sallakkhetvā kasi. So¹¹ khettsamāpeṇa gacchantāṃ ekaṃ¹⁰ paṭivissakaṃ purisaṃ disvā „tāta gehaṃ gacchasīti“ pucchitvā „āma“¹² 'ti vutte „tena hi amhākaṃ pi gharaṃ gantvā brāhmaṇiṃ vadeyyāsi: 'ajja kira pubbe viya dvinnaṃ'¹² anāharitvā ekass' evāhāraṃ'¹³ āneyyātha¹⁴, pubbe pi¹⁵ ekikā va dāsī āhāraṃ āharati, ajja pana cattāro pi janā suddhavatthanivatthā¹⁵ gandhapupphahatthā āgaccheyyāthā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti gantvā brāhmaṇiṃ tath' eva kathesi. „Kena¹⁶ tāta idaṃ¹⁷ sāsaṇaṃ dinnan“ ti. „Brāhmaṇena ayye“ 'ti. Sā „putto me mato“ ti aññāsi. Kampanamattam pi 'ssā nāhosi¹⁸. Evaṃ subhāvitacittā suddhavatthanivatthā pana¹⁹ gandhapuppha-²⁰ hatthā²⁰ āhāraṃ gāhāpetvā²¹ sesehi saddhiṃ khettaṃ agamāsi. Ekassa pi²² roditaṃ vā paridevitaṃ vā nāhosi. Bodhisatto puttassa nipannačchāyāya eva nisīditvā²³ bhuñji. Bhuttāvasāne sabbe pi dārūni²⁴ uddharitvā taṃ citakaṃ āropetvā gandhapupphehi pūjetvā jhāpesuṃ. Kassaci ekabindum pi as-²⁵ suṃ nāhosi. Sabbe bhāvitamarāṇasatino²⁵. Tesāṃ sīlatejēna Sakkassāsanaṃ²⁶ uṇhākāraṃ dassesi. So „ko nu kho maṃ

¹ Bīd kassati. ² Bīd -ti. ³ Bī nissāya mayhaṃ bhayaṃ ti ⁴ Bīd omit pl. ⁵ Bīd nimuñcītvā. ⁶ Bīd parivattitvā and omit va. ⁷ Bīd patito. ⁸ Bīd taṃ patitaṃ. ⁹ Bīd pārupitvā. ¹⁰ Bīd bhinnāni. ¹¹ Ck ko. ¹² Bīd add bhattaṃ. ¹³ Bīd ekasseva āh-. ¹⁴ Bī hareyyatha, Bīd hā-. ¹⁵ Bīd va. ¹⁶ Bīd add te. ¹⁷ Bīd imaṃ. ¹⁸ Bīd nāhoti. ¹⁹ Bīd omit pana. ²⁰ Bīd add dāsī pana. ²¹ Bī āhārapetvā, Bīd āharitvā. ²² Bīd etassāpi. ²³ Bīd add bhattaṃ. ²⁴ Cks Bī dārūni, Bīd dārūni. ²⁵ Bīd subhā-. ²⁶ Bīd sakkassa ās-.

5 *ṭhānā cāvetukāmo*“ ti upadhārento tesam̐ gūṇatejēna uṇhā-
 bhāvaṃ¹ nātva pasannamānaso hutvā „mayā etesaṃ santikaṃ
 gantvā sīhanādaṃ nadāpetvā sīhanādapariyosāne etesaṃ nive-
 sanaṃ² sattaratanapūṇṇaṃ³ katvā āgantūṃ vaṭṭatīti“ vegena
 10 tattha gantvā ālāhanapasse ṭhito⁴ „kiṃ karoṭhā“ ‘ti āha.
 „Ekaṃ manussaṃ jhāpema sāmīti“⁵. „Na tumhe manussaṃ
 jhāpessatha, ekaṃ pana migam̐ māretvā⁶ pacatha, maññe“ ‘ti.
 „N’ atth’ etaṃ sāmī, manussaṃ eva jhāpemā“ ‘ti. „Tena hi
 verimanusso vo bhavissatīti“. Atha naṃ Bodhisatto „orasa-
 15 putto no sāmī, na veriko“ ti āha. „Tena hi vo appi yaputto
 bhavissatīti“. „Ati pi yaputto sāmīti“. „Atha kasmā na roda-
 sīti“. So arodanakāraṇaṃ kathento paṭhamam̐ gātham̐ āha :

1. Urago va tacam̐ jīṇṇam̐ (Dhp. p. 360 ; Thiesse, *Kisāg.* p. 41.)

hitvā gacchati san tanuṃ
 15 evaṃ sarīre nibbhoge
 pete kālakate sati 19.

2. Dayhamāno na jānāti
 nātinaṃ paridevitaṃ,
 tasmā etaṃ na socāmi,

20 gato so tassa yā gatīti. 20.

Tattha san tanuṃ ti attano sarīraṃ, nibbhoge ti jīvitindriyaabhā-
 vena⁷ bhogarahite, pete ti paralokaṃ paṭigate⁸, kālakate ti katakāle mate ti
 attho. Idam̐ vuttaṃ hoti: sāmī mama putto yathā nāma urago jīṇṇataṃ nī-
 vattitvā⁹ anolokento¹⁰ anapekko¹¹ chaḍḍetvā¹² gaccheyya evaṃ attano sarīraṃ
 25 chaḍḍetvā¹² gacchati, tassa jīvitindriyarahite sarīre evaṃ nibbhoge tasmiṃ ca
 me putte pete¹³ puna paṭigate⁸ maraṇakālaṃ katvā ṭhito¹⁴ sati ko rodanena¹⁵
 vā paridevitena¹⁶ vā attho, ayaṃ hi¹⁷ yath’ esa¹⁸ sūlehi vijjhītvā dayhamāno
 sukhadukkhaṃ¹⁹ na jānāti evaṃ nātinaṃ paridevitaṃ pi na jānāti, tena kāra-
 ñenāhaṃ etaṃ na socāmi, yā tassa attagati²⁰ taṃ so gato²¹ ti.

¹ Ck uṇhā-, C° uṇhā- corr. to uṇhā-, Bīd uṇhākāraṃ. ² Bīd -ne. ³ Bīd -na-
 paripūṇṇaṃ. ⁴ Bīd add tāta. ⁵ Bīd -mā ti, omitting sāmī. ⁶ Bīd add jhā-
 petha. ⁷ Bīd -yassa abhā-. ⁸ Bīd pati-. ⁹ Bīd chaṭṭetvā. ¹⁰ Bīd -ketvā.
¹¹ Bīd -pekkho. ¹² Ck° chaḍḍhe-, Bīd chaṭṭe-. ¹³ Bīd mate. ¹⁴ Bīd gate.
¹⁵ Bīd kāruṇṇena. ¹⁶ Bīd paridevena. ¹⁷ Bīd ayañhi. ¹⁸ Bīd yathā. ¹⁹ Bīd
 sukhadukkhaṃ. ²⁰ Bī attanā gati, Bī attano gati. ²¹ Bī tam̐ gati so gato,
 Bī tam̐ socāmi yā tassa attanā gati tam̐ so gato.

Sakko Bodhisattassa vacanaṃ sutvā brāhmaṇiṃ pucchi:
 „amma tuyhaṃ¹ so kiṃ hotīti“. „Dasamāse kucchinā pari-
 haritvā thaṇṇaṃ pāyetvā hatthapāde saṇṭhapetvā vadḍhita-
 putto² me sāmīti“. „Amma pitā tāva³ purisabhāvena mā⁴ ro-
 datu, mātuhaḍayaṃ nāma⁵ mudukaṃ hoti, tvaṃ kasmā na⁶ 3
 rodasīti“. Sā arodanakāraṇaṃ kathenti⁶

3. Anavhāto tato āgā⁷,
 ananuññāto ito gato,
 yathāgato tathā gato,
 tattha kā paridevanā. 21. 10

4. Dayhamāno na jānāti
 ñātīnaṃ paridevitaṃ,
 tasmā etaṃ na socāmi,
 gato so tassa yā gatīti 22.

gāthadvayaṃ āha. 15

Tattha anavhāto ti ayaṃ tāva mayā paralokato anāhuto⁸ ayācito, āgā
 ti⁹ ambhakaṃ gehaṃ āgato, ito ti ito manussalokato gacchanto pi mayā ana-
 nuññāto¹⁰ gato¹¹, yathāgato ti āgacchanto yathā attano¹² ruciyā āgato
 gacchanto pi tath' eva gato, tatthā¹³ 'ti tasmiṃ tassa ito gamane kā pari-
 devanā, dayhamāno ti gāthā vuttanaye' eva¹⁴ veditabbā. 20

Sakko brāhmaṇiyā kathaṃ sutvā¹⁴ bhaginiṃ pucchi: „amma
 tuyh' eso¹⁵ kiṃ hotīti“. „Bhātā me sāmīti“. „Amma bhagi-
 niyo nāma bhātusu¹⁶ sasuehā¹⁷ honti, tvaṃ kasmā na rodasīti“. Sāpi¹⁸
 arodanakāraṇaṃ kathenti¹⁹

5. Sace rode kiṃ²⁰ assaṃ,
 tassā²¹ me kiṃ phalaṃ siyā,
 ñātimittāsuhajjānaṃ²²
 bhiyyo no²³ aratī siyā. 23. 25

¹ Ck tumhe, C^o tumhe corr. to tuyhaṃ. ² Ck vaddhi-. ³ Ck tava, C^o tañca, Bī va. ⁴ Ck^o na. ⁵ Bīd pana. ⁶ all four MSS. -ti. ⁷ Bīd agā. ⁸ Bī avhāto, Bīd anavhāto. ⁹ Ck^o āga, omitting ti, Bīd agā ti. ¹⁰ Bīd add va. ¹¹ Bīd āgato. ¹² Bīd add va. ¹³ Bīd -yena, omitting eva. ¹⁴ Bīd add tassa. ¹⁵ Bīd tuyhaṃ so kiṃ. ¹⁶ Ck bhātisu, C^o -tisu. ¹⁷ Bīd sineho. ¹⁸ Bīd sāpissa. ¹⁹ Bīd -ti. ²⁰ Bīd kissā. ²¹ Bīd tassa. ²² Ck -mitta-, C^o -mittaṃ corr. to -mitta-. ²³ Ck^o me.

6. Dayhamāno na jānāti
 ñātīnaṃ paridevitaṃ,
 tasmā etaṃ na socāmi,
 gato so tassa yā gatīti 24.

5 gāthadvayam āha.

Tattha sace ti yadi ahaṃ bhātari mate rodeyyaṃ kisasarirā assaṃ, bhātu pana me tappaccayā vaḍḍhi¹ nāma n' atthīti tassa dasseti, tassā me ti tassā mayhaṃ rodantiyā kiṃ phalaṃ ko ānisaṃso bhaveyya², avadḍhi³ pana paññāyatīti dīpeti, ñātimittāsubhajjānaṃ⁴ ti ñātimittasubhajjānaṃ⁵, ayam eva
 10 vā pāṭho, bhiyyo no ti ye amhākaṃ ñātimittā ca subhaya ca tesaṃ adhi-katārā arati siyā.

Sakko bhaginiyā kathaṃ sutvā tassa bhariyaṃ pucchi:
 „amma tuyh' eso⁶ kiṃ hotīti“. „Pati me sāmīti“. „Itthiyo
 nāma patimhi mate vidhavā honti anāthā, tvaṃ kasmā na ro-
 15 dasīti“. Sāpi 'ssa arodanakāraṇaṃ kathenti:

7. Yathāpi dārako candaṃ
 gacchantam anurodati
 evaṃsāmpadam ev' etaṃ
 yo petam anusocati. 25.

20

8. Dayhamāno na jānāti
 ñātīnaṃ paridevitaṃ,
 tasmā etaṃ na socāmi,
 gato so tassa yā gatīti 26.

dve gāthā⁷ āha.

25 Tassa' attho: yathā nāma yuttāyuttaṃ labbhanīyālabbhanīyaṃ⁸ ajananto bāladārako mātu ucchaṅge nipaṇno puṇṇamāsiyaṃ puṇṇacandaṃ ākāse⁹ gacchantam disvā amma candaṃ me dehi candaṃ me dehīti punappuna rodati evaṃsāmpadam ev' etaṃ ti evaṃnipphattikam¹⁰ eva evaṃ tassa runṇaṃ¹¹ hoti yo petam kālakaṭaṃ anusocati ito pi ca nīratthakataṃ, kiṃkāraṇā: so hi
 30 vijjamānaṃ candaṃ anurodati, mayhaṃ pana pati mato, etarahi avijjamāno¹² sūlehi vijjhitrā dayhamāno pi na kiñci jānātīti.

¹ Bīd vuḍḍhi. ² Bīd add mayhaṃ. ³ Bī avuddhi, Bā avuḍḍhi. ⁴ Ck^s -mitta-.

⁵ Bā -mittāsuyadānaṃ. ⁶ Bīd tuyhaṃ. ⁷ Bīd gāthadvayam. ⁸ Ck^s Bī -ni-niyaṃ.

⁹ Bīd -sena. ¹⁰ Bī nipattitam, Bā nippattitam. ¹¹ Bā runṇaṃ. ¹² Ck^s vijj-.

Sakko bhariyāya katham¹ sutvā dāsim pucchi: „amma tuyh² eso³ kiṃ hotīti“. „Ayyo me sāmiti“. „Nūna⁴ tvaṃ iminā pīletvā⁵ bādhetvā⁶ paributtā bhavissasi⁷, tasmā ‘sumato ayan⁸’ ti na rodasīti“. „Sāmi mā evaṃ avaca, na ca etaṃ⁹ etassa anucchavikaṃ, khantimettānuddayasampanno me ayya- 5 putto ure samvaddhitaputto viya ahosīti“. „Atha kasmā na rodasīti“. Sāpi ‘ssa arodanakāraṇaṃ kathentī:

9. Yathāpi [brahme⁹] udakakumbho¹⁰

· bhinno appaṭṭisandhiyo

evaṃsampadam ev¹¹ etaṃ

10

yo petam anusocati. 27.

10. Dayhamāno na jānāti

ñātīnaṃ paridevitaṃ,

tasmā etaṃ na socāmi,

gato so tassa yā gatīti 28.

15

gāthadvayaṃ āha.

Tass¹ attho: yathā nāma udakakumbho¹⁰ ukkhippamāno¹¹ patitvā yathā-
bhinno¹² puna tāni kapālāni paṭipāṭiyā tṭhapetvā samivadhavitvā¹³ paṭipākatiko¹⁴
kātuṃ na sakkā¹⁵ yo petam anusocati tassāpi¹⁶ etaṃ anusocanaṃ evaṃnip-
phattikaṃ¹⁷ eva hoti matassa¹⁸ jīvāpetuṃ asakkuneyyato, iddhimato¹⁹ vā 20
iddhānubhāvena bhinnam kumbhaṃ sandahitvā¹³ udakassa pūretam sakkā bha-
veyya, kālakato pana iddhībalena²⁰ pi na sakkā paṭipākatiko²¹ kātuṃ ti. itarā
gāthā vuttā yeva.

Sakko sabbesaṃ dhammakathaṃ sutvā pasīditvā „tumhehi appamattehi²² maraṇasati bhāvitā²³, mā²⁴ tumhe ito paṭṭhāya 25 sahatthena kammaṃ²⁵ karittha²⁶, ahaṃ²⁷ Sakko devarājā, ahaṃ vo gehe sattaratanāni aparimāṇāni karissami, tumhe dānāni

¹ Bīd vacanari. ² Bīd tuyhaṃ so. ³ Bīd nanu. ⁴ Bīd pīlitvā. ⁵ Bīd pothetvā.
⁶ C^k -ti corr. to -si, C^s Bīd -ti. ⁷ Bīd sumuttā ahan. ⁸ Bīd omit ca etaṃ. ⁹ Bīd
omit brahme. ¹⁰ C^k udakum-. ¹¹ Bīd ukkhipiyamāno. ¹² Bīd sattadhā bhi-
¹³ Bīd saṇṭhahitvā. ¹⁴ C^k -ke, C^s -ko corr. to -ke, Bī paṭipātika, Bīd patipaka-
tikaṃ. ¹⁵ Bīd sakkoti. ¹⁶ Bīd tathāpi. ¹⁷ Bīd nippatikaṃ, omltting evaṃ.
¹⁸ Bīd add puna. ¹⁹ Bīd -manto. ²⁰ Bīd -nā. ²¹ C^k -ko? C^s -ke, Bīd pati-
pākatikaṃ. ²² Bī tumhe appamatte, Bīd tumhe appamattā. ²³ Bīd -bhāvettha.
²⁴ Bīd omit mā. ²⁵ Bīd add mā. ²⁶ Bīd -tthā ti. ²⁷ Bīd omit ahaṃ.

detha sīlaṃ rakkhatha uposathaṃ upavasatha', appamattā hothā" ti tesam ovādaṃ datvā gehaṃ aparimitaṃdhanam' katvā pakkāmi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ
5 samodhānesi: (Saccapariyosāne kuṭumbiko sotāpattipphale patitṭhahi)
„Tadā dāsī Khujjuttarā ahosi, dhītā Uppalavaṇṇā, putto Rahulo, mātā
Khemā, brāhmaṇo pana aham evā" 'ti. Uragajātakaṃ.

5. Ghatajātaka.

10 Aññe socanti rodantīti. Idam Satthā Jetavane viharanto Kosalarañño¹ amaccaṃ ārabba kathesi. Vatthuṃ heṭṭhā kathitasadisam eva. Idha pana rājā attano upakārakassa amaccassa mahantaṃ yasaṃ datvā paribhedakānaṃ kathaṃ gahetvā taṃ² bandhitvā³ bandhanāgāre kāresi⁴. So tattha nisinno va sotāpattimaggaṃ
15 nibbatesi. Rājā tassa guṇaṃ sallakkhetvā mocāpesi. So gandhamālaṃ ādāya Satthu santikaṃ gantvā vanditvā nisīdi. Atha naṃ Satthā „anatto kira te uppanno" ti pucchitvā „āma bhante", anathena pana me attho āgato, sotāpattimaggo nibbattito" ti vutte „na kho upāsaka tvaṃ nēva anathena atthaṃ āhari, porāṇakapaṇḍitāpi
20 pana āharimsū" ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atite Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto tassa aggamaheṣiṇi⁵ kucchimhi nibbatti, Ghata-
kumāro⁶ ti 'ssa nāmaṃ karimsu. So aparena samayena Tak-
kasīlāyaṃ⁷ uggahitasippon dhammena rajjaṃ kāresi. Tass'
25 antepure⁸ eko amacco dubbhi. Taṃ so paccakkhato natvā ratṭhā pabbājesi. Tadā Sāvattiyaṃ Vamkarājā⁹ nāma rajjaṃ kāresi. So tassa santikaṃ gantvā upatṭhahitvā heṭṭhāvuttanayen¹⁰ eva attano vacanaṃ gaṇhāpetvā¹¹ Bārāṇasirajjaṃ gaṇhāpesi. So¹² rajjaṃ gahetvā Bodhisattaṃ saṃkhalikāhi bandhāpetvā bandhanāgāraṃ pavesesi. Bodhisatto jhānaṃ¹³ nib-
30

¹ Bid uposathakammaṃ karotha. ² so all four MSS. ³ Bid add ekaṃ. ⁴ Ck omits taṃ. ⁵ Bid taṃ bandhāpetvā. ⁶ Bid pavesesi. ⁷ Bid add ti. ⁸ Bid Ghaṭa-. ⁹ Ck -ya. ¹⁰ Bid tassa an-. ¹¹ Bid dhaṅka-. ¹² Bid gāhā-. ¹³ Bid add pi. ¹⁴ Ck ānaṃ.

battetvā ākāse pallamkena nisīdi. Vamkassa' sarīre dāho' utṭhahi. So gantvā Bodhisattassa suvaṇṇādāsaphullapadumassassirikaṃ' mukhaṃ disvā Bodhisattaṃ pucchanto paṭhamāṃ gātham āha:

1. Aññe socanti rodanti, añño assumukho jano, 5
pasannamukhavaṇṇo si, kasmā Ghata' na socasīti. 29.

Tattha aññe ti taṃ ṭhapetvā sesamanussā.

Ath' assa Bodhisatto asocanakāraṇaṃ kathento sesa-gāthā⁵ abhāsi:

2. Nābbhatīta⁶ haro soko nānāgatasukhāvaho', 10
tasmā Vamka' na socāmi, n' atthi soke dutiyyatā'. 30.
3. Socam paṇḍukisīhoti¹⁰, bhattaṇ c' assa na ruccati,
amittā sumanā honti sallaviddhassa ruppato. 31.
4. Gāme vā yadi vāraññe ninne vā yadi vā thale (Dhp. v. 98, 121.)
na man taṃ āgamissati¹¹, evaṃ diṭṭhapado ahaṃ. 32. 15
5. Yass' attā¹² nālam eko sabbakāmarasāharo
sabbāpi paṭhavī¹³ tassa na sukhaṃ āvahissatīti¹⁴. 33.

Tattha nābbhatīta¹⁵ haro ti na abbhatīta¹⁶ haro ayam eva vā paṭho, soko nāma abbhatītaṃ atikkantaṃ niruddhaṃ atthaṃ¹⁷ puna nāharati, dutiyyatā¹⁸ ti sāhāyatā¹⁹, atīta²⁰ haraṇena vā anāgata²¹ vahanena vā soko nāma kas- 20
saci sahāyo²² na hoti, tenāpi kāraṇaṇāhaṃ na socāmi vadaṭṭi, socan ti so-
canto, sallaviddhassa ruppato²³ ti sokasallena viddhassa ten' eva ghaṭi-
yamānassa²⁴, diṭṭhā vata no paccatthikassa²⁵ piṭṭhīti²⁶ amittā sumanā
hontīti attho, na man taṃ āgamissatīti samma Vamkarāja²⁷ etesu gā-
mādisu yattha katthaci ṭhitaṃ sattaṃ²⁸ paṇḍukisabhāvādikāṃ sokamūlakaṃ 25
vyasanāṃ²⁹ taṃ³⁰ na āgamissati, evaṃ diṭṭhapado ti yathā taṃ vyasanāṃ³¹
nāgacchati³² evaṃ mayā jhānapadaṃ diṭṭhaṃ³³, atṭhalokadhamman³⁴ ti pi

¹ Bīd dhañkarājassa. ² Bīd dā-. ³ Bī suvaṇṇādāsapūmappapadumassassirikaṃ, Bī suvaṇṇadāmaphullapadumassassirikaṃ. ⁴ Bīd ghaṭa. ⁵ Bīd catasso. ⁶ Bī nappatitaharo, Bī nabbhatitaharo. ⁷ Bīd -te-. ⁸ Bīd dhaka. ⁹ Bī -yatekā, Bī -tiyikā. ¹⁰ C^s -kīsi-, Bīd -kisso-. ¹¹ C^s -ssanti. ¹² Bī yasattā, Bī yassatthā. ¹³ Bīd patha-. ¹⁴ Bīd av-. ¹⁵ Bīd nabbhatita-. ¹⁶ Bī nibbattitāhā, Bī nibbhattitāhāro. ¹⁷ Bī attagati, Bī athaṅgataṃ. ¹⁸ Bīd -tiyakā. ¹⁹ Bīd sahāyakā. ²⁰ Bīd -tāharāṇena. C^s omits anāgata- vā. ²¹ C^s sahā, C^s sahā corr. to sahāyo. ²² Bīd rūpato. ²³ Bīd saṃgha-. ²⁴ Bī miccāmittassa. ²⁵ C^s diṭṭhīti, Bī paṭhīti, Bīd piṭhīti. ²⁶ Bī dhañga-, Bīd dhañka-. ²⁷ Bīd mama. ²⁸ Bīd bya-. ²⁹ Bīd omīti taṃ. ³⁰ Bīd nāgacchissati. ³¹ Bīd add taṃ. ³² Bīd -dhammapadan.

vadanti yeva, pāliyaṃ pana na man taṃ nāgamissatīti likhitaṃ taṃ aṭṭhakathāya¹ n' atthi, pariyośanagāthāya icchitapatthitaṭṭhena² sātasukhasamkhātā³ sabbān kāmaraśaṃ āharatīti sabbakāmarasāhāro, idaṃ vuttaṃ hoti: yassa rañño pahāya⁴ aññasahāye⁵ attā va eko sabbakāmarasāvaho,⁶ nālaṃ sabbā⁷ jhāna-sukhaśanikkhātānāṃ kāmaraśaṃ āharitūnāṃ asamattho⁸ tassa rañño sabbāpi paṭhavi⁹ na sukhānāṃ āvāhissatī¹⁰, kāmāturassa hi sukhānāṃ nāma n' atthi, kilesadaratharāhitā¹¹ pana¹² jhānasukhānāṃ āharitūnāṃ yass' attā¹³ samattho so rājā sukhito ti¹⁴, yo pan' etāya¹⁵ gāthāya¹⁶ yassatthā nālaṃ eko ti¹⁷ pāṭho tass' attho na dissatī.

10 Iti Vaṃko¹⁸ imā catasso gāthā survā Bodhisattaṃ khamāpetvā rajjān paṭicchāpetvā¹⁹ pakkāmi. Mahāsatto²⁰ pi rajjān amaccānaṃ²¹ niyyādetvā Himavantapadesaṃ gantvā²² pabbajitvā aparihīnājñhāno Brahmaloḥa-parāyano ahoṣi.

Satthā imaṃ desanaṃ²³ āharitvā jātakān samodhānesi: „Tadā
15 Vaṃkarājā²⁴ Anando ahoṣi, Ghatarājā²⁵ aham evā“ 'ti. Ghata-jātakā²⁶.

6. Kāraṇḍiyajātaka.

Eko araṇṇe ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto dhammasenāpatiṃ ārabba kathesi. Thero kira āgacchantānaṃ dussilānaṃ migaluddakamacchabandhādīnaṃ diṭṭhadiṭṭhānaṃ²⁷ nēva „sīlaṃ gaṇhathā“ 'ti sīlaṃ deti²⁸. Te therassa²⁹ garubhāvena³⁰ tassa kathaṃ bhinditūnāṃ asakkontā³¹ sīlaṃ gaṇhanti gaṇetvā³² pana na rakkhanti attano³³ kamman eva karonti. Thero saddhivihārike āmantetvā „āvuso ime maṇussā mama santike sīlaṃ gaṇhimsu³⁴ na pana³⁵ rak-

¹ Bīd -yaṃ. ² Ck -pattita-, C^s -pacchita- corr. to -patthita-, Bīd -paṭhitathena.

³ Ck -ta, C^s -taṃ corr. to -ta. ⁴ Bīd sahāyā. ⁵ C^s aññasahāye corr. to aññe-, Bīd sabbe sahāye. ⁶ Ck^s -rasovaho, Bīd -rasāhāro. ⁷ Bīd sabba. ⁸ Bīd samattho. ⁹ Bīd paṭhavi. ¹⁰ Bīd -tīti. ¹¹ Bīd omit -daratha-, Bīd yo kilesa-. ¹² Bīd pathama. ¹³ Ck yassatthā, C^s yassatthā corr. to yassattā, Bīd omits ya-. ¹⁴ Bī sukhīhāti, Bīd sukhīhoti. ¹⁵ Ck^s so-, Bīd so pana tāya. ¹⁶ Bī gāthā yaṃ attho, Bīd gāthāya attho. ¹⁷ Bīd add pi. ¹⁸ Bīd dhaṅko. ¹⁹ Bī -ātetvā, Bīd -ādetvā. ²⁰ Bīd bodhisatto. ²¹ Bīd amaccānaṃ rajjān. ²² Bīd add isi pabbajjān. ²³ Bīd dhammade-. ²⁴ Bīd dhaṅko rājā. ²⁵ Bīd ghata-, and add pana. ²⁶ Bīd ghata-, and add pañcamasān. ²⁷ Bīd diṭṭhadiṭṭhānaṃ. ²⁸ Bīd omit sīlaṃ deti. ²⁹ Ck^s there, and omit te. ³⁰ Bīd gu-. ³¹ Bīd -to. ³² Bīd add ca. ³³ Bīd repeat attano. ³⁴ Bī adds gaṇhitvā, Bīd gaṇhitvā ca. ³⁵ Bīd pana na.

khantīti“ āha. „Bhante tumhe etesaṃ aruciyaṃ sīlaṃ detha, ete tumhākaṃ kathāṃ bhinditum asakkontā gaṇhanti, tumhe ito paṭṭhāya evarūpānaṃ sīlaṃ mā daditthā“¹ ti. Thero anattamanā ahoṣi. Tam pavattim sutvā dhammasabhāyaṃ kathāṃ samuṭṭhāpesum: „āvuso Sāriputtatthero kira diṭṭhadiṭṭhānaṃ yeva“² sīlaṃ detīti“. Satthā³ āgantvā „kāya nu ‘ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinna“ ti pucchitvā „imāya nāmā“⁴ ti vutte „na bhikkhave idān’ eva pubbe p’ esa diṭṭhadiṭṭhānaṃ“⁵ ayācantānaṃ eva sīlaṃ detīti“ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā⁶ vayappatto, so⁷ Takkaṣilāya⁸ disāpāmoḍhassācariyassa⁹ jeṭṭhantevāsiko ahoṣi. Tadā so ācariyo diṭṭhadiṭṭhānaṃ¹⁰ kevattādīnaṃ ayācantānaṃ yeva¹¹ „sīlaṃ gaṇhatha“, sīlaṃ gaṇhathā“¹² ti sīlaṃ deti, ga-hetvāpi na rakkhanti. Ācariyo tam atthaṃ antevāsikānaṃ ārocesi. Antevāsikā „bhante tumhe etesaṃ aruciya“¹³ detha,¹⁴ 15 tasmā bhindanti, ito dāni paṭṭhāya yācantānaṃ nēva dadey-yātha mā ayācantānaṃ¹⁵ ti. So vippaṭṭisārī ahoṣi, evaṃ sante pi diṭṭhadiṭṭhānaṃ¹⁶ sīlaṃ deti yeva. Ath’ ekadivasaṃ ekasmā gāmā manussa āgantvā brāhmaṇavācanakatthāya¹⁷ āca-riyaṃ nimantayimsu. So Kāraṇḍīyaṃ¹⁸ māṇavaṃ pakkositvā¹⁹ 20 „tāta, ahaṃ na gacchāmi, tvaṃ ime pañcasate māṇave gaheṭvā tattha gantvā vācanakāni²⁰ paṭicchitvā²¹ amhākaṃ dinnakoṭ-thāsaṃ āharā“²² ti pesesi. So gantvā paṭinivattanto²³ antarā-magge ekaṃ kandaraṃ²⁴ disvā cintesi: „amhākaṃ ācariyo diṭ-thadiṭṭhānaṃ²⁵ ayācito va“²⁶ sīlaṃ deti, ito dāni paṭṭhāya yathā²⁷ 25 yācantānaṃ nēva deti tathā naṃ karissāmīti“ so tesu māṇa-

¹ Bīd adatthā. ² Bī diṭṭhathānaññeva, Bī diṭṭhadiṭṭhānaṃ ayācantānaññeva. ³ Bī diṭṭhathānaṃ. ⁴ Bīd add nāmena koraṇḍīyo nāma so. ⁵ Bīd -lāyaṃ. ⁶ Bīd -ssa āca-. ⁷ Bīd diṭṭhadiṭṭhānaṃ. ⁸ Ck āy-, Cē āy- corr. to ay-, Bīd ayācantānaññeva. ⁹ Bīd omit s. g. ¹⁰ Bīd add sīlaṃ. ¹¹ Ck āy-, Cē āy- corr. to ay-. ¹² Bī diṭṭhathānaṃ. ¹³ Bīd -canatthāya. ¹⁴ Cē ya-, Bīd koraṇḍīya-. ¹⁵ Bīd -sāpetvā. ¹⁶ Bīd -nisarisaṃ. ¹⁷ Bīd sampa-. ¹⁸ Bīd paṭinivattento, Bīd paṭinivattento. ¹⁹ Ck kandharasaṃ, Cē kandarā corr. to -raṃ, Bī kantara. ²⁰ Bī diṭṭhadiṭṭhānaṃ. ²¹ Ck āy-, Cē āy- corr. to ay-, Bīd ayācantānaññeva.

vesu¹ sukhanisennesu² utthāya mahantaṃ silaṃ³ ukkhipitvā
kandarāya⁴ khipi puna pi puna pi⁵ khipi yeva. Atha naṃ te
māṇavā utthāya „ācariya kiṃ karosīti“ āhaṃsu. So na kiñci
kathesi. Te vegena gantvā ācariyassārocesuṃ⁶. Ācariyo
5 āgantvā tena saddhiṃ sallapaṇto⁷ paṭhamāṃ gātham āha:

1. Eko araññe girikandarāya⁴

paggayha paggayha silaṃ⁸ pavecchasi
punappunaṃ santaramānarūpo,

Kāraṇḍiya⁹ ko nu tava idh' attho ti. 34.

10 Tattha ko nu tava idhatto ti ko nu tava idha kandarāya¹⁰ silākhī-
panena¹¹ attho.

So tassa vacanaṃ sutvā ācariyaṃ bodhetukāmo¹² dutiyaṃ
gātham āha:

2. Ahaṃ h' imaṃ sāgarasevitaṇṭaṃ¹³

15 samaṃ karissāmi yathāpi pāṇiṃ

vikiriya sānūni ca pabbatāni ca,

tasmā silaṃ⁸ dariyā¹⁴ pakkhīpāmīti¹⁵. 35.

Tattha ahaṃ himaṇ ti ahaṃ hi imaṃ mahāpaṭhavim, sāgarasevitaṇ-
tan¹⁶ ti sāgarehi sevitaṃ caturantaṃ. yathāpi pāṇi ti hatthatalam viya
20 samaṃ karissāmi, vikiriya¹⁷ ti vikiritvā, sānūni ca pabbatāni cā¹⁸ ti paṇi-
supabbate ca silāpabbate ca¹⁷.

Tam sutvā brāhmaṇo tatiyaṃ gātham āha:

3. Na imaṃ¹⁸ mahim¹⁹ arahati²⁰ pāṇikappaṃ²¹

samaṃ manusso karaṇāya-m-eko²²,

25 maññāma²³: imaṃ ñeva dariṃ²³ jigimsaṃ²⁴

Kārandiya²⁵ hāhasi²⁶ jīvalokaṇ ti. 36.

¹ Cks -ve. ² Cs sukhaṃ-. ³ Ck si-, Cs si- corr. to si-. Bīd se- ⁴ Bīd -yaṃ.
⁵ Bīd punapunaṃ. ⁶ Bīd -yassa āro-. ⁷ Bīd -pento. ⁸ Bīd se-. ⁹ Bīd ko-.
¹⁰ Bī -yaṃ. ¹¹ Bīd selā-. ¹² Bīd pabo-. ¹³ Cks -nantaṃ, Bī -tanti. ¹⁴ Bīd
kandarāyaṃ. ¹⁵ Bīd khl-. ¹⁶ Cks sāgarehi sevitaṇṭan. ¹⁷ Bīd cā ti attho. ¹⁸
Cs ima corr. to imaṃ, Bīd yimaṃ. ¹⁹ Cs mhi, Bī mahi. ²⁰ Bīd āharati. ²¹
Bīd -kammaṃ. ²² Bīd karu-. ²³ Cs dariṃ, Bīd dari. ²⁴ Bī jigissam, Bīd jigi-
sam, Cs jigimsā corr. to jihimsam. ²⁵ Ck hāgasī, Bīd hāyasi.

Tattha karaṇāyameko¹ ti karaṇāya² eko, eko kātum na sakkotīti dī-
peti, maññāmimaññeva dariṇ³ jīgimsan⁴ ti ahaṇi maññāmi tittḥatu
paṭhavi imañ ñeva⁵ ekaṇ dariṇ⁶ jīgimsaṇ⁷ pūraṇatthāya vāyamananto silaṇ⁸
pariyesananto upāyaṇ vicinanto va tvaṇ imañ jīvalokaṇ hāhasi⁹ jaḥissasi,
marissasiti attho.

5

Taṃ sutvā māṇavo catutthaṃ gātham āha:

4. Sace ayam¹⁰ bhūtaḍharaṇ¹¹ na sattho¹²
samaṇ manusso karaṇāya-m-eko¹³
evam eva¹⁴ tvaṇ¹⁵ brahme ime manusse
nānādiṭṭhike nānāyissasi te¹⁶ ti. 37.

10

Tass¹ attho: sace ayam¹⁷ eko manusso imañ bhūtaḍharaṇ mahāpaṭhaviṇ
samaṇ kātum na sattho¹⁸ na samattho evam eva tvaṇ ime dussile manusse
nānādiṭṭhike nānāyissasi ne¹⁹ evaṇ²⁰ silaṇ gaṇhatha²¹ silaṇ gaṇhathā²² ti va-
danto attano vasaṇ²³ na ānāyissasi, paṇḍitapuriso yeva hi paṇḍitpātaṇ aku-
salo²⁴ ti gaṇhati²⁵, saṃsāramocakādayo paṇ²⁶ ettha kusalasāññino ne taṇ²⁷
kathaṇ ānāyissasi, tasmā diṭṭhadiṭṭhānaṇ²⁸ silaṇ adatvā yācantaṇ ñeva dehiti.

15

Taṃ sutvā ācariyo yuttaṇ vadati. Kāraṇḍiko²⁹ idāni „na
evaṇ³⁰ karissāmīti“ attano viruddhabhāvaṇ ṇatvā pañcamaṇ
gātham āha:

5. Saṃkhittarūpena bhavaṇ mam³¹ atthaṇ
akkhāsi Kāraṇḍiya³² evam etaṇ:
yathā na sakkā paṭhavi samāyaṇ
kātum manussena tathā manussā ti. 38.

20

Tattha samāyaṇ ti samā³³ ayam.

Evam ācariyo māṇavassa thutim akāsi. So pi naṃ bo-
dhetvā³⁴ gharaṇ nesi.

25

¹ Bī kā-, Bḍ karu-, C^o kāra- corr. to ka-. ² Bī ka-, Bḍ karu-. ³ Bī dari-, Bḍ dari.
⁴ Bī jīvisan, Bḍ jīgisan. ⁵ Bīd maññeva. ⁶ C^o erukan, Bīd ekaṇ dari. ⁷ C^o jīgim-
saṇ, Bī gīsaṇ, Bḍ jīgisaṇ, C^o jīgimsaṇ corr. to jīgimsanti ahaṇ santi ahaṇ
maññāmi tittḥatu paṭhavi imañ ñeva erukandariṇ jīgimsaṇ. ⁸ C^o silaṇ, Bīd
sīlāni. ⁹ Bīd hāyasi. ¹⁰ Bīd ahaṇ. ¹¹ C^o -rā. ¹² Bī sakkā, Bḍ sakkō. ¹³
Bīd kā-. ¹⁴ C^o e. ¹⁵ Bī tvaṇaṇ, Bḍ tvaṇ. ¹⁶ C^o -yassasite, Bīd -yissase.
¹⁷ Bī ahaṇ. ¹⁸ Bḍ sakkō, Bī omits na sattho. ¹⁹ Bī -yissasite, Bḍ -yissasīti.
²⁰ Bīd etaṇ. ²¹ C^o gaṇha. ²² Bīd vase. ²³ Bīd -lan. ²⁴ C^o -hanti, Bī -hāti.
²⁵ Bīd te tvaṇ. ²⁶ Bī diṭṭhadiṭṭhānaṇ. ²⁷ Bī karaṇḍiya, Bḍ karaṇḍiyako. ²⁸
Bīd evarūpaṇ. ²⁹ Bīd ko-. ³⁰ Bī samāya, Bḍ samā, C^o samaṇ. ³¹ Bīd pa-
bodhetvā sayam.

Satthā imaṃ desanam¹ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā brāhmaṇo Sāriputto ahoṣi, Kāraṇḍiyamāṇavo² pana aham evā³ ‘ti. Kāraṇḍiyajātakaṃ³.

7. Laṭukikajātaka.

5 Vandāmi taṃ kuñjara saṭṭhihāyanan ti. Idam Satthā Veluvane viharanto Devadattaṃ ārabha katesi, Ekasmim hi divase⁴ dhammasabbhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso Devadatto kakkhalo pharuso sāhasiko, sattesu karuṇāmattakam⁵ pi ‘ssa n’ atthīti“. Satthā āgantvā „kāya nu ‘ttha bhikkhave etarahi kathāya
10 sannisinā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ‘ti vutte „na bhikkhave idān’ eva pubbe p’ esa nikkaruṇo yevā“ ‘ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto hatthiyoniyaṃ nibbattitvā vayappatto pāsādiko mahākāyo asītisahassavāraṇaparivāro yūthapati hutvā Hima-
15 vantapadese⁶ vihāsi. Tadā ekā laṭukikā sakunikā hatthīnaṃ vicaraṇaṭṭhāne aṇḍāni nikkhipi. Tāni pariṇatāni⁷ bhinditvā sakunapotakā nikkhamimsu. Tesu⁸ avirūlhapakkhesu uppatitum asakkontesu yeva Mahāsatto asītisahassavāraṇaparivuto⁹ gocarāya caranto taṃ padesaṃ sampatto¹⁰. Taṃ disvā laṭu-
20 kikā cintesi: „ayaṃ hatthirājā mama potake madditvā māresati, handa naṃ puttakānaṃ parittānatthāya dhammikaṃ rakkaṃ yācāmīti“ sā ubho pakkhe ekato katvā tassa purato ṭhatvā paṭhamāṃ gātham āha:

1. Vandāmi taṃ kuñjara saṭṭhihāyanam¹¹
25 ārañṇakam¹² yūthapatim¹³ yasassim¹⁴,
pakkhehi taṃ pañjalikam karomi:
mā me vadhī puttake dubbalāyā ‘ti. 39.

¹ Bīd dhammade-. ² Bīd ko-, Bī korandiyakamā-. ³ Bīd ko- athamaṃ. ⁴ Bīd add bhikkhū. ⁵ Bīd -mattam. ⁶ Bīd -ppa-. ⁷ Ck Bī -na-, C^o -na corr. to -na-. ⁸ Ck^s tesam. ⁹ Bīd -vāraṇasuhassa-. ¹⁰ Bīd patto. ¹¹ Ck^s -na. ¹² Ck -ka, C^o -ñṇeka, Bī araṇṇa, Bīd araṇṇakam. ¹³ Ck^s -tī, Bīd -tī. ¹⁴ Ck -ssi, C^o Bīd -ssi.

Tattha saṭṭhihāyanan¹ ti saṭṭhivassakāle² hāyanabalani³, yasassin⁴ ti parivārasampannam⁵, pakkhehi taṃ pañjalikan⁶ ti ahaṃ pakkhehi tava añjalikan karomīti attho.

Mahāsatto „mā cintayi laṭukike, ahan te puttake rak-
khiṣṣan⁷“ ti sakunapotaṅkānaṃ upari gantvā⁸ asītiyā hatthisa- 5
hassesu gatesu⁹ laṭukikan āmantetvā „amhākaṃ pacchato
eko ekacārikahatthi¹⁰ āgacchati, so amhākaṃ vacanaṃ na¹¹
karissati¹², tasmim āgate taṃ pi yācitvā¹³ puttakānaṃ sotthi-
bhāvaṃ kareyyāsīti¹⁴“ vatvā pakkāmi. Sāpi tassa paccugga-
manaṃ katvā ubhohi pakkhehi añjalim katvā dutiyaṃ gā- 10
tham āha:

9. Vandāmi taṃ kuñjara ekacāriṃ¹⁴
āraññakaṃ¹⁵ pabbatasānugocaraṃ¹⁶,
pakkhehi taṃ pañjalikan karomi:
mā me vadhī puttake dubbalāyā 'ti. 40. 15

Tattha pabbatasānugocaraṃ¹⁷ ti ghanaselapabbatesu ca paṇṇasu-
pabbatesu ca gocaraṃ gaṇhantaṃ¹⁸.

So tassa vacanaṃ sutvā tatiyaṃ gātham āha:

a. Vadhissāmi te laṭukike puttakāni,
kim me tuvaṃ kāhasi dubbalāsi¹⁹, 20
sataṃ²⁰ sahasāni²¹ pi tādisīnaṃ
vāmena pādena papothayeyyan ti. 41.

Tattha vadhissāmi te ti tvaṃ kasmā mama caraṇamagge puttakāni
ṭhapesi²², yasmā ṭhapesi tasmā vadhissāmi te puttakānīti āha²³, kim me tuvaṃ
kāhasīti mayhaṃ mahāthāmassa tvaṃ dubbalā kiṃ karissasi, papothayeyyan 25
ti ahaṃ hi²⁴ tādisīnaṃ pakkhīnaṃ²⁵ sataśahasānaṃ²⁶ sataśahasam pi vāmena
pādena samcunneyyaṃ, dakkhīnena²⁷ pana kathā va n' atthīti.

¹ Cks -nāyā. ² Bd -vassakekāle. ³ Cks omit balani. ⁴ Cks Bī -ssī, Bd -ssī. ⁵ Cks -nna. ⁶ Bīd -kaṃ karomi. ⁷ Bīd -ssāmī. ⁸ Bīd ṭhatvā. ⁹ Bīd āgatesu. ¹⁰ Bī -carito-, Bd -cāriko-. ¹¹ Bī omits na. ¹² Bīd -tīti. ¹³ Bīd -ce-. ¹⁴ Ck Bī -rī, Cē -rī. ¹⁵ Cks -ka, Bīd araññakaṃ. ¹⁶ Cks -ra, Bī pappataṃ sānu-gocari. ¹⁷ Cks -rā. ¹⁸ Bīd gocaraṇhakaṃ, Cē gocaraṇhānaṃ. ¹⁹ Cks kāhasibbalāsi. ²⁰ Bīd sata. ²¹ Bīd -naṃ. ²² Cks ṭhā-. ²³ Bīd vadati. ²⁴ Bīd omit hi. ²⁵ Bīd laṭukikānaṃ, Bī omits pakkhīnaṃ. ²⁶ Ck sataṃ-, Bīd add pakkhīnaṃ. ²⁷ Bīd -pādena.

Evāñ ca pana vatvā so tassā puttake pādena samcunne-
tvā muttena pavāhetvā nadanto¹ pakkāmi. Laṭukikā² rukkha-
sākhāya nisīditvā³ „idāni tvañ nadanto⁴ gaccha⁵, katipāhen'
eva me kiriyañ passissasi, kāyabalato nāṇabalassa mahanta-
5 tarabbhavañ⁶ na jānāsi, bho⁷ jānāpessāmi⁸ tan⁹“ ti tañ santaj-
jayamānā¹ catuttham gātham āha :

4. Na h' eva sabbattha balena kiccañ,
balam hi bālassa vadhāya hoti,
karissāmi te nāgarājā¹⁰ anattam
10 yo me vadhī¹¹ puttake dubbalāyā 'ti. 42.

Tattha balenā 'ti kāyabalena, anattam ti avadḍhiñ¹², yo me ti yo
tvañ mama dubbalāya puttake vadhi ghātesīti.

Evam¹³ vatvā katipāham ekam kākam npaṭṭhahitvā tena
tutṭhena „kin te karomīti“ vuttā¹⁴ „sāmi aññañ me kātabbam
15 n' atthi etassa pana ekacārīvāraṇassa tuṇḍena paharitvā tum-
hehi akkhini bhinnāni paccāsiṃsāmīti“ āha. Sā tena¹⁵ „sā-
dhū“ 'ti sampatiṇṇhite¹⁶ ekam nīlamakkhikam upaṭṭhahi, tāya
pi „kin te karomīti“ vuttā¹⁷ „iminā kākena¹⁸ ekacārīvāraṇassa
akkhīsu bhinnesu tumhehi¹⁹ tattha āsāṭikam pātitañ icchā-
20 mīti²⁰“ vatvā tāya pi „sādhū“ 'ti vutte ekam maṇḍūkam
upaṭṭhahitvā tena „kim karomīti“ vuttā²¹ „yadā esa ekacāri-
vāraṇo andho hutvā pāṇiyañ pariyesati tadā pabbatamatthake
ṭhitā²² saddam katvā etasmiñ pabbatamatthakam²³ abhirūḷhe²⁴
otaritvā papāte saddam kareyyātha, ettakam aham tumhākam
25 santikā paccāsiṃsāmīti“ āha. So pi tassā vacanañ sutvā
„sādhū“ 'ti sampatiṇṇhi. Ath' ekadivasam kāko vāraṇassa

¹ Bīd add va. ² Bīd -kasakuṇikā-. ³ Bīd nīliyitvā. ⁴ Ck tam nadanto, Bī
idāni bhāvacāraṇadanto, Bī i. tāva vāraṇo nadanto. ⁵ Bī gacchantā, Bī gacchasi.
⁶ Bīd mahantabbhā-. ⁷ Bīd hotu. ⁸ Ck ja-. ⁹ Bīd nan. ¹⁰ Ck Bīd -ja. ¹¹
Bīd vadhi. ¹² Bīd avadḍhiñ, Bī omits av-. ¹³ Bīd sā evam. ¹⁴ Bī vutta, Bīd
vutte. ¹⁵ Bī tena hi, omitting sā, Bīd so tena hi. ¹⁶ Bī -cchitvā, Bīd -cchitato.
¹⁷ Bīd vutte. ¹⁸ Bīd kāraṇena. ¹⁹ Ck -he, Ck -hesu corr. to -he. ²⁰ Ck -ni,
omitting ti. ²¹ iminā kākena --- vuttā wanting in Bī. ²² Bī ti, Bīd -ṭhito.
²³ Bīd -ke. ²⁴ Bīd abhirahe, Bīd -rūhante.

dve pi akkhini tuḍḍena bhindī makkhikā āsāṭikāṃ pātesi. So
 puḷavehi khajjanto¹ vedanamatto pipāsāya abhibbhūto pāṇīyaṃ
 pariyesaṃāno vicari. Tasmim kāle maṇḍūko pabbatamatthake
 ṭhatvā saddam akāsi. Vāraṇo „ettha pāṇīyaṃ bhavissatīti“
 pabbataṃ abhirūhi². Atha maṇḍūko otaritvā papāte ṭhatvā 5
 saddam akāsi. Vāraṇo „ettha pāṇīyaṃ bhavissatīti“ papātā-
 bhimukho gacchanto pavaṭṭetvā³ pabbatapāde patitvā jīvita-
 khayāṃ pāpuṇi. Laṭukikā tassa matabbhavaṃ ṇatvā „ditṭhā
 me paccāmittassa piṭṭhīti“ haṭṭhatuṭṭhā tassa khandhe caṃ-
 kamitvā yathākammaṃ gatā. 10

Satthā „na bhikkhave kenaci saddhiṃ veraṃ nāma kātabbāṃ,
 evaṃbalasampannaṃ nāma vāraṇaṃ ime cattāro janā ekato hutvā
 jīvita-khayaṃ pāpesuṃ“ ti

5. Kākaṃ ca passa laṭukikaṃ maṇḍūkaṃ nīlamakkhikaṃ,
 ete nāgaṃ aghātesuṃ, passa verassa verinaṃ, 15
 tasmā hi⁴ veraṃ⁵ na kayirātha api yena ca kenacīti 43.
 imaṃ abhisambuddhagāthaṃ vatvā jātaṃ samodhānesi:

Tattha passā⁶ ti anyāmitālapanaṃ⁷ etaṃ, bhikkhū⁸ pana sandhāya vut-
 tattā passatha bhikkhave ti vuttaṃ hoti, ete ti ete cattāro ekato hutvā, aghā-
 tesuṃ ti⁹ vadhimsu, passa verassa verinaṃ¹⁰ ti passatha verikānaṃ ve- 20
 rassa¹¹ gatin ti attho.

„Tadā ekacārihatthi Devadatto ahosi, yūthapati pana aham
 evā“ ti. Laṭukikajātakaṃ¹².

8. Culladhammapāḷajātaka.

Ahameva dūsiyā bhūnahatā ti. Idaṃ Satthā Veḷuvane 95
 viharanto Devadattassa vadhāya parisakkaṇaṃ ārabba kathesi. Añ-
 ñesu jātaṃ Devadatto Bodhisattassa tāsamattam pi kātuṃ nāsakkhi¹³,

¹ Bḍ puḷavake parikhajjante. ² Bḍ -rūyhi. ³ Bḍ parigalitvā, Bⁱ anivattetvā
 uparigalitvā. ⁴ Bⁱ omits hi. ⁵ Cks veran. ⁶ Cks vassā. ⁷ Bⁱ anyāmavattvā
 ala-, Bḍ anyāmitvā āla. ⁸ Cks -u Bḍ bhikkhunāṃ. ⁹ Cks -suṃ, omitting ti.
¹⁰ C^s -naṃ, omitting ti. ¹¹ Cks verissa. ¹² Bḍ add sattamaṃ. ¹³ C^s Bⁱ na-

imasmim̐ pana Culladhammapālajātaka¹ Bodhisattassa sattamāsikakāle
 hatthapāde ca sīsāṇ ca chindāpetvā² asimālam³ nāma kāresi⁴, Dad-
 darajātaka⁵ gīvaṃ valitvā⁶ māretvā uddhane maṃsam pacitvā khādi,
 Khantivādiājātaka dvīhi kasāpabhārasahashehi⁷ tālāpetvā⁸ hatthapāde
 5 ca kaṇṇanāsāṇ ca chedāpetvā jaṭāsu gahetvā kaḍḍhāpetvā uttānakam̐
 nipajjāpetvā udare⁹ pādena paharitvā gato, Bodhisatto taṃ divasam
 eva¹⁰ jīvitakkhayaṃ pāpuṇi, Cullanandakajātaka¹¹ pi Vevatīyakapi-
 jātaka¹² pi mārāpesi¹³ yeva, evam esa digharattam̐ vadhāya pari-
 sakkanto Buddhakāle pi parisakki¹⁴ yeva. Ath' ekadivasam̐ dhamma-
 10 sabhāyaṃ katham̐ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso Devadatto Buddhānaṃ
 maraṇattham̐ eva upāyaṃ karoti, 'Sammāsambuddham̐ mārāpessāmīti'
 dhanuggahe payojesi silaṃ pavijjhi Nālāgiriṃ vissajjāpesīti¹⁵. Sattā
 āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti
 pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idāṇ' eva pubbe p'
 15 esa mayham̐ vadhāya parisakkat' eva, idāni pana tāsamattam̐ pi
 kātum̐ na sakkoti¹⁶, pubbe maṃ Dhammapālakumārakāle¹⁷ attano
 puttam̐ samānaṃ jīvitakkhayaṃ pāpetvā asimālam¹⁸ nāma kāresi¹⁹“
 vatvā atitāṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Mahāpatāpe nāma rajjam̐ kārente
 20 Bodhisatto tassa aggamaheṣiyā Candādeviyā kucchimhi nibbatti.
 Dhammapālo ti 'ssa nāmaṃ kariṃsu. Tam̐ enaṃ sattamāsika-
 kāle mātā gandhodakena nahāpetvā alaṃkaritvā kilāpayamānā
 nisinnā²⁰. Rājā tassā vasanaṭṭhānaṃ agamāsi. Sā puttam̐
 kilāpayamānā puttasiṇehena samappitā hutvā rājānaṃ passi-
 25 tvāpi na utṭhahi. So²¹ cintesi: „ayaṃ idāṇ' eva tāva puttam̐
 nissāya mānaṃ karoti maṃ kismiñci na maññati, putte pana
 vadḍhante²² mayi manusso ti pi²³ saññaṃ na karissati, idāṇ'
 eva naṃ ghāteṣāmīti“ so nivattetvā²⁴ rājāsane nisiditvā „attano
 vidhānena āgacchatu“ 'ti coraghātakaṃ pakkosāpesi. So

¹ Bā cūla-. ² Bā chedā-. ³ Ck asimālan, C^o asimālan corr. to -lakan, Bā
 -lakan. ⁴ Bī akāsi. ⁵ Ck saddadaddarājā-, C^o daddura-, Bī dadarājā-. ⁶ Bā
 gahetvā. ⁷ Bī kasāpīpahāra-, Bā kasāhipahāra-. ⁸ Ck Bā tālā-, C^o tālā corr. to
 tālā-. ⁹ Bā ure. ¹⁰ Bā yeva. ¹¹ Bī cūlanandika-, Bā cūlanandiya-. ¹² Bā
 mahākapi-. ¹³ Bā māresi. ¹⁴ Bā -kkati. ¹⁵ Ck sakkontoti. ¹⁶ Bā cūla-
 dhamma-. ¹⁷ Bī -lakan, C^o -lan. ¹⁸ Bā nisīdi. ¹⁹ Ck omit so. ²⁰ Ck re-
 peats vadḍhante. ²¹ Bā omits pi. ²² samappitā - - - nivattetvā wanting in Bī.

kāsāyavatthanivattho rattamālādharo parasuṃ¹ amse t̥hapetvā upadhānaghaṭikāṃ ādāya āgantvā rājānaṃ vanditvā „kiṃ karomi devā“² 'ti at̥ṭhāsi. „Devīyā sirigabbhaṃ gantvā Dhammapālāṃ ānehi³“⁴. Devī pi rañño kujjhitvā nivattanabhāvaṃ⁵ n̄atvā Bodhisattāṃ ure nipajjāpetvā rodamaṇā nisīdi. Coraghātako gantvā taṃ piṭṭhiyaṃ paharitvā hatthato kumāraṃ⁶ acchinditvā⁷ ādāya rañño santikaṃ āgantvā⁸ „kiṃ karomi devā“⁹ 'ti āha. Rājā „ekaṃ phalakaṃ āharāpetvā purato nikkhipāpetvā idha naṃ nipajjāpehi¹⁰“ āha. So tathā akāsi. Candādevī pi puttassa pacchato va paridevamāṇā āgaṃchi¹¹. Puna coraghātako „kiṃ karomi devā“¹² 'ti āha. „Dhammapālassa hatthe chindā“¹³ 'ti. Candādevī „mahārāja mama putto satta-māsiko bālako na kiñci jānāti, n' atth' etassa¹⁴ doso, doso pana honto mayi¹⁵ bhaveyya, tasmā mayhaṃ hatthe chindāpehi¹⁶“ imam atthaṃ pakāsentī¹⁷ paṭhamāṃ gāthāṃ āha: 15

1. Aham eva dūsiyā bhūnahatā rañño Mahāpatāpassa,
pamuñcantu¹⁸ Dhammapālāṃ, hatthe me deva chedehīti. 44.

Tattha dūsiyā ti dūsikā, tumhe diṣvā anuṭṭhamāṇā¹⁹ dosakārikā²⁰ ti attho, dūsikā ti pi pāḥo ayam ev' attho, bhūnahatā ti hatabhūnā hata-vaḍḍhīti attho, rañño ti idaṃ dūsiyā ti jadena yojetabbāṃ, ahaṃ rañño Mahāpatāpassa aparādhakārikā²¹ na²² kumāro, tasmā niraparādhāṃ etaṃ bālakaṃ muñcantu²³ Dhammapālāṃ, sace hi²⁴ hatthe chedāpetukāmo dosakārikāya hatthe me²⁵ deva chedehīti, ayam ettha attho.

Rājā coraghātakaṃ olokesi. „Kiṃ karomi devā“ 'ti. „Pa-paṇcaṃ akatvā hatthe chindā“ 'ti. Tasmim̐ khaṇe coraghātako tikhiṇaparasuṃ²⁶ gahetvā kumārassa taruṇavaṃsakaḷire²⁷ 25

¹ so all four MSS. ² Bī ānesihīti, Bđ ānehi, both add āha. Ck ānesīti. ³ Bī nivattabbā-. ⁴ Ck -ro. C^s māro corr. to kumāraṃ. ⁵ Bī achinditvā, Ck accitvā, C^s omits acchinditvā. ⁶ Bīd gantvā. ⁷ Ck -esīti ⁸ so Ck^s; Bīd āgacchi. ⁹ Bđ adds āha. ¹⁰ Bđ nattheva tassa. ¹¹ Ck deso so jana mayi honto mayi, Bī doso mayhaṃ doso pana mahanto pi mayi ¹² Ck Bīd -ti, C^s -sesi corr. to -seti. ¹³ Ck Bī muñcantu, Bđ etaṃ muñcantu. ¹⁴ Ck -na, C^s anuṭṭhamāṇāṃ corr. to anuṭṭhaha-. Bī na uccumāṇā, Bđ anuṭṭhamāṇā corr. to anuṭṭhaha-. ¹⁵ Ck^s dosakārikā-. ¹⁶ Bī -dhikā, Bđ -dhakā. ¹⁷ Bīd nāyaṃ. ¹⁸ Bđ -ratu. ¹⁹ Bī hīssa. ²⁰ Bī me hatthe. ²¹ C^s Bđ -pha-. ²² C^s -kalīre corr. to -kaḷire, Bī -kaliraṃ, Bđ -kaḷire.

viya dve hatthe chindi. So¹ hatthesu chijjamānesu n' eva
rodi na paridevi, khantiñ ca mettañ² ca purecārikaṃ katvā
adhivāsesi. Candā pana devī chinna³hatthakoṭim' ucchañge
katvā lohitalittā paridevamānā vicarati. Puna coraghātako
5 „kiṃ karomi devā“ 'ti pucchi. „Dve pi pāde chindā“ 'ti.
Tam sutvā Candā dutiyaṃ gātham āha:

2. Aham eva dūsiyā bhūnahatā rañño Mahāpatāpassa,
pamuñcantu⁴ Dhammapālaṃ, pāde me deva chede⁵hīti. 45.

Tatth' adhippāyo purimanayen' eva vedītabbo.

10 Rājāpi puna coraghātakaṃ ānāpesi. So ubho pi pāde
chindi. Candā devī pāde pi ucchañge katvā lohitalittā pari-
devamānā „sāmi Mahāpatāpa, chinna⁶hatthapādā nāma dārakā
mātarā posetabbā honti, ahaṃ bhatim katvā mama puttakaṃ
posessāmi, dehi me etan“ ti āha. Coraghātako „kiṃ deva
15 katā⁷ rājānā⁸, niṭṭhitaṃ mama kiccaṃ“ ti pucchi. „Na tāva
niṭṭhitaṃ“ ti. „Atha kiṃ karomīti“⁹. „Sīsam assa chindā“ 'ti.
Tato¹⁰ Candā¹¹ tatiyaṃ gātham āha:

a. Aham eva dūsiyā bhūnahatā rañño Mahāpatāpassa,
pamuñcantu⁴ Dhammapālaṃ, sīsam me deva chede⁵hīti 46.

20 vatvā ca pana⁹ attano sīsam upanesi¹⁰. Puna coraghātako
„kiṃ karomi devā“ 'ti pucchi. „Sīsam assa chindā“ 'ti. So
sīsam assa chinditvā „katā deva rājānā¹¹“ 'ti pucchi. „Na
tāva katā“ ti¹². „Atha kiṃ karomīti“⁹. „Asituṇḍena naṃ¹³
paṭicchitvā¹⁴ asimālaṃ¹⁵ nāma kārohīti“¹⁶. So tassa kalevaraṃ¹⁷
95 ākāse khipitvā asituṇḍena¹⁷ paṭicchitvā¹⁸ asimālaṃ¹⁹ nāma
katvā mahātale vippakiri. Candā Bodhisattassa mainasaṃ uc-
chañge katvā mahātale paridevamānā²⁰

¹ C^o Bⁱ omīti so, C^o Bⁱd add dvīsu. ² Bⁱd mettīm. ³ C^o -ṭiyaṃ, Bⁱd -ṭi. ⁴ C^o muñcantu, Bⁱ etaṃ muñcantu, B^d etaṃ muñcatu. ⁵ Bⁱ kathā, B^d kataṃ. ⁶ C^o -nā, Bⁱ rājā jānā, B^d rājānaṃ, C^o rājā jānā. ⁷ B^d tam sutvā. ⁸ Bⁱd add devī. ⁹ Bⁱ adds sā. ¹⁰ B^d -nāmesī. ¹¹ C^o Bⁱ -nā, C^o -nā corr. to nā. ¹² C^o omīti ti. ¹³ C^o taṃ, ¹⁴ B^d sampa-. ¹⁵ C^o -lan. ¹⁶ C^o kale- corr. to kaḷe-. B^d kaḷe-. ¹⁷ Bⁱ adds naṃ. ¹⁸ Bⁱd sampa-. ¹⁹ C^o -lan. ²⁰ Bⁱd add imā gāthā abbāsi.

4. Na ha' nūn' imassa rañño mittāmaccā ca vijjare suhadā
ye na vadanti rājānaṃ: mā ghātayi orasaṃ² puttāṃ: 47.
5. Na ha' nūn' imassa rañño mittā nāti ca vijjare suhadā
ye na vadanti rājānaṃ: mā ghātayi atrajaṃ³ puttā⁴ ti 48.
imā gāthā abhāsi. 5

Tattha mittāmaccā ca vijjare sahadā ti nūna assa⁵ rañño nāti-
dalhamittā⁶ vā sabbakiccesu⁷ sahabbhāvino⁸ amaccā vā muduhadayatāya suhadā
vā keci na vijjanti, ye na vadantīti ye adhunā imaṃ rājānaṃ āgantvā attano
piyaputtāṃ mā ghātayīti na vadanti imaṃ rājānaṃ na paṭisedhenti te n' atthi
yevā⁹ 'ti mañño, dutiyagāthāya⁹ nātīti nātakā. 10

Imā ca¹⁰ pana dve gāthā vatvā Candā devī ubhohi hat-
thehi hadayamaṃsaṃ dhārayamānā tatiyaṃ gātham āha¹¹.

6. Candanasārānūlittā¹² bāhā chijjanti Dhammapālassa
dāyādassa¹³ pathavyā, pāṇā me deva rujjhantīti. 49.

Tattha dāyādassa pathavyā ti pītu santakāya cāturanṭāya¹⁴ pathaviyā¹⁵
dāyādassa lohita-candanasārānūlittā¹⁵ batthā chijjanti pādā chijjanti sīsani chij-
jati, asimālako si¹⁶ kato tava vaṃsaṃ pacchinditvā gato si dānīti evaṃ ādīni
vippalapantī¹⁷ evaṃ āha, pāṇā me deva rujjhantīti¹⁸ deva mayham pi
imaṃ sokaṃ dhāretuṃ asakkontiyā jīvitaṃ nirujjhantīti¹⁹.

Tassā evaṃ paridevamānāya eva²⁰ dayhamāne veluvane²⁰
velu viya hadayaṃ phalitāṃ²¹, tatth' eva²² jīvitakkhayaṃ
pattā. Rājāpi pallamke²³ ṭhātuṃ²⁴ asakkonto mahātale pati,
padaraṃ²⁵ dvidhā chijji²⁶, so tato pi bhūmiyaṃ pati. Tato
catunahutādhikāni dviyojanasatasahasabahalāpi ghanapaṭhavī
tassāguṇaṃ dhāretuṃ asakkontī²⁷ bhijjitvā vivaram adāsi,²⁵
avīcīto jālā utthāya kuladattikena kambalena parikkhipantī

¹ Bā hi. ² Ck Bā -sa. ³ Bī atraja. ⁴ Cks puttāṃ, and insert here the follow-
ing verse. ⁵ Bīd imassa. ⁶ Bī ati-, Bā mittātidalha-. ⁷ Bī adds avāvatā. ⁸
Bā adds pi. ⁹ Bīd -yaṃ. ¹⁰ Bīd omīti ca. ¹¹ Cks omīti here verse 6. ¹²
Cks -naraśānu-, Bī -nasāraṇu-. ¹³ Cks da-. ¹⁴ Ck Bīd ca-, C² ca- corr. to
cā-. ¹⁵ Cks -sāralittā. ¹⁶ Bā pi. ¹⁷ Bīd vilapantī. ¹⁸ Ck rujjan-. ¹⁹ Ck ru-
njjhantīti, C² runijjhantīti corr. to niru-, Bī nirujjhantīti. ²⁰ Bīd evaṃ. ²¹
Cks pa-, Bī phā-. ²² Bī tattheva sā, Bā sā tattheva. ²³ Bā -kena. ²⁴ Bī
dhāretuṃ, Bā sandhāretuṃ. ²⁵ Bī -raphalakam ²⁶ Bīd bhijji. ²⁷ Cks Bī
-ti, Bā -to.

viya taṃ gaheṭvā avīcimhi khipi. Candāya ca Bodhisattassa
ca amaccā sarīrakiccaṃ karimṃsu.

Satthā imaṃ desanaṃ¹ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
rājā Devadatto ahosi, Candā Mahāpajāpatī, Dhammapālakumāro pana
5 aham evā“² ti. Cūladhammapāla-jātakaṃ³.

9. Suvaṇṇamigajātaka.

Vikkama re mahāmigā⁴ 'ti. Idam Satthā Jetavane vi-
haranto Sāvatthiyaṃ ekaṃ kuladhītaraṃ ārabha kathesi. Sā
kira Sāvatthiyaṃ dvinnam aggasāvakanam upaṭṭhākakulassa dhītā
10 saddhā pasannā Buddha-māmikā dhammamāmikā saṃghamāmikā ācāra-
sampaṇṇā paṇḍitā dānādipuṇṇābhiraṭā. Taṃ aṇṇam Sāvatthiyam
eva samānajatikaṃ micchādīṭṭhikakulam⁵ vāresi. Ath' assā⁶ mātā-
pitāro „amhākaṃ dhītā saddhā pasannā tiṇi ratanāni mamāyati dānā-
dipuṇṇābhiraṭā, tumhe micchādīṭṭhikā, inissāpi⁷ yathāruciya dānam⁸
15 dātum dhammaṃ vā sotum vihāraṃ vā gantum sīlam vā rakkhituṃ
uposathaṃ vā kātum na dassatha, na mayam tumhākaṃ dassāma⁹,
attano sadisa micchādīṭṭhikakulā va¹⁰ kumārikaṃ gaṇhathā¹¹ 'ti āhaṃsu.
Tehi paṭikkhittā¹² „tumhākaṃ dhītā amhākaṃ gharaṃ gantvā yathā-
dhippāyena sabbam etaṃ karotu, mayam na vāressāma, detha no
20 etan¹³ ti vatvā „tena hi gaṇhathā¹⁴ 'ti vuttā bhaddakena nakkhat-
tena maṅgalakiriyaṃ katvā taṃ attano gharaṃ nayimṃsu. Sā vattā-
cārasampaṇṇā patidevatā ahosi, sassusasaṇṇavattāni¹⁵ katān' eva honti¹⁶.
Sā ekadivasaṃ sāmikaṃ āha: „icchāmi¹⁷ aham ayyaputta amhākaṃ
kulūpakattherānaṃ dānam dātum¹⁸ ti. „Sādhu bhadde yathājjhāsayena
25 dānam dehīti¹⁹. Sā ekadivasaṃ²⁰ there nimantāpetvā mahāsakkā-
raṃ²¹ katvā paṇḍitabhojanaṃ²² bhojetvā ekamantaṃ nisīditvā „bhante
imaṃ kulam micchādīṭṭhikaṃ assaddham, tiṇṇaṃ ratanānaṃ guṇaṃ na
jānāti²³, sādhu ayyā yāva imaṃ kulam tiṇṇaṃ ratanānaṃ guṇaṃ
jānāti²⁴ tāva idh' eva bhikkhaṃ gaṇhathā²⁵ 'ti āha. Therā adhvā-
30 setvā tattha nibaddham bhuñjanti. Puna²⁶ sāmikaṃ āha: „ayyaputta

¹ Bīd dhammade-. ² Ck culla-, Bīd add aṭhamam. ³ Ck Bīd -kaṃku-. ⁴ Bīd
assa corr. to assā, Ck assa. ⁵ Ck -ssāmi, Ck omits pl. ⁶ Bīd add vā. ⁷ Bīd
dema. ⁸ Bīd sadisaṃ - - kulāṇa. ⁹ Bīd -ttāpi. ¹⁰ Bīd gaṇhathā, Bīd gaṇhā. ¹¹
Bīd -raṇṇikava-. ¹² Bīd katvā vibhāsi. ¹³ Bīd omit eka-. ¹⁴ Bīd mahantaṃ
sa-. ¹⁵ Bīd -janaṃ. ¹⁶ Ck jānanti. ¹⁷ Bīd adds sā.

therā idh' eva¹ nibaddham āgacchanti, kimkāraṇā tumhe na pas-
 sathā² ti. Tam sutvā³ „sādhū passissāmīti“ vutte sā punadivase
 therānaṃ bhattakiccapariyosāne tassa ārocesi. So upasamkamitvā
 therehi saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā ekamantaṃ nisīdi. Ath' assa
 dhammasenāpati dhammakathaṃ kathesi. So therassa dhammakathāya
 c' eva iriyāpathe⁴ ca pasiditvā tato paṭṭhāya therānaṃ nisīdanāsanam
 paññāpeti⁵ pāṇiyaṃ ca parissāveti⁶, antarabhatte dhammakathaṃ su-
 ṇāti. Tassāparabhāge⁷ micchādīṭṭhi bhijji. Ath' ekadivasam thero
 tesam dvinnam pi dhammakathaṃ kathento saccāni pakāsesi, sacca-
 pariyosāne ubho pi⁸ sotāpatti-phale paṭiṭṭhahimsu. Tato paṭṭhāya
 tassa mātāpitara ādīṃ katvā antamaso dāsakammakarāpi sabbe pi⁹
 micchādīṭṭhiṃ bhinditvā buddhadhammasaṃghamāmaka¹⁰ yeva jātā.
 Ath' ekadivasam sā dārikā attano¹¹ sāmikam¹² āha: „ayyaputta, kim
 me gharāvāsena, icchāmi aham pabbajitū“ ti. So „sādhū bhadde,
 aham pi pabbajissāmīti“ mahantena parivārena tam bhikkhunipasa-
 sayam¹³ netvā pabbājetvā sayam pi Satthāraṃ upasamkamitvā pab-
 bajjam yāci. Tam Satthā pabbājesi, pacchā¹⁴ upasampādesi. Te
 ubho pi vipassitvā¹⁵ nacirass' eva arahattaṃ pāpuṇimsu. Ath' eka-
 divasam dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesum: „āvuso asukā nāma
 daharabhikkhunī attano c' eva¹⁶ paccayā jātā sāmikassa ca, ubho
 pi¹⁷ pabbajitvā vipassitvā¹⁸ arahattaṃ pāpuṇimsu¹⁹“ ti. Satthā āgan-
 tvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti puc-
 chitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva tāva esā
 sāmikam rāgapāsā mocesi, pubbe p' esā porāṇakapaṇḍite pana mara-
 ṇapāsā²⁰ mocesi“ ti vuttvā tuṇhī ahoṣi, tehi yācito²¹ atītaṃ āhari: 25

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatte rajjam kārente
 Bodhisatto Himavante migayoniyaṃ nibbattitvā²¹ vayap-
 patto abhirūpo ahoṣi pāsādiko²² suvaṇṇavaṇṇo lākhāparikamma-

¹ Bīd idha. ² Bīd omīti t. s. ³ Bīd -thesu. ⁴ Ck nisīdanā, Cks omīti paññā-
 peti ⁵ Bī tato yathā therānaṃ āsanam paññāpeti pāṇiyam parisāveti. Bī tato
 p. th. āsanam paññāpeti pāṇiyam parisāveti. ⁶ Bī tassa ca āp-, Bīd tassa ap-.
⁷ Bīd adds jāyampatikā. ⁸ Bīd omīti pi. ⁹ Cks -mikā. ¹⁰ Bīd omīti attano. ¹¹
 Cks -kassa. ¹² Ck -passamīyam, Bī bhikkhūniupanissayam, Bīd bhikkhūniupasa-
 yam. ¹³ Bīd omīti pacchā. ¹⁴ Bī vipassanam vādhettvā, Bīd v. bhāvetvā va-
 dhettvā. ¹⁵ Ck ce? Bīd yeva ¹⁶ Bī attano nāpi, Bīd attano ¹⁷ Bīd omīti v. ¹⁸
 Bī a pattā tammi pāpesi, Bīd a patvā tam nibbānam pāpesi. ¹⁹ Cks vutte idānī
 bhikkhave esā sāmikam rāgapāsena mocesi porāṇakapaṇḍitā nam maraṇapāsena.
²⁰ Bīd omīti tuṇhī - to. ²¹ Cks -ettvā. ²² Bīd add dassanīyo.

katehi¹ viya hatthapādehi rajatadāmasadisehi visāṇehi mañi-
 guḷapaṭibhāgehi² akkhīhi³ rattakambalabhenḍusadisena⁴ mu-
 khena ca samannāgato. Bhariyāpi 'ssa migi⁵, sāpi⁶ abhirūpā
 ahoṣi⁷. Te samaggā sammodamānā vasiṃsu⁸. Asītisahassa-
 5 vicittamigā Bodhisattam upatṭhahimsu. Tesu evaṃ vasantesu eko
 migaluddako⁹ migavīthisu pāsam¹⁰ oḍdesi¹¹. Ath' ekadivasam
 Bodhisatto migānam purato gacchanto pādena pāse bandhi-
 tvā¹² „chindissāmīti“ ākaḍḍhi cammam chindi¹³, puna ākaḍḍhi
 maṃsam¹⁴ chindi¹⁵, puna ākaḍḍhi nahārum¹⁶ chindi¹⁷, pāso¹⁸
 10 atṭhim āhacca atṭhāsi. So pāsam chinditum asakkonto maraṇa-
 bhayena tajjito baddharāvaṃ¹⁹ ravi. Tam sutvā bhītā miga-
 gaṇā palāyīṃsu²⁰. Bhariyā pan' assa palāyitvā migānam
 antaram²¹ oloketi Bodhisattam²² adisvā „imam bhayam may-
 ham sāmikassa²³ uppannam bhavissatīti“ vegena tassa san-
 15 tikam gantvā assumukhī rodamānā²⁴ „sāmi tvaṃ hi²⁵ mahab-
 balo, kim esa pāsam sandhāretum na sakkhissasi, vegam
 janetvā chindāhi nan“ ti tassa ussāham janenti²⁶ paṭhamam
 gātham āha:

1. Vikkama re mahāmiga, vikkama re haripada,
 20 chinda vārattikam pāsam, nāham ekā vane rame ti. 50.

Tattha vikkamā 'ti parakkama²⁵ ākaḍḍhā 'ti attho, re ti āmantane nipāto,
 haripadā²⁶ 'ti tassa pādato paṭṭhāya sakalasariram suvaṇṇapaṇṇattā²⁷, ayam
 pana gāraṇi' evam āha, nāham ekā vane rame ti abhiṃ tava²⁸ vinā ekikā²⁹
 hutvā vane na remissāmi, tiṇḍakam pana aggahetvā suseṭṭvā marissā-
 25 miti dasseti.

¹ Bīd lākhārasapari-. ² Bīd -gulikapa-. Bīd mañikulikāpa-. ³ Ck adda ca. ⁴
 Bīd kambalagenḍu-. ⁵ Bīd taruṇamigī. ⁶ Bīd omit sāpi. ⁷ Bīd adda dassa-
 niyā, Bīd pāsādiko. ⁸ Bīd te samaggavāsam vasiṃsu. ⁹ Ck tesu evan te eko
 migaluddako, Bīd tadā luddakā in the place of tesu - - ko. ¹⁰ Bīd pāse. ¹¹
 Bīd oḍdesum, Bīd oḍdesum. ¹² Bīd bahitvā. ¹³ Bīd chitji. ¹⁴ Bīd punāka-
 ḍhantassa maṃsam. ¹⁵ Bīd -ru. ¹⁶ Ck pāsonā, Bīd pāso a. ¹⁷ Bīd bandha-
 ravam. ¹⁸ Bīd -to -ṇo palāyi. ¹⁹ Bīd -re. ²⁰ Bīd tam. ²¹ Bīd piyassā-. ²²
 Ck -no, C -nā corr. to ṇo. ²³ Bīd pi. ²⁴ all MSS. -ti. ²⁵ Ck paravik-. ²⁶
 Ck Bīd -pā-. ²⁷ C -ttāya, Bīd te suvaṇṇapāda sakalasariram pi tassa suvaṇṇa-
 vaṇṇam. ²⁸ Bīd tayā. ²⁹ Ck ekako.

Taṃ sutvā Bodhisatto¹ dutiyaṃ gātham āha:

2. Vikkamāmi na pāremi² bhūmiṃ sumbhāmi³ vegasā,
dalho vārattiko pāso pādam me parikantatīti. 51.

Tattha vikkamāmiti bhadde ahaṃ viriyaṃ karomi, na pāremi⁴ pā-
saṃ pana chindituṃ na sakkomīti attho, bhūmiṃ sumbhāmiti⁵ api nu chin- 5
deyyaṃ⁵ ti pāde bhūmiṃ paharāmi⁶ vegena, parikantatīti⁷ cammādiṇi chin-
danto samantā kantati.

Atha naṃ migī „sāmi, mā bhāyi, ahaṃ attano balena
luddaṃ⁸ yācitvā mama⁹ jīvitam pi datvā¹⁰ tava jīvitam āha-
rissāmīti¹¹“ Mahāsattaṃ assāsetvā lohitalittaṃ Bodhisattaṃ 10
pariggahetvā atthāsi. Luddako pi asiṇ ca sattiṇ ca gahetvā
kappuṭṭhānaggi viya āgacchi¹². Sā taṃ disvā „sāmi, luddako
āgacchati, ahaṃ attano balena¹³ tava mocetuṃ karissāmi, tvaṃ
mā bhāyīti“ migam assāsetvā luddassa¹⁴ paṭipathaṃ¹⁵ gantvā
paṭikkamitvā ekamantaṃ ṭhitā taṃ vanditvā „sāmi mama 15
sāmiko suvaṇṇavaṇṇo silācārasampanno asītisahassānaṃ migā-
naṃ rājā“ ti Bodhisattassa guṇaṃ kathetvā migarāje ṭhite yeva
attano vadhaṃ yācantī tatiyaṃ gātham āha:

3. Attharassu palāsāni, asim nibbaha¹⁶ luddaka,
paṭhamaṃ maṃ hanitvāna hana pacchā mahāmigan ti. 52. 20

Tattha palāsānīti maṃsaṃ ṭhapanatthāya¹⁷ palāsapaṇṇāni attharassu,
asim nibbaha¹⁸ 'ti asikosato asim nibhāra¹⁹ 'ti attho, luddakā²⁰ 'ti dāruṇa-
kammaṇa jīvitattā tena nāmena ālapati²¹.

Taṃ sutvā luddo „manussabhūtāpi attano²² sāmikassa
atthāya²³ attano jīvitam na denti²⁴ atha tiracchānā pageva, kim 25
idan“ ti acchariyappatto „ayaṃ²⁵ manussabhāsāya madhurena

¹ Bīd migo. ² Bīd pādemī. ³ Bīd sumbhā-. ⁴ Bīd pāde-. ⁵ Ck nucciddeyyā,
C nucciddeyyā, Bī nāma chindeyyā, Bī nāmacchijjeyyā. ⁶ Bīd add vegasāti.
⁷ Ck Bī -tati. ⁸ Bīd -akam. ⁹ Bīd tava. ¹⁰ Bīd omit mama - - datvā. ¹¹ Bīd add
sace yācanāya na sakkhissāmi mama jīvitampi datvā tava j. āharissāmīti. ¹² Bīd
-cchati. ¹³ Bīd balaṃ, and omit tava mocetuṃ. ¹⁴ Bīd -akassa. ¹⁵ Ck paṭi-
padaṃ. ¹⁶ Bī -bāhi, Bī -bāha. ¹⁷ Bī sathapanatthari, Bī paṭhapanattham. ¹⁸
Bīd nibbā-. ¹⁹ Bīd omit ludd - - - ti. ²⁰ Bīd -bhūtā tāva. ²¹ Ck sathāya.
²² Bīd paricejjanti. ²³ Bīd ayaṃ pana tiracchānagatāpi sāmikassa atthāya jī-
vitam paricejjati in the place of atha - - - ayaṃ.

sarena katheti, ajja imissā ca patino ca¹ jīvitaṃ dammīti² tassā³ pasannacitto³ catuttham³ gātham āha:

4. Na me sutam⁴ vā diṭṭham⁵ vā bhāsantiṃ⁶ mānusiṃ⁷ migim⁸,
tvaṃ ca bhadde sukhī hohi eso cāpi mahāmigo ti. 53.

- 5 Tattha sutam⁴ vā diṭṭham⁵ vā ti⁹ mayā ito pubbe evarūpaṃ diṭṭham⁵ vā sutam⁴ vā u¹ atthi, bhāsantiṃ⁶ mānusiṃ¹⁰ migin¹¹ ti aham hi ito pubbe mānusiṃvācena¹² bhāsantiṃ¹³ migim⁸ u¹ eva ca¹⁴ addasaṃ¹⁵ nāssosiṃ, yesaṃ pana na¹⁶ me sutam⁴ vā diṭṭham⁵ vā bhāsantiṃ mānusiṃ migin¹⁷ ti pālī¹⁸, tesam¹⁹ yathāpālīm eva attho, bhadde ti laṭṭhake¹⁹ paṇḍite²⁰ upāyakusale²¹, iti tam²² ālapitvā ca²³ pana²³ eso cāpi mahāmigo ti dve pi janā²⁴ sukhā niddukkā hothū²⁵ ti tam²⁵ sammassāsetvā so luddako Bodhisattassa santikaṃ gantvā vāsiyā cammapāsaṃ chinditvā pāde laggitaṃ pāsaṃ²⁶ sanikaṃ²⁷ nīharitvā cammehi cammaṃ maṃsehi maṃsaṃ nahārūhi nahārūhi²⁸ paṭipādetvā pādaṃ hatthena parimajjī, tam²⁹ khaṇaṃ yeva²⁹ Mahāsatassa pūritapāramitānubhāvena³⁰ luddassa mettacittānubhāvena ca migiyā³¹ mettadhammānubhāvena ca³² cammamāṃsaṃ nahārūhi paṭipātiyā saṇṭhahimsu³³, Bodhisatto pi³⁴ sukhī niddukkho hutvā³⁵ aṭṭhāsi³⁶.

Migī Bodhisattaṃ sukhitaṃ disvā somanassajātā luddassa³⁷ anumodanaṃ karonti³⁸ pañcamaṃ gātham āha:

- 20 5. Evaṃ luddaka nandassu saha sabbehi nātihi³⁹
yathāham ajja nandāmi muttam⁴⁰ disvā mahāmigan ti⁴⁰. 54.
Bodhisatto ca evaṃ cintesi: „mayham jīvitaṃ ca migiyā
ca asītisahassamigānaṃ ca jīvitaṃ iminā luddena dinnam⁴¹,
mayham avassayo jāto, mayāpi 'ssa avassayena bhavituṃ vaṭ-

¹ Bⁱ cassāpi, B^d cassā. ² B^d omit tassā. ³ C^k -ttā. ⁴ Bⁱ -tā. ⁵ B^d diṭṭhā.
⁶ B^d -ti. ⁷ Bⁱ manussa, B^d manussi. ⁸ Bⁱ mige. ⁹ C^k omit ti. ¹⁰ B^d -ssi.
¹¹ B^d -gī. ¹² B^d -ssivācam. ¹³ Bⁱ -tī, B^d -ti, C^k -ti corr. to -tīm. ¹⁴ B^d omit ca. ¹⁵ Bⁱ -sī. ¹⁶ C^k omits na. ¹⁷ C^k -gan, Bⁱ -gī. ¹⁸ C^k omit pālī.
¹⁹ so C^k, B^d luddako. ²⁰ B^d -to. ²¹ B^d -lo. ²² B^d omit ca. ²³ Bⁱ punaṇce, B^d puna taṇce. ²⁴ C^k Bⁱ jano. ²⁵ C^k tassā. ²⁶ Bⁱ laggapāsaṃ, B^d laggapāsikaṃ. ²⁷ Bⁱ sannikaṃ, C^k ghanikaṃ cor. to sanikaṃ. ²⁸ B^d nahārūnā nahārūn maṃsena maṃsaṃ cammena cammaṃ. ²⁹ B^d khaṇaññeva. ³⁰ C^k pūritampā-. ³¹ B^d -bhāvena migiyā ca. ³² B^d omit ca. ³³ B^d nahārūmaṃsacammādiṇi nahārūmaṃsacammehi ghaṭṭayimsu, Bⁱ nahārūmaṃsacammāni paṭipātiyā ghaṭṭayisu. ³⁴ B^d pana, Bⁱ omits pi. ³⁵ B^d omit hutvā. ³⁶ Bⁱ ahoṣi.
³⁷ B^d -akassa. ³⁸ all four MSS. -ti. ³⁹ C^k Bⁱ -hi. ⁴⁰ B^d adds tattha luddakā ti dāruṇakammakiriyaṃ laddhanāmasena ālebbhati. ⁴¹ B^d bodhisatto ayaṃ luddo in the place of bodhisatto dinnam.

ṭatīti“ attano guṇajetṭhakassa bhāvena „dadantassa dātabbāṃ yuttan“ ti gocarabhūmiyaṃ dīṭṭhaṃ ekaṃ maṇikkhandhaṃ tassā datvā „samma ito paṭṭhāya pāṇātipātādīni mā kari, iminā' kuṭumbaṃ saṇṭhapetvā² puttadāre³ posento⁴ dānasīlādīni⁵ puñ-
ṇāni karohīti“ tassa⁶ ovādaṃ datvā araṇṇaṃ pāvīsi.

5

Satthā imaṃ desanaṃ⁷ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā luddo⁸ Channo ahosi, migī ayaṃ⁹ daharabhikkhuni, migarājā pana aham evā“ 'ti. Suvannaṃ migajātakaṃ¹⁰.

10. Sussondijātaka.

Vāti gandho timirānaṃ ti. Idam Satthā Jetavane vi- 10
haranto ukkaṇṭhitabhikkhuṃ ārabha kathesi. Tam hi¹¹ Satthā „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti pucchitvā „saccaṃ“ ti vutte „kiṃ disvā“ ti „alamkatamātugāmaṃ“ ti vutte „mātugāmo nāṃ' eso bhikkhu na sakkā rakkhituṃ, porāṇakapaṇḍitā supaṇṇabhavane katvā¹² rakkhantāpi rakkhituṃ nāsakkhimsū“ 'ti vatvā tena yācito 15
atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Tambarājā nāma rajjaṃ kāresi. Tassa Sussondī¹³ nāma aggamaheṣi ahosi uttamarūpadharā. Tadā Bodhisatto supaṇṇayoniyaṃ nibbatti. Tasmiṃ kāle Nāgadīpo Serumadīpo¹⁴ nāma hoti. Bodhisatto tasmiṃ dīpe 20
supaṇṇabhavane vasati. So Bārāṇasiṃ gantvā Tambarājena saddhiṃ mānavavesena¹⁵ jūtaṃ kīlati. Tassa rūpasampattiṃ disvā¹⁶ „ambhakaṃ raṇṇā saddhiṃ evarūpo nāma mānavo¹⁷ jū-
taṃ kīlatīti“ Sussondiyā¹⁸ ārocesuṃ. Sā taṃ daṭṭhukāmā hutvā ekadivasaṃ¹⁹ alamkaritvā jūtaṃdaṇḍalaṃ āgantvā pari- 25

¹ Bā imaṃ. ² Bī -pento. ³ Ck -dārihi, C^s -dārādīhi. ⁴ Ck posento, C^s so-
sente corr. to posente, Bī omits puttadāre posento. ⁵ Ck^s dānādīhi. ⁶ Bīd tassā.
⁷ Bīd dhammade-. ⁸ Bīd luddako. ⁹ Bīd omits ayaṃ. ¹⁰ Bīd add navamaṃ.
¹¹ Bī tañci, Bā tañhi. ¹² Bī natvā, Bā omits katvā. ¹³ Bī susebbaddi, Bā suy-
yonandi, Ck^s sussonī. ¹⁴ Ck sorū-, C^s soru-, Bī serupa-, Bā seduma-. ¹⁵ Bā
mānavaka-. ¹⁶ Bī adds patīcārīkā, Bā parīcārīkā. ¹⁷ Bī vako, Bā mānavako, C^s
omits mānavo. ¹⁸ Ck^s sussoniyā, Bā sayonandiyā. ¹⁹ Ck^s omits ekā.

cārikānaṃ antare t̥hitā taṃ¹ olokesi. So pi devīm olokesi. Dve pi aññamaññaṃ paṭibaddhacittā ahesuṃ. Supaṇṇarājā attano ānubhāvena nagare vātaṃ samutthāpesi. Gehapatana-
 bhayena² rājanivesanā manussā nikkhamimsu. So attano ānu-
 5 bhāvena andhakāraṃ katvā devīm gahetvā ākāsenā Nāgadīpe
 attano bhavanaṃ pāvisi. Sussaṇḍiyā³ āgatatthānaṃ vā gata-
 tthānaṃ vā jānantā nāma nāhesuṃ. So tāya saddhiṃ abhi-
 ramamāno gantvā rañña saddhiṃ jūtaṃ kīlati. Rañño pana
 Saggo nāma gandhabbo atthi. So deviyā gatatthānaṃ ajā-
 10 nanto taṃ gandhabbaṃ āmantetvā „gaccha tāva⁴, sabbaṃ
 thalajalapathaṃ anuvicaritvā deviyā gatatthānaṃ passā“⁵ 'ti
 uyyojesi. So paribbayaṃ gahetvā dvāragāmato paṭṭhāya vi-
 cinanto Bharūkacchaṃ⁶ pāpuṇi. Tadā ca Bharūkacchavāṇijā
 nāvāya Suvannaabhūmim⁷ gacchanti. So te upasaṃkamitvā
 15 „ahaṃ gandhabbo, nāvāya vetanaṃ khaṇḍetvā tumbhākaṃ gan-
 dhabbaṃ karissāmi, mam pi nethā“⁸ 'ti āha. Te „sādhū“⁹ 'ti
 taṃ āropetvā nāvaṃ vissajjesuṃ¹⁰. Te sukhapayātāya nāvāya
 taṃ pakkositvā¹¹ „gandhabbaṃ no karohīti“ āhaṃsu. „Ahaṃ
 gandhabbaṃ kareyyaṃ, mayi pana gandhabbaṃ karonte mac-
 20 chā calissanti, atha vo nāvā bhijjissatīti“¹². „Mānusaṃmatte¹³
 gandhabbaṃ karonte“¹⁴ macchānaṃ calanaṃ nāma n' atthi,
 karohīti“. „Tena hi mā mayhaṃ 'kujjhitthā“¹⁵ 'ti vīṇaṃ muc-
 chetvā¹⁶ tantissarena gītassaraṃ anatikkamanto gandhabbaṃ
 akāsi. Tena saddena sammattā¹⁷ hutvā macchā calimsu. Ath'
 25 eko makaro uppatitvā nāvāya¹⁸ patanto¹⁹ nāvaṃ bhindi. Saggo
 phalake nipajjitvā yathāvātaṃ gacchanto Nāgadīpe supaṇṇa-
 bhavanassa nigrodharukkhassa santikaṃ pāpuṇi. Sussaṇḍi²⁰
 pi devī supaṇṇarājassa jūtaṃ²¹ kīlituṃ²² gatagatakāle²³ vimānā

¹ Bīd naṃ, C^o taṃ corr. to naṃ. ² C^o -pā-. ³ Bī sussaṇḍiyā. Bīd suyonaṇḍiyā, C^o sussaṇḍiyā. ⁴ Bī saddhi ca abhiramanto. ⁵ Bīd tāta. ⁶ Bīd dāru-. ⁷ C^o -miyaṃ, Bīd -bhummi. ⁸ Bīd visajjāpesuṃ. ⁹ Bīd -sāpetvā. ¹⁰ Bīd manussā-
 naṃ santike, Bīd manussānaṃ santake magge. ¹¹ Bī -to. ¹² Bīd muñcētivā. ¹³
 Bī mattā, C^o samannā. ¹⁴ Bīd adds anto. ¹⁵ Bī patharantā. ¹⁶ Bīd so saggo.
¹⁷ Bīd suyonaṇḍi. ¹⁸ C^o dūtaṃ. C^o dutaṃ, Bīd jūtaṃ. ¹⁹ C^o kīlitaṃ. ²⁰ Bīd
 omit one gata.

otaritvā velante vicarantī Saggagandhabbam¹ disvā sañjānitvā
 „katham āgato sīti“ pucchi. So sabbam kathesi. „Tena hi
 mā bhāyīti“ taṁ assāsetvā bāhāhi pariggahetvā vimānaṁ āro-
 petvā sayanapitṭhe nipajjāpetvā samassatthakāle dibbabbhojanaṁ
 datvā dibbagandhodayakena nahāpetvā dibbavatthehi acchādetvā 5
 dibbagandhapupphehi alamkaritvā puna dibbasayane nipajjā-
 petvā² evaṁ taṁ paṭijaggamānā supannarañño āgatavelāya³
 paṭicchādetvā gatakāle tena saddhiṁ kilesavasena abhirami.
 Tato māsaddhamāsaccayena Bārāṇasi-vāsino vāṇijā dārūdaka-
 gahaṇatthāya⁴ tasmim dīpe nigrodharukkhamulāṁ⁵ sanpattā. 10
 So tehi saddhiṁ nāvaṁ abhiruyha Bārāṇasim gantvā rājānaṁ
 disvā va tassa⁶ jūtakilānavelāya vīṇaṁ gahetvā⁷ gandhabbam
 karonto paṭhamam gātham āha:

1. Vāti gandho timirānaṁ, kusamuddo⁸ va⁹ ghosavā,
 dūre ito pi Sussondī¹⁰, Tamba kāmā tudanti man ti. 55. 15

Tattha timirānaṁ ti timirarukkhapupphānaṁ, taṁ kira nigrodham pari-
 vāretvā timirarukkho atthi, te sandhāy¹¹ evaṁ vadati¹². kusamuddo¹³ ti khud-
 daksamuddo, ghosavā ti mahāravo, tass¹⁴ eva nigrodhassa santike samuddaṁ
 sandhāy¹⁵ evaṁ āha, ito hiti imamahā nagarā, Tamba¹⁶ ti rājānaṁ ālapati,
 athavā Tambakāmā ti Tambena kāmītakāmā¹⁷ Tambakāmā nāma, te¹⁸ maṁ 20
 hadaye vijjhaṇtīti¹⁹ dīpeti.

Taṁ sutvā supanno dutiyaṁ gātham āha:

2. Kathaṁ samuddaṁ atari, kathaṁ addakki Serumaṁ¹⁶,
 kathaṁ tassā ca tuyhañ ca ahū¹⁷ Sagga samāgamo ti. 56.

Tattha Serumaṁ¹⁸ ti Serumadīpaṁ¹⁹.

25

¹ Bīd saggam-. ² Bīd nipajjāpesi. ³ Bīd āgamaṇa-. ⁴ Bī dārūṇaggaha-. ⁵
 Bī -la, Bī -le. ⁶ Bī rañño in the place of va tassa, Bī vasantopure. ⁷ Bīd add
 rañño. ⁸ C^k kussamuddho. C^s kusasamuddo corr. to kussa-, Bī kussasamuddo.
⁹ Bīd ca. ¹⁰ Bīd suyonaṇḍī. ¹¹ C^k vadanti. ¹² C^k kussamuddho, C^s Bī kus-
 samuddo. ¹³ Bīd kāmītabbakāmā. ¹⁴ Bīd sā. ¹⁵ Bīd vijjhaṇtīti. ¹⁶ C^k sor-,
 C^s sor- corr. to ser-, Bī ser-, Bīd sedu-. ¹⁷ Bīd ahū, Bīd ahū. ¹⁸ Bīd sedu-. ¹⁹
 C^k so- corr. to se-, Bīd sedu-.

Tato Saggo tisso gāthā abhāsi:

- a. Bharukaccha-payātānaṃ¹ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ
makarehi bhinnā² nāvā, phalaken³ aham aplaviṃ. 57.
4. Sā maṃ saṇhena mudunā niccaṃ candanagandhinī
5 aṃkena uddharī bhaddā mātā puttaṃ va orasaṃ. 58.
5. Sā maṃ annena pānena vatthena sayanena ca
attanāpi ca mandakkhī, evaṃ Tamba vijānahīti. 59.

Tattha sā maṃ saṇhena⁴ 'ti evaṃ phalakena tīraṃ uttippaṃ maṃ sa-
muddatire vicaranti⁵ sā⁶ disvā mā bhāyīti saṇhena mudunā vacanena samas-
10 sāsetvā ti attho, aṃkena⁷ 'ti bhāyugalaṃ idha aṃko⁸ ti vuttaṃ, bhaddā ti
dassanīyā pāsādikā, sā maṃ annena⁹ 'ti sā maṃ etena annādinā santappesīti
attho, attanāpi cā¹⁰ 'ti na kevalaṃ annādiḥ¹¹ eva¹² attanāpi maṃ abhiramenti¹³
santappesīti dipeti, mandakkhīti mandanayana mudunā ākarena olokanasīlā¹⁴
ti vuttaṃ hoti, mattakkhīti pi pāṭho madamattehi viya akkhīhi samannāgatā ti
15 attho, evaṃ Tamba¹⁵ 'ti evaṃ Tambarāja jānahīti.

Supaṇṇo gandhabbassa¹⁶ kathentass¹⁷ eva vippaṭisārī hutvā
„aham supaṇṇabhavane vasanto pi rakkhituṃ nāsakkhiṃ, kiṃ
etāya dussīlāyā“¹⁸ 'ti taṃ ānetvā rañño datvā¹⁹ pakkāmi. Tato
paṭṭhāya puna nāgañchi.

- 20 Satthā imaṃ desanaṃ²⁰ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ sa-
modhānesi: (Sacca pariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale paṭiṭ-
ṭhahi) „Tadā rājā Ānando ahosi, supaṇṇarājā pana aham evā“²¹ 'ti.
Sussondijātakaṃ²². Maṇikūṇḍalavaggo paṭhamo²³.

¹ Bīd dāru-. ² Ck makarehamhidā, C² makarohamabhidā corr. to -re-, B¹ ma-
karehi abhidā, B² makarehi bhindā. ³ Ck³ Bī -ti, B² -taṃ. ⁴ B¹ maṃ saṃ, B² sā maṃ, C² omits sā. ⁵ Bīd aṅgenā. ⁶ Bīd aṅgo. ⁷ Ck³ Bī -diheva, B² -disova. ⁸ C² -ti, B¹ -manti, B² -mati. ⁹ Ck³ -kena-, B¹ -si, B² -silā. ¹⁰ B¹ paṭicchadetvā, B² paṭiyādetvā. ¹¹ Bīd dhammade. ¹² B² suyonandi, Bīd add dasamaṃ. ¹³ B¹ adds tassuddānaṃ maṇikūṇḍalaṃ sujātaṃ vonasādhāṃ ca uragā dhaṇḍakārājanāṃ kārāṇḍiyaṃ laṭeṭṭhadhammapātāṃ suvaṇṇamigāṃ sussesindhīti.

2. VANNĀROHAVAGGA.

1. Vannārohajātaka.

Vannārohenā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto dve
 aggasāvake ārabha kathesi. Ekasmim hi samaye ubho pi ma-
 hātherā „imam antovassam suññāgāram anubrūhessāmā“ 'ti Satthā- 5
 ram āpucchitvā gaṇam pahāya sayam eva pattacīvaram¹ ādāya Je-
 tavanā nikkhamitvā ekaṃ paccantagāmaṃ nissāya araṇṇe viharimsu.
 Aññataro pi vighāsādo therānaṃ upatṭhānaṃ karonto tatth' eva eka-
 mante vasi. So therānaṃ samaggavāsaṃ² disvā „ime ativiya sa-
 maggā vasanti, sakkā nu kho ete aññamaññaṃ bhinditun“ ti cintetvā 10
 Sāriputtatheraṃ upasamkamitvā „kin nu kho bhante ayyena Mahā-
 moggallānatherena³ saddhim tumhākaṃ kiñci veram atthiti“ pucchi.
 „Kiṃ panāvuso“ ti. „Esa bhante 'mana gatakāle Sāriputto nāma
 jātigottakulapadesehi vā sutagandhapatiavedhaidhīhi vā mayā sad-
 dhim kiṃ pahotīti' tumhākaṃ agunaṃ eva kathetīti“⁴. Thero sitam⁵ 15
 katvā „gaccha tvaṃ āvuso“ ti āha. So parasmim pi divase Mahā-
 moggallānatheraṃ pi upasamkamitvā tath' eva kathesi. So pi nam⁶
 sitam⁵ katvā „gaccha tvaṃ āvuso“ ti vatvā Sāriputtatheraṃ upasam-
 kamitvā „āvuso esa⁷ vighāsādo tumhākaṃ santike kiñci kathesīti“
 pucchi. „Āmāvuso⁸ mayāpi saddhim⁹ kathesi, imam niharitum vaṭṭa- 20
 tīti“. „Sādh' āvuso niharā“ 'ti. Thero „mā idha vasīti“ accharam
 paharitvā¹⁰ nīhari. Te ubho pi samaggavāsaṃ¹¹ vasitvā Satthu san-
 tikaṃ gantvā vanditvā nisīdīmsu. Satthā paṭisanthāraṃ katvā „su-
 kkena vassaṃ vutthā¹²“ ti pucchitvā „bhante eko vighāsādo amhe¹³
 bhinditukāmo hutvā bhinditum asakkonto palāyīti“ vutte „na kho¹⁴ 25
 Sāriputta idān' eva pubbe p' esa tumhe 'bhindissāmīti' bhinditum
 asakkonto palāyīti“ vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjam kārente
 Bodhisatto araṇṇe¹⁵ rukkhadevatā ahoṣi. Tadā sīhoca

¹ Cks -ram. ² Cks -ggā-. ³ Bīd -tthe-. ⁴ Bīd -sīti. ⁵ Bī hasitarī. ⁶ Bīd
 omit nam. ⁷ Bīd eso, Bī omits esa. ⁸ Bīd add ti. ⁹ Bīd mayham pi santike
 in the place of mayāpi saddhim. ¹⁰ Bīd add tam. ¹¹ Bī samaggam, Cks -ggā-,
¹² Bī vassitvā, Bīd vasitthā. ¹³ Cks amhehi. ¹⁴ Bīd add so ¹⁵ Ck -mīna.

vyaggho ca araṇṇe pabbataguhāyaṃ vasanti. Eko sigālo te upaṭṭhahanto tesaṃ vighāsaṃ¹ khāditvā mahākāyo hutvā ekadivasaṃ cintesi: „mayā sīhavyagghamaṃsaṃ² na khāditapubbaṃ, mayā ime dve jane bhiinditum vaṭṭati, tato tesaṃ kalahaṃ katvā matānaṃ maṃsaṃ khādissāmīti“ so sīhaṃ upasaṃkamitvā „kiṃ sāmi tumhākaṃ vyagghena saddhiṃ kiñci veraṃ atthīti“ pucchi. „Kiṃ pana³ sammā“ ti. „Esa bhante ‘mama’ gatakāle sīho nāma sarīravaṇṇena vā ārohapariṇāhena vā jātibalaviriyehi vā mama kalābhāgaṃ⁴ na pāpuṇāṭṭī⁵ tumhākaṃ

5 haṃ katvā matānaṃ maṃsaṃ khādissāmīti“ so sīhaṃ upasaṃkamitvā „kiṃ sāmi tumhākaṃ vyagghena saddhiṃ kiñci veraṃ atthīti“ pucchi. „Kiṃ pana³ sammā“ ti. „Esa bhante ‘mama’ gatakāle sīho nāma sarīravaṇṇena vā ārohapariṇāhena vā jātibalaviriyehi vā mama kalābhāgaṃ⁴ na pāpuṇāṭṭī⁵ tumhākaṃ

10 avaṇṇaṃ⁶ evā kathetīti“⁷. Atha naṃ sīho „gaccha tvaṃ, na eso evaṃ kathessatīti“ āha. Vyagghaṃ pi upasaṃkamitvā eten’ eva upāyena kathesi. Taṃ sutvā vyaggho sīhaṃ upasaṃkamitvā „samma tvaṃ kira idaṃ c’ idaṃ ca vadesīti“ pucchanto paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

- 15 1. Vaṇṇārohena jātiyā balā nikkamanena ca
Subāhu na mayā seyyo Sudāṭha⁸ iti bhāsaṣīti⁹. 60.

Tattha balā nikkamanena cā ‘ti kāyabalena c’ eva viriyabalena ca, Subāhu na mayā seyyo ti ayam Subāhu nāma vyaggho etehi kāraṇehi mayā n’ eva sadiso na uttaritaro ti saccaṃ kira tvaṃ sobhanāhi¹⁰ dāṭhāhi samannā-

20 gata Sudāṭha migarāja evaṃ vadesīti.

Taṃ sutvā Sudāṭho sesā catasso gāthā abhāsi:

2. Vaṇṇārohena jātiyā balā nikkamanena ca
Sudāṭho na mayā seyyo Subāhu iti bhāsaṣīti¹¹. 61.
3. Evaṃ ce maṃ¹² viharantaṃ Subāhu samma dubbhaṣi,
25 na dān’ āhaṃ tayā saddhiṃ saṃvāsam abhirocaye. 62.
4. Yo paresaṃ vacanāni saddahetha yathātathaṃ
khippaṃ bhijjetha mittasmaṃ veraṃ ca pasave bahum. 63.
5. Na so mitto yo sadā appamatto
bhedāsaṃkī randham evānupassī,

¹ Bī -pādaṇi. ² Bīd -byagghānaṃ maṃsaṃ. ³ Bīd omits kiṃ pa. ⁴ Bīd mamā. ⁵ Bīd add pi. ⁶ Bīd aggaṇaṃ. ⁷ Bīd -vīti. ⁸ Bīd -dādhā. ⁹ Ck Bīd -satīti. ¹⁰ Bīd tvaṃ bhaṇasi su, Ck tvaṃ sobhanādi. ¹¹ Bī bhāsi, Rīd bhāsaṣīti. ¹² Ck evaṃ evaṃ.

yasmiṃ ca seti urasīva putto
sa ve mitto yo abhejjo parehīti'. 64.

Tattha sammā 'ti vayassa², dubbhasīti yadi evaṃ tayā saddhiṃ sa-
maggavāsaṃ vasantaṃ maṃ sigāssa kathaṃ gahetvā tvaṃ dubbhasi hanitum
icchasi ito dāni paṭṭhāya ahaṃ tayā saddhiṃ samvāsaṃ nābhirocaṇe, yathā- 5
tathan ti tatvato yathāvatathā³ yathācchaṃ avisaṃvādakena ariyena vutta-
vacanaṃ saddhātabbāhi, evaṃ yo⁴ yesaṃ kesaṇci paresaṃ vacanāni⁵ saddahethā
'ti pi attho, yo eadā appamatto ti yo niccaṃ appamatto hutvā mittassa
vissāsaṃ na deti so mitto nāma na hotīti attho, bhedaśaṃkīti ajja bhijjī-
sati⁶ sve bhijjissatīti evaṃ mittassa bhedaṃ eva āsaṃkati, randham evānu- 10
passīti chiddaṃ vivaraṃ eva passanto, urasīva putto ti yasmiṃ mitte mātu
hadaye putto viya niraśaṃko nibbhayo seti.

Iti imāhi catūhi gāthāhi sīhena mittaguṇe kathite vyaggho
,,mayhaṃ doso" ti sīhaṃ khamāpesi. Te tatth' eva' samag-
gavāsaṃ vasimsu. Sigālo pana palāyitvā aññattha gato. 15

Satthā imaṃ desanaṃ⁸ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
sigālo vighāsādo ahoṣi, sīho Sāriputto, vyaggho Moggallāno, taṃ
kāraṇaṃ paccakkhato disvā tasmim vane vutthadevatā' ahaṃ evā 'ti.
Vaṇṇāroha jātakaṃ¹⁰.

2. Silavīmaṃsajātaka.

90

Silāṃ seyyo ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto ekaṃ
silavīmaṃsakabrāhmaṇaṃ ārabha kathesi. Taṃ kira rājā
,,esa silasampanno" ti aññehi brāhmaṇehi atirekaṃ katvā passati¹¹.
So cintesi: „kin nu kho maṃ rājā 'silasampanno' ti aññehi atirekaṃ
katvā passati¹¹ udāhu 'sutādhārayutto¹²' ti, vīmaṃsissāmi tāva sī- 95
lassa¹³ vā sutassa vā mahantabhāvan" ti so ekadivasam heraññika-
phalakato kahāpaṇaṃ gaṇhi. Heraññiko garubhāvena na kiñci āha¹⁴.
Tatiyavāre pana taṃ 'vilopakhādako¹⁵' ti gāhāpetvā rañño dassetvā
,,kiṃ iminā katan" ti vutte „kuṭumbaṃ vilumpatīti" āha. „Saccaṃ

¹ Bīd paresīti. ² Bīd samma byaggha. ³ Bīd yathātathā. ⁴ Ck² so. ⁵ Ck²
-naṇi. ⁶ Bīd omīti bhijjissati. ⁷ Bīd tatheva. ⁸ Bīd dhammade-. ⁹ Bīd ruk-
khadevatā pana. ¹⁰ Bīd add pathamaṃ. ¹¹ Cfr. supra vol. I p. 369, vol. II
p. 42^u, vol. III p. 100, and L. Feer in Journ. Asiat. 1875. ¹² Bīd -si. ¹³ Bīd
sutādhārahayutto, Bīd sutadharayutto. ¹⁴ Ck² -mi silatāvassa, Ck² -mi silatāvassa
corr. to tāvasīlassa. ¹⁵ Bīd add tatiyavāre na kiñci āha. ¹⁶ Bīd -pacorako.

- kira brāhmaṇā¹ 'ti. „Na mahārāja kuṭumbaṃ vilumpāmi, mayhaṃ pana 'sīlaṃ nu kho mahantaṃ sutāṃ nu kho' ti kukkuccaṃ ahosi, sv-āhaṃ 'etesu kataraṃ nu kho mahantaṃ' ti vīmaṃsanto tayo vāre kahāpaṇaṃ gaṇhiṃ, taṃ maṃ esa bandhāpetvā tumbhākaṃ dassesi,
- 5 idāni me sutato sīlassa mahantabhāvo ñāto, na me gharāvāsen' attho, pabbajissāṃ² ahan³ ti pabbajjaṃ anujānāpetvā gharadvāraṃ anoloke-tvā va Jetavanaṃ gantvā Satthāraṃ pabbajjaṃ yāci. Tassa Satthā pabbajjaṃ ca upasampadaṃ ca dāpesi. So acirūpasampanno vipassitvā aggraphale patiṭṭhahi. Dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ:
- 10 „āvuso asukabrāhmaṇo attano sīlaṃ vīmaṃsitvā pabbajito vipassitvā arahattaṃ patto⁴ ti. Satthā agantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave eta-rahi kathāya sannisinnā⁵ ti pucchitvā „imāya nāma⁶ 'ti vutte „na bhikkhave idāni⁷ ayam eva pubbe paṇḍitāpi sīlaṃ vīmaṃsitvā pabba-jitvā attano patiṭṭhaṃ karimsu yevā⁸ ti vatvā atītaṃ āhari:
- 15 Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takkasi-lāyaṃ² sabbasippaṃ³ uggaṇhitvā Bārāṇasiṃ⁴ gantvā⁵ rājānaṃ passi. Rājā tassa purohitaṭṭhānaṃ adāsi. So pañcasīlāni rakkhati. Rājā⁶ naṃ 'sīlavā⁷ ti garuṃ katvā passati. So
- 20 cintesi: „kin nu kho rājā 'sīlavā⁷ ti maṃ garuṃ⁷ katvā pas-sati udāhu sutādhārayutto⁸ ti sabbaṃ paccuppannavatthu-sadisam eva, idha pana so brāhmaṇo „idāni me sutato sīlassa mahantabhāvo ñāto⁹ ti vatvā imā pañca gāthā abhāsi:
1. Sīlaṃ seyyo sutāṃ seyyo iti me sāmsayo ahū,
 - 25 sīlaṃ eva sutā seyyo iti me n' atthi sāmsayo. 65.
 2. Moghā jāti ca vaṇṇo ca, sīlaṃ eva kir' uttamaṃ, sīlena anupetassa suten' attho na vijjati. 66.
 3. Khattiyo ca adhammaṭṭho vesso cādhammanissito⁹ te pariccajj' ubho loka upapajjanti duggatiṃ. 67.
 - 30 4. Khattiyā brāhmaṇā vessā suddā caṇḍālapukkusā idha dhammaṃ caritvāna bhavanti tidive samā. 68.

¹ Bīd -neva. ² Ck -ya. ³ Bīd omit sabba. ⁴ Cks -siyaṃ. ⁵ Bīd āg-. ⁶ Bīd rājāpi. ⁷ Cks garu. ⁸ Bī vesso adh-, Bī vesso vādh-.

8. Na vedā samparāyāya na jāti no pi bandhavā
sakañ ca sīlaṃ saṃsuddhaṃ samparāyasukkhāya cā 'ti. 69.

Tattha sīlaṃ eva sutā seyyo ti sutapariyattito sataguṇena sahasa-
guṇena sīlaṃ eva uttaritaran ti, evaṃ ca pana vatvā sīlaṃ nāṃ' etaṃ eka-
vidhaṃ saṃvaravasena duvidhaṃ cārittavārittavasena tividhaṃ kāyikavācasika- 5
mānasikavasena catubbidhaṃ pātmokkhasaṃvaraṇdriyasaṃvaraājīvapārisuddhi-
paccayasannisitavasenā 'ti mātikaṃ tṭhāpetvā vitthārento sīlassa vaṇṇaṃ bhāsi¹,
moghā ti aphaḷā tucchā, jātīti khattiyakulādīu nibbatti, vaṇṇo ti sarīra-
vaṇṇo abhirūpabhāvo, so hi yasmā sīlarahitassa jātisampadā vā vaṇṇasampadā vā
saggasukhaṃ² dātuṃ na sakkoti tasmā ubhayam pi taṃ moghan ti āha, sī- 10
lam eva kirā 'ti anussavavasena vadati na pana sayam jānāti, anupetaṃ
'ti anupagataṃ, sutenattho na vijjatīti sīlarahitassa sutapariyattimattena
idhaloke vā paraloke vā kāci³ vadḍhi nāma n' atthi, tato parā dve gāthā
jātiyā moghabhāvadassanattamaṃ vuttā, tattha te pariccajjubho loka ti te
dussilā devalokaṃ ca manussalokaṃ cā 'ti⁴ ubho⁵ loka pariccajtvā duggatiṃ 15
upapajjanti, caṇḍālapukkusā ti chavachaddakacaṇḍalā ca pupphachaddaka-
pukkusā ca, bhavanti tidive samā ti ete sabbe pi sīlānubhāvena devaloke
nibbattā samā honti, nibbisesā devā t'eva⁶ saṃkham⁷ gacchanti, pañcamagāthā
sabbesam pi sutādīnaṃ moghabhāvadassanattamaṃ vuttā, tass' attho mahārāja
ete vedādayo tṭhāpetvā idhaloke yasamattadānaṃ⁸ samparāye dutiye vā tatiye vā 20
bhave yasaṃ vā sukhaṃ vā dātuṃ nāma na sakkonti, supārisuddhaṃ pana
attano sīlaṃ eva taṃ⁹ sakkoti.

Evam Mahāsatto sīlaguṇaṃ¹⁰ kathetvā rājānaṃ pabbaj-
jaṃ anujānāpetvā taṃ divasaṃ eva Himavantaṃ pavisitvā
isipabbajjaṃ pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā 25
Brahmaloka-parāyano ahosi.

Satthā imaṃ desanaṃ¹¹ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
sīlaṃ vīmaṃsitvā isipabbajjaṃ pabbajito aham evā“ 'ti. Sila-
vīmaṃsajātakaṃ¹².

¹ B'd abhāsi. ² B' jātisampadāvāsagga-, C' vātisampadāvāvaṇṇasampadāvā-
sagga-, B'd omits vā vā. ³ B'd koci. ⁴ C' ca. omitting ti. ⁵ B'd add pi ⁶
C' -sesātevēva corr. to -sesā vēveva, C' -sesā tevēneva corr. to -sesā devā
teva. ⁷ B'd saṅkham. ⁸ C' sasamatta-, C' susatthadānaṃ corr. to sasamatta-,
B' yasamahattadāna, B'd yasasampattadānaṃ. ⁹ B'd adds dātuṃ. ¹⁰ B'd -ṇe.
¹¹ B'd dhamma-. ¹² B'd add dutiyaṃ.

3. Hirijātaka.

Hirintarantan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto Anā-thapiṇḍikassa saḥāyaṃ paccantavāsiṃ seṭṭhiṃ ārabha kathesi. Dve pi vatthūni Ekanipāte navamavaggassa¹ pariyosānajātake vit-
 3 thāritān' eva, idha pana „paccantavāsisetṭhino manussā pacchinna-sabbasāpateyyā² attano santakassa asāmino hutvā palātā“ ti Bārāṇasi-seṭṭhissa ārocite Bārāṇasisetṭhi „attano santikaṃ āgatānaṃ kattab-
 bam akaronā³ nāma paṭikārake na labhanti yevā“ 'ti vatvā imā gāthā abhāsi:

- 10 1. Hirin tarantaṃ vijigucchamānaṃ
 tavāham asmi⁴ iti bhāsamānaṃ
 seyyāni kammāni anādiyantaṃ
 n' eso maman ti iti taṃ⁵ vijaññā. 70.
2. Yaṃ hi kayirā taṃ hi vade yaṃ na kayirā na taṃ vade,
 15 akarontaṃ bhāsamānaṃ parijānanti paṇḍitā. 71. (J. 390 v. 2)
3. Na so mitto yo sadā appamatto (= supra p. 192 v. 5.)
 bhedāsankī randham evānupassī,
 yasmiṃ ca seti urasīva putto
 sa ve mitto yo abhejjo⁶ parehi. 72.
- 20 4. Pāmujjakaraṇaṃ⁷ ṭhānaṃ pasamsāvahanaṃ sukhaṃ
 phalānisaṃso bhāveti vahanto porisaṃ dhuraṃ. 73.
5. Pavivekarasaṃ pītvā rasaṃ upasamessa⁸ ca (Dhp. v. 204)
 niddaro hoti nippāpo dhammapītirasaṃ pivan ti. 74.

Tattha hirintarantan ti lajjaṃ atikkamantaṃ, vijigucchamānaṃ ti
 25 mittabhāvena jigucchamānaṃ, tavāhamasmīti⁹ tava ahaṃ mitto ti kevalaṃ
 vacanamatten' eva bhāsamānaṃ, seyyāni kammānīti dassāmīti vacanassa
 anurūpāni uttama-kammāni, anādiyantaṃ ti akarontaṃ¹⁰, neso maman ti
 evarūpaṃ puggalaṃ¹¹ eso¹² mama¹³ mitto¹⁴ ti na¹⁵ vijaññā, pāmujjakara-

¹ C* navamahassa, C* namamahassa corr. to navamavaggassa, Bⁱ pathama-vaggassa. ² Bⁱd acchinna-. ³ Ck B^d akaronā, C* akaronā corr. to -tā, Bⁱ karontā. ⁴ Ck* B^d asmiṃ. ⁵ Bⁱd naṃ. ⁶ Ck abhejje, C* abejja corr. to abhejje, B^d abhajjo, Bⁱ abhesajje corr. to -jja. ⁷ Bⁱ pāmojja-. ⁸ B^d -massa. ⁹ Ck* -sminti, Bⁱ -smīnti, B^d -smīti. ¹⁰ Ck -te, C* -te corr. to taṃ. ¹¹ B^d -pā -lā.
¹² Bⁱd na eso. ¹³ C* maṃ. ¹⁴ B^d mittāṃ. ¹⁵ B^d omits na, Bⁱ ti na.

ṇaṃ ṭhānaṃ ti dānaṃ pi sīlaṃ pi bhāvanāpi paṇḍitehi kalyāṇamittehi sad-
dhiṃ mittabhāvo ti¹ idha pana vuttapakāraṃ mittabhāvaṃ eva sandhā' evaṃ
āha, paṇḍitena hi kalyāṇamittena saddhiṃ mittabhāvo pāmujjam pi karoti pa-
saṃsaṃ² pi āvāhati idhalokaparalokesu kāyikacetasikasukkahetuto³ sukhaṃ ti
pi vuccati, tasmā etaṃ ca⁴ phalaṃ ca ānisaṃsaṃ⁵ (a sampassamāno phalānisaṃso
kulaputto⁶ purisehi vāṭṭabbaṃ⁷ dānaṃ silabbhāvanāmittabhāvasaṃkhātāṃ catub-
bidham pi porisaṃ dhuraṃ vāhanto etaṃ⁸ mittabhāvasaṃkhātāṃ pāmujjakara-
ṇaṃ⁹ ṭhānaṃ pasasāvaṇṇaṃ¹⁰ sukhaṃ bhāveti vaḍḍheti, na paṇḍitehi mita-
bhāvaṃ bhīdati¹¹ dipeti, pavivekarasaṃ ti kāyacittaupadhivivekānaṃ
rasaṃ te viveke nissāya uppannaṃ somanassaṃ, rasaṃ upasameṣṣa¹² cā 'ti
kilesavūpasameṣa laddhasomanassaṃ, niddaro hoti nippāpo ti sabbakilesa-
darathābhāvena niddaratho¹³ kilesābhāvena nippāpo hoti, dhammapīṭiraṣaṃ
ti dhammapīṭisaṃkhātāṃ rasaṃ, vimuttipīṭiraṣaṃ¹⁴ pibanti¹⁵ pi¹⁶ attho.

Iti Mahāsatto pāpamittasaṃsaggato ubbiggo pavivekava-
sena amatamahānibbānaṃ pāpetvā desanākūṭaṃ gaṇhi.

Satthā imaṃ desanaṃ¹⁷ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
Bārāṇasiseṭṭhi ahaṃ eva¹⁸ ahoṣin¹⁹ 'ti. Hirijātakaṃ²⁰.

4. Khajjopanakajātaka.

Ko nu santamhi²¹ pajjote ti. Ayaṃ Khajjopanakapaṇḍo²²
Mahāummagge vitthārato āvibbhavissati. Khajjopanakajātakaṃ²³

5. Ahiguṇḍikajātaka.

Vuttomhīti²⁴. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ
mahallakaṃ²⁵ ārabba kathesi. Vatthum heṭṭhā Sālakajātaka²⁶
vitthāritaṃ. Idhāpi so mahallako ekaṃ gāmadārakaṃ pabbājetvā
akkosati paharati. Dārako palāyitvā vibbhami. Dutiyam pi taṃ²⁷

¹ Bīd pi. ² C^s saṃsaṃ, C^s saṃsaṃ corr. to saṃsaṃ. ³ C^s -to, Bⁱ -tuko, B^d -tuto. ⁴ C^s evaṃ ca, C^s eva ca, Bⁱ etaṃ, omitting ca. ⁵ B^d -ttehi. ⁶ C^s evaṃ. ⁷ Bⁱ pāmojjakaraṇa, B^d pāmujjakaraṇa. ⁸ C^s -vāhantaṃ, Bⁱ -vāhaṇaṃ. ⁹ Bⁱ -masa. ¹⁰ B^d niddaro, Bⁱ -roti. ¹¹ C^s -ti, B^d vimuttiṃ. ¹² Bⁱ pīvanto ti. ¹³ Bⁱ omīti pi. ¹⁴ Bⁱ dhammade-. ¹⁵ Bⁱ evā, omitting ahoṣin. ¹⁶ Bⁱ add tattham. ¹⁷ C^s santimpi, Bⁱ santampi. ¹⁸ C^s khajjū panake-. ¹⁹ C^s omīti kha-, Bⁱ add catutthaṃ. ²⁰ I⁴ mutto-, B^d dhutto-. ²¹ B^d adda bhikkhuṃ. ²² Bⁱ sālaṇa-, B^d sālukajā-; cfr. supra vol. II p. 267. ²³ B^d naṃ, Bⁱ omīti taṃ.

pabbājetvā tath' eva akāsi. Tatiyam pi vibbhamitvā puna yāciyamāno oloketum pi na icchi. Dhammasabhāyam¹ katham samuṭṭhāpesum: „āvuso asukamahallako attano sāmaṇerena sahāpi vināpi vasitum² na sakkoti, itaro tassa dosaṃ disvā puna oloketum pi na icchi, suhadayo
 5 kumārako“ ti. Satthā āgantvā „kāya na 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa sāmaṇero suhadayo vasati, dosaṃ disvā puna oloketum pi na icchatīti“ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente
 10 Bodhisatto dhañṇavāṇijakule nibbattitvā vayappatto dhañṇa-vikkayena jivikaṃ kappeti³. Ath' eko ahigunḍiko⁴ makkataṃ gahetvā sikkhāpetvā ahim kilāpento Bārāṇasiyam⁵ ussave ghutṭhe⁶ tam makkataṃ dhañṇavāṇijakassa santike ṭhapetvā ahim kilāpento⁷ sattadivasāni cari⁸. So pi vāṇijo makkataṃ
 15 khādaniyabhojaniyam adāsi. Ahigunḍiko⁹ sattame divase ussavakīlāmatto¹⁰ āgantvā taṃ makkataṃ velupesikāya tikkhattum paharitvā ādāya uyyānaṃ gantvā bandhitvā niddaṃ okkami. Makkato bandhanaṃ mocetvā ambarukkhaṃ abhiruyha ambāni khādanto nisīdi. So pabuddho rukkhe makkataṃ disvā
 20 „etaṃ mayā upalāpetvā gahetum vaṭṭatīti“ tena saddhiṃ sallapanto paṭhamam gātham āha:

1. Vutto 'mhi¹¹ samma sumukha jūte akkharājito,
 sevehi¹² ambapakkāni, viriyan te bhakkhayāmasa ti. 75.

Tattha akkharājito¹³ ti akkhehi parājito, sevehiti¹⁴ pātehi, save-
 25 hīti¹⁵ pi pāṭho.

Taṃ sutvā makkato sesagāthā abhāsi:

2. Alikam vata maṃ samma abhūtena paṣamsayi¹⁶,
 ko te suto vā diṭṭho vā sumukho nāma makkato. 76.

¹ Bā bhikkhū dham-. ² Bā vattitum. ³ Bā -si. ⁴ C² -gunḍhiko, Bā -kunḍiko. ⁵ C² has pe after bārāṇasiyam, omitting ussave - - ahigunḍiko. ⁶ Bā saṅghutṭhe. ⁷ C² kilanto instead of ahim kilāpento. ⁸ Bā vicari. ⁹ Bā -kunḍiko. ¹⁰ Bā -kilānato, B¹ -kilāpako. ¹¹ B¹ mutto-, Bā dhutto-. ¹² B¹ sādehi, Bā hārehi. ¹³ C² akkhaapa-. ¹⁴ B¹ sādehiti, Bā hārehiti. ¹⁵ C² saveheti, B¹ sevehitīhi, Bā pātehi ti pi ayameva. ¹⁶ B¹ paṣasi, Bā paṣamsati.

8. Ajjāpi me taṃ manasi yaṃ maṃ tvaṃ¹ ahigunḍika²
dhañṇāpaṇaṃ pavisitvā matto chātaṃ hanāsi³ maṃ. 77.
10. T⁴ āhaṃ⁵ saraṃ dukkhaseyyaṃ api rajjaṃ pi kāraye
n⁶ eva taṃ⁷ yācito dajjaṃ⁸, tathā hi bhayatajjito. 78.
5. Yaṇ ca jañṇā kule jātaṃ gabbhe tittaṃ⁹ amacchariṃ¹⁰ 5
tena sakkiṇ¹¹ ca mittaṇ ca dhīro sandhātum arahatīti. 79.

Tattha alikaṃ vatā¹² ti musā vata, abhūtenā ti avijjamānena, ko te
ti kattha tayā, sumukho ti sundaramukho. ahigunḍikā¹⁰ ti taṃ ālapati,
ahigunḍikā¹¹ ti pi pāṭho, chātan¹² ti jighacchābhībhūtaṃ dubbalaṃ kapaṇaṃ,
hanāsi¹³ ti velupesikāya tikkhattum paharasi, tāhan ti taṃ ahaṃ, saraṃ ti 10
saranto, dukkhaseyyaṃ ti tasmīn āpaṇe dukkhasayanān, api rajjampi
kāraye ti sace pi Bārāṇasirajjaṃ gahetvā mayhaṃ datvā maṃ rajjaṃ kārey-
yāsi¹⁴ evaṃ pi¹⁵ n⁶ eva naṃ yācito dajjaṃ, taṃ ekam pi ambapakkaṃ ahaṃ
tayā yācito na dadeyyaṃ, kimkāraṇā: tathā hi bhayatajjito ti tathā hi
ahaṃ tayā bhayena tajjito ti attho, gabbhe tittaṃ¹⁵ ti subhojanarasena 15
mātukucchiyaṃ yeva alaṃkatapaṭiyatte sayanagabbhe yeva vā tittān bhogā-
sāya akapaṇaṃ, sakkiṇ¹⁶ ca mittaṇ cā¹⁷ ti sakkiṇbhāvaṇ¹⁷ ca mittabhāvaṇ ca
tathārūpeṇa kulajātena tittena akapaṇeṇa amacchariṇā saddhiṃ paṇḍito san-
dhātum puna ghaṭetum arahatī, tayā pana kapaṇeṇa ahigunḍikena¹⁸ saddhiṃ ko
pana mittabhāvaṇ ghaṭessatīti attho 20

Evam vatvā vānaro ghaṭaṃ¹⁹ pāvīsi.

Satthā imaṃ desanaṃ²⁰ āharitvā jātaṃ samodhānesi: „Tadā
ahigunḍiko²¹ mahallako²² ahosi, makkaṭo sāmaṇero, dhañṇavāṇḍijo
ahaṃ evā²³ ti. Ahigunḍikajātakaṃ²³.

¹ C² samma tvaṃ, B⁴ yaṃ tvaṃ maṃ. ² C² -gunḍika, B⁴ -kunḍika. ³ C² ma-
hanto jātaṃ hināsi corr. to manto j. hanāsi, C² manto j. hināsi. B⁴ mutto chāta-
kaṃ pāṇāsi, B⁴ dhutto sātān hanasi ⁴ B⁴ tāhaṃ. ⁵ B⁴ nevāhaṃ. ⁶ B⁴ dac-
caṃ, B⁴ rajjaṃ. ⁷ C² titti, C² titti corr. to tittim. B⁴ titān, B⁴ titthaṃ.
⁸ B⁴ -ri. ⁹ C² sakkiṇ, B⁴ sakkiṇ. ¹⁰ C² -gunḍika. B⁴ -kunḍikā. ¹¹ C²
-gunḍikā, B⁴ -kunḍikā, B⁴ -kunḍiko. ¹² C² jātan. ¹³ C² -siti. ¹⁴ B⁴ adda
te. ¹⁵ B⁴ titthattaṃ, C² tittin. ¹⁶ C² B⁴ sakkiṇ. B⁴ sakkiṇ. ¹⁷ C² sakka-
B⁴ sakkihi-. ¹⁸ C² -gunḍikena, B⁴ -kunḍikena. ¹⁹ B⁴ vanaṃ sahasā ghaṭaṃ,
B⁴ vanaṃ sahasā, C² vanaḥpaṭaṇ. ²⁰ B⁴ dhammade-. ²¹ C² -gunḍiko, B⁴
-kunḍiko. ²² B⁴ adda bhikkhu ²³ C² -gunḍika-, B⁴ -kunḍika-, B⁴ add
pañcamāṇ.

6. Gumbiyajātaka.

Madhuvaṇṇam madhurasan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ukkaṇṭhitabhikkhum ārabba katesi. Tam hi Satthā „saccam kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“¹ ti pucchitvā „saccam
 5 bhante“ ti „kim disvā“ ti „alamkatamātugāman“ ti vutte „bhikkhu ime pañcakāmaguṇā nāma ekena Gumbikena² halāhalavisam pakkhipitvā magge ṭhapitamadhusadisā³“ ti vatvā tena yācito atitam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto satthavāhakule nibbattitvā vayappatto Bārāṇasito
 10 pañcabi sakatasatehi bhaṇḍam ādāya vohārathāya gacchanto mahāvattaniatavidvāram patvā satthake⁴ sannipātetvā „ambho imasmim magge visapaṇṇapupphaphalādini atthi, tumhe kiñci akhāditapubbam⁵ khādantā maṃ apucchitvā⁶ mā khādithā⁷ ‘ti, amanussāpi visam pakkhipitvā bhattaddapuṭamadhukaphalā-
 15 phalāni⁸ ṭhapenti, tāni pi maṃ anāpucchitvā mā khādithā“ ‘ti ovādam datvā maggam paṭipajji. Ath’ eko Gumbiyo nāma yakkho aṭaviyā majjhathāne⁹ magge paṇṇāni attharitvā halāhalavisayuttāni¹⁰ madhukhaṇḍāni¹¹ ṭhapetvā sayam maggasāmate madhum gaṇhanto viya rukkhe koṭṭento viya carati. Ajānantā
 20 „puññathāya ṭhapitāni bhavissantīti“ khāditvā jīvitakkhayam pāpuṇanti. Amanussā āgantvā te khādanti. Bodhisattassa satthakamanussāpi¹² tāni disvā ekacce lolajātikā adhivāsetum asakkontā khādimsu, paṇḍitajātikā „pucchitvā khādissāmā“ ‘ti¹³ gahetvā aṭṭhamsu. Bodhisatto te disvā hatthagatāni chaḍ-
 25 ḍāpesi, yehi¹⁴ paṭhamataram khāditāni te marimsu, yehi aḍḍhakhāditāni tesam vamanayoggaṃ datvā vantakāle catu-

¹ Bīd add si. ² Bīd add yakkhena. ³ Bīd -madhurasā sadisā. ⁴ Bī sattake, Ck santike, C^s sannike corr. to satthike. ⁵ Ck^s -tam pubbam. ⁶ C^s Bī āpu-. ⁷ Bī -ditvā, Bī -datha. ⁸ Ck bhannadda-, C^s bhattaddapuṭha-, Bī bhattapuṭa-, Bī bhattapuṭam-. ⁹ Bīd majhe-. ¹⁰ Bīd -visasāmyuttāni. ¹¹ Bīd -piṇḍāni. ¹² Ck bodhisattassasattikamanussesupī, C^s bodhisattassa satthikamanussesupī, Bī bodhisattasattikamanussā, Bī bodhisattassa sattavāhamanussāpi. ¹³ Bīd add tam. ¹⁴ Ck^s sohi.

madhuraṃ adāsi, iti te tassānubhāvena jīvitam paṭilabhiṃsu.
Bodhisatto sotthinā icchitatthānaṃ¹ gantvā bhaṇḍam viṣṣajjetvā
attano geham eva agamāsi².

1. Madhuvannaṃ madhurasam madhugandham viṣam ahu,
Gumbiyo ghāsam esāno araṇṇe odahī viṣam. 80. 5
2. Madhū 'ti maññamānā ye tam viṣam samāsāsisum³
tesam tam kaṭukam āsi, maraṇam ten' upāgamum. 81.
3. Ye ca kho paṭisaṃkhāya viṣam tam parivajjayum
te āturesu sukhitā dayhamānesu nibbutā. 82.
4. Evam eva manussesu viṣam kāmā samohitā
āmisam bandhanaṃ c' etam maccuveso⁴ guhāsāyo. 83. 10
5. Evam eva⁵ ime kāmā⁶ āturā paricārake⁷
ye sadā parivajjenti⁸ saṃgam⁹ loke upaccagun¹⁰ ti. 84.

Satthā imā¹¹ abhisambuddhagāthā vatvā saccāni pakāsetvā jā-
takam samodhānesi¹². 15

Tattha Gumbiyo ti tasmiṃ vanagunibe vicaraṇena evaṃladdhanāna-
yakkho¹³, ghāsam esāno ti tam viṣam khādītva mate khādīessāmīti evaṃ
attano ghāsam pariyesanto, odahīti tam madhunā samānavajjagandharasam
viṣam nikkhipi, kaṭukam āsīti¹⁴ tikhiṇam ahesi, maraṇam tenupāga-
mun ti tena viṣena te satthā maraṇam upagatā, āturesū¹⁵ 'ti viṣavegena āsanna-
maraṇesu, dayhamānesū 'ti viṣatejasa¹⁶ dayhantesu, viṣam kāmā¹⁷ samo-
hitā ti yathā tasmiṃ vattanimahāmagge¹⁸ viṣam¹⁹ samohitam nikkhittam evaṃ
manussesu pi ye ete rūpādayo pañca vatthukāmā tattha tattha samohitā nik-
khittā te viṣam ti veditabbā, āmisam bandhanaṃ cetan²⁰ ti ye te²¹ pañca-
kāmaguṇā nāma etam²² imassa maccubhūtaṣa lāmakassa²³ Mārābālīsekena²⁴ 25
pakkhittam āmisam c' eva bhavābhavato nikkhamitum appadānena²⁵ āhu-
ādibhedam²⁶ nānappakāram²⁷ bandhanaṃ ca²⁸, maccuveso²⁹ guhā-

¹ Ck Bā -tathānaṃ. ² Bā add tamattham pakāsetto satthā imā gāthā abhāsi.
³ so Ck; C² tam samāsīsum corr. to tam viṣam sayāsum, B¹ viṣamasāyīsu, Bā
viṣamakhādīsu. ⁴ C² -voso corr. to -veso, B¹ -vasse, Bā pāso. ⁵ Ck² evam.
⁶ Ck² kāmā. ⁷ Bā -cārike, C² -cārike corr. to -cārake. ⁸ Bā -vajjanti, B¹
-vejenti. ⁹ Ck saṃgham, C² saṃgham corr. to saṃgam. ¹⁰ Bā upajhagā. ¹¹
Bā omits imā. ¹² B¹ omits satthā - - - nesi. ¹³ Ck² -nāmaṃ, Bā -nāmo-. ¹⁴
Bā āsīti. ¹⁵ Bā āturesu, Ck² āturesi. ¹⁶ Bā ātivisa-. ¹⁷ Ck² -kāmo, B¹ viṣa-
kāma, Bā viṣakāma. ¹⁸ Bā vatthani-. ¹⁹ Ck² viṣa. ²⁰ Ck² vetan. ²¹ Bā etc.
²² Bā evam. ²³ Bā lokassa. ²⁴ Ck -balli-, C² Bā -balli-, B¹ vālikasikena. ²⁵
Ck appadānenetenanu, C² appadānenetenanu corr. to -dānenetanu, B¹ appamādā-
nena, Bā appadānena. ²⁶ so Ck instead of āgu-? C² anu-, B¹ atu-, Bā adu-. ²⁷
C² B¹ -ram, Bā -raka. ²⁸ Bā maccubandhaṇa. ²⁹ B¹ -geso, Bā -vaso.

sayo¹ ti sarīraguhāya vasako² maraṇamaccuveśo³, evameva ime kāme⁴
 ti yathā vattanīmahāmagge⁵ viśaṃ nikkhittaṃ evaṃ tatta tatta nikkhitta⁶
 ime kāme, āturā⁷ ti ekantamarāṇadhammatāya āturā⁷ āsannamarāṇā⁸ paṇ-
 5 dītanussā, paricarake⁹ ti kilesaparicarake¹⁰ kilesasaṃvaddhake¹¹, ye sadā
 parivajjenti¹² ye vuttappakārā paṇḍitapurisā niccam ete evarūpe kāme
 vajjenti¹³, saṃgaṃ¹⁴ loke ti te loke lagganaṭṭhena saṃgaṇa ti laddhanāmaṃ
 rāgādibhedanā kilesajātāṃ accagum, atitā nāmā¹⁵ ti veditabbā, atikkamanṭi
 vā attho¹⁶.

(Saccapariyosāne ukkanṭhitabhikkhu sotāpatti-phale paṭiṭṭhaḥi).
 10 „Tadā satthavāho¹⁶ aham eva¹⁷ aho sin“¹⁸ ti. Gumbiyajātakam¹⁸.

7. Sāliyajātaka.

Yoyam sāliyachāpo¹⁹ ti. Idam Satthā Veḷuvane vi-
 haranto „āvuso Devadatto tāsakārako pi bhavitum nāsakkhīti²⁰“ va-
 canam ārabha kathesi²¹.

15 Bārāṇasiyam hi Brahmadatte rajjam kārente Bo-
 dhisatto gāmake kuṭumbiyakule nibbattitvā taruṇakāle taru-
 ṇakumārakehi²² saddhim gāmadvāre nigrodharukkhamule kiḷati.
 Tadā eko dubbalavejjo²³ gāme kiñci kammaṃ alabbhitvā nik-
 khanto²⁴ tam ṭhānam patvā ekam sappam vitabbhiantarena
 20 sīsam nīharitvā niddāyantaṃ disvā „mayā gāme pi kiñci na
 laddham, ime dārake vañcetvā sappena ḍasāpetvā²⁵“ tikicchitvā
 kiñcid eva gaṇhissāmīti²⁶ cintetvā Bodhisattam āha: „sace
 sāliyacchāpam passeyyāsi gaṇheyyāsīti“. „Āma gaṇheyyan“

¹ C^o guhāyayo. ² C^o vasanako, Bīd vasanato. ³ Bīd -vaso ti. ⁴ C^o kāmo.
⁵ Bīd vaṭṭanti-, C^o omīti mahā. ⁶ C^o nikkhente, Bī omīti evam -- te. ⁷ Bīd
 -dhammatāturā, C^o -tāya āgatāturā. ⁸ C^o -ṇa. ⁹ Bīd -carike. ¹⁰ C^o Bīd -rike.
¹¹ Bīd -sambandhake. ¹² Bīd -vajjan-, Bī -vejjen-. ¹³ Bīd vajjanti. ¹⁴ C^o
 saṃgaṇam corr to saṃgaṇam. ¹⁵ Bī adds sattā abhisambuddhā gāthā vatvā
 saccāni pakāsetvā jātakam samodhānesi. ¹⁶ Bīd adds pana. ¹⁷ Bīd evā, omit-
 ting aho sin. ¹⁸ Bīd add chaṭṭham. ¹⁹ C^o yosamsāliyajāto, C^o yoyamsāliyajāpo,
 Bīd yoyamsāliyajāpo. ²⁰ C^o na-. ²¹ Bī adds tadā hi sattā na bhikkhave
 idāneva puppe pesa mama dosakārako pi abhībhavitum nāsakkhīti vatvā atitaṃ
 āhāri atite, Bīd atite. ²² Bī taruṇadārakehi, Bīd paṃsukilantehi. ²³ Bī mahalla-
 kavajjo, Bīd dubbalavajjo. ²⁴ C^o nikkhanto corr. to nikkhamanto, Bīd nikkha-
 manto. ²⁵ Bīd ḍaṃsā-.

ti. „Pass' eso' viṭabhiyantare sayito“ ti. So sappabhāvaṃ
ajānanto rukkhāṃ āruyha taṃ gīvāya' gahetvā sappo ti
ñatvā' nivattitum adento' sugahitaṃ gahetvā' vegena khipi.
So gantvā vejjassa gīvāya' patito gīvaya' palivethetvā kara-
karāni khāditvā' tatth' eva naṃ pātetvā palāyi. Manussā 5
parivārayimsu. Mahāsatto sampattaparisāya dhammaṃ desento'

1. Yo 'yaṃ¹⁰ sāliyachāpo¹¹ ti kaṇhasappaṃ agāhayi
tena sappen' yaṃ datṭho hato pāpānūsāsako. 85.
2. Ahanantam ahanāraṃ yo naro hantum icchati
evaṃ so nihato seti yathāyaṃ puriso hato. 86. 10
3. Ahanantaṃ aghātentaṃ yo naro hantum icchati
evaṃ so nihato seti yathāyaṃ puriso hato. 87.
4. Yathā paṃsumuṭṭhiṃ puriso paṭivātaṃ paṭikkhipe
tam eva so¹² rajo hanti yathāyaṃ puriso hato. 88.
5. Yo appadutṭhassa narassa dussati (Dhp. v. 195.) 15
suddhassa posassa anaṅgaṇassa
tam eva bālaṃ pacceti pāpaṃ
sukhuma rajo paṭivātaṃ va khitto ti 89.

imā gāthā abhāsi¹³.

Tattha yoyaṃ¹⁴ ti yo yaṃ yaṃ eva vā pāṭho, sappenayan ti sappena 20
ayaṃ, sayam eva¹⁵ tena sappena datṭho, pāpānūsāsako ti pāpakaṃ anusāsa-
naṃ¹⁶ anusāsako, ahanantaṃ ti apaharantaṃ, ahanāraṃ ti amāreutaṃ¹⁷,
suddhassa 'ti niraparādhassa, posassa 'ti sattassa, anaṅgaṇassa 'ti idaṃ
pi niraparādhabbhāvaṃ, āeva sandhāya vuttaṃ, paccetiṭi kammaṣarikkhakaṃ
huvā paṭieti¹⁸. 25

Satthā imaṃ desanaṃ¹⁹ āhāritvā jātaṃ samodhānesi: „Tadā
dubbalaवेज्जो²⁰ Devadatto ahosi, paṇḍitadabharako²¹ pana aham evā“
'ti. Sāliyajātakaṃ²².

¹ B^d passaso. ² B^d -yaṃ. ³ Bⁱ vatvā. ⁴ Bⁱ nivattitumadanto. ⁵ B^d omits sappo - - - gahetvā. ⁶ Bⁱ -yaṃ. ⁷ Bⁱ -vaṃ. ⁸ Bⁱ karaṇārāti dānāsivā, B^d kārakagatiṃ dānāsivā. ⁹ Bⁱ adds imā gāthā abhāsi. ¹⁰ Bⁱ yāyaṃ, B^d yvāyaṃ. ¹¹ Bⁱ sāli-, C^k sāliyajātape. ¹² C^k yo. ¹³ Bⁱ omits imā - - si. ¹⁴ Bⁱ yāyan, B^d yvāyan. ¹⁵ Bⁱ yo yaṃ sayame, B^d so yaṃ eva. ¹⁶ C^k -kaṃ corr. to -naṃ, B^d omits anusāsaṇaṃ. ¹⁷ B^d mā-. ¹⁸ B^d pati-. ¹⁹ B^d dhamma-. ²⁰ Bⁱ ma-
hallako vajjo, B^d vajjo. ²¹ B^d -dārako ²² B^d add sattamaṃ.

8. Tacasārajātaka.

Amittahatthathagatā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto paññāpāramim ārabba kathesi. Tadā hi Satthā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Tathāgato paññavā upāyakusalo yevā"
5 'ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto gāmake kuṭumbikakule nibbattitvā ti' sabbam purimajātakaniyāmen' eva kathetabbam. Idha pana vejje² mate gāmaवासिनो „manussamārakā“ ti³ dārake gaddūlehi bandhitvā „rañño dassessāmā“ 'ti Bārāṇasim⁴ nayimsu. Bodhisatto
10 antarāmagge yeva sesadārakānam ovādam adāsi: „tumhe mā bhāyatha, rājānam disvāpi abhītā tuṭṭhindriyā bhāveyyātha, rājā amhehi saddhim paṭhamataram kathessati, tato paṭṭhāya aham jānissāmīti“. Te „sādhū“ 'ti sampatiṇṇhitvā tathā ka-
15 rimsu. Rājā te abhīte tuṭṭhindriye disvā „ime manussamārakā ti kudaṇḍakabaddhā ānītā, evarūpaṃ dukkhaṃ pattāpi ca na bhāyanti tuṭṭhindriyā yeva, kin nu kho etesaṃ nasocanakāra-
nam⁵, pucchissāmi ne“ ti paṭhamam gātham āha:

1. Amittahatthathagatā tacasārasamappitā
20 pasannamukhavaṇṇātha kasmā tumhe na socathā 'ti. 90.

Tattha amittahatthathagatā ti kudaṇḍakehi gīvāya⁶ bandhitvā ānentānam amittānam hatthagatā⁷, tacasārasamappitā ti veṇudaṇḍakehi⁸ baddhattā evam āha, kasmā ti evarūpaṃ vyasaṇam pattāpi tumhe kimkāraṇa na socathā 'ti⁹.

23 Tam sutvā Bodhisatto sesagāthā abhāsi:

2. Na socanāya paridevanāya
attho va¹⁰ labbho¹¹ api appako pi,
socantam enaṃ dukkhitaṃ¹² veditvā
paccatthikā attamanā bhavanti. 91.

¹ Bī nippatti, Bā nibbattitvā, omitting ti. ² Bīd vaje. ³ Bīd add te. ⁴ C^o -siyam. ⁵ Bīd aso-. ⁶ Bīd -yam. ⁷ Bā hatthathagatā. ⁸ Bīd veju-. ⁹ Bā add pucchi. ¹⁰ Bīd ca. ¹¹ C^o labbhā. ¹² Bīd dukkhi-.

3. Yato ca kho paṇḍito āpadāsu
na vedhati atthavinicchayaññū
paccatthikāssa¹ dukkhitā² bhavanti
disvā mukhaṃ avikāraṃ³ purāṇaṃ. 92.

4. Japena⁴ mantena subhāsitenā
anuppadānena paveṇiyā vā
yathā yathā yattha labhetha atthaṃ
tathā tathā tattha parakkameyya. 93.

5. Yato ca⁵ jāneyya⁶ alabbhaneyyo
mayā va⁷ aññena vā esa attho
asocamāno adhvāsāyeyya⁸
kammaṃ dāḥaṃ kinti karomi dānīti. 94.

Tattha attho ti vaḍḍhi, paccatthikā attamanā ti evaṃ⁹ purisaṃ
socantaṃ dukkhitāṃ viditvā paccāmittā tuṭṭhacittā honti, tesāṃ tussanakāraṇaṃ
nāma paṇḍitena kātum na vaṭṭatīti dīpeti, yato ti yadā, na vedhatīti cittu- 15
trāsabhayena na kampati, atthavinicchayaññū ti tassa tassa atthassa vinic-
chayakusalo, japena¹⁰ 'ti mantaparijapanena¹¹, mantena 'ti paṇḍitehi sad-
dhiṃ mantagahaṇena, subhāsitenā 'ti piyavacanena, anuppadānena 'ti
lañcadānena, paveṇiyā¹² ti kulavaṃsena, idam vuttaṃ hoti: mahārāja paṇḍi-
tena nāma āpadāsu uppannāsu na socitabbaṃ kilamitabbaṃ, imesu pana pañ- 20
casu kāraṇesu aññataravasena paccāmittā jinitabbā, sace hi sakkoti mantaṃ
parijapitvā¹³ mukhabandhanaṃ¹⁴ katvāpi te jinitabbā, tathā asakkontena paṇ-
ḍitehi saddhiṃ mantetvā ekaṃ upāyaṃ sallakkhetvā jinitabbā, piyavacanāṃ
vattuṃ sakkontena piyaṃ vatvāpi te jinitabbā, tathā asakkontena vinicchaya-
maccānaṃ lañcaṃ datvāpi jinitabbā, tathā asakkontena kulavaṃsaṃ kathetvā 25
mayāṃ asukapaveṇiyā āgatā tumbhākaṃ ca ambhākaṃ ca eko va pubbapuriso ti
evaṃ vijjamaṇaṃ nātikotiṃ ghaṭetvāpi¹⁵ jinitabbā evā 'ti, yathā yathā ti
etesu pañcasu kāraṇesu yena yena kāraṇena yattha yattha attano vaḍḍhiṃ
labheyya, tathā tathā ti tena tena kāraṇena tattha tattha parakkameyya pa-
rakkamaṃ katvā paccatthike jineyyā 'ti adhippāyo, yato ca jāneyyā 'ti yato 30
pajāneyyā¹⁶ mayā vā aññena vā esa attho alabbhaneyyo nānappakārena

¹ Bī paccattikā, Bđ paccattikāya. ² Bīd dukkhi-. ³ Bīd adhik-. ⁴ Bī japena,
Bđ jappena. ⁵ C^o vā corr. to caṃ, C^k va. ⁶ C^k jāneya, C^o najāne. ⁷ C^o Bī
ca, Bđ vā. ⁸ Bīd -vāseyya. ⁹ Bđ etaṃ. ¹⁰ Bī jampe-, Bđ jappe-. ¹¹ Bī -pa-
riajjavanena, Bđ -parijapanena. ¹² C^k Bīd -ni-, C^o -ni- corr. to -ṇi-. ¹³ C^o
-jahitvā corr. to -japi-, Bī -jahi-, Bđ -jappitvā. ¹⁴ C^k Bī -bandhaṃ. ¹⁵
C^k sāvetvāpi, C^o savetvāpi corr. to ghaṭe-. ¹⁶ Bīd yadā pana jā-.

vāyamitvāpi na sakkā laddhum tadā paṇḍito puriso asocamāno akilamamāno mayā pubbe katakammaṃ dajham thirāṃ na sakkā paṭibhūtum idāni kiṃ sakkā kātun ti adhvaseyyā 'ti.

Rājā Bodhisattassa dhammakathaṃ sutvā kammaṃ so-
5 dhetvā niddosabhāvaṃ ūtvā kudaṇḍake harāpetvā Mahā-
sattassa mahantaṃ yasaṃ datvā attano atthadhammānūsāsa-
kaṃ amaccaratanaṃ akāsi, sesadārakānaṃ pi yasaṃ datvā
thānantarāni adāsi.

Satthā imaṃ desanaṃ¹ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
10 Bārāṇasirājā Ānando ahoṣi, dārakā therānūtherā, paṇḍitadārako² aham
evā 'ti. Tacasārajātakaṃ³.

9. Mittavindajātaka.

Kyāhaṃ devānamakaraṇaṃ ti. Idam Satthā Jetavane
viharanto ekaṃ dubbacabhikkhum ārabha kathesi. Vatthum
15 Mahāmittavindajātaka⁴ āvibhavissati.

Ayaṃ pana Mittavindako samudde khitto atriccho hutvā
parato gantvā nerayikasattānaṃ paccanattānaṃ⁵ Ussadanir-
ayaṃ ekaṃ⁶ nagaraṇaṃ ti saññāya pavisitvā khuracakkaṃ
āsādesi⁷. Tadā Bodhisatto devaputto hutvā ussadacārikaṃ cari.
20 So taṃ disvā pucchanto paṭhamam gātham āha:

1. Ky-āhaṃ devānam akaraṃ kiṃ pāpaṃ pakataṃ⁸ mayā
yaṃ⁹ me sirasmiṃ ūhacca cakkaṃ bhamati matthake ti. 95.

Tattha kyāhaṃ devānamakaraṇaṃ ti sāmī devaputta kiṃ nāma ahaṃ
devānaṃ akaraṃ, kiṃ maṃ devā bādhenti, kiṃ pāpaṃ pakataṃ⁸ mayā ti
25 dukkhamahantaṭṭāya vedanāmatto¹⁰ attanā katapāpaṃ asallakkhento evam āha,
yaṃ⁹ me ti yena pāpeṇa maṃ sirasmiṃ ūhacca hanitvā idam khuracakkaṃ
mama matthake bhamati naṃ¹¹ kiṃ nāma¹² 'ti.

¹ Bīd dhammade-. ² Bīd add pana. ³ Bīd add aṭhamati. ⁴ Bīd -dakaṇḍā-

⁵ Bī paccupāṭhā-, Bīd paccupāṭhā-. ⁶ Ck erakaṃ, C² erakaṃ corr. to ekaṃ. ⁷

Bīd -ti. ⁸ Ck² -tam. ⁹ Ck² yaṃ. ¹⁰ Bīd -patto. ¹¹ B² kaṃ, Bīd taṃ. ¹² Ck
pakinnāmā, C² pakīu- corr. to kīu-, Bīd kinnāmo.

Tam sutvā Bodhisatto dutiyaṃ gātham āha: (Cfr. vol. I p. 303.)

2. Atikkamma ramaṇakaṃ sadāmatthaṃ ca dūbhakaṃ
brahmattaraṇ ca pāsādaṃ ken' atthena idhāgato ti. 96.

Tattha ramaṇakaṃ ti phalikapāsādaṃ sadāmatthan ti rajatapāsādaṃ,
dūbhakaṃ ti maṇipāsādaṃ. brahmattaraṇ ca pāsādan ti suvaṇṇapāsādaṃ 5
ca, kenatthenā 'ti traṃ etesu ramaṇakādīsu catasso attha soḷasa battimsā¹
ti etā devadūṭṭaro paḥāya te pāsāde atikkamitvā kena kāraṇena idha āgato ti².

Tato Mittavindako tatiyaṃ gātham āha:

3. Ito bahutarā bhogā atra maññe bhavissare³,
iti etāya saññāya passa maṃ⁴ vyasanam gatan ti. 97. 10

Tattha ito bahutarā ti imesu catūsu pāsādesu bhogehi⁵ atirekatarā
bhavissantīti⁶.

Tato Bodhisatto sesagāthā abhāsi:

4. Catubbhi atth' ajjhagamā atthāhi⁷ pi⁸ ca soḷasa (vol. I p. 414.)
soḷasāhi⁹ ca battimsa¹⁰, aticchaṃ cakkam āsado¹¹, 15
icchāhatassa posassa cakkam bhamati matthake. 98.
5. Uparivisālaṃ duppuraṃ¹² icchāvisatagāminīṃ
ye ca¹³ taṃ¹⁴ anugijjhanti te honti cakkadhārino ti. 99.

Tattha uparivisālan ti Mittavindaka taṃhā nāṃ¹⁵ esa āseviyamānā upari
visālā hoti patthaṭā¹⁶ mahāsamuddo viya duppūrā rūpādīsu taṃ¹⁷ taṃ āram- 20
maṇaṃ icchamānāya¹⁸ icchāya¹⁹ patthaṭāya²⁰ visatagāminī²¹, tasmā ye purisā
taṃ evarūpaṃ taṃhaṃ anugijjhanti punappuna giddhā hutvā gaṇhanti te honti
cakkadhārino te evaṃ khuracakkam dhārentīti vadati.

Mittavindikaṃ²² pana kathentanā eva nipimsamānaṃ²³
taṃ cakkam bhaṣsi²⁴, tena so puna kathetum nāsakkhi, deva- 25
putto attano devatthānam eva gato.

¹ Bīd dvattimsā. ² Bīd omit ti. ³ Ck^s -ssati. ⁴ Bīd naṃ. ⁵ so Bīd; Bī tehl. Ck^s
bhogesu. ⁶ Bī bhavissare ti bhavissantī, Bīd bhavissantī. ⁷ Ck^s atthāhi, Bī atthāhi,
Bīd atthāhi. ⁸ Ck^s omit pi. ⁹ Bīd -sabhi. ¹⁰ Bīd dvatt-. ¹¹ Ck^s vakkamādo, C^s
vakkamādo corr. to vakkamāsado. ¹² Ck^s dubbharaṃ, Bīd duppuraṃ. ¹³ Bī ye
ci, Ck^s ye. ¹⁴ Ck^s naṃ? ¹⁵ C^s pattatā, Bī pattano, Bīd patthanā. ¹⁶ Ck^s naṃ,
C^s naṃ corr. to taṃ. ¹⁷ Bī -nā, Bīd -nāpi. ¹⁸ Bī omits icchāya. ¹⁹ Bī pattanā,
Bīd patthanāya. ²⁰ Ck^s -mitam, C^s -mitam corr. to -minam, Bī viyagāminī, Bīd
visatagāminī. ²¹ Ck^s -kam. ²² Bī nippalamānaṃ, Bīd nīvissamānaṃ. ²³ Bī
bhamaṣi, Bīd bhamati.

Satthā imam desanam¹ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā Mittavindako dubbacabhikkhu ahoṣi, devaputto pana aham eva” ‘ti. Mittavindajātakam’.

10. Palāsajātaka.

5 Haṃso palāsamavacā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto kilesaniggaham ārabba kathesi. Vatthum Paññājātake² āvibhavissati. Idha pana Satthā bhikkhū āmantetvā „bhikkhave kilesa³ nāma āsamkitabbo⁴, appamattako samāno pi nigrodhagaccho viya vināsam pāpeti, porāṇakapaṇḍitāpi āsamkitabba⁵ āsamkimsu⁶

10 yevā” ‘ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto suvaṇṇaḥamsayoniyam nibbattitvā vayappatto Cittakūṭapabbate Suvāṇṇaguḥāyam vasanto Himavantapadese jātassare sayam jātasālīm khāditvā khāditvā⁷ āgacchati. Tassa

15 gamanāgamanamagge mahāpalāsarukkho ahoṣi. So gacchanto pi tattha vissamitvā gacchati, āgacchanto pi vissamitvā āgacchati. Ath’ asmiṃ⁸ rukkhe nibbattadevatāya saddhiṃ vissāso ahoṣi. Aparabhāge ekasakuṇikā⁹ ekasmiṃ¹⁰ nigrodharukkhe nigrodhapakkam¹¹ khāditvā gantvā tasmīṃ palāsarukkhe ni-

20 sīditvā viṭabhiñtare¹² vaccam pātesi. Tato nigrodhagaccho jāto, so caturaṅgulamattakāle rattaṅkurapalāsātāya sobhati. Haṃsarājā tam disvā rukkadevatām āmantetvā „samma palāsa nigrodho nāma yamhi rukkhe jāyati vaḍḍhento¹³ tam nāseti, imassa vaḍḍhitum mā dehi, vimānam¹⁴ te nāsessati¹⁵,

25 paṭigacc’ eva¹⁶ nam uddharitvā chaddehi¹⁷, āsamkitabbayuttam nāma āsamkitum vaṭṭatīti” palāsadevatāya saddhiṃ mantento paṭhamam gātham āha:

¹ *Bid* dhammade-. ² *Bid* -dakajā-, and add navamam. ³ *C* pañña- corr. to paññā-, *Bid* paññāsajā-. ⁴ *Bid* -sā. ⁵ *Bid* -bbā. ⁶ *Bd* -bbā. ⁷ *Ck* -khisu, *C* -kisu, *B* āsamkisu, *Bd* āsaṅkisu. ⁸ *Bid* omit one khā-. ⁹ *Bid* athassa tasmīṃ. ¹⁰ *Bid* ekā-. ¹¹ *Bd* etasmīṃ. ¹² *Ck* -pakkham, *B* -pattam. ¹³ *B* -bbhantare, *Bd* -pantare. ¹⁴ *Bid* vaḍḍhanto va. ¹⁵ *Ck* -nan. ¹⁶ *B* -tīti. ¹⁷ *B* paṭikañceva, *Bd* paṭikañceva. ¹⁸ *Ck* chaddehi-.

1. Haṁso palāsam avaca: nigrodho samma jāyati,
amkasmim te nisinno va¹ so te mammāni checchatīti. 100.

Paṭhamapādo pan' ettha abhisambuddhena² hutvā Sattbhārā vutto. Palāsan ti palāsadevatān, sammā 'ti vayassa, amkasmim ti viṭabhiyaṁ, so te mammāni checchatīti so³ te⁴ ainkesu vaḍḍhitasapatto⁵ viya jīvitān chin- 5
dissatīti attho, jīvitasamkhārā hi idha mammānīti⁶ vuttā.

Taṁ sutvā tassa vacanaṁ agaṇhantī⁷ palāsadevatā dutiyaṁ gātham āha:

2. Vaḍḍhatām⁸ eva nigrodho, patiṭṭh' assa⁹ bhavām' ahaṁ
yathā pitā vā mātā vā, evam eso bhavissatīti. 101. 10

Samma¹⁰ na tvaṁ¹¹ jānāsi: vaddhatām¹² eva esa¹³, ahaṁ assa¹⁴ yathā
bālakāle puttānaṁ mātāpitaro patiṭṭhā honti tathā bhavissāmi, yathā pana sam-
vaddhā puttā pacchā mahallakakāle mātāpitunnaṁ patiṭṭhā honti mayham pi¹⁵
mahallakakāle evam eva so¹⁶ patiṭṭhā bhavissatīti.

Tato haṁso tatiyaṁ gātham āha: 15

3. Yaṁ tvaṁ amkasmim vaḍḍhesi¹⁷ khīrarukkhaṁ bhayānakaṁ
āmanā kho taṁ gacchāma vaḍḍhi-m-assa na ruccatīti. 102.

Tattha yaṁ tvaṁ ti yasmā tvaṁ etaṁ bhayaḍāyakaṁ khīrarukkhaṁ sa-
pattāṁ viya ainkena vaḍḍhesi¹⁸, āmanā kho taṁ ti tasmā mayāṁ taṁ āman-
tetvā jānāpetvā gacchāma, vaḍḍhimassā 'ti assa vaḍḍhi mayhaṁ na 20
ruccatīti.

Evaṁ ca pana vatvā haṁsarājā pakkhe pasāretvā Citta-
kūṭapabbatam eva gato. Tato paṭṭhāya na punāgañchi¹⁹.
Aparabhāge nigrodho vaḍḍhi. Tasmiṁ ekā rukkhadevatāpi
nibbatti. So vaḍḍhito²⁰ palāsam bhañji²¹, sākhyā²² saddhiṁ 25
yeva devatāya vimānaṁ pati. Sā tasmiṁ kāle haṁsarañño
vacanaṁ sallakkhetvā idaṁ anāgatabhayaṁ disvā „haṁsarājā

¹ C^{ks} omī va. ² Bīd -ddho. ³ C^s omī so. ⁴ C^s Bī omī te. ⁵ Bī aṅga te saṁ-
vaḍḍho sapatto, Bīd aṅgasaṁvaḍḍho sapatto, C^{ks} vaḍḍhitasapatto. ⁶ Bīd dhammā-
nīti. ⁷ all four MSS. -ti. ⁸ C^k vaccatām, C^s vaccatām corr. to vaddhatām,
Bīd vaḍḍhitam. ⁹ Bīd patiṭṭhassa, C^{ks} -ṭṭhissa. ¹⁰ Bīd tassattho samma. ¹¹ Bīd
tvaṁ na. ¹² C^{ks} vaddhanām. ¹³ Bī vaḍḍhakāle kāle ca, Bīd vaḍḍhitā eva so. ¹⁴
Bīd manassā. ¹⁵ Bīd add pacchā. ¹⁶ C^k evam eso. ¹⁷ C^k vaḍḍhehi, C^s vaddheti.
¹⁸ C^k vaddheyi, C^s vaddhesi. ¹⁹ Bīd pana nāgacchi. ²⁰ Bī so ca vaḍḍhipatto,
Bīd so vaḍḍhanto. ²¹ Bīd bhuñji. ²² Bīd -khāhi.

kathesi, ahaṃ paṇ' assa vacanaṃ na kāsin ti" paridevamānā
catuttham gātham āha:

4. Idāni kho maṃ bhāyati Mahāneru-nidassanaṃ,
haṃsassa anabhiññāya¹ mahā me bhayaṃ āgatan ti. 103.

5 Tattha idāni kho maṃ bhāyatīti ayaṃ nigrodho taruṇakāle tosetvā
idāni maṃ bhāyāpeti santajjeti², mahānerunidassanaṃ ti Sinerupabba-
tasadisaṃ mahantaṃ, haṃsarājassa vacanaṃ sutvā ajānitvā taruṇakāle yeva etassa
anuddhaṭṭa³ mahā me bhayaṃ āgatan ti idāni mayhaṃ mahantaṃ bha-
yaṃ āgatan ti paridevi.

10 Nigrodho pi vaḍḍhanto⁴ sabbam palāsaṃ bhañjitvā⁵ khāṇu-
kam⁶ eva akāsi, devatāya vimāvaṃ sabbam antaradhāyi.

5. Na⁷ tassa vaḍḍhi kusalappasatthā⁸
yo vaḍḍhamāno ghasate patitṭham,
tass' uparodham parisamkamāno

15 patārayi⁹ mūlavadhāya¹⁰ dhīro ti 104.

pañcamā abhisambuddhagāthā.

Tattha kusalappasatthā¹¹ ti kṣaṇāhi pasatthā¹², ghasate ti khādati
vināsetīti attho, patārayīti¹³ patarati¹⁴ vāyamati, idaṃ vuttam hoti: bhikkhave
yo vaḍḍhamāno attano patitṭham nāseti tassa vaḍḍhi¹⁵ pañḍitehi na pasatthā¹⁶
20 tassa pana abbhantarassa vā bāhirassa vā parissayassa ito me uparodho¹⁷ bha-
vissatīti evaṃ uparodham vināsaṃ parisamkamāno dhīro ñāpasamjanno mūla-
vadhāya parakkamatīti¹⁸.

Satthā imaṃ desanaṃ¹⁹ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam sa-
modbhānesi: (Saccapariyosāne pañcasatā bhikkhū arahattaṃ pāpu-
25 nimbu) „Tadā suvaṇṇaṃ ahaṃ eva ahoṣin" ti. Palāsa-
jātakam²⁰. Vaṇṇārohavagga dutiyo²¹.

¹ Ck^s ani-. ² Bⁱ santāseti, B^d santāsesi. ³ Bⁱ -tattā, C^s anuddhavantā. ⁴ C^s
vaḍḍhento. ⁵ Ck^s bhaji-, Bⁱ bhuñci, B^d bhuñjitvā ⁶ Ck^s khānukham, C^s khānukham
corr. to khānukam, Bⁱ khānumattam. ⁷ Ck^s omits na, C^s has added na. ⁸ Ck^s
-lāpa-, Bⁱ -lappasattā, B^d -lapasatthā. ⁹ B^d satārayi, Ck^s patārayi. Bⁱ pakārayi. ¹⁰
Bⁱ -vatāya, B^d -vatthāya. ¹¹ Ck^s -lāpa-, B^d -lappasatthā. ¹² B^d -sathā, ¹³ Bⁱ
pakā-. ¹⁴ Ck^s -tā-, B^d paharati. ¹⁵ B^d vuḍḍhi. ¹⁶ Bⁱ na pasatthā, B^d nappa-
satthā. ¹⁷ Ck^s -dhe. ¹⁸ Ck^s -mati, C^s -mati corr. to matīti. ¹⁹ B^d dhammado-
20 B^d add dasamaṃ. ²¹ Bⁱ adds tassuddānaṃ: vaṇṇārohaṃ silavimaṃsaṃ bi-
rikaṃ ca khajjopana ahigūḍḍitaṃ gumpiyaṃ sāliyaṃ tacasārakaṃ mittavinda-
kaṃ ca palāsakaṃ ti.

3. ADDHAVAGGA.

1. Dīghitikosalaajāta.

Evambhūtaṣṣa te rājā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto Kosambake bhaṇḍanakārake ārabba kathesi. Tesam hi Jetavanam āgantvā khamāpanakāle Satthā ne¹ āmantetvā „bhikkhave tumhe mayham orasā mukhato jātā² puttā nāma³, puttehi ca pitarā dinnam ovādam madditum na vaṭṭati, tumhe pana mama ovādam na karittha, porāṇakapaṇḍitā attano mātāpitāro ghātetvā rajjam gahetvā ṭhitacore pi araṇṇe hatthapatham⁴ āgate 'mātāpitūhi dinnam na maddissāmā⁵ 'ti na mārayimsū⁶ 'ti vatvā atītam āhari. Imas-¹⁰ min⁷ pana jātake dve pi vatthūni Saṃghabhedakajātake vitthārato āvibhavissanti.

So pana Dīghāyukumāro⁷ araṇṇe attano amke nipannam Bārāṇasirājānam cūlāya gahetvā „idāni mayham mātāpitughātakaṃ coram cuddasa khaṇḍāni⁸ katvā chindissāmīti⁹“ asim¹⁵ ukkhipanto⁸ tasmin khaṇe mātāpitūhi dinnam ovādam saritvā „jivitaṃ¹⁰ cājanto pi tesam ovādam na maddissāmīti kevalam imam tajjessāmīti¹¹“ cintetvā paṭhamam gātham āha:

1. Evambhūtaṣṣa te rāja āgatassa vaso mama
atthi nu¹¹ koci¹² pariyāyo¹³ yo¹⁴ tam dukkhā pamocaye²⁰
ti. 105.

Tattha vaso mamā¹⁵ 'ti mama vasam āgatassa, pariyāyo ti kāraṇam.

Tato rājā dutiyaṃ gātham āha:

2. Evambhūtaṣṣa me tāta¹⁶ āgatassa vaso tava¹⁷
n'atthi no koci¹⁸ pariyāyo¹⁹ yo mam dukkhā pamocaye ti. 106. 25

¹ Bīd te. ² Ck -to, C² -to corr. to -ta. ³ Ck ca? C² ma corr to nāma. ⁴ Bī hattham gataṃ, Bīd hatthagataṃ. ⁵ Bī māṇsu, Bīd ovādam bhinditum na vattati na bhindissāmīti na bhindimsū. ⁶ Bī atīte ca paccuppanne ca imasmin. ⁷ Bīd dīghāvu-. ⁸ Bī khaṇḍākhāṇḍikam, Bīd -ghāṭakaveram cūlā khaṇḍāni. ⁹ Bīd -pento. ¹⁰ Ck² -tañ. ¹¹ Bī no. ¹² Ck² khovi. ¹³ Ck² pariyo, C² pariyā. ¹⁴ Ck² so. ¹⁵ Ck² mamam. ¹⁶ Ck² tātā. ¹⁷ Ck² vasenava, C² vasenaca. ¹⁸ Ck² kovi. ¹⁹ Ck² pariyā.

Tattha no ti nipātamattaṃ, n' atthi koci¹ pariya² yo³ taṃ⁴ etasmā dukkhā pamocaye ti attho.

Tato Bodhisatto avasesagāthā abhāsi:

- 5 1. Nāññaṃ sucaritaṃ rāja nāññaṃ rāja subhāsitaṃ
tāyate maraṇakāle⁵, evaṃ ev' itaraṃ⁶ dhanam. 107.
4. Akkocchi maṃ avadhi maṃ ajini maṃ ahāsi me, (Dhp. v. a-5.)
ye⁷ taṃ upanayhanti⁸ veraṃ tesam na sammati. 108.
3. Akkocchi maṃ avadhi maṃ ajini maṃ ahāsi me,
ye taṃ na upanayhanti⁸ veraṃ tes' ūpasamati. 109.
- 10 6. Na hi verena verāni sammantīdha kudācanaṃ
averena ca sammanti, esa dhammo sanantano ti. 110.

Tattha nāññaṃ sucaritaṃ ti nāñña sucaritā, ayam eva vā pātho, tha-
petvā sucaritaṃ aññaṃ na passāmīti vā⁹ attho, idha sucaritaṃ ti¹⁰ mātāpitūhi
dinnam ovādaṃ sandhāy' evaṃ āha¹¹, evamevā¹² ti niratthakam eva, idaṃ
15 vuttam hoti: mahārāja aññatra ovādānusatthisamkhātā sucaritasubhāsitaṃ maraṇa-
kāle tāyituṃ rakkhītuṃ samattho nāma añño n' atthi, yaṃ etaṃ itaraṃ dhanam
evaṃ eva niratthakam eva hoti, tvaṃ hi idāni mayham koṭṭeasasabassamattam
pi dhanam dadanto jīvitaṃ na labheyyāsi, tasmā vedittabbam etaṃ: dhanato
sucaritasubhāsitaṃ¹³ eva uttaritarāni ti, sesagāthāsu pi ayaṃ saṅkhepattho: ma-
20 hārāja ye purisā¹⁴ ayaṃ maṃ akkoṣi ayaṃ maṃ pahari ayaṃ maṃ ajini ayaṃ
mama santakaṃ ahāsīti evaṃ veraṃ upanayhanti bandhitvā viya hadaye tha-
penti tesam veraṃ na upasammati¹⁵, ye paṇi¹⁶ etaṃ¹⁷ na upanayhanti¹⁸ hadaye
na thapenti tesam upasammati¹⁷, verāni hi na kadāci verena sammanti averaṃ
eva pana sammanti, esa dhammo sanantano¹⁸ porāṇo¹⁹ dhammo cira-kāla-
25 vatto sabhāvo ti.

Evaṃ ca pana vatvā Bodhisatto „ahaṃ mahārāja tayi na
dubbhāmi, tvaṃ pana maṃ mārehīti“ tassa hatthe asim tha-
pesi. Rājāpi „nāhaṃ tayi dubbhāmīti“ sapatham katvā tena
saddhim nagaram gantvā taṃ amaccānaṃ dassetvā „ayaṃ
30 bhāṇe Kosalarañño putto Dighāvukumāro, iminā mayham jīvi-

¹ Ck kovi. ² Cks pariya. ³ Ck so. ⁴ B'd maṃ. ⁵ Cks -ne-. ⁶ B'd evamev-.
⁷ B'd ye ca. ⁸ B'd upaneyyanti. ⁹ B' omits vā. ¹⁰ B'd add pi subhāsitaṃ ti pi.
¹¹ B'd -daiṃ yeva sandhāyāha. ¹² B' -ritaṃ su-, B'd subhāsitaṃ, omitting su-
carita. ¹³ Cks | a-. ¹⁴ B' C's vūpa-. ¹⁵ Cks yevanetaṃ, B' yepanetaṃ, B'd ye-
capanetaṃ. ¹⁶ Ck -nayihanti, B'd -neyhanti. ¹⁷ C's vūpasammati, B' vuppa-
samati, Ck B'd upasammanti. ¹⁸ B'd add ti. ¹⁹ B' -ṇaka, B'd eso porāṇako.

taṃ dinnāṃ, na labbhā imaṃ kiñci kātun⁴ ti vatvā attano
dhītaraṃ datvā pitu santake rajje patiṭṭhāpesi. Tato paṭṭhāya
ubho¹ samaggā sammodamānā rajjaṃ kāresuṃ.

Satthā imaṃ desanaṃ² āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
mātāpitāro mahārājakulāni ahesuṃ, Dīghāvukumāro³ aham evā⁴ ti. 5
Dīghitiko salaajātakaṃ⁵.

2. Migapotakajātaka.

Agārā paccupetassā⁵ ti. Idam Satthā Jetavane vi-
haranto ekaṃ mahallakaṃ ārabha kathesi. So kir' ekaṃ dāra-
kaṃ pabbājesi. Sāmaṇero taṃ sakkaccaṃ upaṭṭhahitvā aparabhāge 10
aphāsukena kālam akāsi. Tassa kālakiriyāya mahallako sokābbi-
bhūto mahantena saddena paridevanto vicari. Bhikkhū⁷ saññāpetuṃ
asakkontā⁷ dhammasabbhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso asuko
mahallako sāmaṇerassa kālakiriyāya paridevanto vicarati, maraṇasati-
bhāvanāya paribāhiro eso⁶ bhavissatīti“. Satthā āgantvā „kāya nu 15
'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya
nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa etasmiṃ mate
paridevanto vicarātīti“ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadataṃ rajjaṃ kārente
Bodhisatto Sakkattaṃ kāresi. Tadā eko Kāsiraṭṭha- 20
vāsī⁹ Himavantaṃ pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā phalā-
phalena yāpeti¹⁰. So ekadivasam araṇṇe ekaṃ matamātikam
migapotakaṃ disvā assamaṃ ānetvā gocaraṃ datvā posesi.
Migapotako vadḍhanto abhirūpo ahosi sobhaggappatto. Tā-
paso taṃ attano puttakaṃ katvā pariharati. Ekadivasam 25
migapotako bahuṃ¹¹ tiṇaṃ khādītva ajirakena kālam akāsi.
Tāpaso “putto me mato“ ti paridevanto vicarati. Tadā
Sakko devarājā lokaṃ parigaṇhanto taṃ tāpasam disvā

¹ Bid add pl. ² Bid dhammade-. ³ C^s -yu-. Bid add pana. ⁴ C^s dighī-, Bī dīghatissako-, Bid add pathamaṃ. ⁵ C^k agārāpaccutassā, Bī arākapa-, B^d agā-rāmaccepe-. ⁶ Bī add taṃ, B^d ti. ⁷ C^s Bī -to. ⁸ C^k eko. ⁹ Bīd kāsikara-thavāsīhrāhmaṇo. ¹⁰ Bīd -si. ¹¹ Bīd bahu.

„saṃvejessāmi nan“ ti āgantvā ākāse ṭhito paṭhamam gātham āha:

1. Agārā paccupetassa¹ anāgārassa te sato
samaṇassa na taṃ sādhu yaṃ petam anusocasīti. 111.

5 Taṃ sutvā tāpaso dutiyaṃ gātham āha:

2. Saṃvāsena have Sakka manussassa migassa vā
hadaye jāyate pemaṃ, taṃ na sakkā asocitun ti. 112.

Tattha taṃ na sakkā² ti taṃ manussaṃ vā tiracchānaṃ vā na sakkā
na³ socitum, socaṃ⁴ evāhaṃ⁵ ti.

10 Tato Sakko dve gāthā abhāsi:

3. Mataṃ marissaṃ rodanti ye rudanti lapanti ca,
tasmā tvaṃ⁶ isi mā rudi⁷, roditaṃ⁸ mogham āhu santo. 113.

4. Roditena have brahme mato peto samuṭṭhahe
sabbe saṃgama rodāma aññamaññassa nātake ti. 114.

15 Tattha marissan ti yo⁹ idāni marissati taṃ, lapanti cā 'ti vip-
palanti ca. idāni vuttam hoti: ye va¹⁰ loke mataṃ ca marissantaṃ ca rodanti
te rudanti¹¹ yeva¹² vippalapati ca, tesam assu pacchijja¹³ divaso nāma n'
atthi¹⁴, kimkāraṇā: sadāpi matānaṃ ca marissantānaṃ ca atthitāya, isi mā ru-
diti¹⁵ tasmā tvaṃ isi mā ruditi, kimkāraṇā: roditaṃ moghamāhu santo
20 ti¹⁶ santo¹⁷ hi¹⁸ Buddhādayo¹⁹ roditaṃ mogham ti vadanti, mato peto ti yo
esa mato peto ti vuccati yadi so roditena samuṭṭhaheya evaṃ sante kiṃ nik-
kamma²⁰ acchāma²¹ sabbe²² saṃgama aññamaññassa nātake rodāma, yasmā
pana te roditaṃkāraṇā na uṭṭhahanti tasmā mogham ruditaṃ ti²³ roditassa mo-
ghabhāvaṃ sādheti.

25 Evaṃ Sakkassa kathentassa²⁴ tāpaso „niratthakaṃ roditaṃ“
ti²⁵ sallakkhetvā Sakkassa thutim karonto tisso gāthā abhāsi:

¹ Ck^a agārāpaccunassa, Bⁱ akarāpaccupetassa, B^d agārāmaccupetassa. ² Ck^a sak-
kaṃ, C^a sakkaṃ corr. to sakkā ³ B^d a. ⁴ Ck^a Bⁱ socamevāhan, C^a soñcam-
corr. to somam-? B^d socamiyevāhan. ⁵ Ck^a Bⁱ omit tasmā tvaṃ; cfr. infra
Somadattajātaka ⁶ B^d rodi. ⁷ Ck^a roditaṃ na, C^a roditaṃ taṃ. ⁸ Ck^a so. ⁹
C^a va corr. to ca, B^d omit ca. ¹⁰ B^d omits terudanti. ¹¹ B^d ceva. ¹² B^d -jji,
Ck^a adds ta, C^a na. ¹³ Bⁱ atti instead of natthi. ¹⁴ B^d roditi. ¹⁵ Ck^a omit ti.
¹⁶ Ck^a B^d omit santo. ¹⁷ C^a B^d omit hi. ¹⁸ B^d adds pana paṇḍitā. ¹⁹ so Ck^a;
C^a nikkamma. Bⁱ nikkamāma instead of nikkammā. ²⁰ B^d kinti kasmā āga-
chāma in the place of kiṃ -- acchāma. ²¹ Bⁱ kiṃsabbeva. ²² B^d tesam in the
place of ruditanti. ²³ Ck^a repeat ka-. ²⁴ Ck^a add taṃ.

5. Ādittam vata maṃ santam ghatasittam va pāvakaṃ
vārinā viya osiṇcam¹ sabbam nibbāpaye daram. 115.
6. Abbahi² vata me sallam yam m' āsi³ hadayanissitam
yo me sokaparetassa puttasokam apānudi. 116.
7. So 'ham abbūhasallo⁴ 'smi vītasoko anāvilo,
na socāmi na rodāmi tava sutvāna Vāsavā 'ti. 117. (Cfr. supra 5
p. 157.)

Tattha yammāsīti⁵ yam⁶ me āsi, hadayanissitan ti hadaye⁷ nissitaṃ, apānudīti nīharī.

Sakko tāpasassa ovādam datvā sakatthānam eva gato.

Satthā imam desanam⁸ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā 10
tāpaso mahallako ahosi, migo sāmaṇero, Sakko⁹ aham evā¹⁰ 'ti.
Migapotakajātakaṃ¹⁰.

3. Mūsikajātaka.

Kuḥim gatā kattha gatā ti. Idam Satthā Veḷuvane
viharanto Ajātasattum ārabba kathesi. Vatthum heṭṭhā Thusa- 15
jātake vitthāritam eva. Idhāpi hi¹¹ Satthā tath¹² eva rājānam sakim
puttena saddhiṃ kīlāmānam sakim dhammam supamānam disvā tam
nissāya raṇṇo bhayaṃ uppajjissatīti¹³ natvā „mahārāja, porāṇakarājāno
āsaṃkitabbaṃ āsaṃkitvā¹⁴ attano putte¹⁵ 'ambhākaṃ dhūmakāle rajjam
kārentū¹⁶ 'ti ekamante akāmsū¹⁷ 'ti vatvā atītam āhari: 20

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente
Bodhisatto Takkaṣilāyam brāhmaṇakule nibbattitvā disā-
pāmokkhācariyo ahosi. Tassa santike Bārāṇasiraṇṇo putto
Yavakumāro nāma sabbasippāni uggaṇhitvā anuyogaṃ datvā
gantukāmo tam āpucchi. Ācariyo „puttam nissāya tassa an- 25
tarāyo bhavissatīti¹⁸ aṅgavijjāvasena natvā „etam¹⁹ assa²⁰ ha-
rissāmīti²¹ ekam upamaṃ upadhāretum ārabhi. Tadā pan' assa

¹ B^d -ci. ² B^d abbulam. ³ Bⁱ samāssī. B^d yam māsi. ⁴ C^k abbūha-, C^e B^d abbulha-. ⁵ B^d yamāsīti. ⁶ Bⁱ yam. ⁷ C^k -ya. ⁸ B^d dhammade-. ⁹ B^d add pana. ¹⁰ B^d add dutiyam. ¹¹ C^k idāni pi. ¹² C^k -katvā corr. to -kantā, Bⁱ -kipatvā, B^d -kanto. ¹³ C^k putto, C^e putto corr. to putte. ¹⁴ B^d kārentū. ¹⁵ Bⁱ etam, B^d evam. ¹⁶ Bⁱ imassāni.

eko asso ahosi, tassa pāde vaṇo uṭṭhahi, taṃ vaṇānurakkha-
 nattham¹ gehe yeva karimsu. Tassāvidūre eko udapāno² atthi.
 Ath' ekā mūsikā gehā nikkhamitvā assassa pāde vaṇam khā-
 dati. Asso vāretum³ na sakkoti. So ekadivasam vedanam
 5 adhivāsetum asakkonto mūsikam khāditum āgataṃ pādena pa-
 haritvā māretvā⁴ udapāne⁵ pātesi. Assagopakā mūsikam apas-
 santā „aññesu divasesu mūsikā āgantvā vaṇam khādāti, idāni
 na paññāyati, kham nu kho gatā“ ti vadiṃsu. Bodhisatto
 taṃ kāraṇam paccakkham katvā „aññe ajānantā 'kham mū-
 10 sikā' ti vadanti, mūsikāya pana māretvā udapāne khittabhāvam
 aham eva jānāmīti“. So idam eva kāraṇam upamam katvā
 paṭhamam gātham bandhitvā rājakumārassa adāsi. So aparam
 pi upamam upadhārento tam eva assam samrūḷhavaṇam⁶ nik-
 khamitvā ekam yavavatthum gantvā „yavam khādissāmīti“
 15 vaticchiddena mukham pavesentaṃ⁷ disvā tam eva upamam
 katvā dutiyam gātham bandhitvā tassa adāsi. Tatiyam gātham
 pana attano paññābalen⁸ eva bandhitvā tam pi tassa datvā
 „tāta tvaṃ rajje patitṭhāya sāyam nahānapokkharaniṃ gacchanto
 yāva dhurasopānā⁹ paṭhamam gātham sajjhāyanto gaccheyyāsi,
 20 tava nivāsapāsadam¹⁰ pavisanto yāva sopānapādamulā¹¹ duti-
 yam gātham sajjhāyanto gaccheyyāsi, tato yāva sopānamatthakā
 tatiyam gātham sajjhāyanto gaccheyyāsi“ vatvā pesesi. So
 kumāro gantvā uparājā hutvā pitu accayena rajjam kāresi.
 Tass' eko putto jāyi¹². So soḷasavassakāle rajjalobhena „pi-
 25 taram māressāmīti“ cintetvā upatṭhāke āha: „mayham pitā
 taruṇo, aham etassa dhūmakālam olokeno mahallako bha-
 vissāmi jarājīṇṇo, tādise kāle laddhena pi rajjena ko attho“ ti.
 Te āhaṃsu: „deva na sakkā paccantaṃ gantvā corattaṃ¹³
 katum, tava pitaram kenaci upāyena māretvā rajjam gaṇhā“

¹ Ck Bīd -nattham, C^s -nattham corr. to -nattham. ² Ck Bīd -ṇo. ³ Bī dhār-, Bīd sandhār-. ⁴ C^s Bī omit māretvā. ⁵ Bīd -ṇe. ⁶ Bīd parulha-. ⁷ Bī pave-
 sanam, Bīd pavesantaṃ. ⁸ Ck dūra-, C^s -nam, Bī dhūranisopānā, Bīd dhūra-
 sopānā. ⁹ Bīd nivāsapāda-. ¹⁰ Ck^s Bīd -lam. ¹¹ Bīd vijāyi. ¹² Bī cerantaram,
 Bīd corantaram.

ti. So „sādhū“ 'ti anto nivesane rañño sāyaṃ nahānapokkharanīsamīpaṃ gantvā „ettha taṃ¹ māressāmīti“ khaggaṃ gahetvā atṭhāsi. Rājā sāyaṃ Mūsikaṃ nāma dāsiṃ „gantvā' pokkharanīpiṭṭhiṃ sodhetvā ehi, nahāyissāmīti“ pesesi. Sā gantvā pokkharanīpiṭṭhiṃ sodhentī² kumāraṃ passi. Kumāro 3 attano kammaṣṣa pākātabhāvabhayena taṃ dvidhā chinditvā pokkharanīyaṃ pātesi. Rājā nahāyitum agamāsi⁴. Sesajano „ajjāpi Mūsikā dāsi⁵ na punāgacchati, kuhiṃ gatā kattha gatā“ ti āha. Rājā

1. Kuhiṃ gatā kattha gatā iti lālapatti⁶ jano, 10
 aham eva eko jānāmi: udapāne Mūsikā hatā⁷ ti 118.
 paṭhamam gātham bhaṇanto pokkharanītīraṃ agamāsi.

Tattha kuhiṃ katthā⁸ 'ti aññamaññavevacanāni, iti lālapattiti⁹ evam vippalapati¹⁰, iti ayaṃ gāthā ajānanto jano Mūsikā¹¹ dāsi¹² kuhiṃ gatā ti vippalapati rājakumārena¹³ dvidhā chinditvā Mūsikāya pokkharanīyaṃ¹⁴ 15 pātītabhāvaṃ aham eva eko¹⁵ jānāmīti rañño ajānantass' eva imam attham dipeti

Kumāro „mayā katakammaṃ mayhaṃ pitarā ṇātan“ ti bhīto palāyitvā tam attham upatṭhākānaṃ ārocesi. Te sattaṭṭhādivasaccayena puna taṃ āhaṃsu: „deva sace rājā jāneyya¹⁶ na¹⁷ tuṇhī¹⁸ bhaveyya, takkagāhena¹⁹ pana tena vuttaṃ bha- 20 vissati, mārehi naṃ“ ti. So pun' ekadivasam khaggahattho sopānapādamūle ṭhatvā rañño āgamanakāle ito c' ito ca paharaṇokāsaṃ olokesi. Rājā

2. Yath' etaṃ²⁰ iti c' iti ca²¹ gadrabho va nivattasi²²,
 udapāne Mūsikaṃ hantvā yavaṃ bhakketum icchasīti 119. 25
 dutiyaṃ gātham sajjhāyanto agamāsi.

¹ Ck ka, C^o ka corr. to na, B^d naṃ. ² Bⁱ gahetvā. ³ Ck Bⁱ -tiṃ, C^o B^d -ti.
⁴ B^d āg-, Bⁱ agga-. ⁵ Ck Bⁱ d -si. ⁶ Bⁱ -te. ⁷ Ck gatā. ⁸ Bⁱ d k. gatā kattha
 gatā. ⁹ Bⁱ -te ti. ¹⁰ Bⁱ d -lappati. ¹¹ Ck^o B^d -ka. ¹² Ck^o Bⁱ d -si. ¹³ Bⁱ d
 rājā-. ¹⁴ Ck^o -ṇiyā. ¹⁵ Ck^o avāmeko, Bⁱ ahamevako. ¹⁶ Ck jānessa, C^o nessa
 corr. to jāneyya. ¹⁷ Ck ti, C^o ta. ¹⁸ Ck Bⁱ d -i. ¹⁹ Ck^o takkaṃgahena. ²⁰ Bⁱ
 yaṃ cetaṃ, B^d yavetaṃ. ²¹ Ck^o va, Bⁱ cintā ca, B^d cinti ca. ²² Ck tivattasi,
 C^o tivattasi, Bⁱ nivattayī.

Ayam pi gāthā yasmā tvaṃ itī cīti ca¹ ito c' ito ca² paharaṇokāsaṃ olokento gadrabho va³ nivattasi tasmā taṃ⁴ jānāmi purimadivasaṃ pokkharaṇiyaṃ Mūsikāṃ⁵ dāsīṃ⁶ hantvā⁷ ajja maṃ Yavarājānaṃ bhakkhetum icchasi tī rañño ajānantass' eva imaṃ atthaṃ dīpeti.

5 Kumāro⁸ „dittho 'mhi pitarā“ ti utra⁹sto⁹ palāyi. So puna aḍḍhamāsamattaṃ atikkamitvā „rājānaṃ davyā¹⁰ paharitvā¹¹ māressāmīti“ ekaṃ dīghadaṇḍakaṃ dabbīpaharaṇaṃ gahetvā olambetvā atthāsi. Rājā¹²

3. Daharo c' asi dummedha paṭhamuppattito¹³ susu,

10 dīgham etaṃ¹⁴ samāsajja¹⁵ na te dassāmi jīvitaṃ ti 120. tatiyaṃ gāthaṃ sajjhāyanto sopānamatthakaṃ abhirūhi.

Tattha paṭhamuppattito ti paṭhamavayena uppattito uggato, paṭhama-vaye tīto ti attho, susu 'ti taruṇo, dīghaṃ ti dīghadaṇḍakaṃ dabbīpahara-
naṃ, samāsajja 'ti gahetvā olambetvā tīto sīti attho. Ayam pi gāthā dum-
15 medha attano vayaṃ paribhuñjitum na labhissasi¹⁶ na te dāni lajjissāmi¹⁷ māretvā¹⁸ khaṇḍākkhaṇḍaṃ chinditvā sūle yeva āvūṇāpessāmīti rañño ajānantass' eva kumārāṃ sauttajjamāno imaṃ atthaṃ dīpeti.

So taṃ divasaṃ palāyitum asakkonto „jīvitaṃ me dehi devā“ 'ti rañño pādamaḷe nipajji. Rājā taṃ tajjetvā saṃkha-
90 likāhi bandhāpetvā bandhanāgāre kāretvā setacchattassa heṭṭhā alaṃkatarājāsane nisīditvā „amhākaṃ ācariyo disāpāmoḃkha-brāhmaṇo imaṃ mayhaṃ antarāyaṃ disvā imā tisso gāthā adāsīti¹⁹“ haṭṭhatuṭṭho udānento sesagāthā abhāsi:

4. Nāntalikkhabhavanena²⁰ n' aṅgaputtasirena vā

25 puttena hi paṭthayito silokehi pamocito. 121.

5. Sabbam sutam adbhīyetha²¹ hīnamukkaṭṭhamajjhimaṃ, sabbassa atthaṃ jāneyya, na ca sabbam payojaye, hoti tādisako kālo yattha atthāvahaṃ sutan ti. 122.

¹ Ck va, Cs ci, Bīd cintica. ² Cs va. ³ Bī viya. ⁴ Ck paṇi. ⁵ Cks Bī -ka.
⁶ Ck Bīd -si. ⁷ Cks gantvā. ⁸ Cks omīti ku-. ⁹ Bī utrasso, Bīd utrāso. ¹⁰ Bīd dabbīyā, Bī laṭṭhiyā. ¹¹ Bī omīti pa-. ¹² Cks omīti rājā. ¹³ Ck -ko, Cs -ko corr. to -to. ¹⁴ Bī dīghaṃ cetam, Bīd dīghaṇḍcetam. ¹⁵ Ck -sajja, Bī -sajjam, Bīd samāpajja. ¹⁶ Bīd dassāmi. ¹⁷ Bī na te idāni jītaṃ passāmi. ¹⁸ Bīd taṃ mā-. ¹⁹ Bīd abhāsīti. ²⁰ Bīd nanta-, Bī antalikkhetanena. ²¹ Bī aviseyya, Bīd adbhīyeyya.

Tattha nāntalikkhabhavanenā¹ 'ti antalikkhabhavanam vuccati dib-
 bavimānam, aham ajja antalikkhe bhavanam pi na ārūho, tasmā antalikkha-
 bhavanenāpi ajja maraṇato na mocito 'mhi, naṅgaputtasirena vā ti aṅga-
 sarikkhakena vā puttenāpi hi na pamocito, puttena hi patthayīto ti aham
 pana attano putten' ev' ajja² māretum patthito, silokehi pamocito ti so
 'mhi ācariyena bandhitvā dinnāhi gāthāhi pamocito, sutan ti pariyattim³,
 adhīyethā 'ti⁴ gaṇheyya sikkheyya, hīnamukkaṭṭhamajjhiman ti hīnam
 vā hotu majjhiman vā uttaman vā sabbam adhīyitabbam evā 'ti dīpeti, na ca
 sabbam payojaye ti hīnam mantam vā sippam vā na payojaye, uttamam eva
 payojayeyyā 'ti attho, yattha atthāvaham sutan ti yasmiṃ⁵ kāle Mahosadha-
 paṇḍitassa kumbhakāra-kammakaraṇam viya yaṃ kiñci sikkhitasippam atthāvaham
 hoti tādiso pi kālo hoti yevā 'ti attho.

Aparabhāge raṇṇo accayena kumāro rajje patiṭṭhāsi.

Satthā imam desanam⁶ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā
 disāpāmokkhācariyo aham eva ahosi“ 'ti. Mūsikajātakam⁷.

4. Culladhanuggahajātaka.

Sabbam bhaṇḍan 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto
 purāṇadutiyyikapalobhanam ārabba kathesi. Tena bhikkhunā
 „purāṇadutiyyikā mam bhante ukkaṇṭhāpetiti“ vutte Satthā „esā bhik-
 khu itthi na idān' eva⁸ tuyham anattakārikā, pubbe pi te etaṃ nis-
 sāya asinā sīsam chinnan“ ti⁹ vatvā bhikkhūhi¹⁰ yācito¹¹ atitam āhari:

Atite Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente
 Bodhisatto Sakkattam kāresi. Tadā eko Bārāṇasibrāhmaṇo
 māṇavo Takasilāya¹² sabbasippāni uggaṇhitvā dhanukamme
 nipphattim patto Culladhanuggahapaṇḍito¹³ nāma ahosi. Ath'
 assa ācariyo „ayaṃ mayā sadisaṃ sippam uggaṇhīti“ attano
 dhītaram adāsi. So tam gahetvā „Bārāṇasim gamissāmīti“
 maggam paṭipajji. Antarāmagge eko vāraṇo ekaṃ padesaṃ
 suñṇam akāsi, tam ṭhānam abhirūhitum¹⁴ na koci ussaḥ¹⁵.
 Culladhanuggahapaṇḍito¹³ manussānam vārentānam¹⁶ vāren- 30

¹ Bīd nanta-. ² Bīd putteneva ajja. ³ C^o -tti, Bⁱ -tta, B^d -yatti. ⁴ B^d adhī-
 yeyyā ti. ⁵ C^o tasmiṃ. ⁶ Bīd dhammade-. ⁷ I id add tatiyam. ⁸ C^o omīti na
 idāneva. ⁹ Bīd chindatīti. ¹⁰ B^d tehi. ¹¹ Bⁱ omits bh. yāc. ¹² Bīd -yam. ¹³
 Bīd cūla-. ¹⁴ C^o -tam. ¹⁵ Bīd -hati. ¹⁶ B^d passantānam.

tānaṃ ñeva bhariyaṃ gahetvā taṃ aṭavimukhaṃ abhirūhi. Ath' assa aṭavimajjhe¹ vāraṇo utṭhahi. So taṃ kumbhe sa-
rena vijjhi. Saro vinivijjhivā pacchābhāgena nikkhami. Vā-
raṇo tatth' eva pati. Dhanuggahapaṇḍito taṃ ṭhānaṃ khe-
5 maṃ katvā parato² aññaṃ aṭaviṃ pāpuṇi. Tatthāpi paññāsa
corā maggaṃ hananti. Tam pi so manussehi variyamāno³
abhirūhitvā⁴ tesāṃ corānaṃ mige vadhitvā maggasaṃīpe maṃ-
saṃ pacitvā khādantānaṃ ṭhitatṭhānaṃ pāpuṇi. Corā taṃ
alaṃkatapaṭiyattāya bhariyāya saddhiṃ āgacchantāṃ disvā
10 „ganhissāmā“⁵ 'ti ussāhaṃ karimsu. Corajetṭhako purisalaka-
khaṇakusalo, so taṃ oloketvā va „uttamapuriso ayan“ ti ñatvā
ekassa pi utṭhahituṃ na adāsi⁶. Dhanuggahapaṇḍito⁷ „gaccha,
'ambhākaṃ p' ekaṃ⁸ maṃsasūlaṃ dethā' 'ti vatvā maṃsaṃ
āharā“ 'ti tesāṃ⁹ santikaṃ bhariyaṃ pesesi. Sā gantvā
15 „ekaṃ kira maṃsasūlaṃ dethā“ 'ti āha. Corajetṭhako „anag-
gho puriso“ ti sūlaṃ dāpesi. Corā „amhehi kira pakkaṃ“¹⁰
khādissatīti¹¹ apakkamaṃsasūlaṃ adaṃsu. Dhanuggaho at-
tānaṃ sambhāvetvā „mayhaṃ apakkamaṃsaṃ dadantīti“ co-
rānaṃ¹² kujjhi. Corā „kiṃ ayam ev' eko puriso, mayhaṃ itthiyo“
20 ti tajjetvā upatṭhahimsu. Dhanuggaho ekūnapaññāsa jane
ekūnapaññāsāya¹³ kaṇḍehi vijjhivā pātesi. Corajetṭhakaṃ
vijjhituṃ kaṇḍaṃ nāhosi¹⁴. Tassa kira kaṇḍanāḷiyaṃ¹⁵ sama-
panṇāsam¹⁶ eva¹⁷ kaṇḍāni, tesu ekena vāraṇaṃ vijjhi ekūna-
paññāsāya core¹⁸. So corajetṭhakaṃ pātetvā¹⁹ tassa ure ni-
25 sinno „sīsam assa“²⁰ chindissāmīti²⁰ bhariyāya hatthato asiṃ
āharāpesi. Sā taṃ khaṇaṃ ñeva corajetṭhake lobhaṃ katvā

¹ Bīd add sampattakāle so. ² Bīd pū-. ³ Bīd add pi bhariyaṃ gahetvā. ⁴ Ck
-rūyhitvā, Bī abhirūhi, Bī -rūyha. ⁵ Bīd -ma nan. ⁶ Bīd nādāsi. ⁷ Bīd add
bhadde tvaṃ. ⁸ Bī peta, Bī ekaṃ pakka. ⁹ Ck te, C² te corr. to tesāṃ. ¹⁰
Bīd pakkamaṃsaṃ. ¹¹ Bīd khādissāmā ti. ¹² Ck coraṃ, C² corā corr. to co-
rānaṃ. ¹³ Ck² -sāhi. ¹⁴ Ck nāhoti. ¹⁵ Bī -nālavakaṃ. ¹⁶ Ck sampanṇāsam.
C² sampanṇāsam corr. to samapaṇṇāsam, Bī samapaññāsam. ¹⁷ Bīd yeva. ¹⁸
Bīd ekūnapaññāsa core vijjhivā. ¹⁹ Ck adds itthiṃ, C² itthiṃ, crossed over.
²⁰ Bīd assā.

corassa hatthe¹ tharum² sāmikassa hatthe³ thalam⁴ ṭhapesi.
 Coro tharudaṇḍam⁵ parāmasitvā asim⁶ nīharitvā Dhanuggahassa
 sisam chindi⁶. So tam ghātetvā itthim ādāya gacchanto jātim
 pucchi. Sā⁷ „Takkasilāya⁸ disāpāmokkhācariyassa dhītāmhīti“
 āha. „Kathari tvaṃ iminā laddhā“ ti. „Mayham pitā ‘ayam 5
 mayā sadisaṃ katvā sippam sikkhīti’ tussitvā maṃ imassa
 adāsi, sāham tayi sineham katvā attano¹⁰ kuladattikasāmikaṃ
 mārāpesin“ ti. Coraṇṇetthako „kuladattiyam tāv’ eṣā sāmikaṃ
 māresi, aññaṃ pan’ ekaṃ disvā mama pi¹¹ evam evam karis-
 sati, imam chaḍḍetum vaṭṭatīti“ cintetvā gacchanto antarā- 10
 magge ekaṃ kunnadim uttānataḷaṃ tamkhaṇodakapūram¹² disvā
 „bhadde, imissā nadiyā sumsumāro kakkhalo, kiṃ karomā“ ‘ti
 āha. „Sāmi sabbam ābharanabhaṇḍam mama uttarāsāṅge
 bhaṇḍikaṃ katvā paratīram netvā puna āgantvā maṃ gahetvā
 gacchā“ ‘ti. So „sādhū“ ‘ti sabbam ābharanabhaṇḍam ādāya 1
 nadim otaritvā taranto viya paratīram patvā tam chaḍḍetvā
 pāyāsi¹³. Sā tam disvā „sāmi¹⁴, maṃ chaḍḍetvā viya gacchasi,
 kasmā evam karosi, ehi mam pi ādāya gacchā“ ‘ti tena sad-
 dhim sallapanā paṭhamam gātham āha:

1. Sabbam bhaṇḍam samādāya pāram tiṇṇo si brāhmaṇa, 20
 pacchā gacchā¹⁵ lahum, khippaṃ mam pi tārehi dān’ ito ti. 123.

Tattha lahum khippaṃ ti lahum pacchā gacchā, khippaṃ mam pi
 tārehi dāni ito ti atthe.

Coro tam sutvā paratīre ṭhito¹⁶ yeva dutiyam gātham āha:

2. Asanthutam maṃ cirasanthutena¹⁷ (Cfr. supra p. 68.) 25
 niminni bhoti¹⁸ adhuvaṃ dhuvena,

¹ Ck^s hatthato. ² Ck^s ta- corr. to tha-, C^s varu corr. to tharum, Bⁱ barum, B^d tarum. ³ Ck^s sāmihatthe. ⁴ Bⁱ nāli, B^d dhāram. ⁵ Bⁱ dhanudaṇḍam. ⁶ Ck^s -ditvā, C^s -ditvā corr to -di. ⁷ Ck^s omit sā. ⁸ Bⁱd -yam. ⁹ Ck^s dhītim-
 hīti, Bⁱ dhītāhanti. ¹⁰ B^d -nā. ¹¹ C^s mampi? Bⁱ mappi, B^d pi, omitting mama.
¹² B^d -khaṇagatapūram, Bⁱ -khaṇāvatapūram. ¹³ Ck^s pāyāsi. ¹⁴ Bⁱd add kiṃ.
¹⁵ Ck^s gacche. ¹⁶ Ck^s -te, C^s -tam. ¹⁷ Ck^s asanthutam mā virabhatthutena, C^s
 asanthutam mā virasanthutena, Bⁱ asannatam maṃ cirasannatena, B^d abhiham maṃ
 tam cirasantlatena. ¹⁸ Ck^s niminti hotim, Bⁱ nimini bhoti, B^d niminiyya toti.

mayāpi bhoti¹ nimineyya aññam,
ito aham dūrataram gamissan ti. 124.

Sā hetthā vuttā² yeva.

- Coro pana „ito aham dūrataram gamissam, tiṭṭha tvaṃ“
 5 ti tassā viravantiyā va³ abharanabhaṇḍam ādāya palāto⁴. Sā
 bālā atricchatāya evarūpaṃ vyasanam pattā. Anāthā hutvā
 avidūre ekaṃ elagalāgumbaṃ⁵ upagantvā rodamanā nisīdi.
 Tasmim khāṇe Sakko lokam olovento tam atricchatāhataṃ⁶
 sāmikā ca jārā⁷ ca parihīnam rodamanam disvā „etaṃ nig-
 10 gaṇhitvā lajjāpetvā āgamissāmiti“ Mātaliṃ ca Pañcasikhaṃ ca
 ādāya tattha gantvā nadītīre ṭhatvā „Mātali tvaṃ maccho
 bhava, Pañcasikha tvaṃ sakuno bhava, aham pana sigālo
 hutvā mukhena maṃsapiṇḍam gahetvā⁸ etissā pamukhatṭhā-
 nam⁹ gamissāmi, tvaṃ mayi tattha gate udakato ullamghitvā¹⁰
 15 mama purato pata, athāham mukhena gahitam maṃsapiṇḍam
 chaḍḍetvā maccham gahetuṃ pakkhandissāmi, tasmim khāṇe
 tvaṃ¹¹ Pañcasikha tam¹² maṃsapiṇḍam gahetvā ākāse up-
 pata¹³, tvaṃ Mātali udae patā“ ’ti ānāpesi. „Sādhū devā“
 ’ti. Mātali maccho ahosi, Pañcasikho sakuno ahosi, Sakko
 20 sigālo hutvā maṃsapiṇḍam mukhenādāya tassā sammukhatṭhā-
 nam agamāsi. Maccho udakā uppatitvā sigālassa purato pati,
 so mukhena gahitam maṃsapiṇḍam chaḍḍetvā macchatthāya¹⁴
 pakkhandi, maccho uppatitvā udae pati, sakuno maṃsapiṇ-
 ḍam gahetvā ākāse uppati, sigālo ubho pi alabhitvā elaga-
 25 lāgumbaṃ¹⁵ olovento dummukho nisīdi. Sā tam disvā¹⁶ „atric-
 chatāhato¹⁷ n’ eva maṃsam na maccham labhīti“ kūṭam¹⁸

¹ Ck hoti, C° bhoti, B° bhothi, Bḍ bhoti. ² B° vuttattā, Bḍ vuttatthā. ³ Bḍ omiṭ va. ⁴ Bḍ palāyi tato. ⁵ Cks ela-, B° elavalā-, Bḍ elagaṇa-. ⁶ Bḍ atricchatāya, omitting hataṃ. ⁷ Cks jārā, B° jāri, Bḍ corā. ⁸ B° gassitvā, Bḍ gamsitvā. ⁹ Bḍ sammukha-. ¹⁰ Cks -ghetvā. ¹¹ Ck tam, C° tam corr. to tvaṃ, Bḍ omiṭ tvaṃ. ¹² Bḍ tvaṃ. ¹³ Bḍ uppati. ¹⁴ Bḍ marchassatthāya ¹⁵ Cks ela-, B° elavalā-, Bḍ elagaṇa-. ¹⁶ Bḍ add ayam. ¹⁷ Bḍ -tāya hato. ¹⁸ Ck kūṭam, B° kūṭam, Bḍ kūṭam.

bhindantī¹ vīya mahāhasitam hasi. Tam sutvā sigālo tatiyaṃ
gātham āha :

3. Kāyaṃ eḷagalāgumbe² karoti ahuhāliyaṃ,
na-y-idha naccam vā gītaṃ vā tālam vā susamāhitam,
anamhakāle³ sussoṇi kin nu jagghasi sobhaṇe ti. 125. 5

Tattha kāyaṃ ti kā ayaṃ, eḷagalāgumbe⁴ ti kambojigumbe⁵, ahuhāliyaṃ ti dantavidāmsakam⁶ mahāhasitam vuccati, tam⁷ kā esā etasmīṃ gumbe karotiti pucchati, nayidha naccam vā ti imasmīṃ thāne kassaci naccantassa⁸ naccam vā gāyantassa⁹ gītaṃ vā hatthe susamāhite kutvā vādentassa¹⁰ susamāhitam hatthatālam vā n' atthi yaṃ¹⁰ disvā tvaṃ haseyyāsīti¹¹ dīpeti, 10
anamhakāle³ ti āroḍanakāle¹², sussoṇi ti sundarasoṇi, kin nu jagghasīti
kena nu¹³ kāraṇena tvaṃ rodituṃ yuttakāle aroḍamānā¹⁴ va mahāhasitam
hasi, sobhaṇe¹⁵ ti tam pasānīsanto ālapati.

Tam sutvā sā catuttham gātham āha :

4. Sigāla bāla dummedha appaṇṇo si jambuka, 15
jīno¹⁶ macchaṇ ca pesiṇ ca kapaṇo viya jhāyasīti. 126.

Tattha jīno¹⁶ ti jānippatto hutvā, pesiṇ ti māṃsapesiṇ, kapaṇo viya
jhāyasīti saḥassabhaṇḍikaṃ parājito kapaṇo viya jhāyasi socasi cintesi.

Tato sigālo pañcamam gātham āha : (Dhp. v. 952.)

5. Sudassam vajjam aññesam attano pana duddasam, 20
jinā¹⁷ patiṇ ca¹⁸ jārāṇ ca¹⁹ tvaṃ pi maññe va jhāyasīti. 127.

Tattha tvampi maññeva jhāyasīti pāpadhamme dussile aham²⁰ tva
mama gocaraṃ labhissāmi tvaṃ pana stricchatāya hatā tam²¹ muhuttaṃ²²
ditṭhake²³ core²⁴ paṭibaddhacittā hutvā taṇ ca²⁵ jārāṇ²⁶ kuladattikaṇ ca pa-
tiṇ²⁷ jinā²⁸, main upādāya satagūṇena saḥassagūṇena kapaṇatarā va²⁹ hutvā 25
jhāyasi paridevasīti lejjāpetvā vippekāraṃ pāpento Mahāsatto evam āha.

¹ all four MSS. -ti. ² Cks ela-, Bī elāgalā-, Bđ elagaṇa. ³ Bđ anamhi ⁴ Cks
ela-, Bđ elagaṇa-. ⁵ Bī kammoja-, Bđ tampogumpe. ⁶ Cks dantā-. ⁷ Bđ tam
kalam. ⁸ Cks add vā. ⁹ Ck add vā. ¹⁰ Bđ kam. ¹¹ C° bhā- corr. to ha-,
Bī haseyyāsīti. ¹² Bīd ro-. ¹³ Bīd omit nu. ¹⁴ Ck āro-, C° āro- corr. to aro-.
¹⁵ Cks Bđ -ne. ¹⁶ Cks jīno, Bī jinno, Bđ jinno. ¹⁷ C° jinā, Bīd jinnā. ¹⁸ Cks
patiṇcampi, Bī pati ca. ¹⁹ Ck jārāṇ, C° jārā, both omitting ca, Bī jārāṇ ca.
²⁰ Cks ahan. ²¹ Bīd tvaṃ. ²² Cks -ttā. ²³ Cks -ko. ²⁴ C° coro corr. to cor.
²⁵ Bīd omit taṇca. ²⁶ C° jārā, Bđ jārāṇca. ²⁷ Ck Bīd pati, Ck paṭiti. ²⁸ Bī
jinnā, Bđ jinā. ²⁹ C° vā, Bīd omit va.

Sā tassa vacanaṃ sutvā

6. Evam etaṃ migarāja yathā bhāsasi jambuka,

sā nūnāhaṃ ito gantvā bhattu hessaṃ vasānugā ti 128.

gātham āha.

5 Tattha nūnā 'ti ekasatthe¹ nīpato, sā ahān ito gantvā puna aññaṃ
bhattāraṃ labbitvā ekasāsen' eva tassa bhattu vasānugā vasavattinī² bhavissamīti.

Ath' assā anācārāya dussīlāya kathaṃ sutvā Sakko deva-
rājā osānagātham āha:

7. Yo hare³ mattikāthālaṃ⁴ kaṃsathālam pi so hare,

10 kataṃ yeva⁵ tayā pāpaṃ puna p' evaṃ⁶ karissasīti. 129.

Tass' attho: anācāre kiṃ kathesi yo mattikāthālaṃ⁷ harati suvaṇṇathāla-
rajatatthāladībhedaṃ kaṃsathālam pi so harat' eva⁸, idaṃ ca tayā pāpaṃ katam
eva na sakkā tava sandhāretum⁹, sā tvaṃ puna pi evam karissasi yevā 'ti.

Evam so taṃ lajjāpetvā vippatisāraṃ¹⁰ pāpetvā sakatṭhā-
15 naṃ eva agamāsi.

Satthā imaṃ desanaṃ¹¹ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam sa-
modhānesi: (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale patit-
ṭhahi) „Tadā Dhanuggaho ukkaṇṭhitabhikkhu ahosi, sā itthi purāṇa-
dutiyaikā, Sakko devarājā¹² aham evā“ 'ti. Culladhanuggaha-
20 jātakam¹³.

5. Kapotajātaka.

Idāni khomhīti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam
lolabhikkhum ārabba kathesi. Lotavatthum¹⁴ anekaso¹⁵ vitthā-
ritam eva. Taṃ¹⁶ pana Satthā „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu lolo¹⁷“
25 ti pucchi¹⁸, „āma bhante“ ti vutte „na kho bhikkhu idān' eva pubbe
pi tvaṃ lolo lolatāyā ca pana jīvitakkhayaṃ patto“ ti vatvā atītaṃ āhari:

¹ Cks ekasatthe. ² Cs vasavattinī, Cs vantīti corr. to vasantīti, Bī vasāvattani, Bđ vasavattinī. ³ Cs hare corr. to bhare. ⁴ Cs mattika- corr. to -kā-, Bī mat-
tikamālaṃ. Bđ mattikatāla. ⁵ Bī kitañceva, Bđ katañceva. ⁶ Bđ mevam. ⁷ Bī
-kam-, Bđ -ka-. ⁸ Ck hareteva, Cs hareveva, Bī so rateva, Bđ so hariteva. ⁹
Cks saddhātum. ¹⁰ Bīd vī pakāram. ¹¹ Bīd dhammade-. ¹² Bīd add pana.
¹³ Bī cūla-, Bđ cūla-, both add catuttham. ¹⁴ Cks Bđ -tthu. ¹⁵ Bī -kam, Bđ
-kavasena. ¹⁶ Cks tvaṃ, Bī omits taṃ. ¹⁷ Bīd add sī. ¹⁸ Cks Bī omit pucchi

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente
Bodhisatto pārāpata yoniyaṃ¹ nibbattitvā Bārāṇasiseṭṭhino
mahānase nīlapacchiyaṃ² vasati. Ath' eko kāko macchimaṃ-
saluddho tena saddhiṃ mettīṃ katvā tatth'eva vasi. So eka-
divasaṃ bahum³ macchamaṃsaṃ disvā „idaṃ⁴ khādissāmiti“⁵
tintināyanto⁶ nīlapacchiyaṃ⁶ yeva nipajjitvā pārāpatena „ehi
samma gocarāya gamissāma“⁷ ti vuccamāno pi „ajīrakena ni-
panno 'mhi, gaccha tvaṃ“⁸ ti agantvā⁹ tasmiṃ gate⁹ „gato me
paccāmittakaṇṭako“¹⁰, idāni yathāruceṃ macchamaṃsaṃ khādis-
sāmiti“¹¹ cintetvā paṭhamam gātham āha:

10

1. Idāni kho 'mhi sukhito aroga
nikkaṇṭako, nippatito¹¹ kapoto,
kāhāmi¹² dāni hadayassa tuṭṭhiṃ,
tathā hi maṃ maṃsasākaṃ baletīti¹³. 150.

Tattha nippatito¹⁴ ti niggato, kapoto¹⁵ ti pārāpato¹⁶, kāhāmi dā- 15
nīti karissāmi dāni, tathā hi maṃ maṃsasākaṃ baletīti tathā hi maṃ-
saṃ ca avasesaṃ sākāṃ ca mayham balaṃ karoti, uṭṭhehi khādā 'ti vadamānaṃ
vīya ussāhaṃ maṃ karotīti attho.

So bhattakārake¹⁷ macchamaṃsaṃ pacitvā mahānasā nik-
khamma sarīrato sedam pavāhente¹⁸ pacchito nikkhamitvā¹⁹ 20
rasakarotiyaṃ²⁰ nilīyi²¹. Karoti²² kilīti²³ saddam akāsi.
Bhattakārako vegena gantvā²⁴ kākam gahetvā sabbapattāni
luñcitvā allasīṅgiveraṇ ca siddhatthake ca pimsitvā pūtitak-
kena madditvā sakalasarīraṃ makkhetvā ekam kaṭhalaṃ²⁵

¹ Bī pārāva-, Bā pārāvatta-. ² Bī nīla-, Bā nāla-, Cā nīla-. ³ Bīd bahu. ⁴
Bā imaṃ, Bī omits idaṃ. ⁵ Cā cintināyanto corr. to tintināyanto, Bī gilāyanto
vīya, Bā nitthunanto. ⁶ Cā nīla-, Bī nīla, Bā nala-. ⁷ Bīd -vatena. ⁸ Cā Bī
āgantvā, Cā āg- corr. to ag-. ⁹ Cā gato, Cā gato corr. to gate. ¹⁰ Cā -kan-
ṭhako corr. to -kaṇṭhako, Bīd -kaṇṭhako. ¹¹ Bī nippatiko, Bā nippattiko. ¹²
Cā Bī ka-. ¹³ Bīd phaletīti. ¹⁴ Cā Bī nippattito, Bā nippattiko. ¹⁵ Cā -to.
¹⁶ Bīd -vato. ¹⁷ Cā -hārake, Cā -bhārake, Bīd -kārake. ¹⁸ Cā -to, Bī -hesi.
Bā -haute, Bīd add kāko. ¹⁹ Bā adds maṃsaṃ kucchipuraṃ khādītva. ²⁰ Bā
rasamkarotiyaṃ. ²¹ Bīd niliyitvā, Cā nili. ²² Bā omits karoti. ²³ Bī kiriti,
Bā kirikiriti, Cā kilītiṃ. ²⁴ Cā Bī vegenāgantvā. ²⁵ Bī kamālaṃ, Bā sakalaṃ.

ghaṃsitvā vijjhitvā suttakena tassa gīvāya¹ bandhitvā nīla-
pacchiyam² yeva nam³ khipitvā⁴ agamāsi. Pārāpato⁵ āgantvā
taṃ disvā „kā esā⁶ balākā⁷ mama sahāyassa pacchiyam⁸ ni-
pannā, caṇḍo hi⁹ so āgantvā ghāteyyāpi¹⁰ nan¹¹ ti parihāsam
5 karonto dutiyam¹² gātham āha:

2. Kāyam¹³ balākā¹⁴ sikhinī corī lamghipitāmahā¹⁵, (= vol. II p. 663.)
oram¹⁶ balāke āgaccha, caṇḍo me vāyaso sakhā ti. 131.

Sā hetthāvuttatthā yeva.

Taṃ sutvā kāko tatiyam¹⁷ gātham āha:

10 a. Alam¹⁸ hi¹⁹ te jagghitāye mamaṃ disvāna edisaṃ
vilūnaṃ sūdaputtēna piṭṭhimaddena makkhitaṃ ti. 132.

Tattha alan²⁰ ti paṭisedhatthe²¹ nipāto, jagghitāye ti hasitvā²², idaṃ
vuttam²³ hoti: idāni maṃ edisaṃ evaṃ dukkhapattam²⁴ disvā tava alam²⁵ hasi-
tena²⁶, mā idāse kāle parihāsakeliṃ²⁷ karohīti.

15 So keliṃ²⁸ karonto va²⁹ puna catuttham³⁰ gātham āha:

4. Sunahāto suvilitto annapānena tappito,
kaṇṭhe³¹ ca te veḷuriyo, agamā nu Kajamgalan³² ti. 133.

Tattha kaṇṭhe ca te veḷuriyo ti ayam³³ te veḷuriyamaṇi³⁴ pi kaṇṭhe
pilandho³⁵, tvaṃ ettakam³⁶ kālam³⁷ ambhākam³⁸ etaṃ na dassesīti³⁹ sandhāy⁴⁰ evam
20 āha, Kajamgalan⁴¹ ti idha Bārānasi yeva⁴² Kajamgalā⁴³ ti adhippetā⁴⁴, ito
nikkhamitvā kacci⁴⁵ anto nagaram⁴⁶ gato ti pucchīti.

Tato kāko pañcamam⁴⁷ gātham āha:

5. Mā te mitto amitto vā agamāsi Kajamgalam⁴⁸,
piñjāni⁴⁹ tattha lāyitvā⁵⁰ kaṇṭhe bandhanti vaḍḍhanan⁵¹
95 ti. 134.

¹ Bīd -yam. ² Ck^s nīla-, Bī nīla-. Bī naḷa-. ³ Bī tam. ⁴ Bī pakkhi-
pitvā, Bī nikkhipitvā. ⁵ Bīd -vato. ⁶ Ck^s yesā. ⁷ Bī valākā. ⁸ Bī si. ⁹
Bī -yya, Bī ghāteyyāsi. ¹⁰ Ck^s lighī-, Bī lamghacapi-, Bī lamghī-. ¹¹ Ck^s
alambbhi, C^s alambbhi corr. to -hi. ¹² Ck^s -dhane. ¹³ Bī hasitum. ¹⁴ Bī omits
alam. ¹⁵ Bī hasitum tvaṃ. ¹⁶ Bī -keli, C^s -keliṃ corr. to -keliṃ. ¹⁷ Bī ca
¹⁸ Ck^s -tho, C^s -tho corr. to -the. ¹⁹ Ck^s -maṇim. ²⁰ Bī pilanto. ²¹ Bīd ettha-.
²² Ck^s dassesīti, Bī dassetīti. ²³ Ck^s -nāsīyeca. ²⁴ Bī -lo. ²⁵ Bī -to. ²⁶ Ck^s
kaccisi, Bī kiccisi, Bī gacchasi. ²⁷ Bīd micchāni. ²⁸ Bī lityivā, Bī palāyivā.
²⁹ C^s vaḍḍhaman, Bī omits vaḍḍhanan, Bī vaṭṭanti.

Tattha piñjānīti¹ piñjāni², tattha lāyitvā³ ti tasmīm Bārāṇasīnagare
luñcitvā, vadḍhanan⁴ ti kathalakam⁵.

Tam sutvā pārāpato⁶ osānagātham āha:

6. Puna p'āpajjasi⁷ samma, sīlam⁸ hi tava tādisam⁹, (vol. II p. 364.)
na hi mānusakā bhogā subbuñjā honti pakkhinā ti. 135. 5

Tattha puna pāpajjasīti¹⁰ puna pi¹¹ evarūpaṃ āpajjissasi, evarūpaṃ
hi te sīlam ti.

Iti tam¹² so ovaditvā tattha avasitvā pakkhe pasāretvā
aññattha agamāsi. Kāko¹³ tatth' eva jīvitakkhayaṃ pāpuṇi.

Satthā imaṃ desanaṃ¹⁴ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ sa- 10
modhānesi: (Saccapariyosāne lolabhikkhu anāgāmiphale patiṭṭhahi)
„Tadā kāko lolabhikkhu ahosi, kapoto¹⁵ aham evā“ ti. Kapota-
jātakaṃ¹⁶. Aḍḍhavaggo tatiyo¹⁷. Pañcanipātavannaṃ¹⁸
niṭṭhitā.

¹ Bⁱ picchāni, B^d micchāni. ² Bⁱ omits pi-, B^d micchāni. ³ B^d palā-. ⁴ C^{ks}
vadḍhan, Bⁱ vatṭṭanan, B^d vattanan. ⁵ Bⁱ kapālikam, B^d kathalikam. ⁶ B^d -vato.
⁷ Bⁱ -si, B^d māpajjasi. ⁸ B^d sīlañ. ⁹ C^k sādi-. ¹⁰ C^{ks} -sinti, B^d māp-. ¹¹
Bⁱ omits pi. ¹² B^d nam. ¹³ B^d add pi. ¹⁴ B^d dhammade-. ¹⁵ C^{ks} -to, B^d
add pana. ¹⁶ C^k -ta-, B^d add pañcamam. ¹⁷ aḍḍhavaggo tatiyo wanting in
B^d C^k C^s; after a. t. Bⁱ adds tassuddānaṃ, dīghakosalaṃ gapotakaṃ musikaṃ
cūladhanuggahaṃ kapotunti, iti jātakathakathāya pañcavīsati jātaka patipandite
attavannaṃ niṭṭhitā, pañcanipātta. ¹⁸ C^k paṇḍani-; p. niṭṭhitā wanting in B^d.

VI. CHANIPĀTA.

1. AVĀRIYAVAGGA.

1. Avāriyajātaka.

Māssu kujjhi bhūmipatīti. Idam Satthā Jetavane vi-
5 haranto ekaṃ titthanāvikaṃ ārabha kathesi. So kira bālo ahosi
aññāṇī¹, n' eva Buddhādinam ratanānam na aññesaṃ puggalānam
guṇaṃ jānāti² caṇḍo pharuso sāhasiko. Ath' eko jānapado³ bhikkhu
„Buddhupaṭṭhānam karissāmiti“ āgacchanto sāyam Aciravatītittham
patvā tam evam āha: „upāsaka, paratīram gamissāmi, nāvaṃ⁴ de-
10 hiti“. „Bhante, idāni akālo, ekasmiṃ ṭhāne vasassū“ 'ti. „Upāsaka,
idha kuhiṃ vasissāmi, gaṇhitvā maṃ gacchā“ 'ti. So kujjhitvā „ehi
re samaṇā“ 'ti theram nāvaṃ āropetvā ujukaṃ agantvā⁵ heṭṭhā nā-
vaṃ netvā⁶ ullolaṃ⁷ katvā tassa⁸ cīvaraṃ temetvā⁹ andhakārave-
lāya uyyojesi. So¹⁰ vihāram gantvā tam divasaṃ Buddhupaṭṭhānassa
15 okāsaṃ alabbhitvā punadvase Satthāram upasamkamitvā vanditvā eka-
mantam nisiditvā Satthārā katapaṭṭisanthāro „kadā āgato sīti“ vutte
„hiyyo“¹¹ ti „atha kasmā ajja Buddhupaṭṭhānam āgato sīti“ vutte
tam attham ārocesi. Tam sutvā Satthā¹² „na kho bhikkhu idān' eva
pubbe p' esa pharuso va“¹³, idāni pana tena tvam kilamito, pubbe¹⁴
20 paṇḍite kilamesīti“ vatvā tena yācito atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente
Bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takkasi-

¹ Bđ -ño. ² Bđ -si. ³ Bđ ja-. ⁴ Cks nāvā, Bī nāvaṃ me. ⁵ Cks āg-. ⁶ Bđ
adds nadiyam. ⁷ Bđ ullokaṃ. ⁸ Cks add pattaṃ. ⁹ Bđ adds kilāmetvā. ¹⁰
Bđ atha so. ¹¹ Bđ adds bhante. ¹² Cks omīti t. s. s. ¹³ Bđ pharuso caṇḍo
sāhasiko. ¹⁴ Bđ adds vapasa.

lāyaṃ sabbasippāni uggaṇhitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā digham
 addhānaṃ Himavante phalāphalena yāpetvā loṇambilasevanat-
 thāya Bārāṇasim patvā rājuyyāne vasitvā punadivase nagaraṃ
 bhikkhāya pāvīsi. Atha naṃ rājamaṇaṃ pattaṃ rājā disvā
 tassa iriyāpathe paṣīditvā antepuraṃ ānetvā bhojetvā paṭiññaṃ 5
 gaḥetvā rājuyyāne vāsesi¹, devasikaṃ upaṭṭhānaṃ agamāsi.
 Tam enaṃ Bodhisatto „rañña nāma mahārāja cattāri agati-
 gamanāni vajjetvā appamattena² khantimettānuddayasampan-
 nena hutvā dhammena rājjaṃ kāretabban“ ti vatvā devasikaṃ
 ovaḍanto

10

1. Māssu kujjhi bhūmipati, māssu kujjhi rathesabha,
 kuddhaṃ appaṭikujjhanto³ rājā raṭṭhassa pūjito. 1.

2. Gāme vā yadivāraññe ninne va yadivā thale (Dhp. v. 98.)
 sabbattha-m-anusāsāmi: māssu kujjhi rathesabhā 'ti 2.

dve gāthā vadeti⁴.

15

Tattha raṭṭhassa pūjito ti evarūpo rājā raṭṭhassa pūjaniyo hotīti
 attho, sabbatthamanusāsāmīti etesu gāmadisu yattha kattaḥci vasanto⁵
 p' ahaṃ⁶ mahārāja imāya eva anusatthiyā⁷ taṃ anusāsāmi, etesu vā gāmadisu
 yattha kattaḥci ekasmiṃ pi ekasatte pi, māssu kujjhi rathesabhā 'ti evaṃ
 evāhaṃ taṃ anusāsāmi: rañña nāma kujjhituṃ na vaṭṭati, kimkāraṇa: rājāno 20
 nāma vācāvudhā, tesam kuddhānaṃ⁸ vacanamatten⁹ eva bahū jīvitakkhayaṃ
 pāpuṇantīti.

Evam Bodhisatto rañño āgatāgatadivase imā¹⁰ gāthā va-
 deti¹⁰. Rājā pasannacitto Mahāsattassa satasahassuṭṭhāna-
 kaṃ¹¹ gāmaṃ¹² adāsi. Bodhisatto paṭikkhipi. Iti so tatth¹³ 25
 eva dvādasa saṃvacchare¹⁴ vasitvā¹⁵ „aticiraṃ nivuttho 'smi,
 janapadacārikaṃ tāva¹⁶ caritvā āgamissāmīti“ rañño akathetvā
 va uyyānapālaṃ āmantetvā „tāta ukkaṇṭhitarūpo 'smi, jana-
 padaṃ caritvā āgamissāmi, tvaṃ¹⁶ rañño kātheyyāsīti“ vatvā

¹ Bḍ vasāpesi. ² Bḍ -neva. ³ Ck^s -kuddhanto, Bḍ -kujjhanto. ⁴ Bḍ abhāsi.
⁵ Ck^s dvādasanto. C^s dvādasanto corr. to vasanto. ⁶ Bḍ pāhaṃ. ⁷ Bḍ anusā-
 saniyā. ⁸ Bḍ kujjhana. ⁹ Bḍ adds dve. ¹⁰ Bḍ abhāsi. ¹¹ Bḍ -naṃ. ¹² Bḍ
 gāmaṃ. ¹³ Bḍ -raṃ. ¹⁴ Bḍ passitvā. ¹⁵ Ck^s tāvaṃ. ¹⁶ Bḍ adds gantvā.

pakkanto Gaṃgāya nāvātittam¹ pāpuni. Tattha Avāriyapitā² nāma nāviko ahosi bālo, n' eva guṇavantānaṃ guṇaṃ na at-
tano³ āyāpāyaṃ⁴ jānāti, Gaṃgaṃ taritukāmaṃ janam paṭha-
mam tāretvā pacchā vetanaṃ yācati, vetanaṃ adentehi⁵ sad-
5 dhiṃ kalahaṃ karonto akkosappahāre yeva bahū labhati⁶ ap-
palābham, evarūpo andhabālo.

Taṃ sandhāya Satthā abhisambuddho hutvā tatiyaṃ gātham āha:

1. Avāriyapitā⁷ nāma ahū Gaṃgāya nāviko,
pubbe janam⁸ tāretvāna pacchā yācati vetanaṃ,
10 ten' assa bhaṇḍanaṃ hoti, na ca bhogehi vadḍhatīti. 3.

Tattha Avāriyapitā⁹ ti Avāriyā⁹ nāma tassa dhītā, tassā vasena Avāriya-
pitā¹⁰ nāma jāto, tenassa bhaṇḍanān ti ten' assa kārāṇena tena pacchā yā-
ciyamāṇena janena saddhiṃ tassa bhaṇḍanaṃ hoti.

- Bodhisatto taṃ nāvikaṃ upasaṃkamitvā „āvuso paratīraṃ
15 mam nehīti“ āha¹¹, „Samaṇa kim¹² me vetanaṃ dassasīti“.
„Āvuso ahaṃ bhogavadḍhiṃ atthavadḍhiṃ dhammavadḍhiṃ
nāma kathessāmīti¹³“. Nāviko „dhuvaṃ esa mayhaṃ kiñci
dassatīti“ taṃ paratīraṃ netvā „dehi me nāvāvetanaṃ“ ti¹⁴.
So tassa „sādh' āvuso¹⁵“ ti paṭhamam bhogavadḍhiṃ kathento
20 4. Atiṇṇaṃ yeva yācassu apāraṃ¹⁶ tāta nāvika,
aṇṇo hi tiṇṇassa mano, aṇṇo hoti taresino¹⁷ ti 4.
gātham āha.

- Tattha apāraṃ ti tāta nāvika paratīraṃ atīṇṇaṃ eva janam orimatīre
ṭhitam űeva vetanaṃ yācassu, tato laddham gahetvā gutte ṭhāne ṭhapetvā pacchā
25 manusse paratīraṃ neyyāsi, evaṃ te bhogavadḍhi bhavissatīti, aṇṇo hi tiṇ-
ṇassa mano ti¹⁸ paratīraṃ gatassa hi aṇṇo mano hoti¹⁹, adatvā va²⁰ gantu-
kāmo hoti, yo pan' esa taresi²¹ nāma²² taraṃ²³ esatī paratīraṃ gantukāmo
hoti so atīrekaṃ pi datvā gantukāmo hotīti. itī taresino¹⁷ aṇṇo mano²⁴ hoti,
tasmā taṃ atīṇṇaṃ eva yāceyyāsi, ayaṃ²⁵ tāva te bhogānaṃ vadḍhi nāma.

¹ Bā nāvikaṭṭham. ² Cks avāripitā. ³ Bā adds va. ⁴ Bā upāyaṃ. ⁵ Bā
adant-. ⁶ Bā bahutarā hoti. ⁷ Ck -āvā-. ⁸ Cks -janan. ⁹ Cā āvā-. ¹⁰
Cks āvā-. ¹¹ Bā adds taṃ sutvā so āha. ¹² Ck kim. ¹³ Bā adds taṃ sutvā.
¹⁴ Bā adds āha. ¹⁵ Bā sādhu ā-. ¹⁶ Cks -ran. ¹⁷ Bā pāresino. ¹⁸ Bā adds
tāta. ¹⁹ Bā bhavati. ²⁰ Bā omits va. ²¹ Bā pāresi, Cks taresi. ²² Bā noma.
²³ Bā paratīraṃ. ²⁴ Cks omits mano. ²⁵ Cks ayan.

Nāviko cintesi: „ayaṃ¹ tāva me ovādo bhavissati, idāni pan' esa aññaṃ kiñci mayhaṃ dassatīti²“. Atha naṃ Bodhisatto: „ayaṃ¹ tāva te 'āvuso bhogavaḍḍhi, idāni atthadhammavaḍḍhiṃ³ suṇā⁴“ 'ti vatvā ovaḍanto

5. Gāme vā yadi vāraṇṇe ninne vā yadi vā thale

sabbattha-m-anusāsāmi: māssu kujjhi nāvikā 'ti 5.

gātham āha. Iti 'ssa⁵ imāya gāthāya atthadhammavaḍḍhiṃ kathetvā „ayaṃ te atthavaḍḍhi⁶ ca dhammavaḍḍhi⁷ cā“ 'ti āha. So pana⁸ dandhapuriso⁹ taṃ ovādaṃ na kismiñci mañña-māno „idaṃ samaṇa tayā mayhaṃ dinnaṃ nāvāvetanan“ ti 10 āha. „Āmāvuso“ ti. „Mayhaṃ iminā kammaṃ n' atthi, aññaṃ me dehīti“. „Āvuso idaṃ ṭhapetvā mayhaṃ aññaṃ n' atthīti“. „Atha kasmā mama nāvaṃ ārūḷho sīti“ tāpasam Gaṃgātīre pātetvā ure¹⁰ nisīditvā mukham ev' assa pothesi.

Satthā „iti kho bhikkhave yaṃ so tāpaso ovādaṃ datvā rañño 15 santikā gāmaṇaṃ labhi taṃ eva ovādaṃ andhabālassa nāvikassa kathetvā mukhapothanaṃ pāpuṇi, tasmā ovādaṃ dentena¹⁰ yuttajanass' eva dātabbo na ayuttajanassā¹¹ 'ti vatvā abhisambuddho hutvā tadanantaraṃ gātham āha:

6. Yāy' eva¹² anusāsaniyā rājā gāmaṇaṃ adā

tāy' eva¹³ anusāsaniyā¹⁴ nāviko pahari mukhe¹⁵ ti. 6.

Tassa taṃ paharantass' eva bhariyā bhattaṃ gahetvā āgatā, taṃ¹⁶ tāpasam disvā „sāmi, ayaṃ tāpaso¹⁷ rājakulūpako, mā paharīti“ āha. So¹⁸ kujjhitvā „tvam me imaṃ kūṭatāpasam pahariturū na desīti“ utthāya taṃ paharitvā pātesi. 25 Bhattapāti¹⁹ patitvā bhijji²⁰, tassā ca²¹ garugabbhāya gabbho bhūmiyaṃ pati. Atha naṃ manussā samparivāretvā „puri-

¹ Cks ayan. ² Bđ dassetīti. ³ all three MSS. -l. ⁴ Bđ -ṇāhi. ⁵ Ck itissā, C^s itissā corr. to -ssa. ⁶ Cks -lī. ⁷ Bđ omits pana. ⁸ Bđ pāpapu-. ⁹ Cks udare. ¹⁰ Bđ dan-. ¹¹ Cks yu-. ¹² Cks yā eva. ¹³ Ck tā eva. ¹⁴ Ck -sāsakīyā, C^s -sāsakīyā corr. to -niyā. ¹⁵ Bđ mukhan. ¹⁶ Ck nani, C^s taṃ? ¹⁷ Bđ adds nāma. ¹⁸ Bđ adds punadeva. ¹⁹ Cks -ti, Bđ atthabbhattapāti. ²⁰ Ck bhiñji, C^s bhiñji corr. to bhijji. ²¹ Bđ adds pana.

saghātakacoro“ ti gahetvā bandhitvā rañño dassesum. Rājā vinicchinitvā tassa rājānam¹ kāresi.

Satthā abhisambuddho hutvā imam attham pakāsento osāna-gātham āha:

- 5 7. Bhattam bhinnam, hatā bhariyā, gabbho va² patito chamā,
migo va jātarūpena na ten' attham abandhi sū³ 'ti. 7.

Tattha bhattam bhinnam ti bhattapātī⁴ bhinnā, hatā ti pabaṭā, chamā ti bhūmīyam, migo va jātarūpenā 'ti yathā migo suvaṇṇam vā⁵ muttāmaṇiādini vā madditvā gacchanto pi attharitvā nipajjanto pi tena jātarū-pena attano atthavadḍhim bandhitum nibbattetum na sakkoti, evam so andha-bālo paṇḍitehi dinnovādam⁶ sutvāpi attano attham bandhitum⁷ nibbattetum na⁸ sakkhīti vuttam hoti, abandhi sū⁹ 'ti ettha hi bandhi¹⁰ so iti evam attho veditabbo¹¹, so iti¹² imesam padānam¹³ hi¹⁴ sū 'ti sandhi hoti.

Satthā imam desanam¹⁵ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam sam-
15 odhānesi: (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi
„Tadā nāviko idāni nāviko, rājā Ānando¹⁶, tāpaso¹⁷ aham evā“ 'ti.
Avāriyajātakam¹⁸.

2. Setaketujātaka.

Mā tāta kujjhi na hi sādhu kodho ti. Idam Satthā
20 Jetavane viharanto kuhakabbhikkhum¹⁹ ārabha kathesi. Pac-
cuppannavattum Uddālajātaka āvibhavissati.

Atīte pana Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kā-
rente Bodhisatto Bārāṇasiyam disāpāmokkhācariyo
hutvā pañcasata mānave mante vāceti. Nesaṃ²⁰ jetṭhako Se-
25 taketu nāma udiccabrāhmaṇakule nibbatto māṇavo. Tassa jātīm
nissāya mahanto māno ahosi. So ekadivasam aññehi māṇavehi
saddhim nagarā nikkhamanto nagaram²¹ pavisanto ekaṃ caṇ-

¹ Ck -nam, Cs -nam corr. to -nam, Bđ rājadaṇḍam. ² Ck vā, Bđ ca. ³ Cks suu, Bđ -dhiṃ sū. ⁴ Cks -ti, Bđ -pāṭi. ⁵ Bđ adds hiraññam vā. ⁶ Bđ dinnam o-. ⁷ Bđ vadhitum. ⁸ Bđ nā. ⁹ Cs -su, Bđ -dhiṃ su. ¹⁰ Bđ abandhi. ¹¹ Bđ dathabbo. ¹² Bđ ti. ¹³ Cks pā-. ¹⁴ Cs bhi, Bđ omits hi. ¹⁵ Bđ dhammade-. ¹⁶ Bđ adds ahosi. ¹⁷ Bđ adds pana. ¹⁸ Cs avā- corr. to āvā-, Bđ adds paṭhamam. ¹⁹ Bđ -kam-. ²⁰ Bđ te-. ²¹ Bđ omits nagarām.

dālaṃ disvā „ko si tvaṃ“ ti pucchitvā „caṇḍālo 'ham asmīti“
 vutte tassa¹ sarīraṃ paharītvā āgataṃ tassa² attano sarīre
 phusanabbhayaena „nassa caṇḍāla³ kālakaṇṇi“, adhovātaṃ yāhīti“
 vatvā vegena tassa uparivātaṃ agamāsi. Caṇḍālo sīghataraṃ
 gantvā tassa uparivāte aṭṭhāsi. Atha naṃ so „nassa⁴ kāla- 5
 kaṇṇīti“ suṭṭhutaṃ akkosi paribhāsi. Caṇḍālo „tvaṃ ko
 sīti“ pucchi. „Brāhmaṇamaṇavo 'ham asmīti“. „Brāhmaṇo
 hotu“, mayā pana puṭṭhapañhaṃ⁷ kathetuṃ sakkhissasīti“⁶.
 „Āma sakkhissāmīti“. „Sace na sakkosi pādantare⁸ taṃ ga-
 memīti“¹⁰. So attānaṃ takketvā „āgamehīti“¹¹ āha. Caṇḍāla- 10
 putto tassa kathaṃ¹² parisāṃ¹³ gāhāpetvā „mānava disā nāma
 katarā“ ti pañhaṃ pucchi. „Disā nāma puratthimādayo“¹⁴ ca-
 tasso disā“ ti. Caṇḍālo „ahaṃ taṃ etaṃ disaṃ¹⁵ na puc-
 chāmi, tvaṃ ettakam pi ajānanto mama sarīre pahatāvataṃ¹⁶
 jigucchāsīti“¹⁷ taṃ khandhaṭṭhike¹⁸ gahetvā onamētvā attano 15
 pādantarena gamesi¹⁹. Mānavā taṃ pavattim ācariyassācika-
 khimsu²⁰. Ācariyo „saccaṃ kira tāta Setaketu caṇḍālen' asi“²¹
 pādantarena gamito²² ti. „Āma ācariyo, so maṃ caṇḍāla-
 dāsiputto 'disāmatam pi na jānātīti“ attano pādantarena ga-
 mesi²³, idāni disvā kattabbam assa jānissāmīti“²⁴ kuddho 20
 caṇḍālaputtaṃ akkosi²⁵. Athācariyo²⁶ „tāta Setaketu, mā
 tassa kujjhi, paṇḍito caṇḍālaputto²⁷, na so taṃ etaṃ disaṃ
 pucchi aññaṃ pucchi, tayā pana diṭṭhasutaviññātato²⁸ adiṭṭha-
 asutaaviññātataṃ²⁹ eva bahutaraṃ“ ti ovadanto dve gāthā abhāsi:

1. Mā tāta kujjhi, na hi sādhu kodho,
 bahum pi te adiṭṭhaṃ assutañ ca,

23

¹ Bā tasmim. ² Bā -tāvā-. ³ Ck^o tassa caṇḍāla, Bā tvaṃ caṇḍālo. ⁴ Bā
 -kaṇḍī. ⁵ Ck^o tassa, C^o nassa? Bā adds vasala. ⁶ Ck^o hoti. ⁷ Bā puthaṃ-.
⁸ Bā -titi. ⁹ Bā -rena. ¹⁰ Ck^o gamesīti, Bā bhamemīti. ¹¹ Bā ābhamaṇamehīti.
¹² Bā kuṭa. ¹³ Bā patiññaṃ. ¹⁴ Bā purimā-. ¹⁵ Ck^o disaṃ. ¹⁶ Bā pahata-.
¹⁷ Ck^o -titi. ¹⁸ Ck^o ka-, Bā khandhapīṭhike. ¹⁹ Ck^o gamehi, Bā bhamehi. ²⁰ Bā
 -yassa ā-. ²¹ Bā -nāpi. ²² Bā bhamito. ²³ Bā bhamehi. ²⁴ Bā karissāmīti.
²⁵ Bā adds paribhāsi. ²⁶ Bā atha naṃ āc-. ²⁷ Bā caṇḍālaputto paṇḍito byatto.
²⁸ Ck^o -tano, C^o -tano corr. to -tato. Bā -tako. ²⁹ Bā adiṭṭhasutavi-.

mātāpitā disā tā¹ Setaketu,
ācariyam āhu disaṁ pasatthā. 8.

9. Agārino annadapānavatthadā² (= vol. I. p. 401.)

avhāyikā tam pi disaṁ vadanti,

5 esā³ disā paramā Setaketu

yaṁ patvā dukkhī sukhino bhavantīti. 9.

Tattha na hi sādhu kodho ti kodho nāma⁴ uppajjamāno subhāsita-
dubbhāsitaṁ atthānattham hitāhitaṁ jānitum na detīti⁵ na sādhu na latthako,
bahumpi te aditthān ti tayā cakkhunā adittham sotena ca asutam eva ba-
10 hutaraṁ, disā tā⁶ ti disā mātāpitāro puttānaṁ purimatarāṁ uppannattā pu-
ratthimadisā nāma jātā ti vadati⁷, disaṁ pasatthā ti ācariyā pana dak-
khiṇeyyattā disaṁ pasatthā dakkhiṇā disā ti Buddhādayo ariyā āhu kathenti
dīpentīti vadati⁸, agārino ti gahatthā, annadapānavatthadā⁹ ti annadā
pānavatthadā¹⁰ ca, avhāyikā¹¹ ti ettha deyyadhammaṁ patigaṇṇatthā¹² ti
15 pakkosanakā, tam pi disaṁ vadantīti tam pi Buddhādayo ariyā ekaṁ¹³
disaṁ vadanti, iminā catupaccayadāyaka gahatthā paccaye¹⁴ apadisitvā¹⁵ dham-
mikasamaṇi brāhmaṇehi upagantabbattā ekā¹⁶ disā nāma¹⁷ ti dīpeti, aparo nayo:
ye ete agārino annapānavatthadā nesaṁ chakāmaggasampattidāyakattena¹⁷
upari¹⁸ avhāyānato ye avhāyikā dhammikasamaṇabrāhmaṇā tam pi disaṁ¹⁹ va-
20 danti taṁ Buddhādayo ariyā uparimadisā²⁰ nāma vadantīti dīpeti. vuttam
pi c' etaṁ:

Mātāpitā disā pubbā ācariyā dakkhiṇā disā (= vol. I v. 401 and
puttadārā disā paccā mittāmacca ca²¹ uttarā Grimblot, S. S. P. p. 300).

Dāsakammakārā heṭṭhā uddham samānabrāhmaṇā,

95 etā disā namasseyya alamatto²² kule gibīti.

Esā²³ disā ti idaṁ pana nibbānaṁ sandhāya vuttam, jātiadinā hi nānappa-
kārena dukkhena dukkhitaṁ sattā taṁ patvā niddukkhā sukhino bhavanti, esā eva
ca sattehi agatapubbā²⁴ disā nāma, ten' eva taṁ paramā ti āha²⁵, vuttam
pi c' etaṁ:

¹ so Cks; Bđ mātēdisājātā. ² Bđ annapāna-, C² annapāna- corr. to annadapāna-. ³ Bđ
etā. ⁴ Cks kodhanāma. ⁵ Bđ sakkotīti. ⁶ Bđ jātā. ⁷ Bđ acariyamāhu. ⁸ Cks
vadanti. ⁹ C² annadā pānadā vatthadā, C² annapānadāvatthadā, Bđ annapāna-
vatthadā. ¹⁰ C² omits pāna, C² annadā vatthadā corr. to a. pānadā v. ¹¹ C²
amhā-, C² amhā- corr. to avhā-. ¹² Bđ paṭi-. ¹³ Bđ etaṁ. ¹⁴ Bđ -yena.
¹⁵ C² -diyitvā, C² -disitthā, Bđ avhāyitvā. ¹⁶ Bđ etā. ¹⁷ Cks chakāmagga-, Bđ
-ttim-. ¹⁸ Bđ uparupari. ¹⁹ Bđ adds nāma ti. ²⁰ Bđ -mam-, C² -san. ²¹
Bđ va. ²² Bđ appamatto. ²³ all three MSS. etā. ²⁴ C² āg- corr. to ag-, Bđ
āg-. ²⁵ Bđ teneva cetam nibbānaṁ paramāti āha.

Samatittiyam¹ anavasesam² (= vol. I p. 400.)

telapattam yathā parihareyya

evam sacittam anurakkhe³

patthayāno disam agatapubban⁴ ti.

Evam Mahāsatto mānavassa⁵ disā kathesi. So pana „caṇ- 5
 ḍālen' amhi⁶ pādantarena gamito“ ti tasmim̐ thāne avasitvā
 Takkasilam̐ gantvā disāpāmokkhācariyassa⁷ santike sabbasip-
 pāni uggaṇhitvā ācariyena anuññāto Takkasilato nikkhamitvā
 sabbasamayassippam̐ sikkhanto vicari. So ekam̐ paccantagā-
 mam̐ patvā tam̐ nissāya vasante⁸ pañcasate tāpase disvā tesam̐ 10
 santike pabbajitvā yaṁ⁹ te jānanti sippamantacaraanam̐¹⁰ tam̐
 uggaṇhitvā¹¹ tehi parivuto¹² Bārāṇasim̐ patvā¹³ punadivase
 bhikkham̐¹⁴ caranto rājam̐ganam̐ agamāsi. Rājā tāpasānam̐
 iriyapathe pasīditvā antonivesane bhojetvā te attano uyyāne
 vāsesi¹⁵. So ekadivasam̐ tāpase parivisitvā „ajja sāyaṇhe 15
 uyyānam̐ gantvā ayye vandissāmīti“ āha. Setaketu uyyānam̐
 gantvā¹⁶ tāpase sannipātetvā¹⁷ „mārisā¹⁸ ajja rājā āgamissa-
 titi“ āha „rājāno ca¹⁹ nāma sakim̐ ārādhveta yāvātāyukam̐
 sukham̐ jīvitum̐ sakkā, ajja ekacce vaggulivataṁ caratha
 ekacce kaṇṭhakaseyyam̐²⁰ kappetha ekacce pañcātapam̐ tap- 20
 petha²¹ ekacce ukkuṭikappadhānam̐ anuyuñjatha ekacce udako-
 gāhanakammam̐²² karoṭha ekacce mante sajjhāyathā“ 'ti vi-
 cāretvā sayam̐ paṇṇasāladvāre apassayapīṭhake²³ nisīditvā
 pañcavaṇṇaraṅgasamujjalavāsanaṁ²⁴ ekam̐ poṭṭhakam̐²⁵ vicitra-
 vaṇṇe ādhārake²⁶ ṭhapetvā susikkhitehi catūhi pañcāhi māṇa- 25
 vehi pucchite pucchite²⁷ atthe kathesi. Tasmim̐ khaṇe rājā

¹ Ck -tthiyam, Bđ -tthikam. ² Bđ -sevakam. ³ Bđ -kkheyya. ⁴ Bđ āg-, Cg
 āg- corr. to ag-. ⁵ Bđ brahmaṇassa. ⁶ Ck -nampi, Bđ -lena. ⁷ Ck-
 -kkhassa. ⁸ Bđ -to. ⁹ Bđ ye. ¹⁰ Bđ sippam̐ vā manta ceraanam̐ vā ¹¹ Bđ
 adds gaṇasatthā hutvā. ¹² Bđ -vārito. ¹³ Bđ gantvā. ¹⁴ Bđ bhikkhaya. ¹⁵
 Bđ vāsāpesi. ¹⁶ Bđ āg-. ¹⁷ Bđ -pātipetvā. ¹⁸ Bđ samma mārisa. ¹⁹ Bđ omite
 ca. ²⁰ Ck kaṇṭhasaseyyam̐, Bđ kaṇṭhaka-. ²¹ Bđ kappetha. ²² Bđ -korohana-
²³ Bđ -pīṭhake. ²⁴ Bđ -vākaciraṁ. ²⁵ Bđ poṭṭhakam̐. ²⁶ Bđ -raṇe. ²⁷ Ck puc-
 chite pucchita, Cg pucchita pucchita.

āgantvā te micchātapaṃ karonte disvā tuṭṭho Setaketuṃ upa-
saṃkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisinno purohitaṃ saddhiṃ
sallapanto tatiyaṃ gātham āha:

3. Kharājīnā jaṭilā paṃkadantā
5 dummukkhārūpā¹ ye 'me' jappanti²
kacci nu te mānusaḥ payoge
idaṃ vidū parimuttā apāyā ti. 10.

Tattha kharājīnā ti kharehi ajinehi samannāgatā, paṃkadantā ti danta-
kaṭṭhassa akhādanena malaggahitadantā, dummukkhārūpā⁴ ti anañjitaamaṇ-
ḍitalūkhanivāsanaṇḍarūpanā⁵ mālāgandhavilepanavajjitā⁶ kilīṭṭharūpā ti vuttaṃ
hoti, ye me jappantīti⁷ ye ime⁸ manta sajjhāyanti, mānusaḥ payoge ti
manusehi kattaḇḇapayoge⁹ ṭhitā, idaṃ vidū parimuttā apāyā ti imasmiṃ
payoge ṭhatvā imaṃ lokaṃ viditvā pākaṇaṃ katvā kacci¹⁰ nu eṭe isayo catūhi¹¹
apāyehi muttā ti pucchati.

- 15 Taṃ sutvā purohito catutthaṃ gātham āha:

4. Pāpāni kammāni karitvāna¹¹ rājā
bahussuto ce na careyya dhammaṃ
sahassavedo¹² pi na taṃ paṭicca
dukkhā pamuñce caraṇaṃ apatvā ti. 11.

90 Tattha karitvāna¹¹ 'ti katvā, caraṇaṃ ti saha silena aṭṭhasamāpattiyo.
idaṃ vuttaṃ hoti: mahārāja, ahaṃ bahussuto 'mhiti sahassavedo¹² pi ce tiva-
dham sucaritaṃ dhammaṃ na careyya pāpān' eva¹³ kareyya so tāni pāpāni
kammāni katvā taṃ bahusaccaṃ paṭicca silasamāpattisaṃkhātāṃ caraṇaṃ appa-
tvā¹⁴ dukkhā na muñce¹⁵ apāyadukkhato na mucceṭ' eva¹⁶ 'ti attho.

- 25 Taṃ sutvā rājā tāpasesu¹⁷ pasādaṃ hari¹⁸. Tato Setaketu¹⁹
cintesi: „imassa rañño tāpasesu pasādo udapādi, taṃ paṇ'
esa purohito vāsiyā paharitvā viya chindi, mayā etena saddhiṃ
kathetuṃ vaṭṭatīti“ so tena sadhiṃ kathento pañcamam gā-
tham āha:

¹ Bḍ dummukkhārūpā, Ck rummakha-. ² Bḍ ime. ³ Bḍ jappenti. ⁴ Ck rum-
makkhārūpā. ⁵ Bḍ anañjitaṇḍitalūkhanivāsanaṇḍarūpana. ⁶ Bḍ
-navivajjitā. ⁷ Bḍ ye ettantīti. ⁸ Ck omit ime. ⁹ Bḍ -gehi. ¹⁰ Bḍ kiñci. ¹¹
Ck -tvā, C -tvā corr. to -tva. ¹² Bḍ -bhedo. ¹³ Bḍ pāpāni kammāni. ¹⁴ Bḍ
apatvā. ¹⁵ Bḍ mucce. ¹⁶ Ck muñcenevā, C muñcenevā corr. to muñcatevā, Bḍ
muccavā corr. to muteccavā. ¹⁷ Ck -se. ¹⁸ Bḍ akari. ¹⁹ Ck -ko, C -ko
corr. to -ketu.

5. Sahassavedo¹ pi na taṃ paṭicca
dukkhā pamañce caraṇaṃ apatvā²,
maññāmi vedā aphaḷā bhavanti,
sasaññamaṃ³ caraṇaṃ ñeva saccan ti. 12.

Tass' attho: sace saḥassavedo¹ pi taṃ bāhusaccaṃ paṭicca caraṇaṃ apatvā⁵
attānaṃ na dukkhā pamañce evaṃ sante⁴ ahaṃ maññāmi³ tayo vedā aphaḷā
bonti sasilaṃ⁵ aṭṭhasamāpatticaraṇaṃ⁶ ekaṃ saccam⁷ hoti⁸.

Taṃ sutvā purohito chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Na h' eva vedā aphaḷā bhavanti
sasaṃyamaṃ caraṇaṃ yeva⁹ saccam,
kittim hi pappoti adhicca vede
santiṃ pun' eti¹⁰ caraṇena danto ti. 13.

Tass' attho: tayo vedā aphaḷā sasaṃyamaṃ¹¹ caraṇaṃ eva saccam⁹ seyyaṃ
uttamaṃ pavaraṃ na h' eva hoti, kiṃkāraṇā: kittim hi pappoti tayo vede adhicca¹²,
diṭṭhadhamme kittimattaṃ yasamattaṃ labhati itoparaṃ aññaṃ n' atthi, tasmā¹⁵
na te aphaḷā, santiṃ pun' eti¹⁰ caraṇena pana danto, sile patitṭhāya¹³ samā-
pattiyo nibbattetvā samāpattipadaṭṭhānaṃ vipassanaṃ vadḍhento¹⁴ accantasana-
dum¹⁵ nibbānaṃ¹⁶ nāma taṃ eti pāpunāti.

Iti purohito Setaketuno vādaṃ bhinditvā te sabbe gihī
kāretvā phalakāvudhāni gāhāpetvā mahantatarake¹⁷ katvā¹⁸ 20
rañño upatṭhāke¹⁹ kāresi, ayaṃ kira mahantatarakānaṃ²⁰ vaṃso.

Satthā imaṃ desanaṃ²¹ āharitvā jātakam samodhānesi; „Tadā
Setaketu kuhako bhikkhu ahosi, caṇḍālo²² Sāriputto²³, purohito pana
aham eva“ 'ti. Setaketujātakaṃ²⁴.

¹ B^d -bhedo. ² B^d appatvā. ³ B^d sasaṃyamaṃ. ⁴ B^d adds ca. ⁵ B^d sasila-
kaṃ. ⁶ C^k -ṇaṃ. ⁷ C^k omits saccam. ⁸ B^d -ṇaññeva sa caṃ antamevasaccaṃ
seyyaṃ uttamaṃ pavaraṃ hoti. ⁹ B^d -ṇaññeva, C^k -ṇaṃ veva, C^k -ṇaṃ veva
corr. to -ṇaṃ veva. ¹⁰ B^d pureti. ¹¹ C^k saṃsainñama. ¹² C^k add hi. ¹³
B^d adds aṭṭha. ¹⁴ B^d vadḍhanto. ¹⁵ B^d sa accantantaṃ. ¹⁶ C^k nibbā. ¹⁷ C^k
mahantaṃ tarake, B^d takārake. ¹⁸ C^k tatvā. ¹⁹ C^k -ṭṭhāne. ²⁰ C^k mahanta-
ratakānaṃ corr. to mahantataratakānaṃ. ²¹ C^k B^d dhammade. ²² B^d -laputto.
²³ B^d adds rājā ānando. ²⁴ B^d adds dutiyaṃ.

3. Darīmukhajātaka.

Paṃko ca kāmā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto mahānekkhamma¹ ārabba kathesi. Paccuppannavatthum heṭṭhā² kathitam eva.

- 5 Atīte pana Rājagahanagare³ Magadharājā nāma rajjam kāresi. Tadā Bodhisatto tassa aggamaheṣiyā kucchimhi nibbatti, Brahmadattakumāro ti 'ssa nāmaṃ akaṃsu. Tassa jātadivase yeva purohitassāpi putto vijāyi, tassa mukhaṃ ativiya sobhati⁴, ten' assa Darīmukho ti nāmaṃ
- 10 akaṃsā. Te ubho pi rājakule yeva saṃvaddhā⁵, te añña-maññaṃ piyasahāyā hutvā soḷasavassakāle Takkaṣaṇṇaṃ gantvā sabbasippāni uggaṇḥitvā „sabbasamayassippaṇ ca sikkhissāma desacārittaṃ⁶ ca jānissāma⁷“ 'ti gāmanigamādīsu carantā Bārāṇasim patvā devakule vasitvā punadivase Bārāṇasim bhikkhāya
- 15 pavisiṃsu⁸. Tattha ekasmiṃ kule „brāhmaṇe⁹ bhojetvā vācanakaṃ dassāma¹⁰“ 'ti pāyasaṃ pacitvā āsanāni paññattāni honti. Manussā te ubho pi bhikkhāya carante disvā „brāhmaṇā āgatā¹¹“ 'ti gehaṃ pavesetvā Mahāsattassa āsane sudhavadatthaṃ paññāpesuṃ Darīmukhassa¹² rattakambalaṃ. Da-
- 20 rīmukho taṃ nimittaṃ disvā „ajja mayhaṃ sahāyo Bārāṇasiyaṃ rājā bhavissati, ahaṃ senāpatīti¹³“ aññāsi. Te tattha bhuñjitvā vācanakaṃ gahetvā maṅgalaṃ vatvā nikkhamma rājuyyānaṃ agamaṃsu¹⁴. Mahāsatto maṅgalasilāpaṭṭe¹⁵ nipajji, Darīmukho pan' assa pāde parimajjanto nisīdi. Tadā
- 25 Bārāṇasirañño matassa sattamo divaso hoti. Purohito rañño sarīrakiccaṃ kāretvā¹⁶ aputtake rajje sattadivasāni phussarathaṃ vissajjesi. Phussarathakiccaṃ¹⁷ Mahājanakajātaka āvibhavissati. Phussaratho nagarā¹⁸ nikkhamitvā tattha catu-

¹ Bḍ mahābhiniikkhamanaṃ. ² Ck^s omīti heṭṭhā. ³ Ck^s -hā-, C^s -hanāmanagare.

⁴ Ck^s sobha. ⁵ Bḍ -vaḍḍhā. ⁶ Bḍ -cārikaṇ. ⁷ Bḍ carissāma. ⁸ Bḍ -visitvā. ⁹ Bḍ -ṇaṃ. ¹⁰ Bḍ kāriṣṣāma. ¹¹ Bḍ āgacchathā. ¹² Bḍ adda āsane. ¹³ Bḍ adda tattha. ¹⁴ Bḍ mahāmaṅg-. ¹⁵ Bḍ katvā. ¹⁶ Bḍ -rathavisajjanakiccaṃ. ¹⁷ Ck^s -rāni.

raṅginiyā senāya parivuto anekasatehi turiyehi vajjamānehi
 uyyānadvāraṃ pāpuṇi. Darīmukho turiyasaddaṃ sutvā „sahā-
 yassa me¹ phussarathaṃ āgacchati, ajj' eva² rājā hutvā may-
 haṃ senāpatitṭhānaṃ dassati, ko me gharāvāsen' attho, nik-
 khamitvā pabbajissāmīti“ Bodhisattaṃ anāmantetvā va³ eka- 5
 mantaṃ gantvā paṭicchanno⁴ atṭhāsi. Purohito⁵ uyyānadvāre
 rathaṃ ṭhapetvā uyyānaṃ pavitṭho Bodhisattaṃ maṅgalasilā-
 paṭṭe nipannaṃ disvā pādesu lakkhaṇāni oloketvā⁶ „puññavā
 santo⁷ dvisahassadīpaparivārānaṃ⁸ catunnaṃ pi dīpānaṃ rajjaṃ
 kāretuṃ samattho, dhiti paṇ' assa kīdisā“ ti sabbaturiyāni⁹ 10
 paggaṇhāpesi. Bodhisatto pabujjhitvā mukhato sātakaṃ apa-
 netvā mahājanaṃ oloketvā puna sātakena mukhaṃ paṭicchā-
 detvā thokaṃ nipajjitvā passaddharathā utṭhāya silāpaṭṭe pal-
 laṃkena nisīdi. Purohito jannukena¹⁰ patitṭhāya „deva tum-
 hākaṃ rajjaṃ pāpuṇātīti“ āha. „Aputtakaṃ bhaṇe rajjan“ ti. 15
 „Āma devā“ 'ti. „Tena hi sādhu“ 'ti sampatiṇchi. Tassa uyyāne
 yeva abhisekaṃ akaṃsu. So yasamahantatāya Darīmukhaṃ
 na sarī¹¹. Rathaṃ¹² āruya mahajanaparivuto nagaraṃ pavi-
 sitva padakkhiṇaṃ katvā rājadvāre ṭhito va amaccānaṃ ṭhā-
 nantarāni vicāretvā pāsādaṃ abhirūhi. Tasmiṃ khaṇe Darī- 20
 mukho „suññaṃ dāni¹³ uyyānaṃ“ ti āgantvā maṅgalasilāya
 nisīdi. Ath' assa purato paṇḍupalāsaṃ¹⁴ pati. So tasmiṃ
 yeva paṇḍupalāse khayavayaṃ paṭṭhapetvā tilakkhaṇaṃ sam-
 masitvā paṭhaviṃ unnādetto paccekabodhiṃ nibbatesi. Tassa
 taṃ khaṇaṃ űeva gihiliṅgaṃ antaradhāyi, iddhimayapattaci- 25
 varam ākāsaṭo otaritvā sarīre paṭimucci¹⁵, tāvad eva atṭha-
 parikkhāradharo iriyāpathasampanno vassasatikathero¹⁶ viya

¹ B^d mama sahāyassa, C^k omits me. ² B^d ajjesa corr. to ajjesa, C^k ajjo. ³ B^d ca. ⁴ B^d -nne. ⁵ āgacchati - - - purohito wanting in C^s. ⁶ B^d adds ayaṃ.
⁷ C^k satte, C^s satto? ⁸ C^k dvisahassadīpaparivāraṃ, C^s -ssadīpaparivāraṃ corr. to -vārānaṃ. ⁹ B^d adds ekappahāreṇeva. ¹⁰ B^d janṇ-, C^s jannu- corr. to janṇu-. ¹¹ B^d asarītvā in the place of na sarī. ¹² B^d rathavaram. ¹³ C^k suññādāni corr. to suññāni, C^s suññā dāni. ¹⁴ B^d -so. ¹⁵ C^k -mucchi, B^d -muñci. ¹⁶ B^d saṭhivassika.

hutvā iddhiyā ākāse uppatitvā Himavantapadese Nandamūla-
 pabbhāraṃ¹ agamāsi. Bodhisatto dhammena rajjaṃ kāresi,
 yasamahantatāya pana yasena pamatto hutvā cattālīsa vassāni
 Darīmukhaṃ na sari, cattālīsatiṃ² pana saṃvacchare taṃ
 5 saritvā³ „mayhaṃ sahāyo Darīmukho nāma atthi, kahaṃ nu
 kho so“ ti taṃ daṭṭhukāmo ahosi. So tato paṭṭhāya antepure
 pi parisamajjhe pi „kahaṃ nu kho mayhaṃ sahāyo Darī-
 mukho⁴, yo⁵ me tassa vasanaṭṭhānaṃ katheti⁶ mahantam assa⁷
 yasaṃ dassāmiti“ vadati. Evaṃ⁸ tassa punappunaṃ taṃ sa-
 10 rantass⁹ eva aññāni¹⁰ dasa saṃvaccharāni atikkantāni. Darī-
 mukho paccekabuddho pi paññāsavassaccayena āvajjanto¹⁰
 „maṃ kho sahāyo saratīti“ űatvā „idāni so mahallako¹¹ putta-
 dhītādīhi vuddhippatto, gantvā dhammaṃ kathetvā pabbā-
 jessāmi tan¹²“ ti iddhiyā ākāsenāgantvā uyyāne otaritvā su-
 15 vaṇṇapaṭimā viya silāpaṭṭe nisīdi. Uyyānapālo taṃ disvā
 upasaṃkamitvā „bhante kuto tumhe ethā“ 'ti pucchi. „Nan-
 damūlakapabbhāro“ ti. „Ko nāma tumhe“ ti. „Darīmukha-
 pacceko¹³ nāmāhaṃ āvuso“ ti. „Bhante amhākaṃ rājānaṃ
 jānāthā¹⁴“ 'ti. „Āma¹⁵, gihikāle no sahāyo“ ti. „Bhante,
 20 rājā tumhe daṭṭhukāmo, kathemi 'ssa¹⁶ tumhākaṃ āgatabhā-
 van¹⁷“ ti. „Gaccha kathehīti“. So gantvā¹⁸ tassa āgantvā
 silāpaṭṭe nissinnabhāvaṃ rañño kathesi. Rājā¹⁹ „āgato kira
 me sahāyo, passissāmi nan²⁰“ ti rathaṃ āruyha mahantena
 parivārena uyyānaṃ gantvā paccekabuddhaṃ vanditvā paṭi-
 25 santhāraṃ katvā ekamantaṃ nisīdi. Atha naṃ paccekabuddho
 „kiṃ Brahmaḍatta dhammena rajjaṃ kāresi, agatigamanaṃ
 na gacchasi, dhanatthāya lokāṃ na pīlesi, dānādīni puññāni

¹ C^o -laṃpa-, B^d -lakapa-. ² C^k -same, C^o -same corr. to -satime, B^d -sātik-
 kame. ³ B^d -retantaritvā atite so taṃ saritvā. ⁴ B^d adds ti na. ⁵ C^k so, C^o
 so corr. to yo. ⁶ C^o B^d -si. ⁷ B^d -taṃ, omitting assa. ⁸ C^k evan. ⁹ B^d
 adds pi. ¹⁰ C^k āvajje-. ¹¹ C^k -kā. ¹² B^d -nan. ¹³ B^d -kho-. ¹⁴ C^k -na-.
¹⁵ B^d adds jānāmi. ¹⁶ B^d tassa. ¹⁷ B^d -vaṃ kathessanti. ¹⁸ B^d sādhu
 ti vatvā taritaturito va in the place of gantvā. ¹⁹ B^d taṃ sutvā rājā. ²⁰
 C^o tan?

karosīti“ ādini vadanto paṭisanthāraṃ katvā „Brahmadatta, mahallako si, etarahi kāme pahāya pabbajitum te samayo“ ti vatvā tassa dhammaṃ desento paṭhamam gātham āha:

1. Paṃko ca kāmā palipā¹ ca kāmā

bhayaṇ ca m-etaṃ² timūlaṃ pavuttaṃ,

rajo ca dhūmo ca mayā pakāsita³,

hitvā tuvaṃ pabbaja Brahmaddattā⁴ ti. 14.

Tattha paṃko ti udaye jātāni tiṇasevālaṇakumudagacchādini⁵ adhippetāni, yathā hi udakaṃ tarantaṃ laggāpentī tathā saṃsārasāgaraṃ tarantassa yogāvaccarassa pañcakāmaguṇā sabbe vā pana vatthukāmākilesakāmā laggāpana-
vasena paṃko nāma, imasmim hi pana paṃke āsatta⁶ visatta devāpi manussāpi
tiracchānāpi kilamanti⁷ paridevanti, palipā⁸ ca kāmā ti palipo vuccati ma-
hākaddamo yamhi laggā sūkaramigādayo pi⁹ sīhāpi vāraṇāpi attānaṃ uddha-
ritvā gantum na sakkonti, vatthukāmākilesakāmāpi taṃsarikkhatāya palipā¹⁰ ti
vuttā, paññāvanto pi hi satta tesu kāmesu sakim¹¹ laggakālato paṭṭhāya te kāme
padāletvā sīghaṃ utṭhāya akūṭānaṃ apalibodhaṃ ramaṇiyaṃ pabbajjāṃ upa-
gantum na sakkonti, bhayaṇ ca metan ti bhayaṇ ca etaṃ makāro vyañjana-
sandhivasena vutto, timūlaṃ ti tīhi mūlehi paṭiṭṭhitaṃ¹² viya acalaṃ, bala-
vabbhayaṃ¹³ etaṃ nāmaṃ, pavuttaṃ ti mahārāja ete kāmā nāma diṭṭhadhammi-
kasamparāyikassa attānuvādaḥkassā c' eva¹⁴ dvattiṃsakammakaraṇapaṭṭha-
navutirigavasappavattassa¹⁵ ca bhayassa paccayaṭṭhena¹⁶ balavabbhayaṃ¹⁷ ti Bud-
dhapaccakabuddhasāvakehi c' eva sabbaññūbodhisattehi ca pavuttaṃ kathitaṃ
dīpitaṃ ti attho, athavā bhayaṇ ca metan ti bhayaṇ ca mayā etaṃ¹⁸ timū-
laṃ¹⁹ pavuttaṃ ti evam ettha attho daṭṭhabbo yeva, rajo ca dhūmo cā²⁰ ti
rajadhūmasadisattā rajo ti²¹ dhūmo ti ca mayā pakāsita, yathā hi²² sunahā-
tassa²³ suvilittālaṃkatassa²⁴ purisassa sarīre sukhumarajam patitaṃ tam puri-
saṃ dubbaṇṇaṃ sobhārahitaṃ²⁵ kilīṭṭhaṃ karoti evam eva iddhiḥbalena ākāseṇa
gantvā²⁶ cando viya²⁷ suriyo viya ca loke paññātāpi²⁸ sakim kāmaraḥassa anto-
patitakālato²⁹ paṭṭhāya guṇavaṇṇagūṇasobhāgūṇasuddhitaṃ³⁰ upahatattā dub-
baṇṇā sobhārahita kilīṭṭhā yeva honti³¹, yathā ca dhūmena, pahaṭakālato³² paṭ-
ṭhāya supārisuddhā³³ bhittikālavaṇṇā honti³⁴ evam evam³⁵ atipārisuddhañā-

¹ Bā -po. ² Ck^s metan. ³ Bā -to. ⁴ Bā -nila-. ⁵ Bā -ttavi-. ⁶ Bā adds rodanti. ⁷ Ck^s omits pi. ⁸ Ck^s sakī, C^s ti corr. to sakim, Bā sakī. ⁹ Bā paṭiṭṭhāṃ. ¹⁰ Ck^s cevaṃ, C^s yeva. ¹¹ Ck^s -rogavayappattassa, Bā -nāchanavutiyoga-vasappavattassa. ¹² Ck^s -ṭṭhona, Bā -yathena. ¹³ Bā balavakarabhayaṃ. ¹⁴ Bā etaṃ. ¹⁵ C^s omits tim-. ¹⁶ Bā adds ca. ¹⁷ Ck^s ti. ¹⁸ Bā sunhāta. ¹⁹ Bā -littālaṃ-. ²⁰ C^s sobhārahitaṃ, Bā so arahitaṃ. ²¹ Bā āgantvā. ²² Bā adds ca. ²³ Bā paññāyitāpi. ²⁴ Ck^s -kāle tato. ²⁵ Bā -guṇasovādinaṃ phala-vasosādiguṇasuddhinaṃ. ²⁶ Bā adds guṇavināsapattā. ²⁷ Bā -hata-. ²⁸ Bā -dāhāpi. ²⁹ Bā -ṇṇo hoti. ³⁰ Bā eva.

nāpi¹ kāmādhūmena pahaṭakālato paṭṭhāya guṇavīnāsappattiyā mahājanamajjhe
kālakaḥ va hutvā paññāyanti, itī rajadhūmasarikkhataya ete kāmā rajo ca dhūmo
cā 'ti mayā tuyhaṃ pakāsitā, tasmā ime² kāme hitvā³ tvaṃ pabbaja Brahma-
dattā 'ti rājānaṃ pabbajjāya ussāheti⁴.

5 Tam sutvā rājā kilesehi attano baddhabbhāvaṃ kathento
dutiyaṃ gātham āha:

2. Gatito⁵ ca ratto ca adhimucchito⁶ ca
kāmesv-āhaṃ brāhmaṇa, bhīmsarūpaṃ⁷

taṃ n' ussahe jīvikattho pahātum,

10 kāhāmi puññāni anappakānīti. 15.

Tattha gatito⁵ ti abhijjhāyāpādaḥ kaṭṭhena⁸ baddho, ratto ti pa-
katijahāpanena rāgena ratto, adhimucchito⁶ ti atīviya mucchito⁹, kāme-
svāhaṃ ti duvidhesu pi kāmesu ahaṃ, brāhmaṇā ti paccekabuddhaṃ ālapati,
bhīmsarūpaṃ¹⁰ ti balavarūpaṃ, taṃ nussahe¹¹ jīvikattho pahātum ti
15 imāya jīvikāya atthiko ahaṃ¹² taṃ kāmāṃ pahātum na sakkomīti vadati, kā-
hāmi puññānīti dānasīlauposathakammasaṃkhātāni pana puññāni anappa-
kānīti bahūni karissāmīti. Evaṃ kilesakāmo nāma¹³ esa sakāma allinakālato¹⁴ paṭ-
ṭhāya apanetum na sakkā, yena saṃkiliṭṭhacitto mahāpuriso paccekabuddhe¹⁵
pabbajjāya guṇaṃ kathento¹⁶ pi pabbajitum na sakkomīti āha. Yo¹⁶ Dīpaṃ-
20 karapādamūle attano sabbhāvena¹⁷ nāpāna Buddhakārakadhamme vicinanto tati-
yaṃ¹⁸ nekkhammapāramitā¹⁹ diṣvā

Imaṃ tvaṃ tatiyaṃ tava dāhaṃ katvā samādiya (Cfr. vol. I, 21.)

nekkhamme¹⁹ pāramitā²⁰ gaccha yadi bodhiṃ pattum icchasi

Yathā andughare puriso ciravuttho dukhaddito

25 na tattha rāgaṃ abhijānati²¹ muttīm yeva gavesati

Tath' eva tvaṃ sabbabhavaṃ passa andughare viya

nekkhammābhīmukho²² hutvā sambodhiṃ pāpuṇissasīti²³

evaṃ nekkhamme guṇaṃ parikkhesi so aṇṇa paccekabuddhena pabbajjāya vaṇṇaṃ
vatvā kilese chaddetvā²⁴ samaṇo hobhīti vuccamāno nāhaṃ kilese chaddetvā sa-
30 maṇo bhavitum sakkomīti vadati. Imasmiṃ kira loke atṭha ummattakā nāma,
tenāhu porāṇā: atṭha puggalā ummattakasaññāni paṭilabhaṃti, kāmummattako

¹ Cks -suddhā-. ² Cks imehi. ³ Bḍ jahitvā. ⁴ Bḍ -haṃ janeti. ⁵ so Cks for
gathito? Bḍ gaṇṭhito or gaṇṭhito? ⁶ Bḍ -muñcīto. ⁷ Cks bhīmsa-, Bḍ bhīsa-. ⁸ Cks
-gan dhena, Bḍ abhijjhakāyagaṇṭhenana. ⁹ Bḍ muñjito. ¹⁰ Ck bhīmsanarū-, C
bhīmsa-. ¹¹ Pḍ taṃ nussahe ti taṃ duvidhaṃ pi kāmāṃ na ussāhāmi na sakkomīti.
¹² Cks ahaṃ. ¹³ Ck allinā-, Bḍ allana-. ¹⁴ Pḍ -ddhena. ¹⁵ Bḍ -tenāpi. ¹⁶ Bḍ yoyaṃ
mahāpuriso. ¹⁷ Bḍ attani sambhavana. ¹⁸ Ck -nantantiyaṃ. ¹⁹ Bḍ nekkhamma.
²⁰ Cks -mī, Pḍ pāramitā. ²¹ Cks rāgaṃhi janeti, Bḍ rāgaṃ janeti. ²² Bḍ nik-
khamā. ²³ Ck Bḍ -tīti ²⁴ Bḍ chinditvā.

lobhavasagato¹, kodhumattako vihesāvasagato², diṭṭhumattako vipallāsava-
gato¹, mohummattako aññāvasagato¹, yakkhumattako yakkhavasagato¹,
pittummattako pittavasagato¹, surummattako pānavasagato¹, vyasanummattako
sokavasagato¹ ti, imasu aṭṭhasu ummattakesu Mahāsatto imasmīm jātake kāmum-
mattako hutvā lobhavasagato¹ pabbajjāgūṇaṃ³ na aññāsi. Evaṃ⁴ anattakāra- 5
kaṃ pan' imaṃ⁵ guṇaparidhamsakeṃ lobhaṃ jñeṃ⁶ kasmā⁷ sattā pari-
muñcituṃ⁸ na sakkontīti: anamatagge saṃsāre anekāni kappakoṭṭisatasahas-
sāni ekato vaḍḍhitabhāvena⁹, evaṃ sante pi taṃ paṇḍitā appassādā kāmā ti
ādināṃ anekesaṃ paccavekkhaṇānaṃ vasena pajahanti.

Ten' eva Darimukkho paccekabuddho Mahāsattena „pab- 10
bajitum na sakkomīti“ vutte pi dhuranikkhepaṃ akatvā utta-
rim pi ovadanto¹⁰

1. Yo atthakāmassa hitānukampino
ovajjamāno na karoti sāsanaṃ
idam eva seyyo iti maññamāno 15
punappunaṃ gabbham upeti mando. 16. (Dhp. v. 325.)
2. So ghorarūpaṃ nirayaṃ upeti
subhāsubhaṃ muttakarīsapurāṃ,
sattā¹¹ sakāye¹² na jahanti giddhā
ye¹³ honti kamesu avītarāgā ti 17. 20

dve gāthā āha.

Tattha atthakāmassā 'ti vaḍḍhikāmassa¹⁴, hitānukampino ti hitena
muducittena anukampantassa, ovajjamāno ti ovaḍḍyamāno, idameva seyyo
ti yaṃ attanā gahitaḥaṇaṃ aseyyaṃ¹⁵ anuttamaṃ¹⁶ pi samānaṃ taṃ idam
eva seyyo iti maññamāno, mando ti so¹⁷ aññānī¹⁸ puggalo mātukucchiyā 25
vāsaṃ nātikkamati. punappunaṃ gabbham upeti yevā 'ti attho, so gho-
rarūpaṃ ti mahārāja so mando taṃ mātukucchiṃ upento ghorarūpaṃ dāruṇa-
jātikaṃ nirayaṃ upeti nāma, mātukucchi hi nīrassādaṭṭhena idha nirayo vutto,
Catukunḍikanirayo¹⁹ nāma kataro ti²⁰ vutto, mātukucchiṃ eva vattum vaṭṭati,
Avīcimānīraye nibbattasattassa hi aparāparaṃ ādhāvanaparidhāvanaṃ hoti yeva, 30
tasmā taṃ²¹ Catukunḍikanirayo²² ti vattum na labbhati, mātukucchiyaṃ pana

¹ B^d -saṃgato. ² B^d dosavasagato. ³ B^d -jjāyagūṇaṃ. ⁴ C^k add ma-
hāsatto. ⁵ B^d -kāriṇaṃ pana. ⁶ B^d jātakaṃ. ⁷ B^d tasmā. ⁸ C^k -muccitum,
B^d paricajjitum. ⁹ B^d bandhita-. ¹⁰ B^d adds dvegāthamāha. ¹¹ B^d omite
sattā. ¹² B^d sakāye. ¹³ B^d te. ¹⁴ B^d vaḍḍhitakā-. ¹⁵ B^d adds ajeṭhaṃ. ¹⁶
B^d anuttaram. ¹⁷ B^d yo. ¹⁸ C^k B^d aññānī, C^k -ni corr. to -ñī. ¹⁹ C^k -kud-
dhika-, B^d -kaṇṇika-. ²⁰ B^d adds hl. ²¹ C^k naṃ? ²² B^d -kaṇṇika-.

nava vā dasa vā māse catūhi pi¹ passehi ito c' ito ca gantuṃ² nāma na sakkā.
 atisambādhe okāse catukuṇḍena³ catusaṃkuṭṭiten' eva hutvā acchitabbaṃ, tasmā
 eva⁴ Catukuṇḍikaṇirayo⁵ ti vuccati, subhāsubhan ti subhānaṃ asubhaṃ⁶,
 subhānaṃ⁷ hi saṃsārabhīrukānaṃ yogāvacarakulaputtānaṃ mātukucchi ekantaṃ
 5 asubhasammato, tena vuttaṃ:

Ajaññaṃ jaññasammataṃ⁸ asuciṃ sucisammataṃ (Cfr. vol II p. 457.)
 nānakuṇapaparipūraṃ⁹ jaññaṃ rūpaṃ appasato.

Dhī-r-atthu 'maṃ āturaṃ pūtikāyaṃ

jegucchiyaṃ asuciṃ vyādhidhammaṃ,

10 ettha-ppamattā¹⁰ adhimucchitā¹¹ pajā

hāpenti¹² maggaṃ sugatūpapattiyā.

Sattā¹³ ti āsattā¹⁴ visattā¹⁵ laggā lagitā¹⁶, sakāye¹⁶ na jahantīti taṃ¹⁷
 mātukucchiṃ na pariccajanti, giddhā ti gathitā¹⁸, ye¹⁹ honti te ye kāmesu
 avitarāgā honti te etaṃ gabbhāvāsaṃ²⁰ na jahantīti.

15 Evaṃ Darīmaṃ paccekabuddho gabbhokkantimūlakaṃ²¹
 parihaṃmūlakaṃ ca dukkhaṃ dassetvā idāni gabbhavuṭṭhāna-
 mūlakaṃ²² dassetuṃ

5. Mīlhena littā ruhirena makkhitā

semhena littā upanikkhamanti,

20 yaṃ yaṃ hi kāyena phusanti tāvade

sabbaṃ asātaṃ dukkhaṃ eva kevalaṃ. 18.

6. Disvā vadāmi na hi aññato savaṃ²³,

pubbenivāsaṃ bahukaṃ sarāmaṃ

diyaddhagātham āha.

25 Tattha mīlhena littā ti mahārāja ime sattā mātukucchito nikkhamantā
 na catujātigandhaṃ vilimpitvā surabhimālaṃ pilandhitvā²⁴ nikkhamanti, purā-
 ṇagūthena pana makkhitā palibuddhā hutvā nikkhamanti, ruhirena makkhitā
 ti rattalohitacandanānulittāpi ca²⁵ hutvā na nikkhamanti, rattalohitamakkhitā
 pana hutvā nikkhamanti, semhena littā ti na cāpi²⁶ te²⁷ setacandanena
 30 vilittā²⁸ nikkhamanti, bahalapicchilasemhalittā²⁹ pana hutvā nikkhamanti,

¹ Bā omits pi. ² Bā vicarituṃ. ³ Bā -kaṇṇena. ⁴ Bā esa, Cā omits eva. ⁵

Cā -kuṇḍinirayo, Cā -kuṇḍinir-, Bā -kaṇṇikanir-. ⁶ Cā asu- corr. to su-. ⁷ Cā
 -nam corr. to -naṃ, Bā -nañ. ⁸ Cā -samānaṃ? Cā -samānaṃ? corr. to sam-
 mānaṃ, Bā -saṃkhātaṃ. ⁹ Bā -papūritaṃ. ¹⁰ Cā etta-, Cā etta- corr. to ettha-.

¹¹ Bā -mucci-. ¹² Cā bahenti, Cā bahenti corr. to jāpenti? ¹³ Bā tattha sattā.

¹⁴ Cā as-. ¹⁵ Bā laggitā ti. ¹⁶ Bā sattāye. ¹⁷ Bā jahantīti sattā ye na jahanti te.

¹⁸ Bā gaddhitā. ¹⁹ Bā te. ²⁰ Bā gabbha-. ²¹ Bā -kaṇṇa. ²² Cā gabbha-
 ṭhāna-. ²³ Cā saccam. ²⁴ Bā -tvāna. ²⁵ Bā va. ²⁶ Bā ca. ²⁷ Bā omits te.

²⁸ Bā -candanalittā. ²⁹ Bā bahalapittase-.

itthīnaṃ hi gabbhavuṭṭhānakāle etāni asucīni nikkhamanti, tāvade¹ ti tasmīṃ samaye, idaṃ² vuttaṃ hoti: mahārāja ime sattā tasmīṃ mātukuechito nikkhamana-samaye evaṃ mīlhādilitā nikkhamantā yaṃ yaṃ nikkhamanamaggaṃ padesaṃ vā hatthaṃ vā pādaṃ³ vā phusanti taṃ sabbaṃ asātaṃ⁴ amadhurāṃ keva-lam asammissaṃ⁵ dukkham eva phusanti, sukhaṃ nāma tesāṃ⁶ tasmīṃ sa-maye n' atthi⁶, disvā vadāmi na hi aññato savaṇ ti mahārāja ahaṃ imāṃ ettakaṃ vadanto na aññato savaṇ⁷ aññassa⁸ samaṇassa vā brāhma-ṇassa vā⁹ sutvā vadāmi attano pana paccekabodhiñāpāna¹⁰ disvā paṭivijjhivā paccakkhaṃ katvā vadāmīti attho, pubbenivāsaṃ bahukaṃ¹¹ ti idaṃ attano ānubhāvaṃ dassento āha, idaṃ vuttaṃ hoti: mahārāja ahaṃ¹² hi pubbe ni-vutthakhandhapaṭipāṭisaṃkhātāṃ¹³ pubbenivāsaṃ bahūṃ¹⁴ sarāmi, satasahassa-kappādhikāni dve asaṃkheyyāni sarāmiti.

Idāni Satthā abhisambuddho hutvā „evaṃ so paccekabuddho rājānaṃ subhāsita-kathāya¹⁵ saṃgaṇhīti¹⁶“ vatvā osāne upaḍḍha-gātham abhāsi¹⁷:

6^b. Citrāhi gāthāhi subhāsītāhi

Darimukho nījhapayī¹⁸ Sumedhan ti. 19.

Tattha citrāhīti anekatthasannissitāhi, subhāsītāhīti sukathitāhi, Da-rimukho nījhapayī¹⁹ Sumedhan ti bhikkhave so Darimukho²⁰ pacceka-buddho taṃ Sumedhaṃ sundarapaññaṃ²¹ kāraṇākāraṇajānanasamatthaṃ rājānaṃ²⁰ nījhapayī nāpesi²² attano²³ vacanaṃ gaṇhāpesīti attho.

Paccekabuddho²⁴ kāmesu dosaṃ dassetvā attano²⁵ vaca-naṃ²⁵ gāhāpetvā „mahārāja, idāni pabbaja²⁶ vā mā vā, mayā pana tuyhaṃ kāmesu ādīnavo²⁷ pabbajjāya ca ānisaṃso kathito, tvaṃ appamatto hohīti“ vatvā suvaṇṇarājahaṃso viya ākāse²⁵ uppatitvā valāhakagabbhaṃ maddanto Nandamūlakapabbhāram²⁸ eva gato. Mahāsatto dasanakhasamodhānasamujjalaṃ añjaliṃ sirasmiṃ ṭhapetvā namassamāno ṭhatvā tasmīṃ dassanavisa-

¹ Bđ tāvadevā. ² Bđ gattaṃ. ³ C^s asisātaṃ, Bđ āsataṃ corr. to asataṃ. ⁴ C^s -ssa, Bđ asucimissaṃ. ⁵ Bđ nesaṃ. ⁶ Bđ natthīti. ⁷ Bđ pavāṃ. ⁸ C^s add vā. ⁹ Bđ adds santikā. ¹⁰ Bđ -buddha-. ¹¹ C^k bahulaṃkan, C^s bahulatan corr. to -lakan. ¹² Bđ ayaṃ. ¹³ Bđ pubbe pi vuṭṭhakhandhe paṭisaṃkhātāṃ. ¹⁴ C^k bahu, C^s bahu corr. bahuṃ, Bđ bahu corr. to bahukaṃ. ¹⁵ Bđ -gāthāya. ¹⁶ C^k -hīmīti, C^s -gaṇahīti, Bđ -gaṇīti. ¹⁷ Bđ -thamāha. ¹⁸ Bđ nījhaparim. ¹⁹ C^k nījhapayim, C^s nījhapayī, Bđ nījhapari. ²⁰ Bđ -kha. ²¹ C^k adds nāpaṇ, C^s nāpa. ²² Bđ saññāpesi. ²³ C^k adds va. ²⁴ C^s sambuddho. ²⁵ Bđ vaca-naṃ. ²⁶ C^s pabbajja, Bđ pabbajjam. ²⁷ C^s ādīnavam, Bđ ādīnavo. ²⁸ C^s -lapa-.

yaṃ¹ atīte² jeṭṭhaputtam pakkosāpetvā rajjam paṭicchāpetvā³
mahājanassa rodantassa paridevantassa⁴ kāme pahāya Hima-
vantam pavisitvā paṇṇasālam māpetvā isipabbajjam pabbajītvā
nacirass⁵ eva abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā āyupari-
5 yosāne Brahmaloṇḍapago ahoṣi⁶.

Satthā imam desanam⁶ āharitva saccāni pakāsetvā jātakaṃ sa-
modhānesi: (Saccapariyosāne bahū⁷ sotāpānnādayo ahesum) „Tadā
rājā⁸ aham eva ahoṣin⁹ ti. Darimukha jātakaṃ¹⁰.

4. Nerujātaka.

- 10 Kākolā kākasamghā cā 'ti. Idam Satthā Jetavane vi-
haranto aññataram bhikkhum ārabba kathesi. So kira Satthu
santike kammaṭṭhānam gahetvā ekam paccantagāmaṃ agamāsi. Ma-
nussā tassa iriyāpathe paṣiditvā tam bhojetvā paṭiññam gahetvā araññe
paṇṇasālam kāretvā¹¹ tattha vasāpesum, ativiya c' assa¹² sakkāram
15 karimsu. Ath' eke¹³ sassatavādā āgamimsu¹⁴. Te nesam¹⁵ vacanam
sutvā theram vissajjetvā sassatavāde gahetvā tesam yeva¹⁶ sakkāram
karimsu. Tato ucchedavādā āgamimsu. Te sassatavāde vissajjetvā
ucchedavāde¹⁷ gaṇhimsu. Ath' aññe acelakā āgamimsu. Te ucche-
davāde vissajjetvā acelakavādā¹⁸ uggaṇhimsu¹⁹. So tesam guṇā-
20 guṇam ajānantānam manussānam santike dukkheṇa vasitvā vuttha-
vasso pavāretvā Satthu santikaṃ gantvā katapaṭisanthāro „kaham
vassam vuttho sīti“ vutte „paccantam nissāya bhante“ ti vatvā „su-
kham vuttho sīti“ puṭṭho „bhante guṇāguṇam ajānantānam santike
dukkham vuttho 'smīti“ āha. Satthā „bhikkhu, porāṇakapaṇḍitā
25 tiracchānāyoniyaṃ nibbattāpi guṇāguṇam ajānantehi saddhim ekadiva-
sam pi na vasiṃsu, tvaṃ attano guṇāguṇam ajānantṭhāne kasmā va-
sīti²⁰“ vatvā tena yācito atītam āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjam kārente
Bodhisatto suvaṇṇaḥamsayoniyaṃ nibbatti, kantiṭṭhabhā-

¹ C^o -visamyaṃ, B^d -visaye. ² B^d atikkante. ³ B^d -cchādetvā. ⁴ B^d -tasseeva.
⁵ B^d -si. ⁶ B^d dhammade-. ⁷ C^o add hi. ⁸ B^d adds pana. ⁹ B^d eva,
omitting ahoṣin. ¹⁰ B^d adds tatiyaṃ. ¹¹ B^d katvā. ¹² C^o etassa. ¹³ B^d
athaññe. ¹⁴ B^d ag-. ¹⁵ B^d tesam. ¹⁶ B^d tesaññeva. ¹⁷ B^d -dam. ¹⁸ B^d
acelakānam. ¹⁹ B^d gaṇhisu. ²⁰ C^o casīti, B^d vasaṣīti.

tāpi 'ssa atthi, te Cittakūṭapabbate vasantā Himavantapadese¹ sayamjātasālīm khādanti. Te ekadivasam tattha caritvā Cittakūṭam āgacchantā antarāmagge ekaṃ Nerum nāma kañcana-pabbataṃ disvā tassa matthake nisīdīmsu. Tam pana pabbataṃ nissāya vasantā² sakunā³ catuppādā ca⁴ gocarabhūmiyaṃ 5 nānāvanna honti, pabbataṃ pavitṭhakālato paṭṭhāya tass' obhāsena suvaṇṇavaṇṇā va⁵ honti. Tam disvā Bodhisattassa kaniṭṭho kāraṇaṃ ajānitvā „kin⁶ nu kho ettha kāraṇaṃ“ ti bhātara⁷ saddhiṃ sallapanto dve gāthā abhāsi:

1. Kākolā kākasaṃghā ca mayaṇ⁸ ca patataṃ⁹ varā 10
sabbe va sadisā homa imaṃ āgama pabbataṃ. 20.
2. Idha sihā ca vyagghā ca sigālā ca migādhamā
sabbe va sadisā honti, ayaṃ ko nāma pabbato ti. 21.

Tattha kākolā ti vanakākā, kākasaṃghā ti pakatikakāghaṭṭā¹⁰ patataṃ¹¹ varā ti pakkhiseṭṭhā, sadisā homā 'ti samavaṇṇā homa. 15

Tassa vacanaṃ sutvā Bodhisatto tatiyaṃ gātham āha:

3. Imaṃ Nerū¹² 'ti jānanti manussā pabbatuttamaṃ,
idha vaṇṇena sampannā vasanti sabbapāṇino ti. 22.

Tattha idha vaṇṇena 'ti imasmīṃ Nerupabbate obhāsena vaṇṇasampannā hutvā. 20

Tam sutvā kaniṭṭho sesagāthā āha:

4. Amānanā¹³ yattha¹⁴ siyā santāna¹⁵ vā vimānanā¹⁶
hīnasammānanā¹⁷ vāpi na tattha vasa divase¹⁸. 23.
5. Yattha alaso¹⁹ dakkho ca sūro bhīru ca pūjiyā
na tattha santo nivasanti avisesakare nage²⁰. 24. 25

¹ Bā -ppa-. ² Ck -tam, C^o -tam corr. to -tā. ³ Ck -ṇo, C^o -no corr. to -ṇā? Bā saguṇasaṃghā ca. ⁴ Ck^o omit ca ⁵ Bā ca. ⁶ Bā kīm. ⁷ Bā ābhayena. ⁸ Bā -yam. ⁹ Ck panataṃ, C^o pananaṃ? Bā pathataṃ. ¹⁰ C^o pakatikakaghaṭṭā corr. to kākaghaṭṭā, Bā pakatikā kākā. ¹¹ Ck^o pattaṃ. ¹² Bā nerun. ¹³ Ck amānanā, C^o amānatā? Bā amānana. ¹⁴ Bā ssattha. ¹⁵ Ck sattāna, Bā santānaṃ. ¹⁶ Ck pimā-, Bā cimā-. ¹⁷ Ck -sammāṇā, Bā tiṇasammānanā. ¹⁸ Ck tivase, C^o nītivase corr. to nīvase, Bā casa tivase. ¹⁹ Ck adds va, C^o va corr. to ca. ²⁰ C^o -kare nage, Bā -karo naro.

6. Nāyaṃ Neru vibhajati¹ hīnamukkatthamajjhime,
avisesakaro Neru, handa Neruṃ jahāmase ti. 25.

Tattha paṭhamagāthāy' attho²: yattha santānaṃ³ paṇḍitānaṃ⁴ sīlasam-
pannānaṃ mānaṇassa abbhāvena amānaṇā⁵ vā avamānavasena vimānaṇā⁶ vā hīnā-
5 naṃ⁷ vā dussīlānaṃ sammānaṇā⁸ siyā tattha divasam pi⁹ na vaseyya, pūjīyā
ti ete ettha ekasadisāya¹⁰ pūjāya¹¹ pūjanīya¹² honti, samakam sakkāraṃ labhanti,
hīnamukkatthamajjhime ti jātigottakulapadesasīlācārāṇāpādihi¹³ hīne¹⁴ ca
majjhime ca ukkaṭṭhe ca ayaṃ na vibhajati¹⁵, handa 'ti vavassaggattho¹⁶
nīpāto, jahāmase ti pariccajāma.

- 10 Evaṃ ca pana vatvā ubho pi te haṃsā uppatitvā Citta-
kūṭam eva gatā.

Satthā imaṃ desanaṃ¹⁷ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam sa-
modhānesi: (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphale patitṭhahi)
„Tadā kaniṭṭhahamso Ānando ahosi, jeṭṭho¹⁸ aham eva“ 'ti. Neru-
15 jātakam¹⁹.

5. Āsāmkajātaka.

Āsāvati nāma latā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto
purāṇadutiyaikapalobhanam ārabha kathesi. Vatthum Indriya-
jātaka āvibhavissati. Idha pana Satthā tam bhikkhum²⁰ „saccam
20 kira tvaṃ ukkaṇṭhito“ ti pucchitvā „saccam bhante“ ti vutte „kena²¹
ukkaṇṭhāpito sīti“ „purāṇadutiyaikāya bhante“ ti vutte „samaṇa, esā
itthi tuyham anattakārikā, pubbe pi tvaṃ etaṃ nissāya caturaṅginim²²
senaṃ cajitvā²³ Himavantapadese²⁴ mahantaṃ dukkhaṃ anubhavanto
tīni samvaccharāni vasīti“ vatvā atītaṃ āhari:

- 25 Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente
Bodhisatto Kāsīgāme brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto

¹ Ck -sī, Bđ vijānāti. ² Bđ -thāyamattho. ³ Ck sattānaṃ, Bđ sandhānaṃ.
⁴ Ck sammatā? Bđ samānaṇā. ⁵ Ck divasāmapī, Bđ navase in the place of
divasampi. ⁶ Bđ ekapariyāsa. ⁷ Ck pūjāni, C² pūjāni corr. to pūjāya. ⁸ Ck
adds yā, C² kā. ⁹ Ck -desamsīlācārāṇā-, Bđ -gottasīlapadesa-. ¹⁰ Ck hīnena,
C² hīnena corr. to hīne. ¹¹ Bđ jānāti. ¹² Ck vavasa-, Bđ codanatto. ¹³ Bđ
dhammade-. ¹⁴ Bđ jeṭṭhakahamso pana. ¹⁵ Bđ adds catuttham. ¹⁶ Bđ adds
pakkosāpetvā. ¹⁷ Ck ke, C² ke corr. to kena. ¹⁸ Ck -nī, Bđ -nī, C² -ni corr.
to -nīm. ¹⁹ Ck jīyitvā, C² pasitvā. ²⁰ Bđ -ppa-.

Takkasilāya¹ uggaṇhitasippo isipabbajjam pabbajitvā vanamūla-
 phalāhāro abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā Himavanta-
 padese² vasi. Tasmim kāle eko puññasampanno satto Tāva-
 tiṃsabbhavanā³ cavitvā tasmim ṭhāne padumasare ekasmiṃ
 padumagabbhe dārikā hutvā nibbatti, sesapadumesu purāṇa- 5
 bhāvaṃ patvā patantesu pi taṃ mahākucchikaṃ hutvā tiṭṭhat⁴
 eva. Tāpaso nahāyitum⁵ gato taṃ disvā „aññesu padumesu
 patantesu pi idaṃ mahākucchikaṃ hutvā tiṭṭhati, kin nu kho
 kāraṇaṃ“ ti cintetvā udakasāṭikaṃ⁶ nivāsetvā taranto gantvā
 taṃ⁷ padumaṃ vivaritvā⁸ taṃ dārikaṃ disvā dhītusaññaṃ⁹ 10
 uppādetvā paṇṇasālaṃ ānetvā paṭijaggi. Sā aparabhāge soḷa-
 savassuddesikā¹⁰ hutvā abhirūpā ahosi uttamarūpadharā atik-
 kantā mānusaṃ vaṇṇaṃ¹¹ appattā devavaṇṇaṃ. Tadā Sakko
 Bodhisattassa upatṭhānaṃ āgacchati. So dārikaṃ disvā „kuto
 esā“ ti pucchitvā laddhaniyāmaṃ¹² sutvā „imissā kiṃ laddhuṃ 15
 vattatīti“ pucchi. „Nivāsanaṭṭhānaṃ vatthālaṃkārabhojana-
 vidhānaṃ mārisā“¹³ ti. So „sādhū bhante“ ti tassā vasaṇaṭ-
 ṭhāya¹⁴ phalikapāsādaṃ māpetvā dibbasayanaṃ dibbavatthālaṃ-
 kāraṃ dibbannaṇāni¹⁵ māpesi. So pāsādo tassā abhirū-
 hanakāle¹⁶ otaritvā bhūmiyaṃ patitṭhāti abhirūḷhakāle¹⁷ laṃ- 20
 ghitvā ākāse tiṭṭhati¹⁸. Bodhisattassa vattapaṭivattaṃ kuru-
 mānā pāsāde vasi. Taṃ eko vanacarako¹⁹ disvā „ayaṃ vo²⁰
 bhante kiṃ hotīti“ pucchitvā „dhītā me²¹“ ti sutvā Bārāṇa-
 siṃ gantvā „deva mayā Himavantapadese evarūpā nāma
 ekassa tāpasassa dhītā tiṭṭhā“ ti rañño ārocesi. So savana- 25
 samsaggen²² eva bajjhितvā vanacaram²³ maggadesikaṃ katvā
 caturaṅginiyā senāya taṃ ṭhānaṃ gantvā khandhāvāraṃ nive-
 setvā²⁴ vanacarakaṃ²⁵ ādāya amaccaparivuto²⁶ assamapadaṃ

¹ Bđ -yaṃ. ² Bđ -ppa-. ³ Bđ -nato. ⁴ Bđ nhā-. ⁵ Bđ -ṭa-. ⁶ Bđ omits taṃ.

⁷ Ck^a vicar-. ⁸ Ck^a dhīti-, C^a dhīti- corr. to dhītu, Bđ pitu-. ⁹ Ck^a -vassapade-.

¹⁰ Bđ atikkantamanussavaṇṇā. ¹¹ Bđ padumasarato mayā laddhan ti. ¹² Bđ

-naṭṭhānaṃ. ¹³ Bđ dibbaanna-. ¹⁴ Bđ -rūyhaṇa-. ¹⁵ Bđ āruhaṇā-. ¹⁶ Bđ adds

sā. ¹⁷ Bđ -riko. ¹⁸ Bđ te. ¹⁹ Bđ omits me. ²⁰ Bđ -carikaṃ. ²¹ Bđ nivā-.

²² Bđ -rikaṃ. ²³ Bđ amaccagaṇa-.

pavisitvā Mahāsattaṃ vanditvā¹ „bhante, itthiyo nāma brahmacariyassa malam², tumhākaṃ dhītaraṃ ahaṃ paṭijaggissāmīti“ āha. Bodhisatto pana „kin³ nu kho etasmiṃ padume“ ti āsaṃkaṃ katvā udakaṃ taritvā⁴ ānītabhāvena⁵ tassā kumārī-
 5 kāya Āsaṃkā ti nāmaṃ akāsi. So taṃ rājānaṃ⁶ „imaṃ ga-
 hetvā gacchā“⁷ ti ujukaṃ avatvā „mahārāja imāya kumārīkāya
 nāmaṃ jānanto gaṇhitvā gacchā“⁸ ti āha. „Tumhehi kathite
 ñassāmi⁹ bhante“ ti. „Ahaṃ¹⁰ na kathemi, tvaṃ nāmaṃ jā-
 nanto¹¹ gahe tvā yāhīti“. So „sādhū“¹² ti sampatiṇṇhitvā ito¹³
 10 paṭṭhāya amaccehi saddhiṃ „kinnāmā¹⁴“ nu kho esā¹⁵ ti nāmaṃ
 upadhāreti. So yāni dujjānāni nāmāni tāni kittetvā „asukā¹⁶
 nāma¹⁷ bhavissatīti“ Bodhisattena saddhiṃ kathesi. Bodhi-
 satto¹⁸ „na¹⁹ evaṃnāmā“²⁰ ti paṭikkhipati. Rañño²¹ nāmaṃ
 upadhārentass²² eva saṃvaccharo atīto²³. Hatthiassamanusse
 15 sīhādayo vālā²⁴ gaṇhanti, dīghajāṭīkakaripantho²⁵ hoti, makkhi-
 kaparipantho²⁶ va hoti, sītena kilamitvā bahū²⁷ maranti. Rājā
 „kim²⁸ me etāyā“²⁹ ti Bodhisattassa kathetvā pāyāsi³⁰. Āsaṃ-
 kākumārīkā phalīkavātapānaṃ vivaritvā³¹ atṭhāsi. Rājā naṃ³²
 disvā „mayāṃ tāva“³³ nāmaṃ jānitum na sakkoma, tvaṃ Hi-
 20 mavante yeva vasa, mayāṃ gamissāmā³⁴ ti āha. „Mahārāja,
 tvaṃ gacchanto mādisaṃ itthiṃ na labhissasi³⁵, Tāvatisade-
 valoke Cittalatāvane Āsāvati nāma latā atthi, tassā³⁶ phalassa
 abbhantare dibbapānaṃ nibbattaṃ³⁷, taṃ ekaṃ vāraṃ pivitvā³⁸
 cāttāro māse mattā hutvā dibbasayane sayanti, sā pana vas-

¹ Bā adds ekamantaṃ nisīditvā paṭisaṇḍhāraṃ katvā. ² Bā adds hoti. ³ Bā kim. ⁴ C^o kari- corr. to tari-, Bā otari. ⁵ C^o atīta-, C^o atīta- corr. to ānīta-, Bā ānīta-. ⁶ Bā mahārāja in the place of t. r. ⁷ Bā maññissāmi. ⁸ Bā adds te. ⁹ Bā adds va. ¹⁰ Bā tato. ¹¹ C^o kiṃ-. ¹² Bā -kaṇ. ¹³ C^o nāma corr. to nāmā. ¹⁴ C^o -tte. ¹⁵ Bā pana evaṃ nāmā na. ¹⁶ Bā adds tassā. ¹⁷ Bā adds tadā. ¹⁸ C^o vālā corr. to vālā, Bā vālā. ¹⁹ C^o -patto corr. to -pantho? Bā -paddho. ²⁰ C^o -patto corr. to -panthe? Bā -paddho. ²¹ C^o bahu, Bā bahumanussā. ²² C^o kim. ²³ Bā adds manussehi. ²⁴ Bā adds attānaṃ dassetvā. ²⁵ Bā taṃ. ²⁶ Bā tava. ²⁷ Bā adds me vacanaṃ saṇḍhī. ²⁸ Bā tassa. ²⁹ C^o -tti, C^o -tti corr. to -ttati. ³⁰ C^o pivisitvā.

sasahassee¹ vassasahassee² phalati, surāṣoṇḍā devaputtā³ 'ito phalaṃ labhissāma⁴ 'ti dibbapānapipāsā⁵ adhvāsetvā vassasahasasam nibaddham⁶ gantvā taṃ⁷ lataṃ 'āroga⁸ nu kho⁹ ti olokeṇti, tvaṃ pana ekasāṃvaccharen¹⁰ eva¹¹ ukkaṇṭhito, āsā-phalalābho nāma sukho, mā ukkaṇṭhīti¹² vatvā tisso 5 gāthā abhāsi:

1. Āsāvati nāma latā jātā Cittalatāvane,
tassā vassasahasasena ekaṃ nibbattate phalaṃ,
taṃ devā payirupāsanti tāva dūraphalaṃ satim¹³. 26.
2. Āsims¹⁴ eva tuvaṃ rāja, āsā phalavatī sukhā,
āsimseth¹⁵ eva¹⁶ so pakkhī¹⁷, āsimseth¹⁸ eva¹⁹ so dijo. 27.
3. Tassa cāsā²⁰ samijjhittha²¹ tāva dūragatā satī²²,
āsimse²³ eva tuvaṃ rāja, āsā phalavatī sukhā ti. 28.

Tattha Āsāvati²⁴ evaṇṇā²⁵ nāmikā²⁶, sā hi yasmā tassā phale āsā uppajjati tassā evaṇṇā nāmaṃ labhī²⁷, Cittalatāvane ti evaṇṇāmake uyyāne, tassim²⁸ kira uyyāne rukkalatādīnaṃ pabbā pavittapavittānaṃ²⁹ devānaṃ sarīra-vaṇṇaṃ cittaṃ³⁰ karoti, ten' assa Cittalatāvanan ti nāmaṃ jātāṃ, payirupāsanti³¹ punappunaṃ upenti³², āsimseva³³ 'ti āsimasāhi³⁴ yeva patthehi yeva mā āsacchedakaṃ³⁵ kammaṃ karohīti³⁶.

Rājā tassā kathāya³⁷ bajjhivā puna amacce sannipātetvā³⁸ 20 dasanāmaṃ³⁹ kāretvā nāmaṃ gavesanto aparam pi samvaccharaṃ vasi. Tassā dasanāmake pi nāmaṃ na hoti⁴⁰, asukaṃ⁴¹ nāmā 'ti vutte Bodhisatto paṭikkhipat⁴² eva⁴³. Puna rājā „kiṃ⁴⁴ me imāyā⁴⁵ 'ti pāyāsi. Sāpi⁴⁶ vātapāne ṭhatvā attānaṃ dassesi⁴⁷, Rājā „tiṭṭha tvaṃ⁴⁸, mayaṃ gamissāma⁴⁹ 25

¹ Bā -ssena. ² Ck -ssa, Bā omits vassa-. ³ Ck devatāputtā. ⁴ Bā -naṃ pi-.
⁵ Bā nibbandham. ⁶ Ck tā, Cā tā corr. to taṃ. ⁷ Bā ar-. ⁸ Ck ekaṃ-. ⁹ Bā duraphale pati. ¹⁰ Bā āsisattho ca. ¹¹ Ck Bā -i. ¹² Bā āsisatto ca. ¹³ Ck tassa vāsa, Cā tassa tavasā corr. to tassa cāsā, Bā tassā tassā. ¹⁴ Bā -jjhattha ¹⁵ all three MSS. satī. ¹⁶ Bā -makālatā. ¹⁷ Bā etaṃ nāmaṃ labhati. ¹⁸ Bā sabhā-, Ck omits pavittā. ¹⁹ Bā citraṃ. ²⁰ Bā upāsenti. ²¹ Bā āsisatthevā. ²² Bā āsisati. ²³ Bā āsaccheda. ²⁴ Bā adds vadati. ²⁵ Bā gāthāya. ²⁶ Bā -pātipetvā. ²⁷ Ck dasanāma, Bā dasanāmakam. ²⁸ Cā nā hoti, Bā nāhosi. ²⁹ Ck -ka. ³⁰ Ck -pīeva. ³¹ Ck kiṃ. ³² Bā adds puna. ³³ Bā adds taṃ diṣvā. ³⁴ Ck tvaṃ.

'ti āha. „Kasmā yāsi¹ mahārājā“ 'ti. „Tava nāmaṃ jānitum na sakkomīti“². „Mahārāja, kasmā nāmaṃ na jānissasi³, āsā⁴ nāma⁴ asamijjhanikā⁵ n' atthi⁶, eko⁷ bako pabbatamuddhani t̥hito⁸ attanā patthitaṃ labhi, tvaṃ kasmā na labhissasi⁹, adhi-
 5 vāsehi mahārājā“ 'ti. „Eko kira bako ekasmiṃ padumasare gocaraṃ gahetvā uppatitvā pabbatamatthake niliyi, so taṃ divasaṃ tatth' eva vasitvā punadivase cintesi: 'ahaṃ imasmiṃ pabbatamatthake sukhanisinno, sace ito anotaritvā¹⁰ etth' eva nisinno gocaraṃ gahetvā pāṇiyaṃ pivitvā imaṃ divasaṃ va-
 10 seyyaṃ bhadrakaṃ vata assā' 'ti, atha naṃ¹¹ divasaṃ eva Sakko devarājā asuranimmathanāṃ¹² katvā Tāvatisabbhavane devissariyaṃ laddho cintesi: 'mama tāva manoratho mattha-kaṃ patto, atthi nu kho araṇṇe koci aparipunnāmanoratho' ti¹³ upadhārento taṃ bakaṃ disvā 'imassa manorathaṃ mattha-
 15 kaṃ pāpessāmīti', bakassa nisinnat̥ṭhānato avidūre ekā nadī atthi, Sakko taṃ nadim¹⁴ oghapunnāṃ katvā pabbatamattha-kena pesesi, bako tatth' eva nisinno macche khāditvā pāṇiyaṃ pivitvā taṃ divasaṃ tatth' eva vasi, udakam pi bhassitvā gataṃ, evaṃ mahārāja bako pi tāya attano āsāya¹⁵ pha-
 20 laṃ labhi¹⁶, tvaṃ kasmā na labhissasīti¹⁷ vatvā āsimssethevā¹⁸ 'ti ādim āha.

Tattha āsimssethevā¹⁸ 'ti āsimsi yeva¹⁹, pakkhehi yuttatāya pakkhī²⁰ dvikkhattum jātātāya dviyo²¹, tāva dūragatā²² ti pabbatamatthakato macchānaṃ ca udakassa ca²³ dūrabhāvaṃ passa, evaṃ dūragatā²⁴ samānā²⁵ Sak-
 25 kassa ānubhāvena²⁶ bakassa āsā²⁷ pūritā yeva 'ti²⁸.

Rājā²⁹ tassa kathaṃ sutvā rūpe³⁰ bajjhitvā³¹ kathāya allīno gantum asakkonto³² amacce sannipātetvā satanāmaṃ³³ kāresi,

¹ B^d pāyasi. ² B^d -siti. ³ B^d āha. ⁴ B^d nāmaṃ. ⁵ C^s -jjhinikā, B^d āsamichanakkā nāma. ⁶ B^d adds me vacanaṃ suṇāhi. ⁷ B^d adds kira. ⁸ C^s t̥hito. ⁹ C^s -ssasīti. ¹⁰ B^d anacūretvā. ¹¹ B^d taṃ. ¹² B^d asuraṃni-. ¹³ B^d adds so. ¹⁴ C^k C^d nadī. ¹⁵ B^d āsā. ¹⁶ B^d labhati. ¹⁷ B^d āsimsatevā. ¹⁸ B^d āsisatthevā. ¹⁹ B^d āsisetha yeva. ²⁰ all three MSS. -i. ²¹ B^d diyo. ²² B^d -gatesa. ²³ C^k kañcassa, C^s -kañcassa. ²⁴ B^d -to. ²⁵ C^s samānā. ²⁶ B^d -ve. ²⁷ B^d āsain. ²⁸ C^s omīti sakkassa - - ti. ²⁹ B^d atha rājā. ³⁰ B^d evarūpe. ³¹ B^d adds tassā. ³² B^d adds rājā. ³³ B^d satamūnāmakaṃ.

satanānavasena¹ gavesantassāpi 'ssa² aññam samvaccharaṃ
atītaṃ. So tiṇṇaṃ samvaccharānaṃ accayena Bodhisattaṃ
opasaṃkamitvā „satanānavasena asukaṃ nāma³ bhavissati
bhante“ ti pucchi. „Na jānāsi mahārājā“ 'ti. So „gamissāma'
idāni⁴ mayam“ ti Bodhisattaṃ vanditvā pāyāsi. Āsankakumā- 5
rikā puna phalikavātapānaṃ⁵ nissāya t̥hitā⁶. Rājā taṃ⁷ disvā
„tvaṃ tiṭṭha, mayam gamissāma“ 'ti āha. „Kasmā mahārājā“
'ti. „Tvaṃ maṃ vacanen' eva santappesi⁸ na kāmaraṭṭiyā, tava
madhuravacane⁹ bajjhivā vasantassa mama tīṇi samvaccharāni
atikkantāni, idāni gamissāma¹⁰“ vatvā 10

4. Sampesi kho maṃ vācāya, na ca sampesi kammanā¹¹,
mālā sereyyakass' eva¹² vaṇṇavantā agandhikā¹³. 29.
5. Aphalaṃ madhuraṃ vācaṃ yo mittesu pakubbati¹⁴
adadaṃ¹⁵ avissajjaṃ¹⁶ bhogaṃ sandhi ten' assa jīraṭi. 30.
6. Yaṃ hi kayirā¹⁷ taṃ¹⁸ hi vade, yaṃ na kayirā¹⁷ na taṃ vade, 15
akarontaṃ bhāsamānaṃ parijānanti paṇḍitā. 31. (J. 363 v. 2.)
7. Balaṃ ca vata me khīṇaṃ, pātheyyaṃ ca na vijjati,
saṃke paṇuparodhāya¹⁹, handa dāni vajjāma' ahan ti 32.
imā gāthā abhāsi.

Tattha sampesīti santappesi pīnesi²⁰, sereyyakassā²¹ 'ti kaṇṭaka- 20
kuraṇḍakassa²², desanāsīsam ev' etaṃ²³, yaṃ kiñci pana suvaṇṇakuraṇḍakajīva-
sumanādikaṃ²⁴ aññam pi pupphaṃ agandhakaṃ²⁵ sabban taṃ sandhāy' evam
āha, vaṇṇavantā agandhikā ti yathā sereyyakādīnaṃ²⁶ mālā vaṇṇavantatāya
dassanena tappeti agandhatāya²⁷ gaudhena na tappeti evaṃ tvaṃ pi maṃ
dassanavacaneh' eva tappesi²⁸ na kammanā²⁹ ti dīpeti, adadaṃ ti bhadda³⁰ 25
yo³¹ imam nāma bhogaṃ dassamīti madhuravacanena vatvā taṃ bhogaṃ³²
adadanto avissajjanto³³ kevalaṃ madhuravacanam eva karoti tena saddhīṃ assa

¹ Bḍ -mahavasena. ² Cks -santāpissa. ³ Bḍ asukānāma, Cks -kanāmā. ⁴ Bḍ
-ma dñi. ⁵ Bḍ balikavimānavāta-. ⁶ Bḍ adds va. ⁷ C' taṃ corr to naṃ, Bḍ
naṃ. ⁸ Bḍ -tappessasi. ⁹ Bḍ -nena. ¹⁰ Bḍ -ssāmāti. ¹¹ Bḍ kammunā. ¹²
Bḍ sedeyyakasseva, C' sereyyakasseyyava. ¹³ Bḍ -dhakā. ¹⁴ Bḍ pakkappati.
¹⁵ C' addam, C' adam. ¹⁶ Bḍ visajjam. ¹⁷ Bḍ kariyā. ¹⁸ Bḍ tvaṃ. ¹⁹ Cks
saṃkhepanuparodhāya. ²⁰ Cks pīnesi, Bḍ nesi. ²¹ Cks -kāssā, Bḍ mālā sedeyya-
kassā. ²² Bḍ kuṇḍikaraṇḍakassa. ²³ Bḍ eva taṃ. ²⁴ Bḍ -karaṇḍakajayakusumādī-
²⁵ Bḍ -dhikam. ²⁶ Cks -kāhādīnaṃ, Bḍ sādēyyakādīnaṃ. ²⁷ Bḍ dhitāya ²⁸ Cks
tappeti, Bḍ santappesi. ²⁹ Bḍ kammunā. ³⁰ Cks bhadda. ³¹ Cks so. ³² Cks
bhoge. ³³ Bḍ avissajjanto.

mittassa sandhī¹ jīrati mittasanthavo² na ghaṭṭiyati³, pātheyyañ cā 'ti bhaddē
mayhañ tava madhuravacane⁴ bandhivā⁵ tīṇi samivaccharāṇi vasantasse⁶ eva⁶
hatthiassarathapadāṭṭisamkhattāṇi⁷ balañ ca khīṇaṇi manussānaṇi bhattavetana-
samkhattāṇi pātheyyañ ca n' atthi, samke paṇuparodhāyā⁸ 'ti sv-āhañ idh'
5 eva attano jīvitavināsaṇi āsamkāmī, handa idān' āhañ gacchāmīti.

Āsamkakumārīkā rañño vacanaṇi sutvā „mahārāja, tvaṇi
mayhañ nāmaṇi jānāsi, tayā vuttam eva, mama nāmaṇi idaṇi
me pitu kathetvā maṇi gaṇhitvā yāhiti“ raññā saddhiṇi sallapantī⁹

s. Etad eva hi me nāmaṇi yaṇṇāma' asmi¹⁰ rathesabha,
10 āgamehi¹¹ mahārāja, pitaraṇi āmantayāma' ahañ ti 33.
āha.

Tasse' attho: yannāma¹² ahañ asmi taṇi etaṇi¹³ āsamkat' eva mama
nāmaṇi ti.

Rājā¹⁴ Bodhisattassa santikaṇi gantvā vanditvā „bhante
15 tumhakaṇi dhītā Āsamkā nāmā¹⁵“ ti āha¹⁶. „Nāmaṇi nātakālato
patthāyā¹⁷ gahetvā gaccha mahārājā“ 'ti. So Mahāsattaṇi
vanditvā phalīkavimānadvāraṇi āgantvā¹⁸ „bhaddē pitarāpi¹⁹
mayhañ dinnā, ehi dānīti²⁰“. „Āgamehi²¹ mahārāja²², pitaraṇi
āmantayāma' ahañ“ ti vatvā pāsādā otaritvā Mahāsattaṇi van-
20 ditvā khamāpetvā rañño santikaṇi āgatā. Rājā taṇi gahetvā
Bārāṇasīṇi gantvā puttadhītāhi vadḍhanto piyasaṇivāsaṇi vasi.
Bodhisatto aparihīnañjhāno Brahma-loke uppajji.

Satthā imaṇi desanaṇi²³ āhāritvā saccāni pakāsetvā jātakaṇi sa-
modhānesi: (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale patiṭ-
25 ṭṭhaṇi) „Tadā Āsamkakumārīkā purāṇadutiyaikā ahoṇi, rājā ukkaṇṭhi-
tabhikkhu, tāpaso²⁴ ahañ evā“ 'ti. Āsamkajātakaṇi²⁵.

¹ Bā saddhi. ² Ck -sandhavo, Bā -saṇṭhavo. ³ Ck Bā -ṭṭi-. ⁴ Bā -nena. ⁵
C° bajjhivā, Bā anubujjhivā. ⁶ Ck sseva, C° sseva corr. to carantasseva. ⁷
Ck -padāni-, C° -padāni- corr. to -padāti-, Bā -padādi-. ⁸ Ck° samkhepānu-
parodhā. ⁹ all three MSS. -ti. ¹⁰ Ck° -asmim. ¹¹ Bā -metha. ¹² Bā yaṇi
nāmaṇi. ¹³ Ck adds tesaṇi. ¹⁴ Bā taṇi sutvā rājā. ¹⁵ Ck -kaṇṇāma, C° -ka-
mānāma corr. to -kaṇṇāma, Bā āsaṇkā-. ¹⁶ Bā adds taṇi sutvā mahāsatto. ¹⁷
Bā adds taṇi. ¹⁸ Bā adds āha. ¹⁹ Bā pitarā te. ²⁰ Bā dāni gamissāma ti. ²¹
Ck āha-, C° āha- corr. to āga-. ²² Ck° -rājā ti. ²³ Bā dhammade-. ²⁴ Bā
adds pana. ²⁵ Bā adds pañcamāni.

6. Migālopajātaka.

Na me ruccan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam dubbacabhikkhum¹ ārabba kathesi. Satthā tam bhikkhum² „saccam kira tvaṃ³ dubbaco“ ti pucchitvā „āma bhante“ ti vutte „na kho bhikkhu idān’ eva⁴ pubbe pi tvaṃ dubbaco⁵, dubbacabhāvaṃ¹ 5 pana nissāya paṇḍitānaṃ vacanaṃ akaronto verambavātamukhe⁷ nidhanaṃ⁶ gato sīti“ vatvā atitāṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto gijjhayoniyāṃ nibbattitvā⁹ Aparanṇagijjho¹⁰ nāma ahosi. So gijjhagaṇaparivuto Gijjhappabbate¹¹ vasi. 10 Putto pan’ assa Migālopo¹² nāma thāmalasampanno ahosi, so aññesaṃ gijjhānaṃ sīmaṃ atikkamitvā uccaṃ¹³ uppati¹⁴. Gijjhā „putto vo¹⁵ atidūraṃ uppattīti¹⁶“ gijjharañño ācikkhimsu. So¹⁷ tam pakkositvā „tvaṃ kira tāta atiuccaṃ gacchasi¹⁸, atiuccaṃ gacchanto jīvitakkhayaṃ pāpuṇissasīti“ vatvā tisso 15 gāthā abhāsi:

1. Na me ruccaṃ Migālopa¹² yassa te tādīsā gati, atuccaṃ tāta patasi, abhūmiṃ tāta sevasi. 34.
2. Catukkappaṃ va¹⁹ kedāraṃ²⁰ yadā te paṭhavī siyā tato tāta nivattassu, māssu²¹ etto paraṃ gami. 35. 20
3. Santi aññe²² pi sakuṇā pattayānā vihaṅgamā, akkhittā vātavegena naṭṭhā te sassatīsamā²³ ti. 36.

Tattha Migālopā¹² ti puttaṃ nāma nālapati, atuccaṃ tāta patasīti tāta tvaṃ aññesaṃ gijjhānaṃ sīmaṃ atikkamitvā atiuccaṃ gacchasi, catukkappaṃ va¹⁹ kedāraṃ²⁰ ti imināssa²⁴ sīmaṃ ācikkhati²⁵, idam vuttaṃ 25 hoti: tāta yadā te ayaṃ mahāpaṭhavī catukkappaṃ kedāraṃ²⁶ viya siyā evaṃ²⁷

¹ Bḍ dubbacca-. ² Bḍ adds pakkosāpetvā. ³ Eḍ adds bhikkhu. ⁴ Bḍ -ccosi. ⁵ Bḍ adds dubbaco. ⁶ Bḍ -cco yeva. ⁷ Bḍ -tābhimukhe. ⁸ Ck -na, C^o -na corr. to -naṃ, Bḍ byasanaṃ. ⁹ Ck Bḍ -ttetvā. ¹⁰ Ck apanna-, Bḍ apanandogijho. ¹¹ Bḍ gijjhakuṭapa-. ¹² Bḍ miga-. ¹³ Bḍ atiuccam. ¹⁴ C^o uppatti corr. to uppatati, Bḍ upatati. ¹⁵ Bḍ te putto. ¹⁶ C^o uppattīti corr. to uppatatīd, Bḍ upatattīti. ¹⁷ Bḍ tam sutvā so. ¹⁸ Ck omits gacchasi, C^o gacchāsi. ¹⁹ Bḍ ca. ²⁰ Ck ketā-. ²¹ Ck massu, Bḍ māsu. ²² Ck añño. ²³ Bḍ passati-. ²⁴ Bḍ imināmassa. ²⁵ Ck avikkhati, C^o acikkhati corr. to āci-. ²⁶ Ck -ra, C^o -ra corr. to -ro. ²⁷ Bḍ omits evaṃ.

khuddikā viya hutvā paññāyetha¹ atha tvaṃ ettakā tñānā nivatteyyāsi, etto paraṃ mā gamīti, santi a ññe pīti na kevalaṃ tvaṃ eva aññe pi gijjhā evaṃ karimsū 'ti dipeti, akkhittā ti te pi ambhakaṃ sīmaṃ atikkamitvā gatā vāta-
 5 samaṃ attānaṃ maññamānā attano vassasahassa-parimāṇaṃ āyuraṃ apūretvāpi an-
 tarā va⁴ natthā⁵ ti attho.

Migālopo⁶ anovādakattā pitu vacanaṃ akatvā laṃghanto laṃghanto pitarā⁷ akkhātāṃ sīmaṃ disvā taṃ⁸ atikkamma kālavāte patvā tepi⁹ chinditvā uppatito verambhavātamukhaṃ
 10 pakkhandi. Atha naṃ verambhavatā paharimsu. So tehi paha-
 tamatto¹⁰ va¹¹ khaṇḍākhandaṃ hutvā ākāse va¹² antaradhāyi.

4. Akatvā Aparāṇassa¹³ pitu vaddhassa¹⁴ bhāsanāṃ
 kālavāte¹⁵ atikkamma verambānaṃ vasaṃ agā¹⁶. 37.
 5. Tassa puttā ca dārā ca ye c' aññe anujivino
 15 sabbe vyasanam¹⁷ āpāduṃ anovādakare dije¹⁸. 38.
 6. Evaṃ pi idha vaddhānaṃ¹⁹ yo vākyaṃ²⁰ nāvabujjhati
 atisīmacaro ditto gijjho vātītasāsano²¹,
 sabbe vyasanam¹⁷ papponti akatvā vaddhasāsanaṃ²² ti 39.
 imā tisso abhisambuddhagāthā.

20 Tattha anujivino ti taṃ nissāya jīvanakā²⁴, anovādakare dije¹⁸ ti
 tasmīṃ Migālopagijjhe²⁵ ovādaṃ akaronte²⁶ sabbe p' ete tena saddhīm atisī-
 maṃ gantvā vināsaṃ pāpuṇimsu. Evaṃ pīti²⁷ bhikkhave yathā so gijjho
 evaṃ²⁸ yo añño pi gahaṭṭho va pabbajito vā hitānukampakānaṃ²⁹ vaddhānaṃ³⁰
 vacanaṃ na gaṇhāti³¹ so pi ayaṃ sīmaṃ atikkamitvā caranto ditto³² gabbito³³
 25 gijjho va vyasanam pāpuṇātīti.

Satthā imaṃ desanaṃ³⁴ āharitvā³⁵ jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
 Migālopo³⁶ dubbacabhikkhu ahoṣi, Aparāṇo³⁷ aham evā³⁸ 'ti. Mi-
 gālopa-jātakaṃ³⁹.

¹ Bā -yittha. ² Bā passati-. ³ Bā omits sassatihi. ⁴ Bā vi. ⁵ Bā natthi. ⁶ Cks add ti. ⁷ Bā pituno. ⁸ Cks naṃ. ⁹ Cks tehi. ¹⁰ Bā pahata-. ¹¹ Bā omits va. ¹² Bā yeva. ¹³ Ck aparāṇassa, Bā apanandassa. ¹⁴ Bā vuḍḍhassa. ¹⁵ Cks kāle-. ¹⁶ Bā gataṃ. ¹⁷ Bā bya-. ¹⁸ Cks -ro dijo. ¹⁹ Bā vuḍḍhānaṃ. ²⁰ Cks -yan. ²¹ Ck vātita-, Ck vātita- corr. to vātita-? Bā vātuta-. ²² Bā vuḍḍha-. ²³ Bā adds pi. ²⁴ Ck jīvananaka, Bā jivikā. ²⁵ Cks -gijjho, Bā migālopagijjhe. ²⁶ all three MSS. -to. ²⁷ Ck hīti corr. to pīti. Bā pīti. ²⁸ Bā adds pi. ²⁹ Ck Bā -pi-. ³⁰ Bā vuḍḍhā-. ³¹ Bā gaṇhāti. ³² Bā ritto. ³³ Bā gacchanto. ³⁴ Bā dhammade-. ³⁵ Bā adds saccāni pakāsetvā. ³⁶ Bā miga-. ³⁷ Ck aparāṇno, Ck aparanto corr. to -raṇṇo, Bā apanando pana. ³⁸ Bā miga - - kaṃ chaṭṭharū.

7. Sirikālakanniṇṇātaka.

Kā nu kālena¹ vaṇṇenā² 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto Anāthapiṇḍikam ārabha kathesi. So hi sotāpattiphale patipṭhitakālate paṭṭhāya akhaṇḍāni pañcasīlāni rakkhi³, bhariyāpi 'ssa puttadhitaro pi dāsāpi bhatim gahetvā kammaṃ karontā⁴ kammaka-
rāpi sabbe rakkhiṃsu yeva. Ath' ekadivasam⁵ dhammasabhāyaṃ ka-
tham samuṭṭhāpesum: „āvuso Anāthapiṇḍiko suci c' eva suciparivāro
ca hutvā caratīti". Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi
kathāya sannisinna" ti pucchitvā „imāya nāma" 'ti vutte⁶ „bhik-
khava⁷ porānakapaṇḍitāpi suciparivārā⁸ ahesun" ti vatvā atūtam āhari: 10

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjam kārente Bodhisatto seṭṭhi⁹ hutvā dānam adāsi silam rakkhi¹⁰ upo-
sathakammaṃ¹¹ kari¹², bhariyāpi 'ssa pañcāsīlāni rakkhi, put-
tadhitaro pi dāsakammakaraporisāpi¹³. So Suciparivāraseṭṭhi
t' eva¹⁴ paññāyittha. So¹⁵ cintesi: „sace mayā sucitarasīlo¹⁶ 15
koci āgamissati¹⁷ tassa mama nisīdanapallamaṃ vā nipajjana-
sayanam vā dātum na yuttam, anucchiṭṭham¹⁸ aparibhuttam
dātum vaṭṭatīti" attano upaṭṭhāne yeva ekapasse¹⁹ aparibhutta-
pallamaṃ ca sayanaṃ²⁰ ca paññāpesi²¹. Tasmim samaye
Cātummahārājikadevaloke Virūpakkkhamahārājassa dhītā Kāla- 20
kanni²² nāma Dhataratṭhamahārājassa²³ dhītā Sirī²⁴ ca²⁵ nāma
'ti imā dve bahum²⁶ gandhamālam²⁷ ādāya „Anotatte kilis-
sāmā" 'ti Anotattapiṭṭhim²⁸ gacchiṃsu²⁹. Tasmim pana dahe
bahūni titthāni, tesu Buddhānam titthe Buddhā va³⁰ nahā-
yanti³¹, paccekabuddhānam titthe paccekabuddhā va³², bhik- 25

¹ all three MSS. -le-. ² Bā rakkhati. ³ Ck -tānam, Bā -to. ⁴ Bā adds bhik-
khu. ⁵ Bā adds na. ⁶ Bā adds idāneva pubbe pi. ⁷ Bā suci yeva parivāra
ca. ⁸ Ck seṭṭhim. ⁹ Bā rakkhati. ¹⁰ Bā uposatham. ¹¹ Bā karoti. ¹² Bā
adds pañcasīlāni rakkhiṃsu. ¹³ Bā tveva. ¹⁴ Bā athekadivasam so. ¹⁵ Bā sace yo
suciparivārasīlako. ¹⁶ Bā āgacchissati. ¹⁷ Ck anucci-, Bā anucchikatham. ¹⁸ Bā
attha atthano vasaṇāhānasseva ekapassena. ¹⁹ Bā senāsanaṃ. ²⁰ Ck paññāpesi.
²¹ Ck -vanni corr. to -kanni, Bā -kaṇḍica. ²² Bā dātha rathassa mahā-. ²³ Ck
sirī, Bā sirī. ²⁴ Ck omits ca. ²⁵ Bā -hu. ²⁶ Bā mālāgandham. ²⁷ Bā -pi-
tham. ²⁸ Bā āga- ²⁹ Bā yeva. ³⁰ Bā nhā-. ³¹ Bā omits va and adds
nbāyanti.

khūnaṃ titthe bhikkhū va¹, tāpasanaṃ titthe tāpasā va¹,
 cātummahārājikādisu chasu kāmasaggesu devaputtānaṃ titthe
 devaputtā va¹, devadhītaṃ titthe devadhīta va nahāyanti².
 Tatr' imā³ dve gantvā⁴ „ahaṃ paṭhamam nahāyissāmi⁵, ahaṃ
 5 paṭhaman⁶“ ti titthatthāya kalahaṃ karimṃsu. Kālakaṇṇi⁷ „ahaṃ
 lokam⁸ vicāremi, tasmā paṭhamam nahāyitum⁹ yutt' amhīti¹⁰“
 vadati. Sirī¹¹ „ahaṃ mahājanassa issariyadāyikāya¹² paṭipadāya
 ṭhitā¹³, tasmā paṭhamam nahāyitum¹⁴ yutt' amhīti¹⁵“ vadati.
 Tā „amhesu paṭhamam nahāyitum¹⁶ yuttarūpaṃ¹⁷ cattāro ma-
 10 hārājāno jānissantiti¹⁸“ tesam santikaṃ gantvā „amhesu kā¹⁹
 paṭhamam Anotatte²⁰ nahāyitum²¹ yuttarūpā²²“ ti pucchimṃsu.
 Dhataratṭha-Virūpakkhā „na sakkā amhehi²³ vinicchitun²⁴“ ti
 Virūḷha-Vessavaṇānaṃ²⁵ bhāram akaṃsu. Te „amhehi²⁶ pi na
 sakkā, sāmipādamūle²⁷ yeva pesessāma²⁸“ 'ti tā Sakkassa san-
 15 tikaṃ pesesum. Sakko tāsam vacanam sutvā cintesi: „imā
 dve pi mama manussānaṃ nēva dhītaro, na sakkā mayā imaṃ
 aṭṭam vinicchitun²⁹“ ti, atha tā³⁰ āha: „Bārāṇasiyam Sucipari-
 vāro nāma seṭṭhi atthi, tassa ghare anucchiṭṭhāsanaṃ c' eva³¹
 anucchiṭṭhasayanaṃ ca paññattam, yā tattha nisīdituṃ ca³² sa-
 20 yituṃ ca³³ labhati sā paṭhamam nahāyitum³⁴ yuttarūpā³⁵“ ti.
 Tam sutvā Kālakaṇṇi³⁶ tam khaṇam nēva nīlavatthaṃ nīva-
 setvā nīlavilepanam vilimpitvā nīlamanipilandhanaṃ³⁷ pilan-
 dhitvā³⁸ yantapāsāṇe³⁹ viya devalokā⁴⁰ otaritvā majjhimayāma-
 samanantare seṭṭhino pāsādassa upatṭhānadvāre sayanassa
 25 avidūratṭhāne⁴¹ nīlaramsim vissajjetvā ākāse aṭṭhāsi. Seṭṭhi

¹ Bā adds nahāyanti. ² Bā nhā-. ³ Bā tattha imā. ⁴ Bā āg-. ⁵ Ck^a -kaṇṇi, Bā -kaṇḍi devadhīta. ⁶ Bā adds pālemi. ⁷ Bā yuttakomhiti. ⁸ Bā sirī. ⁹ Bā siriyādiyikāya ¹⁰ Bā dhīta. ¹¹ Bā yuttāmhīti. ¹² Bā adds vā. ¹³ Bā adds ma. ¹⁴ Bā -ṭattadahe. ¹⁵ Ck^a -he, C^a -he corr. to hehi. ¹⁶ Ck^a -nānam, Ck^a -nānam corr. to -nānam, Bā virūḷhakuveravessavaṇānaṃ. ¹⁷ Ck^a amhe. ¹⁸ C^a sāmī-. Bā te amhehi pi na sakkhissāma Sakkassa pādamūlameva. ¹⁹ Bā sakko. ²⁰ Ck^a anuccl-. Bā anucchiṭṭhapalleṇkam, omitting ceva. ²¹ Ck^a nisīdanañca, Bā -tuṃ vā. ²² Bā -tuṃ vā. ²³ all three MSS. -kaṇṇi. ²⁴ Bā omits maṇi. ²⁵ Ck^a -dhi, C^a -dhi corr. to -dhitvā. ²⁶ Bā -pāhano. ²⁷ Bā -kato. ²⁸ Bā -re ṭhāne.

oloketva taṃ addasa, dassanen' ev' assa¹ appiyā ahosi amānāpā. So taya saddhim sallapanto paṭhamam gātham āha:

1. Kā nu kālena² vaṇṇena na cāpi piyadassanā,
kā vā³ tvaṃ kassa vā dhītā, katham jānemu taṃ⁴ ma-
yan ti. 40. 5

Tattha kālenā⁵ 'ti nilavaṇṇenā⁶ 'ti sariravatthābharavaṇṇena⁷, na cāpi piyadassanā ti dhātuso bhikkhave sattā saṃsantantīti⁸ hi vuttam, ayaṃ ca devadhītā anācārā dussilā, tasmā dassanen' ev' assa⁹ appiyā jātā, ten' evam āha¹⁰, kā vā tvaṃ ti kā¹¹ ca¹² tvaṃ ayam eva vā paṭho.

Taṃ sutvā Kālakaraṇī¹³ dutiyaṃ gātham āha: 10

2. Mahārājass' ahaṃ¹⁴ dhītā Virūpakkhassa caṇḍiyā,
ahaṃ Kālī alakkhikā, Kālakaraṇīti maṃ vidū,
okāsaṃ yācito dehi, vasemu tava santike ti. 41.

Tattha caṇḍiyā ti¹⁵ kodhanabhāvena hi mayhaṃ caṇḍīti nāmaṃ karimāsu, alakkhikā ti nippuṇṇā¹⁶, maṃ vidū ti evaṃ¹⁷ maṃ cātummahārājikadeva- 15
loke jānanti, vasemu¹⁸ 'ti mayhaṃ ajja¹⁹ ekarattim tava santike vasesyāma, etasmiṃ me anucchiṭṭhāsane²⁰ okāsaṃ dehīti.

Tato Bodhisatto tatiyaṃ gātham āha:

3. Kimsile kimsamācāre purise nivase²¹ tvaṃ,
puṭṭhā me Kālī akkhāhi yathā jānemu taṃ²² mayan ti. 42. 20

Tattha nivase²³ ti tava cittena vasasi²⁴ patiṭṭhahasi.

Tato sā attano guṇaṃ kathenti catuttham gātham āha:

4. Makkhī palāsī sārambhī issukī maccharī saṭho
so mayhaṃ puriso kanto laddhaṃ yassa²⁵ vinassatīti. 43.

Tass' attho: yo puriso attano kataguṇaṃ na jānāti guṇamakkhī hoti 25
attano kismiñci kāraṇe kathite kim ahaṃ etaṃ²⁶ jānāmīti²⁷ yugagāhaṃ²⁸

¹ Bā sahadassanenevassā. ² C^o Bā -le-. ³ C^o mā, C^o mā corr. to vā. ⁴ C^o tam. ⁵ all three MSS. -le-. ⁶ Bā nilena va-. ⁷ Bā sariravaṇṇena vatthā-. ⁸ C^o saṃsantantīti corr. to saṃ-, Bā na saṃsarantīti. ⁹ Bā assā. ¹⁰ Bā tenevāha. ¹¹ C^o yā. ¹² C^o omit ca. ¹³ C^o -karaṇī, Bā -karaṇī pi. ¹⁴ Bā -āhaṃ. ¹⁵ Bā adds kodhanā. ¹⁶ Bā nippuṇṇā. ¹⁷ C^o evam. ¹⁸ Bā vasemu tava santike. ¹⁹ Bā mayhaṃ acca. ²⁰ C^o anucci- and add sayaneva, Bā anucchiṭṭhasayane. ²¹ C^o nivase, C^o nivasase, Bā nivise. ²² C^o taṃ. ²³ C^o nivasase, Bā nivise. ²⁴ Bā cittenivisasi. ²⁵ Bā yasaṃ, C^o yasa corr. to yassa. ²⁶ C^o evataṃ. ²⁷ Bā ajā-. ²⁸ Bā yugagāhaṃ.

gaṇhāti aññehi kiñci kataṃ dīsvā sārāmbhavasena kāraṇuttaram karoti pare
labham¹ labhante na tussati mayham acchariyam paresam mā, hotu mayham eva
hotū 'ti sakasampattim gahetvā² parassa tiṇena³ telabindum pi na deti kerāṭi-
yalakkhaṇena samannāgato hutvā attano santakam parassa adatvā tehi tehi upā-
yehi parasantakam⁴ eva khādati yassa laddham dhanam vā dhaññaṃ vā nas-
sati⁵ na tiṭṭhati surādhutto akkhadhutto ithidhutto vā hutvā laddham⁶ vinā-
seti⁷ ayam etehi guṇehi samannāgato puriso mayham kanto piyo manāpo, eva-
rūpe aham cittaṇa patiṭṭhahāmīti.

Sā⁸ yeva pañcamacchatṭhasattamagāthā⁹ abhāsi:

- 10 5. Kodhano upanāhi ca pisuno¹⁰ hi vibhedako
aṇḍakavāco¹¹ pharuso so me kantataro tato. 44.
6. Ajja-ssuve¹² ti puriso sadattham nāvabujjhati,
ovajjamāno kuppati, seyyam so atimaññati. 45.
7. Davappaladdho¹³ puriso sabbamittehi dhamasati¹⁴,
15 so mayham puriso kanto, tasmim homi anāmayā ti. 46.

Tāpi iminā va nayena vitthāretabbā¹⁵. saṃkhepato pan' ettha: kodhano
ti appamattakena pi kujjhanako, upanāhīti parassa aparādham hadaye tha-
petvā suçirena pi tassa anattakārako, pisuno¹⁶ ti pisunāvāco¹⁷, vibhedako
ti appamattakena pi mettibhīndanako¹⁸, aṇḍakavāco¹⁹ ti sadosavāco²⁰, pha-
ruso ti thaddhavāco, kantataro ti so puriso mayham purimabhāpi²¹ kanta-
taro piyataro, ajjasuve¹² ti idaṃ kammaṃ ajja kātabbam idaṃ suve²²
idaṃ tatiyadivasāsīsū 'ti evam so sadattham²³ attano kiccaṃ nāvabujjhati
na jānāti, ovajjamāno ti ovadiyamāno, seyyam so²⁴ atimaññatīti jātigotta-
kulapadesasīlācāraguṇehi uttaritaram uttamapuggalaṃ tvam mayham kim paho-
sīti²⁵ atikkamitvā maññati, davappaladdho²⁶ ti rūpādisu kāmāgūṇesu ni-
rantaram davena paladdho²⁷ abhibhūto vase²⁸ kato²⁹, dhamasatīti tayā³⁰
mayham kim katan ti ādini vatvā sabbe³¹ eva mittehi dhamasati³¹ parhiyyati,
anāmayā ti aham etehi guṇehi samannāgate puggale niddukkā nissokā homi,
taṃ labhitvā³² aññattha anālayā hutvā vasāmīti.

¹ Bā paralābha. ² Bā nigguhltvā. ³ Bā tinaggena. ⁴ Bā parassa san-. ⁵ Bā vina-. ⁶ Bā repeats laddham, cfr. Sn. v. 105. ⁷ Bā adds yeva. ⁸ Bā aha sā. ⁹ C^s -ma- corr. to -mā-, Bā pañcamacchatṭhasattamagāthā. ¹⁰ C^s -no corr. to -no, Bā -no. ¹¹ C^s aṭṭhakavā, Bā aṇḍakavāco. ¹² Bā ajjasuve. ¹³ Bā avaddhaluddho. ¹⁴ C^s yamsati, C^s yām- corr. to dham-, Bā -mitte padhamasati. ¹⁵ C^s -tabbam. ¹⁶ C^s Bā -no, C^s -no corr. to -no. ¹⁷ C^s -nā- corr. to -nā-, Bā -ṇa-. ¹⁸ Bā mitta-. ¹⁹ Bā kaṇḍaka-. ²⁰ C^s -sā-, Bā saddosa-. ²¹ C^s purimabhāti, C^s purisambāti, Bā parisambāpi. ²² Bā sve. ²³ Bā parattham. ²⁴ C^s seyyaso, Bā soyaso. ²⁵ Bā atositi. ²⁶ Bā avappaluddho. ²⁷ Bā niran-
taradathanam paluddho. ²⁸ Bā vasaṃ, C^s repeats vase. ²⁹ Bā gato. ³⁰ Bā tassā. ³¹ Bā adds himsati. ³² Bā ala-.

Atha nam garahanto Mahāsatto aṭṭhamam gātham āha:

8. Apehi etto tvaṃ¹ Kāli, n' etaṃ amhesu vijjati,
aññaṃ janapadaṃ gaccha nigame rājadhāniyo² ti. 47.

Tattha apehiti apagaccha, netaṃ amhesū³ 'ti etaṃ⁴ makkhādikaṃ tava piyabhāvakarapaṃ amhesu⁵ na vijjati n' atthi, nigame rājadhāniyo² ti⁵ nigame pi añña⁵ rājadhāniyo² pi aññattha gaccha yattha mayaṃ na vasāma⁶ 'ti dipeti.

Taṃ sutvā Kālakarṇi⁷ additā⁸ hutvā anantaraṃ gātham āha:

9. Aham pi kho taṃ jānāmi: n' etaṃ tumhesu⁹ vijjati, 10
santi loke alakkhikā, saṃgharanti¹⁰ bahum dhanam,
ahaṃ Devo ca me bhātā ubho naṃ¹¹ vidhamemasīti. 48.

Tattha netaṃ tumhesū⁹ 'ti yaṃ¹² mama piyabhāvakarapaṃ makkhādikaṃ¹³ yena¹⁴ ahaṃ attanāpi samannāgatā taṃ tumhesu n' atthiti aham pi¹⁵ etaṃ jānāmi, santi loke alakkhikā ti añña pana loke nissilā nippuṇṇā santi¹⁵ saṃgharantīti te nissilā nippuṇṇāpi¹⁶ samānā etehi makkhādihī¹⁷ bahudhanam saṃgharanti¹⁰ piṇḍam karonti, ubho naṃ¹⁸ ti tam pana etehi saṃgharitvā¹⁹ ṭhapitaṃ dhanam ahaṃ ca mayham eva²⁰ bhātā Devo²¹ ca nāma devaputto ti ubho pi ekato hutvā vidhamema²² nāsema, amhakaṃ pana bahudibbabbogā²³ atthi, dibbāni āsanāni dibbāni sayanāni²⁴ tvaṃ dadeyyāsi vā na²⁵ 90
vā, ko me tayā attho ti vatvā pakkāmi.

Tassā pakkantakāle Siri devadhītā suvaṇṇavanṇehi vatthavilepanehi²⁶ suvaṇṇadassanena ca²⁷ alamkārena āgantvā²⁸ upaṭṭhānadvāre pitaramsiṃ²⁹ vissajjetvā samehi pādehi samaṃ paṭṭhaviyaṃ patitṭhāya sagāravā aṭṭhāsi. Taṃ disvā Mahāsatto 25
paṭṭhamam gātham āha:

10. Kā nu dibbena vaṇṇena pathavyā³⁰ suppatiṭṭhitā,
kā vā tvaṃ kassa vā dhītā, kathaṃ jānemu taṃ³¹ mayan
ti. 49.

¹ Cks omitt tvaṃ. ² Bā -ṭhāniye. ³ C^s evaṃ. ⁴ Bā adds pi. ⁵ Bā adds vā.
⁶ Bā passāmi. ⁷ all three MSS. -karṇi. ⁸ C^k addhi-, C^s atthi- corr. to addhi-.
⁹ Cks add na. ¹⁰ Bā saṃkharanti. ¹¹ Bā maṃ. ¹² Bā ayam. ¹³ Cks -karana-makkhādīnam. ¹⁴ Bā omits yena. ¹⁵ Bā adds kho. ¹⁶ C^k nippuri, C^s nippūpi.
¹⁷ Cks -kāhi. ¹⁸ C^k ubho pi naṃ, C^s naṃ corr. to taṃ. ¹⁹ Bā saṃkha-. ²⁰ Bā adds vā. ²¹ Cks davo. ²² Bā -māma. ²³ Bā bahūni -bhogāni. ²⁴ Bā sayāni.
²⁵ Bā no. ²⁶ C^k adds vilepā. ²⁷ Bā omits ca. ²⁸ Bā -rena āg-. ²⁹ C^k -si, C^s -rasi, Bā pitaramsi. ³⁰ Bā paṭṭhavyā, C^k pathavyā. ³¹ Cks taṃ.

Tattha dibbenā 'ti visittihena uttamena.

Taṃ sutvā Sirī dutiyaṃ gātham āha :

11. Mahārājass' ahaṃ¹ dhītā Dhataratthassa² sirimato,
ahaṃ Sirī ca Lakkhī ca, bhūripaṇṇā ti maṃ vidū,
5 okāsaṃ yācito dehi, vasesu tava santike ti. 50.

Tattha Sirī ca Lakkhī cā 'ti Sirīti ca Lakkhīti ca ahaṃ eva na aṇṇā,
bhūripaṇṇā ti maṃ vidū 'ti maṃ Cātummahārājikadevaloke paṭhavisamāya
vipulapaṇṇāya³ samannāgatā ti jānanti, vasesu 'ti tava santike anucchittāsane⁴
sayane ca ekarattim vasesyāma okāsaṃ me dehīti.

10 Tatoparam

12. Kiṃsile kiṃsamācāre purise nivase⁵ tuvaṃ,
puṭṭhā me Lakkhi akkhāhi yathā⁷ jānemu taṃ⁸ mayam⁹. 51.
13. Yo vāpi sīte athavāpi uṇhe
vātātape ḍaṃsasirimsape ca
15 khudaṃ pipāsaṃ abhibhuṃya sabbam
rattimdivaṃ yo satataṃ niyutto
kālabhataṃ⁹ ca na hāpeti atthaṃ¹⁰
so me manāpo nivase ca tamhi¹¹. 52.
14. Akkodhano mittavā cāgavā ca¹²
90 sīlūpapanno asaṭho ujjubhūto¹³
saṃgāhako sakhilo saṇhāvāco
mahattapatto¹⁴ pi nivātavutti¹⁵
tasm' āhaṃ pose¹⁶ vipulā bhavāmi
ūmi samuddassa yathāpi vaṇṇaṃ. 53.
- 95 15. Yo vāpi¹⁷ mitte athavā amitte
seṭṭhe sarikkhe athavāpi hīne
atthaṃ carantaṃ athavā anattaṃ
āvī raho saṃgaham eva vatte

¹ Ck ahan. ² Bdf -ratha. ³ Bd -lāya pa-. ⁴ Cks anucci-, Bd anucchittā. ⁵ Cks nivasase, Bf vise. ⁶ Bdf kataṃ. ⁷ Cks tam. ⁸ Cks Bd mayanti. ⁹ Bdf kā-lāgataṃ. ¹⁰ Ck atthaṃ. ¹¹ Ck taṇhi corr. to tanhi, C² taṇhi corr. to natthi, Bd nivasemi tamhi. ¹² Ck va, C² va corr. to ca. ¹³ Cks -te, Bd uju-. ¹⁴ Ck mahanta, C² mahatta-? Bd mahattam-. ¹⁵ Cks -ttim. ¹⁶ Cks Bd tassāham, Cks poso, Bf tasmim haṃ pose. ¹⁷ Bd cāpi.

vācam na vajjā pharusam kadāci
matassa jīvassa ca¹ tassa homi. 54.

16. Etesam yo aññataram labhitvā
kantā² sirī³ majjati appapañño
taṃ dīttarūpaṃ visamaṃ carantaṃ
karisavācam⁴ va vivajjāyāmi. 55.

17. Attanā⁵ kurute lakkhim alakkhim kurut⁶ attanā,
na hi lakkhim alakkhim vā añño aññassa kārako ti 56.
seṭṭhissa pucchā⁶ hoti Siriyā vissajjanā⁷.

Tattha dāmasasirimsape ti dāmasā vuccanti piṅgalamakkhikā, sabbā⁸ 10
makkhikajāti⁹ adhippetā, sirimsapā¹⁰ ti¹¹ dīghajātikā, dāmasā ca sirimsapā ca
dāmasasirimsapā, tasmim dāmasasirimsape sati, idaṃ vuttaṃ hoti: yo ma-
hāseṭṭhipuriso sīte vā uṇhe vā vātātape vā dāmasasirimsape vā sati etehi
sītādīhi pīḷiyamāno pi etāni c' eva sītādīni khudaṃ pipāsaṃ cā¹² ti sabbam
p' etaṃ parissayaṃ abhibbhuaya abhibhavitvā tiṇaṃ viya¹³ agaṇetvā rattimūdi- 15
vaṃ kasavinijjādisu c' eva dānasīlādisu ca satatam attano kammesu yutto¹²
attanāṃ yojetvā vattati¹⁴, kālābhatañcā¹⁵ ti¹⁶ kasikālādisu kasiādīni¹⁶ dhana-
pariccāgāsīlarakkhaṇadhammasavanādikāleśu¹⁷ dhanapariccajanāḍibhedam dīṭṭha-
dhammasamparāyisukkhāvahanā¹⁸ atthaṃ na hāpeti yuttapayuttakāle karoti yeva
so mayhaṃ manāpo tasmim ca purise ahaṃ nivasāmi¹⁹, akkodhana ti adhi- 20
vāsanakhanantiyā samannāgato, mittavā ti kalyāṇamittehi samannāgato, cāgavā
ti dhanapariccāgayutto, saṅgāhako ti mittasaṅgahāsamisasaṅgahadhammasaṅ-
gahānaṃ¹⁹ kārako, sakkhilo ti muduvāco, saṅghavāco ti maṭṭavācano²⁰, ma-
hattappatto²¹ pi nivātavuttīti mahantaṃ ṭhānaṃ vipulāṃ issariyaṃ patto
pi yasena anuddhato nīcavutti paṇḍitānaṃ ovāḍakaro hoti, tassāhaṃ pose ti 25
tasmim ahaṃ purise, vipulā bhavāmi²¹ akhuddikā homi, so hi mahatiyā
siriyā padaṭṭhānaṃ²², ūmi²³ samuddassa yathāpi vaṇṇaṃ ti yathā nāma
samuddassa vaṇṇaṃ olokentānaṃ uparūpari āgacchamānā ūmi²³ vipulā khāyati
evam ahaṃ tasmim puggale vipulā homīti dipeti, āvī raho ti sammukhā²⁴ ca
parammukhā ca, saṅgahameva vatte ti etasmim mittāḍibhede puggale ca- 30
tubbidhaṃ saṅgahaṃ eva vatteti pavatteti²⁴, na vajjā ti yo ca kadāci kis-
miñci pi kāle pharusavacanaṃ na vadeyya madhuravacano hoti, matassa ji-

¹ Ck^o va. ² B^d -ta. ³ B^f -rim, B^d sirī. ⁴ B^d karissatataṃ, B^f karissathānaṃ.
⁵ B^d -no. ⁶ B^d pucchitā. ⁷ Ck^o -naṃ, B^d tisajjanā. ⁸ B^d adde vā. ⁹ B^d adde
idha dāmasāti, ¹⁰ B^d sariikapā. ¹¹ B^d omits ti. ¹² Ck^o tiṇampi. ¹³ B^d niyu-.
¹⁴ B^d -jetum vattatīti. ¹⁵ B^d kālāgat-. ¹⁶ Ck^o -ādhīna corr. to -ādīna, C^o -ādhi
corr. to -ādī, B^d -ādīni. ¹⁷ Ck^o omits dhana. ¹⁸ B^d -yikasū-. ¹⁹ B^d -ṅgā-
-ṅgā- -saṅgāhānaṃ. ²⁰ B^d maṭṭharava-. ²¹ Ck^o mahanta-. ²² B^d sampatthā-.
²³ Ck^o -ī. ²⁴ Ck^o omits pavatteti, B^d has -si.

vassa cā¹ 'ti tassāham puggalassa matassa pi jīvanta² pi pattikā³ homi,
idhaloke pi paraloke pi tādisam eva bhajāmīti⁴ dasseti, etesa⁵ yo ti⁵ etesa⁵
sītābhībhavanādīna⁶ he⁷thā vuttaguṇāna⁷ yo puggalo eka⁸ pi guṇa⁸ pa-
majjati pamussati⁹ puna¹⁰ nānuyuñjati¹⁰ attho, kantāsiri¹¹ kantasirī¹²
5 kanta¹² sirin¹² ti tayo¹⁴ pāthā, tesa¹⁴ varena aya¹⁴ atthayojanā: yo puggalo
sirīm labhitvā¹⁵ kanta¹⁵ me siri bhariyattāhāne¹⁶ thitā ti etesa¹⁶ aññataram gu-
ṇa¹⁶ pamajjati¹⁷ yo vā puggalo kantasirīm piyasirīm icchanto vā¹⁸ etesa¹⁸ gu-
ṇāna¹⁸ aññataram labhitvā pamajjati¹⁹ yo vā puggalo sirīm²⁰ labhitvā kanta²⁰
manāpa²⁰ sirīm²¹ etesa²¹ guṇāna²¹ aññataram pamajjati²², appapañño ti
10 nippa²²ñño, ta²² dittarūpa²² visama²² caranta²² ti ta²² aha²² dittasabbhā-
va²² gabbitasabbhāva²³ kāyaduccarītādibhedā²³ visama²³ caranta²³ sucijātiko ma-
nusso gūthakūpa²³ viya dūrato viva²³jayāmiti²⁴, añño aññassa kārako ti
eva²⁴ sante lakkhi²⁴m vā alakkhi²⁴m vā añño puriso aññassa kārako nāma n' atthi
yo koci attanā²⁵ lakkhi²⁵m vā alakkhi²⁵m vā karoti²⁵ti.

15 Eva²⁵ Mahāsatto Sirideviyā vacana²⁶ abhinanditvā „ida²⁶
anucchi²⁶ṭṭha²⁶m āsana²⁶ ca sayana²⁶ ca tuyha²⁶m yeva²⁶ anuccha-
vika²⁶m, nisīda c' eva nippajja cā²⁶ ti³⁰ āha. Sā tattha vasitvā
paccūsakāle nikkhamitvā Cātummahārājikadevaloka²⁶m gantvā
Anotattadahe pa²⁶ṭhama²⁶m nahāyi. Tam pi³¹ sayana²⁶m Siri-
20 devatāya paribhuttabhāvena sirisaya²⁶m nāma jāta²⁶m. Siri-
sayana²⁶ssāya²⁶m vāṁso. Iminā kārāṇena yāv' ajjatanā²⁶ sirī-
sāyana²⁶m ti vuccati.

Satthā ima²⁶m desana²⁶m āharitvā jāta²⁶m samodhānesi: „Tadā
Siridevī Uppalavaṇṇā aho²⁶si, suciparivārase²⁶ṭṭhi²⁶ aha²⁶m evā²⁶“ 'ti. Siri-
25 kālakaṇṇijātaka²⁶m²⁶.

¹ Cks vācā. ² Cks jīvita²ssa. ³ Bā bhittikā? ⁴ Cks bhavāmiti. ⁵ Cks omit
etesa⁵m yo ti. ⁶ Bā sihāṭṭigavādīna⁶m. ⁷ Ck-guṇa⁷m ne, C-guṇa⁷m ne corr. to
-guṇāna⁷m. ⁸ Bā puggalo siri labhitvā ekeka⁸m. ⁹ Bā-muyhati. ¹⁰ Bā puna-
punna¹⁰m. ¹¹ C-siri, Bā kavanāsiri. ¹² C-sirīm, Bā omits this word. ¹³ Bā siri.
¹⁴ Bā adds pi. ¹⁵ Ck-itthā, C-itthā corr. to -itvā. ¹⁶ Bā issariyāthāne. ¹⁷
Bā adds pamuyhati. ¹⁸ Cks ca. ¹⁹ Bā sampajjati. ²⁰ Bā siri, Cks omit sirīm.
²¹ Bā sari. ²² Bā sampajjati. ²³ Bā tabbiparita²³ssabbhāva²³m. ²⁴ Cks -mi. ²⁵
Bā attanā vā attano. ²⁶ Bā adds sutvā. ²⁷ Bā iddha²⁷m. ²⁸ Cks anucci-, Bā
anucchi²⁸ṭṭha²⁸m. ²⁹ Bā omits yeva, Ck tuyha yeva, C tuyha yeva corr. to tuyha²⁹m
yeva. ³⁰ Bā anucchavikapallaṅke ca sayane ca nisidāhi nippajjāhi ti, Ck nisi-
dameva -, C nisīda yeva -. ³¹ Bā nhāyita³¹m alabhi ta³¹m. ³² Bā -nassa aya³²m.
³³ Bā -nāpi. ³⁴ Bā dhammade-. ³⁵ Bā adds pana. ³⁶ Ck -la-, C -la- corr.
to -la-, Bā sirikālakaṇṇi - - sattama³⁶m.

8. Kukkuṭajātaka.

Sucittapattacchadanā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ ukkaṇṭhitabhikkhū ārabba kathesi. Tam bhikkhū Satthā „kasmā ukkaṇṭhito sīti“ pucchitvā „ekaṃ alaṃkata-itthim¹ disvā kilesavasena bhante“ ti vutte „bhikkhu itthiyo nāma 5 vañcetvā upalāpetvā² attano vasam gatakāle vināsam pāpanena³ bilāri⁴ viya hontīti⁵“ vatvā⁶ atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto araṇṇe kukkuṭayoniyaṃ nibbattitvā anekasata-kukkuṭaparivāro araṇṇe vasati. Tassa avidūre ekā bilārikāpi⁷ 10 vasati, sā ṭhapetvā Bodhisattam sesakukkuṭe⁸ upāyena vañcetvā khādi. Bodhisatto tassā gahaṇam na gacchati⁹. Sā cintesi: „ayaṃ kukkuṭo ativiya saṭho¹⁰ amhākaṃ ca saṭhabhāvaṃ¹¹ upāyakusalabhāvaṃ¹² na jānāti, imaṃ mayā¹³ ‘bhariyā te bhavissāmīti’ upalāpetvā attano vasam āgatakāle khāditum vaṭṭa- 15 titi“ sā tena nisinnarukkhaṃ mūlam gantvā vaṇṇabhāsana-pubbaṅgamāya vācāya tam yācamānā paṭhamam gātham āha:

1. Sucittapattacchadana¹⁴ lambacūlavihaṅgama¹⁵

oroḥa¹⁶ dumasākhāya, mudhā bhariyā bhavāmi te ti. 58.

Tattha sucittapattacchadanā¹⁴ ‘ti sucittehi pattehi kacacchadana, 20 mudhā¹⁷ ti vinā mūlena kiñci gahetvā.

Tam sutva Bodhisatto „imāya mama sabbañātakā¹⁸ khādita, idāni maṃ upalāpetvā khāditukāmā¹⁹, uyyojessāmi nan“ ti cintetvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Catuppadā²⁰ tvaṃ kalyāṇi²¹, dipad’ āham²² manorame, 25

migī pakkhī asaṇṇuttā²³, aṇṇam pariyesa sāmikan ti. 58.

¹ Bā alaṃkatapattiyattam itthi. ² Bā -lābhetvā. ³ Bā pāpuṇi. ⁴ Bā lolabīlāri. ⁵ Bā hotīti. ⁶ Bā adds tuṇhi ahoṣi tena yācito. ⁷ Bā -kā. ⁸ Bā avasese ku-. ⁹ Bā tassā gahaṇam na gacchati. ¹⁰ Bā patho. ¹¹ Bā patha-. ¹² Bā -vañca. ¹³ Bā adds aham. ¹⁴ Bā -cchā-. ¹⁵ lampicūla-. ¹⁶ Bā orūha. ¹⁷ Cā mudāni corr. to mudhāti, Bā dhumāti. ¹⁸ Bā sabbe nātikā. ¹⁹ Bā adds ahoṣi. ²⁰ Bā -di. ²¹ Cā Bā -ṇi. ²² Bā dvi-. ²³ Cā pakkhīva as-, Bā pakkhī asaṇṇuttā.

Tattha migiti bilārīṇ sandhāyāha, asaṇṇuttā ti jayampatikā bhavitum
ayuttā¹ asambandhā² vā, n' atth' etesaṇ idiso sambandho ti dipeti.

Tato³ sā „ayaṃ ativiya saṭho⁴, yena kenaci upāyena naṃ⁵
vañcetvā khādissāmīti“ cintetvā tatiyaṃ gātham āha:

- 5 a. Komārikā te⁶ hessāmi mañjukā piyabhāṇinī⁷,
vinda maṃ ariyena vedena, sāvayā⁸ maṃ yad icchasīti. 59.

Tattha komārikā ti ahaṃ ettakaṃ kulaṃ aṇṇaṃ purisaṇ na jānāmi,
tava komārikabhariyā⁹ bhavissāmīti vadati, mañjukā piyabhāṇinīti tava
madhurakathā piyabhāṇinī yeva bhavissāmi. vinda maṃ ti paṭilābha maṃ, ari-
10 yena vedenā 'ti sundarena paṭilābhena, ahaṃ hi¹⁰ ito pubbe purisasaṃphas-
saṇ na jānāmi tvaṃ pi itthisaṃphassaṇ¹¹, iti pakatiyā brahmacārī brahma-
cārīnaṃ maṃ niddosena lābhena labha, sāvayā¹² maṃ yadicchasiṭi atha
me vacanaṃ na saddhasi dvādasayojanāya Bārānasiyā bheriṇ carāpetvā ayaṃ
me dāsīti sāvaya, maṃ¹³ attano dāsīṇ katvā gaṇhā 'ti vadati¹⁴.

- 15 Tato Bodhisatto „imaṃ tajjetvā palāpetum vaṭṭatīti“ cin-
tetvā catutthaṃ gātham āha:

4. Sakuṇakhādini¹⁵ lohita¹⁶ cori kukkuṭapothini¹⁷
na tvaṃ ariyena vedena mamaṃ bhattāraṃ¹⁸ icchasīti. 60.

Tattha na tvaṃ ariyena 'ti tvaṃ ariyena brahmacariyavāsālābhena na
20 maṃ¹⁹ bhattāraṃ icchasi vañcetvā pana khādītukamāsīti²⁰ taṃ palāpeti²¹.

Sā palāpetvā²² gatā na puna oloketum pi visahi.

5. Evaṃ pi caturā nārī disvāna pavaraṃ²³ naraṃ²⁴
nenti saṇḍāhi vācāhi bilārī viya kukkuṭaṃ. 61.

6. Yo ve²⁵ uppatitaṃ atthaṃ na khippam anubujjhati (= supra p. 133.)
25 amittavasāṃ anveti pacchā ca-m-anutappati²⁶. 62.

¹ Bḍ asaṇṇyuttā. ² Cḥ -baddhā. ³ Bḍ taṃ sutvā tato. ⁴ Bḍ patho. ⁵ Cḥ
taṃ, Bḍ omits naṃ. ⁶ Cḥ ne, Cḥ te? Bḍ ke. ⁷ Cḥ -nini, Cḥ Bḍ -nini ⁸ Cḥ
sācayā, Bḍ sāvayaṃ, Bḍ sāvaya. ⁹ Bḍ -kā-. ¹⁰ Bḍ ahaṃ pi hi. ¹¹ Bḍ adds
jānāsi. ¹² Cḥ sāmayā, Bḍ sāvaya. ¹³ Cḥ savamayam, Cḥ savayamaṃ. ¹⁴ Cḥ
vadāti, Cḥ vadāmi. ¹⁵ Cḥ sakūṇakhādini, Cḥ sakūṇekhādini corr. to sakūṇe-? ¹⁶
Bḍ kukappādinaṃ lohitaṃ. ¹⁷ Cḥ -pothini, Cḥ -pothini. ¹⁸ Cḥ ha-. ¹⁹ Bḍ
na tvaṃ a. brahmacariyena vāpalābhena maṃ. ²⁰ Cḥ -si tassa pāpeti. Cḥ -si
nassa pāpeti. ²¹ Bḍ -pesi. ²² Bḍ adds va. ²³ so Bḍ; Cḥ vassan, Cḥ vasan,
Bḍ sidhanaṃ. ²⁴ Cḥ taraṃ. ²⁵ Bḍ ca. ²⁶ Bḍ ca anu.

7. Yo ve¹ uppatitam attham² hippam eva nibodhati
muccate sattusambādā³ kukkuṭo va bilāriyā ti. 63.

Imā abhisambuddhagāthā³.

Tattha caturā ti cāturiyena samannāgatā, nārīti itthiyo, nentīti attano
vasam upanenti, bilārī viyā 'ti yathā sā bilārī tam kukkuṭam netum vāyami⁴ 5
evam aññā⁵ nāriyo nenti yeva, uppatitam atthan ti uppannam kiñcid eva
attham, na anubujjhatīti⁶ yathāsabhāvena na jānāti, pacchā⁷ ca manu-
tappatīti⁷ pacchā ca anutappati, kukkuṭo vā 'ti yathā so⁸ nāṇena⁹ sam-
panno kukkuṭo bilārito mutto evam sattusambādato muccati¹⁰.

Satthā imam desanam¹¹ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam 10
samodhānesi: (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale patiṭ-
ṭhabhi) Tadā kukkuṭarājā¹² aham eva aho sin ti. Kukkuṭajātakam¹².

9. Dhammaddhajajātaka.

Dhammam caratha nātayo ti. Idam Satthā Jetavane
viharanto ekaṃ kuhakam¹⁴ bhikkhum ārabba kathesi. Tadā hi 15
Satthā „na bhikkhave ayam idān' eva¹⁵ pubbe pi kuhako yevā“ 'ti
vatvā atītam āhari:

Atite Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente
Bodhisatto sakunayoniyam nibbattitvā vayappatto sakuna-
saṃghaparivuto samuddamajjhe dīpake vasi. Ath' ekacce 20
Kāsiratṭhavāsino vāṇijā disākākam gahetvā nāvāya samuddam
pakkhandimsu. Samuddamajjhe nāvā bhijji¹⁶. Disākako¹⁷ tam
dīpakam gantvā cintesi: „ayam mahāsakunasamgho, mayā ku-
hakakammaṃ katvā etesaṃ aṇḍakāni c' eva chāpake ca khā-
ditum vaṭṭatīti“ so otaritvā sakunasamghassa majjhe mukham 25
vivaritvā ekena pādena paṭhaviyam atṭhāsi. „Ko nāma tvaṃ
sāmīti“ sakunehi puttṭho „aham dhammiko nāmā“ 'ti āha.
„Kasmā pana ekapādena ṭhito sīti“. „Mayā dutiye pāde

¹ Bā ca. ² Bā muccate saṇṭhadhammā. ³ Bā omits abhi. ⁴ Ck² vāyami. ⁵
Bā añña. ⁶ Ck² omits anu. ⁷ Ck² anu- corr. to manu-, Bā anu-. ⁸ Bā omits
so. ⁹ Bā nāṇa. ¹⁰ Bā muccatīti. ¹¹ Bā dhammade-. ¹² Bā adds pana. ¹³
Bā adds aṭṭhamam. ¹⁴ C² Bā -ka. ¹⁵ Bā adds kuhako. ¹⁶ Bā nāvāya bhij-
janti. ¹⁷ Bā yādisā-.

nikkhitte paṭhavi dhāretum na sakkotīti¹⁴. „Atha kasmā mukhaṃ vivaritvā tiṭṭhasīti“. „Mayaṃ aññaṃ āhāraṃ na khādāma, vātam eva pivāmā“¹⁵ 'ti, evaṃ ca pana vatvā te sa-
kuṇe āmantetvā ovādaṃ vo dassāmi, taṃ suṇāthā¹⁶ 'ti tesāṃ
5 ovādavasena paṭhamāṃ gātham āha:

1. Dhammaṃ caratha nātayo, dhammaṃ caratha, bhaddaṃ vo,
dhammacārī¹⁷ sukhaṃ seti asmiṃ loke paramhi cā 'ti. 64.

Tattha dhammaṃ carathā 'ti kāyasucaritādibhedāṃ dhammaṃ karotha,
nātayo ti te ālapati, dhammaṃ caratha bhaddaṃ vo ti ekavāraṃ¹⁸ cari-
10 tvā mā osakkatha puna¹⁹ carath' eva, bhaddaṃ vo bhavissatīti, sukhaṃ setīti
desanāsīsaṃ etaṃ, dhammacārī pana²⁰ sukhaṃ tiṭṭheti gacchati nisidati sayati²¹
sabbiriyāpathesu sukhito hotīti dīpeti.

Sakuṇā „ayaṃ²² kohaṇṇena aṇḍakāni²³ khādītum evaṃ va-
datīti“ ajānitvā taṃ vaṇṇentā dutiyaṃ gātham āhaṃsu:

- 15 2. Bhaddako vat' ayaṃ²⁴ pakkhī dijo paramadhammiko,
ekapādena tiṭṭhanto dhammaṃ evānusāsātīti²⁵. 65.

Tattha dhammam evā 'ti sabhāvaṃ eva anusāsātīti kathetī²⁶.

Sakuṇā tassa dussīlassa saddahitvā „tvaṃ kira sāmi añ-
ñaṃ²⁷ gocaraṃ na²⁸ gaṇhasi, vātam eva bhakkhesi²⁹, tena hi
30 amhākaṃ aṇḍakāni ca chāpake ca olokeyyāsīti“ vatvā goca-
rāya gacchanti. So 'pāpo tesāṃ gatakāle aṇḍakāni chāpake ca
kucchipūraṃ khādītva tesāṃ āgamanakāle upasanto hutvā
mukhaṃ vivaritvā ekena pādena tiṭṭhati. Sakuṇā āgantvā
puttake apassantā „ko nu kho khādatīti“ mahāsaddena vira-
25 vanti, „ayaṃ kāko dhammiko“ ti tasmiṃ āsaṃkamattam pi na
karonti³⁰. Ath' ekadivasaṃ Mahāsatto cintesi: „idha pubbe
koci paripantho³¹ n' atthi, imassāgatakālato paṭṭhāya jāto,
imaṃ pariggahetum vaṭṭatīti“ so sakuṇehi saddhiṃ gocarāya
gacchanto viya hutvā nivattitvā paṭicchannaṭṭhāne aṭṭhāsi.

¹ C^o -sīti. ² B^d khādāmā. ³ cfr. Dh. v. 168, all three MSS. -i. ⁴ B^d -cāraṃ.

⁵ B^d punapunnāṃ. ⁶ C^k puna. ⁷ B^d seti. ⁸ B^d adds kāko. ⁹ B^d adds ceva
chāpake ¹⁰ B^d vatāyaṃ. ¹¹ B^d -nīti. ¹² B^d -si. ¹³ C^k añña. ¹⁴ C^k omite
na, C^o has added na. ¹⁵ B^d -asi. ¹⁶ C^k -roti. ¹⁷ C^k -panne, C^o -uttho corr.
to -pantho, B^d -bandho.

Kāko¹ „gatā sakunā“ ti nirāsamko hutvā utthāya² gantvā
 andakāni ca chāpake ca khāditvā punāgantvā mukhaṃ viva-
 ritva ekena pādena atthāsi. Sakunārājā sakunesu āgatesu sabbe
 sannipātāpetvā „ahaṃ vo ajja puttakānaṃ paripanthaṃ³ pari-
 gaṇhanto imaṃ pāpakākaṃ⁴ khādantaṃ addasaṃ, aha naṃ
 gaṇhāmā“⁵ 'ti sakunasaṃghaṃ ānetvā samparivāretvā⁶ „sace
 palāyati gaṇheyyātha naṃ“ ti vatvā avasesagāthā⁷ abhāsi:

3. Nāssa sīlaṃ vijānātha, anaññāya pasamsatha,
 bhutvā andaṇ ca potaṇ ca dhammo dhammo ti bhāsati. 66.
4. Aññaṃ bhaṇati vācāya, aññaṃ kāyena kubbati,
 vācāya no ca kāyena na taṃ dhammaṃ adhiṭṭhito. 67.
5. Vācāya sakhilo manoviduggo
 paṭicchanno⁸ kūpasayo⁹ kaṇhasappo
 dhammadhajo gāmanigamasādhū¹⁰
 bhaddako¹¹ dujjāno purisena bālisena¹². 68.
6. Imaṃ tuṇḍehi pakkhehi pādā c' imaṃ vipothatha,
 chavaṃ h' imaṃ vināsetha, nāyaṃ saṃvāsanaṃraho ti. 69.

Tattha nāssa sīlaṃ ti na¹³ assa sīlaṃ, anaññāya 'ti ajānitvā bhutvā
 ti khāditvā, vācāya no ca kāyena 'ti ayaṃ hi vacanen' eva dhammaṃ carati¹⁴
 kāyena pana na karoti, na taṃ dhammaṃ adhiṭṭhito ti tasmīn¹⁵ jāni- 90
 tabbo yathāyaṃ dhammaṃ bhaṇati taṃ na adhiṭṭhito¹⁶ tasmīn dhamme na
 patiṭṭhito, vācāya sakhilo ti¹⁷ vacanena mudu, manoviduggo ti manasā
 viduggo duppavesā¹⁸ viśamo, paṭicchanno¹⁹ ti yasmiṃ bile sayati tena
 channo, kūpasayo ti bilāsayo, dhammadhajo ti sucaritadhammaṃ dhajam
 katvā vicaraṇena dhammadhajo²⁰, gāmanigamasādhū²¹ 'ti gāmesu ca niga- 25
 mesu ca sādhu, bhaddako ti sambhāvito, dujjāno ti ayaṃ evarūpo dussilo
 paṭicchannakammanto bālena²² aññāṇena purisena na sakkā jānitum, pādā ci-
 man²³ ti attano²⁴ pādena ca²⁵ imaṃ, vipothathā 'ti paharatha hanatha,
 chavaṃ ti lāmakam, nāyaṃ ti ayaṃ amhehi saddhīm ekasmiṃ tṭhāne saṃ-
 vāsaṃ na arahatīti.

¹ Bā adda pi. ² Bā vutthāya. ³ Bā -bandho. ⁴ Bā pāpakam kā-. ⁵ Bā -saṃ-
 ghaṃ āmantetvā taṃ pari-. ⁶ Bā sesa-. ⁷ Ck^s channo. ⁸ Bā kupasayova. ⁹
 Bā -gamāsu sādhu. ¹⁰ Ck^s omīti bhaddako, Bā has sammato. ¹¹ Ck^s bālayena,
 C^s bālasena. ¹² Ck^s sīlaṃ, omitting tina. ¹³ Ck^s vadati. ¹⁴ Bā tasmā. ¹⁵ Ck^s
 adda na. ¹⁶ Ck^s hoti. ¹⁷ Bā nappaveso. ¹⁸ Ck^s add channo. ¹⁹ Ck^s dhamma-
 dharo, C^s dharo corr. to -dhajo. ²⁰ Bā -gamāsu sādhu. ²¹ Bā bālisena. ²²
 Ck^s pādāvimān, C^s pādāvimāman corr. to pādācimāman. ²³ Bā repeats attano.
²⁴ Ck^s pādeva, C^s pādeva corr. to pādo ca.

Evañ ca pana vatvā sakunañeṭṭhako sayam eva lamghitvā tassa sīse¹ tundeṇa pahari, avasesā² tundaṇapādapakkhehi paharimsu. So tatth' eva jīvitakkhayaṃ pāpuṇi.

Satthā imaṃ desanaṃ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā
5 kāko kuhakabbhikkhu ahosi, sakunaṇṛājā³ aham evā“ 'ti. Dhammad-
dhañajātakaṃ⁴.

10. Nandiyamigajātaka.

Sace brāhmaṇa gacchesīti⁵. Idam Satthā Jetavane vi-
haranto ekaṃ mātīposakabbhikkhuṃ⁶ ārabba kathesi. Tam hi
10 Satthā „saccaṃ kira tvaṃ bhikku gihī posesīti“ pucchitvā „saccaṃ
bhante“ ti „kin te hontīti“ „mātāpitāro bhante“ ti vutte „sādhū
sādhū bhikkhu porāṇakapaṇḍitānaṃ vamsaṃ pālesi, porāṇakapaṇḍitā
hi tiracchānayaṇiyaṃ nibbattitvāpi⁷ mātāpitunnaṃ⁸ jīvitaṃ adamsū“
'ti vatvā atitaṃ āhari:

15 Atīte Kosalaratṭhe Sākete Kosalarāje⁹ rajjaṃ kārente
Bodhisatto migayoniyaṃ nibbattitvā vayappatto Nandiya-
migo nāma hutvā silācārasampanno mātāpitāro poseti. Tadā
Kosalarājā migavittako hoti, manussānaṃ kasikammādīni kātuṃ
adatvā mahāparivāro devasikaṃ migavaṃ¹⁰ gacchati. Manussā
20 sannipatitvā „ayyā¹¹, ayaṃ rājā amhākaṃ kammacchedaṃ¹²
karoti, gharāvāso vinassati, yaṃ¹³ nūna mayaṃ Añjanavanauy-
yānaṃ¹⁴ parikkhipitvā dvāraṃ yojetvā pokkharāṇiṃ khaṇitvā
tiṇāni ropetva daṇḍamuggarādihatthā araṇṇaṃ pavisitvā gumbe
paharantā¹⁵ mige nīharitvā parivāretvā gorūpāni viya vajjaṃ
25 uyyānaṃ pavesetvā dvāraṃ pidahitvā rañño ārocāpetvā¹⁶ attano
kammaṃ kareyyāma¹⁷“ 'ti mantayimsu. „Atth' eso¹⁷ upāyo“ ti
sabbe ekacchandā hutvā uyyānaṃ sajjetvā araṇṇaṃ pavisitvā

¹ Bđ -saṃ. ² Bđ adds sakunā. ³ Bđ adds pana. ⁴ Bđ adds navamaṃ. ⁵ Bđ gacchasīti. ⁶ Bđ mātu-. ⁷ Bđ nibbattāpi. ⁸ Bđ -tūnaṃ. ⁹ all three MSS. -rājā. ¹⁰ Bđ -vadhāṃ. ¹¹ Cks ayye. ¹² Bđ -dakaṃ. ¹³ Bđ yaṃ. ¹⁴ Bđ -va-
naṃ uyyānaṃ. ¹⁵ Bđ pahāranto. ¹⁶ Bđ -cetvā. ¹⁷ Bđ te attheso.

yojanamattatṭhānaṃ¹ parikkhipiṃsu. Tasmim̐ khane Nandiyo
 ekasmim̐ khuddake² gumbhe mātāpitāro gahetvā bhūmiyaṃ ni-
 panno hoti. Manussā nānāphalakāvudhahatthā bāhunā bāhum³
 piḷetvā taṃ gumbaṃ parikkhipiṃsu. Ath' ekacce mige olo-
 kentā⁴ taṃ gumbaṃ pavisim̐su. Nandiyo te disvā „ajja mayā 5
 jīvitam̐ pariccajitvā mātāpitunnam⁵ jīvitam̐ dātum vaṭṭatitī“
 cintetvā utṭhāya mātāpitāro vanditvā „amma tāta, ime manussā
 imam̐ gumbaṃ pavisitvā amhe tayo pi passissanti, tumhe eken'
 upāyena jīveyyātha, jīvitam̐ vo seyyo, aham̐ tumhākaṃ jīvita-
 dānam̐ datvā manussehi⁶ gumbapariyante⁷ ṭhatvā gumbhe⁸ paha- 10
 ṭamatte⁹ yeva nikkhamissāmi, atha te 'imasim̐ khuddaka-
 gumbhe eko yeva migo bhavissatī¹⁰ maññamānā gumbaṃ na
 pavisissanti¹¹, tumhe appamattā hothā“ 'ti mātāpitāro khamā-
 petvā gamanasajjo atṭhāsi. So manussehi gumbapariyante
 ṭhatvā unnaditvā¹² gumbhe pahaṭamatte¹³ yeva tato nikkhami. 15
 Te „eko v' ettha¹⁴ migo bhavissatī“ gumbaṃ na¹⁵ pavisim̐su.
 Nandiyo¹⁶ gantvā migānaṃ antaram̐ pāvisi. Manussā pari-
 vāretvā sabbe¹⁷ mige uyyānaṃ pavesetvā dvāraṃ thaketvā
 rañño ārocetva sakatṭhānāni agamim̐su. Tato patṭhāya rājā
 sayam eva gantvā ekaṃ migam̐ vijjhitvā gahetvā vā¹⁸ eti¹⁹ pe- 20
 setvā vā²⁰ āharāpesi²¹. Migā vāraṃ²² ṭhapayim̐su. Pattavāro
 migo ekamante tiṭṭhati. Taṃ vijjhitvā gaṇhanti²³. Nandiyo
 pokkharaniyaṃ pāṇiyaṃ pivati, tiṇāni khādati, vāro pan' assa
 na tāva pāpunāti. Atha bahunnam̐²⁴ divasānaṃ accayena tassa
 mātāpitāro taṃ datṭhukāmā hutvā „amhākaṃ putto Nandiya- 25
 migarājā nāgabalo thāmasampanno sace jīvati avassam̐ vatim̐
 laṃghitvā amhākaṃ dassanattṭhāya āgamissati, sāsanam̐ assa

¹ C^k -ne, C^s -ne corr. to -naṃ. ² B^d -ka. ³ C^k -hu. ⁴ C^k -to. ⁵ B^d -tūnaṃ.
⁶ C^k -sse, B^d -ssesu. ⁷ C^k gumbhe-, B^d gumbaparisante. ⁸ C^k ekogumbhe, (C^s
 ekog- corr. to gumbhe, B^d -besu. ⁹ B^d paharantesu. ¹⁰ C^k -sīti. ¹¹ B^d pa-
 visanti. ¹² C^k uppa-, B^d uppa-. ¹³ B^d -ta-. ¹⁴ C^k cettha. ¹⁵ B^d na gum-
 baṃ. ¹⁶ B^d atha nandiyo. ¹⁷ C^k sabbaṃ, C^s sabbaṃ corr. to sabba. ¹⁸ B^d va,
 C^s has crossed over vā. ¹⁹ C^s eni corr. to eti, B^d ehiti ekadivā. ²⁰ B^d omits
 vā, and adds ekekaṃ. ²¹ B^d -ti. ²² B^d te mi-, C^k -vāra, C^s vāra corr. to
 -vāraṃ. ²³ B^d gaṇhanti. ²⁴ B^d -hūnaṃ pi.

pesessāmā“ 'ti cintetvā maggasaṃpe t̐atvā ekaṃ brāhmaṇaṃ
disvā „ayya kahaṃ gacchasi“ mānusiḱāyā vācāya pucchitvā
„Sāketan“ ti vutte puttassa sāsaṇaṃ paḥiṇaṇtā paṭhamāṃ
gāthāṃ āhaṃsu:

- 5 1. Sace brāhmaṇa gacchasi Sākete Añjanaṃvanāṃ
vaggi Nandiyāṃ nāma puttāṃ asmākaṃ orasaṃ:
mātāpitā ca te vuddhā¹, te taṃ icchanti passitun ti. 70.

Tass' attho: sace tvaṃ brāhmaṇa Sāketāṃ gacchasi Sākete Añjanavanāṃ
nāma uyyānaṃ atthi, tattha ambhākaṃ putto Nandiyo nāma migo, taṃ vadey-
10 yāsi: mātāpitara² te vuddhā te yāva na maranti tāva taṃ passitun icchanti.

So „sādhū“ 'ti sampatichitvā Sāketāṃ³ gantvā puna-
divase uyyānaṃ pavisitvā „Nandiyamigo nāma kataro“ ti puc-
chi. Migo āgantvā tassa saṃpe t̐atvā „ahan“ ti āha. Brāh-
maṇo taṃ atthaṃ ārocesi. Nandiyo taṃ sutvā „gaccheyy“
15 āhaṃ brāhmaṇa⁴, vatim laṃghitvāpi no na gaccheyyāṃ, mayā
pana rañño santikā nivāpapaṇabhojanaṃ⁵: bhuttaṃ, taṃ me
inaṭṭhāne t̐itaṃ, imesaṃ cāpi migānaṃ majjhe ciravuttho 'smi,
tassa me rañño c' eva etesaṃ ca sotthibhāvaṃ akatvā attano
balaṃ adassetvā gamanaṃ nāma ayuttaṃ⁶, attano pana vāre⁷
20 sampatte ahaṃ etesaṃ sotthibhāvaṃ katvā sukhito āgacchis-
sāmīti“ imaṃ⁸ atthaṃ pakāsaṇto dve gāthā abhāsi:

- a. Bhuttā mayā nivāpā⁹ rājino paṇabhojanaṃ,
taṃ rājapiṇḍaṃ avabhottuṃ¹⁰ nāhaṃ brāhmaṇa-m-ussahe. 71.
a. Odahissāṃ¹¹ ahaṃ passaṃ khurapāṇissa¹² rājino,
25 tadāhaṃ sukhito mutto api passeyya¹³ mātaraṇ ti. 72.

Tattha nivāpā ti¹⁴ tesu tesu¹⁵ t̐hānesu nivuttā¹⁶ nivāpā¹⁶, paṇabho-
janaṃ ti pāṇiāṇ ca avasesatiṇaṃ ca, taṃ rājapiṇḍaṃ ti taṃ rañño santikā¹⁷
saṃkaḍḍhitvā samodhānitaṭṭhena¹⁸ piṇḍaṃ, avabhottuṃ¹⁹ ti dubbhuttaṃ²⁰

¹ Bā vuddhā. ² Bā adds ca. ³ Bā -tanagaraṃ. ⁴ Bā -ṇāti. ⁵ Bā nivāsaṃpāna-

⁶ Bā na yu-. ⁷ Bā vāre pana. ⁸ Bā tam. ⁹ Ck -pa, Bāf -pāni. ¹⁰ Ck avabhottuṃ, Bā avabhuttaṃ, Bāf vabhottaṃ.

¹¹ Ck -pāni, Bā -rappā-, Bāf khupponissa for khurappa. ¹² Bā sayeyya. ¹³ C -pāni corr. to -pāti, Bā -pāniti.

¹⁴ Bā omits one tesu. ¹⁵ Ck tivuttā, Bā nivuttā. ¹⁶ Bā -pāni. ¹⁷ Ck -takāṃ, C -takā, Bā -tikāṃ.

¹⁸ Bā -nikathena. ¹⁹ C -hontuṃ, Bā -bhuttaṃ. ²⁰ Ck dubbhu-

bhuñjitum¹, rañño hi² kiccaṃ anipphādentō taṃ avabhuñjati nāma, sv-āhaṃ
 evaṃ avabhottum³ na ussahāmīti⁴ vadāmi, brāhmaṇamussahe ti c' ettha
 brāhmaṇa 'ti ālapanam, makāro sandhivasena⁵ vutto, odahissāmahaṃ pa-
 sam khurapāṇissa⁶ rājino ti ahaṃ brāhmaṇa attano vāre patte khurap-
 paṃ sannahitvā⁷ āgātassa rañño migayūtbato nikkhamitvā ekamante thatvā maṃ 5
 vijjha maṃ vijjha mahārāja 'ti vatvā attano mahāphāsukapassam odahissāmi⁸,
 sukhito mutto ti tadā ahaṃ maraṇaphaya mutto sukhito niddukkho rañña⁹
 anuññāto api nāma mātaram passeyyan ti.

Taṃ sutvā brāhmaṇo pakkāmi. Aparabhāge tassa vāra-
 divase rājā mahantena parivārena uyyānam āgañchi¹⁰. Mahā- 10
 satto ekamante¹¹ atthāsi. Rājā „migaṃ vijjhissāmīti“ khurap-
 paṃ sannahi. Mahāsatto yathā aññe maraṇabhayaṭṭajjitā palā-
 yanti evaṃ apalāyitvā nibbhayo hutvā mettaṃ purecārikaṃ
 katvā mahāphāsukapassam¹² odahitvā¹³ niccalo¹⁴ atthāsi. Rājā
 tassa mettānubhāvena saraṃ vissajjetum nāsakkhi. Mahāsatto 15
 „kiṃ mahārāja saraṃ na muñcasi, muñcā¹⁵“ 'ti āha. „Na
 sakkomi migarājā“ 'ti. „Tena hi guṇavantanam guṇaṃ jāna,
 mahārāja 'ti“. Tadā rājā Bodhisatte paṣīditvā dhanuṃ
 chaḍḍetvā „imaṃ¹⁶ acittam¹⁷ kaliṅgarakaṇḍam pi tava gu-
 ṇaṃ jānāti, sacittako manussabhūto pi ahaṃ na jānāmi¹⁸, 20
 mayhaṃ khamatha¹⁹, abhayaṃ te dammīti“ āha. „Mahārāja,
 mayhaṃ tāva abhayaṃ desi²⁰, ayaṃ²¹ uyyāne migagaṇo kiṃ
 karissatīti“. „Etassa²² pi²³ dammīti“. Evaṃ Mahāsatto Ni-
 grodhaajātake vuttanayen' eva sabbesaṃ²⁴ araṇṇe migānam ākā-
 sagatasakunajalacaramacchānam²⁵ abhayaṃ dāpetvā rājānam 25
 pañcasu sīlesu paṭiṭṭhāpetvā „mahārāja, raññā nāma agati-
 gamanaṃ pahāya dasarājadhamme akopentena dhammena sa-
 mena rajjaṃ karetum vaṭṭatīti“,

¹ B^d -taṃ. ² C^k ti. C^s ti corr. to hi. ³ C^k -hottum, C^s -bhontum, B^d -bhuttam.
⁴ C^k ussā-. ⁵ B^d padasandhi-. ⁶ C^k B^d -rappān-. ⁷ C^s -nabi- corr. to -nayhi-,
 B^d -nayi-. ⁸ B^d adds oḍḍessāmi. ⁹ C^s araṇṇo corr. to araṇṇā, C^k rañño. ¹⁰
 B^d āgacchi. ¹¹ B^d -taṃ. ¹² B^d -pāsu-. ¹³ C^k ovadahi-, C^s ovaditvā corr.
 to ovadahitvā. ¹⁴ B^d adds va. ¹⁵ B^d muñcāhi. ¹⁶ B^d idaṃ. ¹⁷ C^k add apittakam.
¹⁸ B^d ahaṃ sacittako m. pi tava guṇaṃ na jānāmi migarāja. ¹⁹ C^k mama. ²⁰
 B^d deti. ²¹ B^d adds pana. ²² B^d etesaṃ. ²³ B^d adds abhayaṃ. ²⁴ B^d adds
 pi. ²⁵ B^d -ṇānampijalamacchānam pi.

4. Dānaṃ sīlaṃ pariccāgaṃ ajjavaṃ maddavaṃ tapaṃ
akkodhaṃ avihimsā ca khantī ca avirodhanam, 73.
5. Icc-ete kusale dhamme ðhite passāmi¹ attani,
tato me jāyate pīti somanassaṇ c' anappakan ti 74.
- 5 evaṃ vutte² rājadhamme gāthābandhanen' eva³ desetvā
katipāhaṃ rañño santike vasitvā nagare⁴ sabbasattānaṃ abha-
yadānappakāsaṇaṃ⁵ suvaṇṇabheriṇ carāpetvā „appamatto hohi
mahārājā“⁶ 'ti vatvā mātāpitunnaṃ⁷ dassanattāya gato.
6. Migarājā pure āsīm Kosalassa niketave
10 Nandiyo nāma nāmena abhirūpo catuppado. 75.
7. Taṃ maṃ vadhituṃ āgañchi dāyasmiṃ⁸ Añjanāvane
dhanuṃ adejjaṃ katvā⁹ usum sandhāya¹⁰ Kosalo. 76.
8. Tassāhaṃ odahiṃ passaṃ khurapāṇissa¹⁰ rājino,
tadāhaṃ sukhito mutto mātaraṃ daṭṭhum āgato ti 77.
- 15 imā abhisambuddhagāthā honti.

Tattha Kosalassa niketave ti Kosalarañño niketave vasanattāne,
tassa santike araññasmiṃ ti attho, dāyasmiṃ ti migānaṃ vasanattāya dinne
uyyāne, adejjaṃ¹¹ katvā¹² 'ti jiyāya saddhiṃ ekato katvā, āropetvā ti
attho, sandhāya¹³ 'ti sandahitvā¹⁴ yojetvā, odahiṃ ti oḍḍesiṃ, mātaraṃ
20 daṭṭhumāgato ti desanāsisaṃ etaṃ, rañño dhammaṃ desetvā sabbasattānaṃ
abhayaattāya suvaṇṇabheriṇ carāpetvā mātāpitaro daṭṭhum āgato 'emi ti attho.

Satthā imaṃ desanaṃ¹⁴ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam sa-
modhānesi: (Saccapariyosāne mātuposakabhikkhu sotāpattiphale patiṭ-
ṭhahi) „Tadā mātāpitaro¹⁵ mahārājakulāni ahesuṃ, brāhmaṇo Sāri-
25 putto, rājā Anando, migarājā¹⁶ aham evā“ 'ti. Nandiyamiga-
jātakam¹⁷. Avāriyavaggo¹⁸ paṭhamo.

¹ Bā passati. ² Bā adds migarājā. ³ Bā -bandheneva. ⁴ Bā nāgarājānaṃca.
⁵ Bā abhayaṭṭhānappakāsanattam. ⁶ Bā -tūnaṃ. ⁷ Ck^o dāyasmiṃ. ⁸ Bā an-
vañjaṃ katvā ⁹ Ck sandāya, Bā sanneyya. ¹⁰ C^o -nissa, Bā khurappā-. ¹¹
Bā anvajhaṃ. ¹² Bā usum sanneyyā. ¹³ Bā sannayitvā. ¹⁴ Ck Bā dhammade-.
¹⁵ Bā adds pana. ¹⁶ Bā nandiyamigarājā pana. ¹⁷ Bā nandiyamigarājājātakam
dasamaṃ. ¹⁸ Ck^o agā-.

2. SENAKAVAGGA.

1. Kharaputtajātaka.

Saccam kirevamāhamsū 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto purāṇadutiyaikapalobhanam ārabha kathesi. Tam hi bhikkhum Satthā „saccam kira tvaṃ¹ ukkaṇṭhito“ 'ti pucchitvā „āma 5 bhante“ ti² „kena ukkaṇṭhāpito sīti“ „purāṇadutiyaikāyā“ 'ti vutte „bhikkhu, ayaṃ te itthi anattakārikā, pubbe pi tvaṃ imam nissāya aggam pavisitvā maranto paṇḍite nissāya jīvitam labhīti“ vatvā atitam āhari:

Atīte Bārāṇasīyam Senake³ nāma raññe⁴ rajjam kā- 10 rente⁵ Bodhisatto Sakkattam kāresi. Tadā Senakassa rañño ekena nāgarājena⁶ saddhim mittabhāvo hoti. So kira nāgarājā nāgabhanā nikkhamitvā thale gocaram gaṇhanto carati. Atha nam gāmadārakā disvā „sappo ayan“ ti leḍḍuādīhi⁷ paharimsu. Rājā uyyānakīlikam⁸ gacchanto disvā „kim ete dā- 15 rakā karont⁹ti“ pucchitvā „ekam sappam paharantīti“ sutvā „paharitum mā detha, palāpetha ne“ ti palāpesi. Nāgarājā jīvitam labhitvā nāgabhanam gantvā bahūni ratanāni ādāya aḍḍharattasamaye rañño sayanigharam⁹ pavisitvā tāni¹⁰ ratanāni datvā „mayā tumhe nissāya jīvitam laddhan“ ti raññā¹¹ 20 saddhim mittabhāvam katvā punappunam gantvā rājānam passati. So attano nāgamāṇavikāsu ekam kāmesu atittam nāgamāṇavikam rakkhanatthāya rañño santike ṭhapesi „yadā etam na passasi tadā imam mantam parivatteyyāsīti“ c' assa¹² ekam mantam adāsi. So ekadivasam uyyānam gantvā nāga- 25 māṇavikāya saddhim pokkharaniyam udakakīlam kīli. Nāgamāṇavikā ekam udakasappam disvā attabhāvam vijahitvā tena saddhim asaddhammam patisevi¹³. Rājā tam apassanto „kham

¹ B^d adds bhikkhum. ² B^d adds vutte. ³ all three MSS. -ko. ⁴ all three MSS. rājā. ⁵ C^k -to. ⁶ B^d -raññā. ⁷ B^d leḍḍudaṇḍīhi. ⁸ B^d uyyānam kīlitum. ⁹ C^k B^d sayana-. ¹⁰ B^d omits tāni. ¹¹ C^k rañño. ¹² B^d tassa. ¹³ B^d pati-

nu kho gatā¹ ti mantam parivattetvā anācāram karontim disvā velupesikāya pahari. Sā kujjhivā tato nāgabhavanam gantvā „kasmā āgatāsīti“ putthā „tumhākam sahāyo mam attano vacanam agāṇhantim² pitthiyam paharīti“ pahāram das-
 5 sesi³. Nāgarājā tattato⁴ ajānitvā⁵ va cattāro nāgamānavake āmantetvā „gacchatha, Senakassa sayanigharam⁶ pavisitvā nā-
 sāvātena tam bhusam⁷ viya viddhamsethā“⁸ ti pesesi. Te gantvā rañño sirisayane nipannakāle gabbham pavimsu. Te-
 sam pavisanavelāyam eva⁹ rājā devi m āha: „jānāsi nu kho
 10 bhadde nāgamānavikāya gataṭṭhānanā¹⁰ ti. „Na jānāmi devā“
 ti. „Ajja sā¹¹ amhākam pokkharaniyam kīlanakāle attabhā-
 vam vijahitvā ekena udakasappena saddhim anācāram akāsi,
 atha nam aham ‘evam mā karīti’ sikkhāpanatthāya velupesi-
 kāya paharim, ‘nāgabhavanam’ gantvā sahāyassa me aññam
 15 kiñci kathetvā mettim¹² bhindeyyā¹³ ti me bhayam uppajja-
 tīti“. Tam sutvā nāgamānavakā tato va¹⁴ nivatittvā nāga-
 bhavanam gantvā nāgarājassa tam attham ārocesum. So sam-
 vegappatto hutvā tam khaṇam ōeva rañño sayanigharam¹⁵
 āgantvā tam attham ācikkhitvā khamāpetvā „idam me daṇḍa-
 20 kamman“ ti sabbarūtajānanamantam¹⁶ datvā „ayam mahārāja
 anagghamanto¹⁷, sace imam mantam aññassa dadeyyāsi¹⁸
 datvā¹⁹ va aggim pavisitvā mareyyāsīti“ āha. Rājā „sādhū“
 ti sampatīchi. So tato patthāya pipīlikānam pi²⁰ saddam
 jānāti. Tass²¹ ekadivasam mahātale nisīditvā madhuphāṇitehi
 25 khādanīyam²² khādanatassa ekam madhubinduṃ ca phāṇitabin-
 duṃ ca²³ pūvakhaṇḍaṃ ca²⁴ bhūmiyam pati. Ekā pipīlikā²⁵ tam
 disvā „rañño mahātale madhucāṭi bhinnā, phāṇitasakaṭam

¹ all three MSS. -ti. ² C^o Bā -ti. ³ C^o tattano. C^k tatthato corr. to tattato? Bā tatthato. ⁴ C^k āj-. ⁵ Bā -nagarām. ⁶ Bā -tvā tassa nhāsavātena bhusam.
⁷ C^k -yam yeva, C^o -ya yeva corr. to -yam yeva-. ⁸ Bā omits sā. ⁹ Bā sā nā-.
¹⁰ Bā mittam. ¹¹ Bā ca. ¹² Bā -nagarām. ¹³ C^o -rutajānannāma-
 mantam, C^k -jānananāmantam, Bā -rudaññjā-. ¹⁴ Bā -ggho-. ¹⁵ Bā adāsi.
¹⁶ Bā vatvā. ¹⁷ Bā kippīlikānam, omitting pi. ¹⁸ C^k Bā -ni-. ¹⁹ C^o omit
 phā-. ²⁰ C^k pūva, C^o puva corr. to pūvakhaṇḍaṇa. ²¹ Bā kippīlikā.

pūvasakaṭaṃ nikkujjitaṃ, madhuphāṇitapūve¹ khādathā“ 'ti vi-
 ravantī carati. Rājā² tassa ravaṃ sutvā hasi. Rañño samīpe
 ṭhitā devī „kin nu kho disvā rājā hasīti“ cintesi. Tasmim
 khādanīyaṃ³ khāditvā nahātvā pallaṃke nisinne ekaṃ mak-
 khikaṃ sāmiko „ehi bhadde, kilesaratiyā ramāmā“ 'ti āha. 5
 Atha naṃ sā „adhivāsehi tāva sāmī, idāni rañño gandhe āha-
 rissanti, tassa vilimpantassa pādamūle gandhacūṇṇaṃ patis-
 sati, ahaṃ tattha vasitvā⁴ sugandhā bhavissāmi, tato rañño
 piṭṭhiyaṃ nipajjitvā ramissāmā“ 'ti āha. Rājā tam pi saddaṃ
 sutvā hasi. Devī „kin nu kho disvā hasīti“ puna cintesi. 10
 Puna rañño sāyamāsaṃ bhuñjantassa ekaṃ sitthaṃ⁵ bhūmiyaṃ
 pati. Pipīlikā⁶ „rājakule bhattasakaṭaṃ bhaggaṃ⁷, bhattaṃ
 bhuñjantā⁸ n' atthīti“ viraviṃsu. Tam sutvā rājā puna pi
 hasi. Devī suvaṇṇakaṭacchum gahetvā rājānaṃ parivisanti⁹
 „maṃ nu kho disvā rājā hasīti“¹⁰ parivitakkesi. Sā raññā 15
 saddhim sayanaṃ āruhya nipannakāle „kimkāraṇā deva hasīti“
 pucchi. So „kim¹¹ te mama hasitakāraṇena“ 'ti vatvā punap-
 puna¹² nibaddho¹³ kathesi. Atha naṃ sā „tumhākaṃ jānana-
 mantaṃ mayhaṃ dethā“ 'ti vatvā „na sakkā dātun“ ti paṭi-
 khittā ti¹⁴ puna nibandhi¹⁵. Rājā¹⁶ „sac' ahaṃ imaṃ mantaṃ 20
 tuyhaṃ dassāmi marissāmīti“ āha. „Maranto pi mayhaṃ dehi
 yevā¹⁷“ 'ti. Rājā mātugāmasavasiṃ hutvā „sādhū“ 'ti sam-
 paṭicchitvā „imissā mantaṃ datvā aggim pavisissāmīti“¹⁸ ra-
 thena uyyānaṃ pāyāsi. Tasmim khaṇe Sakko devarājā¹⁹ lokam
 olokento imaṃ kāraṇaṃ disvā „ayaṃ bālarājā mātugāmaṃ 25
 nissāya 'aggim pavisissāmīti' gacchati²⁰, jīvitadānaṃ assa das-
 sāmīti“ Sujaṃ asurakaṇṇhaṃ ādāya Bārāṇasim āgantvā²¹ tam

¹ Bđ -ṇitaṇca pūvaṇca. ² Bđ atha rājā. ³ all three MSS. -ni-. ⁴ Bđ vaṭṭe-
 tvā. ⁵ C° sitthaṃ corr. to sitthaṃ, Bđ bhattasiṭthaṃ? ⁶ Bđ kipilli-. ⁷ Bđ adda
 āgantvā. ⁸ Ck -jātā, Bđ -jathā. ⁹ Ck° -ti, Bđ -vasantaṃ. ¹⁰ Ck hasītiṭi, C°
 hasītiṭi corr. to hasatīti. ¹¹ Ck° kin. ¹² Bđ -punnaṃ. ¹³ Bđ nibandham puc-
 chi rājā. ¹⁴ so Ck° instead of pi? Bđ -kkhipitvā, omitting ti. ¹⁵ Bđ puna-
 punnaṃ nibandham yāci. ¹⁶ Ck rājā, C° jā. ¹⁷ Bđ devā. ¹⁸ Bđ adds deviyā
 saddhim. ¹⁹ Bđ omits de-. ²⁰ Bđ adds ahaṃ. ²¹ Bđ gantvā.

ajikaṃ katvā attanā¹ ajo hutvā „mahājano mā passīti“² adhiṭ-
 thāya rañño rathassa purato ahosi. Tam rājā c' eva rathe
 yuttasindhavā ca passanti, añño koci na passati. So kathā-
 samuṭṭhāpanatthaṃ³ ajikāya saddhiṃ methunadhammaṃ pati-
 5 sevanto⁴ viya ahosi. Tam eko rathe yuttasindhavo disvā
 „samma aja⁵ mayāṃ pubbe 'ajā kira bālā ahirikā' ti assumha⁶
 na⁷ passimha⁸, tvaṃ kira⁹ raho paṭicchannatṭhāne¹⁰ kattabbaṃ
 anācāraṃ¹¹ amhākaṃ ettakānaṃ¹² passantānaṃ ñeva karosi na
 lajjasi, taṃ no pubbe sutāṃ iminā dīṭṭhena sametīti“¹³ vatvā
 10 paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Saccaṃ kir' evaṃ āhaṃsu bhastaṃ¹⁴ bālo ti paṇḍitā,
 passa: bālo rahokammaṃ āvikubbaṃ na bujhatīti. 78.

Tattha bhastaṃ¹⁴ ti ajāṃ, paṇḍitā ti nāpasampannā taṃ bālo ti va-
 dantā¹⁵ saccaṃ kira vadanti¹⁶, passā 'ti ālapanāṃ, passathā 'ti attho, na
 15 bujhatīti evaṃ¹⁷ kātuṃ na¹⁸ yuttan ti na jānāti.

Tam sutvā ajo dve gāthā abhāsi:

2. Tvaṃ ca¹⁹ kho samma bālo si, kharaputta vijānāhi²⁰:
 rajjuyāsi²¹ parikkhitto vaṃkoṭṭho ohitomukho. 79.

3. Aparam pi²² samma te balyaṃ²³ yo mutto na palāyasi,
 20 so ca bālātaro²⁴ samma yaṃ²⁵ tvaṃ vahasi²⁶ Senakan ti. 80.

Tattha tvaṃ ca¹⁹ kho sammā 'ti samma sindhava mayāpi kho tvaṃ
 bālātaro, kharaputtā 'ti so kira gadrabhassa jātako²⁷, tena²⁸ taṃ evaṃ āha,
 vijānāhi²⁹ aham eva bālo ti jāna³⁰, parikkhitto ti yugena saddhiṃ gīvāya
 parikkhitto, vaṃkoṭṭho ti vaṃkoṭṭho, ohitomukho³¹ ti mukhabandhakena³²
 25 ṭhapitamukho, yo³³ mutto na palāyasīti yo tvaṃ rathato mutto samāno
 muttakāle palāyitvā araṇṇaṃ na pavāsasi³⁴, taṃ te apalāyanaṃ aparam³⁵ pi

¹ Bā -no. ² Bā passatū ti. ³ Bā adds rathassa purato. ⁴ Bā paṭi-. ⁵ Bā
 adds rāja. ⁶ Bā assumā. ⁷ Bā idāneva. ⁸ Bā -hā. ⁹ Bā pana. ¹⁰ Bā -nne
 thāne. ¹¹ Bā adds carl. ¹² Bā ettha-. ¹³ Bā gantaṃ, Bf garaṃ. ¹⁴ Bā gan-
 tan. ¹⁵ Bā -ti. ¹⁶ Ck vadati. ¹⁷ Bā ekaṃ. ¹⁸ Bā a. ¹⁹ Ck Bf omit ca.
²⁰ Bā -nāhi. ²¹ Bā rajjunāhi, Bf rajjuyāpi. ²² Bā ayaṃ pi, Bf ayaṃ hi. ²³
 Bā bā-. ²⁴ Bā bāla-. ²⁵ Ck yan. ²⁶ Ck Bā -ti. ²⁷ Ck tvaṃ, omitting ca.
²⁸ Bā jāti-. ²⁹ Bā adds kona. ³⁰ Bā -nāhi. ³¹ Bā jānāti. ³² Ck -ta-. ³³
 Bā -bandhena. ³⁴ Ck omit yo. ³⁵ Ck pavissi, Bā pavissasi, C pavissi corr.
 to pavāsasi.

bāyaṃ, so ca bālataro ti yaṃ tvam Senakaṃ vahasī so¹ Senako ta-
yāpi² bālataro.

Rājā tesam³ ubhinnaṃ pi kathaṃ jānāti, tasmā taṃ su-
nanto sanikaṃ rathaṃ pesesi. Gadrabho pi 'ssa⁴ kathaṃ
suvā puna catutthaṃ gātham āha:

4. Yan⁵ nu samma ahaṃ bālo ajarāja⁶ vijānāhi,
atha kena Senako bālo taṃ me akkhāhi pucchito ti. 81.

Tattha yaṃ ti karaṇatthe paccattavacanāṃ⁷, nū 'ti tāvatthe⁸ nipāto,
idaṃ vuttaṃ hoti: samma ajarāja yena tāva tiracchānagatatthena⁹ kāra-
ṇena ahaṃ bālo taṃ tvam kāraṇaṃ jānāsi¹⁰, sakkā¹¹ etaṃ tayā nātum, ahaṃ¹² 10
tiracchānagatatthā va¹³ bālo, tasmā¹⁴ kharaputtā 'ti ādini vadanto suṭṭhu¹⁵ va-
dasi¹⁶, ayaṃ pana Senako rājā kena kāraṇena bālo, taṃ me¹⁷ kāraṇaṃ puc-
chito akkhāhīti.

Taṃ ācikkhanto ajo¹⁸ pañcamaṃ gātham āha:

5. Uttamatthaṃ¹⁹ labhitvāna bhariyā yo padassati²⁰ 15
tena jahissat' attānaṃ²¹ sā c' ev' assa na hessatīti²². 82.

Tattha uttamattathan²³ ti sabbarūtajānanamantaṃ²⁴, tenā 'ti tena tassā
mantappadānasaṃkhātēna²⁵ kāraṇena taṃ datvā²⁶ aggin pavisanto attānaṃ ca
jahissati²⁷ sā c' assa bhariyā na bhavissati²⁸, tasmā²⁹ esa tayāpi³⁰ bālataro
yo laddhaṃ yasaṃ rakkhitum na sakkotīti. 20

Rājā³¹ tassa vacanaṃ suvā „ajarāja³² amhākaṃ sotthim
karonto pi tvam űeva karissasi, kathehi tāva no kattabba-
yuttan³³“ ti āha. Atha naṃ ajarājā „mahārāja imesaṃ sattā-
naṃ attanā³⁴ añño piyataro nāma n' atthi, ekaṃ piyabhaṇḍam

¹ B^d adds pi. ² B^d omits pi. ³ C^k nesam? ⁴ B^d sindhavo pi tassa. ⁵
C^e B^df yaṃ. ⁶ C^e ajja-. ⁷ C^k karaṇatthe paccantaṃ, B^d kāraṇatthe paccattava-
vacanaṃ. ⁸ B^d anussavatthe. ⁹ C^k -tattena. ¹⁰ B^d jānatum. ¹¹ B^d adds kim.
¹² B^d adds hi. ¹³ C^k -gataṃ nāma, C^e -gatattava? corr. to -gatattāva, B^d -ga-
tattāva. ¹⁴ B^d adds maṃ. ¹⁵ B^d suthum. ¹⁶ C^k -ti. ¹⁷ B^d tasmā taṃ me.
¹⁸ B^d taṃ suvā ajarājā ācikkhanto. ¹⁹ B^d uttamantaṃ, B^f uttamattaṃ. ²⁰
B^d bhariyā na bhavissati. ²¹ B^d tena caḥissatattānaṃ, C^k piyissat-, C^e piyissat-.
²² C^k hessatīti, C^e sā corr. to sa, B^d sā tassa jahissatīti. ²³ B^d uttamantaṃ.
²⁴ B^d -rūdaññajānanamantaṃ. ²⁵ B^d tena sabbarūdaññajānanamantasaṃkhātēna.
²⁶ B^d hi so in the place of taṃ datvā. ²⁷ C^k piyassati, C^e piyassati, B^d jahis-
sati jahissati. ²⁸ B^d -tīti. ²⁹ C^e tassā. ³⁰ C^k tasmāpi, C^e tayāpa. ³¹ B^d tato
rājā. ³² C^k B^d -jā. ³³ B^d -yuttakan. ³⁴ C^k -no.

nissāya attānaṃ nāsetuṃ laddhaṃ¹ yasaṃ pahātuṃ na² vaṭ-
tatīti³“ vatvā chaṭṭhamāṃ⁴ gātham āha:

e. Na ve ‘piyaṃ me⁵’ ti janinda tādiso

attāṃ niraṃkatvā⁶ piyāni sevati,

5 attā va seyyo paramā va seyyo

labbhā⁷ piyā ocitatthena⁸ pacchā ti. 83.

Tattha piyaṃ me⁸ ti piyaṃ me ti⁹ ayam eva vā pāṭho, idaṃ vuttaṃ
hoti: janinda tādiso¹⁰ tumhādiso yasamahante tṛito puggalo ekaṃ piya-
bhaṇḍaṃ¹¹ nissāya idaṃ piyaṃ me ti attāṃ¹² niraṃkatvā¹⁰ attānaṃ chaḍḍetvā
10 tāni piyāni na sevati¹³ eva, kimkāraṇa: attā va seyyo paramā va seyyo ti
yasmā sataguṇena sahaṣṣaguṇena attā va seyyo varo uttamo, kuto: paramā va¹³
seyyo, paramā uttamāpi¹⁴ aññasmā piyabhaṇḍā ti attho, ettha hi vakāro¹⁵ pi-
kāratthe¹⁶ nipāto¹⁷ ti daṭṭhabbo, labbhā piyā ocitatthena¹⁸ pacchā ti
ocitatthena¹⁹ hi vaḍḍhitatthena²⁰ yasappattena²¹ purisena pacchāpi²² nāma
15 sakkā laddhuṃ, tasmā²³ kāraṇā attā na²⁴ nāsetabbo²⁵ ti.

Evam Mahāsatto rañño ovādaṃ adāsi. Rājā tussitvā
„ajarāja kuto āgato sīti“ pucchi. „Sakko ahaṃ mahārāja,
tava anukampāya taṃ²⁶ maraṇā mocetuṃ āgato ‘mhīti’²⁷. „De-
varāja ahaṃ ‘etissā’²⁸ mantaṃ dassāmīti²⁹ avacaṃ, idāni kiṃ
90 karomīti³⁰“. „Tumhākaṃ ubhinnam pi vināsenā kiccaṃ n’ atthi,
‘sippassa upacāro³⁰’ ti vatvā etaṃ katipayehi pahārehi pa-
harāpehi³¹, iminā upāyena na gaṇhissatīti“. Rājā „sādhū“ ‘ti
sampaṭicchhi. Mahāsatto rañño ovādaṃ datvā sakatṭhānam eva
gato³². Rājā uyyānaṃ gantvā devīm pakkosāpetvā āha „gaṇ-
25 hissasi bhadde mantan“ ti. „Āma devā“ ‘ti. „Tena hi
upacāraṃ karohīti“. „Ko upacāro“ ti. „Piṭṭhiyaṃ pahāra-

¹ B^d laddha. ² B^d omits na. ³ B^d chaṭṭham. ⁴ C^k ce. ⁵ E^d attānaṃ katvā.
⁶ B^d adds va, B^f ca. ⁷ C^k ojitattena. ⁸ C^k ce. ⁹ so all three MSS. instead
of ce, B^d omits ti. ¹⁰ E^d adds ti. ¹¹ B^d adds pi. ¹² B^d attānaṃ. ¹³ B^d
omits paramā va. ¹⁴ B^d omits pi. ¹⁵ B^d cakāro. ¹⁶ P^d kāraṇatthe. ¹⁷ B^d
omits ti. ¹⁸ C^k ojitattena. ¹⁹ C^k ojitāntena na, C^e ojitattena. ²⁰ C^k vaḍḍhi-
tattena, B^d omits pacchā ti ocitatthena hi vaḍḍhitatthena. ²¹ B^d yasasampan-
nena. ²² E^d pacchāmiyā. ²³ C^k natassa. ²⁴ C^e na corr. to naṃ. ²⁵ C^k nā-
senatabbo, C^e nāsenaddho corr. to nāsetaddho, E^d na attā nāvasetabbo. ²⁶ C^k
tava. ²⁷ C^k omits mhīti. ²⁸ B^d ekissam. ²⁹ B^d adds mahārāja. ³⁰ B^d -raṃ-
karomī. ³¹ E^d pahārāpehiti, C^k katipaye pahāre pahārāhi. ³² B^d adds ti.

sate patamāne¹ saddam katum na vaṭṭatīti². Sā mantalobhena
 „sādhū“³ ti sampaticchi. Rājā cetake⁴ kasā gāhāpetvā⁵ ubhosu
 passesu paharāpesi. Sā dve tayo pahāre⁶ adhvāsetvā tato-
 param „na me manten’ attho“⁷ ti viravi. Atha nam rājā
 „tvam mam māretvā mantam gaṇhitakāmā“⁸ ti⁹ piṭṭhim⁷ nic- 5
 cammam kāretvā vissajjāpesi. Sā tato paṭṭhāya pana kathe-
 tum nāsakki⁹.

Satthā imam desanam⁹ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam sa-
 modhānesi: (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpatti-phale paṭi-
 ṭṭahi) „Tadā rājā ukkaṇṭhitabhikkhu ahoṣi, devī purānadūṭiyikā, asso 10
 Sāriputto, Sakko¹⁰ aham evā“¹¹ ti. Kharaputtajātakam¹¹.

2. Sūcijātaka.

Akakkasan¹² ti. Idam Satthā Jetavane viharanto paṇṇā-
 pāramim ārabba kthesi. Vatthum Mahāummagge¹³ āvibhavissati.
 Tadā pana Satthā bhikkhū āmantetvā „na bhikkhave idān’ eva pubbe 15
 pi Tathāgato paṇṇavā¹⁴ upāyakusalo yevā“¹⁵ ti vatvā atitān āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente
 Bodhisatto Kāsiratthe kammārakule¹⁶ nibbattitvā vayappatto
 pariyodātasippo ahoṣi. Mātāpitāro pan’ assa daliddā. Tesam
 gāmato avidūre añño saḥassakuṭiko kammāragāmo. Tattha 20
 kammārasaḥassassa¹⁵ jeṭṭhakakammāro¹⁶ rājavallabho addho¹⁷
 mahaddhano. Tass’ ekā dhītā ahoṣi¹⁸ uttamarūpadharā deva-
 charāpaṭibhāgā Janapadakalyāṇilakkhaṇehi¹⁹ samannāgatā. Sā-
 mantagāmesu manussā vāsīpharasuphālāpācānādīkārapanat-
 thāya²⁰ tam, gāmam gantvā yebhuyyena tam kumārikam pas- 25
 santi. Te attano attāno gāme gantvā nisinnatṭhānādisu tassā

¹ C^s pamone corr. to pamāne, B^d pavattamāne. ² B^d coraghātake. ³ C^k omits k. g. ⁴ B^d adds dinne. ⁵ C^k manto natthī, C^s manto natthī corr. to mante-
 nattho. ⁶ E^d ssti. ⁷ B^d piṭṭhiyam. ⁸ E^d na-. ⁹ B^d dhammade-. ¹⁰ B^d adds
 pana. ¹¹ B^d adds pathamam. ¹² E^d -sam pharusan. ¹³ B^d -umaṅgajātaka.
¹⁴ B^d adds butvā. ¹⁵ E^d -saḥassa. ¹⁶ E^d jeṭṭhako. ¹⁷ B^d addho. ¹⁸ E^d atthi.
¹⁹ E^d -ṇihila-. ²⁰ B^d -sukūṭāphālāpācānādīni kā-.

rūpaṃ¹ vaṇṇenti. Bodhisatto taṃ sutvā savanasamaggena bandhivā² „pādaparicārikaṃ taṃ³ karissāmīti“⁴ uttamajātikaṃ ayaṃ⁵ gahetvā ekaṃ sukhumaṃ ghaṇaṃ sūciṃ katvā pāse vijjhivā oḍake⁶ opilāpetvā⁷ aparaṃ pi tathārūpaṃ eva tassā⁸
 5 kosakaṃ katvā pāse⁹ vijjhi, iminā niyāmena tassā sattakose¹⁰ akāsi, kathaṃ akāsīti na vattabbaṃ, Bodhisattānaṃ hi nāṇa-mahantatāya kāraṇaṃ ijjhati¹¹. So taṃ sūciṃ nālikāya¹² pak-khipitvā ovaṭṭikāya katvā taṃ gāmaṃ gantvā kammārajettḥa-kassa vasanavīthiṃ pucchitvā tattha gantvā dvāre ṭhatvā „ko
 10 mama hatthato¹³ evarūpaṃ nāma sūciṃ mūlena kiṇitum icchatīti“ sūciṃ vaṇṇento jettḥakakammāragharasamīpe¹⁴ ṭhatvā¹⁵ paṭhamaṃ gāthaṃ āha:

1. Akakkasaṃ apharusāṃ kharadhotāṃ supāsiyaṃ¹⁶
 sukhumaṃ tikhiṇaggaṇ ca ko sūciṃ ketum icchatīti. 84.

15 Tass' attho: paṭalassa vā tilakassa vā odhino vā¹⁷ abhāvena akakkasaṃ, vaṭṭatāya¹⁸ apharusāṃ, kharena¹⁹ arena²⁰ pāsāṇena dhotattā²¹ khara-dhotāṃ, sundarena suviddhena²² pāsena samannāgatattā supāsiyaṃ²³, saṇ-hatāya²⁴ sukhumaṃ, aggaṣa tikhiṇatāya tikhiṇaggaṇ sūciṃ mama hatthato mūlaṃ datvā ko kiṇitum icchatīti.

20 Evaṃ ca pana vatvā puna pi taṃ vaṇṇento dutiyaṃ gāthaṃ āha:

2. Sumajjaṇ ca supāsaṇ ca anupubbaṃ suvaṭṭitaṃ²⁵
 ghanaghātimaṃ²⁶ paṭitthaddhaṃ ko sūciṃ ketum icchatīti. 85.

25 Tattha sumajjaṇ ti kuruvindakacūppena suṭṭhu majjitaṃ, supāsaṇ ti saṇhena pāsavedhakena²⁷ vidhattā²⁸ sundarapāsaṇ, ghanaghātimaṃ²⁹ ti yā ghātīyamānā³⁰ adhikaraṇiṃ³¹ anupavisati ayaṃ ghanaghātimaṃ ti vuccati³², tādisā ti attho, paṭitthaddhaṇ ti amudukaṃ.

¹ Bḍ vaṇṇārūpaṃ. ² Bḍ bajhivā. ³ Bḍ omits' taṃ. ⁴ Bḍ mi nan ti. ⁵ Bḍ ayaṣaṃ. ⁶ Bḍ udakena. ⁷ Bḍ uppi-. ⁸ Cks' tassa. ⁹ Bḍ -saṇ. ¹⁰ Bḍ -sake. ¹¹ Bḍ samijjhati yeva. ¹² Cks' nāli-. ¹³ Ck' koma āma hato, C' mama hato corr. to -hattato. ¹⁴ Bḍ -gharadvāsa-. ¹⁵ Bḍ gaṇtvā. ¹⁶ Cks' -sikaṇ. ¹⁷ Cks' omits' vā. ¹⁸ Bḍ maṭṭhakāya. ¹⁹ Bḍ akharena ca. ²⁰ so Cks'; Bḍ omits' arena. ²¹ Bḍ dhovittattā. ²² Bḍ -vinantena. ²³ Ck' -saṇ, C' -saṇ corr. to -yaṇ. ²⁴ Ck' ha-tāyaṃ, C' saṇahatāya, Bḍ sannatātāya. ²⁵ Cks' -vaddhitaṃ. ²⁶ Ck' -tim, C' -tim corr. to -timaṃ, Bḍ -ghātimaṃ. ²⁷ Bḍ -ke vajirena. ²⁸ Bḍ vidhatto. ²⁹ Bḍ -ghātima. ³⁰ Bḍ ghāta-. ³¹ Bḍ -ṇaṃ. ³² Bḍ succati.

Tasmim̄ khaṇe sā kumārikā bhuttapātarāsaṃ¹ pitaraṃ darathapaṭippassambhanatthaṃ² cullasayanake³ nipannaṃ tālavaṇṭena vijayamānā Bodhisattassa madhurasaddaṃ sutvā allapiṇḍamaṃsena⁴ hadaye pahaṭṭā⁵ viya ghaṭasahassena nibbāpita-darathā⁶ viya hutvā „ko nu kho esa madhurena⁷ saddena⁸ kammārānaṃ vasanaḡāme sūciṃ vikkiṇāti, kena nu kho kammena āgato, jānissāmi nan“ ti tālavaṇṭaṃ ṭhapetvā gehā nikkhamma⁹ bahi ālindake ṭhatvā tena saddhiṃ kathesi¹⁰. Bodhisattānaṃ patthitaṃ nāma samijjhati, so hi tassā yev' atthāya taṃ gāmaṃ āgato. Sā yeva¹⁰ tena saddhiṃ kathenti „māṇava¹⁰ sakalaratṭhavāsino sūciādīnaṃ atthāya imaṃ gāmaṃ āgacchanti, tvaṃ bālatāya kammāragāme sūci vikketum¹¹ icchasi, sace pi divasaṃ sūciyā vaṇṇaṃ bhāsissasi¹² na te koci hatthato sūciṃ gaṇhissati, sace¹³ mūlaṃ laddhum icchasi aññaṃ gāmaṃ yāhiti“ vatvā dve gāthā abhāsi: 15

a. Ito dāni patāyanti¹⁴ sūciyo balisāni ca,

ko 'yaṃ kammāragāmasmiṃ sūci vikketum icchati. 86.

4. Ito satthāni gacchanti kammanā vividhā puthū,

ko 'yaṃ kammāragāmasmiṃ sūci vikketum arahatīti¹⁵. 87.

Tattha ito dānīti imasmim̄ ratṭhe idāni sūciyo¹⁶ balisāni ca aññāni ca¹⁷ 20 upakaraṇāni imambā kammāragāmā patāyanti nikkhamanti, taṃ taṃ dīsaṃ pattharantā¹⁸ nigacchanti, ko yaṃ ti evaṃ sante ko yaṃ imasmim̄ kammāragāme sūciṃ vikkiṇitum icchati¹⁹, satthānīti Bārāṇasim̄²⁰ gacchantāni nānappakārāni satthāni²¹ ito va gacchanti, vividhā puthū ti nānappakārakā bahukammanāpi sakalaratṭhavāsinaṃ ito gahitaupakaraṇeḡ eva²² javattanti. 25

Bodhisatto tassā vacanaṃ sutvā „bhadde tvaṃ ajānanti aññāṇena evaṃ vadasīti²³“ vatvā dve gāthā abhāsi:

¹ Ck -raṃ tvaṃ, C^o -raṃtvaṃ corr. to -raṃsaṃ. ² Ck^o omīti da-. ³ B^d cūla-sayane. ⁴ B^d allamaṃsapiṇḍena. ⁵ B^d -tā. ⁶ B^d -tā, Ck^o -thaṃ. ⁷ B^d atima-
⁸ B^d -mitvā. ⁹ B^d ṭhatvā ko nesa sace pi divasaṃ sūciyā vaṇṇaṃ bhāsissasi
na koci tatato sūci gaṇhissatīti bodhisattena saddhiṃ evaṃ katheti. ¹⁰ B^d ca.
¹¹ B^d vikkiṇitum. ¹² Ck^o -ti. ¹³ B^d adds tvaṃ. ¹⁴ B^d piṭā-. ¹⁵ B^d icchasiṃ,
B/ icchati. ¹⁶ B^d adds ca. ¹⁷ B^d omīti ca. ¹⁸ B^d nikkhamanti dānaṃ nan-
taraṃ patthananti. ¹⁹ B^d -sīti. ²⁰ C^o B^d -siyaṃ. ²¹ B^d adds pi. ²² B^d -ra-
neva. ²³ B^d vadesīti.

3. Sūcim¹ kammāragāmasmiṃ vikketabbā pajānatā,
ācariyā va sañjānanti kammaṃ sukatadukkataṃ². 88.
6. Imaṃ ca te pitā bhadde sūcim jaññā mayā kataṃ
tayā ca maṃ nimanteyya yaṇ c' atth' aññaṃ³ ghare
dhanan ti. 89.

Tattha sūcin ti vibhattivipallāso kato, idaṃ vuttaṃ hoti: sūci nāma pajānatā paṇḍitena purisena kammāragāmasmiṃ yeva vikketabbā, kimkāraṇā, ācariyā sañjānanti kammaṃ sukatadukkataṃ⁴, tassa tassa hi sippassa ācariyā va⁵ tasmim tasmim sippe sukatadukkataṃ⁶ kammaṃ jānanti, sv-āhaṃ kammā-
10 rakammaṃ ajānantānaṃ gahapatikānaṃ gāmaṃ gantvā mama sūciyā sukatadukkatabhāvaṃ⁷ kathaṃ jānāpessāmi⁸, imasmim pana gāme mama balaṃ jānāpessāmi⁹, evaṃ Bodhisatto imāya gāthāya attano balaṃ vaṇnesi, tayā ca maṃ nimanteyyā 'ti bhadde sace tava⁹ pitā imaṃ mayā kataṃ sūcim idisā¹⁰ vā esā evaṃ vā¹¹ katā ti jāneyya imaṃ te dhītaraṃ¹² pādaparićārikam dammi
15 gaṇhāhi tan ti evaṃ tayā ca maṃ nimanteyya yañcattthaññaṃ¹³ ghare dhanan yaṇ ca aññaṃ¹⁴ saññānākaṃ vā aviññānākaṃ vā ghare dhanan atthi tena maṃ¹⁵ nimanteyya, yañcassaññaṃ¹⁶ ti pi pātho, yaṇ ca assa¹⁷ ghare aññaṃ dhanan atthiti attho.

Kammārajettṭhako sabbaṃ tesam katham sutvā „ammā¹⁸“
20 'ti dhītaraṃ pakkositvā¹⁹ „kena²⁰ saddhim sallapasīti²¹“ pucchi. „Tāta, eko manusso sūcim vikkīṇāti²¹, tena saddhin“ ti²². „Tena hi pakkosāhi nan²⁴“ ti. Sā gantvā pakkosi. Bodhisatto²⁵ kammārajettṭhakaṃ vanditvā²⁶ atṭhāsi. Atha naṃ²⁷ „kataragāmaṃ vāsiko²⁸ sīti“ pucchi²⁹. „Ahaṃ³⁰ asuka-
25 gāmaṃ vāsī³¹ asukakammārassa putto“ ti. „Kasmā idhāgato³² sīti“ „Sūcivikkayatthāyā³³“ ti. „Āhara³⁴, sūcim te pas-

¹ Bdf sūci. ² Bdf kammaṃ sugataduggataṃ, Bf kammaṃ sukatadukkataṃ. ³ Bdf yañcettthaññaṃ, Bf yatthaññaṃ. ⁴ Bdf sugataduggatanti. ⁵ Bdf ca. ⁶ Bdf sugata. ⁷ Bdf sugataduggata-. ⁸ Ck -pessā, C^o -pessā corr. to -pessāmi, Bdf -pessāmiti. ⁹ Ck tvam, C^o tvam. ¹⁰ Bdf kimdisā. ¹¹ Bdf omits vā. ¹² Bdf adds tava. ¹³ Bdf yañcettthaññaṃ. ¹⁴ Bdf adds pi. ¹⁵ Bdf tenimam. ¹⁶ Ck sayāñce, C^o sayaca, Bdf yañca satthusan. ¹⁷ Bdf añña. ¹⁸ Bdf sammā. ¹⁹ Bdf pakkosāpetvā. ²⁰ Ck^o tena. ²¹ Bdf pesiti. ²² Ck -nati, C^o -nati corr. to -nāti. ²³ Bdf saddhim sallapemi. ²⁴ Ck tan. ²⁵ Bdf adds geham pavisitvā. ²⁶ Bdf adds ekamantaṃ. ²⁷ Bdf adds so. ²⁸ Ck^o -gāmaṃ vā-. ²⁹ Ck^o omit pucchi. ³⁰ Bdf omits aham. ³¹ Bdf -vāsikombhi. ³² Ck idā-, C^o idā corr. to idhā-. ³³ Bdf -vikinattṭhāyā. ³⁴ C^o āhara corr. to āhara, Bdf āha.

sāmā¹ "ti. Bodhisatto attano guṇaṃ sabbesaṃ majjhe pa-
 kasetukāmo „nanu ekakānaṃ² olokitato³ sabbesaṃ majjhe
 olokitaṃ varan⁴ ti āha. So „sādhu tāta⁵ 'ti sabbe kammāre
 sannipātetvā⁶ tehi parivuto „āhara⁷ tāta⁸ sūcin⁹ ti āha.
 „Ācariy aekaṃ adhikaraṇiṇ¹⁰ ca udakapunnā¹¹ ca kaṃsathālaṃ¹² 5
 āharāpethā¹³ 'ti. So āharāpesi. Bodhisatto ovaṭṭikato¹⁴ sū-
 cināḷikaṃ¹⁵ nīharitvā adāsi. Kammārajettḥako tato sūcin¹⁶
 nīharitvā „ayaṃ tāta sūciti¹⁷ pucchi. „Nāyaṃ sūci, kosako
 eso¹⁸ ti. So upadhārento¹⁹ n' ev' antaṃ na koṭiṃ addasa.
 Bodhisatto āharāpetvā²⁰ nakkena²¹ kosakaṃ apanetvā „ayaṃ 10
 sūci, ayaṃ²² kosako²³ ti mahājanassa dassetvā sūcin²⁴ ācari-
 yassa hatthe kosakaṃ²⁵ pādamūle ṭhapesi. Puna tena²⁶ „ayaṃ
 maññe²⁷ sūciti²⁸ vutto „ayaṃ pi²⁹ sūcikosako yevā³⁰ 'ti vatvā
 nakkena paharanto paṭipāṭiyā cha kosake kammārajettḥakassa
 pādamūle ṭhāpetvā „ayaṃ sūciti³¹ tassa hatthe ṭhapesi. 15
 Kammārasahassaṃ aṅguliyo poṭhesi³², celukkhepā³³ pavat-
 tiṃsu. Atha naṃ kammārajettḥako „tāta imāya sūciyā kiṃ
 balan³⁴ ti pucchi. „Ācariya balavapurisena³⁵ adhikaraṇiṃ
 ukkhipāpetvā adhikaraṇiyā heṭṭhā udakapātiṇi³⁶ ṭhapāpetvā³⁷
 adhikaraṇiyā majjhe imaṃ sūcin³⁸ paharathā³⁹ 'ti. So tathā 20
 kāretvā adhikaraṇimajjhe sūcin⁴⁰ aggena⁴¹ pahari. Sā adhi-
 karaṇi nibbijjhivā⁴² udakapiṭṭhe kesaggamattam pi uddhaṃ vā
 adho vā ahutvā tiriyaṃ patitṭhāsi. Sabbakammārā⁴³ „amhehi
 ettakaṃ kālam 'kammārā nāma edisā hontīti' sutivasenāpi⁴⁴ 25
 na sutapubban⁴⁵ ti aṅguliyo poṭhetvā⁴⁶ celukkhepasahassaṃ 25

¹ Bđ ekako. ² Ck volokitato, C^s vonloketitato, Bđ olokessasīti pucchitvā, omit-
 ting vo. ³ Bđ oloketum varataran. ⁴ Bđ -pātāpetvā. ⁵ Bđ āha. ⁶ Bđ adds
 mayaṃ passāma te. ⁷ Bđ -nañ. ⁸ Ck udāpunnāni, C^s udāpunnāni corr. to
 udaka-, Bđ udakapurañ. ⁹ Ck -tālaṃ, C^s -talaṃ. ¹⁰ Ck^s ovaddhi-. ¹¹ Ck^s
 -li-. ¹² Bđ adds gahetvā. ¹³ Ck^s padhā-. ¹⁴ Bđ adds anupubbena. ¹⁵ Bđ adds
 taṃ. ¹⁶ Bđ omits ayaṃ. ¹⁷ Bđ dassetvā sucikosakaṃ ācariya. ¹⁸ Bđ kena.
¹⁹ Bđ adds tā. ²⁰ Bđ omits sūciti vutto ayaṃ pi. ²¹ Bđ vā. ²² Ck peṭhesi.
 C^s poṭhesi corr. to poṭhesi, Bđ pothesum. ²³ Bđ -pāni. ²⁴ Bđ -vatā pu-. ²⁵
 Bđ -pāti. ²⁶ Bđ ṭhāpetvā. ²⁷ Bđ agghe. ²⁸ Bđ vinivijjhivā. ²⁹ Bđ sabbe-.
³⁰ Ck sūti-, C^s sūci- corr. to sūti-. ³¹ C^s pothe-, Bđ appothe-.

pavattayim̐su. Kammārajetṭhako dhītaraṃ pakkositvā¹ tasmiṃ
 ñeva parisamajjhe „ayaṃ kumarikā tuyham eva anucchavikā“
 ti udakaṃ pātetvā adāsi. So aparabhāge kammārajetṭhakass’
 accayena² tasmiṃ³ gāme kammārajetṭhako āsi⁴.

- 5 Satthā imaṃ desanaṃ⁵ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam̐ sa-
 modhānesi: „Kammāradhitā Rāhulamātā, ahosi, paṇḍitakammāraputto⁶
 aham evā“ ti. Sūciajātakam̐.

3. Tuṇḍilajātaka.

- Nava chandake ti, Idam̐ Satthā Jetavane viharanto ekam̐
 10 maraṇabhīrukabhikkhum̐ ārabba kathesi. So kira Sāvatthi-
 vāsi-kulaputto sāsane⁷ pabbajitvā maraṇabhīruko ahosi, appamattakam̐
 pi sākhaacalanam̐⁸ daṇḍakapatanam̐⁹ sakunaecatuppadasaddam̐ vā aññaṃ
 vā¹⁰ tathārūpaṃ sutvā maraṇabhayatajjito hutvā kucchiyaṃ viddha-
 saso¹¹ viya kampanto¹² vicarati. Bhikkhū dhammasabbhāyaṃ katham̐
 15 samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso asukabhikkhu¹³ kira maraṇabhīruko appa-
 mattakam̐ pi saddam̐ sutvāpi¹⁴ kampamāno¹⁵ palāyati, imesaṃ ca sat-
 tānaṃ maraṇam̐ eva dhuvaṃ jīvitam̐ addhuvam̐, nanu nāma tad eva
 yoniso manasikātabban¹⁶“ ti. Satthā āgantvā „kāya nu ’ttha bhikkhave
 etarahi kathāya sannisinā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte tam̐
 20 bhikkhum̐ pakkosāpetvā „saccam̐ kira tvam̐¹⁷ maraṇabhīruko“ ti „āma
 bhante“ ti tena paṭiññāto „na bhikkhave idān’ eva pubbe p’ esa
 maraṇabhīruko yevā“ ti vatvā atitam̐ āhari:

- Atīte Bārānasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente
 Bodhisatto sūkariyā kucchismim̐¹⁷ paṭisandhim̐ gaṇhi.
 25 Sūkari parinātagabbhā dve putte vijāyi. Sā ekadivasaṃ te
 gahetvā ekasmim̐ āvāte nipajji. Ath’ ekā Bārānasidvāragāma-
 vāsini¹⁹ mahallikā²⁰ kappāsakhettato pacchipuram̐²¹ kappāsam̐

¹ Bḍ -sāpetvā. ² Bḍ -kassa ac-. ³ Bḍ adds yeva. ⁴ Bḍ ahosi. ⁵ Bḍ dham-
 made-. ⁶ Bḍ adds pana. ⁷ Bḍ buddhasā-. ⁸ C^s -na. ⁹ C^k -patta, C^s -patta
 corr. to -pata. ¹⁰ Bḍ adds saddam̐. ¹¹ Bḍ pavīṭhasadiso. ¹² Bḍ -pento. ¹³
 Bḍ -ko nāma bhikkhu. ¹⁴ C^k Bḍ sutvā vi. ¹⁵ C^k kappā-, Bḍ ravanto. ¹⁶ Bḍ
 manasikārena kā-. ¹⁷ Bḍ adds bhikkhu. ¹⁸ Bḍ -imhi. ¹⁹ Bḍ -sigāmadvāravā-
 siṃ. ²⁰ Bḍ adds itthi. ²¹ Bḍ -puṇṇam̐.

ādāya yatthiā bhūmim ākoṭenti' āgañchi. Sūkarī taṃ sad-
 dam sutvā maraṇabhayena² puttake chaḍḍetvā palāyi. Mahal-
 likā sūkarapotake disvā puttasaññam paṭilabhitvā pacchiyam
 pakkipitvā gharāṃ netvā jeṭṭhassa³ Mahātuṇḍilo kaniṭṭhassa
 Cullatuṇḍilo ti nāmaṃ katvā⁴ te puttake viya posesi. Te 5
 aparabbhāge vadḍhitvā thullasarīrā⁵ ahesum. Mahallikā „ime
 no mūlena dehīti“ vuccamānāpi „puttā⁶ me“ ti vatvā kassaci
 na deti. Ath' ekasmim chaṇakāle⁷ dhuttā suraṃ pivantā⁸
 maṃse khīṇe „kuto nu kho maṃsaṃ labhissāmā“ 'ti vīmaṃ-
 santā mahallikāya gehe sūkarānaṃ⁹ atthibhāvaṃ nātvā mūlaṃ¹⁰ 10
 gahetvā tattha¹¹ gantvā „amma mūlaṃ gahetvā ekaṃ no sū-
 karaṃ dehīti“ āhaṃsu. Sā „alaṃ tāta, putte¹² nāma maṃ-
 saṃ khādanatthāya kiṇantānaṃ¹³ dadantā¹⁴ atthīti¹⁵“ paṭi-
 khipi. Dhuttā „amma, manussānaṃ sūkarā nāma puttā na
 honti¹⁶, dehi no“ ti¹⁷ punappuna yācantāpi¹⁸ alabhitvā ma- 15
 hallikaṃ suraṃ pāyetvā mattakāle „amma, sūkarehi kiṃ ka-
 rissasi, mūlaṃ gahetvā paribbayaṃ karohīti“ tassā hatthe ka-
 hāpaṇe ṭhapayimsu¹⁹. Sā kahāpaṇe gahetvā „tātā²⁰, Mahā-
 tuṇḍilaṃ dātuṃ na sakkā, Cullatuṇḍilaṃ²¹ pana gaṇhathā“ 'ti
 āha. „Khaṃ so“ ti. „Ayaṃ etasmim²² gacche“ ti. „Sad- 20
 dam assa dehīti²³“. „Āhāraṃ na passāmīti²⁴“. Dhuttā mū-
 len' ekaṃ²⁵ bhattapātim āharāpesum. Mahallikā taṃ gahetvā
 dvāre ṭhapitaṃ sūkaradoṇim pūretvā doṇisaṃpe aṭṭhāsi. Tim-
 samattā dhuttāpi pāsahatthā tatth' eva aṭṭhaṃsu. Mahallikā
 „tātā Cullatuṇḍila²¹ ehi re²⁶“ ti tassa saddam akāsi. Taṃ 25

¹ all three MSS. -ti. ² Bā adds dve. ³ Bā jeṭṭhakassa. ⁴ Bā karitvā. ⁵ Bā thūla-. ⁶ Bā puttakā. ⁷ Cks -na-. ⁸ Bā -ti. ⁹ Cks -rā. ¹⁰ Ck suraṃ, C sūkaraṃ. ¹¹ Bā taṃ gehaṃ. ¹² C s putto. ¹³ Ck ti-, C tinantākaṃ corr. to tiṇantānaṃ. ¹⁴ C dadatthi corr. to dadatthā and this again to dadantā. ¹⁵ Bā tāta puttā me ti ete puttā nāmaṃ maṃsaṃ kh. kiṇantānaṃ dantā nāma natthīti. ¹⁶ Bā adds tehi. ¹⁷ Bā adds puttā. ¹⁸ C vāyamaṇṭāpi. ¹⁹ Bā tha-, Cks ṭhapimsa. ²⁰ Bā -ta. ²¹ Bā cūla-. ²² Bā eka-. ²³ Ck dehi, C dehi corr. to dehīti, Bā dehīti. ²⁴ Bā āhāraṃ dassāmīti. ²⁵ Ck mūlenakaṃ, Bā mūlena omitting kaṃ. ²⁶ Bā omits re.

sutvā Mahātunḍilo „ettakaṃ kālāṃ mama mātara¹ Cullatunḍi-
 lassa² saddo na dinnapubbo, maṃ yeva paṭhamāṃ saddāyati,
 avassaṃ ajja amhākaṃ bhayaṃ uppannaṃ bhavissatīti“ aṇ-
 ñasi. So kaniṭṭhaṃ āmantetvā³ „tāta, mama mātā taṃ pak-
 5 kosati⁴, gaccha tāva, jānāhīti“⁵. So gacchā nikkhamitvā
 bhaddadonisaṃpe tesāṃ tṭhitaḥhāvaṃ disvā „ajja me maraṇaṃ
 uppannaṃ“ ti maraṇabbhayaatajjito nivattitvā kampamāno bhātu
 santikaṃ āgantvā santhambhituṃ⁶ nāsakkhi, kampamāno⁷
 paribbhamati. Mahātunḍilo taṃ disvā „tāta, tvaṃ paṇ’ ajja
 10 vedhasi bhamasi⁸ pavisaṇaṭṭhānaṃ olokesi, kiṃ⁹ nāṃ’ etaṃ
 karosīti“ pucchi. So attanā¹⁰ diṭṭhakāraṇaṃ kathento paṭha-
 maṃ gātham āha:

1. Navachandake¹¹ dāni¹² diyyati,
 puṇṇāyaṃ¹³ donī, suvāmini¹⁴ tṭhitā,
 15 bahuke jane pāsapāṇike,
 no ca¹⁵ kho me paṭibhāti bhuñjitun ti. 90.

Tattha Navachandake¹⁶ dāni¹⁷ diyyatīti bhātika pubbe amhākaṃ
 kuṇḍakayaḡu¹⁸ vā jhāmabbhattaṃ¹⁹ vā diyyati, ajja pana navachandakaṃ²⁰ na-
 vākaraṃ²¹ dānaṃ²² diyyati, puṇṇāyaṃ²³ donīti yaṃ amhākaṃ bhaddadonī
 20 suddhabhattassa puṇṇā, suvāmini²⁴ tṭhitā ti ayyāpi no tassā²⁵ santike tṭhitā,
 bahuke jane ti na kevalaṃ ca ayyā va²⁶ aṇṇo pi bahuko jano pāsapāṇiko²⁷
 tṭhito²⁸, no ca kho me paṭibhātīti yaṃ evaṃ etesaṃ tṭhitaḥhāvo pi²⁹
 idaṃ bhattaṃ bhuñjitun pi mayhaṃ na paṭibhāti na ruccatīti attlo.

Taṃ sutvā Mahāsatto „tāta, Cullatunḍila³⁰, mama kira mātā
 25 etth’ eva³¹ sūkare posentā nāma yadatthaṃ poseti³² sv-assā³³

¹ Cks -raṇi. ² Bđ cūla-. ³ Bđ -tesi. ⁴ Cks -sīti. ⁵ Bđ pajā-. ⁶ C^s sattham-
 hitum corr. to satthambhi-, Bđ sithambhi-. ⁷ Bđ adda va. ⁸ Bđ tvaṃ ajja
 pana paribbhamasi. ⁹ Cks kin. ¹⁰ Bđ no. ¹¹ Bđ channa-ke. ¹² Cks dāne. ¹³
 Bđf -ya. ¹⁴ Bđ suddhāni, Bf suddhā pi. ¹⁵ Bđ ce. ¹⁶ Bđ -chinna-. ¹⁷ Ck
 kundaka-, C^s tunḍaka- corr. to kuṇḍaka-, Bđ tunḍila- corr. to tunḍula-. ¹⁸ Bđ
 suddhachāma-. ¹⁹ Bđ -channa-. ²⁰ Bđ navaka-. ²¹ Bđ donī. ²² Ck -ya,
 C^s -ya corr. to yaṃ, Bđ puṇṇā-. ²³ Bđ suddhānīpi. ²⁴ Bđ tassa. ²⁵ Cks
 ca corr. va, Bđ pi. ²⁶ all three MSS. -niko. ²⁷ Bđ adda idha paṭhamatte sat-
 tamī yathā vanappagumbhe ti ādisu. ²⁸ Cks -vam pi. ²⁹ Ck etthe, C^s ette corr.
 to ettheva. ³⁰ C^s senti, Ck posenti. ³¹ Bđ svāyam.

attho ajja matthakaṃ patto, tvaṃ¹ mā cintayīti² vatvā madhurena sarena Buddhaliḥhāya dhammaṃ desento dve gāthā abhāsi:

2. Tasasi bhamasi lenam icchasi

attāno si kuhiṃ gamissasi,

5

appossukko bhuñja Tuṇḍila,

maṃsatthāya hi posiyāmase. 91.

3. Ogaha³ rahadaṃ akaddamaṃ⁴,

sabbaṃ sedamalaṃ pavāhaya⁴,

gaṇhāhi navaṃ vilepanaṃ

10

yassa gandho na kadāci⁵ chijjatīti. 92.

Tassa dasapāramiyo āvajjitvā mettāpāramiṃ purecārikaṃ katvā paṭhamam padam⁶ udāharantass⁷ eva saddo⁷ sakalam⁸ dvādasayo janiyam⁹ Bārāṇasim ajjhotharitvā¹⁰ gato. Sutasutakhaṇe¹¹ yeva rājapaurājādayo ādiṃ katvā Bārāṇasivāsino āga-
miṃsu, anāgatāpi gehe thitā va suṇiṃsu. Rājapurisā gacchaṃ
bhinditvā bhūmiṃ samaṃ katvā vālikaṃ¹² okiriṃsu¹³. Dhut-
tānaṃ surāmado chijji¹⁴, pāse chaḍḍetvā dhammaṃ suṇamānā
atthāṃsu. Mahallikāya pi maddo¹⁵ chijji¹⁶. Mahāsatto ma-
hājanamajjhe Cullatuṇḍilassa¹⁶ dhammadesanaṃ ārabhi¹⁷.

20

Tattha tasasi bhamasīti maraṇabhayena uttasasi, ten¹⁸ eva kilamanto bhamasi, lenamicchasi¹⁹ patiṭṭhaṃ olokesi, attāno sīti tāta pubbe amhakaṃ mātā patisaraṇaṃ hoti¹⁸, sā ajja¹⁹ nirapekkhā²⁰ amhe chaḍḍesi. idāni kuhiṃ gamissasi²¹, ogahā²² 'ti ogāha, ayam eva vā pāṭho, pavāhaya²³ 'ti bhārehi²³, na chijjatīti na nassati, idam vuttaṃ hoti²⁴: sace maraṇato bhā-
yasi²⁵ akaddamaṃ pokkharāṇiṃ otaritvā tava sarīre sabbaṃ sedaṃ ca malaṇ ca pavāhetvā²⁶ niccaṃ surabhi-gandhavilepanaṃ vilimpā²⁷ 'ti²⁸.

25

¹ Bā omits tvaṃ. ² Bf ogāmā. Bā obhāha. ³ Cks -ma. ⁴ Bf -hassu. ⁵ Cks kadāsi.

⁶ Bā pā-. ⁷ Cks saddam. ⁸ Bā -la. ⁹ Bā -ikaṃ. ¹⁰ Ck -tta-, C^s -tta-corr. to

-ttha-. ¹¹ Bā omits one suta. ¹² Bā vālu-. ¹³ Ck otariṃsu. ¹⁴ Bā chiddi.

¹⁵ Bā surāmaddo. ¹⁶ Bā cūla-. ¹⁷ Bā ārabhi, C^s āhari. ¹⁸ Bā abosi. ¹⁹ Bā

adds pana. ²⁰ Bā nirāpekkhā. ²¹ Cks -ti. ²² all three MSS. ogāhā. ²³ Bā

pavāhehi kārehi attho. ²⁴ Bā adds tāta. ²⁵ Bā tasasi. ²⁶ Cks pā-. ²⁷ Bā

-pāhi. ²⁸ Bā repeats tassa dasapāramiyo - - - desanaṃ ārabha kathesi, vide supra

Taṃ sutvā Cullatundilo¹ „mayhaṃ bhātā evaṃ vadeti,
ambhākaṃ ca vaṃso pokkharaniṃ otaritvā nahānaṃ² sarīrato
sedamalapavāhanaṃ³ purāṇavilepanaṃ hāretvā navavilepana-
gahaṇaṃ⁴ ca kismiñci⁵ kāle n' atthi, kin nu kho sandhāya
5 bhātā maṃ evaṃ āhā⁶“ 'ti pucchanto catutthaṃ gātham āha:

1. Katamo rahado⁷ akaddamo,
kiṃ su sedamalan ti vuccati,
katamaṃ ca navaṃ vilepanaṃ
yassa⁸ gandho na kadāci⁹ chijjati. 93.

10 Taṃ sutvā Mahāsatto „tena hi⁹ ohitasoto suṇāhīti“ Bud-
dhalīhāya dhammaṃ desento

5. Dhammo rahado¹⁰ akaddamo,
pāpaṃ sedamalan ti vuccati,
sīlaṃ ca navaṃ vilepanaṃ,
15 tassa gandho na kadāci¹⁰ chijjati. 94.

6. Nandanti sarīraghātino,
na ca nandanti sarīradhārino,
puṇṇāya ca puṇṇamāsiyā
ramamānā va jahanti jīvitān ti 95.

20 imā gāthā āha¹¹.

Tattha dhammo pañcasīladasaśīlāni¹² tīpi sucaritāni sattatimsabodha-
pakkhiyadhammā amatamahānibbānaṃ ti sabbo p' esa dhammo nāma, akad-
damo ti rāgadosamohamānūdiṭṭhikilesakaddamānaṃ abhāvena akaddamo, iminā
sesadhammato vinivattētvā nibbānaṃ eva dasseti, „yāvata bhikkhave dhammā saṃ-
25 khātā vā asaṃkhātā vā virāgo tesāṃ dhammānaṃ aggam akkhāyati, yadidaṃ
madaniṃmadano pipāsavinayo ālayasamugghāto vaṭṭupacchedo¹³ taṇhakkhayo
virāgo nirodho nibbānaṃ“ ti¹⁴ vuttaṃ, tad ev' esa¹⁵ dassento tāta Cullatundila¹⁶
ahaṃ nibbānatalākaṃ rahado¹⁷ ti kathamī, jāttjarāvyādhimaraṇāni¹⁸ hi¹⁹ tatth
eva n' atthi, sace pi maraṇato mucchitukāmo²⁰ nibbānagāminiṃ paṭipadam²¹
30 gaṇhā²¹ 'ti; upanissayapaccayavasena kira Bodhisatto evaṃ kathesi, pāpaṃ seda-

¹ Bā cūla-. ² Bā nhātvā. ³ Cks -pajahaṇaṃ. ⁴ Bā navaṃvilepanaṃ, Cks na-
vavilepanaṃ. ⁵ Cks -mici. ⁶ Bā -mo nu dahado. ⁷ Cks kassa, Bā tassa,
Bā tassa corr. to yassa. ⁸ Cks -si. ⁹ Bā adds kaniṭṭha. ¹⁰ Bā dahado. ¹¹ Bā
abhāsi. ¹² Bā pañcasīlaṭṭhasīladasa-. ¹³ Bā vatthu-, adding sabbupadhipaṭi-
saggo. ¹⁴ Bā adds hi. ¹⁵ Bā tadeva. ¹⁶ Bā cūla-. ¹⁷ Bā dāha-. ¹⁸ Bā
-ṇāḍini. ¹⁹ Bā omits hi. ²⁰ Bā muñci-. ²¹ Bā -pattiyāṃ.

malan ti tāta Cullatuṇḍila¹ pāpaṃ sedamalasadisattā sedamalan ti porāṇaka-
 paṇḍitehi kathitaṃ, taṃ pan' etan' ekavidhena pāpaṃ yadidaṃ manopadoso,
 duvidhena pāpaṃ pāpakaṃ ca sīlaṃ pāpikā ca dīṭṭhi, tividhena pāpaṃ tiṇi²
 duccaritaṇi, catubbidhena pāpaṃ cattāri agatigamanāni, pañcavidhena pāpaṃ
 pañca cetokhilā, chabbidhena pāpaṃ cha agāravā, sattavidhena pāpaṃ satta
 asaddhammā, aṭṭhavidhena pāpaṃ aṭṭha micchattā, navavidhena pāpaṃ nava
 āghātavatthūni³, dasavidhena pāpaṃ dasa akusalakammāpathā, bahuvīdhena
 pāpaṃ rāgo doso moho ti⁴ ekadukatikādivasena vibhattā akusaladhammā ti,
 sabbaṃ p' etan' pāpaṃ sarīraṇissitasedamalasadisā⁵ ti paṇḍitehi⁶ kathitaṃ,
 sīlaṃ ti pañcasīlaṃ dasasīlaṃ catupārisuddhisīlaṃ, idaṃ tāta sīlaṃ catujāti-
 gandhavilepanasādisā⁷ ti vadanti⁸, tassā 'ti tassā sīlassa gandho tisu vāyesu na
 kadāci chijjati⁹ sakalalokaṃ pattharhitvā gacchati,

Na pupphagandho paṭivātam eti (Dhp. v. 64-66.)

na candanaṃ tagaramallikā vā,

sataṇ ca gandho paṭivātam eti,

sabbā disā sappuriso pavāti.

Candanaṃ tagaraṃ vāpi uppalaṃ atha vassikī

etesāṃ gandhajātānaṃ sīlagandho anuttaro,

Appamatto ayaṃ gandho y' āyaṃ tagaracandanaṃ,

yo ca sīlavataṃ gandho vāti deveṣu uttamo ti,

nandanti sarīraghātino ti tāta Tuṇḍila ime aññāpamanussā madhuramaṇ-
 saṃ khādissāma puttadārāni⁹ khādāpessāma ti pāpātipātāṃ karontā¹⁰ nandanti
 tussanti, pāpātipāto āsevito bhāvito bahulīkato¹¹ nīrayasaṃvattaniko hoti, ti-
 racchānāyoni-pe¹² pettivisāyasaṃvattaniko hoti, yo sabbalahuko pāpātipātassa
 vipāko so¹³ manussabhūtaṣa appāyukasāṃvattaniko¹⁴ hotīti imaṃ pāpātipāte
 ādīnavāṃ na jānanti, ajānanta¹⁵

Madhuvā maññati bālo yāva pāpaṃ na paccatīti¹⁶ (Dhp. v. 68)

madhurasāññino¹⁷ hutvā

Caranti bālā dummedhā amittenēva attanā¹⁸ (Dhp. v. 68)

karontā¹⁹ pāpakaṃ kammaṃ yaṃ hoti kaṭukapphalaṃ,

ettakam pi na jānanti

Na taṃ kammaṃ kataṃ sādhu yaṃ hoti kaṭukapphalaṃ²⁰ (Dhp. v. 67.)

yassa assumukho rodaṃ vipākaṃ paṭisevati²¹,

na ca nandantīti²² tāta Tuṇḍila²³ ye pan' ete sarīradhārīno sattā te attano

¹ Bā cūla-. ² Bā adds vā. ³ Bā āghāṭa-, Ck^s aghāṭa-. ⁴ Bā adds evaṃ. ⁵ Bā -taṃse-

⁶ Bā purāṇapa-. ⁷ Ck^s vadati. ⁸ Bā chijjati. ⁹ Bā adds pi ca. ¹⁰ Ck^s Bā -to.

¹¹ Bā bahulīgato. ¹² Bā pa. ¹³ Ck^s omit so. ¹⁴ C^s -kassasaṃ-, Bā apāyi-

kaṣaṃ-. ¹⁵ Bā ajānanto karonti, C^s omits jānanti a. ¹⁶ Bā paccati yadā ca

paccati pāpaṃ madhuva. ¹⁷ Bā paññino. ¹⁸ Bā -no. ¹⁹ Bā -ti. ²⁰ so all

three MSS. ²¹ Bā -tīti atha pāpāna passati. ²² all three MSS. na candanaṃ

ti, Bā adds sarīradhārīno ti. ²³ Bā cūlatu-.

marañe āgacchante¹ ṭhapetvā sīhamāgarājahatthajānīyaassajānīyakhīṇāsāve avasesā Bodhisattaṃ ādīṃ katvā abhāyanta nāma n' atthi

Sabbe tasanti daṇḍassa, sabbesaṃ jīvitaṃ piyaṃ, (Dhp. v. 130.)

attānaṃ upamaṃ katvā na haneyya na ghātaye,

5 puṇṇāyā² 'ti guṇapūṇṇāyā, puṇṇamāsiyā³ 'ti puṇṇacandayuttāyā⁴ māsaṃ vā pūretvā ṭhitāyā tadā kira puṇṇamāsiṇuposathadivaso hoti, ramamānā va jahanti jīvitaṃ ti tāta Tuṇḍila⁵ mā soci mā paridevī, maraṇassa nāma te bhāyanti⁶ yesaṃ abbhantare silādiguṇā n' atthi, mayam pana silācārasampannā puññavanto, tasmā ambhādisā sattā ramamānā va jahanti jīvitaṃ ti.

10 Evaṃ Mahāsatto madhurena sarena Buddhaviḷāsena⁷ dhammaṃ desesi. Mahājanakāyā⁸ sataśahasasā⁹ aṅguliyo¹⁰ poṭṭhesuṃ¹¹, celukkhepā ca pavattiṃsu¹², sādhu-kārasaddapūṇṇo¹³ antalikkho¹⁴ ahoṣi. Bārāṇasirājā Bodhisattaṃ rajjena pūjetvā¹⁵ mahallikāyā yasaṃ datvā ubho pi te¹⁶ gandhodakena nahāpetvā¹⁷ vatthāni nivāsetvā¹⁸ gīvāsu maṇiratanāni pilandhāpetvā¹⁹ nagaraṃ netvā puttattṭhāne ṭhapetvā mahantena parivāreṇa patijaggi. Bodhisatto rañño pañcasilāni adāsi, sabbe Bārāṇasivāsino ca Kāsiraṭṭhavāsino ca silāni²⁰ rakkhimsu. Mahāsatto²¹ tesam²² pakkhadivasesu dhammaṃ desesi, vinicchaye nisiditvā²³ atṭe tīresi²⁴, tasmīṃ dharamāne kūtattakārakā²⁵ nāma nāhesuṃ. Aparabhāge rājā kalam akāsi. Mahāsatto tassa sarīraparihāraṃ kāretvā vinicchaye²⁶ poṭṭhakaṃ likhāpetvā²⁷, imaṃ poṭṭhakaṃ olokentā²⁸ atṭam²⁹ tīreyyāthā³⁰ 'ti vatvā mahājanassa dhammaṃ desetvā appamādena ovaḍitvā³¹ sabbesaṃ³² rodantānaṃ paridevantānaṃ eva³³ saddhiṃ Cullatuṇḍilena³⁴ araṇṇaṃ pāvisi. Tadā Bodhisattass³⁵ ovādo saṭṭhivassasahasāni pavatti³⁶.

¹ Ck -to, C² -to corr. to -te. ² Ck³ omit puṇṇa. ³ Ck⁴ -yuttā, B⁵ -candassayuttāyā. ⁴ B⁶ cūlatu-. ⁵ C⁷ bhayanti, B⁸ bhāsanti. ⁶ B⁹ buddhalīlāvi-. ⁷ Ck¹⁰ -yo. ⁸ B¹¹ patasahasas-. ⁹ Ck¹² -li. ¹⁰ B¹³ pothesuṃ, Ck¹⁴ pothāva. ¹¹ B¹⁵ -ttayimsu. ¹² Ck¹⁶ -ṇṇā, C¹⁷ -saddāpuṇṇa corr. to -ṇṇā, B¹⁸ -saddopuṇṇa. ¹³ Ck¹⁹ -kkha, C²⁰ -kkhā. ¹⁴ B²¹ pūjī-. ¹⁵ B²² adds gahetvā. ¹⁶ B²³ -sāpetvā, adding gandhādīhi vilimpāpetvā. ¹⁷ B²⁴ pañcasī-. ¹⁸ B²⁵ adds pi. ¹⁹ B²⁶ ne-. ²⁰ B²⁷ vicāreti. ²¹ B²⁸ kūtākā. ²² B²⁹ -ya. ²³ C³⁰ -to, B³¹ -ketvā. ²⁴ C³² atṭham. ²⁵ B³³ kareyyāthā. ²⁶ B³⁴ ovaḍam datvā. ²⁷ B³⁵ -vānañeva. ²⁸ B³⁶ cūla-. ²⁹ B³⁷ -ttassa. ³⁰ B³⁸ -vattati.

Satthā imaṃ desanaṃ¹ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam samodhanesi: (Saccapariyosāne² so³ maraṇabhīruko sotāpatti-phale paṭiṭṭhahi) „Tadā rājā Ānando ahosi, Cullatunḍilo⁴ maraṇabhīruko bhikkhu, parisā Buddhaparisā, Mahātunḍilo pana aham eva“ 'ti. Tunḍilajātakaṃ⁵.

5

4. Suvanna-kakkaṭakajātaka.

Siṅgī migo⁶ ti. Idam Satthā Veļuvane viharanto Ānandattherassa attano atthāya⁷ jīvitapariccāgam ārabba kathesi. Vatthum yāva dhanuggahapayojanā Khaṇḍahāla-jātaka Dhanapālagaj-jitam⁸ Cullahamsajātaka⁹ kathitam. Tadā pana⁹ dhammasabhāyaṃ 10 katham samuṭṭhāpesum: „āvuso dhammabhaṇḍāgārika-Ānandatthero sekhapatisambhidiḍḍhatto hutvā Dhanapālake āgacchante Sammasambudhassa jīvitam pariccajīti“. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti rutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi¹⁰ Ānando mayham pariccatta- 15 jīvito¹¹ yevā“ 'ti vatvā atītam āhari:

Atīte Rājagahassa¹² pubbapasse¹³ Sālinḍiyaṃ¹⁴ nāma brāhmaṇagāmo hoti. Tadā Bodhisatto tasmim gāme kassaka-brāhmaṇakule¹⁵ nibbattitvā vayappatto kuṭumbaṃ saṇṭhāpetvā tassa gāmassa pubbuttaradisāya¹⁶ ekasmiṃ Magadhakhethe¹⁷ 20 karissasahassamattam¹⁸ kasim kāresi¹⁹. So ekadivasam manussehi saddhim khetam gantvā kammakāre²⁰ „kasathā“²¹ 'ti āṇāpetvā mukhadhovanatthāya khetta-koṭiyam mahantaṃ sobbham upasamkami. Tasmim kho pana sobbhe eko suvaṇṇavanno kakkaṭako paṭivasati abhirūpo pāsādiko. Bodhisatto 25 dantakattam khādītva tam sobbham otari. Tassa mukha-

¹ Bḍ dhammade-. ² Ck* omitt sa-. ³ Bḍ omitt so. ⁴ Bḍ cūla-. ⁵ Bḍ adda tatiyaṃ. ⁶ Ck* sihimhiho, C* siṅgīmigo, Bḍ siṅgamigo. ⁷ Ck* atthā, C* attha corr. to atthāya. ⁸ Bḍ -lavisaṇṇam. ⁹ Bḍ tadā hi bhikkhū. ¹⁰ Bḍ pesa. ¹¹ Bḍ jīvitam pariccajanto. ¹² Bḍ -hanagarassa. ¹³ Bḍ puppattarapasse, C* omitt pubbapasse. ¹⁴ Ck* -yan. ¹⁵ Bḍ kasīna-. ¹⁶ Bḍ -rāya disāya. ¹⁷ Bḍ gāmakhe-. ¹⁸ Bḍ asītīkarissamattam. ¹⁹ Bḍ kārāpesi. ²⁰ Bḍ kammam. ²¹ Bḍ karissathā.

dhovanakāle kakkāṭako¹ santikaṃ āgañchi². Atha naṃ so
 ukkhipitvā attano uttarisāṭakantare nipajjāpetvā gahetvā
 khette kattabbakiccaṃ katvā gacchanto tatth' eva naṃ sobbhe
 pakkhipitvā gehaṃ agamāsi. Tato paṭṭhāya khettaṃ āgac-
 5 chanto paṭhamāṃ taṃ³ sobbhaṃ gantvā kakkāṭakaṃ uttari-
 sāṭakantare⁴ nipajjāpetvā⁵ pacchā kammantaṃ vicāreti. Iti
 tesāṃ aññamaññaṃ⁶ vissāso daḥho ahosi. Bodhisatto nibad-
 dhaṃ khettaṃ āgacchati. Akkhīsu⁷ pan' assa pañca pasādā
 tīṇi⁸ maṇḍalāni suvisuddhāni hutvā paññāyanti. Ath' assa
 10 khettaakoṭṭiyāṃ⁹ ekasmiṃ tāle¹⁰ kākakulāvake¹¹ kākī tassa¹²
 akkhīni disvā khāditukāmā hutvā kākāṃ āha: „sāmi dohaḥ
 mama¹³ uppanno“ ti. „Kiṃdohaḥ nāmā“ 'ti. „Ekassa¹⁴ brāh-
 maṇassa akkhīni khāditukām' amhīti“. „Duddohaḥ te up-
 panno, ko etāni āharitum sakkhissatīti“. „Tvaṃ¹⁵ na sakko-
 15 sīti¹⁶, aham p' etaṃ¹⁷ jānāmi¹⁸, yo pan' esa tālassa
 avidūre vammiko¹⁹ ettha kaṇhasappo vasati, taṃ upaṭṭhaha²⁰,
 so etaṃ ḍasitvā²¹ māressati, ath' assa²² akkhīni uppāṭe-
 tvā tvaṃ āharissasīti²³“. So „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā
 tato paṭṭhāya kaṇhasappaṃ upaṭṭhahi²⁴. Bodhisattena²⁵ pi
 20 vāpitasassānaṃ²⁶ gabbhagahaṇakāle kakkāṭako mahā ahosi.
 Ath' ekadivasaṃ sappo kākāṃ āha: „samma tvaṃ²⁷ nibaddhaṃ
 maṃ upaṭṭhahasi, kiṃ te karomīti“. „Sāmi, tumhākaṃ dāsiyā
 etassa khettsāmikassa akkhīsu dohaḥ uppajji, sv-āhaṃ tum-
 hākaṃ ānubhāvena tassa akkhīni labhissāmīti tumhe upaṭṭha-
 25 hāmīti“. Sappo „hotu, na-y-idaṃ garukaṃ, labhissasīti“ taṃ
 assāsetvā punadivase brāhmaṇassa āgamanamagge kedāramari-

¹ B^d adds bodhisattassa. ² B^d agamāsi. ³ B^d pathamataraṃ. ⁴ C^k uttaritvā-.
⁵ C^e omits gacchanto -- petvā. ⁶ B^d omits añ-. ⁷ B^d aggisu ca. ⁸ B^d ni,
 C^e nīti corr. to tīṇi, C^k tīni. ⁹ B^d -khetassa ko-. ¹⁰ C^e tale, B^d tālagge. ¹¹
 B^d adds ekā. ¹² C^k omits tassa, B^d has kākī atthi sā tassa. ¹³ C^k B^d me.
¹⁴ B^d etassa. ¹⁵ B^d adds pana. ¹⁶ B^d adds āma na sakkomī. ¹⁷ B^d omits p.
¹⁸ B^d -mīti. ¹⁹ B^d adds atthi. ²⁰ B^d upaṭṭhāhi. ²¹ B^d ḍasitvā-. ²² B^d tassa
 in the place of athassa. ²³ B^d āharāmīti, omitting tvaṃ. ²⁴ B^d upaṭṭhāti. ²⁵
 C^e -ttona, B^d -ttenā. ²⁶ B^d vappisassa-. ²⁷ B^d adds kiṃkāraṇā.

yādaṃ nissāya tiṇehi paṭicchanno hutvā tassāgamanam oloken-
 nipajji. Bodhisatto āgacchanto paṭhamam sobbham otaritvā
 mukham dhovitvā sineham paccupaṭṭhāpetvā suvaṇṇakakka-
 kam¹ āliṅgitvā uttarisāṭakantare nipajjāpetvā khettaṃ pāvisi.
 Sappo taṃ āgacchantaṃ disvā va² vegena pakkhanditvā piṇḍi- 5
 kamamse ḍasitvā³ tatth' eva pātetvā vammikam sandhāya pa-
 lāyi. Bodhisattassa patanaṃ ca kaṇṇanakkakkaṭakassa sāṭakan-
 tarato laṃghanaṃ ca kākassa āgantvā Bodhisattassa ure nili-
 yanaṃ ca apacchāpurimaṃ⁴ ahosi⁵. Kāko niliyitvā akkhinam
 tuṇḍam pasāresi⁶. Kakkatako „imam kākam nissāya mama 10
 sahāyassa bhayaṃ uppannam, etasmim gahite sappo āgacchis-
 satīti“ saṇḍāsena gaṇhanto viya kākam gīvāya⁷ ālena⁸ dāḥam
 gahetvā kilametvā thokaṃ sithilam akāsi. Kāko „kissa maṃ
 samma⁹ chaḍḍetvā palāyasi, esa¹⁰ maṃ kakkatako viheseti¹¹,
 yāva na marāmi¹² tāva¹³ ehīti“ sappam pakkosanto paṭhamam 15
 gatham āha:

1. Siṅgī migo āyatacakkhunetto (Cfr. II p. 343.)

aṭṭhittaco vārisayo¹⁴ alomo,

tenābhibbhūto kapaṇam rudāmi,

hare sakhā kissa nu maṃ jahāsīti. 96.

20

Tattha siṅgīmigo¹⁵ ti siṅgīsuvaṇṇavaṇṇatāya¹⁶ vā alasamkhātānaṃ¹⁷ vā
 siṅgānaṃ atthitāya kakkatako vutto, āyatacakkhunetto ti diḡhehi cakkhu-
 samkhātehi nettehi samannāgato, aṭṭhim eva tato assā¹⁸ ti aṭṭhittaco, hare
 sakhā ti ālapanam etaṃ, ambho¹⁹ sahāyā²⁰ ti attho.

Sappo taṃ sutvā mahantaṃ phaṇam katvā kākam assā- 25
 sento agamāsi.

Satthā imam attham dīpento abhisambuddho hutvā dutiyaṃ
 gātham āha:

¹ Bḍ -ṇṇamka-. ² Bḍ omits va. ³ Bḍ paṇḍitamamse ḍasīti-. ⁴ Bḍ apacchā
 apu-. ⁵ Bḍ hoti. ⁶ Bḍ akkhini tuṇḍena pahāresi. ⁷ Bḍ kākassa gīvāyam. ⁸ C^k
 ālena, C^s ālena corr. to ālena. ⁹ Bḍ adds sappam. ¹⁰ Bḍ eso. ¹¹ Bḍ -ko ti
 yo vihejesi. ¹² C^k mā-, C^s marāmi? Bḍ marāmi. ¹³ Bḍ tāvadeva. ¹⁴ C^k
 -yaso, C^s -saso. ¹⁵ C^s siṅgi- corr. to siṅgi-, Bḍ siṅga-. ¹⁶ Bḍ siṅga-. ¹⁷ C^s
 āla- corr. to āla-, Bḍ ālā-. ¹⁸ C^k ambho.

2. So passasanto mahatā phaṇena
bhujāṅgamo kakkatāṃ ajjhapatto
sakhā sakhāraṃ paritāyamāno,
bhujāṅgamaṃ kakkatāko gahesīti¹. 97.

5 Tattha kakkatāmajjhapatto ti kakkatākaṃ sampatto, sakhā sakhā-
raṃ ti sahāyo sahāyaṃ, sakaṃ sakhāraṃ ti pi pātho, attano sahāyaṃ ti attho,
paritāyamāno ti rakkhamāno, gahesīti¹ duttiyena alena² gīvāya³ dāhaṃ gahesi.

Atha naṃ kilometvā thokaṃ sithilam akāsi. Atha sappo
„kakkatākā nāma n' eva⁴ vāyasamaṃsaṃ⁵ khādanti na sappā-
10 maṃsaṃ, kena nu kho kāraṇena ayaṃ ambe gaṇhīti⁶“ cin-
tetvā taṃ pucchanto tatiyaṃ gātham āha:

8. Na vāyasam no pana sapparājam⁷
ghāsattthiko kakkatāko adeyya⁸,
pucchāmi taṃ āyatanettacakkhu⁹
15 atha kissa hetu 'mha¹⁰ ubho gaṇhītā ti. 98.

Tattha ghāsattthiko ti āhāratthiko hutvā, ādeyyā¹¹ 'ti ādiyeyya, na-
kārena¹² yojetvā na gaṇhīti attho.

Taṃ sutvā kakkatāko gahaṇakāraṇaṃ kathento dve
gāthā abhāsi:

20 4. Ayaṃ puriso mama atthakāmo¹³,
yo¹⁴ maṃ gaṇetvāna dakāya¹⁵ neti,
tasmim¹⁶ mate dukkham anappakam me,
ahañ ca eso ca ubho na homa. 99.
5. Mamañ ca disvāna pavaddhakāyaṃ¹⁷
25 sabbo jano himsitum eva¹⁸-m-icche,
sāduñ ca thullañ¹⁹ ca muduñ ca maṃsaṃ
kākāpi maṃ disva²⁰ viheṭṭhayeyyun²¹ ti. 100.

¹ Bdf aggaḥesīti. ² Ck Bā al-, C² alena corr to alena. ³ Bā -yaṃ. ⁴ Ck nāmeneva, Bā nāma na. ⁵ Bā kākā-. ⁶ Bā gaṇhatīti. ⁷ Bā adds kaṇhasappaṃ, Bf kaṇha-
sappaṃ in the place of sapparājam. ⁸ Bdf ād-. ⁹ Bdf -cakkhuṇṇetta. ¹⁰ Bdf
hetu. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bā -re. ¹³ Ck hattha-, C² hattha- corr. to attha.
¹⁴ Ck² so. ¹⁵ Ck dā-, C² dā- corr. to da-, Bā udakāya. ¹⁶ Bā yasmiṃ, Bf
tasmā. ¹⁷ Bf pavadda-, Ck² pavatṭa-. ¹⁸ Ck² himsa-, Bā hisitumheva. ¹⁹ Ck
phu-, C² phu- corr. to thu-, Bā thula. ²⁰ C² disvā, Bā disvāna. ²¹ Bā vihe-
dheyyan, Bf viheṭṭhaseyyum, Ck viheṭṭhaseyyun, C² -seyyun corr. to -yeyyun.

Tattha ayan ti Bodhisattam niddisati, atthakāmo ti hitakāmo, dakāya¹
 neti² yo³ maṃ samplyāyamaṇo⁴ uttarisāṭakena gahetvā udakāya neti attano
 vasanakasobbhaṃ pāpeti, tasmīn⁵ mate ti sace so imasmīn thāne marissati
 etasmīn⁶ mate⁷ mama kāyikacetasiṃ mahantaṃ dukkhaṃ bhavissatīti dīpeti,
 ubho na homā⁸ 'ti dve⁹ janā na bhavissāma, mamañca disvā ti gāthāya¹⁰
 ayam attho: idaṃ ca aparam pi¹¹ kāraṇaṃ, imasmīn mate anāthaṃ nippacca-
 yaṃ maṃ vadḍhitakāyaṃ¹² disvā sabbo jano imassa kakkataṃakassa sāduṃ ca
 thullaṇ¹³ ca muduṃ ca marisaṇ ti¹⁴ maṃ¹⁵ māretuṃ iccheyya, na kevalaṃ ca¹⁶
 jano¹⁷ tiracchānabhūtā¹⁸ kākāpi maṃ disvā vibhetṭhayeyyūṃ¹⁹ vibheseyyūṃ²⁰
 māreyyūṃ.

10

Taṃ sutvā sappo²¹ cintesi: „eken' upāyena imaṃ vañ-
 cetvā kākāṇ ca attānaṃ ca mocessāmiti²²“. Atha naṃ vañ-
 cetuṃ²³ chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Sac' etassa hetu 'mha²⁴ ubho gahitā
 utṭhātu poso visam ācamāmi²⁵,
 mamañ ca kākāṇ ca pamuñca khippaṃ,
 pure visaṃ gālham upeti maccan ti. 101.

15

Tattha sacetassa hetu 'ti²⁶ sace etassa kāraṇa, utṭhātū 'ti nibbiso
 hotu, visamācamāmiti²⁷ aham assa visaṃ ākaḍḍhāmi nibbisaṃ naṃ²⁸ ka-
 romi²⁹, pure visaṃ gālham upeti maccan ti imaṃ hi maccan mayā anā-
 cāmiyamānaṃ³⁰ visaṃ gālham balavaṃ hutvā upagaccheyya. taṃ³¹ yāva na³²
 upagacchatī tāvad eva smhe dve pi jane³³ muñcā 'ti.

20

Taṃ sutvā kakkataṃako cintesi: „ayaṃ eken' upāyena
 maṃ³⁴ dve pi jane vissajjāpetvā palāyitukāmo, mayhaṃ upāya-
 kosallaṃ na jānāti, ahaṃ dāni yathā sappo sañcaritūṃ sakkoti³⁵
 evaṃ alaṃ³⁶ sithilaṃ karissāmi, kākāṃ pana n' eva vissajjes-
 sāmīti³⁷ evaṃ cintetvā sattamaṃ gātham āha:

25

¹ Bḍ uda-. ² C so. ³ Ck sam-, Bḍ sappi-. ⁴ Bḍ ya-. ⁵ Cks evaṃ tasmīn.
⁶ Bḍ paṭhe. ⁷ Bḍ adds pi. ⁸ Bḍ -raṃ, omitting pi. ⁹ Bḍ mama vadḍhita-. ¹⁰
 C thūlaṇ, Bḍ thullaṇ. ¹¹ Bḍ maṃsañca. ¹² Bḍ omits maṃ. ¹³ Cks va, Bḍ ca?
¹⁴ Bḍ adds manusso. ¹⁵ Bḍ -nagatabhūtā. ¹⁶ Bḍ -hedheyyunti. ¹⁷ Bḍ omits
 vibheseyyūṃ. ¹⁸ Bḍ omits sappo. ¹⁹ Bḍ -nāti. ²⁰ Bḍ -tukāmo. ²¹ Bḍf he-
 tumhi. ²² Bḍf āva-. ²³ Bḍ hetumhiti. ²⁴ Bḍ visamhōvamāmiti. ²⁵ Bḍ taṃ.
²⁶ Bḍ adds puna nibbisaṇtaṃ karomīti. ²⁷ Cks -misamānaṃ, Bḍ anāvēriyamā-
 naṃ. ²⁸ Cks naṃ. ²⁹ Cks naṃ, Bḍ omits na. ³⁰ Bḍ adds khippaṃ. ³¹ Ck
 alaṃ, C alaṃ corr. to alaṃ, Bḍ ala.

7. Sappaṃ pamokkhāmi na tāva kākaṃ,
 paṭibaddhako hohiti¹ tāva kāko,
 purisaṃ ca² disvāna sukhim arogaṃ³
 kākaṃ pamokkhāmi yath' eva sappan ti. 102.

5 Tattha paṭibaddhako ti paṭibhogō⁴, yatheva sappan ti yathā bhavantaṃ⁵ sappaṃ muñcāmi tathā kākaṃ pi pamokkhāmi, kevalaṃ tvaṃ imassa brāhmaṇassa sarīrato sīghaṃ vīsaṃ ācamāhīti⁶.

Evaṃ ca pana vatvā tassa sukhacāraṇatthaṃ⁷ alaṃ⁸ sithi-
 lam akāsi. Sappo visaṃ ācamitvā⁹ Mahāsattasa sarīraṃ nib-
 10 bisaṃ akāsi. So niddukkho utthāya pakativannaṇ' eva atthāsi.
 Kakkāṭako „sace ime dve pi¹⁰ arogaṃ bhavissanti mayhaṃ sa-
 hāyassa vadḍhi nāma na bhavissati, vināsessāmi ne“ ti cin-
 tetvā kattariyā¹¹ uppalamakulaṃ¹² viya aḷehi¹³ ubhinnaṃ pi
 sīsaṃ kappetvā jīvitakkhayaṃ pāpēsi. Kākī pi tamhā ṭhānā
 15 palāyi. Bodhisatto sappassa sarīraṃ daṇḍakena¹⁴ vedhetvā¹⁵
 gumbapitthe¹⁶ khipi, suvaṇṇakakkāṭakaṃ sobbhe vissajjetvā
 nahātvā Sāliṇdiyaḡāmaṃ eva gato. Tato paṭṭhāya c' assa¹⁷
 kakkāṭakena saddhim adhikataro vissāso ahoṣi.

Satthā imaṃ desanaṃ¹⁸ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam sa-
 20 modhānento osānagātham āha:

8. Kāko tadā Devadatto ahoṣi,
 Māro pana kaṇhasappo ahoṣi,
 Ānando bhaddo kakkāṭako ahoṣi,
 ahaṃ tadā brāhmaṇo homi tatthā¹⁹ 'ti. 103.

25 Saccapariyosāne bahū²⁰ sotāpānnādayo ahesuṃ. Kākī pana gāthāya²¹
 na vuttā. sā Ciñcamāṇavikā ahoṣīti. Suvaṇṇakakkāṭakajātakam²².

¹ Ck hohīti, C^o hoti corr. to hohīti, Bdf hoti. ² Ck^o -saṃ, omitting ca. ³ Ck^o ā- corr. to ar-, Bf ā-. ⁴ Ck pa-. ⁵ C^o bhavattaṃ corr. to -vantaṃ, Ck ha-
 vaṇṇaṃ. ⁶ Ck^o āva-, Bf āga-. ⁷ Bf mukhaṃ sañcāraṇatthaṃ. ⁸ Ck Bf alaṃ,
 C^o alaṃ corr. to alaṃ. ⁹ Bf āga-. ¹⁰ Bf adds janā. ¹¹ Bf kattharikāya. ¹²
 Ck uppalaṇaku-, Bf kuppala-. ¹³ Ck al-, C^o al- corr. to al-. ¹⁴ Ck^o -ke. ¹⁵
 Ck veṭṭhe, C^o veṭṭhe-. ¹⁶ Bf vammikaṃ. ¹⁷ Bf omits cassa. ¹⁸ Bf dhammade-
¹⁹ Bdf satthā. ²⁰ all three MSS. bahu. ²¹ Bf -yain. ²² Bf adds catutthaṃ.

5. Mayhakaġataka.

Sakuṇo Mayhako nāmā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto āgantukaseṭṭhiṃ ārabba kathesi. Sāvatthiyaṃ hi āgantukaseṭṭhi nāma addho¹ ahosi mahaddhano, so n' eva attanā² bhoge bhuñji na paresaṃ adāsi, nānaggarase paṇitabhojane upanīte 5 tam na bhuñjati³, bilaṅgadutiyaṃ⁴ kaṇājakam eva bhuñjati⁵, dhūpita-vāsitesu kāsikavatthesu upanītesu tāni hāretvā thūlagulavālakasātake⁶ nivāseti, ajānīyayutte⁷ maṇikanakavicitte rathe upanīte tam harāpetvā⁸ kattararathakena gacchati⁹ paṇṇacchattena dhāriyamānena. So yāvajīvaṃ dānādīsu puññesu ekam pi akatvā kālakato¹⁰ Roruvaniraye nibbatti. Tassāputtakam¹⁰ sāpateyyaṃ rājabalam¹¹ sattahi rattimdivasehi¹² rājakulam¹³ pavesesi. Tasmim pavesite rājā bhuttapātarāso Jetavanam gantvā Satthāraṃ vanditvā „kiṃ mahārāja Bud-
dhupaṭṭhānam na karosīti“ vutte „bhante Sāvatthiyaṃ āgantukaseṭṭhi¹⁴ nāma kālam kari¹⁵, tassa¹⁶ assāmikadhane amhākam ghare 15 āhariyamāne¹⁷ yeva satta divasā¹⁸ gatā, so pana ettakam dhanam labhitvāpi n' eva attanā paribhuñji na paresaṃ adāsi, rakkhasaparriggahītapokkharanā¹⁹ viy' assa dhanam ahosi, so ekadivasam pi paṇitabhojanādīnam rasaṃ ananubhavitvā va maraṇamukhaṃ pavittṭho, evaṃ maccharī apuññasatto¹⁹ kiṃ katvā ettakam dhanam paṭilabhi²⁰, 20 ken' assa bhogesu cittaṃ na namatīti²¹“ Satthāraṃ pucchi. „Mahārāja dhanalābho ca dhanam laddhā aparibhuñjanakāraṇaṃ²²“ ca ten' eva katan²³“ ti vatvā tena yācito atitāṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rājāṃ kārente Bārāṇasi-
seṭṭhi assaddho ahosi maccharī, na kassaci²⁴ kiñci deti, na kiñci²⁵ 25 saṃgaṇhāti. So ekadivasam rājupaṭṭhānam gacchanto Tagarasikhiṃ nāma paccekabuddhaṃ piṇḍāya carantaṃ disvā vanditvā „laddhā bhante bhikkhū“ ti pucchitvā „nanu carāma²⁶ mahāseṭṭhīti“ vutte

¹ C^o addo, C^k B^d addho. ² B^d -no. ³ B^d -ji. ⁴ C^k bilaṅgadū-, B^d philaṅgadū-. ⁵ C^o thu-, B^d thulam bhussamvāsātake. ⁶ C^k ajā-, B^d ajāniya-. ⁷ B^d tam pi āharāpetvā, adding jayagavayuttana, C^o tam pahāretvā corr. to tam harāpetvā. ⁸ B^d adds suvaṇṇacchatte dhāriyamāne tam apanetvā. ⁹ B^d kālam katvā. ¹⁰ C^o assāp-, B^d tassa apu-. ¹¹ B^d idanti rājakule in the place of rājabalam. ¹² C^o -divehi. ¹³ B^d omits rājakulam. ¹⁴ B^d -seṭṭhino. ¹⁵ C^k kālakarī, C^o kālam kari, B^d kālam katassa. ¹⁶ B^d omits tassa. ¹⁷ B^d āniya-mānassa, omitting yeva. ¹⁸ B^d rattidivasā. ¹⁹ B^d adds hi. ²⁰ B^d labhi. ²¹ B^d ramati. ²² C^k -bhuñjakā-, C^o -bhuñjakā-, B^d -kāraṇabhāvo, omitting ca. ²³ B^d -to. ²⁴ B^d kassati. ²⁵ so all three MSS. ²⁶ B^d nanu labhissemi anucarāmi.

purisaṃ ānāpesi „gaccha imaṃ¹ ambhākaṃ gharaṃ netvā² mama
pallāṃke nisīdāpetvā ambhākaṃ paṭiyattabhaddassa pattam pūretvā
dāpehīti“. So paccekabuddhaṃ gharaṃ netvā nisīdāpetvā seṭṭhibhari-
yāya ācikkhi. Sā nānaggarasassa³ bhaddassa pattam pūretvā tassa
5 adāsi. So bhaddam gahetvā seṭṭhinivesanā nikkhamitvā antaravī-
thim⁴ paṭipajji. Seṭṭhi rājakulā⁵ pacchāgacchanto taṃ disvā vanditvā
„laddhaṃ bhante bhaddaṃ“ ti pucchi. „Laddhaṃ mahāseṭṭhīti“. So
pattam⁶ oloketvā cittaṃ pasādetum nāsakkhi, „imaṃ me bhaddam
dāsā vā kammakara⁷ vā bhuñjitvā dukkaram⁸ pi kammaṃ kareyyum,
10 aho vata me jānīti“ aparacetanaṃ paripuṇṇaṃ kātuṃ nāsakkhi.
Dānaṃ hi¹⁰ nāma tisso cetanā paripuṇṇaṃ kātuṃ sakkontass’ eva¹¹
mahapphalaṃ hoti

Pubbe va dānā sumanā bhavāma,
dadam pi ce attamanā bhavāma,
15 datvāpi ce nānutappāma pacchā,
tasmā ti amhaṃ daharā na miyare¹².
Pubbe va dānā sumano dadam cittaṃ pasādaye,
datvā attamano¹³ hoti, esā yaññassa¹⁴ sampadā.

Iti kho¹⁵ mahārāja āgantukaseṭṭhi Tagarasikhi-paccekabuddhassa¹⁶
20 dinnapaccayena bahum¹⁷ dhanam paṭilabhi¹⁸, datvā aparacetanaṃ
pañitaṃ kātuṃ asamatthatāya bhoge bhuñjitum nāsakkhi¹⁹. „Puttaṃ
pana kasmā na labhi bhante“ ti. Satthā „puttassa alābhakāraṇaṃ
pi ten’ eva kataṃ mahārājā“ ’ti tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente
25 Bodhisatto asītikoṭivibhave²⁰ seṭṭhikule nibbattitvā vāyap-
patto mātāpitunnaṃ accayena kaṇiṭṭhaṃ saṃgaṇhitvā kuṭum-
baṃ vicārento gharadvāre dānasālaṃ kāretvā mahādānaṃ
pavattento agāraṃ ajjhāvasi. Ath’ assa eko putto jāyi²¹.
So tassa padasā gamanakāle kāmesu ādīnaṃ²² nekkhamme
30 ca ānisaṃsaṃ²³ disvā saddhiṃ puttadārena sabbaṃ ghara-

¹ Bḍ idam. ² Bḍ āne-. ³ Bḍ -rasa. ⁴ Bḍ -vithiyam. ⁵ Bḍ -lato. ⁶ Bḍ
bhaddam. ⁷ Bḍ -kāra. ⁸ Bḍ -raṇa, omitting pi, C^{ks} dukkha-. ⁹ C^{ks} jāṭīti, C^o jāṭṭi
corr. to jānīti. ¹⁰ Bḍ dānañhi. ¹¹ Bḍ sakkoti tasseva. ¹² this verse is wan-
ting in Bḍ. ¹³ Bḍ cattamanam. ¹⁴ Bḍ puññassa. ¹⁵ Bḍ omits kho. ¹⁶ C^{ks}
-khi-. ¹⁷ Bḍ -hu. ¹⁸ Bḍ labhītvā, omitting datvā. ¹⁹ Bḍ -kkhiti. ²⁰ Bḍ -va.
²¹ Bḍ vijāyi. ²² Bḍ adds disvā. ²³ Bḍ nikkhamañcāni.

vibhavaṃ kaniṭṭhassa niyyādetvā „appamatto dānaṃ pavatte-
hīti“ ovādaṃ datvā isipabbajjāṃ pabbajitvā abhiññā ca samā-
pattiyo ca nibbattetvā Himavantapadese vihāsi. Kaniṭṭho pi
'ssa ekaṃ puttāṃ paṭilabhi. So taṃ vaḍḍhantaṃ disvā cin-
tesi: „mama bhātu putte jīvante kuṭumbaṃ bhijjitvā' dvedhā' 5
bhavissati', bhātu puttāṃ māressāmīti“. Atha naṃ ekadi-
vasaṃ nadiyaṃ opilāpetvā māresi. Tam eva' nahātvā āgataṃ
bhātu jāyā „kahaṃ' mama putto“ ti pucchi. „Nadiyaṃ uda-
kakīḷikaṃ' kīḷi, atha naṃ' vicinanto nāddasaṃ“ ti. Sā' rodi-
tvā tuṇhī ahoṣi. Bodhisatto taṃ pavattim'ñatvā „idaṃ kiccaṃ 10
pākaṭaṃ karissāmīti“ ākāsenāgantvā' Bārāṇasiyaṃ otaritvā
sunivattho supāruto tassa gharadvāre ṭhatvā dānasālaṃ adisvā
„sālāpi'10 iminā asappurisaṇa nāsita“ ti cintesi. Kaniṭṭho 11
tassa āgatabhāvaṃ sutvā'12 āgantvā Mahāsattaṃ vanditvā pā-
sādaṃ āropetvā subhojanaṃ bhojesi. So bhattakiccāvasāne 15
sukhakathāya nisinno „dārako na paññāyati'13, kahaṃ nu kho
so“ ti pucchi. „Mato bhante“ ti. „Kena kāraṇenā“ ti.
„Udakakīḷānatṭhāne'14, asukakāraṇenā 'ti na'15 jānāmīti“.
„Kim tvaṃ asappurisa na'15 jānissasi, tayā katakiccaṃ may-
haṃ'16 pākaṭaṃ, nanu tvaṃ iminā kāraṇena taṃ māresi, kin 20
nu'17 tvaṃ rājādīnaṃ vasena nassamānaṃ'18 dhaṇaṃ rakkhi-
tum'19 sakkuṇeyyāsi, Mayhasakuṇassa ca tuyhaṇ ca kiṃ nānā-
kāraṇaṃ“ ti. Ath' assa Mahāsatto Buddhaliḥhāya dhammaṃ
desento imā gāthā abhāsi:

1. Sakuṇo Mayhako nāma girīsānudarīcaro'20
pakkaṃ pipphalam'21 āruya mayha mayhan'22 'ti kandati. 25

104.

1 Bā bhinditvā. 2 Bā dvi-. 3 Bā -tīti. 4 Bā enaṃ. 5 Bā kubi. 6 Bā -kilāṃ.
7 Bā adds udake. 8 Bā yā sū. 9 Bā -na gantvā. 10 Bā dānasā-. 11 Bā
adds pissa. 12 Bā ñatvā. 13 Bā ppa-. 14 Bā adds ca. 15 Bā omits na.
16 Bā mayhaṃ. 17 Bā adds kho. 18 Bā niyamānaṃ. 19 Bā adds nāma.
20 Bā girīsānunarīcaro. 21 C^a pipalam, Bā pippasim, Bf pippalim. 22 Bf
mayhaṃ mayhaṃ, C^a -hā.

2. Tass' eva¹ vilapantassa dijasamghā samāgatā,
bhutvāna pippalim² yanti, vilapi tv-eva³ so dijo. 105.
3. Evam eva idh' ekacco samgharitvā⁴ bahum dhanam
n' ev' attano na nātīnam⁵ yathodhim paṭipajjati. 106.
- 5 4. Na so accchādanam bhattam na mālām na vilepanam
anubhoti sakim⁶ kiñci na samgaṇhāti nātake. 107.
5. Tass' eva¹ vilapantassa mayha mayhan⁷ ti rakkhato
rājāno atha vā corā dāyādā yeva appiyā
dhanam ādāya gacchanti, vilapi tv-eva so naro. 108.
- 10 6. Dhīro⁸ bhoḡe⁹ adhigamma samgaṇhāti ca nātake,
tena so kittim pappoti pecca¹⁰ sagge ca¹¹ modatīti. 109.

Tattha mayhako ti mayham mayhan ti vicarānavasena¹² evam laddha-
nāmo, girisānudarīsu caratīti girisānudarīcaro¹³, pakkam pippalan ti
Himavantapadesa ekam phalabharitam pippalirukkham, kandatīti dijaḡe¹⁴
15 tam¹⁵ rukkham parivāretva pakkāni khādanto¹⁶ vāretum mayham mayhan ti
paridevanto vicarati¹⁷, tassevam¹⁸ vilapantassā 'ti tassa vilapantass' eva,
bhutvāna pippalim¹⁹ yantīti tam pippalirukkham paribhuñjitvā²⁰ aṇ-
ṇam phalasampannam²¹ rukkham gacchanti²², vilapi tvevā²³ 'ti so pana
dviḡo²⁴ vilapi yeva, yathodhin ti yathakoṭṭhāsam, mātāpitibhātubhaginiputta-
20 dhitādīnam²⁵ upabhogaparihogavasena yo koṭṭhāso dātabbo²⁶ tam na detīti
attho, sakim ti²⁷ ekavāram pi mānubhoti, attano santakam pīti attho, sam-
gaṇhātīti bhattachādanabhījanaṅgalādīdanavasena²⁸ samgaṇhāti, vilapi
tvevā²⁹ so naro ti etesu rājādisu dhanam gahetvā gacchantesu kevalam so
puriso vilapati yeva, dhīro ti paṇḍito, samgaṇhātīti attano santikam āḡate³⁰
25 dubbalañātake bhattachādanabhījanaṅgalādīdanena³¹ samgaṇhāti, tenā 'ti³² so
sappuriso³³ tena nātisaṅghena³⁴ catuparisamajjhe kittim ca attano vaṇṇam
ca³⁵ pāpuṇāti pecca³⁶ sagge devanagare modatīti³⁷.

¹ Cks -vam. ² Cks -lam, Bdf pippali. ³ Bđ -tvā va. ⁴ Bđ saṅkha-. ⁵ Ck jā-
nīnam. ⁶ Bdf sakam. ⁷ Bf mayham mayham, Cks -hā. ⁸ Ck dhīro ca, C
dhītarō ca, Bđ dhiro, Bf viro. ⁹ Cks -go. ¹⁰ Bdf pacca. ¹¹ Bdf pa. ¹² C
ciravanavasena instead of vira-, Bđ viravantiyā. ¹³ Bđ girisānudarīcaro ti gi-
risānunarīcaro girisānusukhanadīsukhacarātīti girisānunarīcaro. ¹⁴ Bđ -ṇā. ¹⁵
Cks na. ¹⁶ Bđ -ti. ¹⁷ Bđ -ri. ¹⁸ Bđ -va. ¹⁹ Ck Bđ -li, C -li. ²⁰ Bđ -bbu-
tvā. ²¹ Bđ -nna. ²² Cks gacchati. ²³ Bđ vipalitvā. ²⁴ Bđ dī-. ²⁵ Bđ -dhi-
tānam. ²⁶ Bđ labitabbo. ²⁷ Bđ sakiti, Cks sakimpī. ²⁸ Bđ vattabhatta-. ²⁹
Bđ vilapento va. ³⁰ Bđ -ta. ³¹ Ck santacchā-, C santa- corr. to bhatta-, Bđ
vattabhatta-. ³² Bđ pi. ³³ Bđ pu-. ³⁴ Bđ, -saṅkheṇa. ³⁵ Ck vanasāṅca, C
vaṇṇa, Bđ vaṇṇabhāṇa. ³⁶ Bđ pacca. ³⁷ Bđ pamo-.

Evam Mahāsatto tassa dhammam desetvā dānam paṭi-
pākatikam¹ kāretvā Himavantam eva gantvā aparihīnājjhāno
Brahmalokūpago ahosi.

Satthā imam desanam² āharitvā „iti kho maharāja āgantukaseṭṭhi
bhātu puttassa mārītattā ettakam kalam n' eva puttam na dhītarām 5
alabhitthā³“ 'ti vatvā jātakam samodhānesi: „Tadā kaniṭṭho āgantu-
kaseṭṭhi ahosi, jeṭṭho⁴ aham evā“ 'ti. Mayhakajātakam⁵.

6. Dhajaviheṭṭhajātaka.

Dubbaṇṇarūpan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto 10
lokatthacariyam ārabha kathesi. Vatthum Mahākaṇhajātake
āvibhavissati. Tadā pana Satthā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi
Tathāgato lokassa attham cari⁶ yevā“ 'ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente
Bodhisatto Sakko ahosi. Tadā eko vijjādharo vijjam pari- 15
vattetvā addharattasamaye⁷ āgantvā Bārāṇasirañño mahesiyā⁸
saddhim aticarati. Tassā paricārikāyo aññimsu⁹. Sā sayam
eva rājānam upasamkamitvā¹⁰ „deva eko puriso addharatta-
samaye⁷ sirigabbham pavisitvā mam dūsetīti¹¹“ āha. „Sak-
khissasi pan' assa kiñci saññānam kātun“ ti. „Sakkomi 20
devā“ 'ti. Sā jātihīṅgulakapātim¹² āharāpetvā tassa purisassa
rattim āgantvā abhiramitvā gacchantassa piṭṭhiyam pañcañ-
gulikam datvā pāto va rañño ārocesi. Rājā manusse ānāpesi:
„gacchatha, sabbadisāsu oloketvā piṭṭhiyam katajātihīṅgulika-
purisam¹³ gaṇhathā“ 'ti. Vijjādharo pi rattim anācāram kari- 25
tvā divā susāne suriyam namassanto ekapādena tiṭṭhati. Rāja-
purisā disvā tam¹⁴ parivārayimsu. So „pākaṭam me kammam

¹ Bā omits paṭi. ² Bā dhammade-. ³ Bā alattohan. ⁴ Bā jeṭṭhako pana. ⁵ Bā
mayhamājātakam pañcamam. ⁶ Bā lokatthacariyam carati. ⁷ Bā -tti-. ⁸ Bā
aggama-. ⁹ Bā sañcānimsu. ¹⁰ Bā adds āha. ¹¹ Bā -siti. ¹² Bā -likapāti.
¹³ Bā jātihīṅgulikam-, omitting kata. ¹⁴ Bā tam disvā.

jānantīti¹“ vijjam parivattetvā ākāse² uppatitvā gato. Rājā tam³ disvā āgataपुरise „addasathā“⁴ 'ti pucchi. „Āma addasāmā“⁵ 'ti. „Ko nām' eso“⁶ ti. „Pabbajito devā“⁷ 'ti⁸. So hi rattiṃ anācāraṃ katvā divā pabbajitavesena vasati⁹. Rājā
 5 „ime¹⁰ divā samaṇavesena caritvā rattiṃ anācāraṃ karontīti¹¹, pabbajitānaṃ kujjhित्वा micchāgahaṇaṃ gahetvā „mayhaṃ vijite¹² sabbe pabbajitā palāyantu, diṭṭhadiṭṭhānaṃ¹³ nēva rājānaṃ karissantīti“¹⁴ bheriṃ carāpesi. Tiyojanasatika-Kāsi-
 ratṭhā¹⁵ palāyitvā sabbapabbajitā¹⁶ aññarājadhāniyo agamiṃsu¹⁷, sakala-Kāsi-
 10 ratṭhe¹⁸ manussānaṃ ovādadāyako eko pi dhammikasamaṇabrāhmaṇo nāhosi, anovādakā manussā pharusā ahesuṃ, dānasīlavimukhā¹⁹ matamatā²⁰ yebhuyyena apāye nibbattiṃsu, sagge nibbattanakā nāma nāhesuṃ. Sakko nave²¹ deve²² apassanto „kin nu kho kāraṇaṃ“²³ ti āvajjitvā vijjā-
 15 dharam nissāya Bārāṇasiraññā kuddhena micchāgahaṇaṃ gahetvā pabbajitānaṃ ratṭhā pabbajitabhāvaṃ nātva „ṭhapetvā maṃ añño imassa rañño micchāgahaṇaṃ²⁴ bhindituṃ samattho nāma n' atthi²⁵, rañño ca ratṭhavāsinaṃ ca avassayo bhavissāmīti“²⁶ cintetvā Nandamūlapabbhāre²⁷ paccekabuddhānaṃ san-
 20 tikaṃ gantvā²⁸ „bhante mayhaṃ mahallakāṃ ekaṃ paccekabuddhaṃ detha, Kāsi-
 ratṭhaṃ²⁹ pasādessāmīti“³⁰ āha. So saṃgatttheraṃ eva labhi³¹. Ath' assa pattacīvaraṃ gahetvā tam purato katvā sayāṃ pacchato hutvā sirasimiṃ añjaliṃ ṭha-
 petvā paccekabuddhaṃ namassanto uttamarūpadharo māṇavako
 25 hutvā sakalanagarassa matthakamatthakena tikkhattuṃ vicaritvā rājadvāraṃ gantvā ākāse atṭhāsi. Rañño ārocayimṃsu³²: „deva eko³³ abhirūpo māṇavako ekaṃ samaṇaṃ ānetvā rāja-

¹ all three MSS. jānantī. ² Bā -sena. ³ Bā te. ⁴ so all three MSS. ⁵ Bā adds pabbajitā. ⁶ Bā jīvita ime. ⁷ Bā diṭṭhadiṭṭhānaṃ, omitting nēva. ⁸ Bā -tuti. ⁹ Bā kākāsikaratṭhā. ¹⁰ Bā sabbe-. ¹¹ Cā Bā āg-. ¹² Bā -kāsi-
¹³ Bā -sīlā muñcetvā. ¹⁴ Bā matā-. ¹⁵ Bā na. ¹⁶ Bā devaputte. ¹⁷ Cā
 maṃ rañño imassa micchāgahaṇassa. ¹⁸ nāma nāhesuṃ - - - natthi wanting in Cā. ¹⁹ Bā -lakapa-. ²⁰ Bā adds vanditvā. ²¹ Bā kāsi-
 gato. ²² Bā -cesi. ²³ Bā omits eko.

dvāre ākāse ṭhito“ ti. Rājā āsanā utṭhāya¹ sīhapañjare ṭhatvā „mānavaka kasmā tvam² abhirūpo samāno etassa virūpasama-
passa³ pattaṭṭhāraṃ gaheṭvā namassamāno ṭhito“ ti tena sad-
dhiṃ sallapanto paṭhamam⁴ gātham āha:

1. Dubbanṇarūpaṃ tvam⁵ ariyavaṇṇī 5
purakkhatvā pañjaliko namassasi,
seyyo nu te so udavā sarikkho,
nāmaṃ parass⁶ attano cāpi⁷ brūhīti. 110.

Tattha ariyavaṇṇīti sundararūpo, seyyo nu te so ti eso virūpapab-
hajito⁸ kin nu tayā uttaritaro udāhu sarikkho ti, parassattano cā⁹ ti etassa 10
parassa ca attano ca nāmaṃ brūhīti pucchati.

Atha nam Sakko „mahārāja samaṇā¹⁰ nāma garuṭṭhāniyā¹¹,
tena me nāmaṃ lapitum na labbhati¹², mayham¹³ pana te nā-
mam¹⁴ kathessāmīti“ vatvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Na nāmagottaṃ gaṇhanti rāja 15
sammaggaṭān¹⁵ ujjugaṭāna¹⁶ devā,
ahañ ca te nāmadheyyaṃ vadāmi:
Sakko 'ham asmī tidasānam indo ti. 111.

Tattha sammaggaṭānujjugaṭāna¹⁷ devā ti mahārāja sabbasaṃ-
khāre yathāvasarasavasena¹⁸ sammāsītva aggaṭṭhāraṃ arahattaṃ pattattā sam-
maggaṭānaṃ¹⁹ ujunā va²⁰ aṭṭhaṅgikena maggena nibbānaṃ gatattā ujjugaṭānaṃ
mahābhikkhūssavānaṃ uppattidevehi²¹ uttaritarānaṃ visuddhivānaṃ uppattidevā²²
nāmagottaṃ na gaṇhanti, ahañ ca te nāmadheyyaṃ ti api ca aham attano
nāmadheyyaṃ tuyham kathemi²³.

Tam sutvā rājā tatiyagāthāya bhikkhum²⁴ namassane²⁵ āni-
saṃsaṃ pucchi:

- a. Yo disvā bhikkhum²⁶ caraṇūpapaṇnam²⁷
purakkhatvā añjaliko²⁸ namassati

¹ B^d vutthāya. ² B^d -passa sa-. ³ C^s tvam corr. to tuvam. ⁴ C^s vāpi,
B^d parassa ca attano cāpi. ⁵ B^d -popa-. ⁶ C^k -nam, B^d -no. ⁷ C^k -tiyā,
C^s -tiyā corr. to niyā, B^d guruthāniye. ⁸ B^d na nā me nālapitum na labhati.
⁹ B^d yaṃ mayham. ¹⁰ C^k nāma, C^s nāma corr. to nāmaṃ. ¹¹ B^d samugga-
tānujugaṭānam. ¹² C^k yātāva-, C^s yātāva- corr. to yathāva-, B^d yathābhāvaṃ sarasa-.
¹³ C^s ujjunāva, B^d omits ujunāva. ¹⁴ B^d upapatti-. ¹⁵ B^d -essāmi. ¹⁶ B^d nā-
massamāno, C^k namassato, C^s namassate, all three MSS. bhikkhu. ¹⁷ B^d pañcāl-.

pucchāmi taṃ devarāj' etam' attham
ito cuto kiṃ labhate sukhaṃ so ti. 112.

Sakko catutthagāthāya' kathesi:

4. Yo disvā bhikkhuṃ caraṇūpapannaṃ
5 purakkhatvā pañjaliko namassati
diṭṭhe va dhamme labhate paśamsaṃ
saggaṃ ca so yāti sarīrabhedā ti. 113.

Tattha bhikkhun ti bhinnakilesaparisuddhapuggalaṃ, caraṇūpapannaṃ ti sīlacaraṇena upetaṃ⁴. diṭṭhe va dhamme ti na kevaṃ ito cuto yeva
10 imaṃsīṃ pana attabhāve so paśamsaṃ labhati paśamsāsukhaṃ⁵ vindati⁶.

Rājā Sakkassa kathaṃ sutvā attano micchāgahaṇaṃ bhin-
ditvā tuṭṭhamānaso pañcamaṃ gātham āha:

5. Lakkhī vatā' me udapādi ajja
yaṃ Vāsavaṃ bhūtapat' addasāma⁸,
15 bhikkhuṃ ca disvāna tav' ajja' Sakka
kāhāmi puññāni anappakāṇīti. 114.

Tattha lakkhīti sīrī¹⁰, paññā ti pi vadanti, idaṃ vuttaṃ hoti: ajja tava¹¹
vacanaṃ supantassa' eva kusālākusalavipākajānanapaññā¹² uppannā, yaṃ ti ni-
pātamattaṃ, bhūtapataddasāma¹³ 'ti bhūtapatiṃ addasāma.

- 20 Taṃ sutvā Sakko paṇḍitassa thutiṃ karonto chaṭṭhaṃ
gātham āha:

6. Addhā¹⁴ have¹⁵ sevittabbā sapaññā
bahussutā ye¹⁶ bahutṭhānacintino¹⁷,
bhikkhuṃ ca disvāna mamaṃ ca¹⁸ rājā¹⁹
25 karohi²⁰ puññāni anappakāṇīti. 115.

Tattha bahutṭhānacintino¹⁷ ti bahūni kārāṇāni cintanasamattā.

¹ Ck -je. ² Ck -tthaṃgā-. ³ Bḍ saṃ- ddham-. ⁴ Bḍ upapannetaṃ. ⁵ C^s -sāmukhaṃ sukhaṃ, Bḍ -ti atha kho pacce paśamsānurūpaṃ sukhaṃ. ⁶ Bḍ -tīti. ⁷ Ck^s vata, Bḍ tā. ⁸ Bḍ -pati dassāma. ⁹ Bḍ tuvañca. ¹⁰ Ck -rīm, C^s Bḍ -rī. ¹¹ Bḍ mama. ¹² Bḍ -nāpaññā. ¹³ Bḍ -paṭidassāmā. ¹⁴ Ck andā? C^s addhā? Bḍ saddhā. ¹⁵ Ck bhava, C^s have corr. to bhava. ¹⁶ Bḍ omits ye. ¹⁷ Bḍ -huthāni-. ¹⁸ Ck Bḍ cā. ¹⁹ Bḍ rājā. ²⁰ Bḍ -ronti.

Tām sutvā rājā osānagātham āha :

7. Akkodhano niccapasannacitto¹
sabbātithiyācayogo² bhavitvā
nihacca mānaṃ abhivādayissaṃ³
suttvāna devinda subhāsītānīti. 116.

5

Tattha sabbātithiyācayogo⁴ bhavitvā ti sabbesaṃ atithinaṃ āgatā-
gatānaṃ āgantukānaṃ yaṃ yaṃ te yācanti tassa tassa⁵ yutto auucchaviko bha-
vitvā⁶, sabbaṃ tehi yācitayācittam⁷ dadamāno⁸ ti attho, suttvāna devinda
subhāsītānīti tava subhāsītāni suttvā ahaṃ evarūpo bhavissāmīti vadati.

Evaṃ ca pana vatvā pāsādā oruyha paccekabuddhaṃ van- 10
ditvā ekamantaṃ atthāsi. Paccekabuddho ākāse pallamkena
nisīditvā „mahārāja, vijjādharo na⁹ samaṇo, tvaṃ ito paṭṭhāya
'atuccho loko, atthi dhammikasamaṇabrāhmaṇa¹⁰' ti ñatvā dā-
naṃ dehi¹¹ silaṃ rakkha¹² uposathakammaṃ karohīti¹³“ rājā-
naṃ ovadi¹⁴. Sakko pi Sakkānubhāvena ākāse ṭhatvā „ito 15
paṭṭhāya appamattā hothā“ 'ti nāgarānaṃ ovādaṃ datvā „pa-
lātā samaṇabrāhmaṇa āgacchantū“ 'ti bheriṃ carāpesi. Atha
te ubbo pi sakaṭṭhānaṃ eva agamaṃsu¹⁵. Rājā¹⁶ ovāde ṭha-
tvā¹⁷ puññāni akāsi¹⁸.

Satthā imaṃ desanaṃ¹⁹ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam sa- 20
modhānesi: „Tadā paccekabuddho parinibbuto, rājā Ānando ahosi,
Sakko²⁰ ahaṃ evā“ 'ti. Dhajaviheṭṭhajātakaṃ²¹.

7. Bhisapupphajātaka.

Yametan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto aṇṇata-
raṃ²² bhikkhū ārabba kathesi. So kira Jetavanā nikkhamitvā 25
Kosalaratṭhe aṇṇataraṃ araṇṇaṃ nissāya viharanto ekadivasaṃ padu-

¹ Bā niccaṃ-. ² Bā -ṭhi-. ³ Bā abhidhāriyissam. ⁴ C¹ -tithi-, C² -tithi-, Bā
-tithi-. ⁵ Bā omits one tassa. ⁶ Bā hutvā bhavitvā ca. ⁷ Bā sabbetehi yā-
cittam. ⁸ Bā adds yācito. ⁹ C¹ add so. ¹⁰ Bā detha. ¹¹ Bā rakkhatha. ¹²
Bā -rothāti. ¹³ Bā ovādetvā. ¹⁴ Bā -sūti. ¹⁵ Bā adds tassa. ¹⁶ Bā adds
dānādini. ¹⁷ Bā -sīti. ¹⁸ Bā dhammade-. ¹⁹ Bā adds pana. ²⁰ C¹ dhara-,
Bā pabbajitaviheṭṭhajātakaṃ chaṭṭharū. ²¹ C¹ -ra, C² -ra corr. to -raṃ.

masaraṃ otaritvā pupphitapadumaṃ¹ disvā adhovāte tthatvā upasiṃghi.
 Atha naṃ tasmim vanasaṇḍe² adhivatthā devatā „mārisa, tvaṃ³ gan-
 dhatheno nāma⁴, idan te⁵ ekaṃ theyyāṅgaṃ⁶“ ti saṃvejesi. So tāya
 saṃvejito puna⁷ Jetavanaṃ āgantvā Satthāraṃ vanditvā nisinno „ka-
 5 haṃ bhikkhu nivuttho sīti“ puṭṭho „asukavanasaṇḍe⁸ nāma, tattha ca
 maṃ devatā⁹ evaṃ¹⁰ nāma saṃvejesīti“ āha. Atha naṃ Satthā „na
 kho bhikkhu pupphaṃ upasiṃghanto tvaṃ eva devatāya saṃvejito,
 porāṇakapaṇḍitāpi saṃvejitapubbā¹¹“ ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari :

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente
 10 Bodhisatto ekasmiṃ Kāsinigame¹² brāhmaṇakule nibbat-
 titvā vayappatto Takkaṣilāyaṃ uggaṇhitasippo¹³ aparabhāge isi-
 pabbajjaṃ pabbajitvā ekaṃ padumasaraṃ nissāya upavasanto¹⁴
 ekadivasam saraṃ¹⁵ otaritvā supupphitapadumaṃ npasiṃgha-
 māno¹⁶ aṭṭhāsi. Atha naṃ ekā devadhītā rukkhakkhandhavi-
 15 vare tthatvā saṃvejayamānā¹⁷ paṭhamam gātham āha :

1. Yam ekaṃ vārijaṃ pupphaṃ adinnaṃ¹⁸ upasiṃghasi
 ekaṅgaṃ etaṃ theyyānaṃ, gandhatheno si mārisā 'ti. 117.

Tattha ekaṅgaṃetan ti eko koṭṭhāso esa.

Tato Bodhisatto dutiyaṃ gātham āha :

20 2. Na harāmi, na bhañjāmi¹⁹, ārā siṃghāmi vārijaṃ,
 atha kena nu vaṇṇena gandhattheno ti vuccatīti. 118.

Tattha ārā siṃghāmīti dūre tthito ghāyāmi²⁰, vaṇṇenā 'ti kāraṇena.

Tasmim pana²¹ khaṇe eko puriso tasmim sare bhisāni c'
 eva khaṇati puṇḍarikāni ca bhañjati²². Bodhisatto taṃ disvā
 25 „ārā tthatvā²³ upasiṃghantaṃ 'coro' ti²⁴ vadasi²⁵, etaṃ puri-

¹ Bā supupphitaṃ-. ² Bā vane. ³ Bā omits tvaṃ. ⁴ Bā adds caṃ. ⁵ Bā ti. ⁶ Bā theyyagandhin. ⁷ Bā pana. ⁸ Bā -sonḍo, C² -saṇḍam. ⁹ Bā tattheva de-. ¹⁰ C² eva, C² eva corr. to evaṃ. ¹¹ Bā kāsikagāme. ¹² Bā uggaḥita-. ¹³ Bā upasiṃghanto. ¹⁴ Bā omits saraṃ. ¹⁵ C² upanisi-, Bā upasiṃghayamāno. ¹⁶ Bā -ji-. ¹⁷ C² -nna, C² -nna corr. to -nnaṃ. ¹⁸ Bā bhu-. ¹⁹ Bā āsiṃghāmi, C² gā-. ²⁰ Bā omits pana. ²¹ Bā bhu-. ²² Bā maṃ galetvā in the place of ā. tth. ²³ C² si corr. to ti, Bā si. ²⁴ Bā vadatha.

sañ kasmā na bhaṇasīti¹ tāya saddhiṃ sallapanto tatiyaṃ
gātham āha:

5. Yo 'yaṃ bhisāni khaṇati puṇḍarikāni bhañjati
evaṃ ākiṇṇakammanto kasmā eso na vuccatīti. 119.

Tattha ākiṇṇakammanto ti kakkhalakammanto dāruṇakammanto. 5

Ath' assāvacaṇakāraṇaṃ¹ ācikkhanti devatā catuttha-
pañcamagāthā abhāsi:

4. Ākiṇṇaluddo puriso dhāticeḷaṃ va makkhito,
tasmiṃ me vacanaṃ n' atthi, taṇ ca arahāmi vattave². 120.
5. Anaṅgaṇassa posassa niccaṃ sucigavesino 10
vālaggamattaṃ pāpassa abbhāmatam³ va khāyatīti. 121.

Tattha dhāticeḷaṃ vā 'ti khelasimghāṇikamuttagūthamakkhitaṃ dhāti-
dāsiyā nivatthacelaṃ viya ayaṃ pāpamakkhito yeva, tena kāraṇena tasmiṃ
mama⁴ vacanaṃ n' atthi, taṇca arahāmi⁵ samaṇā pana ovāḍakā⁶ honti
piyasīlā, tasma appamattakam pi ayuttaṃ karontaṃ vattum arahāmi samaṇā⁷ 'ti, 15
anaṅgaṇassa⁸ 'ti niddosassa tumbhādisassa, abbhāmatam va khāyatīti⁹
mahāmeghapamāṇaṃ hutvā upatthāti, idāni kasmā evarūpaṃ dosaṃ abboha-
rikam¹⁰ karoṣīti

Tāya pana saṃvejito Bodhisatto saṃvegappatto chaṭṭham⁷
gātham āha: 20

6. Addhā maṃ yakkha jānāsi atho maṃ anukampasi,
puna pi yakkha vajjāsi⁸ yadā passasi edisan ti. 122.

Tattha yakkhā¹ 'ti devataṃ ālapati, vajjāsīti² vadeyyāsi, yadā pas-
sasi edisan ti yadā mama evarūpaṃ dosaṃ passasi tadā evam evaṃ¹⁰ vārey-
yāsīti¹¹ vadati. 25

Ath' assa devatā¹² sattamaṃ gātham āha:

7. N' eva taṃ¹³ upajīvāmi na pi te bhata¹⁴ amhase¹⁵,
tvam eva bhikkhu jāneyya yena gaccheyya suggatin ti. 123.

¹ C^k athassa-. B^d athassa ava-. ² B^d vattate. ³ B^d -mutto. ⁴ C^k meva. ⁵ B^d -muttaṃ va khādaya-. ⁶ B^d abbho-. ⁷ B^d chaṭṭhamaṃ. ⁸ B^d -hi. ⁹ C^k vajjāyasīti. ¹⁰ C^k evameva maṃ, B^d evaṃ mama. ¹¹ B^d vadeyyāsīti. ¹² B^d tassa sā devadhitā. ¹³ B^d nevāhaṃ. ¹⁴ C^k hatakambhase, C^k bhatakambhase, B^d te khātikammase corr. to khābhati-.

Tattha bhatakamhase¹ ti tava² bhatihata³ kammakarāpi te⁴ na homa,
kīmāraṇā taṃ⁵ sabbakālaṃ rakhamānā vicarissamā⁶ 'ti dīpeti, yena gac-
cheyyā⁷ 'ti bhikkhu yena kammena tvaṃ sugatiṃ gaccheyyāsi tvaṃ eva
jāneyyāsi⁸.

- 5 Evaṃ sā tassa ovādaṃ datvā attano vimānaṃ eva pa-
viṭṭhā. Bodhisatto pi jhānaṃ nibbattetvā Brahmalo-
kūpago ahosi.

- Satthā imaṃ desanaṃ⁹ āharitvā saccāni pakāsetvā jātaṃ sa-
modhānesi: (Saccapariyosāne so⁷ bhikkhu sotāpattiṃ phale patitṭhahi)
10 „Tadā devadhītā Uppalavaṇṇā ahosi, tāpaso⁸ aham evā“ 'ti. Bhi-
sapupphajātakaṃ⁹.

8. Vighāsajātaka.

- Susukhaṃ vatā¹ 'ti. Idaṃ Satthā Pubbārāme viharanto
keḷisīlake bhikkhū ārabha kathesi. Tesu¹⁰ Mahāmogallānat-
15 therena pāsādaṃ kampetvā saṃvejjetesu dhammasabhāyaṃ bhikkhū
tesaṃ agunaṃ kathentā nisīdimsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha
bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāma“ 'ti
vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' ete keḷisīlakā yevā“ 'ti
vatvā atītaṃ āhari:

- 20 Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente
Bodhisatto Sakko ahosi. Ath'¹¹ aññatarasmim Kāsigāme¹²
satta bhātaro kāmesu dosaṃ disvā nikkhamitvā isipabbajjaṃ
pabbajitvā Mejjhārāṇṇe¹³ vasanto yoge yogaṃ akatvā¹⁴ kāya-
dadḍhibahulā¹⁵ hutvā nānappakārakaṃ¹⁶ kilikaṃ¹⁷ kilītvā¹⁸ ca-
25 riṃsu. Sakko devarājā „ime saṃvejessāmīti“ suko¹⁹ hutvā
tesaṃ vasanaṭṭhānaṃ āgantvā ekasmim rukkhe niliyitvā te
saṃvejento paṭhamam gātham āha:

¹ C² -bhase, B² bhatikammase. ² C² nava. ³ so C²: B² tathāhikā in the
place of tava bhatihata. ⁴ B² -karādvā. ⁵ B² nataṃ, C² omits taṃ. ⁶ B²
dhammade-. ⁷ B² omits so. ⁸ B² adds pana. ⁹ B² bhiṅgha - - - sattamaṃ.
¹⁰ B² adds hi. ¹¹ B² omits ath. ¹² B² kāsiṅka-. ¹³ B² majhā, C² mejjha-.
¹⁴ B² katvā. ¹⁵ C² -daṭṭhi-, C² -daṇḍhi-, B² -daḥhi-. ¹⁶ B² -raṃ. ¹⁷ B²
kilāṃ. ¹⁸ B² kilāntā. ¹⁹ B² supo.

1. Susukhaṃ vata jīvanti ye janā vighāsādino,
diṭṭhe va dhamme pāsamsā, samparāye ca suggatīti. 124.

Tattha vighāsādino ti bhuttatīrekaṃ bhuñjante sandhāyāha, diṭṭhe
va dhamme ti ye evarūpā te diṭṭhe va dhamme pāsamsā, samparāye ca tesam
sugati hoti, sagge uppajjantīti¹ adhippāyena vadati. 5

Atha tesu eko tassa vacanaṃ sutvā avasese āmantetvā
dutiyaṃ gātham āha:

2. Suvassa bhāsamānassa na nisāmetha paṇḍitā,
idaṃ suṇoṭha² sodariyā: amhe vāyaṃ pasamsatīti. 125.

Tattha bhāsamānassa³ 'ti mānusiya⁴ vācāya⁵ bhaṇantassa, na nisā- 10
methā⁶ 'ti na suṇoṭha⁷, idaṃ suṇoṭhā⁸ 'ti idaṃ assa⁹ vacanaṃ suṇoṭha²,
sodariyā¹⁰ ti samāne¹¹ udare vutthabbāvena¹² te ālapanto āha.

Atha ne⁷ paṭikkhipanto suko tatiyaṃ gātham āha:

3. Nāhaṃ tumhe pasamsāmi, kuṇapādā⁸ suṇoṭha² me:
ucchiṭṭhabhojino⁹ tumhe, na tumhe vighāsādino ti. 126. 15

Tattha kuṇapādā⁸ ti kuṇapakhādakā¹⁰ ti te ālapati

Te tassa vacanaṃ sutvā sabbe pi catutthaṃ gātham āhaṃsu:

4. Sattavassā pabbajitvā Mejjhārāññe sikhāṇḍino
vighāsen¹ eva yāpentā mayaṃ ce bhoto gārayhā
ke nu bhoto pasamsiyā¹¹ ti. 127. 20

Tattha sikhāṇḍino ti cūlāya samannāgatā, vighāsenevā¹² 'ti ettakaṃ
kālaṃ sattavassāni sikhavyaggavighāsen¹ eva yāpentā yadi bhoto gārayhā atha ke
nu te¹³ pasamsiyā¹¹ ti.

Te lajjāpento Mahāsatto pañcamāṃ gātham āha:

5. Tumhe sihānaṃ vyagghānaṃ vālānaṃ cāvasiṭṭhakaṃ 25
ucchiṭṭhen¹ eva¹⁴ yāpentā maññivho vighāsādino ti. 128.

Tattha vālānañcāvasiṭṭhakaṃ¹⁵ ti sesavālamigānaṃ¹⁶ ca avasiṭṭhakaṃ
ucchiṭṭhabhojanaṃ⁹.

¹ Bḍ upapa-. ² Bḍ -ṇā-. ³ Bḍ manussabhāsāya. ⁴ Bḍ imassa. ⁵ Bḍ saha. ⁶
Bḍ vuḍha-. ⁷ Bḍ te. ⁸ Bḍ -ṇappā-. ⁹ Cks ucci-, Bḍf ucchiṭṭha-. ¹⁰ Bḍ ku-
nippa-. ¹¹ Bḍ ko --, Cks ko -- sikā. ¹² Cks -senā. ¹³ Cks ko nu te, Bḍ ke
na bhoto in the place of atha ke nu te. ¹⁴ Cks ucci-, Bḍ ucchiṭṭhayaeva. ¹⁵
Cks -kaṃ, omitting ti. ¹⁶ Ck tassevā-, Cḥ tasse- corr. to tassesa-.

Tam sutvā tāpasā „sace” mayam na vighāsādā atha ke carahi te vighāsādā” ‘ti. Atha tesam so tam attham ācikhanto chaṭṭham³ gātham āha:

e. Ye brāhmaṇassa samaṇassa aññass’ eva⁴ vanibbino

5 datvāna sesam bhuñjanti te janā vighāsādino ti. 129.

Tattha vanibbino ti tam tam bhaṇḍam yācanakassa⁵.

Evam te lajjāpetvā Mahāsatto sakatṭhānam eva gato.

Satthā imam desanam⁶ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā te⁷ satta bhātaro ime keḷisīlakā bhikkhū abesuṃ.

10 Sakko⁸ aham evā” ‘ti. Vighāsajātakaṃ⁹.

9. Vaṭṭakajātaka.

Paṇītan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ lolabhikkhum sandhāya¹⁰ kathesi. Tam hi Satthā „saccaṃ kira tvaṃ”¹¹ lolo” ti pucchitvā „āma bhante” ti vutte „na kho bhikkhu idān”
15 eva¹² pubbe pi tvaṃ lolo va¹³, lolatāy’ eva ca¹⁴ pana Bārāṇasiyaṃ hatthigavāssapurisakuṇapehi atitto ‘ito uttaritaram labhissāmīti¹⁵ araṇṇam pavīṭṭho sīti” vatvā atitāṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto vaṭṭakayoniyaṃ nibbattitvā¹⁶ araṇṇe lūkhatiṇa-
20 biyāhāro vasi¹⁷. Tadā Bārāṇasiyaṃ eko lolakāko hatthikuṇapādihi atitto „ito uttaritaram labhissāmīti” araṇṇam pavisitvā phalāphalāni¹⁸ khādanto Bodhisattam disvā „ayaṃ vaṭṭako ativiya thūlasarīro, madhuragocaram¹⁹ khādati maññe²⁰, etassa gocaram pucchitvā tam khāditvā aham²¹ thūlo bhavissāmīti”
25 cintetvā Bodhisattassa uparibhāge sākḥāya nilīyi. Bodhisatto

¹ Bḍ omits sace. ² Bḍ atho ko carahi taghāsādā. ³ Bḍ chaṭṭhamam. ⁴ Bḍ añña vā, Bf aññassa pā. ⁵ Bḍ yācakassa. ⁶ Bḍ dhammade-. ⁷ Bḍ omits te. ⁸ Bḍ adds pana. ⁹ Bḍ -sādejātakaṃ aṭṭhamam. ¹⁰ Bḍ ārabha. ¹¹ Bḍ adds bhikkhu. ¹² Bḍ adds lolo. ¹³ Bḍ yeva, C* ti. ¹⁴ Bḍ -tāya ca. ¹⁵ C* -mā ti. ¹⁶ C* -ttetvā, Bḍ nippattetvā. ¹⁷ Bḍ vassati. ¹⁸ Bḍ -laṇ. ¹⁹ Bḍ -ram go-. ²⁰ Bḍ adds ti. ²¹ Bḍ adds pi.

tena apucchito va¹ tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto pa-
ṭhamaṃ gātham āha:

1. Paṇitaṃ bhuñjase bhattaṃ sappitelaṇ ca mātula,
atha kena nu vaṇṇena kiso tvam asi vāyasa² 'ti. 130.

Tattha bhattaṃ ti manussānaṃ bhojananiyāmena paṭiyāditaḥbhattaṃ, mā- 5
tulā 'ti taṃ piyasamudācārenālapati. kiso ti appamaṃsalohito.

Tassa vacanaṃ sutvā kāko tisso gāthā abhāsi:

2. Amittamajjhe vasato tesu āmisam esato³
niccaṃ ubbiggahadayassa kuto kākassa⁴ dalhiyaṃ. 131.
3. Niccaṃ ubbego⁵ kākā vaṃkā pāpena kammunā,
laddho piṇḍo na pīṇeti⁶, kiso ten⁷ asmi vaṭṭaka. 132.
4. Lūkhāni tinabijāni appasinehāni bhuñjasi,
atha kena nu vaṇṇena thūlo tvam asi vaṭṭakā⁸ 'ti. 133.

Tattha dalhiyaṃ ti evarūpassa mayhaṃ kākassa kuto dalhabhāvo⁹, kuto
thūlaṃ ti attho, ubbego⁷ ti ubbegavanto⁸, vaṃkā ti kākānaṃ eva nāmaṃ, 15
laddho ti te kāke manussasantaḥkavilumpanapāpena kammuna laddho piṇḍo⁹
na pīṇetiti¹⁰ na taṭṭeti, tenasmīti tena kāraṇenāhaṃ kiso asmi, appa-
sinehāni mandojāni¹¹, idaṃ kāko Bodhisattaṃ paṭiṭṭhaḥbhojanam¹² khādāti
saṇṇi hutvāpi vaṭṭakānaṃ pakatigocaraṃ¹³ kathento¹⁴ āha.

Taṃ sutvā Bodhisatto attano thūlabhāvakāraṇaṃ kathento: 20

5. Appicchā appacintāya avidūragamanena ca
laddhāladdhena yāpento thūlo ten¹⁵ asmi vāyasa. 134.
6. Appicchassa hi posassa appacintisukhassa ca
susamgahitapamāṇassa¹⁶ vuttī susamudānaya¹⁷ ti 135.

imā gāthā¹⁸ āha.

25

Tattha appicchā ti āhāre¹⁷ appicchatāya nittapaṭatāya, kevalaṃ sariraya-
panavasena¹⁹ āhārāraṇatāya²⁰ 'ti attho, appacintāya²¹ 'ti²¹ aṭṭa kamaṃ

¹ Ck ca, Bd omits tena ap. va. ² Bd amissames-apekkhato. ³ Ck² kāyassa.
⁴ Ck ubbhito, C² ubbahito, Bd ubbhigginno, Bd uppigginno. ⁵ Ck² pīṇeti, Bd pīṇeti.
⁶ Bd dalhi-. ⁷ Ck² ubbedhino, Bd ubbiggino. ⁸ Bd ubbiggavato. ⁹ Bd ti tena
kāraṇena parasantaḥkavilumpanasamkhātena pāpak. laddhapīṇḍo. ¹⁰ C² pīṇe-, Bd
pīṇe-. ¹¹ Bd annajāti. ¹² Bd -tagocaraṃ. ¹³ Bd gahitago- ¹⁴ Bd pucchanto.
¹⁵ Bd -tamānassa, Bf -tamanassa ¹⁶ Bd omits i. g. ¹⁷ Bd -resu. ¹⁸ Bd ni-
tanhāya. ¹⁹ Bd omits vasena. ²⁰ Ck vābhara-, C² vābhara- corr. to -hara-, Bd
vohārāraṇayārā. ²¹ Bd adds vaṭṭakā.

āhāraṃ labhissāmi sve kahan ti evaṃ āhāracintāya¹ abbhāvena, avidūra-
 gamanena cā 'ti asukasmiṃ nāma thāne madhuraṃ labhissāmi cintetvā²
 avidūragamanena ca, laddhāladdhenā 'ti lūkaṃ vā hotu³ paṇitaṃ vā yaṃ⁴
 laddhaṃ ten' eva tuṭṭho⁵, thūlo⁶ ten' aasmīti tena catubbidhena kāraṇena thūlo
 5 'smi⁷ vāyasa⁸ 'ti, appacintisukhassa⁹ 'ti āhāracintārahitānaṃ appacintinaṃ
 ariyānaṃ sukhāssa atthīti appacintisukho¹⁰, tassa tādisena sukhena sa-
 mannāgatassa, susaṃgahitapamāṇassa¹¹ 'ti ettakaṃ bhujjītvā jirāpetuṃ
 sakkhissāmi evaṃ sutṭhu saṃgahitāhārapamāṇassa¹², vutti susamudānaya¹³
 ti evarūpassa puggalassa jīvitavutti sukhena sakkā samudānetuṃ susamudā-
 10 naya sunibbattiyā.

Satthā imaṃ desanaṃ¹⁴ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakāṃ sa-
 modhānesi: (Saccapariyosāne lolabbhikkhu sotāpatti-phale paṭiṭṭhahi)
 „Tadā kāko lolabbhikkhu ahosi, vaṭṭako pana aham evā¹⁵“ 'ti.
 Vaṭṭakajātakaṃ¹⁶.

15

10. Kākajātaka.

Cirassaṃ vata passāma¹⁷ 'ti. Idam Satthā Jetavane
 viharanto lolabbhikkhuṃ yeva¹⁸ ārabha kathesi. Paccuppanna-
 vatthuṃ heṭṭhāvuttanayam eva.

Atīte pana¹⁹ Bārāṇasiyaṃ Brahma-datte rajjaṃ kā-
 20 rente Boḍhisatto pārāpato²⁰ hutvā Bārāṇasisetthino ma-
 hānase niḷapacchiyaṃ vasati. Kāko pi tena saddhīm vissāsaṃ
 katvā tatth' eva vasatīti vitthāretabbaṃ. Bhattakārako kā-
 kassa pattāni luñcitvā piṭṭhena taṃ makkhetvā²¹ ekaṃ varā-
 ṭakaṃ²² vijjhītvā kaṇṭhe²³ pilandhitvā pacchiyaṃ pakkhipi.
 25 Bodhisatto araṇṇato āgantvā taṃ disvā parihāsaṃ karonto
 paṭhamaṃ gātham āha:

1. Cirassaṃ vata passāma sahāyaṃ maṇidhāriṇaṃ²⁴,
 sukatāya massukuttiyā sobhate vata me sakhā ti. 136.

Tattha massukuttiyā ti massukiriyāya.

¹ Cks -yaṃ. ² Bā ac-. ³ Cks hontu. ⁴ Bā yaṃ yaṃ. ⁵ Bā tuṭṭho, Cks thūlo.
⁶ Bā omits thūlo. ⁷ Bā mhl. ⁸ Cks -khā. ⁹ Bā -tassamānassa. ¹⁰ Bā -ramā-
 nassa. ¹¹ Bā dhammade-. ¹² Bā adde navamaṃ. ¹³ Bā omits yeva. ¹⁴ Bā
 omits pana. ¹⁵ Bā pāravato. ¹⁶ Bā pakkhipitvā. ¹⁷ Bā pālakkhaṇaṃ. ¹⁸ Ck
 kaṇṭhe, Bā kaṇṭhe. ¹⁹ Ck -ritaṃ, Bā -rikaṃ.

Taṃ sutvā kāko dutiyaṃ gātham āha:

2. Parūḥhakacchanakhalomo ahaṃ kamme suvyāvaṭo
cirassaṃ¹ nahāpitaṃ laddhā lomantaṃ apahārayin² ti. 137.

Tattha ahaṃ kamme suvyāvaṭo ti³ ahaṃ tasmim̐ rājakamme suvyā-
vaṭo⁴ okāsaṃ alabhamāno parūḥhakacchanakhalomo āsin⁵ ti vadati, apahāra- 5
yīn⁶ ti ajja hāresiṃ⁷.

Tato Bodhisatto tatiyaṃ gātham āha:

3. Yan nu lomaṃ ahāresi dullabhaṃ laddhu⁸ kappakaṃ
atha kiṃ carahi te samma kaṇṭhe kiṇaḍḍhāyati⁹. 138.

Tassa¹⁰ attho: yaṃ tāva dullabhaṃ¹⁰ kappakaṃ labhivā lomaṃ harāpesi¹¹ 10
taṃ harāpaya, aha kiṃ carahi te vāyassa¹² idaṃ kaṇṭhe¹³ kiṇiḍḍhāyati¹⁴.

Tato kāko dve gāthā abhāsi:

4. Manussasukhumālānaṃ maṇi kaṇṭhesu lambati,
tes¹⁵ ahaṃ anusikkhāmi, mā tvaṃ maññi davā kataṃ. 139.
5. Sace p¹⁶ imaṃ pihayasi¹⁵ massukuttiṃ sukāritaṃ¹⁶ 15
kārayissāmi te samma maṇiṃ cāpi dadāmi te ti. 140.

Tattha maṇiṃ evarūpānaṃ manussānaṃ ekaṃ maṇiratanāṃ kaṇṭhesu
lambati, tesāhaṃ ti tesāṃ ahaṃ, mā tvaṃ maññi ti tvaṃ paṇa etaṃ¹⁷ mayā
davā katan ti mā maññi¹⁸, pihayasiti¹⁹ sace imaṃ mama kataṃ massukuttiṃ
tvaṃ icchasi. 20

Taṃ sutvā Bodhisatto chaṭṭhaṃ²⁰ gātham āha:

6. Tvaṃ ñeva maṇino²¹ channo²² sukatāya ca massuyā,
āmanta kho taṃ gacchāmi, piyaṃ²³ me tav²⁴ adassanan ti. 141.

Tattha maṇino²⁴ ti maṇinā²⁵, ayam eva vā pāṭho. idaṃ vuttaṃ hoti:
samma vāyasa tvaṃ ñeva imassa maṇino anucchaviko imissā ca²⁶ sukatāya mas- 25

¹ Ck adds va, C has crossed over va. ² Bđ ajjahā-, B/ somantapajjhārayi.
³ Bđ adds taṃ. ⁴ Bđ ahaṃ samma pārāvatakkamsubyāvato. ⁵ Bđ ahoṣi. ⁶
Bđ ajjahā-. ⁷ Bđ ajja pahāresi. ⁸ Bdf laddha. ⁹ Cks -yati, Bđ idaṃ kaṇṭhe
kinṇāyati, B/ idaṃ kaṇṭhe kiṇāyati. ¹⁰ Bđ bhava dullabha. ¹¹ Bđ hāresi.
¹² Bđ vāyasa. ¹³ Ck -o, Bđ kaṇṭhe. ¹⁴ Bđ kiṇāyati. ¹⁵ Bdf pāyasi. ¹⁶ Cks -kutti
sukārikaṃ, Bđ massivatthissu-, B/ massukuttisukāritaṃ. ¹⁷ Bđ ekaṃ. ¹⁸ Bđ
maññasiti. ¹⁹ Ck haya-, Bđ sace pi maṃ piṇāyasi. ²⁰ Bđ chaṭṭhamāṃ. ²¹
Bdf -nā. ²² Bđ chando. ²³ Cks piyaṃ. ²⁴ Cks Bđ -nā. ²⁵ Ck Bđ -no. ²⁶
Cks va, Bđ imassa, omitting va.

suyā¹, mama pana² tava adassanam³ eva piyaṃ, tasmā taṃ āmantayitvā gacchāmiti.

Evañ ca pana vatvā⁴ uppatitvā aññattha gato. Kāko pana⁵ tatth' eva jīvitakkhayaṃ patto.

- 5 Satthā imaṃ desanaṃ⁶ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi: (Saccapariyosāne lolabhikkhu anāgāmiphale patitṭhahā „Tadā kāko lolabhikkhu ahosi, pārāpato⁷ aham evā“ 'ti. Kāka-jātakaṃ⁸. Senakavaggo⁹ dutiyo, Chanīpātavannaṇā niṭṭhitā.

¹ B^d sukatassa massu. ² B^d omits pana. ³ B^d da-. ⁴ B^d adds bodhisatto.

⁵ B^d dhammade-. ⁶ B^d -vato pana. ⁷ B^d pārāvatajā- navamaṃ, B^f loli nāma.

⁸ B^f sucivaggo, B^d soka-.

VII. SATTANIPĀTA.

1. KUKKUVAGGA.

1. Kukkujātaka.

Diyaḍḍhakukkū 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto rājo.
vādam ārabha kathesi. Paccuppannavatthum Tesakunajātaka 5
āvibhavissati.

Atīte pana Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kā-
rente Bodhisatto tassa atṭhadhammānusāsako amacco
ahosi. Rājā agatigamane patiṭṭhāya adhammena rajjaṃ kāresi,
janapadaṃ piḷetvā¹ dhanam eva saṃhari. Bodhisatto² rājā- 10
naṃ ovaditukāmo ekaṃ upamaṃ upadhārento carati³, rañño
ca vāsāgāraṃ vippakataṃ hoti anitṭhitacchadanaṃ⁴, kaṇṇikaṃ
āropetvā gopānasiyo pavesitamattā honti⁵. Rājā kīḷanattāya
uyyānaṃ gantvā tattha vicarivā taṃ⁶ gehaṃ pavisitvā ullo-
kento kaṇṇikamaṇḍalaṃ disvā attano uparipatanabhayena nik- 15
khamitvā bahi ṭhito puna ulloketvā⁷ „kin nu kho nissāya
kaṇṇikā ṭhitā, kiṃ nissāya gopānasiyo“ ti cintetvā Bodhisattaṃ
pucchanto paṭhamaṃ gātham āha :

¹ Bḍ pīḷi-. ² Bḍ atha bo-. ³ Bḍ vica-. ⁴ C^{ks} nīṭṭhita-, Bḍ aniditacha-. ⁵
C^{ks} hoti. ⁶ Bḍ omits taṃ. ⁷ Bḍ olo-.

1. Diyaddhakukku udayena kaṇṇikā,
vidatthiyo¹ aṭṭha parikkhipanti naṃ
sasimsapā² sāramayā apheggukā³
kuhiṃ ṭhitā uparito⁴ na dhaṃsatīti. 1.

5 Tattha diyaddhakukkū¹ ti diyaddharatanā, udayenā² ti uccatena³.
parikkhipanti naṃ ti taṃ paṇ⁴ etaṃ aṭṭha vidatthiyo parikkhipanti, parikkhe-
pato aṭṭhavidatthippamāṇā⁵ ti vuttaṃ hoti, kuhiṃ ṭhitā ti kattha patiṭṭhitā
hutvā na dhaṃsati na patati⁷.

Taṃ sutvā Bodhisatto „laddhā dāni me raṇṇo ovaḡdat-
10 thāya⁸ upamā⁹“ ti cintetvā⁹

2. Yā tiṃsati sāramayā anujjukā¹⁰
parikiriya¹¹ gopānasiyo samaṃ ṭhitā¹²
tāhi saṃgaḡhitā¹³ balasā paṇiṭitā
samaṃ ṭhitā¹⁴ uparito na dhaṃsati. 2.

- 15 a. Evaṃ pi¹⁵ mittehi dāḡhehi¹⁶ paṇḡdito
abhejjarūpehi sucihi mantihi¹⁷
susaṃgaḡhito¹⁸ siriyā na dhaṃsati
gopānasibhāravahā va kaṇṇikā ti 3.

imā gāthā āha.

- 20 Tattha yā tiṃsati sāramayā ti yā etaṃ¹⁹ sāraruḡkkhamayā tiṃsati go-
pānasiyo, parikiriya²⁰ ti parivāretvā²⁰, samaṃ ṭhitā²¹ ti samabbhāgaṭṭhitā²²,
balasā paṇiṭitā ti gopānasihi balena piṇetvā suṭṭhu saṃgaḡhitā ekābaddhā
hutvā, paṇḡdito ti ṇāṇasampanno rājā, sucihiṭi sucisamācārehi kalyāṇamittehi,
mantihiṭi²³ mantakussalehi²⁴, gopānasibhāravahā va kaṇṇikā ti yathā
25 gopānasīnaṃ bhāraṃ²⁵ vahaṃānā kaṇṇikā na dhaṃsati evaṃ rājā²⁶ vuttaḡppa-
kārehi mantihi²⁷ abhiḡjjahadayehi²⁸ susaṃgaḡhito sirito na dhaṃsati na patati
na²⁹ pariḡyati.

¹ Bf vidatthiyo ca. ² Bdf yā sisapā. ³ Bdf ape-. ⁴ Ck upariṇotā. ⁵ Bd uccatarena. ⁶ Cks -nā, omitting ti, Bd aṭṭhavidatthiyo. ⁷ Bd -titi. ⁸ Bd -da-
natthiya. ⁹ Bd adda imaṃ gātham āha. ¹⁰ Bdf apeggukā. ¹¹ Ck -kariya-
Bd kirato. ¹² Bd sapaṇḡditā, Bf samaṇitā. ¹³ Cks tā saṃgaḡhitā, Bd tāhi su-
saṃgaḡhitā, Bf tāni susaṃgaḡhitā. ¹⁴ Bd samaṇitā, Bf samaṇhitā. ¹⁵ Cks omit
pi. ¹⁶ Bd iṭhehi. ¹⁷ Cks manti-, Bd mante-, lf manta-. ¹⁸ Cks sas-. ¹⁹ Cks
esā. ²⁰ Bd -varitā. ²¹ Bd samaṇḡditā. ²² Bd sabbhāvenatthitā. ²³ Ck manta-,
C mantī- corr. to manta-. ²⁴ Bd manti-. ²⁵ Bd -sisambhāraṃ. ²⁶ Bd -jāpi.
²⁷ Bd -tehi. ²⁸ Bd abhe-. ²⁹ Bd neva.

Rājā Bodhisatte kathente¹ yeva attano kiriyaṇi sallak-
khetvā „kaṇṇikāya asati gopānasiyo na patitṭhanti², gopāna-
sihi asaṃgahitā kaṇṇikā na tiṭṭhati, gopānasīsu bhijjantīsu³
kaṇṇikā patati, evaṃ evaṃ adhaṇṇiko rājā attano mittāmacce
ca balakāye ca brāhmaṇagahapatike ca asaṃgaṇhanto tesu
bhijjantesu tehi asaṃgahito issariyā dhaṃsati, rañṇā nāma
dhammikenā bhavitabban⁴ ti. Ath' assa tasmim̐ khaṇe paṇ-
ṇākāratthāya mātuluṅgaṃ āharimsu. Rājā „sahāya imaṃ
mātuluṅgaṃ khādā⁵ 'ti Bodhisattaṃ āha. Bodhisatto⁶ gahetvā
„mahārāja, idaṃ⁷ khādituṃ ajānantā tittakaṃ vā karonti
ambilaṃ vā, jānantā pana paṇḍitā tittakaṃ hāretvā ambilaṃ
anīharitvā mātuluṅgarasaṃ anāsetvā va khādantīti⁸“ rañṇo
imāya upamāya dhanasaṃgharaṇūpāyaṃ dassento dve gā-
thā āha:

4. Kharattacaṃ mellaṃ⁷ yathāpi satthavā⁸ 15
anāmasanto⁹ pi karoti tittakaṃ
samāharaṃ¹⁰ sādūkaroti patthiva¹¹
asādukayirā tanuvaṭṭam uddharaṃ¹² 4.
5. Evaṃ pi gāmaṇigamesu paṇḍito
asāhasaṃ rājadhanāni saṃgharaṃ 20
dhammānuvattī¹³ paṭipajjamāno¹⁴
sa phātim̐¹⁵ kayirā aviheṭṭhayaṃ paran ti. 5.

Tattha kharattacaṃ ti thaddhatacaṃ, mellaṃ¹⁶ ti mātuluṅgaṃ, bellaṃ¹⁷
ti vā¹⁸ pāṇho, ayaṃ ev' attho, satthavā ti satthakabatto, anāmasanto ti
bahitacaṃ tanukam pi ataccanto¹⁹ idaṃ phalaṃ tittakaṃ karoti, samāharaṃ
ti samāharanto²⁰ bahitacaṃ tacchento¹⁷ anto²¹ ca²² ambilaṃ anīharanto²³
taṃ sādū karoti, patthivā 'ti rājānaṃ ālapati, tanuvaṭṭamuddharaṃ²⁴

¹ B^d repeats k. ² B^d na tiṭṭhanti. ³ C^{ks} bhajjantīsu, B^d bhijjantesu. ⁴ B^d adds
taṃ. ⁵ B^d imaṃ. ⁶ B^d adds vatvā. ⁷ B^d bellaṃ. ⁸ B^d satta-. ⁹ B^d -sento.
¹⁰ B^d -hāraṃ. ¹¹ B^d sattiva. ¹² C^{ks} -riṇ, B^d -vaddhamuddharaṃ, B^f tauu-
bhandhamudaraṃ. ¹³ C^{ks} -vuttiṃ, B^d -vatti. ¹⁴ C^{ks} -ne. ¹⁵ C^k sathāti, C^s
saphāti corr. to yathāti, B^d sappāti, B^f sabāti. ¹⁶ B^d phellan. ¹⁷ C^{ks} me-. ¹⁸
B^d pi. ¹⁹ B^d -anto. ²⁰ C^{ks} samaṇi. ²¹ B^d omits anto. ²² B^d va. ²³ C^s atih-,
B^d āh-. ²⁴ C^{ks} -riṇ, B^d tanubandhumuddhan.

ti tanukaṃ pana vaṭṭaṃ¹ uddharanto sabbaso² tittakassa anapanītattā³ taṃ
 asādum eva kayirā, evaṃ ti evaṃ paṇḍito rājāpi asāhasaṃ sāhasiyataṇhāya⁴
 vasaṃ agacchanto agatigamaṇaṃ pahāya raṭṭhaṃ apīletvā upacikānaṃ vammika-
 vaddhananiyāmena⁵ madhukarānaṃ reṇuṃ gahetvā madhukaraniyāmena⁶ ca⁷
 5 dhanāṃ saṃgharanto⁸
 Dānaṃ sīlaṃ pariccāgaṃ ajjavaṃ maddavaṃ tapaṃ (supra p. 374)
 akkodham avihimsā ca khantī ca avirodhanaṃ ti⁹
 imesaṃ dasannaṃ rājadhamaṇaṃ anuvattanena dhammānuvattī hutvā pa-
 ṭipajjamāno so attano ca paresaṃ ca phātiṃ¹⁰ vaḍḍhiṃ¹¹ kareyya paraṃ
 10 avibhetto¹² yevā ti.

Rājā Bodhisattena saddhiṃ mantento va¹³ pokkharanītiraṃ
 gantvā¹⁴ supupphitaṃ bālasuriyavaṇṇaṃ udakena anupalittaṃ
 padumaṃ disvā āha: „sahāya idaṃ¹⁵ padumaṃ udake jātam¹⁶
 eva udakena alippamānaṃ¹⁷ ṭhitaṃ“ ti. Atha naṃ Bodhisatto
 15 „mahārāja rañṇāpi¹⁸ evarūpen¹⁹ eva²⁰ bhavitabban²¹“ ti ovadanto²²
 6. Odātamūlaṃ²³ sucivārisambhavaṃ
 jātaṃ yathā pokkharanīsu²⁴ ambujaṃ
 padumaṃ yathā agginikāsiphālīmaṃ
 na kadamo na rajo na vāri limpāti 6.
 20 7. Evam pi vohārasuciṃ asāhasaṃ
 visuddhakammantaṃ apetaṇṇapaṇṇaṃ
 na limpāti kammakilesa, tādiso
 jātaṃ yathā pokkharanīsu ambujan ti 7.
 imā gāthā āha.

25 Tattha odātamūlaṃ²⁵ ti paṇḍaramūlaṃ, ambujan ti padumassa²⁶ eva
 vevacanaṃ, agginikāsiphālīmaṃ ti agginikāsinaṃ suriyena phālītaṃ vikaṣitaṃ
 ti attho, na kaddemo na rajo na vāri limpātīti²⁷ n²⁸ eva kaddamo na rajo
 na udakaṃ limpāti makkhetīti attho, lepatice-eva pāṭho, bhummatthe vā etāni
 paccattāni, etesu kaddamādisu na limpāti na allīyatīti attho, vohārasucin

¹ Ck^o vaddhaṃ, B^d tanukaṃ samabandhaṃ. ² B^d adds pana. ³ B^d anu. ⁴
 Ck^o sahapiya-, B^d siyantaṇhāya. ⁵ C^o -kaṃva-, B^d -kabandhana-. ⁶ Ck^o -ka-
 raṇani-. ⁷ B^d omits ca. ⁸ B^d adds uttari āha. ⁹ B^d adds iti. ¹⁰ Ck^o pā-,
 B^d phāti. ¹¹ B^d vaḍḍhikammaṃ. ¹² Ck^o -thanto, C^o -bhetthanto, B^d -hesento. ¹³
 B^d omits va. ¹⁴ B^d adds tattha. ¹⁵ B^d imaṃ. ¹⁶ B^d -kena saṇcātāṃ. ¹⁷ Ck^o
 alimpa-. ¹⁸ B^d rañṇā nāma. ¹⁹ B^d -pena. ²⁰ B^d ovādento āha. ²¹ Ck^o ovā-
 dāta-, B^d ovāda-, B^f odaka-. ²² Ck^o -ñimsu. ²³ B^d ovāda-.

ti¹ porāṇehi² dhammikarājūhi likhāpetvā thapitavinicchayavohāresu agatīm pa-
hāya³ dhammena vinicchayakārakaṁ⁴ ti attho, asāhasan ti dhammikavinic-
chaye thitattā yeva sāhasakiriyyā raḥitaṁ⁵, visuddhakammantaṁ ti ten' eva
asāhasikattena parisuddhakammantaṁ saccavādaṁ nikkodhaṁ majjhantaṁ tulā-
bhūtaṁ lokassa, apetaṁ pāpakaṁ ti apagatapāpakammaṁ, na limpāti⁶ kam- 5
makilesa tādiso ti taṁ rājānaṁ pāpātipāto adinnādānaṁ⁷ micchācāro⁸ mu-
sāvādo ti ayaṁ kammakilesa na allīyatīti, kiṁkāraṇā: tādiso jātaṁ yathā
pakkharaṇīsu⁹ ambujan ti¹⁰ tādiso hi rājā yathā pakkharaṇīsu jātapadu-
maṁ¹¹ anupalittaṁ evaṁ anupalitto nāma hoti.

Rājā Bodhisattassa ovādaṁ sutvā tato paṭṭhāya dham- 10
mena¹² rajjaṁ kārento dānādīni puñṇāni katvā saggaaparā-
yano ahoṣi.

Satthā imaṁ desanaṁ¹³ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ sa-
modhānesi: „Tadā rājā Ānando ahoṣi, paṇḍitāmacco¹⁴ aham evā“ ti.
Kukkujātakaṁ¹⁵, 15

2. Manojajātaka.

Yathā cāpo ninnamatīti. Idaṁ Satthā Veḷuvane¹⁶ vi-
haranto vipakkhasevakaṁ bhikkhuṁ ārabha kathesi. Vat-
thuṁ¹⁷ heṭṭhā Mahilāmukhatajātaka vitthāritam eva. Tadā pana
Satthā „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa vipakkhasevako yevā“ 20
'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente
Bodhisatto siho hutvā sihiyā saddhiṁ saṁvasanto¹⁸ dve
potake labhi puttaṁ ca dhītaraṁ ca. Puttassa Manojā ti nāmaṁ
ahoṣi. So pi¹⁹ vayappatto ekaṁ sihapotikaṁ gaṇhi. Iti te 25
pañca janā ahesuṁ. Manojā vanamahisādayo²⁰ vadhitvā maṁ-
saṁ āharitvā mātāpitara ca bhaginiṁ ca pajāpatiṁ ca poseti.

¹ neva kaddamo --- sucinti wanting in B_d. ² B_d -ṇakehi. ³ B_d agatigama-
naṁ ap-. ⁴ B_d -karan. ⁵ B_d -sikkiriyyāvira-. ⁶ C_{ks} lippa-. ⁷ C_{ks} -na. ⁸
B_d kāmese mi-. ⁹ all three MSS. -ṇisu. ¹⁰ C_{ks} -jaṁ, omitting ti. ¹¹ B_d
jātaṁ-. ¹² B_d dasarājadh-. ¹³ B_d dhammade-. ¹⁴ B_d adds pana. ¹⁵ B_d adds
pathamaṁ. ¹⁶ B_d jetavane. ¹⁷ B_d adds pana. ¹⁸ B_d vasanto. ¹⁹ B_d omits
pi. ²⁰ B_d pana-.

So ekadivasam gocarabhūmiyam Giriyaṃ¹ nāma sigālaṃ palāyitum appahontaṃ udarena² nipannaṃ disvā „kiṃ sammā“³ 'ti pucchitvā „upaṭṭhātukāmo 'mhi sāmīti“⁴ vutte „sādhū upaṭṭhahassū“⁵ 'ti taṃ gahetvā⁶ attano vasanaguhaṃ ānesi⁷. Bodhisatto taṃ disvā „tāta Manoja, sigālā nāma dussilā pāpa-dhammā akicce niyojenti, mā etaṃ attano santike kariti“⁸ vāretum nāsakkihi. Ath' ekadivasam sigālo assamaṃsaṃ khādītukāmo Manojaṃ āha: „sāmi amhehi ṭhapetvā assamaṃsaṃ aṇṇaṃ akhāditaṃ pubbaṃ n' atthi, assaṃ gaṇhissāmā“⁹ 'ti.

10 „Khaṃ pana samma assā¹⁰ hontīti“. „Bārāṇasiyaṃ nadītīre“¹¹ ti. So tassa vacanaṃ gahetvā tena saddhiṃ assānaṃ nadiyaṃ nahānavelāyaṃ gantvā ekaṃ assaṃ gahetvā piṭṭhiyaṃ āropetvā vegena attano guhādvāraṃ¹² eva āgato. Ath' assa pitā assamaṃsaṃ khādītva „tāta assā nāma rājabhoga, rājāno

15 anekamāyā, kusalehi dhanuggahehi vijjhāpenti, assamaṃsaṃ khādanasiṃhā nāma dighāyukā na honti, ito paṭṭhāya¹³ mā assaṃ gaṇhīti“¹⁴ āha. Siho pitu vacanaṃ akatvā gaṇhat¹⁵ eva. „Siho asse gaṇhātīti“¹⁶ sutvā rājā antonagare yeva assānaṃ pokkharāṇiṃ kāresi¹⁷. Tato pi āgantvā gaṇhi yeva. Rājā assasālaṃ

20 kāretvā antosālāyaṃ eva tiṇodakaṃ dāpesi. Siho pākāramatthakena gantvā antosālāto pi gaṇhi yeva. Rājā ekaṃ akkhaṇavedhiṃ dhanuggahaṃ pakkosāpetvā „sakkhissasi tāta sihaṃ vijjhitaṃ“¹⁸ ti āha. So „sakkomīti“¹⁹ vatvā pākāraṃ nissāya sihassāgamanamagge aṭṭakaṃ²⁰ katvā aṭṭhāsi. Siho

25 āgantvā bahisusāne sigālaṃ²¹ ṭhapetvā assagahaṇatthāya²² nagaraṃ pakkhandi. Dhanuggaho „āgamanakāle atitikkhiṇo vego“²³ ti sihaṃ avijjhitaṃ assaṃ gahetvā gamanakāle garubhārātāya olinavegaṃ sihaṃ tikkhiṇena nārācena pacchābhāge vijjhi. Nārāco puratthimakāyena nikkhamitvā ākāse²⁴ pakkhandi.

¹ Bā viri-. ² Bā urena. ³ Bā omits g. ⁴ Bā nesi. ⁵ Bā tena hi samma khaṃ assā. ⁶ Bā gūhāyam. ⁷ tvā tāto -- ito pa wanting in Bā. ⁸ Bā kāri-pesi. ⁹ C* Bā aṭṭha-. ¹⁰ dhanugg -- sigālaṃ wanting in Bā. ¹¹ Bā assāhanat-thāya. ¹² Bā -saṃ.

Siho „viddho 'smīti“ hi' viravi. Dhanuggaho taṃ vijjhitvā asani viya jiyāṃ poṭhesi². Sigālo sīhassa ca jiyāya³ ca saddaṃ sutvā „sahāyo me“ vijjhitvā mārito bhavissatīti, matakena⁴ hi saddhiṃ vissāso nāma n' atthi, idāni mama pakativasanavanam eva⁵ gamissāmīti“ attanā va saddhiṃ sallapanto 5
dve gāthā abhāsi:

1. Yathā cāpo ninnamati jiyā cāpi' nikūjati⁶

haññate nūna Manojo migarājā sakhā mama. 8.

2. Handa dāni⁷ vanantāni pakkamāmi yathāsukhaṃ,

n' etādisā sakhā honti, labbhā me jīvato sakhā ti. 9. 10

Tattha yathā ti yenākāren' esa¹⁰ cāpo ninnamati, haññate nūnā 'ti nūna haññati, netādisā ti evarūpā matakā sahāya nāma na honti, labbhā me ti jīvato¹¹ mama sahāyo nāma sakkā laddhum.

Siho pi ekavegen' eva¹² gantvā assaṃ guhādvāre pātetvā sayam pi maritvā va¹³ pati. Ath' assa nātakā nikkhamitvā 15
taṃ lohitamakkhitaṃ pahāramukhehi paggharitalohitaṃ pāpa-
janasevitāya jīvitaṃ pattam addasaṃsu, disvā c' assa
pitā mātā bhaginī pajāpatīti paṭipāṭiyā catasso gāthā bhā-
siṃsu¹⁴:

3. Na pāpajanasaṃsevi accantasukham edhati, 20
Manojaṃ passa semānaṃ, Giriyaśānusāsani¹⁵. 10.

4. Na pāpasampavaṃkena mātā puttena nandati,
Manojaṃ passa semānaṃ acchannaṃ samhi lohite. 11.

5. Evam āpajjati¹⁶ poso pāpiyo ca nigacchati
yo ve hitānaṃ vacanaṃ na karoti atthadassinaṃ¹⁷. 12. 25

6. Evañ ca so hoti¹⁸ tato va pāpiyo
yo uttamo adhamajanūpasevi¹⁹,

¹ Bđ omits hi. ² all three MSS. asani, Bđ potesi. ³ Cks jiyā. ⁴ Bđ adds dhanuggahena. ⁵ Bđ -ke. ⁶ Bđ pakatiyāvasanameva. ⁷ Bdf vāpi. ⁸ C -kujja-corr. to -kuja-, Bđ nigujhati. ⁹ Bđ hantidāni. ¹⁰ C yenākāraṇesa, Bđ thenakāreneva. ¹¹ Bđ omits me, Cks omit ti; Cks jīvito. ¹² Bđ -na. ¹³ Bđ omits va. ¹⁴ Bđ abhā-. ¹⁵ C -niṃ, Bđ bhārayassānusāsani, R bhāriyassānusāsati. ¹⁶ C -ti, Bdf -te. ¹⁷ Bđ -dassanani. ¹⁸ Bđ yāti. ¹⁹ Cks -nopasevi, Bđ adhamajanūpaseva, Bf adhamajanūpasevi.

pass' uttamaṃ adhamajanūpasevitaṃ¹
 migāddhipaṃ saravaravedhanibbutaṃ² ti. 13.

Tattha accantasukhamedhatīti na ciraṃ sukhaṃ labhati³, Gīriyas-
 sānusāsanaṃ⁴ ayaṃ evarūpā Gīriyassānusāsanaṃ⁴ garahanto āha, pāpasam-
 5 pavamkena⁵ 'ti pāpesu sampavamkena pāpasahāyena, acchannaṃ ti nimug-
 gaṃ, pāpiyo⁶ ca nigacchatīti pāpakaṃ ca vindati, hitānaṃ ii attha-
 kāmānaṃ, atthadassinaṃ ti anāgataṃ atthaṃ passantānaṃ, pāpiyo ti pā-
 pataro, adhamajanūpasevīti adhamajanaṃ⁶ upasevati, uttamaṃ ti sarīra-
 balena jetthakaṃ.

10 Pacchimā abhisambuddhagāthā:

7. Nih yati puriso nihīnasevī,
 na ca hāyetha kadāci tulyasevī,
 seṭṭham upanamaṃ⁷ udeti khippaṃ,
 tasmā attano uttariṃ⁸ bhajethā⁹ 'ti. 14.

15 Tattha nihīyati bhikkhave hīnasevī⁹ nāma Manojasīho¹⁰ viya nihīyati
 parihāyati vināsaṃ pāpunāti, tulyasevīti silādihi attanā sadisaṃ sevamāno na
 hāyati¹¹, seṭṭham upanamaṃ¹² ti silādihi uttaritaraṃ yeva upagacchanto,
 udeti khippaṃ ti sīghaṃ eva silādihi guṇehi upeti upagacchati¹³.

Satthā imaṃ desanaṃ¹⁴ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ sa-
 20 modhānesi: (Saccapariyosāne vipakkhasevako¹⁵ sotāpatti-phale patiṭ-
 ṭhaṃhi) „Tadā sigālo Devadatto ahosi, Manojō vipakkhasevako, bha-
 gini Uppalavaṇṇā, bhariyā Khemā bhikkhunī, mātā Rāhulamātā, pitā¹⁶
 aham evā“ 'ti. Manojajātakaṃ¹⁷.

3. Sutanōjātaka.

25 Rājā te bhattaṃ ti. Idam Satthā Jetavane viharanto
 mātiposa kabhikkhum¹⁸ ārabba kathesi. Vatthum Sāmajātaka
 āvibhaviṣati.

¹ Bḍ adhamajanupasevitaṃ. ² Bḍ saraveganidhutaṃ, Bf saramveganiddhutaṃ.
³ Ck^o labbhati. ⁴ C^o -nīti corr. to -nīm ti, Bḍ bhariyassā-. ⁵ Ck^o -yañ. ⁶
 Bḍ adhamma-. ⁷ Ck^o -nāmaṃ, Bḍ upagamaṃ, Bf upagamaṃ. ⁸ Bḍ upari. ⁹
 Bḍ nihi-. ¹⁰ Bḍ -jo-. ¹¹ Bḍ adds vadḍhi yeva panassa hoti. ¹² Bḍ -upa-
 gamanān. ¹³ Bḍ silādihi upagacchatīti. ¹⁴ Bḍ dhamma-. ¹⁵ Bḍ -viko. ¹⁶
 Bḍ adds siharājā pana. ¹⁷ Bḍ adds dutiyaṃ. ¹⁸ Bḍ mātu-.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto duggatagahapatikule nibbatti, Sutano ti 'ssa nāmaṃ akaṃsu. So vayappatto bhaṭṭiṃ katvā mātāpitaro posetvā pitari kālakate mātaraṃ posesi. Tasmiṃ pana kāle Bārāṇasirājā migavittako ahosi. So ekadivasaṃ mahantena parivārena yojanadviojanamattaṃ¹ araṇṇāṃ pavisitvā „yassa ṭhitatṭhānena² migo palāyati so imaṃ nāma jito³“ ti sabbesaṃ ārocāpesi. Amaccā raṇṇo dhuvamaggaṭṭhāne⁴ koṭṭhakaṃ chādetvā adaṃsu. Manussehi migānaṃ vasaṇatṭhānāni parivāretvā unnadantehi⁵ utṭhapitesu⁶ migesu eko eṇimigo raṇṇo ṭhitatṭhānaṃ paṭipajji. Rājā „naṃ vijjhissāmīti“ saraṃ khiṇi. Uggaḥitaṃ migo saraṃ mahāphāsukābhimukhaṃ⁷ āgacchantāṃ ṇatvā parivattitvā sarena viddho viya hutvā pati. Rājā „migo me viddho“ ti gahaṇatṭhāya dhāvi. Migo utṭhāya vātavegena palāyi. Amaccādayo rājānaṃ avahasimsu⁸. So migāṃ anubandhitvā kilantakāle khaggena dvidhā chinditvā ekasmiṃ daṇḍake laggetvā⁹ kājaṃ vahanto viya¹⁰ āgacchanto „thokaṃ vissamissāmīti“ maggasaṃpe ṭhitaṃ vaṭarukkhaṃ¹¹ upagantvā nipajjitvā niddaṃ okkami. Tasmiṃ pana vaṭe¹² nibbatto Makhādevo¹³ nāma yakkho tattha pavitṭhe Vessavaṇassa santikā khāditaṃ labhi¹⁴. So rājānaṃ utṭhāya gacchantāṃ¹⁵ „tiṭṭha, bhakkho si me“ ti hatthe gaṇhi. „Tvāṃ konāmo¹⁶“ ti. „Ahaṃ idha nibbattayakkho, imaṃ ṭhānaṃ pavitṭhake khāditaṃ labhāmīti“. Rājā dhiṭiṃ¹⁷ upaṭṭhapetvā „kiṃ aji¹⁸ eva¹⁹ khādissasi²⁰ nibaddhaṃ khādissasīti“ pucchi. „Labhanto nibaddhaṃ khādissāmīti“. „Aja imaṃ migāṃ khāditaṃ maṃ vissajjehi²¹, ahaṃ²² te sve paṭṭhāya ekāya bhattapātiyā saddhiṃ ekaṃ manussaṃ pesessāmīti“. „Tena hi appamatto hohi, apesitadivase

¹ C² dviyo- corr. to yojanadvio-, B² yojanamattaṃ. ² B² ṭhitatṭhāne. ³ B² daṇḍo. ⁴ B² vuttamaggaṭṭhānena. ⁵ B² vāretvā unnāde-. ⁶ B² utṭhā-. ⁷ B² -pā-. ⁸ C² apa-. ⁹ B² laggi-. ¹⁰ B² omits viya. ¹¹ B² vaṭṭa-. ¹² C² vaṭeke, B² vaṭṭarukkhe. ¹³ B² māgha-. ¹⁴ B² labhati. ¹⁵ B² adds disvā. ¹⁶ B² adds si. ¹⁷ B² sati. ¹⁸ B² adds maṃ. ¹⁹ B² adds udāhu. ²⁰ B² rājā imaṃ ajja. ²¹ B² -ti. ²² B² ahan.

taṃ ñeva khādissāmīti¹. „Ahaṃ¹ Bārāṇasirājā, mayhaṃ avijja-
mānaṃ nāma n' atthīti². Yakkho paṭiññaṃ gahetvā taṃ vis-
sajjesi. So nagaraṃ pavisitvā taṃ atthaṃ ekassa atthacara-
kassa amaccassa kathetvā „idāni kiṃ kātābbaṃ“ ti pucchi³.
5 „Divasapariccheda kato devā“ 'ti. „Na kato“ ti. „Ayuttaṃ vo⁴
kataṃ evaṃ karontehi⁵, mā cintayittha, bahū bandhanāgāre⁵
manussā“ ti. „Tena hi tvaṃ etaṃ kammaṃ kara, mayhaṃ
jīvitam dehīti⁶. Amacco „sādhū“ 'ti sampāṭicchitvā⁷ devasikaṃ
bandhanāgārato manussaṃ niharitvā bhattapātiṃ gahetvā⁸
10 kiñci ajānāpetvā va yakkhassa pesesi. Yakkho bhattaṃ bhuñ-
jitvā manussaṃ khādati. Aparabhāge bandhanāgārāni nimma-
nussāni jātāni. Rājā bhattachārakaṃ alabhanto maraṇabhayena
kampī. Atha naṃ amacco assāsetvā „deva jīvitāsāto dhanāsā
balavataṛā, hatthikkhandhe saḥassabhaṇḍikaṃ ṭhapetvā 'ko
15 imaṃ dhanam gahetvā yakkhassa bhattaṃ ādāya gamissatīti'
bheriṃ carāpema⁹“ 'ti vatvā tathā kāresi. Bodhisatto¹⁰ cin-
tesī: „ahaṃ bhatiyā māsakaddhamāsakaṃ saṃgharitvā kicchena
mātaraṃ posemi¹¹, imaṃ dhanam gahetvā mātu datvā yak-
khassa santikaṃ gamissāmi, sace yakkhaṃ dametuṃ sakkhis-
20 sāmi icc-etaṃ kusalaṃ, noce sakkhissāmi mātā me sukhaṃ
jīvissatīti“ so taṃ atthaṃ mātu ārocetvā „alaṃ tāta, na maṃ
attho dhanena“ 'ti dve vāre paṭikkhitto tatiyavāre taṃ anā-
pucchā¹² va „āharath' ayyo¹³ saḥassaṃ, ahaṃ bhattaṃ haris-
sāmīti“ saḥassaṃ gahetvā mātu datvā „amma mā cintayi,
25 ahaṃ yakkhaṃ dametvā mahājanassa sotthiṃ katvā¹⁴ ajj' eva
tavāssukilinnamukhaṃ hasāpento¹⁵ āgacchissāmīti“ mātaraṃ
vanditvā rājapurisehi saddhiṃ rañño santikaṃ gantvā vanditvā
atṭhāsi. Tato raññā „tāta tvaṃ¹⁶ bhattaṃ harissasīti“ vutte
„āma devā“ 'ti āha. „Kiṃ te¹⁷ laddhuṃ vaṭṭatīti“. „Tum-

¹ Ck āha. ² Ck pucchitvā. ³ Bđ te. ⁴ Bđ santepi. ⁵ Bđ -resu. ⁶ Bđ adds atthi. ⁷ Ck -paṭicchī. ⁸ Bđ gāhāpetvā. ⁹ Bđ -pehi. ¹⁰ Bđ aha taṃ sutvā bo-.
¹¹ Bđ -sesi. ¹² Bđ pucchetvā. ¹³ Ck āharathayye, Bđ āharatha ayya. ¹⁴ Bđ karissāmi. ¹⁵ Bđ hasāpento va. ¹⁶ C tvaṃ tāta, Ck omits tāta. ¹⁷ Bđ adds na.

hākaṃ suvaṇṇapādukaṃ devā“ 'ti āha. „Kimkāraṇā“ ti. „Deva
 so yakkho rukkhamaṃ bhūmiyaṃ t̥hitake khādituṃ labhati,
 ahaṃ etassa santakabhūmiyaṃ aṭhatvā¹ pādukaṃ suvaṇṇapādikaṃ t̥hassāmaṃti“.
 „Aññaṃ kiṃ laddhuṃ vaṭṭatīti“ . „Tumhākaṃ chattaṃ devā“
 'ti. „Idaṃ kimatthāyā“ ti. „Deva yakkho attano rukkhac- 5
 chāyāya t̥hitake khādituṃ labhati, ahaṃ tassa rukkhacchā-
 yāya² aṭhatvā chattaṃ chāyāya t̥hassāmaṃti“ . „Aññaṃ kiṃ lad-
 dhuṃ vaṭṭatīti“ . „Tumhākaṃ khaggaṃ devā“ 'ti. „Iminā ko
 attho“ ti. „Deva amanussāpi³ āvudhahatthānaṃ bhāyanti
 yevā“ 'ti. „Aññaṃ kiṃ laddhuṃ vaṭṭatīti“ . „Tumhākaṃ su- 10
 vaṇṇapātikaṃ pūretvā⁴ tumhākaṃ bhuñjanakabbhattaṃ⁵ devā“ 'ti.
 „Kimkāraṇā tātā“ 'ti. „Deva mādisassa nāma paṇḍitapurisassa⁶
 mattikapātiyā lūkkhabhojanaṃ⁷ harituṃ na⁸ anucchavikaṃ“ ti.
 „Sādhu tātā“ 'ti rājā sabbam dāpetvā tass' eva⁹ veyyāvaccā-
 kare paṭipadesi¹⁰. Bodhisatto „mahārāja, mā bhāyi¹¹, ajjā- 15
 haṃ yakkhaṃ dametvā tumhākaṃ sotthiṃ katvā āgamaṃsāmaṃti“
 rājānaṃ vanditvā upakaraṇāni¹² gāhāpetvā tattha gantvā ruk-
 khassāvidūre manusse¹³ t̥hapetvā suvaṇṇapādukaṃ āruya khag-
 gaṃ sannayhitvā setacchattaṃ matthake katvā kaṇṇapātiyā
 bhattaṃ gahetvā yakkhassa santikaṃ pāyāsi. Yakkho mag- 20
 gaṃ olokento taṃ disvā „ayaṃ puriso na aññesu divasesu
 āgamananiyāmena eti, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti cintesi. Bodhi-
 satto pi rukkhassamāpānaṃ gantvā va¹⁴ asitūḍḍena bhattachārikaṃ
 antochāyāya karitvā chāyāsanne¹⁵ t̥hito paṭhamam gātham āha:

1. Rājā te bhattaṃ pāhesi sucim māmsūpasecanaṃ, 25
 makhādevasmim¹⁶ adhivatthe ehi nikkhama¹⁷ bhuñjassu
 'ti. 15.

¹ Ck -kā --, Bđ -tikā -- adatvā. ² Bđ rukkhassa chā-. ³ C^s ma- corr. to ama-, Bđ ma-. ⁴ Ck^s yeva, omitting ti, Bđ -vātī. ⁵ Bđ pātika gahetvā. ⁶ Ck -ka-
 pattaṃ, Bđ adds pūretvā detha ⁷ Bđ -tassa- ⁸ Ck lūka-, C^s kaḷukha- corr.
 to kālūka-, Bđ lūkkabhā-. ⁹ C^s na corr. to an, Bđ an-. ¹⁰ Bđ tassa. ¹¹
 Bđ -detti. ¹² Bđ -yittha. ¹³ C^s Bđ -kā-. ¹⁴ Bđ m. rukkhassāvidūre. ¹⁵ Bđ
 omits va. ¹⁶ C^s chāyante corr. to chāyaparinte, Bđ chāyāya pariyaṇte. ¹⁷ Bđ
 māgha-. ¹⁸ Bđ nikkhama.

te khādītum na dassāmi, ahañ hi tava santake¹ (bhāne² na tthassāmi³ pādūkaṣu tthassāmi, rukkhacchāyā⁴ pi te na tthassāmi attano chattacchāyāya eva tthassāmi, sace pana⁵ mayā saddhiṃ virajjhissasi⁶ khaggena tañ⁷ dvidhā chindissāmi, ahañ hi⁸ ajja etadattham eva sajjo hutvā āgato ti. Evañ kira nañ Mahāsatto tajjesi.

5

Yakkho „yuttañ” māṇavo vadatīti“ sallakkhetvā pasannacitto dve gāthā abhāsi:

3. Mam’ esa¹⁰ Sutano attho yathā bhāsasi māṇava,
mayā tvañ samanunñāto sotthiṃ passāhi¹¹ mātarañ. 19.

6. Khaggañ chattañ ca paṭiñ ca gacch’ evādāya māṇava,¹⁰
sotthiṃ passatu te mātā tvañ ca passāhi mātarañ ti. 20.

Tattha Sutano ti Bodhisattañ ālapati, yathā bhāsasīti yathā tvañ bhāsasi tathā¹² yo esa tayā bhāsito attho eso mam’ ev’ attho mayhañ ñeva¹³ vaddhati.

Yakkhassa kathañ sutvā Bodhisatto „mama kammañ¹⁵ nipphannañ, damito me yakkho, bahuñ dhanāñ laddhañ, rañño vacanañ katan” ti tuṭṭhacitto yakkhassa anumodanañ karonto osānagātham āha:

7. Evañ yakkha sukhī hohi saha sabbehi nātibhi,

dhanañ ca me adhigatañ, rañño ca¹⁴ vacanañ katan ti 21. 20
ratvā ca pana yakkhañ āmantetvā „samma, tvañ pubbe akusalakammañ katvā kakkhaḷo pharusso paresaṃ lohitamaṃsa-bhakkho yakkho hutvā nibbatto, ito paṭṭhāya pāṇātipātādini mā karīti” sīle ānisaṃsañ dussīlye¹⁵ cādīnavāñ¹⁶ kathetvā yakkhañ¹⁷ pañcasu silesu paṭiṭṭhāpetvā „kiṃ te araṇṇavāseña,²⁵
ehi nagaradvāre tañ nisīdāpetvā aggabhattalābhiñ karomīti” yakkhena saddhiṃ nikkhamitvā khaggādini yakkham eva¹⁸
gāhāpetvā Bārāṇasīñ agamāsi. „Sutano māṇavo yakkhañ gahetvā etīti¹⁹” rañño ārocesum. Rājā amaccaparivuto Bo-

¹ C^s santake corr. to santi-, B^d santi. ² B^d āthāne. ³ C^{ks} omitt pādūkaṣu tthassāmi, C^s has added the same later. ⁴ B^d -yañ. ⁵ C^{ks} add so. ⁶ C^k -ti, C^s virajjhissasi corr. to virujjhissasi, B^d virujjhissasi. ⁷ B^d tvañ. ⁸ B^d pi. ⁹ B^d yuttarūpañ. ¹⁰ B^d eva. ¹¹ C^{ks} passasi. ¹² C^s B^d yathā. ¹³ B^d mayham eva. ¹⁴ B^d omits ca. ¹⁵ C^k -sīlyo, C^s -sīlyo corr. to -sīlye, B^d dussile. ¹⁶ B^d ca ā-. ¹⁷ B^d omits y. ¹⁸ B^d yakkhañ, omitting eva. ¹⁹ B^d ehi.

dhisattassa paccuggamanam katvā yakkham nagaradvāre nisi-
dāpetvā aggabhattalābhinam¹ katvā nagaram pavisitvā bheriñ
carāpetvā nāgare sannipādetvā Bodhisattassa guṇam kathetvā
senāpatitṭhānam adāsi, sayā ca Bodhisattassa ovāde tathvā
5 dānādini puññāni katvā saggaparāyano ahoṣi.

Satthā imam desanam² āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ sa-
modhānesi: (Saccapariyosāne mātuposakabhikkhu sotāpattiphale patiṭ-
ṭhahi) „Tadā yakkho Aṅgulimālo ahoṣi, rājā Ānando, māṇavo³ aham
evā“ ti. Sutanojātakaṃ⁴.

10

4. Gijjhajātaka.

Te kathannu karissantīti. Idam Satthā Jetavane vi-
haranto ekaṃ mātuposakabhikkhum⁵ ārabha kathesi⁶.

Aṭṭe Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente
Bodhisatto gijjhayoniyam nibbattitvā⁷ vayappatto vuddhe⁸
15 parihīnacakkhuke mātāpitāro gijjhaguhāya⁹ tṭhapetvā gomaṃ-
sādini āharitvā posesi. Tasmim kāle Bārāṇasi-susāne eko
nesādo aniyametvā gijjhānam pāse¹⁰ oḍḍesi. Ath' ekadivasam
Bodhisatto gomamsam¹¹ pariyesanto susānam pavitṭho pādena¹²
pāse¹³ bajjhितvā attano na cintesi¹⁴, vuddhe pana¹⁵ mātāpitāro
20 anussaritvā „kathan nu kho me mātāpitāro yāpessanti¹⁶, mama
baddhabhāvam¹⁷ pi ajānantā anāthā nippaccayā pabbata-
guhāyam eva sussitvā marissanti maññe“ ti vilapanto paṭha-
mam gātham āha:

1. Te kathan nu karissantī vaddhā¹⁸ giridarīsayā,
25 aham baddho 'smi pāsena Nīliyassa vasaṃ gato ti. 22.

Tattha Nīliyassā¹⁹ 'ti evaṃnāmakassa nesādaputtassa.

¹ Ck-bhinnam, Bđ -bhaddātilābhinam. ² Bđ dhammade-. ³ Bđ adds pana. ⁴ Cks -nu-, Bđ adds tattiyaṃ. ⁵ Bđ -tuposakam-. ⁶ Bđ adds vatthu sāmajātaka āvībhavissati. ⁷ all three MSS. -tṭetvā. ⁸ Bđ buddhe, Cks pubbe. ⁹ Bđ -yam. ¹⁰ Bđ pose corr. to pāsena. ¹¹ Bđ -sādī. ¹² Bđ omits p. ¹³ Bđ pāsena. ¹⁴ Bđ adds popesi. ¹⁵ Bđ omits pana and adds parihīnacakkhuke. ¹⁶ Bđ adds pi. ¹⁷ Bđ bandha-. ¹⁸ Cks ba-, Bđ vuḍḍhā. ¹⁹ Ck nī-.

Tassa paridevato sutvā¹

2. Kim gijjha paridevasi, kā nu te paridevanā,
na me suto vā dittho vā bhāsanto mānusiṃ dijo². 23.
3. Bharāmi mātāpitaro vaddhe³ giridarīsaye,
te kathan nu karissanti, ahaṃ vasaṃ gato tava⁴. 24. 5
4. Yan nu gijjho yojanasataṃ⁵ kuṇapāni avekkhati
kasmā jālaṃ ca pāsāṃ ca āsajjāpi na bujjhasi⁶. 25.
5. Yadā parābhavo hoti poso jīvitasamkhaye
atha jālaṃ ca pāsāṃ ca āsajjāpi na bujjhati⁷. 26.
6. Bharassu mātāpitaro vaddhe⁸ giridarīsaye, 10
mayā tvaṃ samanunñāto sotthiṃ passaṃhi nātaka⁹. 27.
7. Evaṃ luddaka⁹ nandassu saha sabbehi nātibhi,
bharissam mātāpitaro vaddhe³ giridarīsaye ti¹⁰ 28.

nesādaputtēna dutiyā gijjhena tatiyā ti imā gāthā paṭi-
pātiyā vuttā. 15

Tattha yaṇṇu 'ti yaṇṇu nu etaṃ loke kathiyati¹¹, gijjho yojanasataṃ⁵ kuṇapāni avekkhatīti¹² yojanasataṃ atikkamma tīṭhāni pi kuṇapāni passati, taṃ yadi tathā¹³ aha kasmā tvaṃ imaṃ jālaṃ ca pāsāṃ ca āsajjāpi na bujjhasi¹⁴ santikaṃ āgantrāpi na jānāsīti¹⁴, parābhavo ti vināso, bharassu 'ti idaṃ so Bodhisattassa dhammakathaṃ sutvā paṇḍito 20
gijjharājā paridevanto na attano paridevati mātāpitunnaṃ¹⁵ paridevati nāyaṃ māretuṃ yutto ti¹⁶ tussitvā āha vatvā ca pana piyacittena mudūcittena pāsāṃ mocesi.

Ath' assa Bodhisatto¹⁷ maraṇadukkhā mutto sukhito anu-
modanaṃ karonto osānagāthaṃ vatvā mukhapūraṃ¹⁸ maṃsaṃ 25
ādāya gantvā¹⁹ mātāpitunnaṃ¹⁵ adāsi.

Satthā imaṃ desanaṃ²⁰ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi: (Saccapariyosāne mātīposakabhikkhu²¹ sotāpattiphale pa-

¹ Bđ aha nesādaputto gijjharājassa paridevitasaddaṃ sutvā dutiyagāthamāha. ² Bđ adds ti gijjho āha. ³ Bđ vuddhe. ⁴ Bđ tava ti nesādo āha. ⁵ Bđ -naṃ-.
⁶ Bđ -sīti gijjharājā'āha. ⁷ Ck^s -si, Bđ -tīti. ⁸ Bđ -ke ti. ⁹ Bđ luddha. ¹⁰ Bđ omits ti.
¹¹ Ck^s -iyyati, C^s -iyyati, Bđ -iyati. ¹² Ck^s -ati. ¹³ Ck^s tathaṃ, C^s tathaṃ corr. to tathā, Bđ kathaṃ corr. to kataṃ. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bđ -tūnaṃ.
¹⁶ Bđ taṃ. ¹⁷ Bđ -ttassa. ¹⁸ Bđ -ra. ¹⁹ Bđ omits gantvā. ²⁰ Bđ dhammade-
²¹ Bđ mātu-.

tiṭṭhahi) „Tadā nesādaputto Channo ahoṣi, mātāpitaro¹ mahārāja-kulāni, gijjharājā² aham evā“ ti. Gijjhajātakaṃ³.

5. Dabbhapupphajātaka.

Anutīracārī bhaddante ti. Idam Satthā Jetavane vi-
 5 haranto Upanandam Sakyaputtam ārabba katesi. So hi sāsane
 pabbajitvā appicchatādiguṇe pahāya mahātaṇho ahoṣi, vassūpanāyikāya
 dve tayo vihare pariggahe tvā ekasmiṃ chatam vā⁴ upāhanam vā⁵
 ekasmiṃ kattarayattim vā udakumbham vā ṭhapetvā ekasmiṃ sa-
 yam⁶ vasati. So ekasmiṃ janapadavihare vassam upagantvā „bhik-
 10 khūhi nāma appicchehi bhavitabban“ ti ākāse candam utthāpento⁷
 viya bhikkhūnam paccayasantosadīpakam⁸ ariyavamsapatipadam ka-
 thesi. Tam sutvā bhikkhū manoramāni⁹ pattacīvarāni chaḍḍetvā matti-
 kāpattāni¹⁰ c' eva paṃsukūlacīvarāni ca gaṇhimsu. So itarāni attano
 vasaṇatthāne ṭhapetvā vutthavasso pavāretvā yānakam pūretvā Jeta-
 15 vanam gacchanto antarāmagge ekassa araṇṇavihārassa piṭṭhibhāge
 pāde valliya palibuddho¹¹ „addhā ettha¹² kiñci laddhabbam bhavissa-
 tīti“ tam viharāṃ pāvisi. Tattha pana dve mahallakabhikkhū¹³ vas-
 sam upagacchimsu, te dve ca thūlasātake ekaṃ ca sukhumakam-
 balaṃ labhitvā bhājetum asakkontā nam¹⁴ disvā „thero no bhājetvā
 20 dassatīti“ tuṭṭhacittā „mayam bhante imam vassāvāsikam bhājetum na
 sakkoma, imam no nissāya vivādo hoti, imam¹⁵ ambakam bhājetvā
 dethā“ ti āhamsu. So „sādhu bhājessāmīti“ dve thūlasātake dvin-
 nam pi datvā¹⁶ „ayam ambakam vinayadharānam pāpuṇātīti“ kam-
 balaṃ gahe tvā pakkāmi. Te pi therā kambale sālāy ten' eva sad-
 25 dhiṃ Jetavanam gantvā vinayadharabhikkhūnam¹⁷ tam attham āro-
 cetvā „labbhati no¹⁸ bhante vinayadharānam evam vilopam khādītum“
 ti āhamsu. Bhikkhū Upanandattherena ābhataṃ¹⁹ pattacīvararāsiṃ²⁰
 disvā „mahāpuṇṇo si tvam āvuso, bahum te pattacīvaram laddham“ ti
 vadaṃsu. So „kuto me āvuso puṇṇam, iminā²¹ upāyena idam lad-
 30 dham“ ti sabbam katesi. Dhammasabhāyam²² katham samuṭṭhā-
 pesum: „āvuso Upanando Sakyaputto mahātaṇho mahālobho“ ti.

¹ Bā tadā mā-. ² Bā adds pana. ³ Bā adds catuttham. ⁴ Bā adds ekasmiṃ.
⁵ Bā adds ekasmiṃ pattam. ⁶ Bā samayam. ⁷ Bā utha-. ⁸ Bā -ka. ⁹ Bā
 manāpāni. ¹⁰ Bā -ka-. ¹¹ Bā balibaddho. ¹² Bā omits ettha. ¹³ Bā -kā-. ¹⁴
 Bā tam. ¹⁵ Bā idam. ¹⁶ Bā bhājetvā. ¹⁷ Bā omits vinayadhara. ¹⁸ Bā labhati
 nu kho. ¹⁹ Bā -tāni. ²⁰ Bā -cīvarāni. ²¹ Bā adds me. ²² Bā bhikkhū dh-.

Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarabi kathāya sannissinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave Upanandena paṭipadāya anucchavikāṃ kataṃ, parassa paṭipadam kathentena nāma bhikkhunā paṭhamam attano anucchavikāṃ katvā pacchā paro ovaditabbo“,

5

Attānam eva paṭhamam patirūpe nivesaye, (: Dh.p. v. 158; cfr. J. II p. 441.)

ath' aññam anusāseyya, na kilisseyya paṇḍito ti

imāya Dhammapade gāthāya dhammam desetvā „na bhikkhave Upanando idān' eva pubbe p' esa' mahālobho va' 2, na ca idān' eva 3 ime-sam santakam vilumpati pubbe pi 4 vilumpi yevā“ 'ti vatvā atī- 10
tam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto nadītīre rukkhadevatā ahoṣi. Tadā eko si-gālo Māyāvī nāma bhariyam gahetvā nadītīre ekasmiṃ thāne vasi. Ath' ekadivasam sigālam sigālī evam āha 5: „dohaḷo 15
me sāmī uppanno, allaro hitamaccham khādītum icchāmīti“. Sigālo „appossukkā 6 hohi, āharissāmi te“ ti nadītīre caranto vailiyā pāde palibuddhitvā 7 anutīram eva agamāsi. Tasmim khaṇe Gambhīracārī ca Anutīracārī cā 'ti dve uddā macche pariyasantā tīre aṭṭhaṃsu. Tesu Gambhīracārī mahantaṃ ro- 20
hitamaccham disvā vegena udakam pavisitvā tam naṅguṭṭhe gaṇhi. Balavā maccho parikaḍḍhanto pāyāsi 8. So „mahā-maccho ubhinnaṃ pi no pahossati, ehi me sahāyo hohīti“ itarena saddhim sallapanto 9 paṭhamam gātham āha:

1. Anutīracārī bhaddan te, sahāya-m-anudhāva maṃ, 25
mahā me gahito 10 maccho, so maṃ harati vegasā ti. 29.

Tatthā sahāyamanudhāva maṃ 11 ti sahāya anudhāva maṃ, sandhi-vasena makāro vutto, idam vuttam hoti: yathāham iminā macchena na sam-hīrami 12 evaṃ maṃ naṅguṭṭhakhaṇḍe 13 gahetvā tvaṃ 14 anudhāvā 15 'ti.

1 Bḍ adds mahātaṃho. 2 Bḍ omits va. 3 Bḍ na ca indāneva, Cks omit na ca.
4 Cks omit vilumpati pubbe pi. 5 Bḍ siṅgālī siṅgālam āha. 6 Cks -kko. 7 Bḍ -bujhitvā corr. to -bajhitvā. 8 Bḍ yāsi. 9 Bḍ -pento. 10 Bḍf rohito. 11 Cks omit maṃ. 12 Cks -hi-, Bḍ -ha-. 13 naṅguṭṭham caṇḍe, Cḥ naṅguṭṭham caṇḍe corr. to -khaṇḍe, Bḍ naṅguṭṭhakhaṇḍe. 14 Cks tvaṃ. 15 Cks -va.

Taṃ sutvā itaro dutiyaṃ gātham āha:

2. Gambhīracāri bhaddan te, daḷhaṃ gaṇhāhi thāmasā,
ahan taṃ uddharissāmi supaṇṇo uragam-m-ivā¹ 'ti. 30.

Tattha thāmasā ti thāmena, uddharissāmiti niharissāmi, supaṇṇo
5 uragammivā² ti garuḷo³ sappam viya.

Atha dve pi te ekato hutvā rohitamacchaṃ nīharitvā
thale⁴ ṭhapetvā māretvā⁵ „bhāḥehīti“ kalahaṃ katvā bhājetuṃ
asakkontā⁶ ṭhapetvā nisīdimṣu. Tasmiṃ khaṇe sigālo taṃ
ṭhānaṃ anuppatto. Te taṃ disvā ubho pi paccuggamanam
10 katvā „ayaṃ samma dabbhapuppha maccho⁷ amhehi ekato
hutvā gahito, taṃ no bhājetuṃ asakkontānaṃ vivādo uppanno,
samabhāgaṃ no bhājetvā dehīti“ tatiyaṃ gātham āhaṃsu:

3. Vivādo no samuppanno, dabbhapuppha⁷ suṇohi me,
samehi medhakaṃ samma, vivādo vūpasammatan ti. 31.

15 Tattha dabbhapappā⁸ 'ti dabbhapupphasamānavañnatāya⁷ taṃ āla-
pati, medhakaṃ ti kalahaṃ.

Tesaṃ vacanaṃ⁹ sutvā sigālo attano balaṃ dīpento

4. Dhammatṭho 'haṃ pure āsiṃ, bahu atthaṃ me tīritaṃ,
samemi medhakaṃ¹⁰ sammā¹¹, vivādo vūpasammatan ti 32.
20 imaṃ gāthaṃ vatvā bhājento

5. Anutīrācārī¹² naṅguṭṭhaṃ, sīsaṃ Gambhīracārino,
athāyaṃ majjhimo khaṇḍo dhammatṭhassa¹³ bhavissatīti 33.
imaṃ gātham āha.

Tattha paṭhamagāthāya ayam attho: ahaṃ pubbe rājūnaṃ vinicchayaṃmacco
25 āsiṃ, tena mayā vinicchaye nisīditvā bahum atthaṃ¹⁴ tīritaṃ, tesaṃ tesaṃ¹⁵
brāhmaṇagahapatikānaṃ¹⁶ bahū atthā tīritā¹⁷, vinicchīnitvā¹⁸ sv-āhaṃ tumbādi-
sānaṃ samajātikānaṃ catuppadānaṃ atthaṃ tīretuṃ kiṃ na sakkhissāmi, ahaṃ¹⁹
vo samemi medhakaṃ, sammā maṃ nissāya tumbākaṃ vivādo vūpasammatū²⁰

¹ Bdf -gamiva. ² Bd urāmivā corr. to uragāmivā. ³ Cks -ḍo. ⁴ Bd tire. ⁵ Bd adds tvaṃ. ⁶ Ck Bd -to. ⁷ Bdf dabbapuppa. ⁸ Bd dabbapuppā. ⁹ Bd taṃ in the place of t. v. ¹⁰ Bd -gaṃ. ¹¹ Bd samma. ¹² so Cks; Bd anu-
tiraṃ cāri, Bf anutiracārī. ¹³ Cks dhammi-. ¹⁴ Bd -adds vā. ¹⁵ Ck has added
one tesaṃ, Bd omits one. ¹⁶ Bd -kādināṃ. ¹⁷ Bd tīritvā. ¹⁸ Bd vinicchitvā.
¹⁹ Cks ayaṃ. ²⁰ Cks -tu upasammatū.

ti, evaṃ ca pana vatvā macchaṃ tayo koṭṭhāse katvā: Anutīracāri tvaṃ naṇ-
gutṭhaṃ gaṇha, sīsaṃ Gaṇbhīracārīno hotu, athāyaṃ¹ majjhimo khaṇḍo
ti api ca ayaṃ majjhimo koṭṭhāso, athavā: accā ti² atieca, ime dve koṭṭhāse
atikkamitvā³ t̥hito ayaṃ majjhimo khaṇḍo dhammaṭṭhassa⁴ vinicchayasāmikassa
mayhaṃ bhaviṣsatīti.

5

Evam taṃ macchaṃ vibhajitvā „tumhe kalahaṃ akatvā
naṇgutṭhaṃ ca sīsaṃ ca khādatha“⁵ 'ti vatvā majjhimakhaṇḍaṃ
mukhena⁶ ḍasitvā tesam passantānaṃ nēva⁷ pāyāsi⁸. Te sa-
hassaṃ⁹ parājitā viya dummukhā nisīditvā chaṭṭhaṃ gātham
āhaṃsu:

10

6. Ciraṃ pi bhakkho abhavissa sace na vivademase,
asīsakaṃ¹⁰ anaṇgutṭhaṃ sigālo harati rohitaṃ ti. 34.

Tattha cirampīti dve vā¹¹ tayo vā¹² divase sandhāya vuttaṃ.

Sigālo pi „ajja bhariyaṃ rohitamacchaṃ khādāpessāmīti“
tuṭṭhacitto tassā santikaṃ agamāsi. Sā taṃ āgacchantam disvā¹³
abhinandamānā

7. Yathāpi rājā nandeyya rajjaṃ laddhāna khattiyo
ev' āhaṃ ajja nandāmi disvā puṇṇamukhaṃ patin ti 35.
imaṃ gātham vatvā adhigamūpāyaṃ pucchanti

8. Kathaṃ nu thalajo santo uduke macchaṃ parāmasi,
puṭṭho me samma akkhāhi kathaṃ adhigataṃ tayā ti 36.
imaṃ gātham āha.

Tattha kathaṃ nū 'ti¹⁴ khāda bhadde ti macchakhaṇḍe purato t̥hapīte
kathaṃ nu tvaṃ thalajo samāno¹⁵ uduke macchaṃ gaṇhīti pucchati¹⁶.

Sigālo tassā adhigamūpāyaṃ ācikkhanto anantaram¹⁷ gā-
tham āha:

9. Vivādena kisā honti, vivādena dhanakkhayā,
jīnā¹⁸ uddā vivādena, bhuñja Māyāvi rohitaṃ ti. 37.

¹ Bā accāyaṃ. ² Bā si. ³ Ck^s dhammi-. ⁴ Bā omits mu-. ⁵ Bā tesam pa-
santānaṃ yeva ḍasitvā. ⁶ Bā palāyi. ⁷ Bā -ssa. ⁸ Ck^s asīsaṃ. ⁹ Bā omits
vā. ¹⁰ Bā adds ca kathaṃ. ¹¹ Ck māno, C^s māno corr. to samāno. ¹² Ck
pucchantoti, Bā pucchi. ¹³ Ck antaram, C^s antaram corr. to ananta-. ¹⁴ Ck
pī-, Bā ji-.

Tattha vivādena kiśā hontīti bhadde ime sattā vivādaṃ karontā vivādaṃ nissāya kiśā appamaṃsalobhitā honti, vivādena dhanakkhayaṃ ti hiraṇṇasuvannaḡdīnaṃ dhanānaṃ khayāpi¹ vivāden' eva honti. dviśu vivādantesu² eko³ parājito parājitattā dhanakkhayaṃ pāpunāti itaro jayabhāgaḡaṇena.
 5 jīnā⁴ uddā ti dve⁵ pi vivāden' eva imaṃ macchaṃ jīnā⁶, tasmā tvaṃ mayā ābhatassa⁷ uppattim mā sodhesi⁸, kevalaṃ⁹ imaṃ bhuñja Māyāvi rohitā ti.

Itarā¹⁰ abhisambuddhagāthā:

10. Evam evaṃ manussesu vivādo yattha jāyati
 dhammaṭṭhaṃ paṭi dhāvanti, so hi nesaṃ vināyako,
 10 dhanāpi tattha jīyanti¹¹ rājakoso ca¹² vaḡḡhatīti. 38.

Ettha¹³ evamevan ti bhikkhave yathā ete uddā jīnā evam evaṃ manussesu pi yasmiṃ thāne vivādo jāyati tattha te manussa dhammaṭṭhaṃ paṭidhāvanti vinicchayasāmiḡkaṃ upasamkamanti, kimkāraṇā: so hi nesaṃ vināyako¹⁴, tesam vivādāpannānaṃ vivādavūpasamako ti attho, dhanāpi tatthā 'ti tattha
 15 te vivādāpannā dhanato pi jīyanti attano santakā parihāyanti daḡḡena c' eva jayabhāgaḡaṇena ca rājakoso ca¹⁵ vaḡḡhatīti.

Satthā imaṃ desanaṃ¹⁶ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā sigālo Upanando ahosi, uddā dve mahallakā, tassa kāraṇassa paccakkhakārikā rukkhadevatā¹⁷ aham evā“ 'ti. Dab-
 20 bhapupphajātakaṃ¹⁸.

6. Dasannaḡakajātaka.

Dasannaḡakam¹⁹ tikkhiṇadhāraṇaṃ ti. Idam Satthā Jetavane viharanto purāṇadūṭiyikapalobhanaṃ ārabba kathesi. Tam²⁰ hi bhikkhuṃ „saccaṃ kira tvaṃ ukkaṇṭhito“ ti pucchitvā²¹ „saccaṃ
 25 bhante“ ti „kena ukkaṇṭhāpito“ ti „purāṇadūṭiyikāyā“ 'ti vutte „bhikkhu, ayaṃ itthi tuyhaṃ anattakārikā, pubbe pi tvaṃ imaṃ nissāya cetasikarogena maranto²² paṇḡḡte nissāya jīvitam alaṭṭhā²³“ 'ti vatvā atītaṃ āhari:

¹ Bā -yā. ² Ck^s -vā-, Bā -vāde-. ³ Ck^s omit eko. ⁴ Bā ji-. ⁵ Bā adds uddā.

⁶ C^s jīnā, Bā jīnāti. ⁷ Ck^s āga-, C^s āgaṃtassa corr. to ābh-. ⁸ Ck^s sosodhesi.

⁹ Bā -laṇca. ¹⁰ Ck^s -ro. ¹¹ Bā ja-. ¹² Bā pa. ¹³ C^s ta- corr. to e-, Bā ta-.

¹⁴ Bā has added so. ¹⁵ C^s va, Bā pa. ¹⁶ Bā dhammade-. ¹⁷ Bā adds pana

¹⁸ Bā dabbhapuppa -- paṇcamam. ¹⁹ Bā paṇṇakam. ²⁰ Bā taṇ. ²¹ Ck^s omit

pucchitvā. ²² Bā maddanto. ²³ Bā laddhā.

Atite Bārāṇasiyaṃ Maddavamahārāja¹ rajjaṃ kā-
 rente Bodhisatto brāhmaṇakule nibbatti. Senakakumāro ti
 'ssa nāmaṃ karimṣu². So vayappatto Takkasilāyaṃ sabbasi-
 pāni uggahetvā³ Bārāṇasiṃ⁴ paccāgantvā Maddavaraṇṇo attha-
 dhammānūsāsako amacco ahosi, Senakapaṇḍito ti vutte⁵ sakala- 5
 nagare cando viya suriyo viya paññāyi. Tadā raṇṇo purohitaputto
 rājūpaṭṭhānaṃ āgato sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ⁶ uttamarūpa-
 dharaṃ raṇṇo aggamaheṣiṃ disvā paṭibaddhacitto hutvā gehaṃ
 gantvā nirāhāro nipajjitvā sahāyakehi puṭṭho tam atthaṃ āro-
 cesi. Rājā⁷ „purohitaputto na dissati, kahaṃ nu kho“ ti 10
 pucchitvā tam atthaṃ sutvā taṃ pakkosāpetvā „ahaṃ“ te
 imaṃ sattadivasāni dammi, sattāhaṃ ghare katvā aṭṭhame di-
 vase āneyyāsīti“ āha. So „sādhū“ ti sampaṭicchitvā taṃ ge-
 haṃ netvā tāya saddhiṃ abhirami. Te aññamaññaṃ paṭi-
 baddhacittā hutvā kiñci ajānāpetvā aggadvārena palāyitvā 15
 aññassa raṇṇo vijitaṃ agamaṃsu¹⁰. Koci gatattṭhānaṃ na jā-
 nāti¹¹, nāvāya gatamaggo viya ahosi. Rājā nagare bheriṃ
 carāpetvā nānappakārena vicinanto pi tassā¹² gatattṭhānaṃ na
 aññasi. Ath' assa taṃ nissāya balavasoko uppajji, hadayaṃ
 uṇhaṃ hutvā lohitaṃ pagghari, tato paṭṭhāy' assa¹³ kucchito 20
 lohitaṃ nikkhami, vyādhi mahanto ahosi. Mahantāpi rāja-
 vejjā tikicchitum nāsakkhimṣu¹⁴. Bodhisatto „imassa raṇṇo
 vyādhi n' atthi, bhariyaṃ pana apassanto cetasikarogena puṭ-
 tho¹⁵, upāyena taṃ tikicchissāmi“ Āyuraṇ¹⁶ ca nāma Pukku-
 saṇ ca¹⁷ raṇṇo paṇḍitāmacce āmantetvā „raṇṇo deviyā adas- 25
 sanena cetasikarogaṃ ṭhapetvā añño rogo n' atthi, bahūpa-
 kāro¹⁸ kho paṇ¹⁹ amhākaṃ²⁰, upāyena naṃ tikicchāma, rāja-

¹ Bā madda mahā-. ² Bā nāmamakaṃsu. ³ Bā uggahetvā. ⁴ Ck -siyaṃ, C^s -siyaṃ corr. to siṃ, Bā -si. ⁵ so all three MSS. ⁶ C^s -pari-, Bā -paṭi-.
⁷ Bā rājāpi. ⁸ Bā adds so. ⁹ Ck ahan. ¹⁰ Bā āg-. ¹¹ Bā jāni. ¹² Bā tassa.
¹³ Bā paṭṭhāya cassa. ¹⁴ Bā na-. ¹⁵ C^s pu- corr. to phu-. ¹⁶ Ck āyū-, C^s ayuraṃ corr. to ā-, Bā āyuraṇce. ¹⁷ Bā adds dve. ¹⁸ Bā adds ca. ¹⁹ Bā paṇa. ²⁰ Bā adds tasmā.

gaṇe samajjam kāretvā asim gilitum jānantena¹ asim gilāpema²,
 rājānaṃ sihapañjare katvā samajjam olokāpessāma³, rājā
 asim gilantaṃ disvā 'atthi nu kho ito aññaṃ dukkarataran'
 ti pañhaṃ pucchissati, taṃ⁴ samma Āyura tvaṃ 'asukam
 5 nāma dadāmi⁵ti vacanaṃ ito dukkarataran' ti vyākareyyāsi,
 tato samma Pukkusa taṃ pucchissati, ath' assa tvaṃ 'ma-
 hārāja, dadāmi⁶ti vatvā adadato sā vācā aphalā hotīti, tathā-
 rūpiṃ vācam na keci upajīvanti⁷, na khādanti na pivanti, ye
 pana tassa vacanassānucchavikaṃ⁸ karonti yathāpaṭiññātam
 10 atthaṃ denti yeva idaṃ tato dukkarataran' ti evaṃ vyākarey-
 yāsi, itoparaṃ kattabbaṃ ahaṃ jānissāmi⁹ti¹⁰ vatvā samajjam
 kāresi. Atha te tayo⁷ paṇḍitā rañño santikaṃ gantvā „ma-
 hārāja, rājāṇgaṇe samajjo vattati, taṃ olokentānaṃ⁸ dukkham
 pi na dukkham hoti, ehi gacchāma⁹“ 'ti rājānaṃ netvā siha-
 15 pañjaraṃ vivaritvā samajjam olokāpesum. Bahū¹⁰ janā attano
 attano¹¹ jānanakasippaṃ dassesum. Eko pana puriso tettiṃ-
 saṅgulaṃ tikkhiṇadhāraṃ asiratanam gilati. Rājā taṃ disvā
 „ayaṃ puriso etaṃ asim gilati, 'atthi nu kho ito aññaṃ duk-
 karataran' ti ime paṇḍite pucchissāmi¹²ti¹³ cintetvā Āyuraṃ
 20 puṇchanto paṭhamam gātham āha:

1. Dasanṇakaṃ¹² tikkhiṇadhāraṃ asim sampanna pāyinaṃ
 parisāyaṃ puriso gilati kiṃ dukkarataram tato,
 yad aññaṃ dukkaram ṭhānaṃ tam¹³ me akkhāhi puc-
 chito ti. 39.

25 Tattha dasanṇakan¹² ti Dasanṇakaraṭṭhe¹² uppannaṃ, sampanna-
 pāyinaṃ¹⁴ ti sampannaṃ¹⁵ paralohitapānapāyini¹⁶, parisāyaṃ ti parisamajjhe
 dhanallobhena yaṃ puriso gilati, yad aññaṃ ti¹⁷ ito asigilanato yaṃ aññaṃ
 dukkaram taṃ¹⁸ kāraṇam tvaṃ¹⁹ mayā pucchito kathehi²⁰.

¹ Bđ -to. ² Bđ gilāpetvā, Cks add taṃ. ³ Bđ olokessāma. ⁴ Bđ omits taṃ. ⁵
 mīti vacanaṃ - - - na keci upa wanting in Bđ. ⁶ Cks -nassanu-. ⁷ Ck nayo. C^o nayo
 corr. to tayo, Bđ tayāpi. ⁸ Ck -kento naṃ, C^o -kento taṃ. ⁹ Bđ kicchāma. ¹⁰
 C^o Bđ -u. ¹¹ Bđ omits one attano. ¹² Bđ paṇṇa-, Bf dapaṇṇa-. ¹³ Bđ taṃ.
¹⁴ Cks pāyini. ¹⁵ Bđ omits sampannaṃ. ¹⁶ Cks -yi, Bđ -lohitapāyinaṃ. ¹⁷ Bđ
 adds yato yaṃ aññaṃ. ¹⁸ Bđ dukkarataram. ¹⁹ Bđ taṃ.

Atha¹ so kathento dutiyaṃ gātham āha:

2. Gileyya puriso lobhā asim sampanna pāyinaṃ,
yo² ca vajjā dadāmi³ti taṃ dukkarataram tato,
sabb⁴ aññaṃ sukaraṃ ṭhānaṃ, evaṃ jānāhi Māgadha⁵ 'ti. 40.

Tattha vajjā ti vadeyya, taṃ dukkarataran ti taṃ dadāmi³ti vaca- 5
naṃ tato asigilanato dukkarataraṃ, sabbaññaṃ⁴ ti asukaṃ nāma tava dassā-
mi³ti vacanaṃ ṭhapetvā aññaṃ sabbam⁵ pi kāraṇaṃ⁶ sukaraṃ, Māgadha⁵ 'ti
rājānaṃ gottenālapati⁷.

Raṇṇo Āyuraṇḍitassa vacanaṃ sutvā „asigilanato kira
'idaṃ nāma dammi³ti' vacanaṃ dukkaraṃ, ahaṃ ca 'purohita- 10
puttassa devim dammi³ti' avacaṃ, atidukkaraṃ vata me ka-
tan⁸“ ti vimaṃsantass⁹ eva hadaye soko thokaṃ tanuttaṃ⁹
gato. Tato „parassa idaṃ⁹ nāma¹⁰ demiti vacanato pan' añ-
ñaṃ¹¹ dukkarataram atthi nu kho“ ti cintetvā Pukkusapaṇḍi-
tena¹² saddhiṃ sallapanto tatiyaṃ gātham āha: 15

- a. Vyākāsi Āyuro pañhaṃ atthadhammassa¹³ kovido,
Pukkusaṃ dāni pucchāmi: kiṃ dukkarataram tato,
yad aññaṃ dukkaraṃ ṭhānaṃ tam¹⁴ me akkhāhi pucchito
ti. 41.

Tattha pañhaṃ atthan¹⁵ ti pañhassa atthaṃ vyākāriti vuttaṃ hoti, 20
dhammassa kovido ti tadatthajotake ganthe¹⁶ kusalo, tato ti tato vacanato
kiṃ dukkarataram.

Ath¹ assa vyākaronto Pukkusapaṇḍito catutthaṃ gātham āha :

4. Na vācam¹⁷ upajivanti aphalaṃ giram¹⁸ udīritaṃ,
yo ca datvā avākayirā taṃ dukkarataram tato, 25
sabb⁴ aññaṃ sukaraṃ ṭhānaṃ, evaṃ jānāhi Māgadha⁵ 'ti. 42.

Tattha datvā ti asukaṃ nāma demiti paṭiññaṃ datvā, avākayirā ti
taṃ paṭiññātam¹⁹ atthaṃ dadanto tasmiṃ lobhaṃ avākareyya chindeyya²⁰, taṃ

¹ B^d athassa. ² C^k so. ³ B^d maddavā. ⁴ C^k sabban, C^s san corr. to sabban.

⁵ C^k omit sabbam, B^d sabbaṃ. ⁶ B^d ka-. ⁷ B^d -na ā-. ⁸ B^d tanukaṃ. ⁹ B^d imaṃ. ¹⁰ B^d omits nāma. ¹¹ B^d pana a-. ¹² C^k add pana. ¹³ B^d pañha atthaṃ.

¹⁴ B^d taṃ. ¹⁵ so C^k; B^d pañhaatthan. ¹⁶ C^k gandhe, B^d atthe. ¹⁷ B^d vāvam.

¹⁸ B^d kiram. ¹⁹ B^d sappati-. ²⁰ B^d nachandeyya.

bhaṇḍam daḍeyya¹ 'ti vuttam² hoti, tato ti asigilanato³ ca⁴ asukam nāma te demiti⁵ vacanato ca tad eva dukkaratarām.

Rañño tam pi⁶ vacanam sutvā „aham 'purohitaputtassa devim demīti" paṭhamam vatvā vācānucchavikam⁷ katvā⁸
 5 adāsim, dukkaram vata me katan⁹ ti parivitakkentassa soko tanukataro⁹ jāto. Ath' assa etad ahosi: „Senakapaṇḍitato añño paṇḍitataro nāma n' atthi, imam pañham etam pucchis-sāmīti" tato tam pucchanto pañcamam gātham āha:

5. Vyākāsi Pukkuso pañham atthadhammassa¹⁰ kovido,
 10 Senakam dāni pucchāmi: kim dukkaratarām tato,
 yad aññam dukkaram ṭhānam tam¹¹ me akkhāhi pucchito
 ti¹². 43.

Ath' assa vyākaronto Senako chaṭṭham gātham āha:

6. Daḍeyya puriso dānam appam vā yadivā bahum,
 15 yo ca datvā nānutape¹³ tam dukkaratarām tato,
 sabb' aññam sukaram ṭhānam, evam jānāhi Māgadha¹⁴ 'ti. 44.

Tattha nānutape¹³ ti attano atikkantaṃ¹⁵ atimanāpaṃ piyabhaṇḍam parassa datvā kimatthaṃ mayā idam dinnam ti evam tam piyabhaṇḍam ārabhāyo¹⁶ pacchā¹⁷ nānutappati na socati tam asigilanato ca asukam nāma demiti¹⁸
 20 vacanato ca tassa dānato ca dukkaratarām. Iti Mahāsatto rājānam saññapento¹⁹ kathesi. Dānam hi datvā aparacetanā²⁰ va dussandhāriyā²¹, tassā sandhāraṇa-dukkaratā²² Vessantarajātakena dīpitā ti, vuttam h' etam²³:

Ādu²⁴ cāpaṃ gahetvāna khaggaṃ bandhitva²⁵ vāmato ānayāmi sake putte, puttānam hi vadho dukko²⁶.
 25 Addhā hi me tam dukkharūpaṃ yaṃ kumārā vihaññare, sataṇ ca dhammam aññāya ko datvā anutapissatīti²⁷.

Rāja²⁸ Bodhisattassa vacanam sutvā sallakkhesi: „aham attano manen' eva purohitaputtassa devim datvā sakamanam

¹ Bā na da-. ² Bā rukkhattam. ³ Bā omits asi. ⁴ Bā omits ca. ⁵ Bā dam-miti. ⁶ Bā tam, omitting pi. ⁷ Bā vācāyam-. ⁸ Bā adds tam. ⁹ C^o tanuk-karo. ¹⁰ Bf C^k attham-. ¹¹ Bā tam. ¹² dhammassa kovido ti tadatthajotake - - - pucchito ti wanting in C^o. ¹³ Bāf -tappe. ¹⁴ Bāf maddavā. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ C^o so. ¹⁷ C^k omits pacchā. ¹⁸ Bā nāma te daḍamīti. ¹⁹ Bā saññā. ²⁰ C^o -takā. ²¹ Bā pa dussadāniyā. ²² C^o -ṇā-, Bā tasmā saddhāratanaḍu-. ²³ Bā omits ti v. hetam. ²⁴ Bā a-. ²⁵ Bā -tvā. ²⁶ C^k mu-, C^o mu-corr. to du-. ²⁷ Bā -tappi-. ²⁸ Bā rājāpi.

sandhāretum na sakkomi, socāmi kilamāmi, na me idaṃ anuc-
chavikāṃ, sace¹ mayi sasnehā bhaveyya idaṃ² issariyaṃ chaḍ-
ḍetvā na palāyeyya, mayi³ pana sinehaṃ⁴ akatvā palātāya
kiṃ tāya mayhaṃ⁵ ti. Tass⁶ evaṃ cintentassa padumapatte
udabindu⁷ viya sabbo⁸ soko vivatṭitvā⁹ gato. Tam¹⁰ khaṇaṃ 5
ñev¹¹ assa¹² kucchi parisañṭhāsi. Nīrogo¹³ sukhito hutvā Bodhi-
sattassa thutim karonto osānagātham āha:

1. Vyākāsi Āyuro pañhaṃ atha Pukkusa-poriso,
sabbe pañhe atihoti yathā bhāsati Senako ti. 45.

Tattha yathā bhāsati ti yathā paṇḍito bhāsati tath¹⁴ ev¹⁵ etaṃ¹⁶: dānaṃ 10
nāma datvā n¹⁷ eva anutapitabbā¹⁸ ti.

Imaṃ pan¹⁹ assa thutim katvā tuṭṭho bahum²⁰ dha-
nam adāsi.

Satthā imaṃ desanaṃ²¹ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam sa-
modhānesi: (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphalo patiṭ- 15
ṭṭhaṃ) „Tadā rājamahesi purānadūtiyikā ahosi, rājā ukkaṇṭhitabhik-
khu, Āyura-paṇḍito Moggallāno, Pukkusa-paṇḍito Sāriputto, Senaka-
paṇḍito²² aham evā²³ ti. Dasaṇṇakajātakaṃ²⁴.”

7. Sattubhastajātaka.

Vibbhantacitto ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto 20
paṇḍāpāramim ārabha kathesi. Paccuppannavatthum²⁵ Ummagga-
jātake āvibhavissati.

Atīte Bārāṇasīyaṃ Janako nāma rājā rajjaṃ kāresi.
Tada Bodhisatto brāhmaṇakule nibbatti, Senakakumāro
ti 'ssa nāmaṃ karimsu. So vayappatto Takkaṣilāya²⁶ sabba- 25
sippāni uggaṇhitvā Bārāṇasim paccāgantvā rājānaṃ passi.
Rājā taṃ amaccaṭṭhāne ṭhapesi mahantaṃ c' assa yasaṃ

¹ Bā adds sā. ² Bā imaṃ. ³ Cks mayhaṃ. ⁴ Cks sne-. ⁵ Bā udaka-. ⁶ Bā sabba.

⁷ Bā vinivattetvā. ⁸ Bā ñeva cassa. ⁹ all three MSS. ni-. ¹⁰ Bā tathevataṃ.

¹¹ Bā -tappi-. ¹² Bā -u. ¹³ Bā dhamma-. ¹⁴ Bā adds pana. ¹⁵ Bā paṇṇa-

jātakaṃ saṭhaṃ, B/ dapaṇṇa-. ¹⁶ all three MSS. -u. ¹⁷ Bā -yaṃ.

anuppadāsi. So rañño atthañ ca dhammañ ca anusāsi. Ma-
dhurakatho dhammakathiko hutvā rājānaṃ pañcasu silesu pa-
tiṭṭhāpetvā dāne uposathakamme dasakusalakammāpathesū¹ 'ti
imāya kalyāṇapatipadāya patiṭṭhāpesi. Sakalaratṭhe² Bud-
5 dhānaṃ uppannakālo viya ahosi. Pakkhadivasesu rājā ca
uparājādayo ca sabbe sannipatitvā³ va⁴ dhammasabhaṃ saj-
jenti⁵. Mahāsatto sajjitadhammasabhāya sarabhapallamkamaj-
jhagato⁶ Buddhalīhāya⁷ dhammam deseti, Buddhānaṃ dham-
makathāsadisā c' assa⁸ kathā hoti. Ath' aññataro mahallaka-
10 brāhmaṇo dhanabhikkhaṃ caritvā kahāpaṇasahassaṃ labhitvā
ekasmiṃ brāhmaṇakule nikkhipitvā⁹ „puna bhikkhaṃ carissā-
mīti“ gato. Tassa gatakāle¹⁰ taṃ kulaṃ kahāpaṇe valaṇ-
jesi¹¹. So āgantvā kahāpaṇe āharāpesi. Brāhmaṇo kahāpaṇe
dātuṃ asakkonto attano dhītaraṃ tassā pādāparicārikaṃ katvā
15 adāsi. Brāhmaṇo taṃ gahetvā Bārāṇasito avidūre¹² brāhmaṇa-
gāme vāsaṃ kappesi. Ath' assa bhariyā daharatāya kāmesu
atittā aññena taruṇabrāhmaṇena saddhiṃ micchācāraṃ cari.
Soḷasa hi atappiyavattūni¹³ nāma, katamāni soḷasa: sāgaro
sabbasavantīhi na tappati, aggi upādānena na tappati, rājā
20 ratṭhena na tappati, bālo pāpehi na tappati, itthi methuna-
dhammena alamkārena vijāyānenā 'ti imehi tīhi na tappati,
brāhmaṇo mantehi na tappati, jhāyī viharasampattiyā na tap-
pati, sekho apacayena¹⁴ na tappati, appiccho dhūtaguṇena¹⁵
na tappati, āraddhaviṛiyo viriyārambhena na tappati, kathiko¹⁶
25 sākacchāya na tappati, visārado parisāya na tappati, saddho
saṃghupaṭṭhānena na tappati, dāyako pariccāgena na tappati,
paṇḍito dhammasāvanena na tappati, catasso parisā Tathāgata-
dassanena na tappanti¹⁷. Sāpi brāhmaṇī methunadhamme¹⁸

¹ Bḍ dasasuku-. ² Ck^s -ratṭho. ³ Bḍ -pātetvā. ⁴ Bḍ omits va. ⁵ Ck^s sajjanti.
⁶ Bḍ ratanapallāṇike varagato. ⁷ Bḍ adds viya. ⁸ Ck^s va, C^s ca. ⁹ Bḍ nikkha-
mitvā. ¹⁰ Bḍ kata-. ¹¹ Ck^s val-, Bḍ valāñcesi. ¹² Bḍ adds ekasmiṃ. ¹³ Bḍ
atappaniya-. ¹⁴ Bḍ appaccayena. ¹⁵ C^s dhu-, Bḍ dhutaṅgu-. ¹⁶ Bḍ dham-
maka-. ¹⁷ Bḍ -tīti. ¹⁸ Bḍ -ena.

atittā¹ taṃ brāhmaṇaṃ nīharitvā² vissatthā³ pāpakammaṃ kat-
 tukāmā⁴ hutvā ekadivasaṃ dummanā nipajjitvā „kiṃ bhotīti“
 vuttā „brāhmaṇa, ahaṃ tava gehe kammaṃ kātuṃ na sak-
 komi, dāsiṃ⁵ ānehi“⁶. „Bhoti, dhanam⁷ me n' atthi, kiṃ⁸
 datvā ānemīti“⁹. „Bhikkhaṃ caritvā dhanam pariyesitvā āne- 5
 hiti“¹⁰. „Tena hi bhoti pātheyyaṃ me sajjeḥīti“¹¹. Sā tassa
 baddhasattuabaddhasattūnaṃ¹² cammapasibbakaṃ pūretvā adāsi.
 Brāhmaṇo gāmanigamarājadhānīsu caranto sattakahāpanasatāni
 labbitvā „alaṃ me ettakaṃ dhanam dāsīdāsamulāyā“¹³ 'ti ni-
 vattitvā attano gāmaṃ āgacchanto ekasmiṃ udakaphāsukaṭ- 10
 ṭhāne pasibbakaṃ muñcitvā sattum khāditvā pasibbakamukhaṃ
 abandhitvā va pāṇīyaṃ pivituṃ otiṇṇo. Ath' ekasmiṃ ruk-
 khasusire eko kaṇhasappo sattugandhaṃ ghāyitvā pasibbakaṃ
 pavisitvā bhogaṃ¹⁴ ābhūñjitvā sattum khādanto nipajji. Brāh-
 maṇo āgantvā¹⁵ abbhantaram anoloketvā pasibbakaṃ bandhitvā 15
 aṃse katvā pāyāsi. Atha naṃ antarāmagge ekasmiṃ rukkhe
 nibbattadevatā khandhavivare¹⁶ ṭhatvā „brāhmaṇa, sace antarā-
 magge vasissasi¹⁷ sayam marissasi, sace ajja gharaṃ gamissasi
 bhariyā te marissatīti¹⁸“ vatvā antaradhāyi. So olokeno de-
 vataṃ adisvā bhīto maraṇabhayatajjito rodanto paridevanto 20
 Bārāṇasinagaradvāraṃ sampāpuṇi. Tadā ca pana¹⁹ pannara-
 suposatho hoti, alaṃkatadhammāsane nisīditvā Bodhisattassa
 dhammakathādivaso²⁰, mahājano gandhapupphādihattho vagga-
 vago hutvā dhammakathaṃ sotuṃ gacchati. Brāhmaṇo disvā
 „kahaṃ gacchathā²¹“²² 'ti pucchitvā „brāhmaṇa, ajja Senaka- 25
 paṇḍito madhurena sarena Buddhalīlāya dhammaṃ deseti,
 tvaṃ na jānāsīti²³“ vutte²⁴ cintesi: „paṇḍito kira dhamma-
 kathiko ahaṃ c' amhi maraṇabhayatajjito, paṇḍitāpi²⁵ kho pana

¹ Bā anatittā. ² Bā nisattha. ³ Bā kātu-. ⁴ Bā dāsi dāsaṃ. ⁵ Cks -nam. ⁶ Bā ki, Cks kiñci. ⁷ Bā adds āha. ⁸ Bā -satthunañca. ⁹ Bā -ge. ¹⁰ Bā adds pasib-
 bakassa. ¹¹ Bā -vittape. ¹² Ck vissasi, Bā visissasi. ¹³ Cks -sīti. ¹⁴ Bā
 omits pana. ¹⁵ Bā -se. ¹⁶ Bā nānagan-. ¹⁷ Cks gacchā. ¹⁸ Bā ki tvaṃ pi
 na jānā ti. ¹⁹ Cā vutta corr. first to vutte and afterwards to vutto, Bā adds
 so. ²⁰ Bā omits pi.

mahantam pi sokaṃ haritum sakkonti, mayāpi tattha gantvā dhammaṃ sotum vaṭṭatīti¹ so tehi saddhiṃ tattha gantvā Mahāsattaṃ parivāretvā nisinnāya sarājikāya parisāya pariyante sattupāsibbakena khandhagatena dhammāsanaṭṭo avidūre
 5 maraṇabhayaḥhito² aṭṭhāsi. Mahāsatto Ākāsagaṇṇaṃ otārento viya amatavassaṃ vassanto viya³ dhammaṃ desesi. Mahājano saṅjātasomanasso sādhuḥkāraṃ datvā dhammaṃ assosi. Paṇḍita ca nāma disācakkhukā honti⁴. Tasmim khane Mahāsatto pa-sannapañcappasādāni⁵ akkhīni ummiletvā samantato parisā
 10 olovento taṃ brāhmaṇaṃ disvā cintesi: „ayaṃ⁶ ettikā parisā somanassajātā sādhuḥkāraṃ datvā dhammaṃ suṇāti, ayaṃ paṇḍit eko brāhmaṇo domanassappatto rodati, etassa⁷ abbhantare⁸ assu-jananasamatthena sokena bhavitabbaṃ, taṃ assa āmbilena paharivā tambamalaṃ⁹ viya padumapālāsato udabindu¹⁰ viya
 15 vinivaṭṭetvā etth¹¹ eva naṃ nissokaṃ tuṭṭhamānasaṃ katvā dhammaṃ desessāmīti¹² so taṃ āmantetvā „brāhmaṇa, Senakapaṇḍito nāmāhaṃ, idāṃ¹³ eva taṃ nissokaṃ karissāmi, vissattho kathe-hīti¹⁴ tena saddhiṃ sallapanto paṭhamāṃ gāthaṃ āha:

1. Vibbhantacitto kupitindriyo si,
 20 nettehi te vāriṇā savanti,
 kin te naṭṭhaṃ kiṃ pana patthayāno
 idhāgamā brahme tad imgha¹⁵ brūhīti. 46.

Tattha kupitindriyo sīti cakkhundriyam eva sandhāya ghaṭṭitindriyo¹⁶ sīti āha, vāriṇā ti assubindūni, imghā¹⁷ ti codanatthe nipāto, taṃ hi Ma-
 25 hāsatto codento evamāha: brāhmaṇa, satta nāma dvīhi kārāṇehi socanti pari-devanti sattasaṃkhāresu kismicid¹⁸ eva piyajāṭike naṭṭhe vā kiñcid eva piya-jāṭikaṃ patthetvā alabbhāntā vā, tattha kiṃ te naṭṭhaṃ kiṃ vā pana pattha-yanto tvaṃ idhāgato¹⁹, idāṃ me khippaṃ brūhīti.

¹ Ck² -bhayatajjito. ² B² omits a. v. v. ³ Ck² hontīti. ⁴ B² sampanna pañcappasāpadāni. ⁵ B² omits ayaṃ. ⁶ B² etassa a-. ⁷ B² tampassa ampilena pahāretvā tampalaṃ viya padumala. ⁸ B² udakabindūni. ⁹ Ck² brahmena di-ghaṇ, C² brāhmaṇa dīgaṇ corr. to -dīngha. ¹⁰ B² kupittin-. ¹¹ B² kismiñ-cid. ¹² B² idha ā-.

Ath' assa attano sokakāraṇaṃ kathento brāhmaṇo dutti-
yaṃ gātham āha:

2. Miyetha bhariyā¹ vajato mam' ajja,
agacchato maraṇaṃ āha² yakkho,
etena dukkhena pavedhito 'smi,
akkhāhi me Senaka etam atthan ti. 47. 5

Tattha³ vajato ti gehaṃ gacchantassa, agacchato ti agacchantassa,
yakkho ti antarāmagge ekā rukkhadevatā, evaṃ āhā 'ti vadati, sā kira devatā
pasibbake te⁴ brāhmaṇa kaṇhasappo ti anācikkhantī Bodhisattassa nāṇanu-
bhāvappakāsanatthaṃ nācikkhi, etena dukkhena⁵ 'ti gacchato bhariyāya ma- 10
raṇadukkhena⁶ agacchato attano maraṇadukkhena⁷, ten' asmi pavedhito
ghaṭṭito kampito, etamatthan ti etaṃ kāraṇaṃ, yena me kāraṇena gacchato
bhariyāya maraṇaṃ agacchato attano maraṇaṃ hoti⁸ etaṃ me kāraṇaṃ ācik-
khāhīti attho.

Mahāsatto brāhmaṇassa vacanaṃ sutvā samuddamatthake 15
jālaṃ khipanto viya nāṇajālaṃ pattharivā „imesaṃ sattānaṃ
bahūni maraṇakāraṇāni: samudde nimuggāpi maranti, tattha
vālamacchehi gahitāpi, Gaṅgāya patitāpi⁹ sumsumārehi gahitāpi,
rukkhato patitāpi kaṇṭakena viddhāpi, nānappakārehi āvudhehi
pāhaṭṭāpi, visaṃ khāditvāpi ubbandhitvāpi¹⁰ papāte patitvāpi¹¹ 20
atisitādihi¹² vā nānappakārehi vā rogehi upaddutvāpi maranti
yeva, evaṃ bahūsu maraṇakāraṇesu katarena nu kho kāraṇena
ajj' esa¹³ brāhmaṇo antarāmagge vasanto sayāṃ marissati ge-
haṃ assa vajato bhariyā marissatīti¹⁴ cintesi, cinto eva ca¹⁵
brāhmaṇassa khandhe pasibbakaṃ disvā „imasmiṃ pasibbake 25
ekena sappena pavitṭhena bhavitabbaṃ, pavisanto ca pana so¹⁶
imasmiṃ brāhmaṇe pātarāsasamaye sattum khāditvā pasibbaka-
mukhaṃ abandhitvā va¹⁷ pāṇiyaṃ pātuṃ gate sattugandhena¹⁸
pavitṭho bhavissati, brāhmaṇo pi pāṇiyaṃ pivitvā āgato sap-
passa pavitṭhabhāvaṃ ajānitvā va pasibbakaṃ bandhitvā ādāya 30

¹ Ck -yaṃ, Bđ -yāya. ² Cks āhu. ³ Ck etattha, C^o etamattha. ⁴ Bđ vata. ⁵
Bđ maraṇaṃ. ⁶ Bđ maraṇaṃ hoti. ⁷ tenasmi - - - hoti wanting in Bđ. ⁸ Bđ
adds tattha. ⁹ Ck -di-. ¹⁰ Bđ -tāpi. ¹¹ Bđ asitādihi. ¹² Bđ ajjeva. ¹³ Bđ
omits ca. ¹⁴ Bđ paneso. ¹⁵ Bđ omits va. ¹⁶ Bđ adds sappo.

pakkanto bhavissati, sv-āyaṃ antarāmagge vasanto sāyaṃ¹
 vasanaṭṭhāne 'sattum khādissāmīti' pasibbakam muñcitvā hat-
 tham pavesessati, atha naṃ sappo hatthe ḍasitvā jīvitakkha-
 yaṃ pāpessati², idam assa antarāmagge vasantassa maraṇa-
 5 kāraṇaṃ, sace pana gehaṃ gaccheyya pasibbako bhariyāya
 hatthagato bhavissati, sā 'antobhaṇḍam olokessāmīti' pasibba-
 kam muñcitvā hattham pavesessati, atha naṃ sappo ḍasitvā
 jīvitakkhayaṃ pāpessati, idam assa ajja gehaṃ gatassa³ bhari-
 yāya maraṇakāraṇaṃ⁴ ti upāyakosallaṇṇaṇe⁵ eva aññāsi. Ath'
 10 assa etad ahoṣi: „iminā sappena⁶ kaṇhasappena sūrena nib-
 bhayena bhavitabbaṃ, ayaṃ hi⁷ brāhmaṇassa mahāphāsukaṃ
 paharante pi⁸ pasibbake attano calanaṃ vā phandanaṃ⁹ vā na
 dasseti, evarūpāya parisāya majjhe pi attano⁶ atthibhāvaṃ na
 dasseti, tasmā iminā kaṇhasappena sūrena nibbhayena bhavi-
 15 tabbaṃ⁶ ti idam pi so upāyakosallaṇṇaṇe⁵ eva⁹ dibbacakkhunā
 passanto viya aññāsi. Evaṃ sarājikāya parisāya majjhe sap-
 paṃ pasibbakam pavisaṇṇaṃ disvā ṭhitapuriso viya Mahāsatto
 upāyakosallaṇṇaṇe⁵ eva paricchinditvā¹⁰ brāhmaṇassa paṇhaṃ
 kathento tatiyaṃ gātham āha:

20 a. Bahūni ṭhānāni vicintayitvā
 yam ettha vakkhāmi tad eva saccaṃ,
 maññāmi te brāhmaṇa sattubhastam¹¹
 ajānato kaṇhasappo pavitṭho ti. 48.

Tattha bahūni ṭhānāni bahūni kāraṇāni, vicintayitvā ti paṭivij-
 25 jhitvā ciutavasena pavattaṭṭhānaṃ viya¹² hutvā, yamettha vakkhāmi yaṃ
 te ahaṃ etesu kāraṇesu ekaṃ kāraṇaṃ vakkhāmi, tadeva saccaṃ ti tad ev'
 attamaṃ¹³ dibbacakkhunā disvā kathitasadisaṃ bhavissatīti dīpeti, maññāmi
 sallakkhemi, sattubhastam¹¹ ti sattupasibbakam, ajānato ti ajānantassa¹³ eva
 eko kaṇhasappo pavitṭho ti maññāmi.

¹ Bā sayam. ² Bā pāpūssati. ³ Bā gabbhassa. ⁴ Bā omits sappena. ⁵ Bā omits hi. ⁶ Bā hi. ⁷ Bā bandhanaṃ. ⁸ Bā adds ca. ⁹ Bā -sallaṇṇa nāṇeva.
¹⁰ Bā -cchitvā corr. to -cchinditvā. ¹¹ C^k -bhattam corr. to -bhastam, C^k Bā -bhattam, B^f sattuhastam. ¹² Bā -vasena sabbaṃ paṭivijjhitvā āvi. ¹³ Bā ta-
 deva katham.

Evañ ca pana vatvā „atthi te brāhmaṇa etasmim pasib-
bake sattū“ 'ti pucchi. „Atthi paṇḍitā“ 'ti. „Ajja pātārā-
savelāya sattum khādīti“¹. „Āma paṇḍitā“ 'ti., Kattha nisi-
ditvā“ 'ti. „Arañhe rukkhamaḥasmin“ 'ti'. „Sattum khādītvā
pāṇiyam pātum gacchanto pasibbakamukham bandhi na ban- 3
dhīti“². „Na bandhim³ paṇḍitā“ 'ti. „Pāṇiyam pivītvā āgato
pasibbakam oloketvā bandhīti“⁴. „Anoloketvā bandhim⁵ paṇ-
ḍitā“ 'ti. „Brāhmaṇa tava pāṇiyam pātum gatakāle ajānan-
tass' eva te sattugandhena pasibbakam sappo pavīttho ti mañ- 10
ñāmi, etam etth' attham⁷, tasmā pasibbakam otāretvā parisa-
majjhe ṭhapetvā mukham⁸ mocetvā paṭikkamma ṭhito ekaṃ
daṇḍam⁹ gahetvā pasibbakam tāva pahara, tato patthatapha-
nam¹⁰ susū ti katvā nikkhamantaṃ kaṇhasappam disvā nik-
kamkho bhavissasīti“¹¹ catuttham gātham āha:

1. Ādāya daṇḍam parisumbha¹² bhastam¹³, 15
pass' elamūgam uragam dijjivham,
chind' ajja kamkham vicikicchitāni,
bhujāṅgamam passa, pamuṇca bhastan¹⁴ ti. 49.

Tattha parisumbhā¹⁵ 'ti pahara, passelamūgam ti elapaggharantena
mukhena elamūgam¹⁶ pasibbakato nikkhamantaṃ dijjivham uragam passa, chin- 20
dajja kamkham vicikicchitānīti atthi nu kho me pasibbake sappo udāhu
n' atthīti kamkham eva punappana uppajjamānāni vicikicchitāni ca ajja chinda,
mayham saddaha, avitatham hi me veyyākaraṇam, idān' eva nikkhamantaṃ
bhujāṅgamam passa, pamuṇca bhastan¹⁷ ti.

Brāhmaṇo Mahāsattassa katham sutvā samviggo bhayap- 25
patto tathā akāsi. Sappo pi bhoge¹⁷ daṇḍena pahaṭe¹⁸ pa-
sibbakamukhā nikkhamitvā mahājanaṃ olovento aṭṭhāsi.

¹ B^d -dasīti. ² B^d -smim paṇḍitā ti. ³ C^k bandhīti na - -, C^s omits bandhi
na, B^d -mukham kim bandhasi na bandhasi brahmaṇā ti. ⁴ B^d -dhāmi. ⁵ B^d
-dhasīti. ⁶ B^d -dhāmi. ⁷ B^d etthamettha katham. ⁸ B^d pasibbakamu-. ⁹ B^d
-jakam. ¹⁰ C^s -ṣampha-, B^d matthatapapam. ¹¹ all three MSS. -ṭīti. ¹² C^k
-sumha, C^s B^d -sumbha? B/ -sambha-. ¹³ C^s bhastam corr. to bhastam, B^d
bhassam, B/ attam. ¹⁴ B^d bhassan, B/ bhastam. ¹⁵ C^k -sumhā, C^s -sumha corr.
to -sumbha. ¹⁶ C^k elamukham. ¹⁷ B^d satthubhatte. ¹⁸ B^d haṭe, C^k pahaṭo.

Tam attham pakāsento Satthā pañcamam gātham āha :

5. Samviggarrūpo parisāya majje
so brāhmaṇo sattubhastam¹ pamuñci,
atha nikkhami urago uggatejo

5 āsiviso sappo phaṇam karitvā ti. 50.

Sappassa phaṇam katvā nikkhamanakāle Mahāsattassa sabbaññu-Buddhassēva vyākaraṇam ahoṣi². Mahājano celukkhepasahassāni pavattesi, aṅgulipoṭhasahassāni³ paribbhamimsu, ghanameghavassam⁴ viya sattaratanavassam vassi, sādhukārasatasahassāni⁵ pavattimsu,
10 mahāpaṭhavibhijjanasaddo⁶ viya ahoṣi. Idam pana Buddhalīhāya evarūpassa pañhassa⁷ kathanam nāma n' eva jātiyā balaṃ⁸ na gottakulapadesayasadhanānam⁹ balaṃ, kassa pan' etaṃ balan ti, paññāya¹⁰, paññavā hi puriso vipassanam vaḍḍhetvā ariyamaggadvāram vivaritvā amatamahānibbānam pavisati, sāvakaṇāpāramim pi paccekabodhim pi
15 sammāsambodhim pi paṭivijjhati, amatamahānibbānasampāpakesu hi dhammesu paññā va seṭṭhā, avasesā tassā¹¹ parivārā¹² honti, ten' etaṃ¹³ vuttam :

Paññā hi seṭṭhā kusalā vadanti

nakkhattarājā-r-iva tārakānam,

20 sīlam siriṇ cāpi sataṇ ca dhammam¹⁴

anvāyikā paññavato bhavantīti¹⁵.

Evam kathite ca pana Mahāsattena pañhe eko ahigunḍiko sappassa mukhabandhanam¹⁶ katvā sappam gahetvā araṇṇe vissajjesi. Brāhmaṇo rājānam upasamkamitvā jayāpetvā añja-

25 līm paggayha rañño thutim karonto upaḍḍham gātham āha :

6. Suladdhalābhā¹⁷ Janakassa rañño

yo passatī Senakam sādhuṇaṇ ti. 51.

Tass attho: sādhuṇaṇ ti uttamapaññam Senaka-panḍitam, akkhini ummiletvā icchiticchitakkhaṇe viya¹⁸ cakkhūhi passitum labhati, tassa rañño
30 Janakassa ete¹⁹ icchiticchitakkhaṇe dassanālābhā suladdhalābhā vata etena, laddhesu²⁰ sabbalābhesu ete va lābhā suladdhā nāmā²¹ ti.

¹ B^d satthubhattvān. ² B^d -siti. ³ B^d -potanasa-. ⁴ B^d adds vasanto. ⁵ B^d omits sata. ⁶ B^d bhijjamāna-. ⁷ C^e B^d paññassa. ⁸ B^d phalaṃ. ⁹ B^d -desānam. ¹⁰ B^d adds balaṃ. ¹¹ C^e tassā. ¹² B^d adds ca. ¹³ C^e tatenetaṃ, C^e tato netam. ¹⁴ B^d dhammo. ¹⁵ C^e vabha- corr. to bha-, B^d pabha-. ¹⁶ B^d -bandhanam. ¹⁷ B^d -bho. ¹⁸ C^e piya. ¹⁹ B^d omits ete. ²⁰ B^d laddhena.

Raṇṇo¹ thutiṃ katvā pana pasibbakato sattakahāpaṇa-
satāni gahetvā Mahāsattassa thutiṃ katvā tuṭṭhidāyaṃ dātu-
kāmo diyaḍḍhagātham āha :

Vivattacchaddā² nu si sabbadassī,
nāṇaṃ³ nu te brāhmaṇa bhimsarūpaṃ,
7. imāni me sattasatāni atthi,
gaṇhāhi sabbāni dadāmi tuyhaṃ.
Tayā hi me jīvitam ajja laddham,
atho pi bhariyāya-m-akāsi sotthin ti. 52.

Tattha vivattacchaddā nu⁴ si sabbadassīti kim nu kho tvaṃ sab-
besu dhammākāresu vivattacchadano vivaṇaneyyadhammo⁵ sabbaññū Buddho ti
thutivasena pucchati, nāṇaṃ⁶ nu te brāhmaṇa bhimsarūpan ti udāhu
asabbaññussāpi sace⁶ tava nāṇaṃ⁷ bhimsarūpaṃ sabbaññutañāṇaṃ viya balavaṇ
ti, tayā hi me ti tayā hi dinnattā ajja mayā jīvitam laddham, atho pi bha-
riyāyamakāsi sotthin ti atho pi me bhariyāya tvaṃ eva sotthim akāsi; iti
so vatvā sace⁸ pi satasahassaṃ bhavēyya dadeyyam evāhaṃ ettakam eva dhanam
imāni⁹ sattasatāni gaṇhā¹⁰ ti punappuna Bodhisattaṃ yāci.

Taṃ sutvā Bodhisatto atṭhamam¹⁰ gātham āha :

e. Na paṇḍitā vedanam¹⁰ ādiyanti
citrāhi gāthāhi¹¹ subhāsītāhi,
ito pi te brahme¹² dadantu vittam,
ādāya tvaṃ¹³ gaccha sakam niketan ti. 53.

Tattha vedanam¹⁴ ti vetanam¹⁵, ayam eva vā pāṭho, ito pi te brahme
ti brāhmaṇa mama pādamūlato pi tuyhaṃ dhanam dadantu, ādāya tvaṃ
gacchā¹⁶ ti ito aññāni tiṇi satāni gahetvā sahasasabbaṇḍikam ādāya sakanive-
sanam gaccha.

Evaṃ ca pana vatvā Mahasatto brāhmaṇassa sahasaṃ
pūrāpento kahāpaṇe¹⁷ dāpetvā „brāhmaṇa kena tvaṃ dhana-
bhikkhāya pesito“ ti pucchi. „Bhariyāya¹⁸ paṇḍitā“ ti.

¹ Bḍ brahmaṇo pi raṇṇo. ² Bḍ vivattacchaddā, Bf vivattacchaddā. ³ Cks -ṇan. ⁴
Bḍ vivattacchaddānucehadānu. ⁵ Bḍ vivattacchaddāvivaṇaneyya-. ⁶ Bḍ sato. ⁷ Bḍ
adds ativiya. ⁸ Bḍ adds me. ⁹ Bḍ chaṭham. ¹⁰ Cks Bf veta-, Bḍ veda-
corr. to veta-. ¹¹ Bḍ kathāhi. ¹² Bḍ brahma. ¹³ Cks Bf tam. ¹⁴ Ck vetan, C^o venan
corr. to vetan, Bḍ devadanam corr. to vetanam. ¹⁵ Cks veta-, Bḍ vettanam. ¹⁶
Cks gacchatī. ¹⁷ Bḍ -nena. ¹⁸ Bḍ adds meva.

„Bhariyā te mahallikā daharā“ ti. „Daharā paṇḍitā“ 'ti.
 „Tena hi sā aññena saddhiṃ anācāraṃ karonti 'nibbhayā hutvā
 karissāmīti' taṃ pesesi, sace ime kahāpaṇe gharaṃ nessasi sā
 te dukkhena laddhakahāpaṇe attano jārassa dassati, tasmā
 5 tvaṃ ujukam eva gehaṃ agantvā' bahigāme rukkhamaṇe vā
 katthaci' vā kahāpaṇe ṭhapetvā paviseyyāsīti“ vatvā taṃ uyyo-
 jesi. So gāmasamīpaṃ gantvā ekasmiṃ rukkhamaṇe kahā-
 paṇe ṭhapetvā sāyaṃ gehaṃ agamāsi. Bhariyā pi 'ssa tasmim
 khaṇe jārena saddhiṃ nisinnā hoti'. Brāhmaṇo dvāre ṭhatvā
 10 „bhotīti“ āha. Sā tassa saddaṃ sallakkhetvā dīpaṃ nibbā-
 petvā dvāraṃ vivaritvā brāhmaṇe antopaviṭṭhe itaraṃ nīha-
 ritvā dvāramaṇe ṭhapetvā gehaṃ pavisitvā pasibbake kiñci
 adisvā „brāhmaṇa kin te bhikkhaṃ caritvā laddhaṃ“ ti puc-
 chi. „Sahassaṃ me laddhaṃ“ ti. „Khaṃ pana taṃ“ ti.
 15 „Asukatṭhāne nāma ṭhapitaṃ, pāto va āharissāma, mā cinta-
 yīti“. Sā gantvā jārassa ācikkhi. So nikkhamitvā 'attano'
 ṭhapitaṃ viya gaṇhi. Brāhmaṇo punadivase gantvā kahāpaṇe
 apassanto Bodhisattassa santikaṃ gantvā „kiṃ brāhmaṇā“ 'ti
 vutte „kahāpaṇe na passāmi paṇḍitā“ ti āha. „Bhariyā pana
 20 te⁶ ācikkhitā“ ti. „Āma paṇḍitā“ 'ti'. Tāya⁷ jārassa ācik-
 khitabhāvaṃ ūtvā „atthi pana te brāhmaṇa bhariyākulū-
 pakabrāhmaṇo“ ti pucchi. „Atthi paṇḍitā“ 'ti. „Tuyhaṃ pi
 atthīti“. „Āma paṇḍitā“ 'ti. Ath' assa Mahāsatto satta-
 naṃ divasānaṃ paribbayaṃ dāpetvā „gaccha, paṭhamaṃ di-
 25 vasam tvaṃ satta bhariyā te sattā ti cuddasa brāhmaṇe ni-
 mantetvā bhojetha, punadivasato paṭṭhāya ekekaṃ hāpetvā
 sattame divase tvaṃ¹¹ ekaṃ bhariyā¹⁰ te ekaṃ ti dve brāh-
 maṇe nimantetvā bhariyāya te sattadivase¹² nimantitabrāhma-
 ṇassa¹³ nibaddhaṃ¹⁴ āgamanabhāvaṃ ūtvā mayhaṃ āroce-

¹ C^k B^d ā-, C^s ā- corr. to a-. ² B^d yattha ka-. ³ B^d ahoṣi. ⁴ laddhaṃ ti pucchi - - - nikkhamitvā wanting in B^d. ⁵ C^k -nā, C^s -nā corr. to -no. ⁶ B^d bhariyāya te. ⁷ C^k adds tāya jārassa ācikkhitā ti āma paṇḍitā ti. ⁸ B^d mahā-satto tāya. ⁹ B^d bhariyāyaku-. ¹⁰ B^d -yāya. ¹¹ B^d tava. ¹² B^d -sa. ¹³ all three MSS. -taṃbrā-. ¹⁴ B^d nibbajjanam.

hiti“ āha. Brāhmaṇo tathā katvā „sallakkhito me paṇḍita nibaddham¹ bhuñjanakabrāhmaṇo“ ti Mahāsattassārocesi². Bodhisatto tena saddhim purise pesetvā taṁ brāhmaṇaṁ ānāpetvā³ „asukarukkhamaḷato te imassa brāhmaṇassa santakaṁ kahāpaṇasahassaṁ gahitaṁ“ ti pucchi. „Na gaṇhāmi paṇḍitā“ 5
'ti. „Tvaṁ mama Senakapaṇḍitabhāvaṁ na jānāsi, āharāpessāmi taṁ kahāpaṇaṁ“ ti. So bhūto „gahitā“ me“ ti sampaṭicchhi. „Kin te katā“ ti. „Tath' eva paṇḍita ṭhapitā“ ti. Bodhisatto brāhmaṇaṁ pucchi: „brāhmaṇa, kin te sā yeva bhariyā hotu udāhu aññaṁ gaṇhissasīti“. „Sā yeva me 10
hotu paṇḍitā“ 'ti. Bodhisatto manusse pesetvā brāhmaṇa-kahāpaṇe⁴ ca brāhmaṇiṇi ca ānāpetvā⁵ corabrāhmaṇassa hatthato kahāpaṇe brāhmaṇassa dāpetvā itarassa rājāṇaṁ kāretvā⁶ nagarā niharāpetvā brāhmaṇiyāpi āṇaṁ kāretvā⁷ brāhmaṇassa mahantaṁ yasaṁ datvā attano yeva santike vasāpesi. 15

Satthā imaṁ desanaṁ⁸ āharitvā saccāni pakāsetva jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne bahū¹⁰ sotāpattiphalādini sacchikarimsu) „Tadā brāhmaṇo Ānando ahosi, devatā¹¹ Sāriputto, parisā Buddhaparisā, Senaka-paṇḍito¹² ahaṁ eva ahosiṁ¹³“ ti. Sattubhastajātakaṁ¹⁴. 20

8. Aṭṭhisenajātaka.

Ye me¹⁵ ahaṁ na jānāmīti. Idam Satthā Ālavim¹⁶ nisāya Aggāḷave cetiye viharanto kuṭikārasikkhāpadaṁ ārabha kathesi. Paccuppannavatthum heṭṭhā Maṇikaṇṭhajātake kathitam eva. Satthā pana te bhikkhū āmantetvā „bhikkhave pubbe“ 25

¹ Bā nibandha. ² Bā -ttassa ā-. ³ Ck ānā-, Bā āharāpetvā. ⁴ all three MSS. -to.

⁵ Bā ṭhapitā. ⁶ Bā brahmaṇassa-. ⁷ Bā -rāpetvā. ⁸ Bā nagaraṁ bheriūcāpetvā brahmaṇiyāpi rājāṇaṇaṁ kāretvā. ⁹ Bā dhammade-. ¹⁰ all three MSS. -u.

¹¹ Bā rukkhade-. ¹² Bā adds pana. ¹³ Bā evā, omitting ahosiṁ. ¹⁴ Cks -bhatta-, Bā -bhatajjātakaṁ sattamaṁ, Bā -bhastakajā-. ¹⁵ Cks ve. ¹⁶ Cks -viyaṁ. ¹⁷ Bā omits pubbe.

anuppanne Buddhē bahirapabbajjāya pabbajitā rājūhi parivāritāpi¹
'yācanā nāma paresam appiyā amanāpā' ti na yācimsu" 'ti vatvā
atītaṃ āhari:

- Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente
5 Bodhisatto ekasmiṃ nigame brāhmaṇakule nibbatti, Aṭṭhisenakumāro' ti 'ssa nāmaṃ karimsu. So vayappatto Tak-
kasilāya² sabbasippāni uggaṇhitvā aparabhāge kāmesu ādīna-
vaṃ disvā³ isipabbajjaṃ pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo
ca nibbattetvā Himavantapadesa ciraṃ vasitvā loṇambilase-
10 vanatthāya manussapathaṃ otaritvā⁴ Bārāṇasiṃ patvā uyyāne⁵
vasitvā punadvase bhikkhāya caranto rājaṅgaṇaṃ agamāsi.
Rājā tassācāravihāre pasīditvā taṃ pakkosāpetvā⁶ pāsādatale
pallaṃke nisīdāpetvā subhojanaṃ bhojetvā bhojanāvasāne anu-
modanaṃ sutvā pasanno paṭiññāṃ gahetvā Mahāsattaṃ rā-
15 juyāne vāsesi⁷ divasassa⁸ ca¹⁰ dve tayo vāre upatṭhānaṃ
agamāsi. So ekadivasāṃ dhammakathāya¹¹ pasanno „rajjaṃ
ādiṃ katvā yena vo¹² attho taṃ vadeyyātha“ 'ti pavāresi.
Bodhisatto „idaṃ nāma me dehīti“ na vadati. Aññe yācakā
„idaṃ dehīti“ icchiticchitaṃ yācanti, rājā asajjaṃāno deti
20 yeva. So ekadivasāṃ cintesi: „aññe yācanakavanibbaka¹³
'idaṃ c' idaṃ c' ambhakaṃ¹⁴ dehīti' maṃ yācanti, ayyo pana
Aṭṭhiseno pavāritakālato paṭṭhāya na kiñci yācati, paññavā
kho pan' esa upāyakusalo, pucchissāmi na“ ti so ekadi-
25 vasāṃ bhuttaṭātarāso gantvā¹⁵ ekamantaṃ nisinno aññesaṃ¹⁶
yācanakāraṇaṃ tassa cāyācanakāraṇaṃ¹⁷ pucchanto paṭhamāṃ
gāthā āha:

1. Ye 'me¹⁸ ahaṃ na jānāmi Aṭṭhisena vanibbake

te maṃ saṃgamma yācanti, kasmā¹⁹ maṃ tvaṃ na yāca-
siti. 54.

¹ Bḍ pavā-. ² Bḍ -nakaku-. ³ Bḍ -yaṃ. ⁴ Bḍ adds gharāvāsato nikkhamitvā.

⁵ Bḍ adds anupubbena. ⁶ Bḍ rājuyāne. ⁷ Bḍ nimantāpetvā. ⁸ Bḍ vāsāpesi.

⁹ Bḍ divase. ¹⁰ C^o va. ¹¹ Bḍ dhammi-. ¹² Bḍ te. ¹³ Bḍ yācakā vanibbaka.

¹⁴ Bḍ ca am-. ¹⁵ Bḍ adds vanditvā. ¹⁶ Bḍ adds yācakānaṃ. ¹⁷ Bḍ ca ayyāc-

¹⁸ C^o ve. ¹⁹ C^o kasmī, C^o kasmī corr. to kasmā.

Tattha vanibbake ti yācanake, saṃgammā 'ti samāgantvā, idaṃ vuttaṃ hoti: ayya Aṭṭhisena ye 'me vanibbake ahaṃ nāmagottajātikulapadesena ime nāma ete ti pi na jānāmi ete maṃ samāgantvā icchitiecchitaṃ yācanti tvaṃ pana kasmā maṃ kiñci na yācasīti.

Taṃ sutvā Bodhisatto dutiyaṃ gātham āha:

5

2. Yācako appiyo hoti, yācaṃ adadam appiyo,
tasmāhaṃ taṃ na yācāmi, mā me viddesaṇā¹ ahū ti. 55.

Tattha yācako appiyo² hotīti yo hi mahārāja puggalo idaṃ me de-
hiti yācako³ so mātāpitunnam pi mittāmaccaḍḍinam pi appiyo hoti amanāpo,
tassa appiabbhāvo Maṇikaṇṭhajātakena dīpetabbo, yācaṃ ti yācitaṃ bhaṇḍaṃ⁴, 10
adadan ti adadamāno, idaṃ vuttaṃ hoti: yo pi yācitaṃ⁵ na deti so mātā-
pitaro ādīm katvā adadamāno puggalo yācakassa⁶ appiyo hoti, tasmā ti yasmā
yācako pi dāyakassa yācitaṃ bhaṇḍaṃ adadanto pi yācakassa appiyo hoti tasmā
ahaṃ taṃ na yācāmi, mā me viddesaṇā⁷ ti sace hi⁸ ahaṃ yāceyyam eva⁹
tava viddeso¹⁰ bhaveyya, sā me tava¹¹ santikā uppannā viddesaṇā, sace pana 15
tvaṃ na dadeyyāsi¹² mama viddeso¹³ bhaveyyāsi, sā¹⁴ vā¹⁵ mama taya viddes-
saṇā, evaṃ sabbathāpi mā me viddesaṇā¹⁶ ahū ti, mā no ubhinnam pi mettā¹⁷
bhijjīti¹⁸, etam atthaṃ sampassanto ahaṃ taṃ na¹⁹ yācāmi.

Ath' assa vacanaṃ sutvā rājā tisso gāthā abhāsi:

- a. Yo ca yācanajīvāno²⁰ kāle yācaṃ²¹ na yācati 20
paraṃ ca puññā dhamseti attanāpi na jīvati. 56.
4. Yo ca yācanajīvāno²⁰ kāle yācāni²² yācati
paraṃ ca puññaṃ labbheti attanāpi ca jīvati. 57.
5. Na ve dissanti²³ sappaññā disvā yācakamaḡate,
brahmacāri piyo me si, vara tvaṃ²⁴ bhaññaṃ²⁵ icchasīti. 58. 25

Tattha yācanajīvāno²⁶ ti yācanajīvino²⁷, ayam eva vā pāṭho, idaṃ
vuttaṃ hoti: Ayya Aṭṭhisena yo yācanena jivamāno dhammiko samaṇo vā brāh-
maṇo vā yācitabbassa yuttakāle²⁸ yācaṃ²⁹ na yācati³⁰ so paraṃ ca dāyakaṃ
puñña³¹ dhamseti³² parihāpeti attanāpi ca sukhaṃ na jīvātīti, puññaṃ lab-

¹ Bḍ vinde-. ² Cks mappiyo. ³ Cks vāca-. ⁴ Cks yācitabbaṃ. ⁵ Bḍ yo pi yācati taṃ, C^s yācittaṃ corr. to yācitaṃ. ⁶ Cks yācanakassa. ⁷ Bḍ vandissaṇā āhu. ⁸ Bḍ omits hi. ⁹ Bḍ -yyaṃ me. ¹⁰ Bḍ vide-. ¹¹ Bḍ tassa. ¹² Cks dede-. ¹³ Bḍ adds pi. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bḍ omits vā. ¹⁶ Cks omits evaṃ sabbathāpi mā me viddesaṇā. ¹⁷ Bḍ -i. ¹⁸ Cks bhijjatīti. ¹⁹ Bḍ adds kañci. ²⁰ Cks Bf yo ce - -, Bḍ -jivino. ²¹ Ck Bḍ yāca, C^s yāca corr. to yācaṃ. ²² Bḍf yācanāṃ. ²³ Bf dussanti, Bḍ dusanti. ²⁴ Cks taṃ, Bḍ varaṃ tvaṃ. ²⁵ Bḍ aññaṃ, Bf aññaṃ. ²⁶ Bḍ -jivhāno. ²⁷ so Cks; Bḍ yācano. ²⁸ Bḍ yuttapattakāle. ²⁹ Bḍ yācanaṃ. ³⁰ Bḍ adds kiñcideva yācitabbaṃ na yācati. ³¹ Bḍ puññaṃ. ³² Bḍ dhamsemiti.

bhetitī kāle pana yācītabbāṃ yācanto paraṃ ca puññāṃ adhigameti attanāpi
ca sukhaṃ jīvati, na ve dissantitī¹ yaṃ tvaṃ vadeṣi mā me viddesaṇā ahū
ti taṃ kasmā² vadasi, sappaññā hi dānaṃ ca dānaphalaṃ ca jānantā paṇḍitā
yācake āgate disvā na dissanti³ na kuñjhanti aññadatthu pana⁴ muditā va hon-
tīti dīpeti. yācakamāgate ti makāro vyañjanasandhivasena vutto⁵, yācake
5 āgate ti attho, brahmacāri piyo me sīti ayya Atthīsenā parisuddhacārī⁶
mahāpaññā, tvaṃ mayhaṃ atīviya piyo, tasmā varaṃ⁷ tvaṃ maṃ vadehi⁸ yā-
cāhi⁹ yeva¹⁰, bhaññamicchāsīti¹¹ yaṃ kiñci vattabbāṃ icchasi sabbāṃ
vada¹², rajjam pi te dassāmi yevā¹³ ti.

10 Evaṃ Bodhisatto¹³ rajjenāpi pavārito n' eva kiñci yāci.
Rañño¹⁴ pana evaṃ attano¹⁵ ajjhāsaye kathite¹⁶ Mahāsatto
pi¹⁷ pabbajitapaṭipadaṃ dassetuṃ „mahārāja, yācanā hi nāṃ'
esā kāmabhogīnaṃ gihīnaṃ āciṇṇā¹⁸ na pabbajitānaṃ, pabba-
jītena pana¹⁹ pabbajitakālato paṭṭhāya gihiasamena²⁰ parisud-
15 dhājīvena bhavitabban²¹ ti pabbajitapaṭipadaṃ dassento chaṭ-
ṭhaṃ gātham āha:

6. Na ve yācanti sappaññā, dhīro ca viditum²¹ arahati, (Cfr. Mi-
lindap. uddissa ariyā tiṭṭhanti, esā ariyānaṃ yācanā ti. 59. p. 280.)

Tattha sappaññā ti Buddhā ca Buddha-sāvaka ca bodhiyā paṭipannā²²
20 isipabbajjāṃ pabbajitvā²³ Bodhisattā²⁴ ca sabbe pi sappaññā supaññavā susilavā,
ete evarūpā sappaññā amhākaṃ idaṃ c' idaṃ ca dethā 'ti na²⁵ yācanti, dhīro
ca viditumarahatīti²⁶ upaṭṭhāko pana dhīro paṇḍito gilānakāle ca agilāna-
kāle ca yena²⁷ yen' attho taṃ sabbāṃ sayam eva vedituṃ jānitum arahati,
uddissa ariyā tiṭṭhanti²⁸ ariyā pana vācaṃ abhīnditvā²⁹ yen' atthikā honti
25 uddissa kevalaṃ bhikkhācāravattena³⁰ tiṭṭhanti, n' eva kāyaṅgaṃ vācaṅgaṃ vā³¹
kopenti, kāyavikāraṃ dassetvā nimittaṃ karonto hi kāyaṅgaṃ kopeti nāma, vacī-
bhedaṃ karonto vācaṅgaṃ kopeti nāma, tadubhayaṃ akatvā Buddhādayo ariyā
tiṭṭhanti, esā ariyānaṃ yācanā ti esā³¹ kāyaṅgaṃ vācaṅgaṃ akopetvā
bhikkhāya tiṭṭhanā³² ariyānaṃ yācanā nāma.

¹ Bā neva dussantitī. ² Bā tasmā. ³ Bā dussanti. ⁴ Bā pa. ⁵ Cks vuttā. ⁶ Bā -suddhacārī. ⁷ Cks varataraṃ. ⁸ Bā vadeti, Cks varehi. ⁹ Bā yācāti. ¹⁰ Cks yehi. ¹¹ Bā bhuñcamicchāsīti. ¹² Bā sabbāṃca, omitting vada. ¹³ Bā adds raññā. ¹⁴ Bā reññā. ¹⁵ Bā omits attano. ¹⁶ Bā adds so. ¹⁷ Bā omits pi. ¹⁸ Ck āciṇṇaṃ, Cc ācinnaṃ, Bā āciṇṇā. ¹⁹ Bā omits pabbajitānaṃ p. pana. ²⁰ Bā gihiasamena, Cks gihiasamānā. ²¹ Bāf ve-. ²² Cks -o. ²³ Cks -to. ²⁴ Bā susī-. ²⁵ Ck taṃ, Cc naṃ. ²⁶ Bā ve-. ²⁷ Bā omits yena. ²⁸ Bā abhi-
nanditvā. ²⁹ Cks bhikkhāyavattena. ³⁰ Ld na vācaṅgaṃ, omitting vā. ³¹ Cks esa. ³² Bā tiṭṭhamānā.

Rājā Bodhisattassa vacanaṃ sutvā „bhante yadi sapaṇṇo upatṭhāko attanā va ñatvā kulūpakassa dātabbaṃ deti aham pi tumhākaṃ idaṇ c' idaṇ ca dammīti“¹ sattamaṃ gātham āha:

7. Dadāmi te brāhmaṇa rohiṇīnaṃ (Cfr. supra p. 81.) 5
gavaṃ sahaṣsaṃ saha puṇḡavana,
ariyo hi ariyassa kathaṃ na dajjā
suvāna gāthā tava dhammayuttā ti. 60.

Tattha rohiṇīnaṃ ti rattavaṇṇānaṃ, gavaṃ ahaṣsaṃ ti khīradadhi-
ādimadhurasaparibhogatthāya evarūpānaṃ gunnaṃ² sahaṣsaṃ tuyhaṃ dammī³, 10
taṃ me paṭigaṇṇa⁴, ariyo ti ācāriyo, ariyassa 'ti ācāriyassa, kathaṃ
na dajjā ti kena kāraṇena na⁵ dadeyya.

Evam vutte Bodhisatto „aham mahārāja akiṇcano pabbajito, na me gāvīhi attho“ ti paṭikkhipi. Rājā tass' ovāde ṭhatvā dānādini puṇṇāni katvā sagga-parāyano ahosi, so pi 15
aparihīnajjhāno Brahmaloce uppajji⁶.

Satthā imaṃ desanaṃ⁷ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi: (Saccapariyosāne bahū sotāpattiphalādīsu paṭiṭṭhitā) „Tadā rājā Anando ahosi, Aṭṭhiseno⁸ aham evā“ 'ti. Aṭṭhisenajātakaṃ⁹.

9. Kapijātaka.

20

Yattha verī nivasatīti. Idam Satthā Jetavane viharanto Devadattassa paṭhavipavesanaṃ ārabha katesi. Tasmiṃ hi paṭhaviṃ pavitṭhe dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ¹⁰: „āvuso Devadatto saha parisāya naṭṭho“ ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti puc- 25
chitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva“¹¹ saha parisāya naṭṭho pubbe pi nassi yevā“ 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto kapiyoniyam nibbattitvā pañcasatakapiparivāro

¹ B^d adds vadanto. ² B^d vassakānaṃ, C^s gunṇaṃ. ³ C^{ks} dammīti. ⁴ B^d paṭi-.
⁵ C^{ks} omīti na. ⁶ B^d -jjati. ⁷ B^d dhammade-. ⁸ B^d adds pana. ⁹ B^d adds aṭṭhamam.
¹⁰ B^d -uṭṭhāpe-. ¹¹ B^d adds devadatto.

rājuyyāne vasati¹. Devadatto pi kopiyaṇiṇi nibbattitvā pañ-
casatakapi parivāro tatth' eva vasi. Ath' ekadivasaṃ puro-
hite² uyyānaṃ gantvā nahātvā alaṃkaritvā nikkhamante eko
lolakapi puretaraṃ gantvā uyyānadvāratoraṇamatthake nisi-
5 ditvā tassa matthake vaccaṃ³ pādetvā pana uddhaṃ oloken-
tassa mukhe pātesi. So nivattitvā „hotu, jānissāmi tumhākaṃ
kattabban“ ti makkāṇe santajjetvā⁴ nahātvā pakkāmi. Tena
veraṃ gahetvā makkaṭāṇaṃ santajjitabhāvaṃ Bodhisattassa
ārocesuṃ. So „verīṇaṃ nivāsanaṭṭhāne⁵ nāma vasituṃ na
10 vattatīti, sabbo pi kapigaṇo palāyitvā aññattha gacchatū“ 'ti
kapisahassassāpi⁶ ārocāpesi. Dubbacakapi attano parivā-
ramakkaṇe gahetvā „pacchā jānissāmīti“ na palāyi⁷. Bodhi-
satto attano parivāraṃ gahetvā araṇṇiṇi pāvisi. Ath' eka-
divasaṃ ekissā vihikoṭṭikāya⁸ dāsiyā ātape⁹ pasāritavīhiṃ¹⁰
15 khādanto eko eḷako ummukkena¹¹ pahāraṃ labhitvā ādittasa-
rīro palāyanto ekissā hatthisālaṃ nissāya tiṇakuṭiyā kuḍḍe¹²
sarīraṃ ghaṃsi. So aggi tiṇakuṭikaṃ¹³ gaṇhi, tato utthāya¹⁴
hatthisālaṃ gaṇhi, hatthisālāya hatthīnaṃ piṭṭhi jhāyi, hatthi-
vejjā hatthīnaṃ paṭijagganti. Purohito pi makkaṭāṇaṃ ga-
20 haṇṇūpāyaṃ upadhārento vicarati. Atha naṃ rājūpaṭṭhānaṃ
āgantvā nisinnaṃ rājā āha: „ācariya, bahū no hatthi¹⁵ va-
ṇitā¹⁶ jātā¹⁷, hatthivejjā paṭijaggituṃ na jānanti, jānāsi¹⁸ kho
kiñci bhesajjan“ ti. „Jānāmi mahārājā“ 'ti. „Kin namā“ 'ti.
„Makkaṭavasaṃ mahārājā“ 'ti. „Kahaṃ labhissāmā¹⁹“ 'ti.
25 „Nanu uyyāne bahū makkaṭā“ ti. Rājā „uyyāne makkāṇe
māretvā vasaṃ ānethā“ 'ti āha. Dhanuggahā gantvā pañ-
casate pi makkāṇe vijjhutvā māresuṃ. Eko pana jetthaka-
makkāṇo palāyanto sarappahāraṃ²⁰ labhitvāpi tatth' eva apa-

¹ Bā vasi. ² all three MSS. -to. ³ Bā vaccapiṇḍaṃ. ⁴ Bā sandhe jetvā puna.
⁵ Bā vāsana-. ⁶ C* -sahassāpi, C* -sahassassāpi corr. to -sahassāpi, Bā -sa-
hassānaṃ pi. ⁷ Bā omits na palāyi. ⁸ C* -koṭṭikāya, Bā vihikoṭṭikāya. ⁹ Bā
-ppe. ¹⁰ Bā -ritevhi. ¹¹ C* omukkena, C* omukkeka, Bā ummukkena. ¹² C*
kuḍḍhe, Bā kuṭṭhe. ¹³ Bā -tiyaṃ. ¹⁴ Bā pi in the place of utthāya. ¹⁵ all
three MSS. -i. ¹⁶ vanitā corr. to vanikā, Bā gaṇhitā. ¹⁷ Bā omits jātā. ¹⁸
Bā adds nu. ¹⁹ Bā -mi. ²⁰ Bā pa-, omitting sara.

titvā Bodhisattassa vasanaṭṭhānaṃ patvā pati. Vānarā „am-
hākaṃ vasanaṭṭhānaṃ patvā mato“ ti tassa pahāraṃ laddhā¹
matabhāvaṃ Bodhisattassa ārocesuṃ. So āgantvā¹ kapigaṇa-
majjhe nisinno „paṇḍitānaṃ ovādaṃ katvā veriṭṭhāne vasantā²
evaṃ vinassantīti“ kapigaṇassa ovādavasena imā gāthā abhāsi: 5

1. Yattha verī nivasati⁴ na vase tattha paṇḍito, (Jāt. I. p. 418.)
ekarattaṃ dirattaṃ vā dukkhaṃ vasati verisu. 61.
2. Diso ve⁵ lahucitt³ assa posassa anuvīdhiyyato
ekassa kapino hetu⁶ yūthassa anayo kato. 62.
3. Bālo ca⁷ paṇḍitamānī yūthassa parihārako 10
sacittassa vasaṃ gantvā sayethāyaṃ⁸ yathā kapi. 63.
4. Na sādhu balavā bālo yūthassa parihārako,
ahito bhavati nātīnaṃ sakuṇānaṃ va cetako. 64.
5. Dhīro ca balavā sādhu yūthassa parihārako
hito bhavati nātīnaṃ Tidasānaṃ va Vāsavo. 65. 15
6. Yo ca silaṇ ca paññaṇ ca sutaṇ c' attani⁹ passati
ubhinnam atthaṃ¹⁰ carati attano ca parassa ca. 66.
7. Tasmā tuleyya-m-attānaṃ silapaññāsutāṃ¹¹ iva
gaṇaṃ vā¹² parihare dhīro eko vāpi paribbaje ti. 67.

Tattha lahucittassā 'ti lahucitto assa, idaṃ vuttaṃ hoti: yo poso la- 20
hucittassa mittassa vā nātīno vā anuvīdhiyyati anuvattati tassa posassa anu-
vidhiyyato so lahucitto diso hoti verikiccaṃ¹³ karoti, ekassa kapino ti passa
ekassa¹⁴ lahucittassa andhabālassa kapino hetu ayaṃ sakalassa yūthassa anayo
avaḍḍhi¹⁵ mahāvīnaṃ kato ti, paṇḍitamānīti¹⁶ yo sayāṃ bālo hutvā ahaṃ
paṇḍito ti attānaṃ maññaṃāno paṇḍitānaṃ ovādaṃ akatvā sakassa¹⁷ cittassa 25
vasaṃ gacchati so sacittassa vasaṃ¹⁸ gantvā yathā ayaṃ¹⁹ dubbacakapi mata-
sayanaṃ sayito evaṃ sayethā²⁰ 'ti attho, na sādhu 'ti bālo nāma balasampanno
yūthassa parihārako²¹ na sādhu na laṭṭhako²², kiṃ kārāṇā: so hi ahito
hoti nātīnaṃ, vināsam evāvahati, sakuṇānaṃ va cetako ti²³ yathā²⁴

¹ Bā laddha. ² Bā gantvā. ³ Bā adds nāma. ⁴ Ck -santi, Bā nivāsati. ⁵ Ck ve,
Bā disso ve. ⁶ Bā -tuṃ. ⁷ Bā vā. ⁸ Bā passethāyaṃ. ⁹ Bā cassani. ¹⁰ Ck
atthaṇ. ¹¹ Bā -sutāpi ca. ¹² Ck gaṇaṇvā, Cg gaṇavaṃ corr. to gaṇaṇvā, Bā
gaṇavā. ¹³ Ck vepikiccaṃ, Cg vepi- corr. to veri-. ¹⁴ Bā passatha etassa.
¹⁵ Bā avuḍḍhi. ¹⁶ Cg Bā adds paṇḍitamānī. ¹⁷ Bā sa. ¹⁸ Ck omits gacchati
so s. v. ¹⁹ Bā yathāyaṃ. ²⁰ Bā mataṃ passaṃ na passito evaṃ passethā.
²¹ Bā adds nāma. ²² Bā laddhako. ²³ Ck omits ti. ²⁴ Bā adds hi.

tittirasakupāṇaṃ dipakatittiro¹ divasam pi vassanto aññe sakūṇe na māreti nātake va² māreti tesaṃ ñeva ahiṭo hoti evaṃ ti attho, hito bhavatīti kāyena pi vācāya pi manasāpi hitakārako yeva, ubhinnaṃ matthaṃ caratīti yo³ idha puggalo ete silādayo guṇe attaṇi passati so mayhaṃ ācārasīlam pi atthi
 5 paññāpi sutapariyatti pi atthīti tattato jānītvā gaṇaṃ pariharanto attano ca paresaṃ ca⁴ attānaṃ parivāretvā carantānaṃ ti ubhinnaṃ⁵ pi atthaṃ eva carati, tūleyyaṃ mattānaṃ ti⁶ tūleyya attānaṃ, tūleyya⁷ 'ti tūletvā, silapaññā-sutāmi vā⁸ 'ti etāni silādini viya, idaṃ vuttaṃ hoti: yasmā⁹ silādini attāni samanupassanto ubhinnaṃ atthaṃ carati¹⁰ tasmā¹¹ paṇḍito etāni silādini viya
 10 attānaṃ pi tesu tūletvā patitthito nu kho 'mhi sīle¹² paññāya sute ti tūretvā patitthitabbhāvaṃ paccakkhaṃ katvā dhiro gaṇaṃ vā¹³ parihareyya catusu iriyā-pathesu eko vā¹³ hutvā paribbajeyya vatteyya¹⁴, parisūpatthāpakenāpi hi vive-kacārīnāpi¹⁵ imehi tīhi dhammehi samannāgaten' eva bhavitabbam.

Evam Mahāsatto kapiṛājā hutvāpi vinayapariyattikiccam
 15 kathesīti¹⁶.

Satthā imaṃ desanaṃ¹⁷ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā dubbacakapi Devadatto ahosi, parisāpi 'ssa¹⁸ Devadattaparīsā, paṇḍi-takapi rājā pana aham evā“ 'ti. Kapijātakaṃ¹⁹.

10. Bakabrahmajātaka.

90 Dvāsattatīti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto Baka-brahmānaṃ ārabha kathesi. Tassa hi „idaṃ niccaṃ dhuvaṃ sas-sataṃ acavanadhammaṃ, ito aññaṃ loke nissaraṇaṃ nibbānaṃ nāma²⁰ n' atthīti“ evaṃ diṭṭhi uppajji²¹. Heṭṭhūpapattiko²² kir' esa Brahmā pubbe jhānaṃ bhāvetvā Vehapphalesu nibbatto. Tattha pañcasata-kappaparimāṇaṃ²³ āyūṃ khepetvā Subhakiṇṇesu nibbattitvā catu-
 95 satthikappe khepetvā tato cuto atthakappāyukesu²⁴ Abhassaresu nibbatti. Tatr' assa esā diṭṭhi uppajji. So hi n' eva Uparibrahmaloka-to cutiṃ na tattha uppattiṃ anussari, tadubhayam pi apassanto evaṃ diṭṭhiṃ gaṇhi. Bhagavā tassa cetoparivitakkam aññāya seyya-

¹ Ck dipakatittirā, Bđ dipakatittiro. ² Bđ omits va. ³ Cks so. ⁴ Cks omit attano ca paresaṃ ca. ⁵ Bđ -naṃ, omitting ti ubhinnaṃ. ⁶ Ck omits tūleyya mattānanti. ⁷ C tūleyyā corrected to tūleyya attānaṃ tūleyyā. ⁸ Bđ -sutāpivā. ⁹ Cks yathā. ¹⁰ Cks caratīti. ¹¹ Cks kasmā. ¹² Cks sīla. ¹³ Bđ omits vā. ¹⁴ Bđ pava-. ¹⁵ Bđ adds ti. ¹⁶ Bđ -si. ¹⁷ Bđ dhammade-. ¹⁸ Bđ omits ssa. ¹⁹ Bđ adds navamaṇi. ²⁰ Bđ omits nāma. ²¹ Bđ uppajjati. ²² C -uppatti-. Bđ -parihipaṇaṃ. ²³ Bđ atthayukesu kappesu.

thāpi nāma balavā puriso sammiñjitaṃ vā bāhaṃ pasāreyya pasāritaṃ
vā bāhaṃ sammiñjeyya evaṃ evaṃ¹ Jetavane antarahito tasmim̐ Brah-
maloke pāturahosi. Brahmā Bhagavantam̐ disvā „ehi kho mārisa,
svāgataṃ mārisa, cirassam̐² kho mārisa imaṃ pariyāyam akāsi yadi-
dam̐ idhāgamanāya³, idam̐ hi mārisa niccam̐ idam̐ dhuvaṃ idam̐ sas- 5
sataṃ idam̐⁴ kevalam̐ idam̐⁵ acavanadhammam̐, idam̐ hi na jāyati na
jīyati na miyati⁶ na cavati na uppajjati, ito pi⁷ pan' aññaṃ uttarim̐
nissaraṇam̐ n' atthitī“ āha. Evaṃ vutte Bhagavā Bakabrahmānam̐
etad avoca: „avijjāgato vata bho Bako Brahmā, avijjāgato vata bho
Bako Brahmā, yatra hi nāma aniccam̐ ñeva samānam̐ niccam̐⁸ ti vak- 10
khati — pe⁹ — santaṃ ca pan' aññaṃ uttarim̐ nissaraṇam̐ n' atth'
aññaṃ uttarim̐ nissaraṇam̐¹⁰ ti vakkhatīti“ āha. Tam̐ sutvā Brahmā
„tvam̐ evaṃ kathesi¹¹, tvam̐ evaṃ kathesīti, iti mam̐ esa anuvijjanto
anubandhatīti“ cintetvā yathā nāma dubbalacoro¹² katipaye pahāre
labhitvā va „kiṃ aham̐ eva coro, asuko pi coro, asuko pi coro¹³“ ti 15
sabbe¹⁴ sahāye¹⁵ ācikkhati tath' eva Bhagavato anuyogabbhayabhūto¹⁶
aññe pi attano sahāye¹⁷ ācikkhanto paṭhamam̐ gātham̐ āha:

1. Dvāsattati Gotama puññakammā

Vasavattino jātijaram̐ atītā,

ayam̐ antimā vedagū Brahmapatti¹⁸,

asmābhijappanti janā anekā ti. 68.

Tattha dvāsattatīti na kevalam̐ bho Gotama aham̐ eva atha kho imas-
mim̐ Brahmaloce mayam̐ dvāsattati janā puññakammā¹⁹ aññesaṃ upari attano
vasam̐ vattanena²⁰ Vasavattino jātiṃ ca jaraṃ ca atītā, ayam̐ no vedehi gatattā
vedagū ayam̐²¹ Gotama antima-Brahmapatti²² pacchimakoṭṭippatti²³ seṭṭha- 25
bhāvappatti, asmābhijappanti janā anekā ti ambe aññe bahū janā pañ-
jalikā hutvā ayam̐ kho bhavam̐ Brahmā Mahābrahmā ti ādini vadantā namas-
santi patthenti pihenti²⁴, aho vata²⁵ mayam̐ pi evarūpā bhaveyyamā 'ti icchan-
tīti attho.

Tassa katham̐ sutvā Satthā dutiyaṃ gātham̐ āha:

30

¹ Bđ eva. ² Bđ adds vata. ³ Bđ imāya gamanāya. ⁴ C^s omits idam̐. ⁵ Bđ
omits idam̐. ⁶ Bđ omits na miyati. ⁷ Bđ ca. ⁸ C^s niccabban. ⁹ Bđ pa. ¹⁰
C^s omits uttarim̐ nissaraṇam̐ natthaññam̐. ¹¹ Bđ omits tvam̐ evaṃ kathesi. ¹²
Bđ -lo-. ¹³ Bđ does not repeat a. pi c. ¹⁴ Bđ adds pi. ¹⁵ Bđ -yakeso. ¹⁶
Bđ -bhayenasito. ¹⁷ Bđ -yake. ¹⁸ Bđ/ brahmupapatti. ¹⁹ Bđ -kammānam̐. ²⁰
Bđ omits vasam̐ vattanena. ²¹ Bđ adds bho. ²² Bđ antimā brahmupapatti.
²³ Bđ -mākonippatti. ²⁴ Bđ -hayanti. ²⁵ Bđ tāta.

2. Appam̐ hi etaṃ na hi dīgham āyu
 yan tvaṃ Baka maññasi dīgham āyu,
 sataṃ sahasānaṃ nirabbudānaṃ
 āyūṃ pajānāmi tavāhaṃ Brahme ti. 69.

5 Tattha sataṃ sahasānaṃ nirabbudānaṃ ti nirabbudasamkhātānaṃ
 gaṇanānaṃ sata-sahasānaṃ¹. vassānaṃ hi dasadasakam̐² sataṃ, dasasatāni³ sa-
 hassānaṃ, sataṃ sahasānaṃ⁴ sata-sahasānaṃ, sataṃ sata-sahasānaṃ⁵ koṭi nāma, sataṃ
 koṭi-sata-sahasānaṃ pakoṭi nāma, sataṃ pakoṭi-sata-sahasānaṃ⁶ koṭippakoṭi nāma,
 sataṃ koṭippakoṭi-sata-sahasānaṃ ekaṃ nahutaṃ nāma, sataṃ nahuta-sata-sahasā-
 10 naṃ ekaṃ ninnahutaṃ nāma, cheko gaṇako ettakaṃ gaṇetuṃ sakkoti, tatopa-
 raṃ gaṇanā nāma Buddhānaṃ eva visayo, tattha sataṃ ninnahuta-sata-sahasānaṃ
 ekaṃ abbudānaṃ, visati abbudāni⁷ ekaṃ nirabbudānaṃ, tesāṃ nirabbudānaṃ⁸ sata-
 sahasānaṃ ekaṃ abahaṃ nāma⁹, ettakaṃ Bakassa Brahmuno¹⁰ tasmiṃ¹¹ bhava
 avasiṭṭhaṃ¹² āyūṃ¹³ sandhāya Bhagavā evaṃ āha.

15 Taṃ¹⁴ sutvā Bako tatiyaṃ gātham āha :
 s. Anantadassī Bhagavāhaṃ asmi
 jātijaraṃ sokam upātivatto,
 kim̐¹⁵ me purāṇaṃ vatasīlavantaṃ,
 ācikkha me taṃ yam ahaṃ vijāṇānaṃ ti. 70.

20 Tattha Bhagavā ti Bhagava tumhe āyūṃ pajānāmi tavāhaṃ ti vadantā¹⁶
 ahaṃ anantadassī jātijaraṃ ca sokam upātivatto smṛti vadatha, vatasīlavan-
 taṃ ti vatasamādānaṃ ca sīlavataṃ ca, idaṃ vuttaṃ hoti: yadi tumhe sabbaññu-
 Buddhā evaṃ sante kim̐ mayhaṃ purāṇaṃ vataṃ ca sīlacaraṇaṃ ca. ācikkha me
 taṃ yam ahaṃ tayā ācikkhitaṃ yathāvasarasato vijāneyyaṃ ti.

25 Ath' assa Bhagavā atītāni vatthūni āharitvā ācikkhanto catasso
 gāthā abhāsi:

4. Yaṃ tvaṃ apāyesi bahū manusse
 pipāsīte ghammani samparete
 taṃ te¹⁷ purāṇaṃ vatasīlavantaṃ
 30 suttappabuddho va anussarāmi. 71.

¹ Bā -ssānaṃ. ² Bā dasassa dasakānaṃ. ³ Bā -tānaṃ. ⁴ C^k dasasata-, C^s da-
 sasatasahasānaṃ corr. to sataṃ sahasānaṃ, Bā sahasānaṃ nāma sataṃ sahasā-
 naṃ. ⁵ C^k omits sataṃ, C^s sata-sahasānaṃ corr. to sataṃ sata-, Bā sataṃ
 sata- twice. ⁶ C^{ks} omit nāma sataṃ pakoṭi. ⁷ Bā -dānaṃ. ⁸ Bā -daṃ. ⁹
 C^{ks} nāma sata-sahasānaṃ in the place of ekaṃ abahaṃ nāma. ¹⁰ Bā brahmano
 thapetvā. ¹¹ Bā eta-. ¹² Bā -siṭṭhaṃ. ¹³ Bā adds taṃ. ¹⁴ Bā sataṃ. ¹⁵
 C^{ks} kim̐. ¹⁶ Bā -to. ¹⁷ Bā taṃ te, Bā tathā in the place of taṃ te, C^s
 naṃ te.

5. Yam Enikūlasmiṃ janam gahitaṃ
amocayī gayhaka niyyamānaṃ
taṃ te purāṇaṃ vatasīlavantaṃ
suttaṃpabbuddho va anussarāmi. 72.
6. Gaṅgāya sotasmiṃ gahitaṇāvaṃ
luddhena nāgena manussakamyā¹
amocayittha balasā pasayha,
taṃ te purāṇaṃ vatasīlavantaṃ
suttaṃpabbuddho va anussarāmi. 73.
7. Kappo ca te baddhacaro ahoṣiṃ,
sambuddhivantaṃ vatinaṃ² āmaññaṃ,
taṃ te purāṇaṃ vatasīlavantaṃ
suttaṃpabbuddho va anussarāmiti. 74.

Tattha apāyesīti pāyesi, ghammani samparete ti ghammena sam-
parete ativiya phuṭṭhe ghammakilante, suttaṃpabbuddho vā 'ti paccūsakāle 15
supanato³ supinaṃ passitvā taṃ supinakaṃ viya anussarāmi. So kira Brahmā
ekasmiṃ kappe tāpaso hutvā marukantāre⁴ vasanto bahunnaṃ kantārapaṭipā-
nānaṃ pāṇiyaṃ āharitvā adāsi. Ath' ekadivasaṃ eko satthavāho pañcahi sa-
katasatehi marukantāraṃ⁴ paṭipajji⁵, manussā disā⁶ vavatthapetum asakkontā
sattadivasaṃ āhīṇḍitvā khīṇḍarūdaka⁷ nirāhārā taṇhābhībhūtā⁸ idāni no jīvitaṃ 20
n' atthīti sakate⁹ parivattetvā goṇe mocetvā heṭṭhāsakaṭesu nipaṭjimsu.
Tadā tāpaso āvajjanto te disvā mā mayi passante¹⁰ nassimsū 'ti attano iddhā-
nubhāvena¹¹ Gaṅgāsotaṃ ubbattetvā satthābhīmukhaṃ¹² akkasi, avidūre c' ekaṃ
vanasaṇḍaṃ māpesi. Manussā pāṇiyaṃ plitvā nahātvā goṇe santappetvā vana-
saṇḍato tiṇaṃ layitvā dārūni gahetvā disaṃ sallakkhetvā arogā kantāraṃ atikka- 25
mimsu, taṃ sandhāy' etaṃ vuttaṃ. Enikūlasmiṃ ti Eniya nāma nadiyā
kūle, gayhaka niyyamānaṃ ti karamaragāhaṃ gahetvā niyyamānaṃ. So¹³
kira tāpaso aparasmiṃ kāle ekaṃ paccantagāmaṃ nissāya naditīre vanasaṇḍe
vihāsi. Ath' ekasmiṃ divase pabbatato corā otaritvā taṃ gāmaṃ paharitvā
mahājanaṃ gahetvā pabbataṃ āropetvā antarāmagge cariyamanusse¹⁴ thapetvā 30
pabbatabilaṃ¹⁵ pavisitvā āhāraṃ pacāpentā¹⁶ nissidsu. Tāpaso gomahisā-
dinaṃ c' eva dārakādinaṃ¹⁷ ca mahantaṃ¹⁸ aṭṭasaraṃ¹⁹ sutvā mayi passante
mā nassimsū 'ti iddhānubhāvena attabhāvaṃ vijahitvā²⁰ caturaṅginiyā senāya
parivuto rājā hutvā yuddhabheriṃ ākotāpento²¹ taṃ thānaṃ agamāsi. Cariya-

¹ Ck^o -kampā, Bđ -kappā, Bf -kammā. ² Ck^o -vantaṇḍatīnaṃ, C^o vattaṇḍatīnaṃ,
Bđ sambuddhivantaṃ vatidaṃ, Bf -vantā vabita. ³ so Ck^o; Bđ sabbanto. ⁴
Bđ manu-. ⁵ Bđ paṭijaggi. ⁶ Ck^o divasā. ⁷ Ck^o -dārudakā, C^o -dārūkā, Bđ -dāru-
jakā corr. to -dārūkakā? ⁸ Ck^o kaṇhā-, Bđ uṇhā-. ⁹ Ck^o -taṃ. ¹⁰ Bđ m. p.
mā. ¹¹ Bđ -ve. ¹² Bđ sattavābhīhi-. ¹³ Ck^o add ca. ¹⁴ Bđ cārika-. ¹⁵ Bđ
-tajāle. ¹⁶ C^o Bđ -pento, Ck^o -petvāntā. ¹⁷ Bđ dārakadārikānaṃ. ¹⁸ Bđ -tata-
raṃ. ¹⁹ Bđ taṭṭasaraṃ. ²⁰ Bđ jahitvā. ²¹ Bđ -riñcākoṭā-.

- manussā¹ diśvā corānaṃ ārocesum. Corā² rañña saddhīm viggaho nāma na³
 yutto ti sabbaṃ gahitabhaṇḍaṃ⁴ chaḍḍetvā bhattaṃ abhuñjitvā va palāyimsu.
 Tāpasso te sabbe ānetvā sakagāme yeva paṭiṭṭhāpesi, taṃ sandhāya vuttaṃ.
 Gahitānāvaṃ ti gahitānāvaṃ⁵, luddheṇā⁶ 'ti kakkhaleṇa, manussakamyā⁶
 5 ti manusse vināsetukāmatāya, balasā⁷ 'ti balena, pasayhā⁸ 'ti abhībhavitvā.
 Tasmim⁹ kāle so tāpasso Gaṅgātīre vihāsi. Tada manussā dve tayo nāvāsā-
 ghāte bandhitvā⁸ saṃghāṭamatthake pupphamaṇḍapaṃ karetvā saṃghāte nisi-
 dītvā khādantā pīvantā sambandhakulaṃ gacchanti, te pītāvasesaṃ suraṃ
 bhuttakāhādītāvasesāni bhattamacchamaṃsatambulādīni Gaṅgāyaṃ eva pātentī.
 10 Gaṇḍeyyo nāgarājā ime uccīṭṭhakaṃ⁹ mama upari khīpantīti kujjhitvā sabbe
 va¹⁰ ne gahetvā Gaṅgāya osidāpemitī¹¹ mahantaṃ ekadoṇīnāvappamaṇaṃ¹² atta-
 bhāvaṃ māpetvā uḍakaṃ bhinditvā phaṇaṃ dhārayamāno tesāṃ abhi-
 mukho¹³ pāyāsi. Te nāgarājānaṃ diśvā va maraṇabhayaatjītā ekappa-
 hārena¹⁴ mahāsaddaṃ karimsu. Tāpasso tesāṃ paridevitasaddaṃ sutvā
 15 nāgarājassa ca kuddhabhāvaṃ ūtvā mayi passante mā nassimsu¹⁵ 'ti khīppaṃ
 iddhiyānubhāvaṃ¹⁵ supaṇṇavaṇṇaṃ¹⁶ māpetvā agamāsi. Nāgarājā taṃ diśvā
 maraṇabhayaabhīto¹⁷ uḍake nīmuḷḷi. Manussā sotthibhāvaṃ patvā¹⁸ aga-
 mamsu, taṃ sandhāya¹⁹ vuttaṃ. Baddhacaro ti antevāsiko, sambuddhi-
 vantaṃ²⁰ vatīnaṃ²¹ amaññaṃ ti buddhisampanno c' eva vatasampanno²²
 20 ca so ti²³ taṃ maññaṃ²⁴, iminā kiṃ dasseti: Mahābrahme ahaṃ tava Ke-
 savatāpassakāle Kappo nāma antevāsī²⁵ veyyāvaccakaro hutvā tuyhaṃ Nāradeṇa
 nāma amaccena Bārāṇasito Himavantaṃ ānītassa rogaṃ vūpasamesim²⁶. Atha
 naṃ Nārado dutiyavāre āgantvā nīrogaṃ²⁷ diśvā imaṃ gāthaṃ abhāsi²⁸:
 Manussindaṃ jahitvāna sabbakāmasamiddhināni (supra p. 14.)
 25 kathaṃ²⁹ nu Bhagavā Kesi³⁰ Kappassa³¹ ramati assame³² ti.
 Taṃ enaṃ³³ tvaṃ evaṃ avaca³⁴:
 Sādūni ramaṇiyāni santi rakkhā³⁵ manoramā,
 subhāsītāni Kappassa Nārada ramayanti maṃ ti.
 Iti 'ssa Bhagavā imaṃ attanā³⁶ antevāsikena hutvā rogassa vūpasamitabhāvaṃ
 30 dīpento evaṃ āha. Idaṃ ca³⁷ paṇa Brahmunā manussakāle³⁸ katakammaṃ
 sabbaṃ Mahābrahmānaṃ sallakkhāpento va³⁹ kathesi.

¹ Bā cāriya-. ² Bā te corā. ³ Bā a. ⁴ Bā -takaṃ bhaṇḍaṃ. ⁵ Bā -taṃ uā-.
⁶ Bā -kappā. ⁷ Bā imasmiṃ. ⁸ Cks add taṃ. ⁹ Cks ucci-. ¹⁰ Bā ja. ¹¹
 Bā -pessāmiti. ¹² Bā -doṇikavappa-. ¹³ Ck -khe, C² -khe corr. to -kho.
¹⁴ Bā -neva. ¹⁵ Bā khīpanisantiyā attano ānu-, all three MSS. add khīppaṃ.
¹⁶ Bā adds attānaṃ. ¹⁷ Bā -bhayaatjīto. ¹⁸ Bā gantvā. ¹⁹ Bā -yetaṃ. ²⁰
 Ck -mantaṃ, C² -mantaṃ corr. to -vantaṃ, Bā sambuddhāvantaṃ. ²¹ Ck vati-
 naṃ, Bā vatidaṃ. ²² Ck vana-, C² vana- corr. to vata-? Bā tattha sampanno.
²³ Bā hi. ²⁴ Bā am-. ²⁵ Cks -si, Bā -siko. ²⁶ Bā -masi, Cks -mesi. ²⁷ all
 three MSS. ni-. ²⁸ Cks imā gāthā. ²⁹ Bā kathaṃ. ³⁰ Bā -si. ³¹ Bā kapassa.
³² Ck rāmatassace, C² rāmatassave. ³³ Cks ena. ³⁴ C² evamevaca, Bā atha sat-
 thā taṃ enaṃ etad avoca. ³⁵ Cks rakkhā. ³⁶ Bā -no. ³⁷ Bā taṃ ca. ³⁸ Bā
 -loke. ³⁹ Bā omits va.

So Satthu vacanena attanā katakammaṃ saritvā¹ thutiṃ karonto
osānagātham āha :

8. Addhā pajānāsi mam' etam āyūṃ,
aññam pi jānāsi, tathā hi Buddho,
tathā hi t' āyāṃ jalitānubhāvo
obhāsayaṃ tiṭṭhati Brahmaloṇaṃ ti. 75.

5

Tattha tathā² hi Buddho ti tathā hi tvaṃ Buddho, Buddhānaṃ hi
aññātariṃ nāma n' atthi, sabbadhammānaṃ buddhattaṃ yeva hi te³ Buddhā⁴ nāmā
'ti taṃ dasseti⁵, tathā hi tāyaṃ ti buddhattā yeva⁶ pana ayaṃ jalito sari-
rappabhāvo⁷, obhāsayaṃ tiṭṭhatīti imaṃ sakalam pi Brahmaloṇaṃ obhā- 10
sento tiṭṭhati.

Evam Satthā attano Buddhagūṇaṃ jānāpento dhammaṃ desetvā
saccāni⁸ pakāsesi. Saccapariyosāne dasamattānaṃ⁹ Brahmasahassa-
naṃ¹⁰ anupādāya āsavehi cittā¹¹ vimuccimsu¹². Iti Bhagavā bahun-
naṃ¹³ Brahmānaṃ avassayo hutvā Brahmaloṇā Jetavanaṃ āgantvā tat- 15
tha kathitaniyāmaṇ' eva taṃ dhammadesanaṃ kathetvā jātakam samo-
dhānesi: „Tadā Kesavatāpaso Baka-Brahmā ahoṣi, Kappamāṇavo aham
evā“ 'ti. Bakabrahmajātakaṃ¹⁴. Kukkuvaggo paṭhamo.

2. GANDHĀRAVAGGA.

1. Gandhārajātaka.

20

Hitvā gāmasahassānīti. Idam Satthā Jetavane viha-
ranto bhesajjasannidhikārasikkhāpadaṃ ārabha kathesi.
Vatthum pana Rājagahe samuṭṭhitam. Āyasmatā Pilindiyavacchena¹⁴
ārāmikakulaṃ moḍetum rājanivesanaṃ gantvā rañño pāsāde iddhibalena
sovaṇṇamaye kate manussā pasīditvā therassa pañcabhesajjāni pahi- 25
ṇimsu. So¹⁵ tāni parisāya vissajjesi. Parisā pana¹⁶ bāhulikā¹⁷ ahoṣi,

¹ Bā adds tathāgatassa. ² Bā omits te. ³ Bā buddho. ⁴ Bā omits taṃ das-
seti. ⁵ Bā adds ca. ⁶ Bā -bhānubhāvo. ⁷ Bā jānāni saccāni. ⁸ Bā sam-
pattānaṃ. ⁹ Bā dasabrahma-. ¹⁰ Bā cittaṇi. ¹¹ Bā pi muñcisu. ¹² Bā -hū-
naṃ. ¹³ Bā adds dasamaṇi. ¹⁴ Bā -dava-. ¹⁵ Cks omit so. ¹⁶ Bā paṇassa.
¹⁷ Bā ba-.

laddham laddham¹ kolambe² pi ghaṭe pi pattatthavikāyo pi³ pūretvā
 paṭisāmesi. Manussā disvā „mahicchā ime samaṇā⁴ antokotthāgārikā⁵“
 ti ujjhāyimsu. Satthā taṃ pavattiṃ sutvā ‘yāni kho pana tāni gilā-
 nānaṃ bhikkhūnaṃ’ ti sikkhāpadaṃ paññāpetvā „bhikkhave porāṇaka-
 5 paṇḍitā anuppanne Buddhe bāhirakapabbajjāṃ pabbajitvā pañcasīla-
 mattakāṃ rakkhantāpi loṇasakkharamattakāṃ punadivasatthāya nida-
 hante⁶ garahiṃsu, tumhe pana evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā
 dutiyatatiyadivasatthāya⁶ sannidhiṃ⁷ karothā⁸“ ‘ti vatva atītaṃ āhari:

Atīte Gandhāraraṭṭhe Bodhisatto Gandhāra-
 10 rañño putto hutvā pitu accayena rajje patitthāya dhammena
 rajjāṃ kāresi. Majjhimapadese pi Videharaṭṭhe Videho nāma
 rājā rajjāṃ kāresi. Te dve pi rājāno aditthasahāyā⁹ va’
 hutvā aññamaññaṃ¹⁰ thiravissāsā¹¹ ahesuṃ. Tadā manussā
 dighāyukā honti, timsavassasahassāni jīvanti. Ath’ ekadā
 15 Gandhāraraṭṭhā punṇamuposathadivase samādinnaṃ mahātale
 paññattavarapallamaṃ kamajjhagato¹² vivaṭena sīhapañjarena pā-
 cīnalokadhātum olokento amaccānaṃ dhammatthayuttakathaṃ
 kathento nisīdi. Tasmim khāṇe gaganatalaṃ abhilaṃghantaṃ
 eva¹³ paripunṇaṃ candamaṇḍalaṃ Rāhu avatthari. Candap-
 20 pabbhā antaradhāyi. Amaccā candālokaṃ apassantā candassa
 Rāhunā gahitabhāvaṃ rañño ārocesuṃ. Rājā candaṃ oloke-
 tvā „ayaṃ cando āgantukaupakkilesena upakkiliṭṭho¹⁴ nippa-
 bho jāto, mayham p’ esa rājaparivāro upakkilesa, na kho
 pana me¹⁵ taṃ patirūpaṃ y’ āhaṃ¹⁶ Rāhunā gahitacando viya
 25 nippabho bhaveyyaṃ, visuddhe gaganatale virocantaṃ canda-
 maṇḍalaṃ iva¹⁷ rajjāṃ pahāya pabbajissāmi, kim me parena
 ovaḍitena, kule ca gaṇe ca alaggo hutvā attānaṃ eva ovaḍanto
 vicarissāmi, idam me patirūpaṃ“ ti cintetvā „yaṃ icchatha

¹ Bā only one laddham. ² Bā kolampe. ³ Ck patthatta-, C² patthatta- corr.
 to pattattha-, Bā pattatthavikāya pi. ⁴ Bā adds sakyaputtiya. ⁵ all three MSS.
 -to. ⁶ Bā -tatiyānīdīva-. ⁷ Bā adds karonto ayuttaṃ vo. ⁸ Bā adithavisāsā
⁹ Bā omits va ¹⁰ Ck² -m pi. ¹¹ Bā kiravi-. ¹² Bā -kaṇṇamajjha-. ¹³ Bā
 -ghantaraṃ miva. ¹⁴ Bā upaki-. ¹⁵ Bā so pana kho me. ¹⁶ Bā svāham.
¹⁷ Bā -lari viya.

tam' karothā" 'ti rajjam amaccānam niyyādesi. Dvīsu pi Kasmīra-Gandhāra-raṭṭhesu so' rajjam chaḍḍetvā isipabbaj-
 jam pabbajitvā jhānābhīṇṇam³ nibbattetvā jhānaratisamappito
 Himavantapadese vāsam kappesi. Videharājāpi „sukham me
 sahāyassā" 'ti vāṇije pucchitvā tassa pabbajitabhāvaṃ sutvā 5
 „mama sahāye pabbajite aham rajjena kiṃ karissāmīti" satta-
 yojane⁴ Mithilanagare rajjam⁵ tiyojanasatike Videharatṭhe so-
 lasasu gāmasahassesu pūritāni koṭṭhāgārāni soḷasasahassanā-
 takitthiyo chaḍḍetvā puttadhītarō amanasikaritvā Himavanta-
 padesaṃ pavisitvā pabbajitvā pavattaphalabhojano hutvā sa- 10
 mavattavāsaṃ⁶ vasanto viharati⁷. Te ubho pi samavatta-
 cāraṃ⁸ carantā aparabhāge samāgacchimsu, na pana añña-
 maññaṃ sañjānimsu, sammodamānā ekato va samavattavāsaṃ⁹
 vasiṃsu¹⁰. Videhatāpaso¹¹ Gandhāratāpasassa upaṭṭhānaṃ
 karoti. Tesāṃ ekasmiṃ puṇṇamadivase aññatarasmiṃ rukkha- 15
 mūle nisīditvā dhammayuttaṃ kathaṃ¹² kathentānaṃ gaganatale
 virocāmānaṃ candamaṇḍalaṃ Rāhu avatthari. Videhatāpaso „kin
 nu kho candassa pabhā natṭhā" ti ulloketvā¹³ Rāhu-gahitaṃ¹⁴
 candamāṇḍalaṃ disvā „ko nu kho eso ācariya candamāṇḍalaṃ
 avattharitvā nippabham akāsīti" pucchi. „Antevāsika, ayaṃ Rāhu nāma 20
 candass' eko¹⁵ upakkilesō, virocitum na deti, aham pi Rāhu-
 pabaṭaṃ¹⁶ candamaṇḍalaṃ disvā 'idaṃ parisuddhacandamaṇḍa-
 laṃ¹⁷ āgantukaupakkilesena¹⁸ nippabham jātaṃ¹⁹, mayham pi
 idaṃ rajjam upakkilesō, yāva²⁰ candamaṇḍalaṃ Rāhu viya
 idaṃ nippabham na karoti²¹ tāva pabbajissāmīti' cintetvā tāvad 25
 eva Rāhu-gahitaṃ candamaṇḍalaṃ²² ārammaṇaṃ katvā mahā-
 rajjam chaḍḍetvā pabbajito" ti. „Ācariya tvaṃ Gandhārarājā"

¹ B^d adds rājānaṃ. ² B^d ekasmi. ³ B^d -ññāyo. ⁴ B^d -nike. ⁵ C^k rajjan,
 B^d omits rajjam. ⁶ B^d samapavatta-. ⁷ B^d vicari. ⁸ B^d -vattācāraṃ. ⁹ B^d
 -vattācāraṃ. ¹⁰ C^k carimsu, B^d carisum. ¹¹ B^d tadā vi-. ¹² B^d dhammattha-
 yuttakathaṃ. ¹³ B^d si oloketvā. ¹⁴ C^k -gahitaṃ, B^d rāhunā gahitaṃ. ¹⁵ C^k
 eke, C^e eke corr. to eko. ¹⁶ B^d -gahitaṃ. ¹⁷ B^d -ddhassa candamaṇḍalaṃ.
¹⁸ B^d -kena upa-. ¹⁹ B^d adds tam. ²⁰ B^d adds mañ. ²¹ B^d na rovatī. ²²
 B^d adds rāhu viya idaṃ nippabham ti.

ti. „Āma ahan“ ti. „Ācariya, ahaṃ Videharatṭhe Mithila-
 nagare Videharājā nāma, nanu mayaṃ aññaṃaññaṃ aditṭha-
 sahāyā“ ti. „Kiṃ pana te ārammaṇaṃ ahoṣīti“. „Ahaṃ
 ‘tumhe pabbajitā’ ti sutvā ‘addhā pabbajjāya guṇaṃ’ addasaṃsu’
 5 ti tumhe yeva ārammaṇaṃ katvā rajjaṃ pahāya pabbajito“ ti.
 Te tato paṭṭhāya ativiya samaggā sammodamānā pavattaphala-
 bhojanā hutvā vicariṃsu. Tattha dīgharattaṃ vasitvā ca’ pana
 loṇambilasevanatthāya Himavantato otaritvā ekaṃ paccanta-
 gāmaṃ pāpuṇiṃsu¹. Manussa tesāṃ iriyāpathe pasīditvā bhik-
 10 khaṃ datvā paṭiññaṃ gahetvā araṇṇe rattitṭhānādīni² māpetvā
 vasāpesuṃ, antarāmagge pi tesāṃ³ bhattakiccakaraṇatthāya
 udakaphāsukaṭṭhāne sālāṃ kāresuṃ. Te paccantagāme bhik-
 khaṃ caritvā tāya paṇṇasālāya⁴ nisīditvā paribhuñjitvā attano
 vasanaṭṭhānaṃ gacchanti. Te pi nesāṃ manussā⁵ āhāraṃ da-
 15 damānā ekadā loṇaṃ patte⁶ pakkipitvā denti⁷ ekadā aloṇa-
 kāhāraṃ eva denti. Te ekadivasāṃ paṇṇapuṭe bahutaraṃ
 loṇaṃ adaṃsu. Vedehatāpaso⁸ loṇaṃ ādāya gantvā Bodhi-
 sattassa bhattakiccakāle pahonakaṃ⁹ datvā attano¹⁰ pamāna-
 yuttaṃ gahetvā atirekaṃ paṇṇapuṭe bandhitvā „aloṇakadivase
 20 bhavissatīti¹¹ tiṇavattiantare¹² ṭhapesi. Ath’ ekadivasāṃ alo-
 ṇake āhāre laddhe Vedeho¹³ Gandhārassa bhikkhābhājanaṃ
 datvā tiṇavattiantarato¹⁴ loṇaṃ āharitvā „ācariya loṇaṃ gaṇ-
 hathā“ ti āha. „Ajja manussehi loṇaṃ na dinnam, tvaṃ
 kuto labhīti¹⁵“. „Ācariya, purimadivasāṃ¹⁶ manussā bahum
 25 loṇaṃ adaṃsu, athāhaṃ ‘aloṇakadivase bhavissatīti’ atirekaṃ¹⁷
 ṭhapesin“ ti. Atha naṃ Bodhisatto „moghapurisa tiyojana-
 satikaṃ Videharatṭhaṃ pahāya pabbajitvā akiñcanabhāvaṃ
 patvā idāni loṇasakkarāya taṇhaṃ janesīti“ tajjetvā ovaḍanto
 paṭhamam gātham āha:

¹ Bā -yakkā. ² Bā adds mahantaṃ. ³ C² va, C³ va corr. to ca. ⁴ Bā sampā-

⁵ Bā rāttindivaṭṭhānādīni. ⁶ Bā ne-. ⁷ Bā omits paṇṇa. ⁸ Bā manussā tesāṃ.

⁹ Bā loṇapatte loṇaṃ. ¹⁰ Bā adds ekadā paṇṇapuṭe bandhitvā denti. ¹¹ Bā vi-

¹² Bā loṇaṃ. ¹³ Bā adds pi. ¹⁴ Bā -ssati. ¹⁵ Bā -ṭṭikimantare. ¹⁶ Bā vi-

¹⁷ Bā -vattikaan-. ¹⁸ Bā labhatitisīti. ¹⁹ Bā -se. ²⁰ Bā -kalonaṃ.

1. Hitvā gāmasahassāni paripunnāni soḷasa
koṭṭhāgarāni phītāni sannidhiṃ dāni kubbasīti. 76.

Tattha koṭṭhāgarānīti suvaṇṇarajatamanimuttādiratanakoṭṭhāgarāni¹ c'
eva dussakoṭṭhāgaradhaññaakoṭṭhāgarāni ca, phītānīti pūrāṇi, sannidhiṃ
dāni kubbasīti idāni sve bhavissati tatiyadivase bhavissatīti loṇamattāṃ san- 5
nidhiṃ karoṣīti.

Videho evaṃ garahiyamāno graham asahanto paṭipakkho
hutvā „ācariya, tumhe attano dosaṃ adisvā mayham eva dosaṃ
passatha, nanu tumhe 'kim me parena ovaḍitena, attānam eva
ovaḍissāmīti' rajjaṃ chaḍḍetvā pabbajitā, te² idāni maṃ kasmā 10
ovadathā" 'ti dutiyaṃ gātham āha:

2. Hitvā Gandhāraṇisayaṃ pahūtadhanadhāniyaṃ³
pasāsanaṭo⁴ nikkhanto idha dāni pasāsasīti. 77.

Tattha pasāsanaṭo⁴ ti ovādānusāsanaḍānato, idha dānīti idāni idha
araṇṇe kasmā maṃ ovadathā 'ti. 15

Taṃ sutvā Bodhisatto tatiyaṃ gātham āha:

3. Dhammaṃ bhaṇāmi Vedeha⁵, adhammo me na ruccati,
dhammaṃ me bhaṇamānassa na pāpam upalippatīti⁶. 78.

Tattha dhammaṃ ti sabhāvaṃ, Buddhādīhi vaṇṇitaṃ pasatthaṃ kāraṇam
eva, na ruccatīti adhammo nāma assabhāvo⁷ mayhaṃ kadāci na ruccati, na 20
pāpamupalippatīti⁶ mama sabhāvaṃ eva kāraṇam eva⁸ bhaṇantassa pāpaṃ
nāma bādāye na allīyati⁹, ovādādānaṃ nāma¹⁰ etaṃ Buddhapaccekaḥbuddhasāvaka-
bodhisattānaṃ paveni, tehi dinnovādaṃ bālā na gaṇhanti, ovādādāyakaṃ pana
pāpaṃ nāma n' atthī:

Nidhinaṃ va pavattāraṃ yaṃ passe vajjadassinaṃ 25
niggaṃhaviḍḍiṃ medhāvīṃ tādīsaṃ paṇḍitaṃ bhaje,
tādīsaṃ bhajamānassa seyyo hoti na pāpiyo.
Ovadeyy' anusāseyya asabbhā ca nivāraye,
sataṃ hi so piyo hoti, asataṃ hoti appiyo ti. (Dhp. v. 76—77.)

Vedehatāpaso¹⁰ Bodhisattassa kathaṃ sutvā „ācariya 30
atthanissitaṃ kathentenāpi paraṃ ghaṭṭetvā¹¹ rosetvā kathetuṃ

¹ B^d -didhanako-. ² B^d omits te. ³ B^d bahutadhanadhārītaṃ. ⁴ B^d pasāsanaṭo.

⁵ B^d vi-. ⁶ B^d -līmpatīti. ⁷ C^o B^d asa-. ⁸ B^d omits kāraṇameva. ⁹ B^d līmpati. ¹⁰ B^d vi-. ¹¹ B^d ghaṭṭe-

na vaṭṭati, tvaṃ maṃ kuṇṭhasatthena¹ muṇḍanto² viya atipha-
rusaṃ kathesiṭi³“ vatvā catutthaṃ gātham āha :

4. Yena kenaci vaṇṇena paro labhati ruppanaṃ
mahatthiyampi⁴ ce vācaṃ na taṃ bhāseyya paṇḍito ti. 79.

5 Tattha yena kenaciṭi dhammayuttenāpi kāraṇena, labhati ruppanaṃ
ti ghaṭṭanaṃ⁴ dūsaṇaṃ⁵ kuppanaṃ labhati yeva, na taṃ bhāseyyā⁶ 'ti tasmā
taṃ parapuggalaṃ yāya so vācāya ruppati⁶ taṃ mahatthiyaṃ⁷ mahantaṃ attha-
nissitam pi⁸ vācaṃ na bhāseyyā⁷ 'ti attho.

Ath' assa Bodhisatto pañcamaṃ gātham āha :

10 5. Kāmaṃ ruppātu vā mā vā bhusaṃ vā vikiriyyatu,
dhammaṃ me bhaṇamāssa na pāpam upalippatīti⁹. 80.

Tattha kāmaṃ ti ekamsena, idaṃ vuttaṃ hoti: ayuttakāroko puggalo
ayuttaṃ te katan ti ovadiyamāno ekamsen' eva kuṇḍatu¹⁰ vā mā vā kuṇḍatu¹¹
athavā bhusamutthi viya vikiriyyatu, mayhaṃ pana dhammaṃ¹² bhaṇantaśsa
15 pāpam nāma n' atthīti.

Evaṃ ca pana vatvā „na vo¹³ ahaṃ Ānanda tathā parak-
kamissāmi yathā kumbhakāro āmake āmakamatte¹⁴, niggaṃya
niggaṃyāhaṃ Ānanda vakkhāmi, yo sāro so ṭhassatīti¹⁵ imassa
Sugatovādassa anurūpāya paṭipattiyāṃ¹⁵ ṭhatvā yathā kum-
20 bhakāro bhājanesu punappuna ākoṭetvā āmakam agahetvā
pakkam eva bhājanaṃ gaṇhāti¹⁶ evaṃ punappun' ovaditvā
niggaṇhitvā pakkabhājanasadiṣo¹⁷ puggalo gahetabbo ti das-
setuṃ puna taṃ ovadanto

6. Noce assa sakā buddhi vinayo vā susikkhito
25 vane andhamahiso va careyya bahuko jano. 81.

7. Yasmā ca pan' idh' ekacce ācāramhi¹⁸ susikkhitā
tasmā vinītavinayā caranti susamāhitā ti 82.

idaṃ gāthadvayam āha.

¹ Bḍ vaṭṭatīti gaṇhasatthakena. ² Bḍ ma-. ³ Cks mahitthiyamhi, Bf mahiddhi-
yam mi. ⁴ Bḍ ghaṭa-. ⁵ Cks ruppanaṃ, Bḍ dusaṇa. ⁶ Bḍ dussati. ⁷ Cks
mahatthi-, Bḍ mahathi-. ⁸ Bḍ -taṃ, omitting pi. ⁹ Bḍf -limpa-. ¹⁰ Bḍ ku-
ṭhatu. ¹¹ Bḍ omits ku-. ¹² Bḍ omits dha-. ¹³ Bḍ kho. ¹⁴ Cks omit āmake,
Bḍ has āmakamattike. ¹⁵ Bḍ -yā. ¹⁶ Cks -hanti, Bḍ karoti gaṇhāti. ¹⁷ Cks
-disam. ¹⁸ Ck āvera-, Cs ācera-.

Tass' attho : samma Vedeha¹ imesaṃ hi sattānaṃ sace attano buddhiyā paṇḍite ovādadāyake² nissāya ācārapannatti vinayo vā susikkhito na bhaveyya evaṃ sante yathā tiṇalatādīgahane³ vane andhamahiso gocarāgocaraṃ sāsaṃka-nirāsaṃkaṇ⁴ ca tṛṇānaṃ ajānanto carati tathā tumhādiso⁵ babuko jano careyya, yasmā pana idh' ekacce sakāya buddhiyā rahitā sattā ācariyasantike ācāra-
 5 paṇḍitīe susikkhitā tasmā ācariyehi attano⁶ anurūpe vinaye vinitattā vinitavinayā susamāhitā ekaggacittā hutvā carantīti, iminā idam dasseti : iminā hi sattena gihinā hutvā attano kulānarūpaṃ pabbajitena pabbajjānurūpā sikkhā sikkhi-tabbā, gihino pi hi⁷ attano kulānurūpesu kasigorakkhādisu sikkhitā va⁸ sam-pannājivā hutvā susamāhitā caranti, pabbajitāpi pabbajjānarūpesu⁹ pāsādikesu
 10 abhikkanta paṭikkantādisu adhisīlaadhicittaadhipaṇḍāsikkhāsu¹⁰ sikkhita va¹¹ vigatavikkhepa susamāhitā caranti, lokasmim hi¹²

Bāhusaccaṇ ca sippaṇ ca vinayo ca susikkhito, (Childers, Kh. subbhāsītā ca yā vācā etam¹³ maṅgalaṃ uttamaṃ ti. Pāṭha p. e.)

Taṃ sutvā Vedehatāpaso „ācariya, ito paṭṭhāya maṃ 15 ovadatha¹⁴, ahaṃ anadhivāsakajātikatāya¹⁵ tumhehi saddhim kathesiṃ¹⁶, taṃ me khamathā“ 'ti vanditvā Mahāsattam kha-māpesi. Te samaggavāsaṃ vasitvā pana Himavantam eva agamaṃsu. Tatra Bodhisatto Vedehatāpasassa kaṣiṇapari-kammaṃ kathesi. So taṃ katvā abhiññā ca samāpattiyo ca 20 nibbattesī. Iti te ubho pi aparihīna jhānā Brahmalo-kaparā-yanā ahesuṃ.

Satthā imam desanam¹⁷ āharitvā jātakaṃ samodhānesi : „Tadā Vedeho Ānando aho si, Gandhārārājā aham evā“ 'ti. Gandhāra-jātakaṃ.

95

2. Mahākapijātaka.

Attānaṃ saṃkamaṃ¹⁸ katvā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto nātattahacariyaṃ ārabba kathesi. Vatthum Bhadda-sālajātake āvibhavissati. Tadā pana dhammasabbhāyaṃ kathaṃ sa-muṭṭhāpesuṃ : „āvuso Sammāsambuddho nātakānaṃ atthaṃ caratīti“.

¹ Ck vi-. ² Ck adds hi. ³ Ck -gahane, Bđ -gahanena. ⁴ Bđ -kaṇṇir-. ⁵ Ck -so. ⁶ Bđ repeats attano. ⁷ Bđ omits hi. ⁸ Ck ca. ⁹ Bđ pabbajita anurūpesu. ¹⁰ Ck adhisīlādhi-, Bđ adds vā. ¹¹ Bđ omits va. ¹² Bđ omits hi and adds tena vuttaṃ. ¹³ Bđ etam. ¹⁴ Bđ adds anusāsatha. ¹⁵ Bđ -vāsana-jā-. ¹⁶ Ck -si, Bđ -mi. ¹⁷ Bđ dhamma-de-. ¹⁸ Bđ saṅgamaṃ, Ck saṃsayaṃ.

Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Tathāgato nātinam attham carat' evā“ 'ti vatvā atītam āhari:

- 5 Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto kapiyoniyaṃ nibbattitvā vayappatto ārohapariṇāhasampanno thāmabalūpeto¹ asītisahassakapigaṇaparivāro Himavantapadese vasati. Tattha Gaṇḍātīraṃ nissāya sākāhāṇi-pasampanno sandacchāyo² bahalapatto pabbatakūṭaṃ viya sam-
- 10 uggato ambarukkho ahoṣi, nigrodharukkho ti pi vadanti, tassa madhurāṇi phalāṇi dibbagandharasāṇi mahantāṇi mahantakūṭappamāṇāni³, tassa ekissā sākāhāya phalāṇi thale patanti ekissā⁴ Gaṇḍājale, dvinnam sākāhānam phalāṇi majjhe rukkhāmūle patanti. Bodhisatto kapigaṇam ādāya tattha phalāṇi
- 15 khādanto „ekasmim kāle imassa rukkhassa⁵ uḍake patita-phalam⁶ nissāya ambakam bhayaṃ uppajjissatīti“ udakamatthake⁷ sākāhāya ekam phalam pi anavasesetvā pupphakāle kalāyamattakālato⁸ paṭṭhāya khādāpeti c' eva pātāpeti ca. Evaṃ sante pi asītiyā⁹ vānarahassehi aditṭham¹⁰ kipillakaputa-
- 20 paṭicchannam¹¹ ekam pakkam phalam¹² nadiyaṃ patitvā uddhañ ca adho ca jālam bandhāpetvā udakakīlaṃ kilantassa Bārāṇasirañño uddhajāle¹³ laggi. Rañño divasaṃ kilītvā sāyam gamanasamaye¹⁴ kevattā jālam ukkhipantā tam¹⁵ disvā „asuka-phalam¹⁶ nāmā“ 'ti ajānantā rañño dassesum. Rājā „kim
- 25 phalam nām' etan“ ti pucchi. „Na jānāma devā“ 'ti. „Ke jānissatīti“. „Vanacarakā¹⁷ devā“ 'ti. So vanacarake¹⁷ pakkosāpetvā tesam santikā „ambapakkan“ ti sutvā churikāya chinditvā paṭhamam vanacarake¹⁷ khādāpetvā attanāpi¹⁸ khādi,

¹ Bā adds pañcahatthiphalo ahoṣi. ² Bā santa-. ³ C^s nātimahanta-. Bā atimahantakumpapamāṇāni. ⁴ Bā adds sākāhāya. ⁵ C^s omīti rukkhassa. ⁶ Bā -tampha-. ⁷ C^s -matthe. ⁸ C^s kalāya-. Bā puppakālato pappāyamattakālato. ⁹ Bā asīti. ¹⁰ C^s aditṭha. ¹¹ Bā kippilika-. ¹² C^s omīti pakkam phalam. ¹³ Bā uddham-. ¹⁴ C^s sayam-. Bā sāyaṇhassamaye. ¹⁵ C^s nam. ¹⁶ Bā asukam. ¹⁷ Bā -ri-. ¹⁸ Bā pacchā atthāpi.

itthāgārassa¹ pi amaccānam pi dāpesi. Rañño ambapakkaraso
 sakalasarīram pharitvā aṭṭhāsi. So rasatanhāya bandhitvā²
 tassa rukkhassa³ ṭhitatṭhānam vanacarake⁴ pucchitvā tehi
 „Himavantapadese naditīre“ ti vutte bahū nāvāsamghāte ban-
 dhāpetvā vanacarakehi⁵ desitamaggena uddhasotam⁶ agamāsi. 5
 „Ettakāni divasānīti“ paricchedo na kathito. Anupubbena
 tam ṭhānam patvā „eso so⁷ deva rukkho“ ti vanacarakā rañño
 ācikkhimsu. Rājā nāvā⁸ ṭhapetvā mahājanaparivuto padasā
 tattha gantvā rukkhamaṇe sayanam paññāpāpetvā⁹ ambapak-
 kāni khāditvā nānaggarasabhojanam bhuñjitvā nipajji. Sab- 10
 bāsu¹⁰ disāsu ārakkham ṭhapetvā aggim karimsu. Mahāsatto
 manussesu niddam okkantesu¹¹ aḍḍharattasamaye¹² parisāya
 saddhim agamāsi¹³. Asītisahassavānarā sākāya sākham
 carantā ambāni khādanti. Rājā pabujjhitvā kapiganaṃ disvā
 manusse uṭṭhapetvā¹⁴ dhanuggahe pakkosāpetvā „yathā ete¹⁵ 15
 phalakhādakā vānarā na palāyanti tathā te¹⁶ parikkhipitvā
 vijjhathā, sve ambāni ca¹⁷ vānaramaṃsaṃ ca khādissāmīti¹⁸“
 āha. Dhanuggahā „sādhū“ ti sampatiṇṇhitvā rukkhamaṃ pari-
 vāretvā sare sandahitvā¹⁹ aṭṭhamsu. Te disvā vānarā maraṇa-
 bhayabhītā palāyitum asakkontā Mahāsattam upasamkamitvā²⁰ 20
 „deva ‘palāyanamakkate vijjhissāmā’ ti rukkhamaṃ parivāretvā
 dhanuggahā ṭhitā, kim karomā“ ti pucchitvā kampamānā
 aṭṭhamsu. Bodhisatto „mā bhāyittha, aham vo jīvitam dassā-
 mīti“ vānaraganaṃ samassāsetvā ujukam uggatasākham abhi-
 uryha²¹ gaṅgābhimukham gatasākham²² gantvā tassā²³ pariyan- 25
 tato pakkhanditvā dhanusatamattam²⁴ ṭhānam atikkamma
 Gaṅgātīre ekasmiṃ gumbamatthake patitvā tato oruyha
 „mamāgatatṭhānam²⁵ ettakam bhavissatīti“ ākāsaṃ paricchin-

¹ B^d -ssā. ² B^d pappajjitvā. ³ B^d omits ru-. ⁴ B^d -ri-. ⁵ B^d -rikānam.
⁶ B^d uddham-. ⁷ B^d omits so. ⁸ B^d adds nadiyam. ⁹ C^e pañña- corr. to
 pañña-. C^k pañña-. ¹⁰ B^d sabba. ¹¹ B^d okkaman-. ¹² B^d -rattim-. ¹³ C^k
 a-. ¹⁴ B^d uṭṭhā-. ¹⁵ B^d te. ¹⁶ B^d tam ṭhānam in the place of tathā te. ¹⁷
 B^d ceva. ¹⁸ B^d -māti. ¹⁹ B^d sanhayitvā. ²⁰ B^d -mimsu. ²¹ B^d āru-. ²²
 B^d omits ga-. ²³ all three MSS. tassa. ²⁴ B^d -matta. ²⁵ B^d mama-.

ditvā ekam vettalataṃ mūle chinditvā sodhetvā „ettakam¹
 rukkhe bajjhissati ettakam ākāsaṭṭham bhavissatīti“ imāni dve
 ṭhānāni vavatthapetvā attano kaṭiyaṃ bandhanam² na sallak-
 khesi. So taṃ lataṃ ādāya ekakoṭiṃ Gaṅgātīre patitṭhita-
 5 rukkhe bandhitvā ekam attano kaṭiyaṃ bandhitvā vātacchinna-
 valāhakavegena³ dhanusatamattam⁴ ṭhānam lamghitvā kaṭiyaṃ
 baddhatṭhānassa⁵ asallakkhitattā rukkham pāpunitum asak-
 konto ubhohi hatthehi ambasākkham dāḥam gaṇhitvā vānara-
 gaṇassa saññam⁶ adāsi: „sīgham mama piṭṭhiṃ maddamānā
 10 vettalatāya sotthigamanam gacchathā“⁷ ti. Asītisahassavānara
 Mahāsattam vanditvā khamāpetvā tathā agamaṃsu⁸. Tadā
 Devadatto pi makkato hutvā tesam abbhantaro hoti, „ayam⁹
 me paccāmittassa piṭṭhiṃ passitum kālo“ ti uccasākkham āruy-
 ha vegam janetvā tassa piṭṭhiyam pati. Mahāsattassa haḍa-
 15 yam chiṭṭi, balavavedanā uppajji. So pi taṃ vedanāmattam¹⁰
 katvā pakkāmi. Mahāsatto ekako va ahosi. Rājā aniddā-
 yanto vānarehi ca Mahāsattena ca katakiriyaṃ sabbam disvā
 „ayam tiracchāno hutvā attano jīvitaṃ agaṇetvā parisāya sot-
 thibhāvam eva akāsīti“ cintento nipajji. So pabhātāya rattiya
 20 Mahāsattassa tussitvā „na yuttam imam¹¹ kapiṛājānam nāse-
 tum, upāyena naṃ otāretvā paṭijaggissāmīti“ Adhogaṅgāya¹²
 saṃghātam¹³ ṭhapetvā tattha aṭṭakam¹⁴ bandhāpetvā saṇikam
 Mahāsattam otārāpetvā piṭṭhiyam kāsāvavattham pattharāpetvā
 Gaṅgodakena nahāpetvā phāṇitodakam¹⁵ pāyetvā parisuddha-
 25 sarīram¹⁶ sahassapākatelena¹⁷ abbhāṇjāpetvā¹⁸ sayanapiṭṭhe tela-
 cammam pattharāpetvā¹⁹ tattha taṃ²⁰ nipajjāpetvā attanā²¹
 nice āsane nisīditvā paṭhamam gātham āha:

¹ Bā adde ṭhānam. ² Bā -nathānam. ³ Bā -hako viya vegena. ⁴ Bā -tta. ⁵ Bā bandhanathā-. ⁶ Bā saññam. ⁷ Bā ā-. ⁸ Bā so ayam. ⁹ Bā -nappattam.
¹⁰ Bā omits i-. ¹¹ Bā anto-. ¹² Ck saṃkātāṃ, Bā nāvasaṃghātam. ¹³ Ck
 aṭṭha-. ¹⁴ Bā phālito-. ¹⁵ Bā parisukkham sa-. ¹⁶ Bā -pākena telena. ¹⁷
 Ck abbhajā-, Bā abbhāñcitvā. ¹⁸ Ck tele-, Bā elakakammam saṇharāpetvā saṇi-
 kam. ¹⁹ Bā omits taṃ. ²⁰ Ck attānam.

1. Attānaṃ saṃkamaṃ¹ katvā yo sotthim samatārayi
kiṃ tvaṃ tesāṃ kimo² tuyhaṃ honti ete mahākapiṭi. 83.

Tass' attho³: ambho mahākapi yo tvaṃ attānaṃ saṃkamaṃ⁴ katvā tulaṃ⁵
āropetvā jivitaṃ pariccajivā ime vānare sotthim samatārayi⁶ khemena santāresi⁷
kiṃ tvaṃ tesāṃ hosi kimo⁸ tuyhaṃ vā kimsu⁹ ete¹⁰ hontīti. 5

Taṃ sutvā Bodhisatto rājānaṃ ovaḍanto sesā¹¹ gāthā
abbhāsi:

9. Rājāhaṃ issaro tesāṃ yūthassa parihārako
tesāṃ sokaparetānaṃ bhītānaṃ¹² te arindama. 84.
10. Sa¹³ laṃghayitvā attānaṃ vissatṭhadhanuno sataṃ
tato aparapādesu dāhaṃ baddhalatāguṇaṃ¹⁴ 85.
11. Chinnabbham iva vātena nunṇo¹⁵ rukkhāṃ upāgaminṃ,
so 'haṃ appabbhavaṃ tattha sākhaṃ hattkehi aggahi. 86.
12. Taṃ maṃ viyāyataṃ santaṃ sākāya ca latāya ca
samanukkamantā pādehi sotthim sākhamigā gatā. 87. 15
13. Taṃ maṃ na tapate bandho¹⁶, vadho¹⁷ me na tapessati,
sukhaṃ āharitaṃ tesāṃ yesaṃ rajjam akārayim. 88.
14. Esā te upamā rāja atthasandassanī¹⁸ katā¹⁹,
rañña²⁰ ratṭhassa yoggassa balassa nigamassa ca
sabbesaṃ sukhaṃ etṭhabbaṃ²¹ khattiyena pajānatā ti. 89. 20

Tattha tesāṃ ti tesāṃ asītisahassānaṃ vānarānaṃ, bhītānaṃ te ti tava
vijjanatthāya ānāpetvā ṭhitassa bhītānaṃ, arindamā 'ti rājānaṃ ālapati, rājā
hi corādīnaṃ²² arīnaṃ damanato²³ arindamo ti vuccati, vissatṭhadhanuno
satan ti anāropitadhanusatapamāṇaṃ ṭhānaṃ attānaṃ ākāse ullāṃghayitvā
vissajjetvā tato imamahā rukkhā laṃghitvā gataṭṭhānato aparapādesu²⁴ idaṃ 25
kaṭibhāgaṃ sandhāya vuttaṃ, Bodhisatto hi kaṭibhāge taṃ latāguṇaṃ dāhaṃ
bandhitvā pacchimapādehi²⁵ bhūmiyaṃ²⁶ akkamitvā vissajjetvā vātagena ākā-
saṃ pakkhandi, nunṇo²⁷ rukkhāṃ upāgamin ti vātacchinnaṃ abbhāma iva

¹ Cks saṃsayaṃ. ² Bđ kime, Bf kidhamaṃ. ³ Cks tattha. ⁴ Bđ sakamaṃ, Cks
saṃsayaṃ. ⁵ Bđ kulaṃ. ⁶ Cs -tāresi, Bđ samattārayi. ⁷ Ck omits kh. s. ⁸
Bđ kitumhe corr. to kime. ⁹ Bđ omits kimsu. ¹⁰ Bđ enti. ¹¹ Bđ sesa. ¹²
Bđ -nan. ¹³ Bdf su. ¹⁴ Bđ dāhabandhaṃ la-, Bf dāhaṃ paṇḍhaṃ la-. ¹⁵
Bdf nunṇo. ¹⁶ Cks baddho. ¹⁷ Bdf sato. ¹⁸ Cs -ti. ¹⁹ Bdf taṃ suṇohi arin-
dama in the place of a. k. ²⁰ Cks rañña. ²¹ Bf etabbaṃ, Bđ omits sukha-
metṭh-. ²² Bđ -dinnāṃ. ²³ Bđ arindamanato, Ck omits a. d. ²⁴ Bđ adde ti
pacchāpādesu. ²⁵ Bđ pacchāpā-. ²⁶ Bđ bhūmi. ²⁷ Bđ ru-.

attano vegajanitena¹ vātena nunno² yathā vātaacchinnābbhaṃ³ vātena evaṃ
 attano vegena nunno³ htvā imaṃ ambarukkaṃ upāgamiṃ, appabhavan
 ti so 'haṃ⁴ tattha ākāśappadeso rukkaṃ pāpuṇitum appahonto⁵ tassa ruk-
 kassa sākhaṃ hatthehi gahesin⁶ ti attho, viyāyatan ti rukkasākhaṃ ca
 5 vettalatāya ca viṇāya bhamaratanti viya vītataṃ⁷ ākaḍḍhitasāriraṃ⁸, samanuk-
 kamantā ti mayā anuññatā maṃ vanditvā khamāpetvā⁹ pādehi samanukka-
 mantā nīrantaram eva akkamantā sotthiṃ gatā, taṃ maṃ na tapate ban-
 dho¹⁰ ti nāpi so valliyā¹¹ bandho¹⁰ tapati nāpi idāni maraṇaṃ tappessati,
 kiṃkāraṇa: sukhāṃ āharitāṃ tesā ti¹² yasmā yesaṃ ahaṃ rajjam ākā-
 10 rayiṃ tesāṃ mayā sukhāṃ āharitāṃ, ete hi mahārāja ayaṃ no uppannaṃ duk-
 khaṃ haritvā sukhāṃ āharissasitī¹³ maṃ rājānaṃ akāmsu, ahaṃ pi tumbakāṃ
 uppannaṃ dukkhaṃ¹⁴ harissāmi-cceva¹⁵ etesaṃ rājā jāto, taṃ ajja mayā ete-
 saṃ maraṇadukkhaṃ haritvā jīvitasukhaṃ āhaṃ, taṃ maṃ¹⁶ nāpi bandho¹⁰
 tapati na maraṇavado¹⁷ tappessati, esā te upamā ti esā te mahārāja mayā
 15 katakiriyāya upamā, taṃ supohitī tasmā imāya upamāya saṃsandetvā attano¹⁸
 dītyamānaṃ ovādaṃ suṇa, raññā¹⁹ raṭṭhassa²⁰ 'ti mahārāja raññā nāma uc-
 chuyante²⁰ viya raṭṭhaṃ apīletvā catubbidhaṃ agatiṃ²¹ pahāya catuḥi²² saṃ-
 gahavatthūhi saṃgaṇhantena dasasu rājadhammesu patitṭhāya mayā viya attano
 jīvitaṃ pi²³ pariccajītvā kinti me²⁴ raṭṭhavāsino vīgatabhayaṃ gimhakāle vivata-
 20 dvārā nītihi ca²⁵ parivārakehi²⁶ ca parivutā²⁷ ure puttā²⁸ naccantā²⁹ sītena
 vātena vijīyamānā³⁰ yathāruceṃ attano santakaṃ paribbuñjantā kāyikacetasika-
 sukkhasamaṅgino bhavēyyun ti sakalaraṭṭhassa ca rathasakaṭṭhādiyogavāhanassa³¹
 yoggassa pattikasamkhātassa³² balassa ca negamajanapadasamkhātassa³³ niga-
 massa ca sabbesaṃ sukhāṃ eva esitabbaṃ gavesitabbaṃ ti attho, khattiyena
 25 pajānatā ti khettānaṃ adhipatibhāvena khattiyō ti ca laddhanāmena pana etena
 avasesasatte atikkamma pajānatā nāpasampanna bhavitabbaṃ ti.

Evam Mahāsatto rājānaṃ ovadanto va anusāsanto va³⁴
 kālam akāsi. Rājā amacce pakkosāpetvā „imassa kapirājassa
 rājūnaṃ viya sarīrakiccaṃ karoṭhā“ 'ti vatvā itthāgāraṃ pi
 30 āṇāpesi: „tumhe rattavatthanivattā vikiṇṇakesā³⁵ daṇḍadīpika-
 hatthā kapirājānaṃ parivāretvā ālāhanaṃ gacchathā“ 'ti.

¹ Bā attanā janitena vegena. ² Bā ru-. ³ Bā -nnabha. ⁴ Bā ahaṃ. ⁵ Ck appabbo-. ⁶ Bā agga-. ⁷ Ck vittāṃ. ⁸ Bā -taṃ sarīraṃ, Ck ākaddhi ākad-
 dhita-. ⁹ Bā omits kha-. ¹⁰ Ck baddho. ¹¹ Ck -yo. ¹² Ck -saṃ, omitting ti.
¹³ Ck -tīti. ¹⁴ Bā ru-. ¹⁵ Bā -mi icceva. ¹⁶ Ck tamaṃ, Bā tena hi maṃ.
¹⁷ Bā maraṇato. ¹⁸ Bā adds pi. ¹⁹ Bā -o. ²⁰ Bā ucchuṃ, Ck adds ucchu.
²¹ Bā -tigamanāṃ. ²² Bā catu. ²³ Bā -taṃ, omitting pi. ²⁴ Ck kintīce. ²⁵
 Bā omits ca. ²⁶ Bā pādāparicārī-. ²⁷ Bā -vāritvā. ²⁸ Ck -e. ²⁹ Ck -o. ³⁰
 Ck vijī-, Ck vijī-, Bā bija-. ³¹ Ck -tāsu ceva vahassa. ³² Ck -kāsāṃ, Bā
 -kāsaṃ-. ³³ Bā niga-. ³⁴ Bā omits a. va. ³⁵ Bā parikīṇa-.

Amaccā dārūnaṃ sakaṭasatamattena citakaṃ karimṃsu. Rājū-
 naṃ karaṇaniyāmen' eva Mahāsattassa sarīrakiccaṃ katvā sīsa-
 kapālaṃ gahetvā raṇṇo santikaṃ agamaṃsu. Rājā Mahā-
 sattassa ālāhane cetiyaṃ kāretvā dīpe jālāpetvā gandhamālādīhi
 pūjetvā sīsakapālaṃ suvaṇṇakhacitaṃ kāretvā kuntagge ṭha- 5
 petvā purato kāretvā gandhamālādīhi pūjento¹ Bārāṇasim gantvā
 antorājadvāre ṭhapetvā sakalanagaraṃ sajjāpetvā sattāhaṃ
 pūjaṃ kāresi. Atha taṃ dhātum gahetvā cetiyaṃ kāretvā
 yāvajīvaṃ gandamālādīhi pūjento² Bodhisattassa ovāde paṭiṭ-
 ṭhāya dānādini puṇṇāni karonto dhammena rajjaṃ kāretvā 10
 saggaparāyano ahosi.

Satthā imaṃ desanaṃ³ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ sa-
 modhānesi: „Tadā rājā Ānando ahosi⁴, paṇisa Buddhapariśā, kapi-
 rājā⁵ aham evā⁶ 'ti. Mahākapijātakaṃ⁶.

3. Kumbhakārajātaka.

15

Ambāhamaddaṃ vanamantarasmaṃ ti. Idam Satthā
 Jetavane viharanto kilesaniggahama ārabha kathesi. Vaṭṭhūṃ
 Pāṇiyājatake⁷ āvibhavissati. Tadā pana Sāvatthiyaṃ pañcasatasa-
 hāyakā pabbajitvā antokoṭṭisanthāre⁸ vasamānā aḍḍharattasamaye
 kāmavitakkaṃ vitakkayimṃsu. Satthā attano sāvake rattiyaṃ tayo vāre 20
 divasassa tayo vāre ti rattimdivaṃ cha vāre⁹ olokeno kiki va¹⁰
 aṇḍaṃ viya camarī¹¹ va¹⁰ vāladhiṃ viya mātā piyaputtaṃ viya eka-
 cakkhuko puriso cakkhūṃ viya rakkhati, tasmim tasmim yeva khaṇe
 uppannakilesaṃ¹² niggaṇḥati¹³. So taṃ divasaṃ aḍḍharattasamaye
 Jetavanaṃ parigaṇhanto tesāṃ bhikkhūnaṃ vitakkasamudācāraṃ natvā 25
 „imesāṃ bhikkhūnaṃ abbhantare ayaṃ kilesa vaḍḍhanto arahattassa
 hetum chindissati, idān' eva nesāṃ kilesaṃ niggaṇhitvā arahattaṃ
 dassāmiti“ gandhakuṭṭito nikkhamitvā Ānandattheraṃ pakkosivā Ānanda

¹ B^d pūjitvā. ² Bārāṇasim --- pūjento wanting in B^d. ³ B^d dhammade-. ⁴
 B^d adds duṭṭhakapi devadatto. ⁵ B^d adds. pana. ⁶ B^d rājovādajātakaṃ, B^d
 adds dutiyaṃ. ⁷ C^k paññāja-. C^s puññāja- corr. to paññāja-, B^d paññāsaja-.
⁸ B^d -santhāre. ⁹ B^d adds sāvake. ¹⁰ B^d omits va. ¹¹ B^d cā-. ¹² B^d -nnaṃ
 ki-. ¹³ B^d -hāti.

antokotisanthāre¹ vasanakabhikkhū sabbe va sannipātehi²“ sanni-
 pātāpetvā paññatta-Buddhāsane nisidi³. „Bhikkhave, antopavatta-
 kilesānaṃ vase⁴ vattitum na vaṭṭati, kilesa hi vaḍḍhamāno paccāmitto
 viya mahāvināsaṃ pāpeti⁵, bhikkhunā nāma appakam pi⁶ kilesaṃ
 5 niggaṇhitum vaṭṭati⁷, porāṇakapaṇḍitā appamattakaṃ ārammaṇaṃ
 disvā abbhantare pavattitakilesaṃ niggaṇhitvā paccekabodhiṃ⁸ nib-
 battesun“ ti vatvā atītaṃ āhāri:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente
 Bodhisatto Bārāṇasinagarassa dvāragāme kumbhakāra-
 10 kule nibbattitvā vayappatto kuṭumbaṃ saṅṭhapetvā ekaṃ put-
 taṃ ca dhītaraṃ ca labhitvā kumbhakārakammaṃ⁹ nissāya putta-
 dāraṃ¹⁰ posesi¹¹. Tadā Kālīṅgaraṭṭhe Dantapuranagare¹² Ka-
 raṇḍu¹³ nāma rājā mahantena parivāreṇa uyyānaṃ gacchanto
 uyyānadvāre phalabhārabharitaṃ madhuraphalaṃ ambarukkhāṃ
 15 disvā hatthikkhandhagato¹⁴ yeva hatthaṃ pasāretvā ekaṃ am-
 bapiṇḍaṃ gahetvā uyyānaṃ pavisitvā maṅgalasilāya nisinno
 dātabbayuttakānaṃ datvā ambaṃ paribhuñji. Rañṇā gahita-
 kālato paṭṭhāya sesehi nāma gahetabbam evā 'ti amaccāpi
 brāhmaṇagahapatikādayo pi ambāni pādetvā khādīmsu. Pacchā
 20 pacchā¹⁵ āgatā rukkhāṃ āruya muggarehi pothetvā obhagga-
 vibhaggasākhāṃ katvā āmakaphalam¹⁶ pi asesetvā khādīmsu.
 Rājā divasaṃ uyyāne¹⁷ kiṭṭitvā sāyaṇhasamayā alaṃkatahatthik-
 khandhe¹⁸ nisīditvā gacchanto taṃ rukkhāṃ disvā hatthito
 otaritvā rukkhamaṇaṃ gantvā rukkhāṃ oloketvā „ayaṃ pāto
 25 va passantānaṃ attittikaro phalabhārabharito sobhamāno aṭ-
 ṭhāsi, idāni gahitaphalo obhaggavibhaggo asobhamāno ṭhito“ ti
 cintetvā puna aññato olokeno aparaṃ nipphalaṃ ambarukkhāṃ
 disvā „esa rukkho attano nipphalabhāvena muṇḍamanipabbato
 viya sobhamāno ṭhito, ayaṃ pana phalitabhāvena¹⁹ imaṃ

¹ Bā - saṃhāre. ² Bā - ditvā. ³ Bā - sena. ⁴ Bā - si. ⁵ Bā appamattakaṃ pi.
⁶ Bā - tīti. ⁷ Bā - dhiññānaṃ. ⁸ Cks - rakulaṃ. ⁹ Bā - dānaṃ. ¹⁰ Ck pe-. ¹¹
 Bā nanda-. ¹² Bā karaṇḍako. ¹³ Bā hatthikkhandavaragato. ¹⁴ Bā only one
 pacchā. ¹⁵ Cks āmaṇḍa-. ¹⁶ Cks - naṃ. ¹⁷ Bā - dhavare. ¹⁸ Bā saphala bhā-.

vyasanaṃ patto, idaṃ agāramajjham pi phalitarukkkhasadisāṃ,
 pabbajjā nipphalarukkkhasadisā, sadhanass' eva bhayaṃ atthi¹
 niddhanassa bhayaṃ n' atthi, mayāpi nipphalarukkkhena' viya
 bhavitabban² ti phalarukkkhaṃ ārammaṇaṃ katvā rukkkhamūle
 5 ṭhitako va tīṇi lakkaṇāni sallakketvā vipassanaṃ vadḍhetvā
 paccekabodhiñāṇaṃ nibbattetvā „viddhaṃsitā³ dāni me mātu-
 kucchikuṭikā, chinnā tīsu bhavesu paṭisandhi, sodhitā saṃ-
 sārukkārabbhūmi, sosito⁴ assusamuddo, bhinno⁵ atṭhipākāro⁶,
 n' atthi me puna paṭisandhīti⁷ āvajjanto⁷ sabbālaṃkārapati-
 maṇḍito⁸ va atṭhāsi. Atha naṃ amaccā āhaṃsu: „atibahuṃ⁹
 10 ṭhit' attha mahārājā“ 'ti. „Na mayaṃ rājāno⁹, paccekabuddhā
 nāma mayan¹⁰“ 'ti. „Paccekabuddhā na¹⁰ tumbhādisā honti devā“
 'ti. „Atha kīdisā hontīti“. „Oropitakesamassukāsāvavatta-
 paṭicchannā kule vā gaṇe vā alaggā vātacchinnavalāhaka-
 rāhumuttacandamaṇḍalapaṭibhāgā¹¹ Himavati¹² Nandamūla-
 15 pabbhāre vasanti, evarūpā deva paccekabuddhā“ ti. Tasmiṃ
 khaṇe rājā hatthaṃ ukkhipitvā sīsaṃ parāmasi, tāvad ev' assa
 gihiliṅgaṃ antaradhāyi samanaḷiṅgaṃ pātur ahoṣi:

Ticivaraṇ ca patto ca vāsi sūci ca bandhanaṃ

parissāvanaṃ atṭh' ete yuttayogassa bhikkhuno ti¹³
 evaṃvuttasamaṇaparikkhārā¹² kāyapaṭibaddhā¹⁴ va ahesuṃ.
 So ākāse ṭhatvā mahājanassa ovādaṃ datvā anilapathena
 Uttarāhimavante Nandamūlapabbhāram eva agamāsi. Gandhāra-
 ratṭhe pi Takkaṣilaṇagare Naggaji¹⁵ nāma rājā uparipāsāde
 pallaṃkāvaramajjagato ekaṃ itthiṃ ekekahatthe¹⁶ ekekamaṇi-
 25 valayaṃ¹⁷ pilandhitvā avidūre nisīditvā gandhaṃ pimsamānaṃ
 disvā „etāni maṇivalayāni¹⁸ ekekabhāvena¹⁹ na ghaṭṭanti²⁰ na
 viravantīti²¹“ olokento nisīdi. Atha sā dakkhiṇahatthato

¹ Ck^s omit atthi. ² Ck -rukko, C^s -rukko corr. to rukkhena. ³ Ck B^d vi-
 dhaṃ-. ⁴ Ck^s sodhitā, B^d sositvā mayā. ⁵ B^d chindo. ⁶ B^d attā-. ⁷ Ck^s -ento. ⁸
 B^d -paṭi-. ⁹ B^d mahārā-. ¹⁰ B^d nāma. ¹¹ Ck^s -lāhaka-, B^d -lāhatarāhumukkhāmu-.
¹² B^d -vante. ¹³ B^d -vuttā-. ¹⁴ B^d kāye-. ¹⁵ B^d nagiji. ¹⁶ Ck^s omit ekeka. ¹⁷
 B^d -kaṃ ma-. ¹⁸ B^d omits maṇi. ¹⁹ Ck -gena. ²⁰ B^d ghaṭṭentāti. ²¹ Ck vi-
 varan-, B^d dhiravantaṃti.

valayaṃ vāmahatthe yeva pilandhitvā dakkhiṇahatthe¹ a gan-
dham saṃkaḍḍhitvā pimsitum ārabhi. Vāmahatthe valayaṃ²
dutiyaṃ āgamma ghaṭṭiyamānaṃ³ saddam akāsi. Rājā tāni
dve valayāni aññamaññaṃ saṃghaṭṭentāni⁴ viravantāni disvā
⁵ cintesi: „idaṃ valayaṃ ekekakāle na ghaṭṭesi, dutiyaṃ āgamma
ghaṭṭeti saddam karoti, evam eva ime sattāpi ekekā na ghaṭ-
ṭanti⁵ na viravanti dve tayo hutvā aññamaññaṃ saṃghaṭṭanti⁶
kalahaṃ karonti, ahaṃ pana Kasmīra-Gandhāresu⁷ dvisu
rajjesu raṭṭhavāsino vicāremi, mayāpi ekavalayasadisena hutvā
¹⁰ param avicāretvā attānam eva vicārentena⁸ vasitum vaṭṭatīti⁹
saṃghaṭṭanavalayaṃ¹⁰ ārammaṇaṃ katvā yathānisinno va tīpi
lakkhaṇāni sallakkhetvā vipassanaṃ vadḍhetvā paccekabodhi-
ñāṇaṃ nibbatesi, sesaṃ purimasadisam eva. Videharatthe
Mithilanagare Nimirājā nāma¹¹ bhuttaṭpātarāso amaccagaṇa-
¹⁵ parivuto vivaṭasiḥapañjarena antaravithiṃ pekkhamāno aṭṭhāsi.
Ath' eko seno sūnāpaṇato maṃsapesiṃ gahetvā ākāsaṃ pak-
khandi. Tam enaṃ ito c' ito ca giṃjhādayo sakunā sampari-
vāretvā āhārahetu tuṇḍena viheṭhentā pakkhena¹² paharantā
pādehi maddantā agamiṃsu¹³. So attano vadhaṃ asahamāno¹⁴
²⁰ taṃ maṃsaṃ chaḍḍesi¹⁵, añño gaṇhi, sakunā imaṃ muñcivā
taṃ anubandhiṃsu, tena pi vissatṭhaṃ añño aggahesi, tam pi
tath' eva viheṭhesum. Rājā te sakune disvā cintesi: „yo yo
maṃsapesiṃ gaṇhi tassa tass' eva dukkhaṃ, yo yo vissajjesi
tassa tass' eva sukhaṃ, ime pi pañca kāmagaṇe¹⁶ yo yo gaṇ-
²⁵ hati tassa tass' eva dukkhaṃ, itarassa sukhaṃ, ime hi ba-
hunnaṃ sādharmaṇā, mayhaṃ kho pana soḷasa itthisahassāni,
mayā vissatṭhamāṃsapinḍena viya senena¹⁷ pañcakāmagaṇe
pahāya sukhitena bhavitum vaṭṭatīti¹⁸“ yoniso manasikaronto

¹ Bā maṇiva-. ² Bā saṃghaṭi-. ³ Ck^o -tā, Bā -to. ⁴ Ck^o ghaṭa-, Bā ghaṭe-. ⁵ Bā
-ghatteti. ⁶ Bā imasmiṃ Gandhāre. ⁷ Bā vicāran-. ⁸ Bā -naṃva-. ⁹ Bā
mimānāmarājā. ¹⁰ Bā pakkhehi. ¹¹ Bā āgamaṃsu. ¹² Ck^o -ne, C^o -ne corr. to
-no. ¹³ Ck^o chaḍḍhe-, Bā chāḍesi. ¹⁴ Ck^o -nā, C^o -nā corr. to -ne. ¹⁵ Ck^o
sesena, C^o sesenena corr. to senena, Bā viṣatṭhamāṃsapinḍatunḍena senena viya.
¹⁶ Bā adds so.

yathāṭhito va tīṇi lakkhaṇāni sallakkhetvā vipassanaṃ vad-
 dhetvā paccekabodhiñāṇaṃ nibbattesi, sesaṃ purimasadisam eva.
 Uttarapañcālaratṭhe Kampillanagare Dummukho¹ nāma² rājā
 bhuttapātaraṣo sabbālaṃkārapatimaṇḍito³ amaccaparivuto vi-
 vaṭasiṃhapañjarena rājamaṅgaṇaṃ olovento aṭṭhāsi. Tasmim khape⁴ 5
 vajadvāraṃ vivariṃsu, usabhā vajato nikkhamitva kilesavasena
 ekaṃ gāviṃ anubandhiṃsu, tatth' eko tikhiṇasiṅgo mahāusabho
 aññaṃ usabhaṃ āgacchantaṃ disvā kilesanaccherābhībhūto ti-
 khiṇasiṅgena antarasatthimhi⁵ pahari, tassa pahāramukhena
 antāni nikkhamiṃsu⁶, tatth' eva jīvitakkhayaṃ pāpuṇi. Rājā⁷ 10
 disvā ciutesi: „ime sattā tiracchānagate ādiṃ katvā kilesava-
 sena dukkhaṃ pāpuṇanti, ayaṃ usabho kilesaṃ nissāya jīvi-
 takkhayaṃ patto, aññe pi sattā kileseh' eva kampanti, mayā
 imesaṃ sattānaṃ kampanakilese pahātum vaṭṭatīti“ so ṭhitako
 va tīṇi lakkhaṇāni sallakkhetvā vipassanaṃ vadḍhetvā pacce- 15
 kabodhiñāṇaṃ nibbattesi, sesaṃ purimasadisam eva. Ath' eka-
 divasaṃ te⁸ cattāro paccekabuddhā bhikkhācāraṇaṃ sallak-
 khetvā Nandamūlapabbhārā nikkhamma Anotattadahe nāga-
 latādantakatṭhaṃ khāditvā katasarīrapaṭijagganā⁹ Manosilātale
 ṭhatvā¹⁰ nivāsetvā pattacīvaram ādāya iddhiyā ākāse uppatitvā 20
 pañcavaṇṇavalāhake maddamānā gantvā Bārāṇasīnagaradvāra-
 gāmaṣa¹¹ avidūre otaritvā ekasmiṃ phāsukatṭhāne cīvaraṃ
 pārupitvā¹² pattaṃ gaḥetvā dvāragāmaṃ¹³ pavisitvā piṇḍāya
 caranto Bodhisattassa gehadvāraṃ sampāpuṇiṃsu. Bodhisatto
 te disvā tuṭṭhacitto¹⁴ gehaṃ pavesetvā¹⁵ paññattāsane nisīdā- 25
 petvā dakkhiṇodakaṃ datvā paṇītena khādaniyena bhojaniyena
 parivisitvā ekamantaṃ nisīditvā saṃghattheraṃ vanditvā
 „bhante, tumhākaṃ pabbajjā ativiya sobhati, vippasannāni kho
 indriyāni, parisuddho¹⁶ chavivanno¹⁶, kin nu kho ārammaṇaṃ

¹ B^d mudukho. ² C^k omit nāma. ³ B^d -paṭi-. ⁴ B^d adds gopālākā. ⁵ C^k
 -sathimpi, B^d -suttimhi. ⁶ B^d adds so. ⁷ B^d adds taṃ. ⁸ B^d omits te. ⁹
 B^d -paṭijaggiyamānā. ¹⁰ B^d omits ṭhatvā. ¹¹ B^d -gāmakassa. ¹² C^k pārū-, B^d
 -rumpetvā. ¹³ B^d gāmadvāraṃ. ¹⁴ B^d adds hutvā. ¹⁵ B^d pavise-. ¹⁶ B^d -ā.

disvā tumhe imaṃ bhikkhācariyaṃ pabbajjāṃ upagatā¹ ti pucchi,
yathā ca saṃghattheraṃ evaṃ² sese pi upasaṃkamitvā pucchi.
Ath' assa te cattāro pi janā „ahaṃ asukaratṭhe asukanagare
asukarājā nāma hutvā“ ti ādinā nayaṇa attano attano abhinik-
5 khamanavattthūni kathetvā paṭipāṭiyā ekekaṃ gātham āhaṃsu :

1. Amb' āhaṃ addaṃ vanamantarasmaṃ
nilobhāsaṃ phalinaṃ³ saṃvirūḷhaṃ,
tam addasaṃ phalaḥetu⁴ vibhaggaṃ,
taṃ disvā bhikkhācariyaṃ carāmi. 90.
- 10 2. Selaṃ sumattaṃ⁵ naravīraṇiṭṭhitaṃ⁶
nārī⁷ yugaṃ dhārayi appasaddaṃ,
dutiyaṃ ca āgamma ahosi saddo,
taṃ disvā bhikkhācariyaṃ carāmi. 91.
- 15 3. Dijā dijaṃ kuṇapam āharantaṃ⁸
ekaṃ samānaṃ bahukā samecca
āhārahetu⁹ paripātayimsu,
taṃ disvā bhikkhācariyaṃ carāmi. 92.
- 20 4. Usabh' āhaṃ addaṃ yūthassa majjhe
calakkakuṃ vaṇṇabalūpapannaṃ,
taṃ disvā kāmāhetu¹⁰ vitunnaṃ,
taṃ disvā bhikkhācariyaṃ carāmi. 93.

Tattha ambāhamaddan ti ambarukkhaṃ ahaṃ addasaṃ, vanamanta-
rasmiṃ ti vanaantare⁸ ambavanamajjhe ti attho, saṃvirūḷhaṃ ti suvaḍḍhi-
taṃ, tamaddasaṃ ti taṃ juyyānato nikkhamanto⁹ phalaḥetu vibhaggaṃ
25 puna addasaṃ, taṃ disvā ti taṃ phalaḥetu bhaggaṃ¹⁰ disvā paṭiladdhasaṃ-
vego paccekabodhiñāṇaṃ nibbattetvā imaṃ bhikkhācariyaṃ pabbajjāṃ upagato
'emi, tasmā bhikkhācariyaṃ carāmi¹¹ idaṃ so phalaḥetu vibhaggaṃ am-
barukkhaṃ¹² dassanato paṭṭhāya sabbāṃ cittācāraṃ kathetvā va kathesi¹³, se-
sānaṃ vissaṃjānesu pi es' eva nayo, ayaṃ paṇ' ettha anuttānapadadīpanā¹⁴,
30 selan ti maññalayaṃ, naravīraṇiṭṭhitaṃ¹⁵ ti vīraṇaṇiṭṭhitaṃ¹⁶ paṇḍita-

¹ Ck omī evaṃ. ² Bd -taṃ. ³ all four MSS. -tu. ⁴ Bd -{haṃ, Bf samuṭṭha.

⁵ Bd -viduṭṭhitaṃ, Bf -vaduniṭṭhitaṃ. ⁶ all four MSS. -ri. ⁷ Bd -pamā ara-
hantaṃ. ⁸ Bd vanamantare. ⁹ Ck -kkhanto. ¹⁰ Bd vibha-. ¹¹ Bd vibhagga-
ambarukkhaṃ. ¹² Bd dassesi. ¹³ Ck -padadinā. ¹⁴ Bd naravidūṇiṭṭhitaṃ. ¹⁵ Bd
vidūṇagarehi niṭṭhitaṃ

purisena¹ katan ti attho, yugan ti ekekasmiñ ekekañ katvā ekañ valaya-yugam², diḍā dijan ti gahitamāṇsapinḍam dijan avasesadiḍā, kuṇapamāharantan³ ti tam⁴ māṇsapinḍam ādāya harantam. samecca ti samāgantvā sannipatitvā, paripātayimsū⁵ 'ti koṭṭhentā⁶ anubandhimsu, usabhāhamad-dan ti usabham aham addasam, calakkakun ti calakkakudham⁶.

5

Bodhisatto ekekañ gātham sutvā „sādhū bhante tum-bākam ev' etaṃ ārammaṇam anurūpan“ ti ekekassa pacceka-buddhassa thutiṃ akāsi, tañ ca pana catuhi janehi desitam dhammakatham sutvā gharāvāse anapekkho hutvā pakkantesu paccekabuddhesu bhuttaṭṭāpārāso sukham⁷ nisinno bhariyam⁸ 10
āmantetvā „bhadde ete cattāro paccekabuddhā rajjam pahāya pabbajitā akiñcanā apalibodhā pabbajjāsukkena⁹ vītināmenti, aham pana bhatiyā jivikaṃ kappemi, kim me gharāvāsena, tvaṃ puttake saṃgaṇhantī⁹ gehe vasā¹⁰“ 'ti vatvā dve gā-thā āha¹¹:

15

3. Karaṇḍu¹² nāma Kalīṅgānam¹³ Gandhārānañ ca Naggaji Nimirājā Videhānañ Pañcālānañ ca Dummukho¹⁴,
ete ratṭhāni hitvāna pabbajimsu akiñcanā. 94.
a. Sabb' ev' ime¹⁵ devasamā samāgatā¹⁶
aggi¹⁷ yathā pajjalito tath' ev' ime¹⁸,
aham pi eko carissāmi¹⁹ Bhaggavi²⁰
hitvāna kāmāni yathodhikānīti²¹. 95.

20

Tāsam attho²²: bhadde esa saṃghattherapaccekabuddho²³ Dantapure nāma nagare Karaṇḍu²⁴ nāma Kalīṅgānam janapadassa rājā, duttiyo Takkaṣilānagare²⁵ Naggaji nāma Gandhārānam janapadassa rājā, tattiyo Mithilānagare Nimi nāma 25
Videhānam janapadassa rājā, catuttho Kampillānagare Dummukho²⁶ nāma Uttarapañcālānam janapadassa rājā, te evarūpāni ratṭhāni hitvā akiñcanā hutvā pabbajimsu²⁶, ime pana sabbe pi visuddhidevehi purīmapaccekabuddhehi samānā ekato samāgatā, yathā hi aggi pajjalito obhāsati tath' eva me ti²⁷ ime pi

¹ Bā -sehi. ² Bā -yugam? ³ Ck -pañ māha-, Bā kuṇapamā aharitan. ⁴ Bā omits tam. ⁵ Bā koṭento. ⁶ Bā calagakkakudham. ⁷ Bā -kha. ⁸ Bā omits pabbajjā. ⁹ Ck -ti, Bā -tā. ¹⁰ Bā -sathā. ¹¹ Bā abhāsi. ¹² Bāf karakaṇḍa. ¹³ Bāf kamli-. ¹⁴ Bā mudukho. ¹⁵ Ck vame, Bāf pime. ¹⁶ Bāf omit samā. ¹⁷ all four MSS. -i. ¹⁸ Bāf -pime. ¹⁹ Ck eko va-, Bā eko vi-, Bāf eko cassā. ²⁰ Bā aggavi. Bāf aggivam. ²¹ Bā yatohitānīti, Bāf satocaditāni. ²² Bā tassattho. ²³ Bā -ro-. ²⁴ Bā karakaṇḍamko. ²⁵ Bā -la-. ²⁶ Ck adds sabbevame, C has crossed over sabbevane. ²⁷ Ck omits ti, C omits me ti.

tath' eva¹ sīlādīhi pañcahi guṇehi obhāsanti. yathā ete tathā aham pi² eko carissāmīti attho, bhaggavīti pana³ bhariyaṃ ālapati, hītvāna kāmānīti rūpādayo vatthukāme hītvā, yathodhikānīti⁴ attano odhivasena⁵ ṭhītāni. idam vuttam hoti: rūpādiodhivasena⁶ yathodhi⁷ te vatthukāme pahāya aham pi
 5 pabbajitvā eko carissāmīti, yatodhikānīti⁸ pi pāṭho, tass' attho: yato uparato⁹ odhi etesan ti yatodhikāni uparatakoṭṭhāsāni¹⁰, pabbajissāmīti cintita-kālato paṭṭhāya hi kilesakāmānaṃ eko koṭṭhāso uparato nāma hoti niruddho tassa vatthubhūto kāmakoṭṭhāso pi uparato va¹¹ hotīti.

Sā tassa katham sutvā „mayham pi kho sāmi pacceka-
 10 buddhānaṃ dhammakatham sutakālato paṭṭhāya ghare¹² cittam na saṇṭhātīti“ vatvā:

7. Ayam eva kālo¹³, na hi añño atthi,
 anusāsītā me na¹⁴ bhaveyya pacchā,
 aham pi ekā¹⁵ carissāmi bhaggava
 15 sakunī va muttā purisassa hatthā ti 96.
 imam gātham āha.

Tattha nnusāsītā me na¹⁴ bhaveyya pacchā ti anusāsako¹⁶ ovādako na bhaveyya dullabhata ovādakānaṃ, tasmā ayam eva pabbajitum¹⁷ kālo na hi añño atthīti dasseti, sakunī va muttā ti yathā sakunīkena gahetvā sakuna-
 20 pacchiyam khittāsu sakunīsu tassa hatthato muttā ekā sakunī anilapatham lam-ghayitvā yathāruccitaṃ ṭhānam gantvā ekikā¹⁸ careyya tathāham¹⁹ pi tava hatthato muttā ekā²⁰ va carissāmīti sayam pi pabbajitukāmā hutvā evam āha.

Bodhisatto tassā katham sutvā tuṇhi²¹ ahosi. Sā pana Bodhisattam vañcetvā puretaraṃ pabbajitukāmā „sāmi pānī-
 25 yatittham gamissāmi dārake olokehīti“ ghaṭam ādāya gacchanti²² viya palāyitvā nagarasāmaṇṭe tāpasānaṃ santikā²³ gantvā pabbaji. Bodhisatto tassā anāgamaṇaṃ ñatvā sayam dārake posesi. Aparabhāge tesu thokaṃ vadḍhitvā attano ayanāya²⁴ jānanasamatthataṃ²⁵ pattesu²⁶ tesam vīmaṃsanattham ekadi-

¹ Ck omits tatheva and adds me. ² B^d adds pabbajitvā. ³ B^d omits pana. ⁴ B^d yatohītanīti. ⁵ Ck ovadi-, B^d oṭhi-. ⁶ Ck ovadhi-, B^d odi-. ⁷ Ck^s ya-thādhi. ⁸ B^d yatohīkānīti. ⁹ B^d -ri-. ¹⁰ B^d vā. ¹¹ B^d agāre. ¹² Ck^s -le, B^f ayamo kāko. ¹³ C^s ce na, B^d -sika neva. ¹⁴ Ck^s add va. ¹⁵ B^d -siko. ¹⁶ B^d pabbajita. ¹⁷ B^d adds va. ¹⁸ B^d tathā aham. ¹⁹ B^d ekikā. ²⁰ C^s B^d -i. ²¹ all three MSS. -i. ²² B^d -ke. ²³ B^d āyanāya. ²⁴ B^d -kam. ²⁵ C^s patthosu, B^d sampattesu pi.

vasaṃ bhattaṃ pacanta thokaṃ uttaṇḍulaṃ paci ekadivasaṃ
thokaṃ kilinnaṃ ekadivasaṃ supakkaṃ ekadivasaṃ atikilinnaṃ
ekadivasaṃ aloṇaṃ¹ ekadivasaṃ atiloṇaṃ¹. Dārakā „tāta ajja
bhattaṃ uttaṇḍulaṃ ajja atikilinnaṃ² ajja supakkaṃ³ ajja
alopakaṃ⁴ ajja atiloṇaṃ⁵“ ti kathesum. Bodhisatto⁶ „āma⁵
tātā“ ti vatvā cintesi: „ime dārakā idāni āmapakkaloniḥkālonikā-
ni⁷ jānanti, attano dhammatāya jīvitum sakkhissanti, mayā pab-
bajitum vaṭṭatīti“. Atha te dārake nātakakulānaṃ⁸ dassetvā⁹
isipabbajjaṃ pabbajitvā nagarasāmaṇṭe yeva vasi. Atha naṃ
ekadivasaṃ Bārāṇasīyaṃ bhikkhāya caranti¹⁰ paribbājikā disvā¹⁰
vanditvā „ayya dārakā te nāsītā maññe“ ti āha. Mahāsatto
„nāhaṃ dārake nāsemi, tesaṃ attano ayanāya jānanakāle¹¹ pab-
bajito 'mbi, tvaṃ tesaṃ acintetvā pabbajjāya abhiramaṃ“¹² 'ti
vatvā osānagātham āha:

a. Āmaṃ pakkaṇ ca jānanti atho loṇaṃ aloṇikaṃ¹³,¹⁵
tam ahaṃ disvā pabbajim, car' eva¹⁴ tvaṃ carāṃ¹⁵ ahan ti. 97.

Tattha tamahaṃ ti taṃ ahaṃ dārakānaṃ kiriyaṃ disvā pabbajito, ca-
reva¹⁶ tvaṃ carāmaṇṭe ti tvam pi bhikkhācariyaṃ eva cara, ahaṃ pi
bhikkhācariyaṃ eva carissāmīti.

Iti so paribbājikaṃ ovaditvā uyyojesi. Sāpi ovādaṃ ga-²⁰
hetvā Mahāsattaṃ vanditvā yathāruccitaṃ ṭhānaṃ gatā¹⁵. Tha-
petvā kira taṃ divasaṃ na te puna aññamaññaṃ addasaṃsu.
Bodhisatto¹⁶ jhānābhīṇṇaṃ nibbattetvā brahmalokūpago ahoṣi.

Satthā imaṃ desanaṃ¹⁷ āharitvā¹⁸ jātakaṃ samodhānesi: (sacca-
pariyosāne pañcasatā bhikkhū arahatte paṭiṭṭhahimsu) „Tadā dhītā²⁵
Uppalavaṇṇā ahoṣi, putto Rāhulakumāro, paribbājikā Rāhulamatā,
paribbājako¹⁹ ahaṃ evā“²⁰ 'ti. Kumbhakārajātakaṃ²⁰.

¹ Bā -ṇakaṃ. ² Bā ajja kilinnaṃ. ³ Bā adds ajja atikilinnaṃ. ⁴ Bā lo-. ⁵ Bā -ṇakaṃ. ⁶ Bā sutvā bodhisatto ajja. ⁷ C² -kāti, Bā pakkaloniḥkāni. ⁸ Bā nātakānaṃ, C² -tulānaṃ. ⁹ Bā datvā paṭicchāpetvā anīma tāta ime dārake sādhuṃ pose-
hīti vatvā so nātakānaṃ paridevantaṇāṃ aññeva nagarā nikkhamitvā. ¹⁰ Bā
-taṃ. ¹¹ C² ānāya-, Bā āyānaya. ¹² Bā -pa-. ¹³ C² careva corr. to caretha,
Bā caredha. ¹⁴ C² carava corr. to caretha, Bā caretha. ¹⁵ Bā gaṇitvā. ¹⁶ Bā
adds ca. ¹⁷ Bā dhammaḍe-. ¹⁸ Bā adds saccāni pakāsetvā. ¹⁹ Bā adds pana.
²⁰ Bā adds tatiyaṃ.

4. Daḷhadhammajātaka.

- Ahañce daḷhadhammāyā¹ 'ti. Idam Satthā Kosambiyam nissāya Ghosikārāme² viharanto Udenassa rañño Bhaddavatiyahatthinim³ ārabba kathesi. Tassā pana hatthinivā⁴
- 5 laddhavidhānaṃ ca Udenassa rājavamso ca Mātāṅgajātake āvibhavisati. Ekadivasam pana sā hatthinī nagarā nikkhamanti Bhagavantam pāto va ariyaganapariyutam anopamāya Buddhasiriya nagaram piṇḍāya pavisantam disvā Tathāgataassa pādamūle nipajjitvā „Bhagavā sabbaññū sabbalokanittihāri⁵, Udeno vamsarājā⁶ mam taruṇakāle kammaṃ nit-
- 10 tharitum samatthakāle 'imam nissāya⁷ jivitaṃ ca rajjaṃ ca devin⁸ ca laddhā' ti piyāyitvā mahantam parihāram adāsi, sabbalāmkārehi alamkaritvā⁹ tiṭṭhanatṭhāne¹⁰ gandhapariibhaṇḍam¹¹ kāretvā¹² samantā citrasānim parikkhipāpetvā gandhatelena dipam jāletvā¹³ dhūmatatṭakam¹⁴ ṭhapāpetvā karisachaddānatṭhāne¹⁵ suvaṇṇakataṭhaṃ paṭiṭṭhāpetvā mam
- 15 citrattharakapiṭṭhe¹⁶ ṭhapesi, rājārahaṃ ca¹⁷ me nānaggarasabhojanam¹⁸ dāpesi, idāni pana me mahallakakāle¹⁹ kammaṃ nittharitum asamatthakāle sabbam tam parihāram acchindi, anāthā nippaccayā hutvā araṇṇe ketakāni khādanti²⁰ jīvāmi, aññaṃ mayham 'paṭisaraṇam n' atthi, Udenam²¹ mama guṇam sallakkhāpetvā porāṇakaparihāram me
- 20 paṭipākatikam²² kāretha Bhagavā²³ 'ti paridevamānā Tathāgataṃ yāci. Satthā „gaccha tvaṃ, ahaṃ te rañño kathetvā yasam paṭipākatikam kāressāmiti²⁴ vatvā rañño nivesanadvāram agamāsi. Rājā Tathāgataṃ pavesetvā antonivesane²⁵ Budha-pamukhassa bhikkhusaṃghassa²⁶ mahādānam pavattesi. Satthā bhattakiccapariyosāne anumodanam karonto „mahārāja Bhaddavatikā kahaṃ²⁷ ti pucchi. „Na jānāmi bhante²⁸ ti. „Mahārāja upakārakānam yasam datvā mahallakakāle gabhetum²⁹ nāma na vaṭṭati, kataññunā katavedinā bhavitum vaṭṭati, Bhaddavatikā idāni mahallikā jarājiṇṇā anāthā hutvā araṇṇe ketakāni khādanti³⁰ jīvati, tam³¹ jiṇṇakāle anātham katum tumbakam ayuttan³² 'ti Bhaddavatikāya guṇam kathetvā „sabbam porāṇakaparihāram pākatikam³³

¹ Bḍ aham ve - - - dhammassā. ² C^o Bḍ -sitā-. ³ Bḍ adds sā. ⁴ C^o -ri, Bḍ lokanitharaṇam. ⁵ Bḍ ca rājā. ⁶ Bḍ adds mayā. ⁷ Bḍ devin⁸ corr. to devi. ⁸ C^o -ri, C^o -ri corr. to -ri. ⁹ Bḍ tiṭṭhāthāne. ¹⁰ Bḍ gandhena pa-. ¹¹ Bḍ adds mattakesuvaṇṇatārakavitānam bandhāpetvā. ¹² Bḍ jālāpetvā. ¹³ Bḍ dhūmakatāhakaṃ. ¹⁴ Bḍ -chaddānatṭhāne. ¹⁵ Bḍ cittaṭṭharanapiṭṭhe ca. ¹⁶ C^o rājārahaṃ. C^o rājārahamba. ¹⁷ Bḍ -nañca. ¹⁸ C^o -la. ¹⁹ C^o Bḍ -ti, C^o -ti corr. to -ti. ²⁰ Bḍ -narājānam. ²¹ Bḍ anto - - pavesetvā. ²² Bḍ omits bhikkhu. ²³ Bḍ jaha-. ²⁴ all three MSS. -ti. ²⁵ Bḍ omits tam. ²⁶ Bḍ paṭipā-.

karohīti¹ vatvā pakkāmi. Rājā tathā akāsi. „Tathāgatenā kira Bhaddavatikāya guṇe² kathetvā porāṇakayaso paṭipākātko kārīto³“ ti sakalanagaram patthari. Bhikkhusaṅghe pi⁴ sā pavatti pakatā jāta, atha⁵ bhikkhū dhammasabhāyaṁ katham samutthāpesum: „āvuso Satthārā kira Bhaddavatikāya guṇaṁ kathetvā porāṇakayaso paṭipākātko kārīto“ ti. Satthā āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idān’ eva pubbe pi Tathāgato etissā guṇaṁ kathetvā nattham⁶ yasaṁ paṭipākātikaṁ⁷ kāresi yevā“ ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṁ Dalhadhammo nāma rājā rajjaṁ 10
kāresi. Tadā Bodhisatto amaccakule nibbattitvā vayap-
patto taṁ rājānaṁ upatthahi. So tassa santikā mahantaṁ
yasaṁ labhitvā amaccaratanatthāne⁸ atthāsi. Tadā tassa
rañño ekā oṭṭhivādhi thāmabalasampannā mahabbalā āhosi.
Ekadivasam yojanasataṁ gacchati, rañño dūteyyaharaṇakiccaṁ 15
karoti, saṅgāme yuddham katvā sattumaddanaṁ karoti. Rājā
„ayaṁ me bahūpakārā“ ti tassā sabbālāṁkāraṁ datvā Udenena
Bhaddavatikāya dinnasadisam sabbaparihāraṁ dāpesi. Ath’
assā jīṇṇadubbalakāle rājā sabbaṁ yasaṁ gaṇhi. Sā tato paṭ-
thāya anāthā hutvā araññe tiṇapaṇṇāni khādanti jīvati. Ath’ 20
ekadivasam rājakule bhājanesu appahontesu rājā kumbhakāraṁ
pakkosāpetvā „bhājanāni kira na-ppahontīti“ āha. „Gomayā-
haraṇayānake yojetuṁ goṇe⁹ na labhāmi devā“ ti. Rājā tassa
katham sutvā „amhākaṁ oṭṭhivādhi kuhin¹⁰“ ti pucchi. „At-
tano dhammatāya carati devā“ ti. Rājā „ito¹¹ patthāya taṁ 25
yojetvā gomayaṁ āharā“ ti taṁ kumbhakārassa adāsi. Kum-
bhakāro „sādhu devā“ ti tathā akāsi. Ath’ ekadivasam sā
nagarā nikkhamamānā¹⁰ nagaraṁ pavisantaṁ Bodhisattaṁ
disvā¹¹ tassa pādamūle nipajjitvā paridevamānā „sāmi, rājā
maṁ taruṇakāle bahūpakārā ti sallakkhetvā mahantaṁ yasaṁ 30

¹ Bā - ṇam. ² Bā omits paṭi. ³ Cks - ghesu hi. ⁴ Bā adds te. ⁵ Ck nattham, C^s nattham corr. to nattham. ⁶ Bā amacce thāne. ⁷ Bā omits goṇe. ⁸ Bā kahaṁ.
⁹ Cks tato. ¹⁰ Ck nikkhammanānagaram, Bā nikkhamānassāyari, C^s nikkham-
mamātā. ¹¹ Bā adds vanditvā.

datvā idāni mahallakakāle sabbañ acchinditvā¹ mayi citta-
pi na karoti, ahañ² anāthā araññe tiṇapaṇṇāni khādanā³ ji-
vāmi, evaṃ dukkhappattā⁴ idāni yānake⁵ yojetuṃ kumbha-
kārassa adāsi, ṭhapetvā tumhe añña⁶ mayhañ paṭisaraṇaṃ
5 n' atthi, mayā rañño katūpakāraṃ tumhe jānātha⁷, sādhu dāni⁸
me naṭṭhañ yasaṃ paṭipākatikaṃ karoṭhā⁹ 'ti vatvā tisso
gāthā abhāsi:

1. Ahañ ce⁹ Daḷhadhammāya¹⁰ vahantī³ nābhirādhayim¹
nudantī¹¹ urasim¹² sallāṃ yuddhe vikkantacārini¹³. 98.
- 10 2. Na ha nūna¹⁴ rājā jānāti mama vikkamaporisaṃ
saṃgāme sukatantāni dūtavippahitāni¹⁵ ca. 99.
3. Sā¹⁶ nūnāhaṃ marissāmi abandhu aparāyini¹⁷,
tathā¹⁸ hi kumbhakārassa dinnā chakaṇḍhārikā ti. 100.

Tattha vahantīti dūteyyaharaṇaṃ¹⁹ saṃgāme balakoṭṭhabhedan ti²⁰ taṃ
15 taṃ kiccā²¹ vahantī²² nittharanti²³, nudantī²⁴ urasim¹² sallān ti urasim
baddhaṃ²⁵ khaṇḍaṃ²⁶ asim²⁷ vā sattim²⁸ vā²⁷ yuddhakāle sattūnaṃ upari abhi-
haranti²⁹, vikkantacārini¹³ti vikkamaṃ²⁹ katvā parabalaṃ vijayena³⁰ yuddhe³¹
vikkantagāmini, idaṃ vuttaṃ hoti: sace sāmī ahañ imāni kiccāni karonti³²
rañño Daḷhadhammassa cittaṃ nārādhayim¹ na paritosesiṃ ko dāni añño tassa
20 cittaṃ ārādhessatīti³³, mama vikkamaporisaṃ ti mayā kataṃ purisaparak-
kamaṃ, sukatantānīti sukatāni yathā³⁴ kammān³⁵ eva kammantāni vanān³⁶
eva vanantāni³⁷ evaṃ idha sukatantānīti³⁸ vuttāni, dūtavippahitāni³⁷ cā
'ti gale paṇṇaṃ bandhitvā asukarañño nāma dehīti pahitāya mayā ekadivaseṃ
eva yojanasataṃ gantvā katāni³⁹ dūtapesaṇāni ca, na ha nūna rājā jānātīti³⁹
25 nūna⁴⁰ tumhākaṃ rājā etāni mayā katāni kiccāni na jānāti, aparāyini¹⁷ti

¹ Bđ anicch-. ² Bđ adds pana. ³ all three MSS. -i. ⁴ Bđ adds mañ. ⁵ Cks
-kañ. ⁶ Bđ añño. ⁷ Bđ jānāpetha. ⁸ Bđ idā-. ⁹ C° abace? Bđ ahañ ve. ¹⁰
Bđ -mmassa. ¹¹ Cks -ti, Bđ duranti corr. to daranti. ¹² Bđ -si. ¹³ Ck
-cārini, C° -cārini, Bđ -cārāni. ¹⁴ C° nahanu, Bđ nusānu. ¹⁵ Ck dūtañ-, C°
dūtim corr. to dūtañ-, Bđ duta-. ¹⁶ C° yā. ¹⁷ Bđ abandhumaragayini. ¹⁸ Bđ
tadā. ¹⁹ Bđ -ṇa. ²⁰ Bđ balavakoṭṭhakabbhinnaṇaṃ. ²¹ Ck nicca. ²² all three
MSS. -ti. ²³ Cks -ti, Bđ nittharanti. ²⁴ Cks -ti, Bđ omits nudantī. ²⁵ Bđ ban-
dhañ. ²⁶ Ck baddhañ, Bđ omits khaṇḍaṃ. ²⁷ Bđ omits s. vā. ²⁸ Ck abhiranti,
C° abhiantī, Bđ abhiharanti. ²⁹ Bđ utakkamañ parakkamañ. ³⁰ Bđ parabale
sakalavi-. ³¹ Bđ -ena. ³² Cks -i, Bđ omits karonti. ³³ Bđ -dhayissa-. ³⁴ Bđ
adds hi. ³⁵ C° vanattāti. ³⁶ Bđ evamidha sukatāneva sukatantānīti. ³⁷ Bđ
dūtavippahitāni. ³⁸ Bđ tāni. ³⁹ Cks jānāti, Bđ nuna rājā na jānātīti. ⁴⁰
Bđ nanu.

appatitṭhā appatīsarāṇā, tathā hīti tadā hī¹, ayam eva vā pāṭho, dinnā ti ahaṃ rañño chakaṇahārikam² katvā kumbhakārassa dinnā ti.

Bodhisatto tassā katham sutvā „tvam mā soci, ahaṃ rañño kathetvā tava yasam paṭipākatikam karissāmīti“ taṃ samassāsetvā nagaram pavisitvā bhuttaṭpātarāso rañño santikaṃ 5 gantvā katham samuṭṭhāpetvā „mahārāja, nanu tumbhakaṃ asukā nāma oṭṭhivādhi³ asukaṭṭhāne ca asukaṭṭhāne ca ure sallam bandhitvā saṃgāmaṃ nitthari, asukadivasaṃ nāma gī-vāya paṇṇaṃ bandhitvā pesitā⁴ yojanasataṃ agamāsi, tumhe pi 'ssa mahantaṃ yasam adattha⁵, sā idāni kuhin⁶“ ti. „Tam 10 ahaṃ kumbhakārassa gomayāharaṇatthāya⁷ adāsin“ ti. Atha naṃ Bodhisatto „yuttaṃ nu kho⁸ mahārāja tumbhakaṃ taṃ⁹ kumbhakārassa yānake yojanatthāya dātun¹⁰“ ti vatvā¹⁰ ovāda-vasena catasso gāthā abhāsi:

4. Yāvatāsiṃsati¹¹ poso tāvad eva pavīṇati, 15
atthāpāye jahanti¹¹ naṃ oṭṭhivādhiṃ va¹² khattiyo. 101.
5. Yo pubbe katakalyāṇo katattho nāvabujjhati
atthā tassa palujjanti ye honti abhipatthitā¹³. 102.
6. Yo pubbe katakalyāṇo katattho-m-anubujjhati¹⁴
atthā tassa pavaḍḍhanti ye honti abhipatthitā¹⁵. 103. 20
7. Taṃ vo vadāmi bhaddaṃ vo¹⁶ yāvanta¹⁶ ettha samāgatā:
sabbe kataññuno hotha, ciraṃsaggamhi ṭhassathā¹⁷ 'ti. 104.

Tattha paṭhamagāthāya tāva attho: idh' ekacco aññāṇajātiko poso yāvatāsiṃsati¹⁸ yāva idaṃ nāma me ayam kātuṃ sakkhissatīti paccāsiṃsati tāvad eva taṃ purisaṃ pavīṇati¹⁹ bhajati sevati, tassa pana atthāpāye vaḍḍhiyā apa- 25 gamane paribhīnakāle taṃ²⁰ nānākiṇṇesu patthitaṃ posam ekacce balā imam oṭṭhivādhiṃ ayam khattiyo viya jahanti, katakalyāṇo ti parena attano katakalyāṇakamma²¹, katattho ti nipphāditaṭṭhe, nāvabujjhatīti pacchā taṃ

¹ Bā tadā hī ti tathā hī. ² Ck -kā, C^s -ka corr. to -kaṃ, Bā chakalakahārikā.
³ Bā odhi-. ⁴ Bā -sitvā. ⁵ Ck adatthā, C^s -ā corr. to -a, Bā adatta. ⁶ Bā kahan. ⁷ Ck^s -yaba-. ⁸ Bā na yuttaṃ kho. ⁹ Bā katham. ¹⁰ Bā adds rañño.
¹¹ Bā -ti. ¹² Bā -dhi va, Ck^s -dhiṃ ca. ¹³ Bā -pattiyā. ¹⁴ Bā omits m.
¹⁵ Bā atipattiyā. ¹⁶ Bā bhaddante. ¹⁷ Bā vasatthā. ¹⁸ Bā -titi. ¹⁹ Bā pag-
gaṇhati, C^s pavīṇati. ²⁰ Bā taṃ taṃ. ²¹ Ck -ṇokamma.

parena kataṃ upakāraṃ tassa¹ jarājīṇṇakāle na sarati attanā² dinnam pi ya-
saṃ puna gaṇhati, palujjantīti bhijjanti³ nassanti, ye honti abhipat-
thitā ti ye keci atthā⁴ icchitā nāma honti sabbe nassantīti dīpeti, mitta-
dūbhīpuggalassa hi patthitapatthitāṃ aggimhi pakkhittabījāṃ viya nassati, ka-
5 tattho manubujjhatīti katattho anubujjhati, makāro vyañjanasandhivasena
gahito, taṃ vo vadāmīti tena kāraṇena tumhe vadāmi, t̥hassathā⁵ 'ti
kataññuno hutvā ciraṃ⁶ kālaṃ saggamhi dibbasampattinī anubhavantā patit̥tha-
hissatha.

Evam Mahāsatto rājānaṃ ādin katvā sannipatitānaṃ⁷
10 sabbesaṃ ovādaṃ adāsi. Taṃ sutvā rājā-ot̥thiviyādhiyā yasaṃ
pākatikaṃ⁸ akāsi Bodhisattassa ca ovāde t̥hatvā⁹ dānādīni
puññāni karitvā¹⁰ saggaparāyano ahosi.

Satthā imaṃ desanaṃ¹¹ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
t̥thiviyādhi Bhaddavatikā ahosi, rājā Ānando, amacco¹² aham evā“
15 'ti. Daḷhadhammajātakaṃ¹³.

5. Somadattajātaka.

Yo maṃ pure paccudetīti. Idam Satthā Jetavane vi-
haranto aññataraṃ mahallakaṃ ārabha kathesi. So kir' ekaṃ
sāmaṇeraṃ pabbājesi. Sāmaṇero¹⁴ tassa upakārako¹⁵ tathārūpena
20 rogena kālaṃ akāsi. Mahallako tasmim kālakate¹⁶ rodanto¹⁷ pari-
devanto vicarati. Taṃ disvā bhikkhū dhammasabbhāyaṃ kathaṃ sam-
ut̥thāpesuṃ: „āvuso asukamahallako sāmaṇerassa kālakiriyāya ro-
danto¹⁷ paridevanto vicarati maraṇasatikammaṭṭhānarahito maññe“ ti.
Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannī-
25 sinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva
pubbe p' esa imasmim mate rodati yevā“ 'ti vatvā atitāṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjam kārente
Bodhisatto Sakkattaṃ kāresi. Ath' eko Kāsinigamavāsī-
brāhmaṇamahāsālo kāme pahāya Himavantam pavasitvā isi-

¹ Bḍ upakārakassa. ² Bḍ attādina. ³ Cks bhañjanti. ⁴ Bḍ omits atthā. ⁵ Bḍ yaṃyathā. ⁶ Bḍ cira. ⁷ Bḍ senāpatikānaṃ. ⁸ Bḍ paṭipā-. ⁹ Bḍ adds ciraṃ. ¹⁰ Bḍ katvā. ¹¹ Bḍ dhammade-. ¹² Bḍ adds pana. ¹³ Bḍ adds ca-tuttham. 5. Cfr. supra p. 213. ¹⁴ Bḍ so sā-. ¹⁵ Bḍ adds hutvā. ¹⁶ Bḍ kālaṃ karonte. ¹⁷ Bḍ rode-.

pabbajjam pabbajitvā uñchācariyāya vanamūlaphalehi¹ yāpento²
 ekadivasam phalāphalattthāya gato ekaṃ hatthicchāpam disvā
 attano assamam ānetvā puttattthāne tthapetvā Somadatto ti
 'ssa nāmam katvā tinapaṇṇāni khādāpento patijaggi. So va-
 yappatto mahāsāriro hutvā ekadivasam bahum gocarā³ ga- 5
 hetvā ajīrakena dubbalo ahosi. Tāpaso tam assamapade⁴ ka-
 tvā phalāphalattthāya gato. Tasmim anāgate yeva hatthipotako
 kalam akāsi. Tāpaso phalāphalam gahetvā āgacchanto „aṇṇesu
 me divasesu⁵ putto paccuggamanam karoti, ajja na dissati,
 kahan nu kho gato“ ti paridevanto paṭhamam gātham āha: 10

1. Yo mam pure paccudeti araṇṇe dūram āyato
 so na dissati mātāṅgo, Somadatto kuhim gato ti. 105.

Tattha pure ti ito pure, paccudeti paccuggacchati, araṇṇe dūram ti
 imasmim nimmanusse araṇṇe mam dūram paccudeti, āyato ti āyāmasampanno.

Evaṃ paridevamāno āgantvā tam caṃkamanakoṭiyam patitam 15
 disvā gale gahetvā⁶ paridevanavasen⁷ eva⁸ dutiyam gātham āha:

2. Ayaṃ va⁹ so mato seti allapiṃkam va chijjito⁹,
 bhumiya¹⁰ nipatito seti, amarā¹¹ vata kuṇjaro ti. 106.

Tattha ayaṃ vā 'ti¹² vibhāvanatthe¹³ vasaddo¹⁴, ayaṃ eva so aṇṇo ti
 tam vibhāvento evaṃ āha, allapiṃkan¹⁵ ti māluvalatāyam aggapavālam¹⁶, 20
 chijjito¹⁷ ti chinno, gimhakāle majjhantikasamaye¹⁸ vālikapuline¹⁹ nakkena
 chinditvā patito māluvalatāya aggamkuro²⁰ viyā 'ti vuttam hoti, bhumiya²⁰ ti
 bhūmiyam, amarā²² vatā 'ti mato²³ vata, amariti pi pātho.

Tasmim khane Sakko lokam olokento²⁴ „ayaṃ tāpaso
 puttadāram pahāya pabbajito, idāni hatthipotake puttasaṇṇam 25
 katvā paridevati, samvejetvā²⁵ nam satim paṭilābhessāmīti²⁶
 tassa assamapadam āgantvā ākāse tthito tatiyam gātham āha:

¹ Bđ -phalāphalehi. ² Bđ adds vāsam kappesi. ³ Bđ bahubhojanam. ⁴ Bđ
 -dese. ⁵ Bđ divasesu me. ⁶ Bđ adds ca. ⁷ Bđ -devamāno. ⁸ Bđ vā. ⁹ Bđ
 allasiṅgam va vacchito. ¹⁰ Bđ bhumā. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bđ vāso.
¹³ Bđ -nattho. ¹⁴ all three MSS, vā-. ¹⁵ Bđ -siṅgan. ¹⁶ Bđ -latā va agga-
 bahalam va. ¹⁷ Bđ vañchito. ¹⁸ Bđ adds tattha. ¹⁹ Bđ -kāpulline. ²⁰ Bđ
 aṇkuro. ²¹ Bđ bhumā. ²² so all three MSS. ²³ Cks amato. ²⁴ Bđ adds
 tam disvā. ²⁵ Bđ adds ca. ²⁶ Cks -la-, Bđ -labhāpessāmīti.

3. Anāgāriyupetassa vip̐pamuttassa cetaso (Cfr. supra p. 214.)
samaṇassa na taṃ sādhu yaṃ petam anusocasiṭi. 107.

Tassa vacanaṃ sutvā¹ catutthaṃ gātham āha:

4. Saṃvāsena have Sakka manussassa migassa vā
5 hadaye jāyati² pemaṃ, taṃ³ na sakkā asocitun ti. 108.

Tattha migassa vā ti imasmiṃ ṭhāne sabbe pi tiracchānā migā ti vuttā,
tan ti p̐yāyitaṃ⁴ sattaṃ.

Atha naṃ ovaḍanto⁵ Sakko dve gāthā abhāsi:

5. Mataṃ marissaṃ rodanti ye rudanti lapanti ca,
10 isi mā rudi⁶, roditaṃ mogham āhu santo...⁷. 109.

6. Kanditena have⁸ brahme mato peto samuṭṭhahe,
sabbe saṃgamma rodāma aññamaññassa ñātake ti. 110.

Tattha ye rudanti⁹ lapanti cā 'ti brāhmaṇa¹⁰ ye satta rodanti ca
paridevanti ca sabbe te mataṃ yo ca marissati taṃ rodanti, tesāṃ yeva rodan-
15 tānaṃ assusukkhanaḱālo n' atthi, tasmā tvaṃ isi mā rodi¹¹, kiṃkāraṇā: rodi-
taṃ moghamāhu santo paṇḍitā hi¹² roditaṃ nipphalaṃ¹³ ti vadanti, mato
peto ti yadi esa peto ti saṃkhaṃ gato mato roditena samuṭṭhaheyya evaṃ
sante sabbe pi mayaṃ samāgantvā aññamaññassa ñātake rodāma kiṃ
nikkammaṃ¹⁴ acchāma 'ti.

20 Tāpaso Sakkassa vacanaṃ sutvā satim paṭilabbhitvā vīta-
soko¹⁵ assūni majjitvā¹⁶ Sakkassa thutivasena sesagāthā¹⁷ āha:

7. Ādittaṃ vata maṃ santaṃ ghatasittaṃ¹⁸ va pāvakaṃ
vārinā viya osiṇcaṃ¹⁹ sabbaṃ nibbāpaye daraṃ²⁰. 111.

8. Abbahī²¹ vata me sallaṃ yam āsi²² hadayanissitaṃ
25 yo me sokaparetassa puttasaḱaṃ apānudi. 112.

¹ B^d adds tāpaso. ² B^d -te. ³ B^d taṃ. ⁴ B^d p̐yāyitaṃ. ⁵ B^d ovāde-. ⁶ C^s rudi, B^d rodi. ⁷ so all three MSS.; two syllables wanting; wrongly corrected supra p. 214. ⁸ C^s āve. ⁹ C^s ro-. ¹⁰ B^d brahme ¹¹ C^s roda. ¹² B^d pari. ¹³ B^d -laṃ, omitting ti. ¹⁴ so C^s instead of nikkammā? cfr. supra p. 214; B^d kinti kasmā. ¹⁵ B^d gata-. ¹⁶ B^d muñjitvā for puñjitvā or puñchitvā. ¹⁷ B^d sesam pi gāthaṃ. ¹⁸ B^d ghaṭa-. ¹⁹ B^d osittaṃ. ²⁰ B^d radaṃ. ²¹ C^k -hi, B^d dhabbujī. ²² so all three MSS.; cfr. supra p. 215.

9. So 'haṃ abbūḥhasallo 'smi vītasoko anāvilo,
na socāmi na rodāmi tava sutvāna Vāsavā¹ 'ti. 113.

Tā heṭṭhā vuttā² yeva.

Evam Sakko tāpasam ovaditvā³ sakatṭhānam eva gato.

Satthā imam desanam⁴ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā 5
batthipotako sāmaṇero ahosi, tāpaso mahallako, Sakko⁵ aham evā“
'ti. Somadattajātakam⁶.

6. Susīmajātaka.

Kālāni kesāni pure ahesun ti. Idam Satthā Jetavane
viharanto mahānekkhammam⁷ ārabha kathesi. Tasmim hi⁸ sa- 10
maye bhikkhū dhammasabhāyam nisīditvā Dasabalassa nekkhammam⁹
vaṇṇayimsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi ka-
thāya sannisinā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „anacchariyam
bhikkhave mayā idāni¹⁰ anekāni kappakoṭṭisatasahassāni pūritapāra-
minā¹¹ mahānekkhammābhinnikkhamanam¹², pubbe p' aham¹³ tiyo- 15
janasatike Kāsiratṭhe¹⁴ rajjam chaḍḍetvā nekkhammam¹⁵ nikkhanto
yevā“ 'ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadata rajjam kārente
Bodhisatto tassa purohitassa aggamahesiyā kucchismim¹⁶
nibbatti. Tassa jātadvase yeva Bārāṇasirañño¹⁷ putto jāyi¹⁸. 20
Tesaṃ nāmagahaṇadvase Mahāsattassa Susīmakumāro ti¹⁹
nāmam akamsu rājaputtassa Brahmadatakumāro ti. Bārāṇa-
sirajā „puttena me saddhim²⁰ ekadvase jāto“ ti Bodhisattam
āṇāpetvā²¹ dhātiyo datvā tena saddhim ekato va vadḍhesi.
Te ubho pi vayappattā abhirūpā devakumāravāṇino²² hutvā 25

¹ Bā mākāva. ² Ck omits tā, Bā tā heṭṭhā vuttatthā. ³ Bā -sassa ovādam datvā.
⁴ Bā² dhammade-. ⁵ Bā adds pana. ⁶ Bā adds pañcamam. ⁷ Bā mahābhinnikkha-
manam. ⁸ Bā omits hi. ⁹ Bā nikkhamanam. ¹⁰ Bā dāni. ¹¹ Ck -mitā, C⁹
-pārimīna corr. to -pāramīnā, Bā -pāramīnā. ¹² Bā mābhinnikkhamam. ¹³ Bā
pāham. ¹⁴ Bā kāsika-. ¹⁵ Bā omits ne-. ¹⁶ Bā kucchimhi. ¹⁷ Bā adds pi.
¹⁸ Bā vījāyi. ¹⁹ Bā tissa. ²⁰ Bā bārāṇasī brahmadata tena saddhim. ²¹ so all
three MSS. instead of ānā-? ²² Bā -vattino.

Takkasilāya¹ sabbasippāni uggaṇhitvā paccāgamimsu. Rāja-
putto uparājā hutvā Bodhisattena saddhiṃ ekato khādanto
pivanto nisīdanto pitu accayena rajjāṃ patvā Mahāsattassa
mahantaṃ² yasaṃ datvā purohitaṭṭhāne ṭhapetvā ekadivasam
5 nagaraṃ sajjāpetvā Sakko devarājā viya alaṃkato Erāvaṇa-
paṭibhāgassa mattavaravāraṇassa khandhe nisīditvā Bodhisattaṃ
pacchāsane hatthipitthe nisīdāpetvā nagaraṃ padakkhiṇaṃ
akāsi. Mātāpi 'ssa' „puttaṃ olokessāmīti“ sihapañjare ṭhatvā
tassa nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā āgacchantassa pacchato
10 nisinnaṃ purohitaṃ⁴ disvā paṭibaddhacittā hutvā sayanagab-
bhaṃ pavisitvā „imaṃ alabbhanti etth' eva marissāmīti“ āhā-
raṃ pacchinditvā⁵ nipajji. Rājā mātaraṃ apassanto „kuhiṃ
me⁶ mātā“⁷ iti pucchitvā „gilānā“ ti sutvā tassā santikaṃ
gantvā vanditvā „kiṃ amma aphāsukaṃ“ ti pucchi. Sā laj-
15 jāya na kathesi. So gantvā rājpallamaṃ nisīditvā attano agga-
mahesiṃ pakkositvā „gaccha, ammayā aphāsukaṃ jānāhīti“
pesesi. Sā gantvā piṭṭhiṃ parimajjanti pucchi. Itthiyo nāma
itthinaṃ rahassaṃ na nigūhanti⁸. Sā tassā tam atthaṃ āro-
cesi. Itarāpi tam sutvā gantvā rañño ārocesi. Rājā „hotu,
20 gaccha naṃ samassāsehi⁹, purohitaṃ rājānaṃ¹⁰ katvā tassa
taṃ¹¹ aggamahesiṃ karissāmīti“. Sā gantvā samassāsesi.
Rājāpi purohitaṃ pakkosāpetvā etaṃ¹² atthaṃ ārocetvā
„samma, mātu me jīvitam dehi, tvam rājā bhavissasi, sā ag-
gamahesi, ahaṃ uparājā“ ti. So „na sakkā evaṃ kātun“ ti
25 paṭikkhipitvā puna¹³ yāciyamāno sampaṭicchī. Rājā puro-
hitaṃ rājānaṃ mātaraṃ¹⁴ aggamahesiṃ kāretvā sayam uparājā
ahosi. Tesam samaggavāse vasantānaṃ aparabhāge Bodhi-
satto agāramajjhe ukkaṇṭhito kāme pahāya pabbajjāya namita-
citto¹⁵ kilesaratim analliyanto ekako va tiṭṭhati ekako va nisī-
30 dati ekako va sayati bandhanāgāre baddho viya pañjare pak-

¹ Bā -lāyati. ² Bā -ta. ³ Bā mātā piya. ⁴ Bā -taputtaṃ. ⁵ Bā pari-. ⁶ C^k ce. ⁷ C^s kuhiṃ tā. ⁸ Bā niguyh-. ⁹ Bā adds ti taṃ. ¹⁰ C^k rājānaṃ. ¹¹ Bā naṃ. ¹² Rā tam. ¹³ Bā punappunnaṃ. ¹⁴ C^k itaraṃ. ¹⁵ Bā ninnacitto.

khittakukkuṭo viya ca ahosi. Ath' assa aggamahesī „ayaṃ
 rājā mayā saddhīm nābhiramati, ekako va tiṭṭhati nisīdati sey-
 yaṃ kappeti, ayaṃ kho pana daharo taruṇo ahaṃ mahallikā,
 sīse me palitāni paññāyanti, yaṃ nūnāhaṃ 'sīse deva ekapalitāṃ
 paññāyatīti' musāvādaṃ katvā eken' upāyena. rājānaṃ paṭi- 5
 jānāpetvā mayā saddhīm abhiraṃāpeyaṃ“ ti cintetvā ekadi-
 vasaṃ rañño sīse ūkā vicinanti viya hutvā „deva mahallako
 si jāto, sīse te ekaṃ palitāṃ paññāyatīti“ āha. „Tena hi
 bhadde ekaṃ palitāṃ luñcitvā mayhaṃ yeva hatthe ṭhapehīti“. Sā
 tassa sīsato ekaṃ kesāṃ luñcitvā taṃ chaḍḍetvā attano 10
 sīse¹ palitāṃ gahetvā „idan te deva palitaṃ“ ti tassa hatthe
 ṭhapesi. Bodhisattassa taṃ disvā va bhītatasitassa kañcana-
 paṭṭasadise nalāṭe² sedā mucchimsu³. So attānaṃ ovaḍanto
 „Susīma, tvaṃ daharo hutvā mahallako jāto, ettakaṃ⁴ kālaṃ
 gūthakalale nimuggagāmasūkaro viya kāmakaḷale nimujjitvā 15
 taṃ kaḷalaṃ jahitum na sakkosi, nanu kāme pahāya Hima-
 vantaṃ pavisitvā pabbajitvā brahmacariyavāsassa te kālo“ ti
 cintetvā paṭhamaṃ gātham āha:

1. Kālāni kesāni pure ahesum
 jātāni sīsamhi yathāpadese,
 tān' ajja setāni Susīma disvā
 dhammaṃ carā⁵, brahmacariyassa kālo ti. 114.

90

Tattha yathāpadese ti tava sīse tasmim' tasmim'⁶ kesānaṃ⁷ anurūpe
 padese ito pubbe kālakāni⁸ bhāraṇjanavaṇṇāni⁹ kesāni¹⁰ jātāni ahesun ti
 vadati, dhammaṃ carā ti dasakusalakammapaṭṭhadhammaṃ carā 'ti attānaṃ 25
 eva ānāpeti¹¹, brahmacariyassa¹² 'ti methunavratīyā te kālo ti attho.

Evam Bodhisattena brahmacariyavāsassa guṇe vaṇṇite
 itarā „ahaṃ imassa 'lobhaṃ¹³ karissāmīti' vissajjanam eva
 karin' ti¹⁴ bhītatasitā „idāni 'ssa apabbajanatthāya sarīra-
 vaṇṇaṃ vaṇṇessāmīti¹⁵“ dve gāthā abhāsi: 30

¹ palitāni - - attano sīse wanting in Cks. ² Bā -pattasadisena nalāṭena. ³ Bā
 muñjimsu. ⁴ Bā ettha-. ⁵ Cks cara. ⁶ Cks omīte tasmim'. ⁷ Cks kesādīnaṃ.
⁸ Ck kālakāni corr. to kālikāni. ⁹ Bā bhāraṇjanavaṇṇāni. ¹⁰ Bā omīte ke-
¹¹ Bā -pesitī. ¹² Bā laggaṇam. ¹³ Bā karotitī. ¹⁴ Bā vaṇṇayissāmīti cintetvā.

2. Mam' eva deva palitaṃ¹ na tuyhaṃ,
mam' eva sīsaṃ mama uttamaṅgaṃ,
atthaṃ karissan ti musā abhāṇiṃ²,
ekāparādhaṃ khama rājaseṭṭha³. 115.
3. Daharo tuvaṃ⁴ dassaniyo si rāja,
paṭhamuggato hosi⁵ yathā kaḷiṇo,
rajjāṇ ca kārehi mamaṇ ca passa,
mā kālikaṃ anudhāvi janindā⁶ 'ti. 116.

Tattha mameva sīsaṃ ti mam' eva sīsaṃ jātapaḷitaṃ⁶ ti dīpeti, ita-
10 raṃ tass' eva vevacaṇaṃ, atthaṃ ti attano vadḍhiṃ karissāmiti musā kathesiṃ,
ekāparādhaṃ ti imaṃ⁷ mayhaṃ ekaṃ aparādhaṃ, paṭhamuggato ti pa-
ṭhamavayena uggato, hohiti hosi⁸, paṭhamavaye paṭiṭṭhito sīti attho, hosīti yeva
vā pāṭho, yathā kaḷiṇo ti yathā siniddhachavitaruṇakalīro⁹ mandavāterito ati-
viya sobhati¹⁰ evarūpo si tvaṃ ti dasseti, paṭhamuggato hosīti pi¹¹ pāṭho, tass'
15 attho: yathā paṭhamuggato taruṇakalīro dassaniyo hoti evaṃ tvaṃ pi dassaniyo,
mamaṇ ca passā¹² 'ti mamaṇ ca olokehi mā maṃ anāthaṃ vidhavaṃ¹³ karitī¹⁴
attho, kālikaṃ ti brahmacariyacaraṇaṃ¹⁵ nāma duttiye vā tatiye vā attabhāve
vipākajananato kālikaṃ nāma, rajjaṃ pana imasmiṃ yeva attabhāve kāmaguṇa-
sukhappadānato akālikaṃ, so¹⁵ imaṃ akālikaṃ¹⁶ pabhāya mā kālikaṃ anu-
20 dhāvīti vadati.

Bodhisatto tassā vacanaṃ sutvā „bhadda tvaṃ bhavi-
tabbam ev' etaṃ¹⁷ kathesi, pariṇamante¹⁸ hi vaye¹⁹ imehi
kāḷakesehi parivattitvā saṇhakasadiṣehi²⁰ paṇḍarehi bhavitab-
baṃ, ahaṃ hi nīluppalādikusumadāmasukumārāṇaṃ²¹ kaṇcana-
25 rūpakapaṭibhāgāṇaṃ²² uttamayobbanavilāsamattānaṃ²³ khatti-
yakaṇṇādīnaṃ vaye pariṇamante jarappattānaṃ²⁴ vevaññaṇaṃ
c' eva sarirabhaṅgaṇ²⁵ ca passāmi, evaṃ vipattipariyosāno
h' esa²⁶ bhadda jīvaloko“ ti vatvā upari Buddhalīlāya dham-
maṃ desento:

¹ Bḍ pha-. ² Bḍ abhāsi, C^s abhāsi corr. to abhāṇiṃ. ³ C^k -seṭṭhaṃ, Bḍ rājaseṭṭhaṃ. ⁴ C^s tvaṃ. ⁵ Bḍ hoti. ⁶ Bḍ sise saṇjātāṃ palitaṃ, C^s repeat jātapaḷitaṃ. ⁷ Bḍ idaṃ. ⁸ Bḍ hotitī ahoṣi. ⁹ Bḍ -sindhachavi-. ¹⁰ Bḍ sobhamāne. ¹¹ C^s omīti pi; Bḍ hotitī pi. ¹² Bḍ omīti vi-. ¹³ Bḍ karohitī. ¹⁴ C^k -yamcaranaṃ, Bḍ -yacaranaṇaṃ. ¹⁵ Bḍ adds tvaṃ. ¹⁶ C^k omīti so i. a. ¹⁷ C^s ekaṃ, Bḍ -tabbaṃ mevetāṃ. ¹⁸ C^k -ṇā-. ¹⁹ C^s ca vayo, Bḍ kathesiṃ nate mama vaye. ²⁰ so C^s; Bḍ sāṇalāka-. ²¹ Bḍ -dāmasadisasuku-. ²² Bḍ -ṇarūpe paṭi-. ²³ Bḍ -lāsasaṃpattānaṃ. ²⁴ Bḍ jaraṇupa-. ²⁵ C^s -bhaggaṇ, Bḍ sariya-bhaṅgaṇ. ²⁶ Bḍ mogha.

4. Passāmi vo 'ham daharim kumārim
sāmatthapassam¹ sutanum sumajjham,
kāḷāpavālā² va pavellamānā
sā³ lobhayanti⁴ va naresu gacchati⁵. 117.

5. Tam ena⁶ passāmi parena nārim
āsītikam⁷ nāvutikam va⁸ jaccā
daṇḍam gahetvā va⁹ pavedhamānam
gopānasibhoggasamam carantin ti 118.

gāthadvayam āha.

Tattha vo ti nipātamattam, sāmatthapassam¹⁰ ti sammatthapassam¹¹, 10
ayam eva vā pāṭho, sabbapasse¹² matthacchavivaṇṇan¹³ ti attho, sutanun ti
sundarasarīram¹⁴, sumajjhan ti susaṇṭhitamajjhañ ca¹⁵, kāḷāpavālā¹⁶ va
pavellamānā ti¹⁷ yathā nāma tarunakāle susamuggatā¹⁸ kāḷavallipavālā va
hutvā mandavāteritā ito c' ito¹⁹ ca pavellati evam pavellamānā itthivilāsam
dassayamānā kumārīkā lobhayanti²⁰ va naresu gacchati²¹, samīpatthe bhumma- 15
vacanam, purisānam santike te purise kilesavasena palobhayanti²² viya gacchati,
tamena²³ passāmi parenā 'ti tam enam nārim aparena samayena jarā-
pattam²⁴ antarahitarūpasobham²⁵ passāmi, Bodhisatto hi pathamagāthāya rūpe
assādam kathetvā idāni ādinavam dassento evam āha, asītikam navutikam
va²⁶ jaccā ti asītisamvaccharam vā navutisamvaccharam vā jātyā, gopāna- 20
sibhoggasaman²⁷ ti gopānasisamam bhoggam²⁸ gopānasākārena²⁹ bhagga-
sarīram onamitvā³⁰ natthakākanim³¹ pariyesanti³² viya caramānan ti attho,
kāmañ ca Bodhisattena daharakāleu³³ dievā puna nāvutikakāle³⁴ ditthapubbā
vāma n' atthi, nānena ditthabhāvañ sandhāya pan' etam vuttam.

Iti Mahāsatto imāya gāthāya rūpassa ādinavam dassetvā 25
idāni agāramajjhe attano anabhirati³⁵ pakāsento³⁶:

¹ Bā sāmattha-. ² Cā kāḷapa-, Bā kāḷappa-. ³ Bā pa. ⁴ all three MSS. -ti.
⁵ Bā gacchā. ⁶ Bā enam. ⁷ Bā asi-. ⁸ Bā navutikañ ca. ⁹ Bā na. ¹⁰ Bā
sāmattha-. ¹¹ Bā sabbattha massam. ¹² Cā -phasse, Bā sappapassesu. ¹³ Bā
matta-. ¹⁴ Cā -ram sa-. ¹⁵ Bā omits ca. ¹⁶ Bā kāḷappa-. ¹⁷ Bā adds kāla
valli vā va hutvā. ¹⁸ Bā -ta. ¹⁹ Cā ito ito. ²⁰ Cā -ti, Bā palobhayanti.
²¹ Bā gacchāti. ²² all three MSS. -ti. ²³ Bā enam. ²⁴ Cā jarāpa- corr. to
jarāppa-, Cā jarāppa-, Bā rājapa-. ²⁵ Bā -tam rūpasobhagappattam. ²⁶ Bā
-kañca, Cā āsītiyā nāvutiyā va. ²⁷ Bā -bhagga-. ²⁸ Bā bhogam. ²⁹ Bā adds
samam. ³⁰ so all three MSS. ³¹ Bā nattham kākanikam. ³² Cā -ti. Bā -tāni.
³³ Bā -le. ³⁴ Cā punāvutikāle, Cā punāvupatikāle, Bā puna vaḍhitakāle. ³⁵
all three MSS. -ti. ³⁶ Bā adds gāthadvayamāha.

6. So 'haṃ tam evānuvicintayanto
eko sayāmi sayanassa majjhe,
aham pi evaṃ iti pekkhamāno
na gahe¹ rame, brahmacariyassa kālo. 119.
7. Rajju vālabhāṇi c' esā² yā gehe vasato rati
etam pi chetvāna vajanti dhīrā
anapekkhino kāmasukhaṃ pahāyā³ 'ti. 120.

Tattha so han ti so ahaṃ. tamevānuvicintayanto ti tam eva rū-
pānaṃ assādaṇ ca ādinavaṇ ca cintento², evaṃ iti pekkhamāno ti yathā
10 esā pariṇatā aham pi evaṃ⁴ jaraṃ patto bhoggasariro⁵ bhavissāmīti pekkha-
māno, na gahe¹ rame ti gehe na ramāmi, brahmacariyassa kālo ti
bhaddo brahmacariyassa⁶ kālo, tasmā pabbajissāmīti dipeti. rajju vālabhāṇi
cesā ti cakāro nipātamatto, ālabhanarajju⁷ viya esā⁸ti attho, katarā: yā⁹ gehe
vasato rati, yā gehe vasantassa rūpādīsu ārammaṇesu kāmaratīti attho, iminā
15 kāmānaṃ appassādataṃ⁹ dasseti, ayaṃ h' ettha¹⁰ adhippāyo: yathā gilānassa
manussassa attano balena parivattitum asakkontassa imaṃ ālabhitvā parivatthey-
yāsīti ālabhanarajjum bandheyyum tassa taṃ ālabhitvā parivattantassa¹¹ ap-
pakāṃ¹² kāyikacetasikāṃ sukhaṃ bhavēyya evaṃ kilesāturānaṃ sattānaṃ vive-
kasukhavasena parivattitum asakkontānaṃ agāramajjhe thapitāni kāmaratidīya-
20 kāni rūpādīni ārammaṇāni tesāṃ kilesaparilāhakāle¹³ methunadhammapati-
sevanavasena tāni¹⁴ ārabha parivattamānānaṃ kāyikacetasikasukhasamikkhā
kāmarati nāma taṃ muhuttam uppajjamānā appamattikā hoti, evaṃ appassāda
kāma¹⁵ ti, etam pi chetvāna¹⁶ 'ti yasmā pana bahudukkhā kāmā¹⁵ bahupāyāsā
ādīnava ettha bhiyyo tasmā taṃ ādinavaṃ sampassamānā paṇḍitā etam pi
25 rajjum chetvā gūthakūpe nimuggapuriso taṃ pajahanto viya anapekkhino
etam appamattakaṃ bahudukkhāṃ kāmasukhaṃ pahāya vajanti¹⁶ nikkhamitvā
manoramaṃ pabbajjāṃ pabbajantīti.

Evaṃ Mahāsatto kāmesu¹⁷ assādaṇ ca ādinavaṇ ca pakāse-
tvā¹⁸ Buddhaliṅhāya dhammaṃ desetvā sahāyaṃ pakkositvā¹⁹
rajjam paṭicchāpetvā nātimittasuhajjānaṃ paridevantānaṃ²⁰
30 paridevantānaṃ eva sirivibhavaṃ chaḍḍetvā Himavantaṃ pavi-
sitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā jhānābhīññaṃ nibbattetvā Brah-
maloka-parāyano ahoṣi.

¹ Bā ge-. ² Bā adds katarā. ³ Bā adds imaṃ. ⁴ Bā omits evaṃ. ⁵ Ck
bhoga-. Bā bhagga-. ⁶ Bā adds me. ⁷ Bā alampanarajjāni. ⁸ Ck -ya. ⁹ Bā
appassādaṃ. ¹⁰ Bā ettha. ¹¹ Bā -vatte-. Ck paridevantassa. ¹² Bā appamatta-
kaṃ. ¹³ Bā adds te. ¹⁴ Bā -paṭṭisevanādi. ¹⁵ Bā omits kāmā. ¹⁶ Bā -tīti.
¹⁷ Ck -e. ¹⁸ Bā dassento. ¹⁹ Bā -sāpetvā. ²⁰ Bā omits pa-.

Satthā imañṇ desanāṃ¹ āharitvā saccāni pakāsesi², bahū³ amata-
pānaṃ pāyevtvā jātakāṃ samodhānesi: „Tadā aggamahesi Rāhulamātā
ahosi, rājā⁴ Anando, Susīmarājā⁵ aham evā“⁶ 'ti. Susīmajātakāṃ⁶.

7. Koṭisimbaliḷāṭaka.

Ahaṃ dasasatamvyāman ti. Idam Satthā Jetavane 5
viharanto kilasaniggaham ārabha kathesi. Vatthum Paññājātake⁷
āvibhavissati. Idhāpi Satthā antokoṭisanthāre⁸ kāmavitakkābhībhūte
pañcasate bhikkhū disvā saṅgham⁹ sannipātetvā¹⁰ „bhikkhave āsam-
kitabbayuttakam nāma āsamkitum vaṭṭati, kilesā nāma vaḍḍhantā
nigrodhādayo viya rukkhāṃ purisaṃ bhajanti“¹¹, ten' eva pubbe koṭi- 10
simbaliyaṃ¹² nibbattā¹³ devatā ekam sakunaṃ nigrodhabijāni khādītva
attano rukkhassa sākhañaresu¹⁴ vaccaṃ pātentam disvā 'ito me
vimānassa vināso bhavissatīti' bhayappattā abosīti¹⁵“ vatvā atī-
tam āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente 15
Bodhisatto koṭisimbaliyaṃ¹² rukkhadevatā hutvā nibbatti.
Ath' eko supaṇṇarājā diyaddhayaḷanasatikam attabhāvaṃ mā-
petvā pakkhavātehi mahāsamudde udakam dvidhā katvā ekam
vyāmasahassāyāmaṃ nāgarājānaṃ naṅguṭṭhe gahetvā mukhe
tassa¹⁶ gahitagocaraṃ chaḍḍāpetvā koṭisimbaliṃ¹² sandhāya 20
vanamatthakena pāyāsi. Nāgarājā „olambento“¹⁷ attānaṃ mo-
cessāmīti“ ekasmiṃ nigrodharukkhe bhogaṃ pavesetvā nigro-
dham veṭhetvā gaṇhi. Supaṇṇarañño mahabbalatāya¹⁸ nāga-
rājassa mahāsariratāya ca nigrodharukkho samugghātāṃ¹⁹ aga-
māsi. Nāgarājā n' eva rukkhāṃ vissajjesi. Supaṇṇo saddhiṃ 25
nigrodharukkheṇa nāgarājānaṃ gahetvā koṭisimbaliṃ¹² patvā
nāgarājānaṃ rukkhakkhandhapitṭhe²⁰ nipajjāpetvā udarassa¹¹

¹ Bḍ dhammade-. ² Bḍ -setvā saccapariyosāne. ³ Bḍ bahujaṇe. ⁴ Bḍ sahāya-
rājā. ⁵ Bḍ adds pana. ⁶ Bḍ adds chaṭṭam. ⁷ so also supra p. 208 instead of
pāṇiya-, cfr. supra p. 18; Bḍ paññāsa-. ⁸ Bḍ -saṅgharake. ⁹ Bḍ bhikkhusaṃ-.
¹⁰ Bḍ -tāpetvā. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bḍ koṭa-. ¹³ Bḍ -tta. ¹⁴ Bḍ -re.
¹⁵ C¹ abhesunti, C² abhesunti. ¹⁶ Bḍ nassa. ¹⁷ Bḍ -banto. ¹⁸ Bḍ mahāba.
¹⁹ Bḍ -naṃ. ²⁰ Bḍ omits rukkha.

phāletvā nāgamedam khāditvā sesam¹ kalebaram² samudde
vissajjesi. Tasmim pana nigrodhe ekā sakunikā atthi, sā ni-
grodharukkhe vissatthe uppativā koṭisimbaliyā³ sākhantare
nisīdi. Rukkhadevatā tam disvā „ayam sakunikā mama
5 rukkhakkhandhe vaccam pātes sati, tato nigrodhagaccho vā
pilakkhagaccho⁴ vā utthahitvā sakalarukkham ottharivā gac-
chissati⁵, atha me vimānam nassissatīti⁶ bhītatasi⁷ pavedhi.
Tassā⁸ pavedhantiyā koṭisimbali⁹ pi⁷ yāva mūlā pavedhi.
Supannarājā tam pavedhamānam disvā kāraṇam pucchanto
10 dve gāthā āha⁹:

1. Aham dasasatamvyāmaṇam uragam ādāya-m-āgato⁹,
taṇ ca maṇ ca mahākāyaṇ dhārayaṇ na-ppavedhasi. 121.
2. Atha imaṇ khuddakaṇ pakkhiṇ appamaṇsataraṇ mayā
dhārayaṇ¹⁰ vyadhase¹¹ bhīto kam atthaṇ koṭisimba-
15 liti¹². 122.

Tattha dasasatamvyāmaṇam ti saḥassavyāmāyamaṇam, uragamādāya-
māgato⁹ ti evaṇmahantaṇ uragaṇ ādāya idha āgato, taṇ ca maṇ ca 'ti taṇ
ca uragaṇ¹³ maṇ ca, dhārayaṇ ti¹⁴ dhārayamāṇā, vyadhasi¹⁵ kampasi,
kamattān ti kimattāṇ kēna kāraṇaṇ 'ti pucchati, kam vā atthaṇ sam-
passamāṇā ti pi attho¹⁶, koṭisimbali¹² rukkhanāmena devataṇ¹⁷ ālapati,
90 so hi simbalirukkho khandhasākhassa¹⁸ mahantatāya koṭisimbali¹² nāmaṇ
labhi¹⁹, tasmim adhi vatthadevaputtassa²⁰ pi tad eva nāmaṇ.

Ath' assa kāraṇam kathento devaputto catasso gāthā
abhāsi:

- 25 1. Maṇsabbhakkho tuvaṇ²¹ rāja, phalabbhakkho ayaṇ dijo,
ayaṇ nigrodhabijāṇi pilakkhadumbarāṇi²² ca
assatthāṇi ca bhakkhetvā khandhe me odahissati. 123.
4. Te rukkhā samvirūhanti²³ mama passe nivātājā,
te maṇ pariyaṇandhissanti, arukkham maṇ karissare. 124.

¹ Bđ -sa. ² Bđ -varaṇ. ³ Bđ koṭa-. ⁴ Bđ milakkhu. ⁵ Bđ bhuñjissatīti. ⁶ Cks tassa. ⁷ Bđ omits pi. ⁸ Bđ abhāsi. ⁹ Bđ omits m. ¹⁰ Bđ -reyyaṇ. ¹¹ Bđ byādhasi. ¹² all three MSS. koṭa-. ¹³ Cks -gañca. ¹⁴ Cks titi. ¹⁵ Cks vyā-, Bđ byā-. ¹⁶ Bđ pātho. ¹⁷ Bđ devaputtaṇ. ¹⁸ Bđ -kha. ¹⁹ Cks -bhāti. ²⁰ Bđ -ssā. ²¹ Cks tvaṇ. ²² Bđ milakkhu-. ²³ all three MSS. yaṇ-.

5. Santi aññe pi rukkhāse mūlino khandhino dumā
iminā sakunajātena¹ bijam āharitā hatā. 125.
6. Ajjhārūlḥābhivaḍḍhanti brahantam pi vanaspatim,
tasmā rāja pavedhāmi sampassam nāgataṃ bhayan ti. 126.

Tattha odahisatīti vaccaṃ¹ pāteṣṣatī, te rukkhā ti te² tehi³ bijehi jātā 5
nigrodhādayo rukkhā, samvīrūhanatīti⁴ samvīrūhissanti⁵ vaḍḍhissanti, mama
passe ti mama sākhanatādisu, nivātajā ti mama sākhaḥi vātassa⁶ nivārī-
tattā nivāte jātā, pariyanandhissantīti ete evaṃ vaḍḍhitā maṃ pariyanan-
dhissanti, ayam etthādhippayo⁷, karissare ti ath' evaṃ pariyanandhitvā maṃ
arukkhā eva karissanti sabbaso bhañjissanti, rukkhāse ti rukkhā, mūlino 10
khandhino⁸ ti mūlasampannā c' eva khandhasampannā ca, dumā ti rukkha-
vevacanam eva, bijamāharitā ti bijam āharitvā, hatā ti aññe pi imasmiṃ⁹
vane rukkhā vināsītā santi, ajjhārūlḥābhivaḍḍhanti¹⁰ nigrodhādayo¹¹ ruk-
khānam ajjhārūhā rukkhā mahantam pi aññam vanaspatim atikkamma vaḍḍhan-
tīti dasseti, ettha pana vanaspati passatī vanaspatitī tayo pi pāthā¹² yeva, rājā 15
'ti supaṇṇam ālapati.

Rukkhadevatāya vacanaṃ sutvā supaṇṇo osānagātham āha:

7. Samkeyya samkitabbāni rakkheyya¹⁰ nāgataṃ bhayaṃ,
anāgatabhayā dhīro ubho loke avekkhatīti¹¹. 127.

Tattha anāgatabhayan ti pāpātipātādīhi vīramanto diṭṭhadhammikam 20
pi samperāyikam pi anāgatabhayaṃ¹² rakkhati nāma, pāpamitte veripuggale ca
anupasaṃkamanto pi anāgatabhayaṃ rakkhati nāma, evaṃ anāgatabhayaṃ¹³
rakkheyya¹⁴, anāgatabhayā ti anāgatabhayakāraṇā¹⁵, taṃ bhayaṃ sampas-
santo dhīro idhalokaṃ¹⁶ paralokaṃ¹⁶ ca avekkhati¹⁷ oloketi nāma.

Evaṃ ca pana vatvā supaṇṇo attano ānubhāvena taṃ 25
pakkhiṃ tamhā rukkhā palāpesi¹⁸.

Satthā imaṃ desanaṃ¹⁹ āharitvā „āsamkitabbayuttakaṃ āsam-
kitum vaṭṭatīti^{20,21} saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi: (Sacca-

¹ C^o -jātakana corr. to -jātana, B^d -jātakana. ² B^d tehi, C^o te corr. to tehi.
³ C^o samvīrūlḥ-. ⁴ B^d -ssā. ⁵ C^o ayameva vā pātho. ⁶ C^o add dumā.
⁷ B^d adds pi. ⁸ B^d adds hi. ⁹ so C^o; B^d pana vanappati ti vanassa pa-
vāyo pi pāthā, B^d pana vanappatīti vanassa patayo pi pāthā. ¹⁰ C^o -yyā. ¹¹
B^d same-, B^e ape-. ¹² B^d -taṃbha-. ¹³ C^o -ya. ¹⁴ B^d evaṃ rakkheyya
anāgataṃ bhayaṃ rakkhati. ¹⁵ B^d -te bhayaṃ kāraṇā. ¹⁶ B^d -ke. ¹⁷ B^d ape-.
¹⁸ B^d -ti. ¹⁹ B^d dhamma-. ²⁰ B^d adds vatvā.

pariyosāne pañcasatā bhikkhū arahatte patitṭhahimsu) „Tadā su-
paṇṇarājā Sāriputto ahosi, rukkhadevatā¹ aham evā² ti. Koṭi-
simbalijātakaṃ³.

8. Dhūmakārijātaka.

- 5 Rājā apucchi Vidhūran ti. Idam Satthā Jetavane vi-
haranto Kosalarañño āgantukasamgaham ārabha kathesi. So
kira ekasmiṃ samaye paveniāgatānaṃ porāṇakayodhānaṃ samgaham
akatvā⁴ abhinavāgatānaṃ āgantukānaṃ va⁵ sakkārasammānaṃ akāsi.
Ath' assa paccante kupite⁶ yuddhatthāya⁷ gatassa „āgantukā laddha-
10 sakkārā yujjhissantīti“ porāṇakayodhā na yujjhimsu, „porāṇakā⁸ yuj-
jhissantīti“ āgantukāpi na yujjhimsu. Corā⁹ jiniṃsu. Rājā parājito
āgantukasamgahadosena attano parājītabhāvaṃ nātvā Sāvattim⁹
paccāgantvā „kin nu kho aham eva evaṃ karonto parājito udāhu
aṇṇe pi rājāno parājītapubbā¹⁰ ti Dasabalaṃ pucchissāmi“ bhutta-
15 pātārāso Jetavanaṃ gantvā Satthāraṃ¹⁰ tam atthaṃ pucchi. Satthā
„na kho mahārāja tvaṃ nēv' eko¹¹, porāṇakarājāno pi āgantukasam-
gaham katvā parājītā“ ti vatvā tena yācito atitāṃ āhari:

- Atite Kururaṭṭhe Indapattanagare Yudhiṭṭhilagotto
Dhanañjāyo nāma Koravyarājā rajjaṃ kāresi. Tadā Bo-
20 dhisatto tassa¹² purohitakule¹³ nibbattitvā vayappatto
Takkaṣilāya¹⁴ sabbasippāni uggaṇhitvā Indapattam āgantvā¹⁵
pitu accayena purohitatṭhānaṃ labhitvā rañño atthadhammānu-
sāsako ahosi, Vidhūrapaṇḍito ti 'ssa nāmaṃ akāsi¹⁶. Tadā
Dhanañjāyarājā porāṇakayodhe agantvā āgantukānaṃ yeva¹⁷
25 samgaham akāsi. Tassa paccante kupite¹⁸ yuddhatthāya¹⁹ ga-
tassa „āgantukā jānissantīti“ „porāṇakā jānissantīti“ n' eva
porāṇakā nāgantukā²⁰ yujjhimsu. Rājā parājito Indapattam
eva paccāgantvā „āgantukasamgahassa katabhāvena parājito

¹ B^d adds pana. ² all three MSS. koṭa-, B^d adds sattamaṃ. ³ C^s ākatvā corr. to katvā. ⁴ B^d -naññeva. ⁵ B^d kuppi-. ⁶ B^d yujjhana-. ⁷ B^d -kayodhā. ⁸ B^d adds rājānaṃ. ⁹ C^s -iyaṃ, B^d -i. ¹⁰ B^d adds vanditvā. ¹¹ B^d tvaññeva, omitting eko. ¹² B^d omits tassa. ¹³ B^d -tassa kule. ¹⁴ B^d -yaṃ. ¹⁵ B^d paccāg-. ¹⁶ B^d karisu. ¹⁷ B^d -naññeva. ¹⁸ B^d kuppi-. ¹⁹ B^d yujjhatthāya. ²⁰ B^d na ā-

'mhīti' cintesi. So ekadivasam „kin nu kho aham eva āgantukasamgaham katvā parājito' udāhu aññe pi rājāno parājita-pubbā atthi, Vidhūrapaṇḍitaṃ pucchissāmīti' cintetvā taṃ rājupaṭṭhānaṃ āgantvā nisinnaṃ taṃ atthaṃ pucchi.

Ath' assa taṃ pucchanaṅkāraṃ āvikaronto Satthā upaḍḍha- 5
gātham āha:

1. Rājā apucchi Vidhūraṃ dhammakāmo Yudhiṭṭhilo ti

Tattha dhammakāmo ti sucaritadhammappiyo.

api brāhmaṇa jānāsi ko eko bahu socatīti'. 128.

Sesaupaḍḍhagāthāya puna ayam attho: api nāma brāhmaṇa tvaṃ³ jānāsi 10
ko imasmiṃ loke eko bahūhi socati⁴ nānākāraṇena socatīti⁵.

Taṃ sutvā Bodhisatto „mahārāja, kiṃsoko nāma tumhākaṃ soko, pubbe Dhūmakārināmakō⁶ ajapālabrāhmaṇo mahantaṃ ajayūthaṃ gahetvā araññe vajaṃ katvā tattha ajā⁷ ṭhapetvā aggiṃ ca dhūmaṃ ca katvā ajayūthaṃ paṭijagganto khī- 15
rādīni paribhuñjanto vasi. So tattha āgate suvaṇṇavanna-sarabhe⁸ disvā tesu sīṇehaṃ katvā ajā⁷ aganetvā ajānaṃ sak-kāraṃ sarabhānaṃ katvā saradakāle sarabhesu palāyitvā Himavantaṃ gatesu ajāsu vinatṭhāsu [sarabhe apassanto sokena paṇḍurogī hutvā jīvitakkhayaṃ patto, ayam āgantukasamgaham 20
katvā tumhehi satagūṇena⁹ sahaṣṣagūṇena socitvā kilamitvā vināsaṃ patto" ti idaṃ udāharanaṃ āharitvā¹⁰ dassento

2. Brāhmaṇo ajayūthena bahutejo¹¹ vane vasaṃ

dhūmaṃ akāsi Vāseṭṭho rattimdivam atandito. 129.

3. Tassa taṃdhūmagandhena sarabhā makasaṭṭitā¹² 25

vassāvāsaṃ upagañchum¹³ Dhūmakāriṣṣa santike. 130.

4. Sarabhesu manam katvā ajā so¹⁴ nāvabujjhatha,

āgacchanti vajanti¹⁵ vā, tassa tā vināsum¹⁶ ajā. 131.

¹ B^d adds mhi. ² all three MSS. -sīti. ³ B^d so tvaṃ kho. ⁴ B^d bahu soca-sīti. ⁵ B^d socatitisi. ⁶ C^k -nāmeko, C^s -nāmako corr. to -nāmeko, B^d madhukārināmakō. ⁷ B^d aje. ⁸ B^d -ṇṇesa-. ⁹ C^k -ṇe, C^s -ṇe corr. to -ṇena. ¹⁰ B^d ānetvā. ¹¹ C^{ks} -tevo, B^d bahukejaṃ. ¹² C^{ks} -ṭṭhitā, B^d makasupaddatā. ¹³ B^d -gacchum. ¹⁴ B^d yo. ¹⁵ B^d javanti. ¹⁶ C^s vināsum corr. to vina-, B^d vināsaṃ.

5. Sarabhā¹ saradakāle pahīnamakase² vane
pāvisum giriduggāni nadīnam pabhavāni ca. 132.
6. Sarabhe ca gate disvā ajā ca vibhavaṃ gatā
kiso ca³ vivaṇṇo āsi paṇḍurogī ca brāhmaṇo. 133.
7. Evaṃ yo⁴ saṃ niraṃkatvā āgantum⁵ kurute piyaṃ
so eko bahu socati Dhūmakārīva brāhmaṇo ti. 134.

Tattha bahutejo⁶ ti bahutaṇḍhano⁷, dhūmaṃ akāsīti makkhika-
paripanthaharaṇatthāya⁸ aggiṃ ca dhūmaṃ ca akāsi, Vāseṭṭho ti tassa
gottam, atandito ti analaso hutvā, taṃ dhūmagandhenā 'ti⁹ tena dhūma-
10 gandhena, sarabhā ti sarabhamigā, makasaṭṭitā¹⁰ ti makasehi upaddutā
pīlitā ti¹¹, sesamakkhikāpi makasagahānen' eva gahitā, vassāvāsan ti vassā-
rattavāsam¹², manam katvā ti sineham uppādetvā, nāvabujjhatthā 'ti
araññato caritvā āgacchanti ca¹³ vajato¹⁴ araññam gacchanti¹⁵ ca, ettikā
āgatā ettikā gatā¹⁶ ti na jāni¹⁷, tassa tā vinasun¹⁸ ti tassa tā¹⁹ evaṃ
15 apaccavekkhitā²⁰ sihaparipanthādito arakkhiyamānā ajā sihaparipanthādīhi
vinasum²¹, sabbā va²² vinatṭhā, nadīnam pabhavāni cā 'ti pabbateyyānam
nadīnam pabhavatṭhānāni ca pavitṭhā, vibhavan ti ajā ca²³ vināsam pattā
disvā jānitvā, kiso vivaṇṇo ti khīradāyikā²⁴ ajā pahāya²⁵ sarabhe saṃ-
ganhitvā te pi apassanto ubhato parihīno sokābbibhūto²⁶ kiso c' eva dubbaṇṇo
20 ca ahoṣi, evaṃ yo²⁷ saṃ niraṃkatvā ti evaṃ mahārāja yo sakaṃ porāṇam
ajjhattikaṃ janam niharitvā pahāya kiemiṇi agānetvā āgantukaṃ piyaṃ karoti
so tumhādiso eko bahu socati²⁸, ayam te mayā dassito Dhūmakārī²⁹ brāhmaṇo
viya bahu socatīti.

Evaṃ Mahāsatto rājānam saññāpento kathesi. So pi
25 saññattim³⁰ gantvā tassa pasīditvā³¹ bahum dhanam adāsi³².
Tato paṭṭhāya ca ajjhattikasamgaham eva karonto dānādini
puññāni katvā sagga-parāyano ahoṣi.

Satthā imam desanam³³ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā
Koravyarājā Ānando ahoṣi, Dhūmakārī Pasenadi Kosalo, Vidhūra-
30 paṇḍito³⁴ aham evā³⁵ 'ti. Dhūmakārījātakam³⁶.

¹ B^d adds ca. ² C^k add vase. ³ C^k omit ca. ⁴ C^k ye. ⁵ C^k B^d -u.
⁶ C^k -tevo, B^d -tejā. ⁷ B^d bahudhā iddhino. ⁸ B^d omits pantha. ⁹ B^d -na
atī. ¹⁰ B^d -samuddutā. ¹¹ B^d omits ti. ¹² C^k -ratti-. ¹³ B^d ceva. ¹⁴ B^d
adds caritvā. ¹⁵ C^k -tīti. ¹⁶ B^d anāgatā. ¹⁷ B^d jānāti. ¹⁸ B^d vinasan. ¹⁹
C^k omit tā. ²⁰ C^k -ittā. ²¹ C^k vinasum, B^d vinassasu. ²² C^k vā, C^p pā.
²³ B^d ajānam. ²⁴ B^d khīradāyikā. ²⁵ B^d omits pa-. ²⁶ C^k B^d soko-. ²⁷ C^k
ye, B^d omits yo. ²⁸ B^d -tīti. ²⁹ B^d -rika. ³⁰ C^k saññānattim, B^d aññatta.
³¹ B^d omits t. p. ³² B^d akāsi. ³³ B^d dhammade-. ³⁴ B^d adds pana. ³⁵
B^d adds aṭṭhamam

9. Jāgarajātaka.

Ko dha jāgarataṃ sutto ti. Idam Satthā Jetavane viharanto aññatarāṃ upāsakaṃ ārabha kathesi. So hi sotāpanno ariyasāvako Sāvattthito sakaṭasatthena¹ saddhim kantāramaggaṃ paṭipajji. Satthavāho tattha ekasmiṃ udakaphāsukaṭṭhāne pañcasata- 5 sakaṭāni² mocetvā khādaniyabhojaniyaṃ samvidahitvā vāsaṃ upagañchi³. Manussā tattha tattha nipajjitvā supimsu. Upāsako pana satthavāhassa santike ekasmiṃ rukkhamaṇe caṃkamaṃ adhiṭṭhāsi. Atha „naṃ satthaṃ vilumpāma⁴“ ‘ti pañcasatacorā nānāvudhāni⁵ gahetvā satthaṃ parivāretvā atthaṃsu. Te taṃ upāsakaṃ caṃ- 10 kamantaṃ disvā „imassa niddāyanakāle vilumpissāma⁶“ ‘ti tattha tattha⁷ atthaṃsu. So pi tiyāmarattim⁷ caṃkamaṃ yeva. Corā paccūsa-samaye gahitagahitapāsānamuggarādayo⁸ chaddetvā „bho satthavāha imaṃ appamādena jaggantaṃ purisaṃ nissāya jivitaṃ labhitvā tava santakassa sāmiko⁹ jāto si¹⁰, etassa sakkāraṃ kāreyyāsīti¹¹“ pakka- 15 miṃsu. Manussā kālassa⁹ eva vuṭṭhāya tehi chaddite pāsānādayo¹² disvā „imaṃ nissāya amhehi jivitaṃ laddhaṃ“ ti upāsakassa sakkāraṃ adāṃsu. Upāsako pi icchitaṭṭhānaṃ gantvā katakicco puna Sāvattthim¹³ āgantvā Jetavanaṃ gantvā Tathāgataṃ pūjetvā vanditvā nisinna „kiṃ upāsaka na paññāyasīti“ vutte etam¹⁴ atthaṃ ārocesi. 20 Satthā „na kho upāsaka tvaṃ ūeva¹⁵ aniddāyitvā jagganto¹⁶ visesaṃ labhi, porānakapaṇḍitāpi jagganta¹⁷ visesagunaṃ labhiṃsu“ ‘ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ karente Bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takka- 25 silāya¹⁸ sabbasippāni uggaṇhitvā paccāgantvā agāramajjhe vasanto aparabhāge nikkhamitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā nacirassa¹⁹ eva jhānābhinnāṃ nibbattetvā Himavantapadese ṭhānacaṃkama-riyāpatho hutvā vasanto niddaṃ anupagantvā sabbarattim caṃkamati. Ath’ assa caṃkamakoṭiyaṃ rukkhē nibbatta- 30

¹ Bā pañcasakaṭa-. ² Bā pañcasakaṭasatāni. ³ Bā -gacchi. ⁴ Bā -pitukāmā.

⁵ Bā nānāvu-. ⁶ Bā omits one tattha. ⁷ Bā tiyāmaṃ ratti. ⁸ Bā gahitā, omitting gahita. ⁹ Cks -ino. ¹⁰ Bā ti. ¹¹ Bā adds vatvā. ¹² Bā chaṭṭitapāsānamuggarādayo. ¹³ Cks -iyaṃ, Bā -i. ¹⁴ Bā tani. ¹⁵ Bā yeva. ¹⁶ Bā jāṇkamanto. ¹⁷ Bā caṃkamanto. ¹⁸ Bā -yaṃ.

devatā¹ tussitvā khandhavivare² ṭhatvā pañhaṃ pucchantī³
paṭhamam gātham āha:

1. Ko 'dha jāgarataṃ sutto, ko 'dha suttesu jāgaro,
ko mam' etaṃ⁴ vijānāti, ko taṃ paṭibhaṇāti me ti. 135.

5 Tattha kodhā ti ko idha, mama etaṃ⁴ ti ko mama etaṃ pañhaṃ vi-
jānāti, ko taṃ paṭibhaṇāti me ti taṃ evaṃ mayā⁵ puṭṭhapañhaṃ⁶ mayhaṃ
ko paṭibhaṇāti ko vyākāritum sakkhissatiti pucchati.

Bodhisatto⁷ tassā vacanam sutvā

9. Ahaṃ jāgarataṃ sutto, ahaṃ suttesu jāgaro,

10 aham etaṃ vijānāmi, ahaṃ paṭibhaṇāmi te ti 136.
imaṃ gātham vatvā puna tāya

a. Kathaṃ jāgarataṃ sutto, kathaṃ suttesu jāgaro,
kathaṃ etaṃ vijānāsi, kathaṃ paṭibhaṇāsi me ti 137.

imaṃ gātham puṭṭho tam atthaṃ vyākāronto

15 4. Ye dhammaṃ na-ppajānanti saññāmo ti damo ti ca
tesu suppaṃānesu⁸ ahaṃ jaggāmi devate. 138.

5. Yesaṃ rāgo ca doso ca avijjā ca virājitā
tesu jāgaramānesu ahaṃ sutto 'smi devate. 139.

6. Evaṃ jāgarataṃ sutto evaṃ suttesu jāgaro,
20 evam etaṃ vijānāmi, evaṃ paṭibhaṇāmi te ti. 140.

Tattha kathaṃ jāgarataṃ sutto ti kathaṃ tvaṃ jāgarataṃ sattānaṃ
antare sutto nāma hosi⁹, esa nayo sabbattha, ye dhammaṃ ti ye sattā nava-
vidhalokuttaradhammaṃ¹⁰ na jānanti, saññāmo ti damo ti cā 'ti ayaṃ
saññāmo¹¹ ayaṃ damo ti evaṃ ca ye maggaṃ āgataṃ silaṃ c' eva indri-
25 yasaṃvaraṃ ca na jānanti, indriyasamvaro hi manacehaṭṭhānam indriyānaṃ
damanato damo ti vuccati, tesu suppaṃānesu¹² 'ti tesu kilesaniddāvasena¹³
suppantesu¹⁴ sattesu¹⁵ ahaṃ appamādavasesa jaggāmi, yesaṃ rāgo cā 'ti
gāthāya yesaṃ mahākhināsavānaṃ¹⁶ padasatena¹⁷ niddiṭṭhadighatanhālobhasaṃ-
khāto¹⁸ rāgo ca navāghātavatthusamuttāno¹⁹ doso ca dukkhādisu atṭhasu

¹ Bḍ nippattarukkhadevatā. ² Bḍ rukkhakhandhapitṭape. ³ Ck -to, Bḍ -ti. ⁴ Ck* omīti ma. ⁵ Bḍ etaṃ mayā. ⁶ Bḍ puṭṭham-. ⁷ Bḍ adds pl. ⁸ Bḍ sut-
tappamādesu. ⁹ Bḍ ahoṣi. ¹⁰ Bḍ -vidham-. ¹¹ Bḍ adds ti. ¹² Bḍ sut-
tappamādesu. ¹³ Ck kilesa-, C* kilesu- corr. to kilesa-. ¹⁴ Bḍ suppaṃānesu.
¹⁵ Bḍ suttesu. ¹⁶ Bḍ adds varaññāpema ¹⁷ Bḍ parassatena. ¹⁸ Bḍ -diyaḍha-
satatanhā-. ¹⁹ Bḍ navaūghāṭa-.

vatthusu aññāṇabbhūtā avijjā cā 'ti ime kilesā virājitā pahīnā tesu ariyesu sabbākārena jāgaramañesu te upādāya ahaṃ sutto nāma devate ti attho, evaṃ jāgaratan ti evaṃ devate ahaṃ iminā kāraṇena jāgarataṃ sutto nāma 'ti, esa nayo sabbattha¹ padesu.

Evam Mahāsattena pañhe kathite tuṭṭhā devatā tassa 5
thutim karontī osānagātham āha :

7. Sādhū jāgarataṃ sutto, sādhu suttesu jāgaro,
sādhu mētaṃ vijānāsi, sādhu paṭibhaṇāsi me ti. 141.

Tattha sādhu 'ti sādhu latthakaṃ² katvā³ imaṃ paṇhaṃ kathesi, mayaṃ
pi naṃ evaṃ eva kathamā 'ti. 10

Evam sā Bodhisattassa thutim katvā attano vimānam
eva pāvisi.

Satthā imaṃ desanaṃ⁴ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā de-
vatā⁵ Uppalavaṇṇā ahoṣi, tāpaso⁶ ahaṃ evā“ 'ti. Jāgarajātakaṃ⁷.

10. Kummāsapiṇḍajātaka.

15

Na kiratthīti. Idam Satthā Jetavane viharanto Malli-
kam⁸ devim ārabha kathesi. Sā hi Sāvattiyaṃ ekassa mālākāra-
jetṭhakassa dhītā uttamarūpadharā mahāpuṇṇā⁹ soḷasavassakāle eka-
divasaṃ kumārikāhi saddhim pupphārāmaṃ⁹ gacchanti¹⁰ tayo kummā-
sapiṇḍe gahetvā pupphapacchiyaṃ ṭhapetvā gacchati. Sā nagarato 20
nikkhamanakāle Bhagavantaṃ sarīrapabbhaṃ vissajjetvā bhikkhu-
saṃghaparivutaṃ nagaraṃ pavisantaṃ disvā tayo kummāsapiṇḍe upa-
nesi. Satthā mahārājadattiyam¹¹ pattam upanetvā paṭiggahesi. Sāpi
Tathāgatassa pāde sirasā vanditvā buddhārammaṇaṃ pītiṃ gahetvā
ekamantaṃ atṭhāsi. Satthā tam oloketvā sitaṃ pātvākāsi¹². Āyasmā 25
Ānando „ko nu kho hetu¹² Tathāgatassa sitakaraṇāyā¹⁴“ 'ti cintetvā
Bhagavantaṃ pucchi. Ath' assa Satthā „Ānanda ayaṃ kumārikā
imesaṃ kummāsapiṇḍakānaṃ¹³ phalena ajj' eva Kosalarāṇṇo agga-
mahesi bhavissatīti“ sitakaraṇaṃ kathesi. Kumārikāpi pupphārāmaṃ

¹ Bā sabba. ² Bā laddha-. ³ Bā adds tvaṃ. ⁴ Bā dhammade-. ⁵ Bā deva-
dhītā. ⁶ Bā adds pana. ⁷ Bā adds navamaṃ. ⁸ Bā -kā. ⁹ Bā pubbārāmaṃ.
¹⁰ all three MSS. -i. ¹¹ Ck -ya. ¹² Bā patvā kāsi. ¹³ Bā adds ko paccayo.
¹⁴ Bā -ṇenā. ¹⁵ Bā -ḍānaṃ.

- gatā¹. Tam divasam eva Kosalarājā Ajātasattunā saddhim yujjhanto²
yuddhaparājito palāyi. Tato³ assam abhiruyha āgacchanto tassā
gītasaddam sutvā paṭibaddhacitto assam⁴ āramābhimukham pesesi.
Puññasampannā kumārikā rājānam disvā apalāyitvā va āgantvā as-
5 sassa⁵ nāsāya rajjuyā⁶ ganhi. Rājā assapitṭhiyaṃ nisinnō va „sas-
sāmikāsi assāmikāsi“ pucchitvā assāmikabhāvaṃ nātvā assā oruyha
vātātapakilanto tassā amke⁷ nipanno muhuttam vissamitvā tam assa-
pitṭhiyaṃ nisidāpetvā balakāyaparivuto nagaram pavisitvā⁸ attano
kulagharam pavesetvā sāyaṇhasamaye yānam pahñitvā mahantena
10 sakkārena⁹ sammānena kulagharato ānāpetvā ratanarāsīmhi ṭhapetvā
abhisekam datvā aggamahesim akāsi. Tato patṭhāya ca rañño piyā
ahosi manāpā pubbutṭhāyitādīhi¹⁰ pañcahi kalyāṇadhammehi samannā-
gatā patidevatā, Buddhānam pi vallabhā ahosi. Tassā Satthu tayo
kummāsapiṇḍe datvā tam sampattim adhigatabhāvo sakalanagaram
15 pattharivā gato. Ath¹¹ ekadivasam dhammasabbhāyaṃ katham sa-
muṭṭhapesaṃ: āvuso, Mallikā devī Buddhānam tayo kummāsapiṇḍe
datvā tesam¹² phalena tam divasam eva abhisekan. pattā, aho
Buddhānam mahāgunatā¹³ ti. Satthā āgantvā „kāya nu ttha bhik-
khava etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti
20 vutte „anacchariyaṃ bhikkhave Mallikāya ekassa sabbaññū-Buddhassa¹⁴
tayo kummāsapiṇḍe datvā Kosalarāñño aggamahesibhāvādhigamo, kasmā:
Buddhānam guṇamahantatāya¹⁵, porāṇakapaṇḍitā pana pacceka-Bud-
dhānam aloṇikam¹⁶ atelaṃ kummāsam datvā tassa phalena dutiye
attabhāve tiyojanakasatike Kāsiraṭṭhe rajjasirim¹⁷ pāpunimsū“ ti
25 vatvā atītam āhari:

- Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjam kārente
Bodhisatto ekasim daḍiddakule¹⁸ nibbattitvā vayappatto
ekam setṭhim nissāya bhatiyā kammaṃ karonto jīvikam kap-
pesi. So ekadivasam „pātārāsattḥāya me bhavissatī“ antarā-
30 paṇato cattāro kummāsapiṇḍe gahetvā kammantaṃ gacchanto
cattāro pacceka-Buddhe bhikkhacārattḥāya Bārāṇasi-nagarā-
bhimukhe āgacchante disvā „ime bhikkham sandhāya Bārāṇasim

¹ Bā gantvā. ² Bā yujhati. ³ Bā palāyitvā in the place of palāyitanto. ⁴ Cks add tam. ⁵ Bā assam. ⁶ Bā omits r. ⁷ Bā aṅge. ⁸ Bā adds tam. ⁹ Bā -ra.
¹⁰ Bā -kādīhi. ¹¹ Bā dasa. ¹² Cks Bā -ññū-. ¹³ Bā -mahatta-. ¹⁴ Cks ā-. ¹⁵
Cks rajjasirim. ¹⁶ Bā -li-, Cks -li- corr. to -li-.

gacchanti, mayhañ c' ime¹ cattāro kummāsapiṇḍā atthi, yan
 nūnāhañ imesañ² dadeyyan³ "ti cintetvā te upasaṃkamitvā van-
 ditvā „bhante ime me⁴ hatthe cattāro kummāsapiṇḍā, ahañ
 ime tumhākañ dadāmi, sādhu me bhante patigaṇhātha⁵, evaṃ
 idaṃ puññañ mayhañ bhavissati dīgharattañ hitāya sukhāya“⁶ 5
 'ti vatvā tesañ adhiṇvāsanañ viditvā vālikañ ussāpetvā cattāri
 āsanāni paññāpetvā⁷ tesañ upari sākhaḥbhaṇḍaṃ attharhitvā
 pacceka-Buddhe paṭipāṭiyā nisīdāpetvā paṇṇapuṭeṇa udakañ
 āharitvā dakkhiṇodakañ pādetvā catusu pātesu cattāro kummā-
 sapiṇḍe paṭiṭṭhāpetvā vanditvā „bhante etesañ nissandena⁸ 10
 daḷiddagehe⁹ nibbatti nāma mā hotu, sabbaññutañāṇapaṭi-
 vedhassa¹⁰ paccayo hotū“ 'ti āha. Pacceka-Buddhā paribhuñ-
 jitvā paribhogāvasāne anumodanañ katvā uppatitvā¹¹ Nanda-
 mūlapabbhāraṃ eva āgamaṃsu. Bodhisatto añjaliṃ paggayha
 paccekabuddhagatañ¹² pītiṃ gahetvā tesu cakkhupathe¹³ atītesu 15
 kamantañ gantvā yāvatāyukañ anussaritvā kālañ katvā
 tassa phalena Bāraṇasirañño aggamaheṣiyā kucchismiṃ¹⁴ nib-
 batti. Brahmaḍattakumāro ti 'ssa nāmañ akaṃsu. So attano
 padasā gamanakālate paṭṭhāya „ahañ imasmiṃ ñeva nagare
 bhatako¹⁵ hutvā kamantañ gacchanto pacceka-Buddhañ 20
 cattāro kummāsapiṇḍe datvā tassa dānassa phalena idha nib-
 batto“ ti pasannādāse mukhanimittañ viya sabbapurimajāti-
 kiriyañ¹⁶ jātissarañāṇeṇa pākaṭañ katvā passi. So vayappatto
 Takkaṣilañ¹⁷ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā āgantvā¹⁸ sikkhi-
 tasippaṃ pitu dassetvā tuṭṭhena pitarā uparajje¹⁹ paṭiṭṭhāpito 25
 aparabhāge pitu accayena rajje paṭiṭṭhāsi. Ath' assa uttama-
 rūpadharañ Kosalarañño dhītarañ ānetvā aggamaheṣiṃ akaṃsu.
 Chāttaṃāṅgaladivase pan' assa sakalanagarañ devanagarañ
 viya alaṃkariṃsu. So nagarañ padakkhiṇaṃ katvā alaṃkata-

¹ C^o mayhañ ñeime, B^d mayha pīme. ² B^d adda ime. ³ C^o ime ⁴ B^d paṭi-
 gaṇha. ⁵ B^d paññā-. ⁶ B^d -li-. ⁷ C^o omits nāna. ⁸ paṇṇapuṭeṇa... uppa-
 titvā is wanting in C^o. ⁹ B^d -buddhe gate. ¹⁰ B^d -thesu. ¹¹ B^d -jmbhī. ¹²
 B^d -iko. ¹³ B^d sabbañ-. ¹⁴ B^d -lāyañ. ¹⁵ B^d pacchāgantvā. ¹⁶ B^d opa-

pāsādaṃ abhirūhitvā mahātalamaññhe samussāpitasetacchattaṃ¹
 pallaṃkaṃ āruhya² nisinno parivāretvā t̥hite ekato amacce
 ekato brāhmaṇagahapatiādayo nānāvidhavesavilāsasamujjale³
 ekato nānāvidhapannākārahatthe⁴ nagaramanusse⁵ ekato alaṃ-
 5 katadevaccharāsaṃghā⁶ viya soḷasasahassasaṃkhā nātakigaṇā⁷
 ti imaṃ⁸ atimanoramaṃ sirivibhavaṃ olovento attano pubba-
 kammaṃ anussarivā „idaṃ suvaṇṇapaṇḍikāṃ kañcanamāla-
 setacchattaṃ⁹ imāni ca¹⁰ anekasahassāni hatthivāhanaratha-
 vāhanāni¹¹ maṇimuttādiṇḍīpūrītā sārāgabbhā nānāvidhadhañña-
 10 pūrītā mahāpaṭhavī devaccharapaṭibhāgā nāriyo cā 'ti sabbo
 p' esa mayhaṃ sirivibhavo na aññassa santako catunnaṃ
 pacceka-Buddhānaṃ dinnassa¹² catukummāsapaṇḍadānass' eva
 santako, te nissāya mayā¹³ esa¹⁴ laddho¹⁵ ti pacceka-
 Buddhānaṃ guṇaṃ anussarivā attano kammaṃ pākāṭaṃ akāsi.
 15 Tassa taṃ sarantassa¹⁶ sakalasarīraṃ pītiyā pūri. Sopītiyā temita-
 hadayo mahājanamaññhe¹⁷ udānagītaṃ gāyanto dve gāthā abbhāsi:

1. Na kir' atthi anomadassisu¹⁷

pāricariyā¹⁸ Buddhesu appikā¹⁹, (= vol. I ^{22*}/₁₄)

sukkhāya aloṇikāya ca

90 passa phalaṃ kummāsapaṇḍiyā. 142.

2. Hatthī gavāssā ca²⁰ me bahū

dhanadhaññaṃ²¹ paṭhavī ca kevalā

nāriyo c' imā accharūpamā,

passa phalaṃ kummāsapaṇḍiyā ti. 143.

25 Tattha anomadassisu 'ti anomassa²² alamaṇassa²³ paccekabodhiñña-
 passa diṭṭhattā pacceka-Buddhā anomadassino nāma, pāricariyā²⁴ ti abhi-
 vādanapaccuṭṭhānaññalikammādiḥhedā²⁵ sāmickiriyaṇi²⁶, sampatte dīsvā attano
 santakaṃ appaṃ vā bahū vā lūkaṃ vā paṇḍitaṃ vā deyyadhammaṃ cittaṃ
 pasādetvā guṇaṃ sallakkhetvā tisso cetanā visodhetvā phalaṃ saddahitvā

¹ Bā samussitasetachatta. ² Bā abhirūhya. ³ Bā nānāvidhavesavilāsa-. ⁴ Bā

-ttha. ⁵ Ck nā-. ⁶ Bā -ra-; nagaraṃ padak - - devaccharā is wanting in C.

⁷ Ck -gaṇaṃ, Bā nātakitthigaṇā. ⁸ Bā idaṃ. ⁹ Bā -laṃ-. ¹⁰ Bā omits ca.

¹¹ Bā -nassavāhanaratha. ¹² Ck dinnadānassa. ¹³ Bā omits mayā ¹⁴ Bā eka.

¹⁵ Bā anusa-. ¹⁶ Bā -nassamaññhe. ¹⁷ Ck -isu. ¹⁸ Ck pa-. ¹⁹ Bā appa-

²⁰ Bā ci. ²¹ Ck -ññā. ²² Ck anomadassa, Bā anomadakassa. ²³ Bā lā-. ²⁴

Ck pa-. ²⁵ Bā -paccupaṭṭhānaññalikammā-. ²⁶ Bā -yādi.

pariccajanakiriyāpi¹, Buddhesū 'ti pacceka-Buddhesu, appikā² ti mandā parittā nāma n' atthi kira, sukkhāyā 'ti nisnehāya, alonikāyā 'ti phāṇita-virahitāya, nipphāṇitattā hi sā alonikā ti vuttā, kummāsapinḍiyā ti cattāro kummāsapinḍe ekaṃ katvā³ gahitaṃ, taṃ⁴ kummāsaṃ sandhāy' evaṃ āha, guṇavantaṇaṃ samānabrāhmaṇānaṃ guṇe sallakkhetvā cittaṃ pasādetvā phala-pāṭikāṃkhinā⁵ tisso cetanā visodhetvā dinnadakkhiṇā appikā² nāma n' atthi, nibbattaṭṭhāne⁶ mahāsaṃpattiṃ⁷ deti⁸, vuttaṃ hoti c' ettha:

N' atthi citta pasannamhi appikā² nāma dakkhiṇā

Tathāgate vā Sambuddhe aha vā tassa sāvake ti⁹,

imassa ca paṇ' atthassa dīpanatthāya

Khīrodanaṃ ahaṃ adāsiṃ bhikkhuno pinḍāya carantassa,

tassā me passa vimānaṃ, accharā kāmavaṇṇinī 'ham asmi.

Accharāsahassasāhaṃ pavarā¹⁰, passa puñṇānaṃ vipākāṃ,

tena me tādiso vaṇṇo, tena me idha-m-ijjhati.

Uppajjanti ca me bhogā ye keci manaso piyā, (= vol. II. p. 325)

ten' amhi evaṃ jalitānubhāvā vaṇṇo ca me sabbadisā pabhāsatitī

evam-ādi-Vimānāni¹¹ āharitabbāni, dhanadhaññaṇaṃ ti muttādidhanaṃ ca satta-

dhaññaṇi ca, paṭhavi ca kevalā ti sakalā c' esā mahāpaṭhavitī sakalapatha-

viṇṇaṃ hatthiagataṃ maññaṃāno vadatī, passa phalaṃ kummāsapinḍiyā ti

attano dānaphalaṃ¹² dassento evaṃ āha, dānaphalaṃ kira Bodhisattā ca sab-

baññū-Buddhā yeva ca jānanti, ten' eva Satthā Itivuttakesu suttantaṃ kathento

„evaṃ ce bhikkhave sattā jāneyyūṃ dānaṃvibhāgassa“¹³ vipākāṃ yathāhaṃ

jānāmi¹⁴ na adatvā bhuñjeyyūṃ na ca nesaṃ maccheramalaṃ¹⁵ cittaṃ pari-

yādāya tiṭṭheyya¹⁶ yo pi nesaṃ assa carimo ālopo carimaṃ kabalaṃ tato pi

na asaṃvibhajitvā bhuñjeyyūṃ sace nesaṃ paṭiggāhakkā aesa, yasmā ca kho

bhikkhave sattā na¹⁷ evaṃ jānanti dānaṃvibhāgassa vipākāṃ yathāhaṃ jā-

nāmi tasmā¹⁸ adatvā bhuñjanti¹⁹ maccheramalaṃ ca tesāṃ²⁰ cittaṃ pari-

yādāya tiṭṭhatīti“

Bodhisatto pi attano²⁰ chattamaṃgaladivase sañjāta-pitipāmojjo²¹ imāhi dvīhi gāthāhi udānagītaṃ gāyi. Tato paṭ-
thāya „rañño piyagītaṃ“²² ti Bodhisattassa nāṭakiniyo se-
sanāṭakagandhabbādayo pi antopure jano pi antonagaravāsino
pi amaccamaṇḍalesu pi „amhākaṃ rañño“²³ piyagītaṃ ti tad

¹ Ck^o -ti. ² Bā appa-. ³ Bā ekato hutvā. ⁴ Bā omits taṃ. ⁵ Bā phalaṃ paṭikaṃkhamaṇā. ⁶ C^o nibbattanibbatta-. ⁷ Bā -ttimeva. ⁸ C^o Bā -titi. ⁹ Bā adds tiṭṭhante nibbute cāpi same citta samāṃ phalaṃ cetopapāḍhihetumhi satthā gacchanti sugatī. ¹⁰ Ck parā, C^o pañcarā. ¹¹ Bā -vimānavatthumhi. ¹² Bā adds attanā va. ¹³ Bā adds ca. ¹⁴ Bā adds tasmā. ¹⁵ Ck maccha-, C^o maccha-corr. to macche-, Bā -la. ¹⁶ Bā -yyūṃ. ¹⁷ Bā naṃ. ¹⁸ Bā adds na. ¹⁹ Bā ne-. ²⁰ Ck^o adds ca. ²¹ Ck -me-, Bā -mu-. ²² Bā -gītaṃ. ²³ piyagītaṃ ti - - - rañño wanting in Bā.

eva gītaṃ gāyanti. Evaṃ addhāne gate aggamaheṣi taṣṣa
 gītassa atthaṃ jānitukāma ahoṣi, Mahāsattaṃ pana pucchituṃ
 na visahati. Ath' assā ekasmiṃ guṇe pasiditvā ekadivasam rājā
 „bhadde varan te dassāmi, varaṃ gaṇhā“ 'ti āha. Sā'
 5 „sādhu deva gaṇhāmīti“. „Hatthiassādisu te kiṃ dammīti“.
 „Deva tumhe nissāya mayhaṃ na kiñci n' atthi, na me etehi
 attho, sace pana dātukāma attha tumbhākaṃ gītassa atthaṃ
 kathetvā dethā“ 'ti. „Bhadde ko te iminā varena attho, aññaṃ
 gaṇhāhīti“. „Deva aññena me attho n' atthi, etad eva gaṇhā-
 10 mīti“. „Sādhu bhadde kathessāmi, tuyhaṃ pana ekikāya raho
 na kathessāmi¹, dvādasayojanikāya Bārāṇasiyā bheriṃ carā-
 petvā rājadvāre² ratanamandapaṃ karetvā ratanapallamaṃ
 paññāpetvā³ amaccabrāhmaṇādīhi⁴ nāgarehi c' eva soḷasahi'
 itthisahasheḥ ca⁵ parivuto tesam majjhe⁶ ratanapallamaṃke ni-
 15 siditvā kathessāmīti“. Sā „sādhu devā“ 'ti sampaticchi. Rājā
 tathā karetvā amaragaṇaparivuto⁷ Sakko devarājā viya ma-
 hājana-kāyaparivuto ratanapallamaṃke nisīdi. Devī pi sabbālaṃ-
 kārapatimaṇḍitā kañcanabhaddapīṭhaṃ attharitvā ekamante
 akkhikoṭṭiyā oloketvā tathārūpe⁸ ṭhāne nisīditvā „deva tumbhā-
 20 kaṃ tussitvā gāyanamaṅgalagītassa tāva me atthaṃ gagana-
 tale⁹ candaṃ¹⁰ utthāpento¹¹ viya pākaṭaṃ katvā kathethā“
 'ti vatvā tatiyaṃ gātham āha:

a. Abhikkhaṇaṃ rājakuñjara¹²

gāthā bhāsasi kosalādhipa,

25 pucchāmi taṃ raṭṭhavaddhana¹³

bālhaṃ¹⁴ pīṭimano pabhāsasīti. 144.

Tattha kosalādhipā 'ti na so Kosalaratṭhādhipo, kusale pana dhamme
 adhipatiṃ katvā¹⁵ viharati, tena taṃ¹⁶ ālapanti evam āha. kusalādhipa kusa-

¹ B^d -āhi. ² C^k omitt sā. ³ B^d kathemi. ⁴ B^d -ra. ⁵ B^d paññāpetvā. ⁶ B^d adds ca. ⁷ C^k -sehi, C^s -sehi corr. to -sahi. ⁸ B^d omitt ca. ⁹ C^k jjehe, B^d ajjehe corr. to majjhe. ¹⁰ B^d amaccagana-. ¹¹ C^k tathānūrūpe. ¹² B^d -ṇa-.
¹³ B^d puṇṇacaṇ-. ¹⁴ B^d uṭṭha-. ¹⁵ B^d koḷica. ¹⁶ B^d -ddhana. ¹⁷ B^d dālha.
¹⁸ C^k -taṃ katvā, B^d -ti hutvā ¹⁹ B^d deva na naṃ in the place of tena taṃ.

lajjhāsaya¹ 'ti attho, bālham¹ pītimano ti ativiya pīticitto² hutvā bhāsasi,
tasmā kathetha tāva me etāsaṃ gāthānaṃ atthan ti.

Ath' assā gāthāy' atthaṃ³ āvikaronto Mahāsatto catasso
gāthā abhāsi:

1. Imasmiṃ yeva nagare kule aññatare ahun⁴,
parakammakaro āsīṃ⁵ bhatako sīlasamvato. 145.
5. Kammāya nikkhamant' āhaṃ caturo samaṇe addasaṃ
ācārasīlasampanne sītibhūte anāsave. 146.
6. Tesu cittaṃ pasādetvā⁶ nisīditvā paṇṇasanthate
adam⁷ Buddhānaṃ kummāsaṃ pasanno sakehi pāṇihi⁸. 147. 10
7. Tassa kammassa kusalassa idaṃ me edisaṃ⁹ phalaṃ,
anubhomi idaṃ rajjaṃ phītaṃ¹⁰ dharāṇim uttaman ti. 148.

Tattha kule aññatare ti nāmena vā gottena vā apākaṭe ekasmiṃ¹¹
vessakule, ahun¹² ti nibbattiṃ, parakammakaro āsīṃ¹³ ti tasmīṃ kule
jāto vāhaṃ¹⁴ daliddatāya¹⁵ parassa kammaṃ katvā jīvikaṃ¹⁶ kappento para- 15
kammakaro āsīṃ, bhatako ti paravetanabhato¹⁷, sīlasamvuto ti pañca-
sīlasamvare t̥hito, bhatiyā jīvanto pi dussīlyāṃ pahāya sīlasampanno va ahosin
ti dīpeti. kammāya nikkhamantāhaṃ ti taṃ divasaṃ kattabbassa kiccassa
karaṇatthāya nikkhanto ahaṃ, caturo samaṇe addasaṃ ti bhadda ahaṃ
nagarā nikkhamma mahāmaggaṃ āruya attano kammabhūmiṃ gacchanto 20
bhikkhatthāya¹⁸ Bārānasīnagaraṃ pavisante samitapāpe cattāro pabbajite adda-
saṃ, ācārasīlasampanne ti ekavīsatiyā anesanehi¹⁹ jivikakappanaṃ²⁰ anā-
cāro nāma, tassa paṭipakkhena ācārena c' eva maggaphalehi āgatenā sīlena ca
samannāgate, sītibhūte ti rāgādi pariāhāvūpasamena c' eva ekādasaagginibbā-
nena²¹ ca sītibhāvappatto²², anāsave ti kāmāsavādirahite, nisīditvā ti vāli- 25
kāsanānaṃ upari santhate paṇṇasanthare nisīdāpetvā, santharo²³ hi²⁴ idha san-
thato ti²⁵ vutto, adan²⁶ ti tesāṃ²⁷ udakaṃ datvā sakkaccaṃ sakehi hatthehi
kummāsaṃ adāsīṃ, kusalassā 'ti ārogyānavajjaṭṭhena²⁸ kusalassa, phalaṃ ti
nissandaphalaṃ, phītan²⁹ ti sabbasampattiphullitaṃ³⁰.

¹ Bā dalha. ² Bā pītiyuttacitto. ³ Bā gāthānamattarā. ⁴ Ck ahū, Bā ahu, C^s
ahaṃ. ⁵ Bā asi. ⁶ Bā -sī-. ⁷ Bā adāsi. ⁸ Bā -bhi. ⁹ Bā idi-. ¹⁰ C^s jītaṃ
corr. to pī-, Bā pītiṃ corr. to pitaṃ, B^s phītaṃ. ¹¹ Bā adda yeva. ¹² C^s
ahut, Bā ahu. ¹³ Bā asin, C^s asit corr. to āsit. ¹⁴ Ck cā-. ¹⁵ Bā -li-, C^s -li-
corr. to -li-. ¹⁶ Bā -taṃ. ¹⁷ Bā -to. ¹⁸ Bā bhikkhāya. ¹⁹ Bā -nāya.
²⁰ Bā jīvita-. ²¹ Bā -nibbāpanena. ²² Ck^s -vapatte. ²³ Ck^s -re. ²⁴ Bā ti.
²⁵ C^s hi. ²⁶ Ck^s adā, Bā evaṇca adāsin. ²⁷ Bā ne-. ²⁸ C^s a-. ²⁹ Bā pi-.
³⁰ Bā -phal-.

Evam¹ Mahāsattassa attano kammaphalaṃ vitthāretvā
kathentassa sutvā pasannā² devī „sace mahārāja evaṃ pac-
cakkhato dānaphalaṃ jānātha ito dāni paṭṭhāya ekam pi³
bhattachariyaṃ labhivā dhammikaṣamaṇabrāhmaṇādīnaṃ datvā
5 va paribhūṇeyyātha“ ‘ti Bodhisattassa thutiṃ karonti

s. Dada⁴ bhuñja ca mā ca pamādo⁵
cakkam vattaya kosalādhipa,
mā rāja adhammiko ahū,
dhammaṃ⁶ pālaya kosalādhipa ‘ti 149.

10 imaṃ gātham āha.

Tattha dada bhuñja eā ‘ti aññesaṃ datvā va attanā bhuñja, mā ca pa-
mādo⁷ ti dānādisu puññesu⁸ mā pamajja⁹, cakkam vattaya kosalā-
dhipā ‘ti kusalaṃbhāsaya mahārāja patirūpadesaśāsādikam catubbidham dhamma-
cakkam pavattehi, pakatiratho hi¹⁰ dvīhi cakkehi gacchati, ayam pana kāyo
15 imehi catūhi cakkehi devalokaṃ gacchati, tena dhammacakkavattisaṃkham
gatānaṃ¹¹ tvaṃ cakkam vattehi¹² pavattehi, mā adhammiko ti yathā aññe
chandagatim gacchantā lokam uccchuyante pīḷitvā viya dhanam eva saṃ-
kaḍḍhantā adhammikā honti tathā tvaṃ mā adhammiko ahū, dhammaṃ
pālayā ‘ti

20 Dānaṃ sīlaṃ pariccāgaṃ ajjavam maddavaṃ tapaṃ (supra p. 380.)
akkodham avihimsā ca khanti ca avirodhanan ti
idaṃ pana dasavidham rājadhammam eva pālaya rakka mā pariccaja¹³.

Mahāsatto tassā vacanaṃ sampatiṇṇhanto

9. So ‘haṃ tad eva punappunaṃ
25 vaṭumaṃ ācarissāmi sobhane
ariyācaritaṃ sukosale¹⁴,
arahanto me manāpā va¹⁵ passitun ti 150.
gātham āha.

Tattha vaṭuman ti maggaṃ, ariyācaritan ti ariyehi Buddhādīhi ācinnam,
30 sukosale¹⁶ ti sobhane, Kosalarāñño sudhīte¹⁶ ti attho, arahanto ti kile-
sāhi ārakattā arūpaṇi ca aññesaṃ ca hatattā¹⁷ paccayānaṃ arahattā evaṃ laddha-
nāmā pacceka-Buddhā, idaṃ vuttam hoti: bhaddo Kosalarājadhīte so ahaṃ

¹ Bā evaṃca. ² Cks pasannamānā. ³ Bā ekam, omitting pi. ⁴ Bā dadaṃ.
⁵ so Cks; Bā omits ca. ⁶ Cks -a. ⁷ Bā omits ca. ⁸ Bā omits pu-. ⁹ Bā
-jī. ¹⁰ Bā omits hi. ¹¹ Bā -tātaṃ. ¹² Bā omits va-. ¹³ Bā -jī. ¹⁴ Bā
-salle. ¹⁵ Cks omit va. ¹⁶ Bā dhīte.

dānaṃ me dinnan ti tittim akatvā punappunam¹ tad eva ariyācaritaṃ dāna-
maggam ācarissāmi, mayham hi aggadakkhiṇeyyattā arahantā² manāpadassanā.
civarādinaṃ³ dātukāmatāya te yeva passituṃ icchāmiti.

Idaṃ⁴ ca pana vatvā⁵ deviyā sampattim oloketvā „bhadde,
mayā tava purimabhava attano⁶ kusalakammaṃ vitthāretvā⁷ 5
kathitaṃ, imāsaṃ pana nārīnaṃ majjhe rūpena vā līlāvilāsena⁸
vā tayā sadisī ekāpi n' atthi, sā tvaṃ kiṃ kammaṃ katvā
inaṃ sampattim paṭilabhīti⁹“ pucchanto puna gātham āha:

10. Devī viya accharūpamā
majjhe nāriganassa sobhasi, 10
kiṃ kammam⁷ akāsi bhaddakam,
kenāsi⁸ vaṇṇavatī sukosale⁹ ti. 151.

Tass' attho: bhadde¹⁰ kosale⁹ Kosalarañño sudhite¹¹ tvaṃ rūpasam-
pattiyā accharūpamā Tīdasapure Sakkassa devarañño aññatārā devī viya imassa
nāriganassa majjhe sobhasi, pubbe kiṃ nāma bhaddakam kalyāṇakammaṃ akāsi, 15
kenāsi¹² kāraṇena evam vaṇṇavatī¹³ jātā ti.

Ath' assa sā purimabhava kalyāṇakammaṃ kathenti sesaṃ
gāthadvayam āha:

11. Ambaṭṭhakulassa khattiya¹⁴
dass-āham¹⁵ parapessiyā¹⁶ ahum¹⁷ 20
saññatā¹⁸ dhammajivinī
sīlavatī ca apāpadassanā. 152.
12. Uddhaṭabhattaṃ aham tadā
caramānassa adāsi¹⁹ bhikkhuno
vittā sumanā sayam aham, 25
tassa kamnassa phalam mam' edisan ti. 153.

Sāpi kira jātissarañāṇena²⁰ paricchinditvā va kathesi.

¹ B^d paccuppannam. ² C^s -hattā, B^d -nto. ³ B^d -ni. ⁴ B^d evaṇ. ⁵ B^d
adds rājā. ⁶ B^d līlāya vā vi-. ⁷ C^k -mam, C^s -ma corr. to -mam. ⁸ B^d
kenāpi. ⁹ B^d -salle. ¹⁰ B^d adds sobhāṇe. ¹¹ B^d dhite. ¹² B^d kenāpi.
¹³ all three MSS. -ti. ¹⁴ C^k khatti. ¹⁵ B^d dāsa-. ¹⁶ B^d -pesi-. ¹⁷ C^k
ahū, B^d ahū. ¹⁸ B^d saññatāya. ¹⁹ C^k -sim. ²⁰ B^d sāpi kira jātissarā va
abosi tasmā attano jāti araṇṇāṇena.

Tattha ambatthakulassā 'ti kuṭumbiyakulassa, dassāhan ti dāsī
 aham dāsāhan¹ ti pi pātho. parapeṣsiyā² ti parehi tassa tassa kiccassa
 karapatthāya peṣitabbā pesanakārikā, saññatā ti dāsiyo nāma dussīlā honti, aham
 pana tīhi dvārehi saññatā silasampannā, dhammajīvinīti paravañcanādīni
 5 akatvā dhammena samena pavattitejīvikā, silavatīti ācārasampannā³ guṇavatī,
 apāpadassanā ti kalyāṇadassanā piyadhammā, uddhaṭṭabbattan ti attano
 pattakoṭṭhāsavasena uddharitvā laddhabbhāgabhattam⁴, bhikkhuno ti⁵ bhinnakile-
 sassa paccekabuddhassa, vitta⁶ sumanā ti tuṭṭhā⁷ somanassajātā kammaphalaṃ
 saddahantī, tassa kammassā 'ti tassa⁸ ekabhikkhādānakammassa⁹, idam
 10 vuttam hoti: aham mahārāja pubbe Sāvatthiyaṃ aññatarassa kuṭumbiyakulassa¹⁰
 dāsī hutvā attano laddhabbhāgabhattam ādāya nikkhamantī ekam paccekabuddham
 piṇḍāya carantaṃ dīsvā attano taṇham millāpetvā¹¹ saññamādiguṇasampannā
 kammaphalaṃ saddahantī tassa taṃ bhattam adāsīm, sāhaṃ yāvatāyukam tathā
 kālakatā¹² tattha Sāvatthiyaṃ Kosalaranño aggamahesiyā kucchimbi nibbattitvā
 15 idāni tava pāde paricaramānā evarūpaṃ sampattim anubhavāmi, tassa mama
 kammassa idam idisaṃ phalaṃ ti, tattha guṇasampannānaṃ dinnassa¹³ mahap-
 phalabhāvadassanattam 'aggato ve pasannānaṃ' ti ca¹⁴ 'esa devamanussānaṃ
 sabbakāmado nidhīti' ca-ādi-gāthā vitthāretabbā¹⁵.

Iti te ubho pi attano purimakammaṃ vitthārato kathetvā¹⁶
 20 tato patthāya catūsu nagaradvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre
 ti cha dānasālā kārāpetvā¹⁷ sakala-Jambudīpaṃ unnaṃgalam
 karontā¹⁸ mahādānaṃ pavattetvā silam rakkhitvā uposatha-
 kammaṃ katvā jīvitapariyosāne saggaparāyanā ahesum.

Satthā imam desanam¹⁹ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
 25 devī Rāhulamātā ahosi, rājā pana aham evā²⁰ 'ti. Kummāsa-
 piṇḍajātakaṃ²¹.

11. Parantapajātaka.

Āgamissati me pāpan ti. Idam Satthā Veluvane vi-
 haranto Devadattassa vadhāya parisakkanam ārabha kathesi.
 30 Tadā hi dhammasabbhāyaṃ katham samuṭṭhāpesum²¹: āvuso Devadatto

¹ C^k dassāham dāsāhan. ² B^d -peṣi-. ³ B^d silasam-. ⁴ C^k omit lad-
 dha. ⁵ C^k omit bh. ti. ⁶ B^d citta. ⁷ C^k tuṭṭha, B^d tattha. ⁸ B^d tamcassa.
⁹ B^d -dānassa kammassa. ¹⁰ B^d -tumpikaku-. ¹¹ C^k vi-, B^d pi-. ¹² C^k kāla-,
 C^k kālattā, B^d kālam katvā. ¹³ B^d dinnadānassa. ¹⁴ B^d vepassannānaṃ aggaṃ
 puññaṃ pavadhāti. ¹⁵ C^k -retvā. ¹⁶ C^k vitthāretvā kathentā. ¹⁷ B^d -lāyo
 kāretvā. ¹⁸ C^k -to, B^d katvā. ¹⁹ B^d dhammade-. ²⁰ B^d kummāsjātakaṃ
 dasamaṃ. ²¹ B^d -uṭṭha-.

Tathāgatassa māraṇattham¹ eva parisakkati, dhanuggahe payojesi silam² pavijjhi Nālāgirim³ vissajjāpesi, Tathāgatassa vināsanattham⁴ eva upāyaṃ karotīti⁵. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva⁶ pubbe p' esa mama vadhāya parisakki⁶, 5 tāsamattam pi pana kātum asakkonto attanā⁷ va dukkham anubhosīti“ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto tassa aggamaheṣiṃ kucchimhi nibbattitvā vayapatto Takkaṣilāya⁸ sabbasippāni sikkhi sabbarāvājananamantaṃ⁹ 10 uggaṇhi. So ācariyassa anuyogaṃ datvā Bārāṇasiṃ¹⁰ paccāgaṇchi¹¹. Pitā taṃ oparajje¹² ṭhapesi. Kiñcāpi uparajje ṭhapesi mārāpetukāmo pana taṃ¹³ hutvā datṭhum pi na icchi. Ath' ekā sigālī dve potake gahetvā rattiṃ manussesu patisallīnesu niddhamanena¹⁴ nagaraṃ pāvisi. Bodhisattassa ca pāsāde sayanagab- 15 bhassa avidūre¹⁵ ekā sālā atthi, tatth' eko addhikamanusso upāhanā¹⁶ omuñcitvā pādamūle bhūmiyaṃ ṭhapetvā ekasmiṃ phalake nipajji na tāva niddāyati¹⁷. Sigālīyā potakā chātakā¹⁸ viravimsu. Atha nesāṃ mātā „tātā¹⁹ mā saddaṃ karittha, etissā sālāya eko manusso upāhanā omuñcitvā bhūmiyaṃ ṭhapetvā 20 phalake nipanno, na tāva niddāyati²⁰, etassa niddāyanakāle etā upāhanā āharitvā tumhe khādāpessāmīti“ attano bhāsāya āha. Bodhisatto mantānubhāvena tassā ravaṃ²¹ jānitvā sayanagabbhā nikkhamma vātapānaṃ vivaritvā „ko etthā“ 'ti āha²². „Ahaṃ deva addhikamanusso“ ti. „Upāhanā te kuhin“ 25 ti. „Bhūmiyaṃ deva“ 'ti. „Ukkipitvā olambitvā ṭhapehīti“. Taṃ sutvā sigālī Bodhisattassa kujjhi. Pun' ekadivasaṃ sā tath' eva nagaraṃ pāvisi. Tadā c' eko mattamanusso „pāni-

¹ Ck ma-. ² Ck sile, C^o sile. ³ C^o -lā- corr. to -lā-, B^d -lā-. ⁴ B^d -sattham.

⁵ B^d adds vadhāya parisakkati. ⁶ B^d -sakkati yeva. ⁷ B^d -no. ⁸ B^d -yaṃ.

⁹ B^d sabbarudajā-. ¹⁰ B^d -sī, C^{ks} -siyaṃ. ¹¹ Ck paccā-, C^o B^d paccāgacchi.

¹² C^{ks} opa-. ¹³ B^d nam. ¹⁴ B^d niddhanamanena. ¹⁵ B^d -gabbhapasse. ¹⁶

C^{ks} opā-. ¹⁷ B^d adds tadā. ¹⁸ B^d chātā. ¹⁹ B^d nesā mātā tāta, C^{ks} nesā

tātā. ²⁰ C^{ks} -yāti. ²¹ Ck ravaṃ, B^d bhāsaṃ. ²² B^d adds itaro.

yaṃ pivissāmi¹“ pokkharaniṃ otaranto patitvā nimuggo ni-
 russāso mari. Nivatthā pan' assa dve sātakā, nivāsanantare
 kahāpaṇasahassaṃ aṅguliyaṃ ca muddikā atthi. Tadāpi sā
 puttake „chāt' amhā 'ti“ viravante „tāta, mā saddaṃ karittha,
 5 etissā pokkharaniyā manusso mato, tass' idaṃ c' idaṃ ca atthi,
 so pana maritvā sopāne yeva nipanno, tumhe etaṃ manussaṃ
 khādāpessāmi²“ āha. Bodhisatto taṃ sutvā vātapānaṃ vi-
 varitvā „sālāya ko atthīti“ vatvā eken' utthāya „aham devā“
 'ti vutte „gaccha etissā pokkharaniyā matapurisassa³ sātake
 10 ca kahāpaṇasahassaṃ ca aṅgulimuddikaṃ ca gahetvā sarīraṃ
 assa yathā na utthahati evaṃ udae osīdāpehīti“ āha. So
 tathā akāsi. Sā puna⁴ kujjhitvā „purimadvase tāva me
 puttānaṃ upāhanā khādītum nādāsi⁵, ajja matamanussaṃ
 khādītum nādāsi⁶, hotu ito dāni⁷ tatiyadvase eko sapattarājā⁸
 15 āgantvā nagaraṃ parikkhipissati, atha taṃ⁹ pitā yuddhatthāya
 pesessati, tatra te sīsaṃ chindissanti, atha te galalohitaṃ
 pivitvā veraṃ muñcissāmi¹⁰, tvaṃ mayā saddhiṃ veraṃ ban-
 dhasi, jānissāmi¹¹“ viravitvā Bodhisattaṃ tajjetvā putte ga-
 hetvā nikkhami. Tatiyadvase sapattarājā⁹ āgantvā nagaraṃ
 20 parivāresi. Rājā Bodhisattaṃ „gaccha tāta tena¹⁰ saddhiṃ
 yujjhā“ 'ti āha. „Mayā deva ekaṃ diṭṭhaṃ atthi, gantuṃ na
 visahāmi, jīvitantarāyaṃ¹¹ bhāyāmi¹²“ „Mayhaṃ tava¹³ mate
 vā amate vā kiṃ, gacch' eva¹³ tvaṃ¹⁴ ti. So „sādhu devā“
 'ti Mahāsatto parisāṃ gahetvā sapattarañño⁶ t̥hitadvārena
 25 anikkhamitvā aññaṃ dvāraṃ vivarāpetvā¹⁴ nikkhami¹⁵. Tasmim
 gacchante sakalanagaraṃ tucchaṃ viya ahosi, sabbe ten' eva
 saddhiṃ nikkhamiṃsu. So ekasmim sabhāgatthāne khandhā-
 vāraṃ nivāsetvā acchi. Rājā cintesi: „uparājā nagaraṃ tuc-
 chaṃ katvā balaṃ gahetvā palāyi, sapattarājāpi⁶ nagaraṃ

¹ Ck^s chātambhīti. ² B^d matamanussassa. ³ B^d adds pi. ⁴ B^d na deti. ⁵ B^d id-. ⁶ B^d sāmanta-. ⁷ all three MSS. naṃ. ⁸ Ck^s -mīti. ⁹ B^d -se eko sāmantarājā. ¹⁰ B^d etena. ¹¹ Ck^s -yā. ¹² B^d tayi. ¹³ B^d gacchābeva. ¹⁴ B^d viravitvā. ¹⁵ Ck^s omits aññaṃ - - - mi.

parivāretvā ṭhito, idāni mayham jīvitam n' atthi¹. So „jīvitam rakkhissāmīti“ devīn ca purohitañ ca Paratapam nām' ekam pādamūlikañ ca² gahetvā rattibhāge aññātakavesena palāyitvā araññañ pāvisi. Bodhisatto tassa palātabhāvam sutvā nagaram pavisitvā yuddham katvā sapattam³ palāpetvā 5 rajjam gañhi. Pitāpi 'ssa ekasmim nadītīre paññasālam kāretvā phalāphalena yāpento vasi. Rājā ca purohito ca phalāphalattāya gacchanti. Parantapadāso deviyā saddhim paññasālayam eva hoti. Tatrāpi⁴ rājānam paṭicca deviyā kucchismim gabbho patitṭhahi. Sā abhihasamsaggavasena⁵ Paranta- 10 pena⁶ saddhim aticari. Sā⁷ ekadivasam Paratapam āha: „raññā nāte⁸ n' eva tava na mayham jīvitam atthi⁹, mārehi nan“ ti. „Katham māremīti“. „Esa tam¹⁰ khaggañ ca¹¹ nahānasāṭakañ ca gāhāpetvā nahāyitum gacchati, tatr' assa nahānaṭṭhāne pamādam nātvā khaggena sīsam chinditvā sarī- 15 ram khaṇḍākhaṇḍikam katvā bhūmiyam nikhaṇḍhīti¹²“. So „sādhū“ 'ti sampatiṇṇhi. Ath' ekadivasam purohito yeva phalāphalattāya gantvā avidūre rañño nahānatitthasāmantam ekam rukkham āruya phalāphalam gañhāti. Rājā „nahāyissāmīti“ Paratapam khaggañ ca nahānasāṭakañ ca gāhāpetvā nadītīram 20 agamāsi. Tatra nam nahānakāle pamādam āpannam „māressāmīti“ Parantapo gīvāya gahetvā khaggañ ukkhipi. So maraṇabhayena viravi. Purohito¹³ saddam sutvā olokento Paratapam rājānam mārentam disvā bhītabhīto¹⁴ sākham vissajjetvā rukkhato oruya ekam gumbaṃ pavisitvā nisīdi¹⁵. Parantapo 25 tassa sākāvissajjanasaddam sutvā rājānam māretvā bhūmiyam nikhaṇṇitvā¹⁶ „imasmim ṭhāne sākāvissajjanasaddo ahosi, ko nu kho etthā“ 'ti cintento¹⁷ kañci adisvā nahātvā gato. Tassa gatakāle purohito nisinnatṭhānā nikkhami¹⁸, rañño khaṇḍā-

¹ B^d adds dā-am. ² B^d sapattam. ³ C^{ks} tatra pi. ⁴ C^{ks} -samaggavāsena. ⁵ C^{ks} add ca. ⁶ I^d esā. ⁷ C^{ks} -ñātake. ⁸ B^d adds tasmā. ⁹ B^d ehi tava. ¹⁰ B^d adds datvā. ¹¹ B^d nikkhaṇḍhīti. ¹² B^d adds tam. ¹³ B^d bhītatasi. ¹⁴ B^d niliyyi. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ C^{ks} -te. ¹⁷ B^d -mitvā.

khaṇḍikaṃ chinditvā āvāṭe nikhātabhāvaṃ ūatvā nahātvā at-
tano vadhanabhayaena¹ andhavesaṃ gahe tvā paṇṇasālaṃ aga-
māsi. Taṃ disvā Parantapo „brāhmaṇa kin te katan“ ti
āha: So ajānanto viya „deva akkhīni me nāsetvā āgato 'mhi,
5 ussannāsivise araṇṇe ekasmiṃ vammikapassee aṭṭhāsīm, tatr'
ekena āsīvisena nāsāvāto vissatṭho me² bhavissatīti“. Parantapo „na maṃ jānātīti³ devā 'ti vadati⁴, samassāsessāmi nan“
ti „brāhmaṇa, mā cintayi, ahaṃ⁵ taṃ paṭijaggissāmīti“ assā-
setvā phalāphalaṃ datvā santappesi. Tato paṭṭhāya Paranta-
10 padāso phalāphalaṃ āharati. Devī pi puttaṃ vijāyi. Sā
putte vadḍhante ekadivasaṃ paccūsasamaye sukhanisinnā saṇi-
kaṃ⁶ Parantapadāsaṃ etad⁷ avoca: „tvam rājānaṃ mārento
kenaci⁸ diṭṭho“ ti. „Na maṃ koci addasa, sākḥāvissatṭha-
saddaṃ⁹ pana assosiṃ, tassā sākḥāya manussena vā tiracchā-
15 nena vā vissatṭhabhāvaṃ na jānāmi, yadā¹⁰ kadāci pana me
bhayaṃ āgacchati yena¹¹ sakhā vissatṭhā¹² tato āgamissatīti“
tāya saddhiṃ sallapanto paṭhamam gātham āha:

1. Agamissati me pāpaṃ, āgamissati me bhayaṃ,
tadā hi calitā sakhā manussena migena¹³ vā ti. 154.

20 Tattha pāpaṃ ti lāmakam aṇiṭṭham akantaṃ, bhayaṃ ti cittutrasabha-
yaṃ pi me āgamissati, na sakkā nāgantum¹⁴, kiṃkāraṇā: tadā hi calitā sakhā
pana manussena vā migena vā ti na paññāyati, tasmā¹⁵ tato maṃ bhayaṃ
āgamissat' eva.

Te „purohito niddāyatīti“ maññimsu. So pana aniddā-
25 yanto va¹⁶ tesam katham assosi. Ath' ekadivasaṃ purohito
Parantapadāse phalāphalatthāya gate attano brāhmaṇiṃ saritvā
vippalapanto¹⁷ dutiyaṃ gātham āha:

¹ Bā vadhabha-. ² Bā omits me. ³ Ck^s -tīti, Bā sañjānāti. ⁴ Bā -tīti. ⁵ Ck^s
ahan. ⁶ Bā -ni-. ⁷ Bā omits etad. ⁸ Ck^s nakoci. ⁹ Bā api ca sākḥāvisajjana-
saddaṃ. ¹⁰ Bā yā. ¹¹ Ck^s āgacchantam, omitting yena. ¹² Bā adds gato. ¹³
Ck^s -gassa. ¹⁴ C^s na gantum, Bā sakkā gantum. ¹⁵ Bā kasmā. ¹⁶ Bā -yamāno.
¹⁷ Bā villa-

2. Bhīruyā nūna me kāmo avidūre vasantiyā

karissati kisaṃ paṇḍum, sā va sākhā Parantapan ti. 155.

Tattha bhīruyā ti itthi nāma appamattaken' eva¹ bhāyati, tasmā bhīrū ti vuccati, avidūre ti nātidūre ito, katipayayojanamattakke vasantiyā bhīruyā mayhaṃ brāhmaṇiā yo mama kāmo uppanno so nūna maṃ kisaṃ ca paṇḍuṃ 5 ca karissatīti dasseti, sā va sākhā ti iminā pana opammaṃ dasseti, yathā sākhā Parantapaṃ kisaṃ paṇḍum karoti² evaṃ ti attho, iti brāhmaṇo gātham eva vadati, atthaṃ pana na³ katheti, tasmā imāya gāthāya kiccaṃ deviyā apākaṭaṃ⁴.

Atha naṃ „kiṃ kathesi brāhmaṇa“ 'ti āha. So pi 10 „sallakkhitam me“⁵ ti vatvā puna ekadivasam tatiyaṃ gātham āha:

3. Socayissati maṃ kantā gāme vasam⁶ aninditā,

karissati kisaṃ paṇḍum, sā va sākhā Parantapan ti. 156.

Tattha socayissatīti sokuppādanena⁷ sukkhāpessati, kantā ti ittha- 15 bhariyā, gāme vasan ti Bārāṇasiyā⁸ vasantīti adhippāyo, aninditā ti agara-bitā uttamarūpadharā.

Puna⁹ ekadivasam catutthaṃ gātham āha:4. Tayā maṃ h' asitāpaṅgi¹⁰ mihitāni¹¹ bhaṇitāni¹² cakisaṃ paṇḍum¹³ karissanti, sā va sākhā Parantapan ti. 157. 20

Tattha tayā maṃ hasitāpaṅgīti tayā maṃ hi asitaapaṅgi¹⁴, idaṃ vuttam hoti: bhadde akkhikoṭṭito¹⁵ añjanasalākāya¹⁶ nīharitvā abhisamkhitasitāpaṅgi hi¹⁷ tayā¹⁸ ca¹⁹ pavattitāni mandahasitāni ca madhuraabhaṇitāni ca mayā²⁰ vissatṭhasākhā²¹ vicaramānā²² Parantapaṃ viya kisaṃ paṇḍum karissatīti, pakāraṃ vakāraṃ²³ katvā vaṇṇitī²⁴ pi pāṭho yeva. 25

Aparabhāge kumāro vayappatto ahosi soḷasavassuddesiko. Atha naṃ brāhmaṇo yaṭṭhikoṭṭim gāhāpetvā nahānatitthaṃ gantvā akkhini ummīletvā olokesi²⁵. „Nanu tvaṃ brāhmaṇa

¹ Bđ -kenāpi. ² Ck^s -reti. ³ Bđ omits na. ⁴ Ck^s pā-. ⁵ Bđ -tamevā, Ck^s -tammēvā corr. to -tamme. ⁶ Bđ vasam. ⁷ Bđ sokupā-. ⁸ Bđ -yam. ⁹ Bđ pun. ¹⁰ Ck^s bhasitāpaṅgi? C^s bhasitāpagi, Bđ hasitāsaṅga, Bf -saṅgaṃ. ¹¹ Ck^s himitāni, Bdf sitāni. ¹² Bđ bhaṇḍi-. ¹³ Ck^s -u. ¹⁴ Bđ maṃ hasitā asaṅgaṃ. ¹⁵ Bđ -iko. ¹⁶ Bđ aññisā-. ¹⁷ Bđ abhisamkhitāya sitāsaṅkhabhi. ¹⁸ Bđ tassā. ¹⁹ Bđ ni. ²⁰ Ck^s maṃsā. ²¹ Bđ visatṭhā. ²² Ck^s viva-, Bđ vīramānā. ²³ Ck^s omits vikāraṃ, Bđ sakāra-sa vakāraṃ. ²⁴ Bđ vaṇṇanti. ²⁵ Bđ adds kummāro.

andho“ ti āha. So „nāhaṃ andho, iminā paṇ¹ upāyena jī-
 vitam rakkhāmi“ vatvā „tava pitaram jānāsīti“ āha. „Āmā-
 'ti'. „Nāyam tava pitā, pitā pana te Bārāṇasirājā“, ayam
 tumhākaṃ dāso, so mātari te vippatipajjitvā imasmiṃ thāne
 5 tava pitaram māretvā nikhanīti“ aṭṭhīni nīharitvā⁵ dassesi.
 Kumārassa balavakodho⁶ uppajji. Atha naṃ „idāni kiṃ karo-
 mīti“ pucchi. „Yan tena⁷ imasmiṃ yeva titthe pitu te kataṃ
 taṃ karohīti“ sabbaṃ pavattim ācikkhitvā kumāram kati-
 pāhaṃ tharugaṇhanaṃ⁹ sikkhāpesi. Ath' ekadivasam kumāro
 10 khaggaṇ ca nahānasāṭakaṇ ca gahetvā „nahāyitum gacchāma
 tātā“ 'ti āha. Parantapo „sādhū“ 'ti tena saddhim gato.
 Ath' assa nahāyitum otiṇṇakāle dakkhiṇahatthena asim vāma-
 hatthena cūlaṃ gahetvā „tvaṃ kira imasmiṃ yeva titthe
 mama pitaram cūlaya¹⁰ gahetvā viravantaṃ māresi, aham pi
 15 taṃ tath' eva karissāmi“ āha. So maraṇabhayabhīto pari-
 devamāno dve gāthā abhāsi:

5. Agamā¹¹ nūna so saddo asaṃsi nūna so tava,
 akkhātāṃ nūna taṃ tena yo¹² taṃ sākhaṃ akampayi. 158.

6. Idam kho taṃ¹³ samāgama¹⁴ mama bālassa cintitaṃ:
 20 tadā hi calitā sākha manussena migena vā ti. 159.

Tattha agamā ti yo sākhasaddo nūna taṃ āgato sampatto, asaṃsi
 nūna so tava 'ti so saddo¹⁵ tava ārocesi maññe, akkhātāṃ nūna taṃ
 tenā 'ti yo satto tadā taṃ sākhaṃ akampayi tena eva¹⁶ te pitā mārito
 ti nūna taṃ karamaṃ akkhātāṃ, samāgama¹⁷ ti samāgama, samāgataṃ ti
 25 attho, yaṃ mama bālassa: tadā¹⁸ calitā¹⁹ sākha manussena migena vā tato²⁰
 me bhayaṃ uppajjissatiti cintitaṃ parivattakkaṃ²¹ ahoṃ idam tayā saddhim
 samāgataṃ ti vuttaṃ hoti.

Tato kumāro osānagātham āha:

7. Tath' eva tvaṃ avedī²² avañci pitaram mama
 30 gantvā sākhaṃ chādentō āgamissati me²³ bhayaṃ ti. 160.

¹ Bā nāmena. ² Bā ayam me pitā ti vutte. ³ Bā -sīyam rājā. ⁴ Cks -pi-.
⁵ Cks ha-, Bā niha-. ⁶ Bā -soko. ⁷ Cks te. ⁸ Bā -katham-, Ck pitu tena kataṃ
 karohīti, Ck pitu tena katham karo- corr. to -kataṃ-. ⁹ Cks C² -ganham,
 Bā dhanukalāpaṃ. ¹⁰ Bā cūlaṃ. ¹¹ Bā ā-. ¹² Cks Bā so. ¹³ Bā tvaṃ. ¹⁴
 all four MSS. -gamma. ¹⁵ Cks satto. ¹⁶ Bā evaṃ. ¹⁷ Bā -gamma. ¹⁸ Bā
 kadā. ¹⁹ Cks -ta. ²⁰ Bā kato. ²¹ Bā paritak-. ²² Bā -desi. ²³ Bā te.

Tattha tatheva tvaṃ avedīti¹ tath' eva tvaṃ aññāsi, avañci pitaraṃ mama 'ti tvaṃ hi mama pitaraṃ nahāyitum gacchāma 'ti vissāsetvā nahāyantaṃ² māretvā khaṇḍākhāṇḍikaṃ chinditvā nikkhanitvā³ sace koci jānissati mayham pi evarūpaṃ bhayaṃ āgacchissatīti vañcesi⁴, idaṃ kho pana taṃ maraṇabhayaṃ idāni tathāgatan ti. 5

Iti taṃ vatvā tatth' eva⁵ jīvitakkhayaṃ pāpetvā nikkhanitvā⁶ sākhāhi paṭicchādetvā khaggaṃ dhovitvā nahātvā paṇṇasālaṃ gantvā tassa māritabhāvaṃ purohitassa kathetvā mātaraṃ paribhāsitvā „idha kiṃ karissāma“ 'ti tayo janā Bāraṇasim⁷ eva agamaṃsu⁸. Bodhisatto kaniṭṭhassa uparajjaṃ 10 datvā dānādīni puñṇāni karitvā⁹ saggaṇadāma¹⁰ pūresi.

Satthā imaṃ desanaṃ¹¹ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā piturājā Devadatto ahosi puttārājā¹² aham evā“ 'ti. Parantapajātakaṃ¹³. Gandhāravaggo dutiyo¹⁴. Sattanipātavaṇṇanā niṭṭhitā¹⁵. 15

¹ Bā -desīti. ² Bā adds me pitaraṃ. ³ Cks -ni-, Bā nikkhapini-. ⁴ Bā -siti
⁵ Bā iti yaṃ idāni tathāgatan ti vacanaṃ sutvā tatheva. ⁶ Ck Bā -ni-, C^s -ni-,
 corr to -ni-. ⁷ Bā -siyam. ⁸ Bā ā-. ⁹ Bā katvā. ¹⁰ Bā -pūraṃ. ¹¹ Bā
 dhammade-. ¹² Bā adds pana. ¹³ Bā adds ekādasamaṃ. ¹⁴ Bā omits gan -
 yo. ¹⁵ Bā -pātājātakaṃ niṭṭhitā. Iminā likkhaṃmena metteyyajinasantikē
 ehibbhikkhu paṭisambhātāni saddhim labheyyaṃ, sadayaṃ paramavāsuddhasilā-
 cārasampannaṃ suvaṇṇapadumaṇāmanāmena ekunavisativassanadakkhiteṇa lik-
 khitam idaṃ yattha yattha bhava jāto pūriso abhirūpo mahāpañño dhāremi
 kiṭṭakattayaṃ metteyyo byākato ahaṃ, sakkaraj 1150 etc.

VIII. AṬṬHANIPĀTA.

1. KACCĀNIVAGGA.

1. Kaccānijaṭaka.

Odātavattthā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto añña-
5 taram mātīposakam¹ ārabha kathesi. So kira Sāvattthiyam kula-
dārako ācārasampanno pitari kālakate² mātidevato³ hutvā mukha-
dhovanadantakatṭhadānanahāpanapādadhovanādivēyyāvaccakammena⁴ c'
eva yāgubhattādīhi ca mātaram paṭijaggi. Atha nam mātā „tāta
aññāni pi gharāvāsakiccāni atthi, ekaṁ samajāṭikakulā⁵ kumārīkaṁ
10 gaṇha⁶, sā maṁ posessati, tvam pi attano kammaṁ karissasīti“ āha.
„Amma, ahaṁ attano hitasukhaṁ paccāsimsamāno tumhe upaṭṭha-
hāmi, ko añño evaṁ upaṭṭhahissatīti“. „Kulavaddhanakammaṁ⁷ nāma
tāta kātum vaṭṭatīti⁸“. „Na mayhaṁ gharāvāsena attho, ahaṁ tumhe
upaṭṭhahitvā tumbhakaṁ dhūmakāle pabbajissāmīti“. Ath' assa
15 mātā punappuna yacitvāpi manam alabhamānā tassa chandaṁ aga-
hetvā samajāṭikakulā kumārīkaṁ ānesi. So mātaram appaṭikkhipitvā
tāya saddhiṁ samvāsaṁ kappeti⁹. Sāpi „mayhaṁ sāmiko mahanten'
ussāhena¹⁰ mātaram upaṭṭhahati¹¹, ahaṁ pi nam upaṭṭhahissāmīti¹².
cintetvā taṁ sakkaccaṁ upaṭṭhahi. So „ayaṁ me mātaram sak-
20 kaccaṁ upaṭṭhahatīti“ tato paṭṭhāya laddhaladdhāni madhurakhādani-
yāni¹³ tassā yeva deti. Sā aparabhāge cintesi: „ayaṁ laddhaladdhāni
madhurakhādaniyāni¹⁴ mayhaṁ nēva deti, addhā mātaram nīharitu-

¹ Bḍ mātu-. ² Bḍ kalam-. ³ Bḍ mātudevata viyā. ⁴ Bḍ -dhovanena danta-. ⁵ Bḍ -kaṁkūla. ⁶ Bḍ -hāhiti. ⁷ Bḍ -vaḍhana-. ⁸ Ck vaddha-, Bḍ vatta-. ⁹ Bḍ -si. ¹⁰ Bḍ -tena usā-. ¹¹ Bḍ -hi. ¹² Bḍ -hissāmi evamassa piyā bha-
vissamīti. ¹³ Bḍ -yādini. ¹⁴ Bḍ -yādīhi.

kāmo bhavissatīti nīharaṇūpāyaṃ assā karissāmiti¹ evaṃ ayoniso ummujjivā ekadivasaṃ āha: „sāmi tayi bahi nikkhante² tava mātā maṃ akkosatīti³. So tuṇhī abhosi. Sā cintesi: „imaṃ mahallikam ujjhāpetvā⁴ puttassa paṭikkūlam kāressāmiti⁵“ tato paṭṭhāya yāgum dadamānā accuṇhaṃ vā atisitaṃ⁶ vā atilonaṃ vā alonaṃ vā deti, 5 „amma accuṇhā atilonaṃ“ ti ca vutte pūretvā sītodakam pakkhipati, puna „atisitalā nillonaṃ yevā⁷“ 'ti vutte „idān' eva 'accuṇhā atilonaṃ' ti⁸ vadati, ko taṃ tosetum sakkhissatīti⁹ mahāsaddaṃ karoti, na- hānodakam pi accuṇhaṃ katvā piṭṭhiyaṃ āsiṇcati¹⁰, „amma piṭṭhi me jhā- yatīti¹¹“ ca vutte puna¹² pūretvā sītodakam¹³ pakkhipati, „atisitaṃ 10 amma¹⁴“ 'ti vutte „idān' eva 'accuṇhan' ti vatvā puna¹⁵ 'atisitan' ti viravati¹⁶, ko etissā avamānaṃ sabhissatīti¹⁷“ paṭivissakānaṃ katheti¹⁸, „amma mañcake me bahū maṃkuṇā¹⁹“ ti vutte pi mañcakam nī- haritvā tassa upari attano mañcakam poṭhetvā²⁰ „poṭhito²¹ me“ ti atiharitvā²² paṇṇāpeti, mahāupāsikā diguṇehi maṃkuṇehi²³ khajja- 15 mānā sabbarattim nisinnā va vītināmetvā „amma sabbarattim maṃ- kuṇehi²⁴ khādīti²⁵ amhīti²⁶“ vadati, itarā „hiyyo²⁷ te mañco²⁸ poṭhito²⁹, pare³⁰ poṭhito³¹, ko imissā kiccaṃ niharitum sakkotīti³²“ paṭivatvā³³ „idāni putte³⁴ ujjhāpessāmiti³⁵“ tattha tattha khelasimghāṇikapalitāni³⁶ vippakiritvā „ko imaṃ sakalagehaṃ asuciṃ karotīti³⁷“ vutte „mātā te 20 evaṃ³⁸ karotīti³⁹“, „mā karīti⁴⁰ vuccamānā kalahaṃ karoti, „ahaṃ evarūpāya kālakaṇṇiyā⁴¹ saddhim ekagehe vasitum na sakkomi, etaṃ vā ghare vasāpehi maṃ vā“ ti āha. So tassā vacanaṃ sutvā⁴² „bhadde tvaṃ tāva taruṇā, yattha katthaci gantvā jīvitum sakkosi, mātā pana me dubbalā, ahaṃ ev' assā paṭisaraṇaṃ, tvaṃ nikkha- 25 mitvā attano kulam gacchā“ 'ti āha. Sā tassa vacanaṃ sutvā bhītā⁴³ cintesi: „na sakkā imaṃ mātu antare bhinditum, ekamsen' assa mātā piyā, sace paṇāhaṃ kulagharaṃ gamissāmi vidhavāvāsaṃ⁴⁴ vasantī⁴⁵ dukkhitā bhavissāmi⁴⁶, purimaniyāmen' eva⁴⁷ sassum ārādhetvā paṭi-

¹ Bđ -khamante. ² Bđ uthā-. ³ Bđ karissā-. ⁴ Bđ -sitalam ⁵ Bđ alonaṃ amhā. ⁶ Bđ atilonaṃ vatvā puna atisātalān ti. ⁷ Ck^o -canti. ⁸ Bđ dāhatīti. ⁹ Bđ punappunnaṃ. ¹⁰ Bđ atisitaudakam. ¹¹ Bđ idāneva. ¹² Bđ atisitaṃ amma ti vutte lanti vadati. ¹³ Bđ sahita sakkhissatīti. ¹⁴ Bđ akathesi. ¹⁵ Bđ mañ- kulā. ¹⁶ Bđ pappote-, Ck poṭṭhe-. ¹⁷ Bđ atipapoti-. ¹⁸ C^o ani- corr. to abhi-, Bđ abhi-. ¹⁹ Bđ upāsikā rattimaṅgulenahi. ²⁰ Bđ mañkulohi. ²¹ C^o bhīyyo. ²² Bđ mañcuko. ²³ Bđ podi-. ²⁴ Bđ adda pi ²⁵ Bđ pappoti-. ²⁶ Bđ sa- matthoti. ²⁷ Bđ vatvā. ²⁸ so Ck^o; Bđ naṃ puttana. ²⁹ Bđ -nikādini. ³⁰ Bđ evarūpaṃ. ³¹ Bđ kālā-. ³² bhadde - - bhītā wanting in Bđ ³³ Ck^o vidhavāsaṃ. C^o vidhavāsaṃ. ³⁴ all four MSS. -ti. ³⁵ Bđ -miti. ³⁶ Bđ -nayeveva.

jaggissāmīti¹ sā tato paṭṭhāya purimasadisam eva taṃ paṭijaggi.
 Ath' ekadivasam so upāsako dhammasavanatthāya Jetavanam gantvā
 Satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi, „kiṃ upāsaka puññakammesu
 na-ppamajjasi, mātu upaṭṭhānakammaṃ pūresīti“ ca vutto¹ „āma
 5 bhante“, mama mātā mayham aruciya yeva ekaṃ kuladārikaṃ ānesi,
 sā idaṃ c' idaṃ cānācārakammaṃ² akāsīti“ sabbaṃ Satthu ācikkhitvā
 „iti Bhagavā sā itthi n' eva maṃ mātū⁴ antare bhinditum sakkhi,
 idāni naṃ sakkaccaṃ upaṭṭhahatīti“ āha. Satthā tassa kathaṃ
 sutvā „idāni tava tvaṃ āvuso³ tassā vacanaṃ na akāsi, pubbe pan'
 10 etissā vacanena tava mātaraṃ nikkadḍhitvā maṃ nissāya puna⁶
 gehaṃ ānetvā paṭijaggīti“ vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente
 aññatarassa kulassa putto pitari kālakate⁷ mātidevato⁸ hutvā
 vuttaniyāmen' eva mātaraṃ paṭijaggīti sabbaṃ heṭṭhākathi-
 15 taniyāmen' eva vitthāretabbaṃ. „Ahaṃ evarūpāya kālakaṇṇiyā
 saddhiṃ vasitum na sakkomi, etaṃ vā ghare vasāpehi maṃ
 vā“ ti vutte pana tassā kathaṃ gahetvā⁹ „mātu yeva me
 doso“ ti mātaraṃ āha: „amma tvaṃ niccaṃ imasmiṃ ghare
 kalahaṃ karosi, ito nikkhamitvā aññasmiṃ¹⁰ yathārucite¹¹
 20 ṭhāne vasāhīti“. Sā „sādhū“ 'ti rodamaṇā nikkhamitvā ekaṃ
 mittakulam¹² nissāya bhatim katvā dukkhena jivikaṃ¹³ kappesi.
 Sassuyā nikkhantakāle¹⁴ suṇisāya gabbho patitṭhahi, sā „tāya
 kālakaṇṇiyā gehe vasamānāya gabbham pi na labhiṃ¹⁵, idāni
 me¹⁶ laddho“ ti patino ca paṭivissakānaṃ ca kathenti¹⁷ vi-
 25 cari¹⁸. Aparabhāge puttaṃ vijāyitvāpi sāmikaṃ āha: „tava
 mātari gehe vasamānāya puttaṃ na labhiṃ, idāni me laddho,
 imināpi¹⁹ kāraṇena tassā kālakaṇṇibhāvaṃ jānāhīti“. Itarā
 „mama²⁰ kira nikkadḍhitakāle puttaṃ labhīti“ sutvā cintesi:
 „addhā imasmiṃ loke dhammo mato bhavissati²¹, sace hi

¹ Bḍ -e. ² Bḍ adds sā pana. ³ Bḍ ca ānācāri-. ⁴ Bḍ adds mā. ⁵ Bḍ upāsaka.
⁶ Bḍ punaḥ-punnaṃ. ⁷ Bḍ kālāṇkate. ⁸ Bḍ mātū devetā viya. ⁹ Bḍ vutte
 tassa gahetvā. ¹⁰ Bḍ omits añ-. ¹¹ Bḍ rūpe. ¹² Bḍ samiddhi kulam. ¹³ Bḍ
 -taṃ. ¹⁴ Bḍ gharanik-. ¹⁵ Bḍ patilabhati. ¹⁶ Bḍ adds gabbho. ¹⁷ all four
 MSS. -ti. ¹⁸ Bḍ -rati. ¹⁹ Bḍ -nā. ²⁰ C^{ks} kira mama. ²¹ C^k -tūti.

dhammo mato na bhaveyya mātaraṃ poṭhetvā nikkadḍhantā¹
 puttāṃ na² labheyyuṃ sukhāṃ na jīveyyūṃ, dhammassa
 matakabbattaṃ dassāmiti³ sā ekadivasaṃ tilapiṭṭhaṇ ca
 taṇḍulaṇ ca pacanathālīkaṇ ca⁴ dabbīṇ cādāya⁵ āmakasu-
 sānaṃ gantvā tihi manussasīsehi uddhanaṃ katvā aggim⁶
 jāletvā⁷ udakaṃ oruyha sasīsaṃ⁸ nahātvā⁹ sāṭakaṃ¹⁰ vikkhāle-
 tvā uddhanatṭhānaṃ āgantvā kese mocetvā taṇḍule dhovituṃ
 ārabhi. Tadā Bodhisatto Sakko devarājā ahosi, Bodhi-
 sattā ca nāma appamattā honti. So tasmiṃ khāṇe lokāṃ
 olovento taṃ dukkhappattaṃ „dhammo mato“ ti saññāya¹¹
 dhammassa matakabbattaṃ dātukāmaṃ disvā „ajja mayhaṃ
 balaṃ dassessāmiti“ brāhmaṇavesena mahāmaggaṃ paṭipanno
 viya hutvā taṃ disvā¹² maggā okkamma tassā santike ṭhatvā
 „amma susāne āhāraṃ pacantā¹³ nāma n' atthi, tvaṃ iminā
 idha¹⁴ pakkena tilodanena kiṃ karissasīti“ kathaṃ samuṭṭhā-
 pento paṭhamaṃ gātham āha:

1. Odātavattā suci allakesā

Kaccāni kiṃ kumbhim apassayitvā¹⁵

piṭṭhā tilā dhovasi¹⁶ taṇḍulāni,

tilodano hohiti kissa hetū 'ti. 1.

20

Tattha Kaccāniti taṃ¹⁴ ālapati, kumbhimapassayitvā¹⁵ ti pa-
 canathālīkaṃ manussasīuddhanaṃ¹⁶ āropetvā, hohitīti¹⁷ ayaṃ tilodano kissa
 hetu bhavissati, kiṃ attanā bhuñjissasi¹⁸ udāhu aññakāraṇaṃ¹⁹ atthīti attho.

Ath' assa sā ācikkhantī dutiyaṃ gātham āha:

2. Na kho ayaṃ brāhmaṇa bhojanatthā²⁰

25

tilodano hohiti sādḥupakko²¹,

dhammo mato, tassa bahūtamajjā²²

ahāṃ karissāmi susānamajjhe ti. 2.

¹ B^d nikadḍhitvā ² B^d punaputtaṃ. ³ C^k -lika corr. to -li, C² patacthālīkaṇa.
 C² patanathālīkaṇa, B^d paṇṇathālīka. ⁴ B^d -ca ādāya. ⁵ B^d jalitvā. ⁶ B^d
 omits sa. ⁷ B^d nāpetvā. ⁸ B^d mukhaṃ. ⁹ B^d vanditvā. ¹⁰ B^d paccantaṃ.
¹¹ B^d idhā. ¹² C^k aṇṇesayitvā, B^d adhivāsayitvā, B^f adhivāsayi-. ¹³ C^k khovasi,
 C² kevasi. ¹⁴ B^d adda gottena. ¹⁵ C^k -bhi a-. B^d -bhīmadhisayitvā. ¹⁶ B^d
 -sisāṃ ud-. ¹⁷ C^k hohiti, B^d hohitīti. ¹⁸ B^d -no bhudāṇcasī. ¹⁹ B^d aññāṃ-.
²⁰ B^d -tthāya. ²¹ C^k -pañña. ²² B^d bahutamajja, B^f bahunamajja, C^k ba-
 hūnamajjā.

Tattha dhammo ti jetṭhāpacāyanadhammo c' eva tividhasucaritadhammo
ca, tassa bahūtamajjā¹ ti tassāham dhammassa idaṃ matakabhattaṃ
karissāmi²ti attho.

Tato Sakko tatiyaṃ gātham āha:

- 5 3. Anuvicca Kaccāni karohi kiccaṃ,
dhammo mato, ko nu tav' et' asaṃsi³,
Sahassanetto atulānubhāvo⁴,
na miyyati dhammavaro kadācīti⁴. 3.

Tattha anuviccā⁵ ti upaparikkhitvā jānitvā. ko nu tavetasāmsīti²
10 ko nu tava etaṃ ācikkhi⁵, Sahassanetto ti attānaṃ dhammavaraṃ utta-
madhammaṃ katvā dassento⁶ evam āha.

Taṃ vacanaṃ sutvā itarā dve gāthā abhāsi:

4. Dalhappamāṇaṃ mama ettha brahme,
dhammo mato, n' atthi mam' ettha kaṃkhā,
15 ye ye va dāni pāpā⁷ bhavanti
te te va dāni sukhitā bhavanti. 4.
5. Suṇisā hi mayhaṃ vaṃjhā⁸ ahosi,
sā maṃ vadhitvāna⁹ vijāyi puttaṃ,
sā dāni sabbassa kulassa issarā,
20 ahaṃ pan' amhi apaviddhā ekikā ti. 5.

Tattha dalhappamāṇaṃ ti dalhaṃ thiraṃ nissamsayaṃ brāhmaṇa ettha
mama-ppamāṇaṃ ti vadati, ye ye ti tassa matabhāve kāraṇaṃ dassenti evaṃ
āha¹⁰, vadhitvāna¹¹ 'ti poṭhetvā¹² nikkadḍhitvā, apaviddhā ti chaḍ-
ḍhitā¹³ anāthā hutvā ekikā vasāmi.

- 25 Tato Sakko chaṭṭhaṃ¹⁴ gātham āha:
6. Jīvāmi vo 'haṃ, nāhaṃ mato 'smi,
tav' eva atthāya idhāgato 'smi,
yā taṃ vadhitvāna vijāyi puttaṃ
sahā va¹⁵ puttena karomi bhasman ti. 6.

30 Tattha vo ti nipātamattaṃ.

¹ Bā bahuta-. ² Bā tavevāsaṃ. ³ Bā akusalānu-. ⁴ Ck -rodakadācīti. C^s
-rodakadāmi. ⁵ Ck^s ācikkhati, Bā evaṃ ācikkhi. ⁶ Bā de-. ⁷ Bā pāpadhammā.
⁸ Bā vañcā ⁹ Ck Bf vidhi-. C^s vaṃdhi-. ¹⁰ Ck^s add tattha. ¹¹ Ck^s -tvā. ¹²
Bā pothe-. ¹³ Ck^s -tvā, Bā chaḍḍitā. ¹⁴ Bā chaṭṭhaṃ. ¹⁵ Bā pi.

Itarā taṃ sutvā „dhi kiṃ kathesi, mama nattu amaraṇā-
kāraṃ¹ karissāmīti“ sattamaṃ gātham āha:

7. Etaṇ² ca te ruccati devarāja,
mam' eva atthāya idhāgato si,
ahaṇ ca putto suṇisā ca nattā 5
sammodamānā gharam āvasemā 'ti. 7.

Ath' assā Sakko aṭṭhamaṃ gātham āha:

8. Etaṇ³ ca te ruccati Kātiyāni,
hatāpi santā na jahāsi dhammaṃ,
tvaṇ ca putto suṇisā ca nattā 10
sammodamānā gharam āvasāthā⁴ 'ti. 8.

Tattha hatāpi santā ti yadi tvaṃ poṭhitāpi nikkadḍhitāpi samānā tava
dārakesu mettadhammaṃ na jahāsi evaṃ sante yathā tvaṃ icchasi tathā hotu,
ahan te imasmiṃ guṇe pasanno ti.

Evaṇ ca pana vatvā Sakko alamkatapaṭṭiyatto attano ānu- 15
bhāvena ākāse ṭhatvā „Kaccāni tvaṃ mā bhāyi, putto ca te
suṇisā ca mamānubhāvenāgantvā⁵ antarāmagge khamāpetvā taṃ⁶
ādāya gamissanti, appamattā vasā“⁷ 'ti vatvā attano ṭhānam
eva gato. Te pi Sakkānubhāvena tassā guṇaṃ anussaritvā
„kahan no mātā“ ti antogāme manusse pucchitvā „susānābhi- 20
mukhī⁸ gatā“ ti sutvā „amma ammā“⁹ 'ti susānamaggaṃ paṭi-
pajjitvā taṃ disvā va pādesu patitvā „amma amhākaṃ dosaṃ
khamāhīti“¹⁰ khamāpesuṃ. Sāpi nattāraṃ gaṇhi. Iti sammo-
damānā gehaṃ gantvā tato paṭṭhāya samaggavāsaṃ vasimsu.

9. Sā Kātiyāni¹¹ suṇisāya saddhim 25
sammodamānā gharam āvasittha¹²,
putto ca nattā ca upaṭṭhahimsu
devānam indena adhiggaḥitā ti 9.

ayaṃ¹³ abhisambuddhagāthā.

¹ C^k dhi tiṃ - - nantu, C^s dhi tiṃ - - mamanattumaraṇākaraṃ, B^d sutvā āha
kiṃ kathesi sabassanettha amaraṇākāraṇaṃ, C^{s2} sutvā dhi kathesi mama nantu
amaraṇākāraṇaṃ. ² I^d evaṃ. ³ B^d - sethā. ⁴ B^d - na āg-. ⁵ C^k omīti taṃ.
⁶ B^d hohī. ⁷ B^d - kharī. ⁸ C^k khamāhi no hi, C^s khamāhi te hi. ⁹ all four
MSS. - ni. ¹⁰ B^d - siṃsu. ¹¹ B^d adds gāthā.

Tattha sā kātiyānīti bhikkhave sā Kaccānagottā, devānamindena adhiggaḥitā ti devindena Sakkena anuggaḥitā hutvā tassānubhāvena samaggavāsāṃ vasiṃsū 'ti.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ
 5 samodhānesi: (Saccapariyosāne so upāsako sotāpattiṭṭhale patiṭṭhahi)
 „Tadā mātīposako¹ va² etarahi mātīposako³, bhariyāpi 'ssa⁴ tadā
 bhariyā va⁵, Sakko⁶ aham evā“ 'ti. Kaccānijātakaṃ⁷.

2. Aṭṭhasaddajātaka.

Idaṃ pure ninnamāhū ti. Idaṃ Satthā Jetavane vi-
 10 haranto Kosalarāṇṇo adḍharattasamaye sutāṃ bhīmsanakaṃ avinibbhoga-
 saddaṃ ārabba kathesi. Vatthum heṭṭhā Lohakumbhijātaka ka-
 thitasadisam eva. Idha⁸ pana Satthā „mayhaṃ bhante imeṣāṃ sad-
 dānaṃ sutattā kiṃ bhavissatīti“ vutte „mā bhāyi mahārāja, na te
 etesaṃ sutapaccayā koci antarāyo bhavissati, na hi mahārāja eva-
 15 rūpaṃ bhayānakaṃ avinibbhogasaddaṃ⁹ tvaṃ ev' eko suṇi, pubbe pi
 rājāno evarūpaṃ saddaṃ sutvā brāhmaṇānaṃ kathaṃ gahetvā sabba-
 catukkayaṇṇaṃ yajitukāmaṃ paṇḍitaṇaṃ kathaṃ¹⁰ sutvā yaṇṇaharaṇaṭ-
 thāya¹¹ gahitasatte¹² vissajjetvā nagare māghātabheriṇ carāpesun“
 ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente
 Bodhisatto asitikoṭivibhave brāhmaṇakule nibbattitvā va-
 yappatto Takkaṣilāyaṃ uggahitasippo mātāpitunnaṃ accayena
 ratanavilokaṇaṃ¹³ katvā sabbaṃ vibhavajātaṃ dānamukhe
 vissajjetvā kāme pahāya Himavantaṃ pavisitvā isipabbajjaṃ
 25 pabbajitvā jhānābhīṇṇaṃ¹⁴ nibbattetvā aparabhāge loṇambila-
 sevanatthāya manussapathaṃ caranto Bārāṇasiṃ¹⁵ patvā uy-
 yāne¹⁶ vasi. Tadā Bārāṇasirājā sirisayane nisinno adḍharatta-
 samaye¹⁷ aṭṭha sadde assosi: paṭhamaṃ rājanivesanasāmantā
 uyyāne eko bako saddaṃ akāsi, dutiyaṃ tasmiṃ sadde anu-
 30 pacchinne yeva hatthisālāya toraṇanivāsini kākī saddaṃ akāsi,

¹ Bā mātu-. ² Bā omits va. ³ Bā mātu - - ahosi. ⁴ Bā omits ssa. ⁵ Bā yeva.
⁶ Bā add pana. ⁷ Bā saccāni - - pathamaṃ. ⁸ Cks idaṃ. ⁹ Cks anibbh-. ¹⁰
 Bā vacanaṃ. ¹¹ Cks yaṇṇamāra-. ¹² Bā -sadde. ¹³ Cks -naṃvi-. ¹⁴ Bā
 -ññāyo. ¹⁵ Cks -sim. ¹⁶ Bā rājuyyāne. ¹⁷ Bā -ratti-.

tatiyaṃ rājagehe kaṇṇikāya nivutthagunapāṇako¹ saddam akāsi,
 catutthaṃ rājagehe posāvaniyakokilo saddam akāsi, pañcamaṃ
 tatth' eva² posāvaniyakamigo³ saddam akāsi, chaṭṭhaṃ tatth'
 eva² posāvaniyakavānaro⁴ saddam akāsi, sattamaṃ tatth'
 eva² posāvaniyakakinnaro⁵ saddam akāsi, aṭṭhamaṃ tasmim̐ 5
 sadde anupacchinne yeva rājanivesanamatthakena uyyānaṃ
 gacchanto paccekabuddho ekaṃ udānaṃ udānento saddam
 akāsi. Bārāṇasirājā ime aṭṭha sadde sutvā bhītatasito puna-
 divase brāhmaṇe pucchi. Brāhmaṇā „antarāyo te mahārāja
 paññāyati“, sabbacatukkayaññaṃ yajissāmā“ 'ti vatvā raññā 10
 „yathārucciṃ karoṭhā“ 'ti anuññātā haṭṭhapahaṭṭhā rājakulato
 nikkhamitvā yaññakammaṃ ārabhiṃsu. Atha nesam̐ jeṭṭhaka-
 yaññakārabrahmaṇassa⁷ antevāsīmāṇavo paṇḍito vyatto ācari-
 yaṃ āha: „ācariya evarūpaṃ kakkhaḷapharusam̐⁸ bahunnaṃ
 sattānaṃ vināsakammaṃ mā karīti“. „Tāta, tvaṃ kiṃ jānāsi, 15
 sace pi aññaṃ⁹ kiñci na bhavissati¹⁰ macchamaṃsam tāva
 bahuṃ khādituṃ labhissāmā“ 'ti. „Ācariya kucchiṃ¹¹ nissāya
 niraye nibbattanakammaṃ mā karoṭhā“ 'ti. Tam̐ sutvā sesa-
 brāhmaṇā¹² „ayaṃ ambhakaṃ lābhantarāyaṃ karotīti“ tassa
 kujjhimsu. Māṇavo tesam̐ bhayena „tena hi tumhe maccha- 20
 maṃsam̐ khādanūpāyaṃ karoṭhā“ 'ti¹³ nikkhamitvā bahinagare
 rājānaṃ nivāretuṃ samatthaṃ dhammikasamaṇaṃ upadhārento
 rājuyyānaṃ gantvā Bodhisattaṃ disvā vanditvā¹⁴ „kiṃ tumhā-
 kaṃ sattesu anukampā n' atthi, rājā bahuṃsatte māretvā yañ-
 ñaṃ yajāpeti, kiṃ te¹⁵ mahājanassa bandhanamokkhaṃ kātuṃ 25
 na vaṭṭatīti¹⁶“ āha. „Māṇava¹⁷ ettha n' eva rājā amhe jā-
 nāti na mayaṃ rājānaṃ¹⁸“ 'ti. „Jānātha pana bhante raññā¹⁹
 sutasaddānaṃ nissandaṃ“ ti²⁰. „Āma jānāmīti“. „Jānantaṃ

¹ Bḍ kaṇṇasāya nivattabhagunapotaḥ. ² Bḍ tatheva. ³ Bḍ -yamigo. ⁴ Bḍ -nikavā-. ⁵ Bḍ -yakin-. ⁶ Bḍ bhavissati. ⁷ Bḍ -kassa yañ-. ⁸ Bḍ -laṃpha-
 rusam̐ asātaṃ. ⁹ Bḍ yaññaṃ. ¹⁰ Bḍ adds na. ¹¹ Cks -in, Bḍ -i. ¹² Bḍ omits
 sesa. ¹³ Bḍ adds vatvā. ¹⁴ Bḍ adds bhante. ¹⁵ Cks omit kinte. ¹⁶ Cks vad-
 dha-. ¹⁷ Bḍ mānavaka, Cks māṇavo. ¹⁸ Bḍ -naṃ jānāmā. ¹⁹ Bḍ bhante
 raññā pana. ²⁰ Bḍ nippattitī.

rañño kasmā na kathethā“ 'ti. „Māṇava, kim sakkā 'ahaṃ jānāmīti' nalāṭe siṅgaṃ bandhitvā caritum, sace idhāgantvā pucchissati kathessāmi 'essā“ 'ti. Māṇavo vegena rājakulaṃ gantvā „kiṃ tātā“ 'ti vutte „mahārāja tumhehi sutasaddānaṃ
 5 nipphattiṃ jānanako eko tāpaso tumhākaṃ uyyāne maṅgala-silāya¹ nisinno 'sace maṃ pucchati kathessāmi' vadati, gantvā² pucchitum vaṭṭatīti“. Rājā vegena tattha gantvā tāpasam vanditvā katapaṭisanthāro nisīditvā „saccaṃ kira bhante tumhe mayā sutasaddānaṃ nipphattiṃ jānāthā“³ 'ti pucchi. „Āma
 10 mahārājā“ 'ti. „Tena hi kathetha tāva me“ 'ti'. „Mahārāja, tesam sutapaccayā tava koci antarāyo n' atthi, purāṇuyyāne⁴ pana te eko bako atthi, so gocaraṃ alabhanto jigacchāpareto⁵ paṭhamam saddam akāsīti“ tassa kiriyaṃ attano nāṇena paricchinditvā paṭhamam gātham āha:

- 15 1. Idam pure ninnam āhu bahumacchaṃ mahodikaṃ,
 āvāso bakarājassa pettikaṃ bhavanaṃ mama,
 ty-ajja bhekena⁷ yāpema, okaṃ na vijahāmase ti. 10.

Tattha idan ti maṅgalapokkharaniṃ sandhāya vadati, sā hi pubbe⁶ udakatumbena udake pavisante bahūdika⁹ bahumacchā, idāni pana udakassa
 20 paricchinnattā na bahodika⁹ jātā, tyajja bhekena⁷ 'ti te mayaṃ ajja macche alabhantaṃ maṇḍūkamattena yāpema, okaṃ ti evaṃ jigacchāpīlītāpi¹⁰ vasanaṭṭhānaṃ na vijahāma.

„Iti mahārāja so bako jigacchāpīlīto saddam akāsi, sace pi taṃ jigacchāto¹¹ mocetukāmo taṃ uyyānaṃ sodhāpetvā
 25 pokkharaniṃ udakassa pūrehīti¹²“. Rājā tathā kāretum ekaṃ amaccaṃ āṇāpesi. „Hatthisālatoṇa¹³ pana te mahārāja ekā kākī vasamānā attano puttasokena dutiyasaddam akāsi, tato pi te¹⁴ bhayaṃ n' atthīti“ vatvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Ko dutiyaṃ asīlassa Bandhurass' akkhi bhejjati¹⁵,
 30 ko me putte kulāvaṇ ca maṇ ca sotthim karissatīti 11.

¹ Bḍ -yain. ² Bḍ adds taṃ. ³ Cks -nathā. ⁴ Bḍ adds atha rājā te sadde katheti atha. ⁵ Bḍ po-. ⁶ Bḍ -cchāya pa-. ⁷ Bḍ bhiṅge-. ⁸ Bḍ omits pubbe. ⁹ Bḍ mahodakā. ¹⁰ Bḍ -cchāya pīlītā. ¹¹ Cks -ato. ¹² Bḍ puretvā pathapehīti. ¹³ Bḍ -lāya to-. ¹⁴ Bḍ omits te. ¹⁵ so Cks Bḍ for bhecchati? Bḍ bhijjati.

vatvā ca pana „ko nāma te mahārāja hatthisālāya hatthi-
 menḍo“ ti pucchi. „Bandhuro nāma bhante“ ti. „Ekakkhi-
 kāṇo so mahārāja“ 'ti. „Āma bhante“ 'ti. „Mahārāja, hatthi-
 sālāya te dvāratoraṇe ekā kākī kulāvakaṃ katvā aṇḍakāni'
 nikkhipi, tāni pariṇatāni², kākapotakā nikkhantā³, hatthimenḍo 5
 hatthim āruyha sālato nikkhamanto ca pavisanto ca aṃkusa-
 kena kākim pi puttake pi 'ssā paharati kulāvakaṃ pi vid-
 dhamseti, sā tena dukkhena pīḷitā tassākkhibhedam⁴ āyācantī⁵
 evam āha, sace te kākīyā mettacittam atthi etaṃ Bandhuram
 pakkosāpetvā kulāvakavidhamsanato vārehitī⁶. Rājā tam 10
 pakkosāpetvā paribhāsivā⁶ hāretvā⁷ aññassa tam hatthim
 adāsi. „Pāsādakaṇṇikāya pana te mahārāja eko guṇapāṇako
 vasati, so tattha⁸ phegguṃ khādītvā tasmim khīṇe⁹ sāram
 khādītum nāsakkhi, so bhakkham alabhītvā nikkhamitum pi
 asakkonto paridevamāno tatiyam pi saddam akāsi, tato pi te 15
 bhayaṃ n' atthīti“ vatvā tassa kiriyaṃ attano nāṇena paric-
 chindītvā tatiyaṃ gātham āha:

a. Sabbā parikkhatā¹⁰ pheggu yāva tassā¹¹ gati ahu,
 khīṇabhakkho mahārāja sāre na ramatī guṇo ti. 12.

Tattha yāva tassā¹¹ gati ahu 'ti yāva tassā¹² phegguyā nippatti ahoṣi 20
 sā¹³ sabbā khādītā, na ramatīti¹⁴ mahārāja so pāṇako tato nikkhamītvā ga-
 manatṭhānam pi apassanto paridevatī, nīharāpehi nan ti āha.

Rājā ekaṃ purisaṃ āṇāpetvā upāyena nīharāpesi¹⁵. „Ni-
 vesane¹⁶ te mahārāja ekā posāvanikā kokilā atthīti“. „Atthi
 bhante“ ti¹⁷. „Mahārāja, sā attanā nivutthapubbaṃ vana- 25
 saṇḍam saritvā ukkaṇṭhitvā 'kadā nu kho imamhā pañjarā
 muñcitvā ramaṇiyaṃ vanasaṇḍam gacchissāmīti' catuttham
 saddam akāsi, tato pi te bhayaṃ n' atthīti“ vatvā catuttham
 gātham āha:

¹ B^d adds paraparikatāni. ² B^d parika-. ³ B^d -ti. ⁴ B^d tassa akkhibhedanam.
⁵ C^k -te, C^e B^d -ti. ⁶ B^d -setvā. ⁷ C^e bhā-, B^d pahā-. ⁸ B^d adds tattheva.
⁹ B^d khaṇe, C^e khāna. ¹⁰ B^d -kkharāra, B^f -kkhāya. ¹¹ C^k tassa. ¹² B^d
 yāvata asā. ¹³ B^d adds va. ¹⁴ B^d rama. ¹⁵ tīti mahārāja - - - pesi wanting
 in B^d. ¹⁶ B^d adds pana. ¹⁷ C^k omit ti.

4. Sā nūnāhaṃ ito gantvā rañño muttā nivesanā
attānaṃ ramayissāmi dumasākhāniketinīti¹. 13.

Tattha dumasākhāniketinīti supupphitāsu rukkhāsākhāsu katani-
ketā hutvā.

- 5 Evañ ca pana vatvā „ukkaṇṭhitā mahārāja sā kokilā,
vissajjehi nan“ ti āha. Rājā tathā kāresi. „Nivesane pana
te mahārāja eko posāvanīyamigo atthīti“. „Atthi bhante“ ti.
„Mahārāja, so eko yūthapati attano migim anussaritvā kilesa-
vasena ukkaṇṭhito pañcamaṃ saddaṃ akāsi, tato pi te bha-
10 yaṃ n' atthīti“ vatvā pañcamaṃ gātham āha:

5. So nūnāhaṃ ito gantvā rañño mutto nivesanā
aggodakāni pissāmi² yūthassa purato vajan ti. 14.

Tattha aggodakānīti³ aññehi⁴ paṭhamatarāṇi apītāni anucciṭṭhodakāni
yūthassa purato gacchanto kadā nu kho pivissāmi

- 15 Mahāsatto taṃ pi migam vissajjāpetvā „nivesane⁵ te ma-
hārāja posāvaniko makkaṭo atthīti“ pucchi „āma bhante“ ti
vutte „so pi mahārāja Himavantapadese⁶ yūthapati makkaṭiṃhi
saddhiṃ kāmaggiddho hutvā vicaranto Bharatena⁷ nāma lud-
dena idhānīto idāni ukkaṇṭhitvā tatth' eva gantukāmo chaṭ-
20 ṭhaṃ saddam akāsi, ito pi te bhayaṃ n' atthīti“ vatvā chaṭ-
ṭhaṃ gātham āha:

6. Taṃ⁸ maṃ kāmehi sampannaṃ¹⁰ rattaṃ kāmesu mucchitaṃ¹¹
ānayaī Bharato¹² luddo bāhiyo, bhaddam¹³ atthu te ti. 15.

Tattha bāhiko ti Bāhikaraṭṭhavāsī, bhaddamatthu¹⁴ te ti imaṃ attharū
25 so vānaro āha, tuyhaṃ pana bhaddam¹⁵ atthu, vissajjehi nan ti.

Mahāsatto taṃ vānaraṃ vissajjāpetvā „nivesane pana te
mahārāja posāvanikakinnaro atthīti“ pucchitvā¹⁶ „atthiti“
vutte „so mahārāja attano kinnariyā kataṃ¹⁷ guṇaṃ anussa-

¹ Ck -kha-, C^s -kha- corr. to -khā-. ² so Bf; Ck^s piyissāmi, B^d pivissāmi. ³ B^d
adds aggaudakāni. ⁴ B^d adds migehi. ⁵ B^d adds pana ⁶ B^d -ppa-. ⁷ C^s bha-
ranena corr. to -ṇena, B^d bhaddake. ⁸ B^d -siti tato. ⁹ Ck^s tam. ¹⁰ Ck^s -pattāṃ,
B^d pamuttāṃ. ¹¹ C^s pucchitaṃ, C^s² kāmehi mucchitaṃ, B^d rattakāmehi muṇ-
cituṃ. ¹² B^d vanato. ¹³ B^d bāhito bhaddam, Bf bāhiko bhaddam. ¹⁴ B^d
bhaddam-. ¹⁵ B^d tattha. ¹⁶ B^d pucchi. ¹⁷ B^d kata.

ritvā kilesāturo sattamaṃ saddam akāsi, so hi tāya saddhim
ekadivasam tuṅgapabbatasikharam āruhi, te tattha vaṇṇa-
gandhasampannāni¹ nānāpupphāni ocinantā pilandhantā suriyam
attham entam² na sallakkhesum, attham gate suriye otarantānam
andhakāro ahosi, tattha³ nam kinnarī 'sāmi andhakāro vattati, 5
apakkhalanto appamādena otarā⁴ 'ti vatvā hatthe gahetvā
otāresi, so tāya tam vacanam anussarivā saddam akāsi, tato
pi te bhayam n' atthīti⁵ tam kāraṇam attano nāpene paric-
chinditvā pākātam karonto sattamaṃ gātham āha :

7. Andhakāratimissāya⁶ tuṅge upari pabbate 10
sā maṃ saṇhena mudunā mā pādam khaṇi-y-asmanīti⁷. 16.

Tattha andhakāratimissāya⁷ 'ti andhabhāvākāra⁸ tame, tuṅge ti
tikhiṇe, saṇhena mudunā ti maṭṭhena⁹ mudukena vacanena, mā pādam
khaṇiyasmanīti¹⁰ yakāro vyañjanasandhivasena gahito, idam vuttam hoti: sā
maṃ kinnarī saṇhena mudunā vacanena sāmi appamatto hohi mā pādam khaṇi 15
yasmani¹¹ yathā te upakkhalitvā pādo pāsānasmim na khaññati¹² tathā otarā
'ti vatvā hatthe gahetvā otāresīti.

Iti Mahāsatto kinnarena katasaddakāraṇam kathetvā tam
vissajjāpetvā „mahārāja, atthamo udānasaddo ahosi, Nanda-
mūlapabbhārasmim hi¹³ eko paccekabuddho attano āyusam- 20
khāraparikkhayam¹⁴ nātvā manussapatham gantvā 'Bārāṇasi-
rañño uyyāne parinibbāyissāmi, tassa me manussā sarīranik-
khepam katvā¹⁵ sādhuṭṭhikam kilītvā¹⁶ dhātupūjam katvā sagga-
patham pūressantīti¹⁷ iddhānubhāvena āgacchanto¹⁸ tava pāsāda-
matthakam¹⁹ pattakāle khandhabhāram otāretvā Nibbānapura- 25
pavesanadīpanam udānam udanesīti²⁰ paccekabuddhena vuttam¹⁹
gātham āha :

¹ Bḍ -gandharasa sam-. ² Bḍ atthaṅgamitam. ³ Bḍ tatra. ⁴ Bḍ -rāhi. ⁵
Bḍ -misāya, Bf -misāyam. ⁶ Bḍf khali-. ⁷ Bḍ -tīmiyan. ⁸ Bḍ -raṇe. ⁹
Bḍ maṭṭhena. ¹⁰ Bḍ khalayasminīti. ¹¹ Bḍ khali asmanī. ¹² Bḍ khaṇāñcati.
¹³ Bḍ kira. ¹⁴ Bḍ -re pari-. ¹⁵ Bḍ karetvā. ¹⁶ Bḍ -kilām kilītvā. ¹⁷ Cks²
idhā-, C² idhā- corr. to iddhā-, Bḍ iddhā - - ākāse gacchanto. ¹⁸ Bḍ -dassama.
¹⁹ C² uttamam.

s. Asaṃsayam jātikhayantadassī
 na gabbhaseyyam punar āvajissam,
 ayam hi me antimā¹ gabbhaseyyā,
 khīṇo me saṃsāro punabbhavāyā² 'ti. 17.

5 Tass' attho: jātiyā khayantasamkhātassa nibbānassa² ditthattā jātikha-
 yantadassī ahaṃ³ asaṃsayam puna gabbhaseyyam na āvajissam. ayam hi⁴ me
 antimā jāti pacchimagabbhaseyyā⁵, khīṇo me punabbhavāyā⁶ khandhapaṭipāṭi-
 samkhāto saṃsāro ti.

„Idaṃ ca pana so udānam vatvā imam uyyānam āgamma
 10 ekassa supupphitassa sālassa⁷ mūle parinibbuto, ehi mahārāja
 sarirakiccam assa karohīti“⁸ Mahāsatto rājānam gahetvā pac-
 cekabuddhassa parinibbutaṭṭhānam gantvā⁹ sariram dassesi.
 Rājā tassa sariram disvā saddhim balakāyena gandhamālādīhi
 pūjetvā Bodhisattassa vacanam nissāya yaññaṃ hāretvā sabba-
 15 sattānam jīvitadānam datvā nagare māghātabheriṇ¹⁰ carāpetvā
 sattāham sādhuḷlāṃ kāretvā¹¹ sabbagandhacitake mahantena
 sakkārena paccekabuddhassa sariram jhāpetvā catumahāpathe
 thūpaṃ kāresi. Bodhisatto pi rañño dhammaṃ desetvā „ap-
 pamatto hohīti“¹² ovaḍitvā Himavantam eva pavisitvā brahma-
 20 vihāresu kammaṃ¹³ katvā aparihīnājjhāno Brahmaloḷa-parā-
 yano ahoṣi.

Sattha imam desanam¹⁴ āharitvā „mahārāja tassa saddassa kā-
 raṇā¹⁵ tava koci antarāyo n' atthīti, yaññaṃ harāpetvā¹⁶ mahājanassa
 jīvitam dehīti“ jīvitadānam datvā¹⁷ nagare bheriṇ carāpetvā jātakam
 25 samodhānesi: „Tadā rājā Ānando ahoṣi, māṇavo Sāriputto, tāpaso¹⁸
 aham evā“ 'ti. Aṭṭhasaddajātakam¹⁹.

¹ Ck C² antimā pacchima, C³ ayam hi me antimā pacchi corr. to ayamantimā
 pacchi, B⁴ f ayamantimā pacchimā. ² B⁵ tattha asaṃsayam jātikhayantadassīti
 asaṃsayam jātikhayantassa nibbānassa. ³ B⁶ omits ahaṃ. ⁴ B⁷ omits hi. ⁵
 B⁸ -mā-. ⁶ Ck⁹ -vā. ⁷ Ck¹⁰ sāla. ⁸ B¹¹ karissāmāti. ⁹ B¹² netvā tam. ¹⁰ B¹³
 māghaṭa-. ¹¹ B¹⁴ -kilam kilitvā. ¹² B¹⁵ parikam-. ¹³ B¹⁶ dhammade-. ¹⁴ B¹⁷
 sutakā-. ¹⁵ B¹⁸ pahāre-. ¹⁶ B¹⁹ dāpetvā. ¹⁷ B²⁰ adds pana. ¹⁸ B²¹ adds
 dutiyaṃ.

3. Sulasājātaka.

Idaṃ suvaṇṇakāyūraṇ ti. Idaṃ Satthā Jetavane vi-
 haranto ekaṃ Anāthapiṇḍikassa dāsiṃ ārabba kathesi. Sā kira
 ekasmiṃ ussavadivase dāsigaṇena saddhiṃ uyyānaṃ gacchanti¹ attano
 sāminiṃ Puṇṇalakkhaṇadeviṃ ābharaṇaṃ yāci. Sā tassā² satasa- 5
 hassamūlaṃ attano ābharaṇaṃ adāsi. Sā taṃ pilandhitvā dāsigaṇena
 saddhiṃ uyyānaṃ pāyāsi³. Ath' eko coro tassā ābharaṇe lobhaṃ
 uppādetvā „imaṃ māretvā ābharaṇaṃ harissāmi⁴“ tāya saddhiṃ
 sallapanto⁵ uyyānaṃ gantvā tassā macchamaṃsasurādīni adāsi. Sā⁶
 „kilesavasena deti⁷ maññe“ ti gahetvā uyyānakilaṃ kilītvā vissa- 10
 manatthāya⁸ sāyaṇhasamaye nipanne⁹ dāsigaṇe¹⁰ utthāya tassa san-
 tikaṃ agamāsi. So „bhadde, imaṃ ṭhānaṃ apaticchannaṃ, thokaṃ
 parato¹¹ gacchāma“ 'ti āha. Taṃ sutvā itarā „imasmiṃ ṭhāne na¹²
 sakkā rahassakammaṃ kātum, ayaṃ pana nissamsayaṃ maṃ¹³
 māretvā pilandhanabhaṇḍaṃ haritukāmo bhavissati, hotu sikkhā- 15
 pessaṃi nan“ ti cintetvā „sāmi surāmadena me sukkhaṃ¹⁴ sariraṃ,
 pāṇiyaṃ tāva maṃ pāyehi¹⁵“ ekaṃ kūpaṃ netvā „ito me pāṇiyaṃ
 ussiṇcā¹⁶“ 'ti rajuṇ ca ghaṭaṇ ca dassesi. Coro rajuṇ kūpe otā-
 resi. Atha naṃ onamitvā¹⁷ udakaṃ siṇcantāṃ¹⁸ mahabbalā¹⁹ dāsi
 ubhoḥi hatthehi ānisaḍaṃ²⁰ paharitvā kūpe khipitvā „na tvaṃ etta- 20
 kena marissasīti“ ekaṃ mahantaṃ iṭṭhakaṃ matthake āsumhi²¹. So
 tatth' eva jivitakkhayaṃ patto. Sāpi nagaraṃ pavisitvā sāminiya
 ābharaṇaṃ dadamānā „maṇ' amhi²²“ ajja imaṃ ābharaṇaṃ nissāya matā²³
 ti sabbam taṃ pavattim ārocesi. Sāpi Anāthapiṇḍikassa ārocesi.
 Anāthapiṇḍiko Tathāgatassa ārocesi. Satthā „na kho gahapati idān' 25
 eva sā dāsi ṭhānuppattikapaññāya²⁴ samannāgatā, pubbe pi samannā-
 gatā va, na ca idān' eva tāya so mārito, pubbe pi naṃ²⁵ māresi
 yevā“ 'ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kārente
 Sulasā nāma nagarasobhanī pañcasatavaṇṇadāsiparivārā ahosi, 30
 sahasena rattim gacchati²⁶. Tasmim²⁷ yeva nagare Sattuko

3. Cfr. supra p. 58. ¹ all four MSS. -ti. ² Cks C² tassa. ³ B² pāvīsi. ⁴ B²
 amullapento. ⁵ B² so. ⁶ B² dehi. ⁷ B² vimamsana-. ⁸ Cks C² -o. ⁹ B²
 purato. ¹⁰ Cks C² omit na. ¹¹ Cks C² omit maṃ. ¹² B² sulakhaṃ. ¹³ B²
 osi-. ¹⁴ B² onametvā. ¹⁵ B² osi-. ¹⁶ B² mahapphalā. ¹⁷ B² asataṃ, B²
 asadaṃ. ¹⁸ B² khipi. ¹⁹ Ck C² manamhi, C² matamhi, B² shamhi. ²⁰ B² khip-
 pānuppattikāyapaññāya. ²¹ Cks na, C² taṃ. ²² B² gacchanti. ²³ B² imasmiṃ.

nāma coro ahosi nāgabalo, rattibhāge issaragharāni pavisitvā
yathārucim vilumpati. Nāgarā sannipatitvā rañño upakkosimsu.
Rājā nagaraguttikaṃ ānāpetvā „tattha tattha gumbaṃ ṭhapetvā¹
coraṃ gaṇhāpetvā sīsaṃ assa chindathā“² 'ti āha. Tam³
5 pacchābāhaṃ bandhitvā catukke catukke kasāhi tālentā⁴
āghātaṇaṃ nenti. „Coro kira gahito“⁵ ti sakalanagaraṃ saṃ-
khubhi. Tadā Sulasā vātapāne ṭhatvā antaravithiyaṃ⁶ olo-
kenti⁷ taṃ disvā paṭibaddhacittā hutvā „sace⁸ imaṃ yodhaṃ
samatthapurisaṃ⁹ mocetuṃ sakkhissāmi¹⁰, idaṃ kilīṭṭhakammaṃ
10 akatvā iminā va saddhiṃ saṃvāsaṃ¹¹ kappessāmi¹²“ cintetvā
hetṭhā Kaṇaverajātake vuttanayen¹³ eva nagaraguttikassa sa-
hassaṃ pesetvā taṃ mocetvā tena saddhiṃ sammodamānā
samaggavāsaṃ vasi¹⁴. Coro tiṇṇaṃ catunnaṃ māsānaṃ
accayena cintesi: „ahaṃ imasmiṃ yeva ṭhāne vasituṃ na
15 sakkhissāmi, tucchahatthena gantum¹⁵ pi na sakkā, Sulasāya
pilandhanabhaṇḍaṃ¹⁶ satasahassaṃ agghati, Sulasāṃ māretvā
idaṃ gaṇhissāmi¹⁷“¹⁸. Atha naṃ ekadivasaṃ āha: „bhadde,
ahaṃ tadā rājapurisehi nīyamāno asukapabbatamatthake ruk-
khadevatāya balikammaṃ paṭisunim, sā maṃ balikammaṃ ala-
20 bhamānā bhimsāpeti¹⁹, balikammaṃ²⁰ karomā“²¹ 'ti. „Sādhū²²
sāmi²³, sajjetvā pesehi²⁴“²⁵. „Bhadde, pesetuṃ na vaṭṭati, ma-
yaṃ ubho pi sabbābharaṇapaṭimaṇḍitā mahantena parivārena
gantvā dassāmi²⁶“²⁷ 'ti. „Sādhū²⁸ sāmi, tathā karomā²⁹“³⁰ 'ti.
Atha naṃ tathā kāretvā pabbatapādaṃ gatakāle āha³¹:
25 „bhadde, mahājanaṃ disvā devatā balikammaṃ na paṭicchis-
sati³², mayaṃ ubho va abhirūhitvā demā³³“³⁴ 'ti so taya „sādhū³⁵
'ti sampaṭicchite taṃ balipātiṃ ukkhipāpetvā sayāṃ sannad-
dhapaṇcāvudho hutvā pabbatamatthakam abhirūhitvā ekaṃ

¹ C^o C^o B^d ṭhapāpetvā. ² B^d adds gahetvā. ³ C^k -to, B^d -etvā. ⁴ B^d -vithi, C^o -vithim. ⁵ all four MSS. -ti. ⁶ C^k C^o omit sace. ⁷ B^d imaṃ coro ti kathita-
purisaṃ. ⁸ B^d sakkhāmi. ⁹ B^d samaggasaṃ. ¹⁰ C^k vasiṭvā. ¹¹ B^d palātuṃ.
¹² C^k -naṃbh-. ¹³ C^k C^o hi-, B^d bhāyāmi corr. to bhāyāpeti. ¹⁴ B^d -kam-
maṃ assā. ¹⁵ B^d sā sādhu. ¹⁶ B^d -mīti. ¹⁷ B^d -rohi. ¹⁸ B^d ahaṃ.
¹⁹ B^d sampa-.

sataporisaṃ papātaṃ¹ nissāya jātarukkhamūle balim² ṭhapā-
petvā „bhadde, nāhaṃ balikammatthāya āgato, taṃ pana
māretvā pilandhanaṃ te gahetvā gamissāmīti āgato 'mhi, tava
pilandhanaṃ omuñcitvā uttarasāṭake³ bhaṇḍikāṃ karohīti“ āha.
„Sāmi maṃ kasmā māresīti“. „Dhanakāraṇa“ ti. „Sāmi 5
mayā katagunaṃ anussara, ahaṃ taṃ bandhitvā nīyamānaṃ
setṭhiputtēna parivattetvā bahum dhanam datvā jīvitam labhā-
pesim, devasikāṃ sahasaṃ labhamānāpi aññaṃ purisaṃ na
olokemi, evaṃ hi tava upakārikā, mā maṃ mārehi, bahuṃ ca
te dhanam dassāmi⁴ dāsi ca bhavissāmīti“ taṃ yācanti⁵ pa- 10
ṭhamam gātham āha:

1. Idam suvaṇṇakāyūram muttā veḷuriyā bahū
sabbam harassu bhaddam te mañ ca dāsīti sāvaya 'ti. 18.

Tattha kāyūraṇaṃ ti gīvāya pilandhanapasādhanaṃ, na keyūraṇaṃ, sāvaya
'ti mahājānamaḃḃhe sāvetvā dāsīm katvā ganhā 'ti. 15

Tato Sattukena

2. Oropayassu kalyāṇi, mā bahum paridevasi⁶,

na cāhaṃ abhijānāmi ahantvā dhanam ābhatan⁷ ti 19.
attano ajjhāsayānurūpaṃ dutiyagāthāya vuttāya Sulasā ṭhā-
nuppattikāraṇam paṭilabbhitvā „ayaṃ coro mayham jīvitam 20
na dassati, upāyena naṃ⁸ paṭhamataram⁹ papāte pātetvā jīvi-
takkhayaṃ pāpessāmīti“ cintetvā gāthadvayam āha:

3. Yato sarāmi attānaṃ yato patto 'smi¹¹ viññutaṃ
na cāham¹⁰ abhijānāmi aññaṃ piyataram tayā. 20.
4. Ehi taṃ upagūhissam¹¹ karissāñ ca¹² padakkhiṇam, 25
na hi dāni punā¹³ atthi mama tuyhañ¹⁴ ca saṃgamo ti. 21.

Sattuko tassā adhippāyam¹⁵ ajānanto „sādhū bhadde, ehi
upagūhassu¹⁶ man“ ti āha. Sulasā taṃ tikkhattum padakkhi-
ṇam katvā upagūhitvā¹⁷ „idāni taṃ sāmi catūsu passesu van-

¹ Bḍ ekasataporisapamātaṃ. ² Bḍ bahibhājanam. ³ Bḍ uttarisāṭakena. ⁴ Bḍ
adda tava. ⁵ all four MSS. -ti. ⁶ Bḍ bāḷham paridevesi. ⁷ Bḍ āgatan. ⁸
C¹ C² taṃ, Bḍ omits naṃ. ⁹ Bḍ pathamam. ¹⁰ so all five MSS. ¹¹ Bḍ epa-
guyhissam. ¹² C¹ C² add taṃ. ¹³ Bḍ puna. ¹⁴ C¹ C² guyhañ. ¹⁵ Bḍ tassā-
dhi-. ¹⁶ Bḍ -guyyassu. ¹⁷ Bḍ -guyhi-.

dissāmīti¹⁴ yātvā pādapiṭṭhiyaṃ sīsaṃ ṭhapetvā bāhāpasse vanditvā pacchimapassam gantvā vandamānā viya hutvā nāga-balā gaṇikā coraṃ dvisu pacchābhāgesu² gahetvā hetṭhāsisa-kam³ katva sataporise niraye⁴ khipi. So tatth' eva cunṇavi-
 5 cunṇaṃ hutvā mari. Taṃ kiriyaṃ disvā pabbatamatthake nibattadevatā imā gāthā abhāsi:

5. Na hi sabbesu ṭhānesu puriso hoti paṇḍito,
 itthi⁵ pi paṇḍitā hoti⁶ tattha tattha vicakkhaṇā. 22.
6. Na hi sabbesu ṭhānesu puriso hoti paṇḍito,
 10 itṭhi⁷ pi paṇḍitā hoti⁸ lahum atthavicintikā⁷. 23.
7. Lahuṇ ca vata khippaṇ ca nikatṭhe samacetayi,
 migaṃ puṇṇāyatenēva⁸ Sulasā Sattukaṃ vadhi. 24.
8. Yo 'dha uppatitaṃ atthaṃ na khippam anubujjhati (cfr. p. 206, 24.)
 so haññati⁹ mandamati¹⁰ coro va girigabbhāre. 25.
- 15 9. Yo ca uppatitaṃ atthaṃ khippam eva nibodhati
 muccate sattusambādhā Sulasā¹¹ Sattukā-m-ivā 'ti. 26.

Tattha paṇḍitā hotīti itthi¹² pi¹³ paṇḍitā¹⁴ tattha tattha vicakkhaṇā hoti, athavā itthi paṇḍitā c' eva tattha tattha vicakkhaṇā ca¹⁵ hoti, lahum atthavicintikā ti lahum khippaṃ atthaṃ vicintikā, lahuṇca vatā 'ti
 20 adandhaṇ ca vata, khippaṇ cā 'ti acirena ca¹⁶, nikatṭhe samacetayīti santike ṭhitā va tassa maraṇupāyaṇ cīntesi, puṇṇāyatenēva 'ti pūritadha-nusmiṃ, idaṃ vuttaṃ hoti: yathā¹⁷ cheko migaluddako ākiṇṇapannādhana-smiṃ¹⁸ khippaṃ migaṃ vadhati¹⁹ evaṃ Sulasā Sattukaṃ vadhīti, yo dhā 'ti yo imasmiṃ sattaloke, nibodhatīti jānāti, Sattukāmivā 'ti Sattukā iva,
 25 yathā Sulasā muttā evaṃ muccatīti²⁰ attho.

Iti Sulasā coraṃ vadhitvā pabbatā oruṃha attano pari-janassa santikaṃ gantvā „ayyaputto kahan“ ti pucchitā²¹ „mā taṃ pucchathā“ 'ti vatvā rathaṃ abhirūhitvā nagaram eva pāvisi.

¹ Bā vattissāmīti. ² Bā -bāhāsu. ³ Bā sīsaṃ. ⁴ Bā narako. ⁵ Bāf itthi. ⁶ Ck² C² honti. ⁷ Bā lahu atthaṃ vi-. ⁸ C² C² puṇṇāyatenēva, B/ puṇṇā-sateneva, Bā puṇṇāyānteneva. ⁹ Bā -te. ¹⁰ Ck² manāmati. C² manā- corr. to manda-, C² mandatāmaṇi, Bā mandavatī, B/ mandamīti. ¹¹ Ck² C² -sāya, Bā -jassā. ¹² Ck² C² iti. ¹³ Ck² C² omit pi. ¹⁴ Bā adds hoti. ¹⁵ Bā omits ca. ¹⁶ Bā -reneva. ¹⁷ Ck² C² yadā. ¹⁸ Bā sakaṇḍapunaḍhanasmi. ¹⁹ Ck² C² add evanti. ²⁰ Bā muñcatīti. ²¹ Bā puṭhā.

Satthā imaṃ desanam¹ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā te ubho² ime va³ abesum, devatā pana aham eva“⁴ ti. Sulasā-jātakaṃ⁴.

4. Sumaṅgalajātaka.

Bhusamhi⁵ kuddho ti. Idam Satthā Jetavane viharanto⁵ Rājovādasuttam ārabha kathesi. Tadā⁶ pana Satthā rañña yā-cito atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte⁶ rajjam kārente⁷ Bodhisatto tassa aggamahesiyā kucchimhi nibbatta vayap-patto pitu accayena rajjam kāresi⁸ mahādānam pavattesi.¹⁰ Tassa Sumaṅgalo nāma uyyānapālo ahosi. Ath' eko paccekabuddho Nandamūlapabbhārā⁹ nikkhamitvā cārikaṃ¹⁰ caramāno Bārāṇasim patvā uyyāne vasitvā punadivase nagaram piṇḍāya pāvisi. Tam enam rājā disvā pasannacitto¹¹ pāsadam āro-petvā rājāsane¹² nisīdāpetvā nānaggarasehi khādaniyabhojani-¹⁵ yehi parivisitvā anumodanam sutvā pasanno attano uyyāne vasanattāya paṭiññam gahetvā uyyānam pavesetvā¹³ sayam pi bhuttapātarāso tattha gantvā rattitṭhānadivātṭhānādini¹⁴ samvidahitvā Sumaṅgalam¹⁵ uyyānapālam veyyāvaccakaram katvā¹⁶ nagaram pāvisi. Paccekabuddho tato paṭṭhāya ni-²⁰ baddham rājagehe bhuñjanto tattha ciram vasi. Sumaṅgalo pi nam¹⁷ sakkaccaṃ upaṭṭhahi. Ath' ekadivasam paccekabuddho Sumaṅgalam āmantetvā „aham katipāham asukagā-mam nissāya vasitvā āgacchissāmīti¹⁸ rañño āroceyyāsīti“¹⁹ vatvā pakkāmi. Sumaṅgalo pi rañño ārocesi. Paccekabuddho²⁵ katipāham tattha vasitvā sāyam suriye attham¹⁹ gate²⁰ uyyā-

¹ Bā dhammade-. ² Bā adds pi. ³ Bā yeva. ⁴ Cks Cs² -sajā-, Bā adds tatiyam.
⁵ Cks Cs² -samhi. ⁶ Cs² -datto. ⁷ Cs Cs² -to. ⁸ Cks Cs² omit bodhi - - - kāresi,
 Bā has added this. ⁹ Cks Cs² -lakapa-. ¹⁰ Bā -kañ. ¹¹ Bā adds vanditvā.
¹² Bā -rājanivesane. ¹³ Bā pesetvā. ¹⁴ Bā -nāni. ¹⁵ Bā adds nāma. ¹⁶
 Cks Cs² datvā. ¹⁷ Bā omits nam. ¹⁸ Cks Cs² -mi, Bā -miti. ¹⁹ Bā atthañ.
²⁰ Bā adds tam.

- naṃ paccāgami. Sumaṅgalo tassa āgatabhāvaṃ ajānanto
attano gehaṃ agamāsi. Paccekabuddho pi pattacivaraṃ paṭi-
sāmetvā thokaṃ [caṃkamitvā pāsāṇaphalake nisīdi. Taṃ
divasaṃ pana uyyānapālassa gharaṃ pāhuneyyakā¹ āgamiṃsu.
5 So tesaṃ sūpavyañjanatthāya „uyyāne abhayaladdhamigaṃ’
māressāmīti“ dhanuṃ ādāya uyyānaṃ āgantvā² migaṃ upa-
dhārento paccekabuddhaṃ disvā „mahāmigo bhavissatīti“
saññāya saraṃ sandahitvā³ vijjhi. Paccekabuddho sīsaṃ vi-
varitvā „Sumaṅgalā“⁴ ‘ti āha. So saṃvegappatto⁵ hutvā⁶
10 „bhante⁷ tumbhakaṃ āgatabhāvaṃ ajānanto ‘migo’ ti saññāya
vijjhīm, khamatha me“ ti vatvā „hotu, idāni kiṃ karissasi“,
ehi, saraṃ luñcitvā gaṇhā“⁸ ‘ti vutte⁹ vanditvā saraṃ luñci.
Mahati¹⁰ vedanā uppajji. Paccekabuddho tatth’ eva pari-
nibbāyi. Uyyānapālo „sace rājā jānissati na me sabhissatīti“¹¹
15 puttadāraṃ gahetvā¹² palāyi. Tāvad eva „paccekabuddho
parinibbuto“ ti devatānubhāvena sakalanagaraṃ ekakolābalaṃ
jātaṃ. Punadivase manussā uyyānaṃ gantvā taṃ¹³ disvā
„uyyānapālo paccekabuddhaṃ māretvā palāto“ ti rañño katha-
yimsū. Rājā mahantena parivārena¹⁴ gantvā sattāhaṃ sarīra-
20 pūjaṃ katvā mahantena sakkārena dhātuyo ādāya cetiyaṃ
katvā taṃ pūjento dhammena rājjaṃ kāresi. Sumaṅgalo pi
ekaṃ¹⁵ saṃvaccharaṃ vītināmetvā „rañño cittaṃ jānissāmīti“
āgantvā ekaṃ amaccaṃ passitvā¹⁶ „mayi rañño cittaṃ jānā-
hīti“ āha. So¹⁷ rañño santike tassa guṇaṃ kathesi. Rājā
25 asuṇanto viya ahosi. Amacco¹⁸ puna kiñci akathetvā¹⁹ rañño
anattamanabhāvaṃ Sumaṅgalassa kathesi. So dutiyasaṃvac-
chare pi āgantvā²⁰ tatiyasaṃvacchare puttadāraṃ gahetvā
āgañchi²¹. Amacco rañño²² mudubhāvaṃ²³ ñatvā taṃ rāja-

¹ Bđ pāhūṇakā. ² Bđ ādāyaladdhammigaṃ. ³ Bđ gantvā. ⁴ Bđ sannayitvā. ⁵ Bđ bhayappatto. ⁶ Bđ vanditvā. ⁷ Bđ adds ahaṃ. ⁸ Bđ -sīti. ⁹ Bđ adds so. ¹⁰ all four MSS. -ti. ¹¹ Bđ nāseṣsatīti in the place of na me sabhissatīti. ¹² Bđ adds tato. ¹³ Bđ paccekabuddhaṃ. ¹⁴ Bđ adds uyyānaṃ. ¹⁵ Bđ eka. ¹⁶ Bđ pesetvā. ¹⁷ Bđ amacco pi. ¹⁸ Bđ omits amacco. ¹⁹ Bđ avatvā. ²⁰ Bđ adds tatheva rājā tuṇhi ahosi. ²¹ Bđ va āgami. ²² Cks C² omits rañño. ²³ Bđ cittamu-.

dvāre ṭhapetvā tassa āgatabhāvaṃ¹ rañño kathesi. Rājā taṃ
pakkosāpetvā paṭisanthāraṃ katvā „Sumaṅgala kasmā tayā
mama puññakkhettaṃ² paccekabuddho mārito“ ti pucchi. So
„nāhaṃ deva³ ‘paccekabuddhaṃ māremīti’ māresim⁴, api ca
kho iminā nāma⁵ kāraṇena idaṃ nāma akāsin“ ti taṃ pavattiṃ 5
ācikkhi. Atha naṃ rājā „tena hi mā bhāyīti“ samassāsetvā
puna uyyānapālam eva akāsi. Atha naṃ so amacco pucchi:
„deva, kasmā tumhe dve vāre Sumaṅgalassa guṇaṃ⁶ sutvāpi
kiñci na kathayittha, kasmā pana tatiyavāre sutvā va⁷ taṃ
pakkositvā anukampitthā“ ti. Rājā⁸ „tāta, raññā⁹ nāma 10
kuddhena sahasā kiñci kātuṃ na vaṭṭati, tenāhaṃ pubbe tuṇhī
hutvā tatiyavāre Sumaṅgale mama cittassa mudubhāvaṃ nātva
taṃ pakkosāpesin“ ti rājavattaṃ¹⁰ kathento:

1. Bhus’ amhi¹¹ kuddho ti avekkhiyāna¹²
na tāva daṇḍaṃ panayeyya issaro, 15
aṭṭhānaso appatirūpam attano
parassa dukkhāni bhusaṃ udīraye. 27.
2. Yato ca jāneyya pasādam attano
atthaṃ niyuñjeyya parassa dukkataṃ¹³,
tadāyam attho ti sayāṃ avekkhiya 20
ath’ assa daṇḍaṃ sadisaṃ nivesaye. 28.
3. Na cāpi jhāpeti paraṃ na attanaṃ¹⁴
amucchito yo nayate¹⁵ nayānayaṃ
yo daṇḍadhāro¹⁶ bhavatīdha issaro
sa vaṇṇagutto siriyaṃ na dhamāsati. 29. 25
4. Ye khattiyāse anisammakārino
paṇenti¹⁷ daṇḍaṃ sahasā pamucchitā
avaṇṇasaṃyuttā¹⁸ jahanti jīvitaṃ,
ito vimuttāpi ca yanti duggatiṃ. 30.

¹ B^d tassāga-. ² B^d -tto. ³ B^d omits deva. ⁴ C^k -si, B^d omits māresim. ⁵
B^d omits nāma. ⁶ B^d bhāsanaṃ. ⁷ B^d omits va. ⁸ B^d adds āha. ⁹ C^k rañño.
¹⁰ B^d taṃ. ¹¹ B^d bhusaṃhi corr to -saṃpi, B^f -saṃpi. ¹² B^d apekkhiyāno,
B^f apekkhiyāni. ¹³ B^d f -taṃ. ¹⁴ B^d f attā-. ¹⁵ B^d -ti. ¹⁶ B^d f -dharo. ¹⁷
C^k B^d paṇ-. ¹⁸ C^k -yutta.

5. Dhamme ca ye ariyapavedite ratā (Cfr. Dh. v. 79.
anuttarā te vacasā manasā¹ kammanā² ca,
te santisoraccasamādhisaṇṭhitā
vajanti lokam dubhayam³ tathāvidhā. 31.

5 c. Rājāham asmi narapamadānam⁴ issaro,
sace pi kujjhāmi ṭhapemi attanam⁵,
nisedhayanto janatam tathāvidham
paṇemi⁶ daṇḍam anukampa yoniso ti 32.
imā gāthā āha.

10 Tattha avekkhiyānā⁷ 'ti avekkhitvā⁸, idam vuttam hoti: tāta paṭha-
vissaro rājā nāma aham bhusam kuddho balavakodhābhūto ti natvā aṭṭha-
vatthukādibhedam daṇḍam parassa na paṇeyya⁹ na pavatteyya¹⁰, kimkāraṇā:
kuddho hi aṭṭhavatthukam soḷasavatthukam katvā aṭṭhānena akāraṇena attano
rājabhāvassa ananurūpaṃ¹¹ imam ettakam nāma āharāpetha¹² idam vāssa¹³
15 karoṭhā 'ti parassa bhusam dukkhāni balavadukkhāni udīreyya¹⁴, yato ti yadā,
idam vuttam hoti: yadā pana rājā¹⁵ parasmin uppannam attano pasādam
jāneyya atha parassa dukkatam attham niyuñjeyya upaparikkheyya tadā
evam niyuñjanto ayam nām¹⁶ ettha attho ayam eva tassa¹⁶ doso ti sayam
attana¹⁷ paccekham katvā ath¹⁸ assa aparādhakārakassa aṭṭhavatthukahetu
20 aṭṭh¹⁹ eva soḷasavatthukahetu soḷas²⁰ eva kahāpane gahanto daṇḍam¹⁶
sadisam katadosānurūpaṃ¹⁹ nivesaye ṭhapeyya²⁰ pavatteyya²¹ 'ti, amuc-
chito ti chandādīhi agatikilesehi²² amucchito²³ anadhihūto²⁴ hutvā yo
nayanayam nayati upaparikkhati so n²⁵ eva param jhāpeti na attānam,
chandādivasena²⁵ hi abhutam daṇḍam pavattento param pi tena daṇḍena jhā-
25 peti dahati pīleti attānam pi²⁶ tatonidānena pāpēna, ayam pana na param
jhāpeti na attānam ti, yo daṇḍadhāro²⁷ bhavatiḍha issaro ti yo idha
paṭhavissaro jāto²⁸ idha sattaloke dosānucchavikam daṇḍam pavattento daṇḍa-
dhāro²⁹ hoti, savaṇṇagutto³⁰ guraṇṇena c³¹ eva yasavaṇṇena ca gutto rakkhito
30 lolārājāno avaṇṇena yuttā hutvā jīvitaṃ jahanti, dhamme ca ye ariya-
pavedite ti ye rājāno ācāraariyehi dhammikaṛājūhi pavedite dasavidhe rāja-
dhamme ratā, anuttarā te³¹ ti te³¹ vacasā manasā kammunā ca tīhi pi etehi

¹ so all five MSS. ² Bdf kammunā. ³ Ck C² dū-, Bf ubh-. ⁴ Bdf narasamuddā-

⁵ Bdf attā-. ⁶ C² B² pan-. ⁷ B² avekkhiyāno. ⁸ B² avekkhitvā jānitvā. ⁹

C² C² paṇeyya, B² paṇayeyyam. ¹⁰ B² vatteyya. ¹¹ B² anurū-. ¹² B² āha-

ratthatha. ¹³ B² catassa. ¹⁴ B² udiriye. ¹⁵ B² rājāno. ¹⁶ B² ekassa in the

place of evatassa. ¹⁷ B² attā. ¹⁸ B² daṇḍa. ¹⁹ B² -dosā anu-. ²⁰ B² upa-

ṭhapeyyātha. ²¹ B² -yyāthā. ²² B² omits ageti. ²³ B² samu-. ²⁴ B² anabhi-

²⁵ B² -nā. ²⁶ B² -nam, omitting pi. ²⁷ B² -varo. ²⁸ B² rājā. ²⁹ B² -dharo.

³⁰ Ck² svaṇṇa-. ³¹ B² omits te.

anuttarā jetṭhakā, te santisoraccasamādhisaṅṭhitā ti te agatipahānena
 kilesasantīyañ ca dussīlyasaṁkhāte soracce ca ekaggatāya samādhīmhi ca saṅ-
 ṭhitā patitṭhitā¹ dhammikarājāno, vajanti lokam dubhayan² ti dhammena
 rajjam karetvā manussalokato devalokam devalokato manussalokan ti ubhaya-
 lokam eva vajanti, nirayādīsu na nibbattanti, nara-pamadānan³ ti narānañ ca
 pamadānañ⁴ ca, ṭhapemi attānañ⁵ ti kuddho pi kodhavasena agantvā⁶
 attānañ porāṇakarājūhi ṭhapitanayasimñ űeva dhamme ṭhapemi vinicchaya-
 dhammañ na bhindāmi⁷.

Evam chahi gāthāhi raññā attano guṇe kathite sabbāpi
 rājaparisā tuṭṭhā „ayam sīlācāraguṇasampatti tumhākam űeva
 anurūpā“ ti rañño guṇam⁸ kathesi. Sumaṅgalo pana parisāya
 kathitāvasāne uṭṭhāya rājānañ vanditvā añjalim⁹ paggayha
 rañño thutiñ karonto tisso gāthā abhāsi:

1. Siriñ¹⁰ ca lakkhiñ¹⁰ ca tam eva khattiya
 janādhipa mā vijahi kudācanañ,
 akkodhano niccapasannacitto
 anīgho tuvañ vassasatāni pālaya. 33. 15
2. Guṇehi etehi upeta¹¹ khattiya
 ṭhitamariyavatti¹² suvaco akodhano
 sukhī anuppīla pasāsa¹³ mediniñ¹⁴,
 ito vimutto pi ca yāhi suggatiñ. 34. 20
3. Evañ suvinītena¹⁵ subhāsitenā
 dhammena űāyena upāyaso nayañ
 nibbāpaye saṁkhubhitañ mahājanañ
 mahā va meghe salilena mediniñ ti. 35. 25

Tattha siriñ¹⁶ ca lakkhiñ¹⁷ cā ti parivārasampattiñ¹⁸ ca paññañ¹⁹ ca,
 anīgho ti niddukku hutvā, upeta²⁰ khattiya²¹ ti upeto khattiya ayam eva vā
 pātho. ṭhitamariyavatti²² ti ṭhitaariyavatti, ariyavatti²³ nāma dasarājadhamma-
 saṁkhātañ porāṇakarājavattañ, tassa²⁴ patitṭhitattā ṭhitarājadhammo hutvā ti
 attho, anuppīlapasāsamediniñ²⁵ ti anuppīlañ pasāsa²⁶ mediniñ ti ayam 30

¹ B^d omits pa. ² C² dū-. ³ C^{ks} C² -mā-, B^d narasamudā-. ⁴ C^{ks} C² -mā-,
 B^d samudā-. ⁵ so all four MSS. ⁶ C² ā- corr. to a-, B^d ā-. ⁷ B^d -miti. ⁸
 B^d -ṇe. ⁹ B^d -li. ¹⁰ C^{ks} C² -ī, B^d -i. ¹¹ B^d -ti. ¹² B^d ṭhitapariyavutti,
 B^f tikapariyavutti. ¹³ B^d saṁhasa, B^f saha. ¹⁴ C^{ks} -nī, C² B^d -nī. ¹⁵ B^d su-
 tena. ¹⁶ C^{ks} C² -ī, C² -i. ¹⁷ C^{ks} -ī, C² -i. ¹⁸ C^{ks} -ī, C² -i. ¹⁹ C^{ks} C² -ā,
²⁰ B^d -ti. ²¹ B^d -vuttiti. ²² B^d ṭhitaariyavattino. ²³ B^d omits tassa. ²⁴
 B^d anupilasahasā-. ²⁵ B^d sapāsa.

eva vā pāṭho, suvinītenā¹ 'ti sunayena sutṭhukāraṇena, dhammenā 'ti dasa-
kusalakammaphadhammena, nāyenā 'ti purimass' ev' etaṃ² vevacanāṃ, upā-
yaso ti upāyakosallena, nayan ti nayanto rajjāṃ anusaṃsanto dhammikaṛājā,
nibbāpaye ti imāya paṭipattiyā kāyikacetasikadaratham³ apanento⁴ kāyikaceta-
5 sikadukkhassamkhubbitam⁵ pi mahājanāṃ mahāmegho sallena medhūm viya
nibbāpeyya, tvam pi tath' eva nibbāpehīti dīpento⁶ evam āha.

Satthā Kosalarāṇṇo ovādasena imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā
jātakam samodhānesi: „Tadā paccekabuddho parinibbuto, Sumaṅgalo
Ānando ahosi, rājā⁷ aham evā“ 'ti. Sumaṅgalajātakam⁸.

10

5. Gaṅgamālajātaka.

Aṅgārajātā ti. Imaṃ Satthā Jetavane viharanto upo-
sathakammaṃ ārabha kathesi. Ekadivasam⁹ hi Satthā uposathike
upāsake āmantetvā „upāsakā, sādhurūpaṃ vo kataṃ, uposatham
upavasantehi dānaṃ nāma dātabbam sīlaṃ rakkhitabbam kodho na
15 kātabbo mettā bhāvetabbā uposathavāso vasitabbo, porāṇakapaṇḍitā hi
ekam khaṇḍuposathakammaṃ¹⁰ nissāya mahāyasaṃ labhimsū“ 'ti
vatvā tehi yācito atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjāṃ kārente
tasmiṃ nagare Suciparivāro¹¹ nāma seṭṭhi ahosi asītikotiḍhana-
20 vibhavo dānādipuṇṇābhīrato. Tassa puttadāro¹² pi parijano pi
antamaso tasmiṃ ghare vacchakapālakāpi sabbe māsassa cha
divase uposatham upavasanti. Tadā Bodhisatto ekasmiṃ
daliddakule nibbattitvā bhatim katvā kicchena jīvati. So
„bhatim karissāmi“ tassa gehaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ
25 ṭhito¹³ „kim āgato sīti“ vutte „tumbhākaṃ ghare bhatiyā kam-
mam¹⁴ karaṇatthan“ ti āha. Seṭṭhi „aṇṇesaṃ bhatikānaṃ
āgatadivase yeva imasmiṃ gehe kammaṃ karontā sīlaṃ rak-
khanti, sīlaṃ rakkhitum sakkontā kammaṃ karoṭhā“ 'ti va-
dati, Bodhisattassa pana sīlarakkhaṇācikkhane¹⁵ saṇṇāma akatvā

¹ Bḍ sunitena. ² Bḍ purimapasasveva. ³ Bḍ -kadukkhāṃ daratham. ⁴ Bḍ
apassanto. ⁵ Bḍ -dukkhāṃ-. ⁶ Bḍ dassento. ⁷ Bḍ adda paṇa. ⁸ Bḍ adda
catuttham. ⁹ Bḍ -saṇ. ¹⁰ Bḍ akhaṇḍ-. ¹¹ Bḍ sīripa-. ¹² Bḍ -rā. ¹³ Bḍ
aṭṭhāsi. ¹⁴ Bḍ kamma. ¹⁵ Bḍ -ne acikkhane.

„sādhu tāta attano bhatim jānitvā kammaṃ karohīti“ āha. So tato paṭṭhāya subbaco¹ hutvā uraṃ datvā attano kilamatham agaṇetvā tassa sabbakiccāni karoti, pāto va kammantaṃ gantvā sāyaṃ āgacchati. Ath' ekadivasam nagare chaṇaṃ ghosesuṃ. Mahāseṭṭhi dāsim āmantetvā „ajj“² uposathadivase³ 5 gehe kammakarānaṃ pāto va bhattaṃ pacitvā dehi, kālass' eva bhuñjitvā uposathikā bhavissantīti“ āha. Bodhisatto kālass' eva vuṭṭhāya⁴ kammantaṃ agamāsi, „ajja“⁵ uposathiko bhavēyyāsīti“ tassa koci nārocesi. Sesakammakarā pāto va bhuñjitvā uposathikā⁶ ahesuṃ. Seṭṭhi pi saputtadāraparijano⁷ 10 uposathaṃ adhiṭṭhahi⁸. Sabbe pi uposathikā attano attano vasanaṭṭhānaṃ gantvā sīlaṃ āvajjanta⁹ nisīdimsu. Bodhisatto sakaladivasam kammaṃ katvā suriyatthagamanavelāya¹⁰ āgato. Ath' assa¹¹ bhattakārikā hatthadhovanaṃ datvā pātiyā¹² bhattaṃ vadḍhetvā upanāmesi. Bodhisatto „aṇṇesu divasesu 15 imāya velāya mahāsaddo hoti, ajja khaṃ gatā“ ti pucchi, „sabbe uposathaṃ samādiyivā attano“¹³ vasanaṭṭhānāni gatā“ ti sutvā¹⁴ cintesi: „ettakānaṃ silavantaṇaṃ antare ahaṃ eko dussilo hutvā na vasissāmi, idāni uposathaṅgesu adhiṭṭhitesu hoti nu kho uposathakammaṃ“¹⁵ no“ ti so gantvā seṭṭhiṃ puc- 20 chi. Atha naṃ seṭṭhi¹⁶ „pāto va anadhiṭṭhitattā sakalakammaṃ“¹⁷ na hoti, upadḍhakammaṃ¹⁸ pana hotīti“ āha. So „ettakaṃ pi hotū“ ti seṭṭhissa santike samādinnaṃ silaṃ hutvā uposathaṃ adhiṭṭhāya attano vasanokāsaṃ pavisitvā sīlaṃ āvajjanto¹⁹ nipajji. Ath' assa sakaladivasam nirāhāratāya 25 pacchimayāmasamanantare satthakavātā samuṭṭhahimsu. Seṭṭhinā nānābhesajjāni²⁰ āharitvā „paribhuñjā“²¹ ti vuccamāno pi „uposathaṃ na bhindissāmi“²², jīvitapariyantikaṃ katvā samā-

¹ Bā suvaco. ² Bā ajja. ³ Bā -so. ⁴ Bā uṭṭhāya. ⁵ Bā ajj. ⁶ Bā adds va.

⁷ Bā -ro saparijano. ⁸ Bā -hi ti. ⁹ Bā āvavejjanto. ¹⁰ Bā -ttāṅga-. ¹¹ Bā atha. omitting assa. ¹² Bā -yaṃ. ¹³ Bā repeats a-. ¹⁴ Bā adds bodhisatto.

¹⁵ Bā adds mama. ¹⁶ Bā adds tāta. ¹⁷ Bā -laṃ uposathakammaṃ. ¹⁸ Bā uposathaka-. ¹⁹ Bā -jjento. ²⁰ Bā nānāvimāni bhe-. ²¹ Ck -jathā. ²² Bā -mi ti.

diyiṃ¹ ti āha. Balavavedanā uppajji, aruṇuggamanavelāyaṃ²
 satim paccupatṭhāpetum nāsakkhi. Atha naṃ „idāni marissa-
 sīti“ niharitvā osārake nipajjāpesuṃ. Tasmim khaṇe Bārā-
 ṇasirajā rathavaragato mahantena parivārena nagaraṃ pa-
 5 dakkhiṇaṃ karonto taṃ ṭhānaṃ sampāpuṇi. Bodhisatto tassa
 sirim oloketvā lobhaṃ uppādetvā rajjaṃ patthesi. So cavitvā
 upadḍhuposathakammassa³ nissandena tassa aggamahesiyā
 kucchismim⁴ paṭisandhim gaṇhi. Sā laddhagabbhaparihāra
 dasamāsaccayena puttaṃ vijāyi. Udayakumāro ti⁵ ssa nāmaṃ
 10 akaṃsu. So vayappatto sabbasippānaṃ⁶ nipphattiṃ pāpuṇi,
 jātissaraṇāṇena attano⁷ pubbakammaṃ saritvā „appaṣa⁸ kam-
 massa phalaṃ mamēdan⁹“ ti abbikkhaṇaṃ udānaṃ¹⁰ udānesi.
 So pitu accayena rajjaṃ patvāpi attano mahantaṃ sirivibha-
 vaṃ oloketvā tad eva udānaṃ udānesi. Ath¹¹ ekadivasam na-
 15 gare chaṇaṃ sajjayimsu. Mahājano kilāpasuto ahosi. Tada
 Bārāṇasiyā uttaradvāravāsī¹² eko bhatiko udakabhatim katvā lad-
 dhaṃ aḍḍhamāsakaṃ pākāriṭṭhikāya antare ṭhapetvā¹³ tattha
 udakabhatim¹⁴ eva katvā jivamānāya ekāya kapaṇitthiyā sad-
 dhiṃ samvāsaṃ kappesi. Sā taṃ āha: „sāmi nagare chaṇo
 20 vattati, sace te kiñci atthi mayam pi kiḷeyyāma¹⁵“ ti. „Āma
 atthīti“. „Kittakaṃ sāmīti“. „Aḍḍhamāsako“ ti¹⁶. „Kahaṃ
 so“ ti. „Uttaradvāre iṭṭhakantare¹⁷ ṭhapito ti ito me dvā-
 dasayojanantare¹⁸ nidhānaṃ, tava pana hatthe kiñci atthīti“.
 „Āma atthīti¹⁹“. „Kittakan“ ti. „Aḍḍhamāsako vā“ ti²⁰.
 25 „Iti tavāḍḍhamāsako²¹ manāḍḍhamāsako²² ti māsako²³ hoti,
 tato ekena koṭṭhāsena mālaṃ ekena koṭṭhāsena gandhaṃ
 ekena²⁴ suraṃ gahetvā kilissāma, gaccha tayā²⁵ ṭhapitaṃ

¹ Bā -ya. ² Bā -mma. ³ Bā -imhi. ⁴ Bā -ppesu. ⁵ Bā omits attano. ⁶ Bā
 appakassa. ⁷ Bā mama idan. ⁸ Bā -nā. ⁹ all four MSS. -si. ¹⁰ Bā adds
 bhati karonto dakkhiṇadvārāṇaṃ patvā. ¹¹ Bā -tikaṃ. ¹² Ck² Cs² add aḍḍha-
 māsam āharā ti. ¹³ Bā -kabbhantare. ¹⁴ Bā dvesatayo-. ¹⁵ Ck² Cs² atthi, Bā
 omits amaathīti. ¹⁶ Ck² Cs² va, all four MSS. omitting ti. ¹⁷ Bā -va aḍḍha-.
¹⁸ Bā -ma aḍḍha-. ¹⁹ Bā adds va. ²⁰ Bā adds koṭṭhāsena. ²¹ Bā gacchatha,
 omitting tayā.

aḍḍhamāsakaṃ āharā¹ 'ti. So „bhariyāya me santikā kathā¹
laddhā² ti haṭṭhatuṭṭho „bhadde, mā cintayi, āharissāmi nan³
ti vatvā pakkāmi. Nāgabalo bhatako⁴ cha yojanāni atikkamma
majjhantikasamaye vitaccikaṅgārasanthatam⁵ iva uṇhaṃ⁶ vāli-
kam⁷ maddanto dhanalobhena haṭṭhatuṭṭho⁸ kāsāvanantakani- 5
vāsano⁹ kaṇṇe tālapaṇṇaṃ pilandhitvā¹⁰ etena¹¹ āyogavattena¹²
gītaṃ gāyanto¹³ rājāṅgaṇena pāyāsi. Udayarāja¹⁴ sīhapañjaraṃ
vivaritvā ṭhito taṃ tathā gacchantam disvā „kin nu kho esa
evarūpaṃ vātātapaṃ¹⁵ agaṇetvā haṭṭhatuṭṭho¹⁶ gāyanto gac-
chatī, pucchissāmi nan¹⁷ ti cintetvā pakkosanattahāya ekaṃ pu- 10
risaṃ pahiṇi. Tena gantvā „rājā taṃ pakkosatīti¹⁸ vutte
„rājā mayhaṃ kiṃ hoti, nāhaṃ rājānaṃ jānāmiti¹⁹ vatvā²⁰ ba-
lakkārena nīto ekamantaṃ aṭṭhāsi. Atha naṃ rājā pucchanto
dve gāthā abhāsi:

1. Aṅgārājātā paṭhavī, kukkuḷānugatā¹⁶ mahī, 15
atha gāyasi vattāni, na taṃ tapati ātapo. 36.
2. Uddhaṃ tapati ādicco, adho tapati vāluka,
atha gāyasi vattāni, na taṃ tapati ātapo ti. 37.

Tattha aṅgārājātā ti bho purisa ayaṃ paṭhavī vitaccikaṅgāraṃ viya
uṇhajāta¹⁷, kukkuḷānugatā¹⁸ ti ādittachārikasamkhātēna¹⁹ kukkuḷena²⁰ viya 20
uṇhavalikāya²¹ anugatā, vattāniti ayogavattāni aropetvā gītaṃ gāyasi.

So rañño kathaṃ sutvā tatiyaṃ gātham āha:

3. Na maṃ tapati ātapo²², ātappā²³ tapayanti maṃ,
attā hi²⁴ vividhā rāja, te²⁵ tapanti, na ātapo ti. 38.

Tattha ātappā²⁶ ti vatthukāmakilesakamā, purisaṃ hi te ātapanti²⁷, tasmā 25
ātappā²⁸ ti vuttā, attā hi vividhā ti mahārāja mayhaṃ vatthukāmakilesa-
kāme nissāya kattabbā nānākiecasamkhātā vividhā attā atthi, te maṃ tapanti
na ātapo ti.

¹ so Ck² C²; B² omits kathā. ² B² -ti-. ³ Ck² -sattha-, B² -saṇhare. ⁴ B²
omits na. ⁵ B² -lu-. ⁶ B² haṭṭhamahattho. ⁷ C² -tantaka-, B² -rattani-. ⁸
C² -tā. ⁹ B² ekena. ¹⁰ C² ayogavattena, C² āyogavattena, B² āyogamattena.
¹¹ B² bhitaṃ bhāyanto. ¹² B² adds pl. ¹³ B² vālukātappaṃ. ¹⁴ kāsāva - -
tuṭṭho wanting in Ck². ¹⁵ B² adds gacchanto. ¹⁶ C² C² B² -lā-. ¹⁷ B² -hā-.
¹⁸ C² B² -lā-. ¹⁹ C² ad-, C² ādicca-, B² ādittichārisaṅkhā-. ²⁰ C² B² -le-.
²¹ B² uṇhāvālu-. ²² B² ātā-. ²³ B² ātappā. ²⁴ B² ni. ²⁵ B² adds maṃ. ²⁶
B² ātappā. ²⁷ B² atita.

Atha naṃ rājā „ko nāma te attho“ ti pucchi. So āha:
 „aham deva dakkhiṇadvāre kapaṇitthiyā saddhiṃ saṃvāsam
 kappayim¹, sā maṃ ‘chaṇakīlaṃ’ sāmi² kiḷissāma, atthi te
 kiñci hatthe’ ti pucchi, atha naṃ aham ‘mama nidhānam
 5 uttaradvāre pākārantare ṭhapitan’ ti avacam³, sā ‘gaccha taṃ
 āhara, ubho pi kiḷissāmā’ ‘ti maṃ pahīni, sā me tassā kathā
 hadayaṃ na vijahati, taṃ maṃ anussarantaṃ kāmātapo tapati,
 ayaṃ me deva⁴ attho“ ti⁵. „Atha⁶ evarūpaṃ vātātaṃ aga-
 netvā kin te tussanakāraṇaṃ yena⁷ gāyanto gacchasīti“.
 10 „Deva taṃ nidhānam āharitvā ‘tāya saddhiṃ abhiraṃissāmīti’
 iminā kāraṇena tuṭṭho gāyāmīti“. „Kiṃ pana⁸ bho purisa
 uttaradvāre ṭhapitanidhānam sataṣaḥassamattaṃ⁹ atthīti“.
 „N’ atthi devā“ ‘ti¹⁰. „Tena hi paññāsasahassāni cattālīsa
 tiṃsa vīsati dasa pañca cattāri tayo dve eko kahāpaṇo aḍḍho
 15 pādo cattāro māsakā tayo dve eko māsako“ ti pucchi. Sab-
 baṃ paṭikkhipitvā „aḍḍhamāsako“ ti vutte¹¹, „āma deva, etta-
 kaṃ mayhaṃ dhanam, taṃ āharitvā tāya saddhiṃ abhira-
 missāmīti gacchāmi, tāya pītiyā tena¹² somanassena na maṃ
 esa vātātapo tapatīti“. Atha naṃ rājā „bho purisa evarūpe¹³
 20 ātape tattha mā gami, ahan te addhamāsakaṃ dassāmīti“
 āha. „Deva tumbhakaṃ kathāya ṭhatvā taṃ ca gaṇhissāmi¹⁴
 itaraṃ ca¹⁵ na nāsessāmi¹⁶, mama gamanam ahāpetvā¹⁷ taṃ pi
 gaḥessāmīti¹⁸. „Bho puriso nivatta, māsakaṃ¹⁹ te dassāmi,
 dve māsake ti evaṃ vadḍhetvā²⁰ koṭṭim koṭṭisataṃ aparimitaṃ
 25 dhanam dassāmi, nivattā“ ‘ti²¹ vutte pi „deva taṃ gaḥetvā
 itaram pi gaṇhissāmi“ cceva²² āha. Tato seṭṭhiṭṭhānādīhi
 ṭhānantarehi palobhito yāva oparajjā²³ tath’ eva vatvā „upaḍḍha-

¹ Bḍ kappesi. ² Bḍ chaṇam. ³ Bḍ omits sā-. ⁴ Ck C² -ca. ⁵ Bḍ so in the place of deva. ⁶ Bḍ adds avaca. ⁷ Bḍ adds naṃ. ⁸ Bḍ adds vā. ⁹ Bḍ adds te. ¹⁰ C² satta-, Bḍ yatthasa-. ¹¹ Bḍ adds rājā. ¹² Ck C² vutto. ¹³ Bḍ omits tena. ¹⁴ Ck -po. ¹⁵ Bḍ -miti. ¹⁶ Bḍ adds dhanam. ¹⁷ Bḍ chaṭṭissāmīti. ¹⁸ C² āha-, Bḍ āharāpe-. ¹⁹ Bḍ gamissāmīti. ²⁰ Bḍ nivatthānambhīmā-. ²¹ Bḍ adds yāva. ²² Ck C² dassāmītivattāti, C² dassāmīnivattāni. ²³ Bḍ itaram gamissāmi iccevaṃ. ²⁴ Bḍ uparajjam.

rajjam te dassāmi, nivattā¹ "ti vutte sampaticchi. Rājā
 „gaccha², mama sahāyassa massu³ kāretvā nahāpetvā alaṃ-
 karitvā ānetha nan⁴ ti amacce ānāpesi. Āmaccā tathā
 akaṃsu. Rājā rajjam dvidhā bhinditvā tassa upaḍḍharajjam
 dāpesi. So pana taṃ gahetvāpi „aḍḍhamāsakapemena⁵
 uttarapassam gato yevā⁶ ti vadanti. So Aḍḍhamāsakarājā
 nāma ahosi. Te samaggā sammodamānā rajjam kārentā eka-
 divasaṃ uyyānaṃ gamimsu. Tattha kilītvā Udayarājā Aḍḍha-
 māsakarañño aṃke sisam katvā nipajji. Tasmim niddam ok-
 kante parivāramanussā kilānubhavanavasena⁷ tattha tattha⁸
 agamaṃsu. Aḍḍhamāsakarājā „kiṃ me niccakālaṃ upaḍḍha-
 rajjena, imaṃ maretvā aham eva rajjam⁹ kāressāmīti¹⁰ khag-
 gaṃ abbahitvā¹¹ „paharissāmi nan¹² ti cintetvā puna „ayaṃ
 rājā maṃ daliddaṃ¹³ kapaṇamanussam attanā samānaṃ katvā
 mahante issariye patiṭṭhāpesi, evarūpaṃ nāma yasadāyakaṃ¹⁴
 māretuṃ¹⁵ mama icchā uppannā, ayuttaṃ vata me katan¹⁶ ti
 satim paṭilabhivā khaggaṃ pavesesi. Ath' assa dutiyam pi
 tatiyam pi tath' eva cittaṃ uppajji. Tato cintesi „idaṃ cit-
 taṃ punappuna uppajjamānaṃ pāpakamme yojeyyā¹⁷ ti so
 asim bhūmiyaṃ khipitvā rājānaṃ utṭhapetvā¹⁸ „khamāhi devā¹⁹
 'ti pādesu pati. „Nanu samma²⁰ tava maṃ antare doso n'
 atthīti²¹. „Atthi mahārāja, ahaṃ idaṃ nāma akāsin²² ti.
 „Tena hi²³ samma khamāmi te, icchanto pana rajjam kārehi,
 ahaṃ uparājā hutvā²⁴ upaṭṭhahissāmīti²⁵. So „na me deva
 rajjen' attho²⁶, ayaṃ hi taṇhā maṃ apāyesu nibbattāpessati,
 tava rajjam, tvam²⁷ eva gaṇha, ahaṃ pabbajissāmi, diṭṭham
 me²⁸ kāmassa mūlaṃ²⁹, ayaṃ hi saṃkappentassa³⁰ vaḍḍhati, na

¹ Ck^s -vatta. ² B^d gacchatha. ³ B^d kesamussuṃ. ⁴ B^d -sakameva. ⁵ B^d
 -nugamana-. ⁶ B^d sakalāra-. ⁷ B^d sannayitvā. ⁸ B^d -dda. ⁹ B^d māretvā
 rajjam kārissāmīti. ¹⁰ B^d kamman. ¹¹ B^d niyyojeyyā. ¹² B^d utṭhā-. ¹³ B^d
 adds ti, B^s kiṃ. ¹⁴ Ck^s C^{s2} tena hetu, C^s henanetu. ¹⁵ B^d adds taṃ. ¹⁶ B^d
 -na attho. ¹⁷ Ck^s taveva, C^s tameva, C^{s2} nameva. ¹⁸ B^d diṭṭham, omitting me.
¹⁹ Ck^s kāmamū-. ²⁰ B^d adds saṃkappena.

dāni¹ nam ito patṭhāya saṁkappessāmīti² udānam³ udānento
catuttham gātham āha:

4. Addasaṁ kāma te mūlaṁ, saṁkappā kāma⁴ jāyasi,
na taṁ saṁkappayissāmi, evaṁ kāma⁴ na hohisīti⁵. 39.

5 Tattha evaṁ ti evaṁ mama antare, na hohisīti na uppajjissasīti.

Evaṁ ca pana vatvā puna kāmesu anuyuttassa⁶ mahā-
janassa dhammaṁ desento pañcamaṁ gātham āha:

5. Appāpi kāmā na alaṁ⁷, bahūhi pi na tappatī,
ahahā⁸ bālalapanā⁹, paṭivijjhetha jaggato ti. 40.

10 Tattha ahahā¹⁰ ti saṁvegadīpanaṁ, jaggato ti jagganto, idaṁ vuttaṁ
hoti: mahārāja imassa mahājanassa appāpi¹¹ vatthukāmakklesakāmā na alaṁ
pariyattā¹² va, bahūhi pi ca tehi na tappatī¹³ eva¹⁴, aho ime mama rūpā mama
saddā ti lapanato bālalapanā kāmā, ime vipassanaṁ vadḍhetvā bodhapakkhi-
yānaṁ¹⁴ dhammānaṁ bhāvanānuyogam anuyutto jagganto kulaputto paṭivijjhetha,
15 paritñāpahānābhisamayehi abhisametvā paṇaheyya¹⁵.

Evaṁ so mahājanassa dhammaṁ desetvā Udayarājānaṁ
rajjam paṭicchāpetvā mahājanaṁ assumukhaṁ rudamānaṁ¹⁶
pahāya Himavantaṁ pavisitvā pabbajitvā jhānābhinnānaṁ nib-
battesi¹⁷. Tassa pabbajitakāle Udayarājā taṁ udānaṁ sakalaṁ
20 katvā udānento chaṭṭham¹⁸ gātham āha:

6. Appassa kammassa phalaṁ mama-y-idaṁ,
Udayo ajjhagamā mahattapattaṁ,
suladdhalābhā vata māṇavassa
yo pabbaji kāmarāgaṁ pahāyā¹⁹ 'ti. 41.

25 Tattha Udayo ti attānaṁ sandhāya vadati, mahattapattaṁ ti ma-
hantabhāvaṁ pattaṁ vipulaṁ issariyaṁ ajjhagamā, māṇavassa²⁰ 'ti sattassa
mayhaṁ sahāyassa suladdhalābhā¹⁹ yo²⁰ kāmarāgaṁ pahāya pabbajito ti
adhippāyena²¹ evaṁ āha.

¹ C² C² tadāni, B² idāni. ² B² omits u-. ³ B² -maṁ. ⁴ B² kāmā. ⁵ B²
pohi-, B² hehi. ⁶ B² -yuñcantassa. ⁷ C² C² nālaṁ. ⁸ B² assatā, B² asatā.
⁹ B² bala-. ¹⁰ C² āṅgaḥ, B² asatā. ¹¹ B² appakāpi. ¹² C² C² -yantaṁ,
B² paripattā. ¹³ B² tappateneva. ¹⁴ B² bodhi-. ¹⁵ B² -yyā ti. ¹⁶ B² ro-
¹⁷ B² nīpattitvā viḥāsī. ¹⁸ B² chaṭṭhamā. ¹⁹ B² -bho. ²⁰ B² so.

Imissā pana gāthāya na koci atthaṃ jānāti. Atha naṃ
ekadivasaṃ aggamaheṣi gāthāy' atthaṃ¹ pucchi. Rājā na
kathesi. Eko pan' assa Gaṅgamālo nāma maṅgalanahāpito,
so rañño massuṃ karonto paṭhamam khuraparikkammaṃ katvā
pacchā saṇḍāsena lomāni gaṇhāti. Rañño' khuraparikkamma- 5
kāle sukhaṃ hoti lomaharaṇakāle dukkhaṃ. So paṭhamam
tassa varaṃ dātukāmo hoti, pacchā sisacchedaṃ² ākaṃkhati.
Ath' ekadivasaṃ „bhadde amhākaṃ³ maṅgalakappako⁴ bālo“
ti deviyā tam atthaṃ ārocetvā „kiṃ pana deva kātuṃ vaṭṭa-
tīti“ vutte „paṭhamam⁵ lomāni gaṇetvā pacchā khurakammaṃ“ 10
ti āha. Sā kappakaṃ pakkosāpetvā „tāta idāni rañño mas-
sukaraṇadivase paṭhamam lomāni gaṇetvā pacchā khurapari-
kammaṃ kareyyāsīti, raññā ca 'varaṃ gaṇhāhīti' vutte 'aṇ-
ṇena me deva' attho n' atthi, tumhākaṃ udānagāthāyā atthaṃ
ācikkhathā' ti vadeyyāsi, ahan te bahuṃ dhanam dassāmīti“ 15
āha. So „sādhū“ 'ti sampañicchitvā massukaraṇadivase pa-
ṭhamam saṇḍasaṃ gaṇhitvā „kiṃ bhaṇe Gaṅgamāla apubbaṃ
te karaṇaṃ“ ti raññā vutto „deva kappakā nāma apubbaṃ pi
karontīti“ vatvā paṭhamam lomāni gaṇetvā pacchā khura-
parikkammaṃ akāsi. Rājā „varaṃ gaṇhā“⁶ 'ti āha. „Deva 20
aṇṇena me attho n' atthi“⁷, udānagāthāya atthaṃ kathethā⁸“
'ti. Rājā attano daliddakāle kataṃ⁹ kathetuṃ lajjanto „tāta
iminā te vareṇa ko attho, aṇṇam gaṇhā“¹⁰ 'ti āha. „Eva
eva dehi devā“ 'ti. So musāvādabbhayaena „sādhū“ 'ti sam-
pañicchitvā Kummāsapiṇḍajātaka vuttanayena¹¹ sabbaṃ saṃ- 25
vidahāpetvā ratanapallamaṃke nisīditvā „ahaṃ Gaṅgamāla puri-
mabhava imasmiṃ yeva nagare“ ti sabbaṃ purimakiriyaṃ
ācikkhitvā „iminā karaṇena upaḍḍhagātham“¹², sahāyo pana
me pabbajito, ahaṃ pamatto hutvā¹³ rajjaṃ eva kāremīti iminā

¹ B^d -ya atthaṃ. ² B^d adds ca. ³ B^d -dānam. ⁴ B^d omits a-. ⁵ B^d mā-
laka-. ⁶ B^d adds saṇḍāsena. ⁷ B^d -parikkammaṃ. ⁸ B^d deva me. ⁹ B^d -hāhi.
¹⁰ B^d adds tumhākaṃ. ¹¹ B^d karoṭhā. ¹² C² B^d kathaṃ. C² kathaṃ corr. to
kataṃ. ¹³ B^d -neva. ¹⁴ B^d adds vatvā. ¹⁵ B^d omits hutvā.

kāraṇena pacchāupaḍḍhagāthaṃ vadāmīti“ udānassa atthaṃ¹
 kathesi. Taṃ sutvā kappako „upaḍḍhuposathakammena kira
 rañño ayaṃ sampatti laddhā, kusalaṃ nāma kātappaṃ, yaṃ
 nūnāhaṃ pabbajitvā attano paṭiṭṭhaṃ kāreyyaṃ“ ti cintetvā
 5 nātibhogaparivattaṃ² pahāya rājānaṃ pabbajjaṃ anujānāpetvā
 Himavantaṃ gantvā isipabbajjaṃ pabbajitvā tilakkhaṇaṃ āro-
 petvā vipassanaṃ vadḍhetvā paccekabodhiṃ patvā iddhiyā
 nibbattapattaccīvaradharo Gandhamādanapabbate pañca cha
 vassāni vasitvā „Bārāṇasīrājānaṃ³ olokessāmīti“ ākāsenā-
 10 gantvā uyyāne maṅgalasilāya⁴ nisīdi. Uyyānapālo sañjānitvā⁵
 rañño ārocesi: „deva Gaṅgamālo paccekabuddho hutvā ākāsenā-
 gantvā uyyāne nisinna“ ti. Rājā sutvā „paccekabuddhaṃ
 vandissāmīti“ vegena nikkhami. Rājāmātāpi puttena saddhiṃ
 yeva nikkhami. Rājā uyyānaṃ pavisitvā taṃ vanditvā eka-
 15 mantaṃ nisīdi saddhiṃ parisāya. So raññā⁶ saddhiṃ paṭi-
 santhāraṃ karonto „kiṃ Brahmaḍatta appamatto si“, dham-
 mena rājānaṃ kāresi, dānādīni puñṇāni karosīti“ rājānaṃ kulānā-
 mena ālapitvā paṭisanthāraṃ karoti. Taṃ sutvā rañño mātā
 „ayaṃ hīnajacco malamajjano⁷ nahāpitaputto attānaṃ na jā-
 20 nāti, mama puttaṃ pathavissaraṃ jātikhattiyaṃ⁸ Brahmaḍattā
 'ti nāmenālapatīti“ kujjhitvā sattamaṃ gāthaṃ āha:

7. Tapasā pajahanti¹⁰ pāpakammaṃ,
 tapasā nahāpitakumbhakārābhāvaṃ,
 tapasā abhibhuyya Gaṅgamāla
 25 nāmenālapas' ajja Brahmaḍattā ti. 42.

Tass' attho: ime tāva sattā tapasā attano¹¹ katena tapogūṇena pāpa-
 kammaṃ jahanti, kiṃ paṇ' evaṃ¹² tapasā¹³ nahāpitakumbhakārābhāvaṃ pi
 jahanti yaṃ tvaṃ Gaṅgamāla attano tapasā abhibhuyya mama puttaṃ Brahma-
 ḍattaṃ nāmenālapasi¹⁴, patirūpaṇ¹⁵ nu te etaṃ ti.

¹ Bḍ kathaṃ. ² Ck² C² -vaddhaṃ, Bḍ -vuttaṃ. ³ Ck C² -sīm-. ⁴ Bḍ -yaṃ.
⁵ Bḍ adds gantvā. ⁶ Ck C² Bḍ rañño, C² rañño corr. to raññā. ⁷ Bḍ sīti.
⁸ Bḍ -maccano. ⁹ Bḍ -khettaṃ. ¹⁰ Ck² C² jahanti. ¹¹ Bḍ -nā. ¹² Bḍ panete.
¹³ Bḍ omits tapasā. ¹⁴ Bḍ -sīti. ¹⁵ Bḍ -paṇ.

Rājā mātaram vāretvā paccekabuddhassa guṇaṃ pakā-sento aṭṭhamam gātham āha :

8. Sandiṭṭhikam eva¹ passatha
khantisoracciyassa² yo³ vipāko,
yo⁴ sabbajanassa vanditā ahū⁵
taṃ vandāma sarājikā samaccā ti. 43.

5

Tattha khantisoracciyassā⁶ 'ti adbhāsanakhaṇṭhiyā ca soraccassa ca, vandāma 'ti taṃ idāni mayaṃ sarājikā samaccā sabbe vandāma, passatha amma khantisoraccānaṃ⁷ vipākaṃ ti.

Raṇṇā mātari vāritāya sesamahājano utthahitvā „ayuttam 10 tāva⁸ evarūpassa hīnajaccassa tumhe nāmenālapitun“ ti āha. Rājā mahājanaṃ⁹ paṭibāhitvā tassa guṇakathaṃ¹⁰ kathetum osānagātham āha :

9. Mā kiñci avacuttha Gaṅgamālaṃ
muninaṃ¹¹ monapathesu sikkhamānaṃ,
eso hi atari¹² aṇṇavaṃ
yaṃ taritvā vicaranti¹³ vītasokā ti. 44.

15

Tattha muninaṃ¹⁴ ti agārikānagārikasekkhasekkhapaccekamuniṇu paccekamuniṇi, monapathesu sikkhamānaṃ ti pubbhāgapaṭipadābodhapakkhiya-dhammasamkhātesu¹⁵ monapathesu sikkhamānaṃ, aṇṇavaṃ ti saṃsāra-samuddaṃ¹⁶.

Evam¹⁷ vatvā rājā paccekabuddhaṃ vanditvā „bhante mayhaṃ mātu khamathā“ 'ti āha. „Khamāma“ mahārājā“ 'ti. Rājaparisāpi¹⁸ naṃ khamāpesi. Rājā attānaṃ nissāya vasa-natthāya paṭiññaṃ yāci. Paccekabuddho pana adatvā sarājī-25 kāya parisāya passantiyā va ākāse ṭhatvā raṇṇo ovādaṃ datvā Gandhamādanam eva gato.

¹ Bdf add amma. ² Bdf -raccassa. ³ C² so. ⁴ Bdf so. ⁵ B² āhu. ⁶ B² -raccasā. ⁷ Cks C² omitt khānti. ⁸ B² tedeṇa. ⁹ B² adds pi. ¹⁰ B² guṇaṃ. ¹¹ Cks -nī-. ¹² Ck C² B² -ri, Bf atthari. ¹³ Cks C² vitaranti, B² civaranti, Bf picaranti. ¹⁴ Ck C² munin, B² muninaṃ. ¹⁵ B² -padāya tisu sikkhāsu sat-tatissa bodhipakkhi. ¹⁶ B² -ramahāsa-. ¹⁷ B² evaṇca pana. ¹⁸ B² -mi. ¹⁹ B² omitt pi.

Satthā imaṃ desanaṃ¹ āharitvā „evaṃ² upāsakā uposathavāso nāma vasitabbayuttako“ ti vatvā jātakaṃ samodhānesi. „Tadā paccekabuddho parinibbāyi, Aḍḍhamāsakarājā Ānando ahoṣi, mahesi³ Rāhulamātā, Udayarājā pana aham evā“ ti. Gaṇḡgamārajātakaṃ⁴.

5

6. Cetiyaajātaka.

Dhammo have hato hantīti. Idam Satthā Jetavane viharanto Devadattassa paṭhavipavesanaṃ ārabha kathesi. Tas-
 mim⁵ hi divase⁶ dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesum: „āvuso
 Devadatto musāvādaṃ katvā paṭhaviṃ pavitṭho Avici-parāyano jāto“
 10 ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya
 sannisinā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkave idān'
 eva pubbe pi paṭhaviṃ pavitṭho yevā“ 'ti vatvā⁷ atītaṃ āhari:

Atīte paṭhamakappe Mahāsammato nāma rājā asaṃ-
 kheyāyuko⁸ ahoṣi. Tassa putto Rojo nāma, Rojassa⁹ Vara-
 15 rojo nāma, tassa¹⁰ Kalyāṇo nāma, Kalyāṇassa¹⁰ Varakalyāṇo
 nāma, Varakalyāṇassa¹⁰ Uposatho nāma¹¹, Uposathassa¹² Man-
 dhātā nāma, Mandhātussa¹³ Varamandhātā nāma, tassa¹⁴ putto
 Caro¹⁵ nāma, Carassa¹⁶ putto Upacaro¹⁷ nāma ahoṣi¹⁸. Apa-
 caro¹⁹ ti pi tass' eva nāmaṃ. So Cetiyaṛatṭhe Sotthivati-
 20 nagare²⁰ rajjaṃ kāresi, catūhi iddhihi²¹ samannāgato ahoṣi:
 uparicarō²² hoti ākāsagāmi, cattāro naṃ²³ devaputtā catusu
 pi²⁴ disāsu khaggahatthā rakkhanti, kāyato candanagandho
 vāyati, mukhato uppalagandho. Tassa Kapilo²⁵ nāma brāh-
 maṇo purohito ahoṣi. Kapilabrāhmaṇassa²⁵ pana kaniṭṭho
 25 Korakalambo nāma raṇṇā saddhiṃ ekācariyakule uggahitasippo
 bālasahāyo²⁶. Tassa kumārakāle yeva „aham rajjaṃ patvā

¹ Bḍ dhammade-. ² Bḍ evaṇca. ³ Bḍ ahoṣi raṇṇō mātā mahāmāyā āggamahesi, Ck² C² mahesi. ⁴ Bḍ adds pañcamaṃ. ⁵ Bḍ -ñ. ⁶ Bḍ adds bhikkhu. ⁷ na bhikkhave - - - vatvā wanting in Ck² C². ⁸ Bḍ -yu. ⁹ Bḍ tassa putto in the place of ro-. ¹⁰ Bḍ adds putto. ¹¹ Ck omits Uposatho nāma. ¹² Bḍ uposathassa putto varauposatho nāma varauposathassa putto mantatā nāma. ¹³ Bḍ -tassa putto. ¹⁴ Bḍ varamandhassa. ¹⁵ Bḍ varo. ¹⁶ Bḍ varassa. ¹⁷ Bḍ -varo. ¹⁸ Bḍ omits ahoṣi. ¹⁹ Bḍ uparivaro. Cfr. Ind. Stud. 5 Bd. p. 415, Dīpavamsa p. 26, Milindap. p. 202. ²⁰ Bḍ sāvatthiyana-. ²¹ Bḍ rājiddhihi. ²² Bḍ uparivaro. ²³ Bḍ omits naṃ. ²⁴ Bḍ omits pi. ²⁵ Bḍ kappi-. ²⁶ Bḍ adds so.

tuyham purohitatṭhānaṃ dassāmīti“ paṭijāni. So rajjaṃ pa-
 tvāpi pitu purohitaṃ Kapilabrāhmaṇaṃ¹ purohitatṭhānato
 cāvetuṃ nāsakkhi. Purohite pana attano upatṭhānaṃ āga-
 chante tasmiṃ gāravena apacitākāraṃ dasseti². Brāhmaṇo
 taṃ sallakkhetvā „rajjaṃ³ nāma samavayehi saddhiṃ supari-
 hāraṃ⁴ hoti⁵, ahaṃ rājānaṃ āpucchitvā pabbajissāmīti“ cinte-
 tvā „deva ahaṃ mahallako, gehe kumāro⁶ atthi, taṃ puro-
 hitaṃ karoḥi, ahaṃ pabbajissāmīti“ rājānaṃ anujānāpetvā
 puttaṃ purohitatṭhāne ṭhapāpetvā⁷ rājuyyānaṃ pavisitvā isi-
 pabbajjaṃ pabbajitvā jhānābhiññaṃ nibbattetvā puttaṃ upa-
 nissāya⁸ tatth⁹ eva vasaṃ kappesi. Korakalambako „ayaṃ
 pabbajanto⁹ mayhaṃ ṭhānantaraṃ na¹⁰ dāpesīti“ bhātari āghā-
 taṃ bandhitvā ekadivasaṃ sukhakathāsamaye¹¹ rañña¹² „Kora-
 kalambaka tvaṃ¹³ purohitatṭhānaṃ na karosīti“ vutte „āma
 deva na karomi¹⁴, bhātā me kāretīti“ āha. „Nanu te bhātā¹⁵
 pabbajito“ ti. „Āma pabbajito, ṭhānantaraṃ pana puttassa
 dāpesīti“. „Tena hi tvaṃ kārehīti“. „Deva paveniyā¹⁶ āgataṃ
 ṭhānantaraṃ¹⁶ bhātaraṃ apanetvā na sakkā mayā kātun¹⁷“ ti.
 „Evaṃ sante ahaṃ¹⁸ taṃ mahallakaṃ katvā itaraṃ¹⁹ te ka-
 niṭṭhaṃ karissāmīti“. „Kathaṃ devā“ ti. „Musāvādaṃ²⁰
 katvā“ ti. „Kiṃ deva na jānātha yathā mama bhātā mahan-
 tena abbhutadhammena samannāgato vijjādharo, so abhūtena²⁰
 tumhe vañcessati, cattāro devaputte antarahite viya karissati,
 kāyato ca mukhato ca gandhaṃ²¹ duggandhaṃ viya karissati,
 tumhe ākāsa otāretvā bhūmiyaṃ ṭhite²² viya karissati, tumhe²⁵
 paṭhaviṃ pavisantā viya bhavissatha, tadā tumhākaṃ kathāya
 paṭiṭṭhātum na sakkhissatha“ ti. „Tvaṃ evaṃ saññaṃ mā
 kari, ahaṃ kātum sakkhissāmīti. „Kadā karissatha devā“ ti.

¹ Bđ kappi-. ² Bđ -si. ³ Bđ rājā. ⁴ Bđ sukhapa-. ⁵ Bđ sobhati. ⁶ Bđ
 -rako. ⁷ Bđ ṭhapetvā. ⁸ Bđ nissāya. ⁹ Bđ pi na. ¹⁰ Bđ omits na. ¹¹ Bđ
 sukhagatāya sa-. ¹² Bđ rañño. ¹³ Bđ titāni corr. to kitāni. ¹⁴ Bđ -miti
 kasmā. ¹⁵ Ck paveniyā, C² pameniya, Bđ pacceniyā. ¹⁶ Bđ adds mama. ¹⁷
 Bđ kāretun. ¹⁸ Cks ahan. ¹⁹ Bđ ārataṃ. ²⁰ Bđ abbhutadhammena. ²¹ Bđ sugan-
²² Cks -to, Bđ ṭhitāya.

- „Ito sattame divase“ ti. Sā kathā sakalanagare pākātā ahoṣi.
 „Rājā kira musāvādaṃ katvā mahallakaṃ¹ khuddakaṃ karissati²,
 ṭhānantaraṃ khuddakassa dāpeṣṣati, kīdiso nu kho musāvādo nāma,
 kim nīlako udāhu pītakādisu aññatara vaṇṇo“
 5 ti evaṃ mahājanassa parivitaḥko udapādi. Tadā kira lokassa
 saccavādikālo, musāvādo nāma³ evarūpo ti pi na jānanti.
 Purohitaputto pi taṃ kathaṃ sutvā pitu⁴ kathesi: „tāta rājā
 kira musāvādaṃ katvā tumhe khuddake katvā amhākaṃ ṭhānantaraṃ
 mama petteyyassa⁵ dassatīti“. „Tāta rājā musāvādaṃ
 10 katvāpi amhākaṃ ṭhānantaraṃ haritum na sakkhis-sati⁶,
 kataradivasaṃ pana karissatīti“. „Ito kira sattame divase“ ti.
 „Tena hi tadā mayhaṃ āroceyyāsi⁷“. Sattame divase mahājano
 „musāvādaṃ passāma“⁸ ti rājaṅgaṇe sannipatitvā mañcātimañce
 bandhi⁹. Kumāro gantvā pitu ārocesi.
 15 Rājā alaṃkatapaṭiyatto nikkhamitvā mahājanamajjhe rājaṅgaṇe
 ākāse aṭṭhāsi. Tāpaso ākāsenāgantvā¹⁰ rañño purato
 nisīdanacammaṃ attharitvā ākāse pallaṃkena nisīditvā „saccaṃ
 kira tvaṃ mahārāja musāvādaṃ katvā khuddakaṃ mahallakaṃ
 katvā tassa ṭhānantaraṃ dātukāmo sīti¹¹“. „Āma ācariya
 20 evaṃ me katan¹²“ ti. Atha naṃ so ovaḍanto „mahārāja
 musāvādo nāma bhāriyo guṇaparidhaṃsako, catusu apāyesu
 nibbattāpeti, rājā nāma musāvādaṃ¹³ karonto dhammaṃ hanti¹⁴,
 so dhammaṃ hanitvā sayam eva haññatīti¹⁵“ vatvā¹⁶ paṭha-
 maṃ gātham āha:
 25 1. Dhammo have hatō¹⁶ hanti, nāhato hanti kañcinam,
 tasmā hi dhammaṃ na hane¹⁶ mā taṃ¹⁷ dhammo hatō
 hanīti. 45.

¹ B^d adds karissati. ² B^d adds khuddakaṃ mahallakaṃ karissati. ³ B^d omits nā-. ⁴ B^d adds santikaṃ gantvā. ⁵ B^d cūlapitussa. ⁶ B^d -tīti. ⁷ B^d bandhitvā aṭṭhasu taṃ. ⁸ B^d -na gantvā. ⁹ C^k C^s -si. ¹⁰ B^d kathitan. ¹¹ katvā khudda - - vādaṃ wanting in C^s. ¹² B^d hanati. ¹³ C^k C^s sañña-, B^d hañca-. ¹⁴ B^d omits vatvā. ¹⁵ B^d pāto. ¹⁶ B^d hanetha. ¹⁷ B^d tvaṃ.

Tattha dhammo ti jeṭṭhāpacāyanadhammo adhippeto ¹.

Atha naṃ uttarim pi ovaḍanto „sace mahārāja musā-
vādaṃ karissasi catasso² iddhiyo antaradhāyissanti³“ vatvā
dutiyaṃ gātham āha:

e. Alikam bhāsamānassa apakkamanti devatā, 5
pūtikaṃ ca⁴ mukhaṃ vāti saggaṭṭhānā⁵ ca dhamasati
yo jānaṃ⁶ pucchito pañhaṃ aññathā naṃ viyākare ti. 46.

Tattha apakkamanti devatā [ti mahārāja sace alikam bhaṇissasi
cattāro devaputtā ārakkaṃ chaḍḍetvā antaradhāyissanti adhippāyena vadati, 10
pūtikaṃ ca mukhaṃ ti mukhaṃ ca te kāyo ca ubho pūṭigandhaṃ vāyissan-
tī⁷ sandhāyāha, saggaṭṭhānā⁸ ca dhamasatīti ākāso bhassitvā paṭhaviṃ
pavisissatīti⁹ dipento evam āha.

Taṃ sutvā rājā bhūto Korakalambakaṃ olokesi. Atha
naṃ so „mā bhāyi mahārāja, nanu mayā paṭhamam eva tum- 15
hākaṃ etaṃ kathitaṃ“ ti ādim āha. Rājā Kapilassa⁶ vaca-
naṃ sutvā⁹ attapo katham¹⁰ eva purato karonto „tvaṃ si¹¹
bhante kaniṭṭho, jeṭṭho Korakalambako¹²“ ti āha. Ath' assa
saha musāvādena cattāro devaputtā „tādisassa musāvādino
ārakkaṃ na gaṇhissāma¹³“ 'ti khagge pādamūle chaḍḍetvā 20
antaradhāyimsu, mukhaṃ¹³ bhinnakukkuṭaṇḍaṃ¹⁴ viya kāyo
vivaṭavaccakuṭi viya duggandhaṃ vāyi, ākāso¹⁵ bhassitvā
paṭhaviyaṃ paṭiṭṭhahīti¹⁶ catasso iddhiyo parihāyimsu¹⁷. Atha
naṃ mahāpurohito „mā bhāyi mahārāja, sace saccaṃ bha-
ṇissasi sabbaṃ te paṭipākatikaṃ¹⁸ karissāmi¹⁹“ vatvā tatiyaṃ 25
gātham āha:

a. Sace hi saccaṃ bhaṇasi hohi rāja yathā pure,
musā ce¹⁹ bhāsase rāja bhūmiyaṃ tiṭṭha²⁰ Cetiyā 'ti. 47.

¹ Bḍ idhādhippeto. ² Bḍ adds te. ³ C^k C^{s2} -nañ, C^s -na, B^f sakathānaṃ. ⁴
C^k C^{s2} jānaṃ, C^s jānaṃ corr. to jānaṃ. ⁵ Bḍ vāyissatīti taṃ. ⁶ C^k C^{s2} -nañ,
C^s -nañ. ⁷ Bḍ pavissatīti. ⁸ Bḍ kappi-. ⁹ Bḍ sutvāpi anādayitvā. ¹⁰ Bḍ attanā
katithaṃ. ¹¹ Bḍ pi. ¹² Bḍ Kor - - jeṭṭho. ¹³ Bḍ mudan. ¹⁴ C^k -kkuṇḍaṃ, Bḍ
bhinnan kukkuṭakkhiputi. ¹⁵ Bḍ adds ca. ¹⁶ Bḍ -hi. ¹⁷ Bḍ parivāhāyisu. ¹⁸
Bḍ sabbete pakatikaṃ. ¹⁹ C^k C^{s2} cete. ²⁰ Bḍ pati-.

Tattha bhūmiyaṃ tiṭṭhā¹ 'ti bhūmiyaṃ yeva paṭiṭṭha, puna ākāsaṃ
laṅghitum na² sakkhissasīti attho

So „passa mahārāja, paṭhamam musāvāden' eva te ca-
tasso iddhiyo antarahitā, sallakkhehi³, idāni pi sakkā pati-
5 pākatikaṃ⁴ kātun⁵“ ti vutte⁶ pi „evaṃ katvā⁶ tumhe maṃ
vañcetukāmā⁷“ ti dutiyam pi musā⁷ bhaṇitvā yāva gopphakā⁸
paṭhaviṃ pāvisi. Atha naṃ puna pi brāhmaṇo „sallakkhehi
mahārājā⁹“ 'ti vatvā¹⁰ catuttham gātham āha:

4. Akāle vassatī¹¹ tassa kāle tassa na vassati
10 yo jānaṃ pucchito pañhaṃ aññathā naṃ viyākare ti. 48.

Tattha tassā 'ti yo jānanto pucchitapañhaṃ¹² musāvādam katvā aññathā
vyākaroṭi¹³ tassa rañño vlijje devo yuttakāle avassitvā akāle vassatīti attho.

Atha naṃ 'puna pi „musāvādaphalena¹⁴ yāva gopphakā⁸
pathaviṃ pavitṭho sallakkhehi mahārājā⁹“ 'ti vatvā pañcamam
15 gātham āha:

5. Sace hi saccaṃ bhaṇasi hohi rāja yathā pure,
musā ce bhāsase rāja bhūmiṃ¹⁵ pavisa Cetiya¹⁶ 'ti. 49.

So tatiyam pi „tvam si bhante¹⁶ kaniṭṭho, jeṭṭho Korakalam-
bako¹⁷“ ti musāvādam eva katvā yāva jaṇṇukā¹⁷ paṭhaviṃ pā-
20 visi. Atha naṃ „puna pi sallakkhehi mahārājā⁹“ 'ti

6. Jivhā tassa dvidhā¹⁸ hoti uragassēva disampati
yo jānaṃ pucchito pañhaṃ aññathā naṃ viyākare. 50.

7. Sace hi saccaṃ bhaṇasi hohi rāja yathā pure,
musā ce bhāsase rāja bhiyyo pavisa Cetiya¹⁶ 'ti 51.

25 imā dve gāthā vatvā „idāni pi sakkā paṭipākatikaṃ¹⁹ kātun⁵
ti āha. Rājā tassa vacanaṃ²⁰ anādiyanto „tvam si²¹ bhante
kaniṭṭho, jeṭṭho Korakalambako¹⁷“ ti catuttham pi musāvādam

¹ Bā pati-. ² Bā alaṅghitum. ³ Bā adds mahārāja. ⁴ Bā omits pati. ⁵
Ck C² -o. ⁶ Bā aka-. ⁷ Bā musāvādam. ⁸ all four MSS. goppa-. ⁹ Bā
adds idāni pi sakkā pākatikaṃ kātun. ¹⁰ Bā omits vatvā. ¹¹ C² C² Bā -ti.
¹² Bā -tamp-. ¹³ Bā aññamthā naṃ karoti. ¹⁴ Bā -balena. ¹⁵ Ck C² -iyam,
Bā bhumi, Bf bhiyyo. ¹⁶ Bā omits si bhante. ¹⁷ C² jannu- corr. to jaṇṇu-
¹⁸ Ck² C² dvidhā. ¹⁹ Bā omits paṭi ²⁰ Bā adds sutvāpi. ²¹ Bā pi.

katvā yāva kaṭito paṭhaviṃ pāvisi. Atha naṃ brāhmaṇo „sallakkhehi mahārāja“ 'ti vatvā puna dve gāthā abhāsi:

8. Jivhā tassa na bhavati macchassēva disampati
yo jānaṃ pucchito pañhaṃ aṇṇathā naṃ viyākare. 52.
9. Sace hi saccaṃ bhaṇasi hohi rāja yathā pure,
musā ce bhāsase rāja bhiyyo pavisa Cetiyā 'ti. 53.

Tattha macchassevā 'ti nibbattanibbattaṭṭhāne musāvādino macchassa viya kathanasamattā jivhā na hoti, mūgo va hotīti attho¹.

So pañcamam pi² „tvaṃ si³ bhante kaṇiṭṭho, jeṭṭho Kora-kalambako“⁴ ti musāvādaṃ katvā yāva nābhito paṭhaviṃ pā-
visi. Atha naṃ brāhmaṇo „puna pi sallakkhehi mahārāja“ 'ti
vatvā dve gāthā abhāsi:

10. Thiyo tassa pajāyanti na pumā jāyare kule
yo jānaṃ pucchito pañhaṃ aṇṇathā naṃ viyākare. 54.
11. Sace hi saccaṃ bhaṇasi hohi rāja yathā pure,
musā ce bhāsase rāja bhiyyo pavisa Cetiyā 'ti. 55.

Tatthā thiyo ti nibbattanibbattaṭṭhāne musāvādissa dhītaro va⁵ jāyanti, puttā na jāyanti attho.

Rājā⁶ anādiyitvā chaṭṭham⁷ pi tath' eva musā bhaṇitvā yāva thanā paṭhaviṃ pāvisi. Puna⁸ pi brāhmaṇo „sallakkhehi
mahārāja“ 'ti vatvā dve gāthā abhāsi:

12. Puttā tassa na bhavanti pakkamanti disodisaṃ
yo jānaṃ pucchito pañhaṃ aṇṇathā naṃ viyākare. 56.
13. Sace hi saccaṃ bhaṇasi hohi rāja yathā pure,
musā ce bhāsase rāja bhiyyo pavisa Cetiyā 'ti. 57.

Tattha pakkamanti sace⁹ musāvādissa puttā honti mātāpittunnaṃ anu-pakārā hutvā palāyanti attho.

So pāpamittasamsaggadosena tassa vacanaṃ anādiyitvā sattamaṃ pi tath' eva¹⁰ akāsi, ath' assa paṭhavī vivaram adāsi, Avīcīto jālā utṭhaḥitvā gaṇhi.

¹ Cks Cs² omit attho. ² B^d -maṃ, omitting pi. ³ B^d pi. ⁴ Cks Cs² Kor -- jeṭṭho.

⁵ B^d pa, C^k omits va. ⁶ B^d adds tassa vacanaṃ. ⁷ B^d aṭṭhamam, omitting pi.

⁸ B^d atha naṃ pu-. ⁹ B^d adds pana. ¹⁰ B^d tattheva musāvādaṃ.

14. Sa rājā isinā satto¹ antalikkhecaro pure
pāvekkhi paṭhaviṃ c' eso² hīnatto³ patva pariyañāyaṃ. 58.
15. Tasmā hi chandāgamanāṃ na-ppasamsanti paṇḍitā, (= vol. II $\frac{172}{20}$)
aduttāhacitto bhāseyya girāṃ saccūpasamhitan ti 59.
5 imā dve abhisambuddhagathā honti.

Tattha sa rājā ti bhikkhave so rājā Cetiyo pubbe antalikkhe caro hutvā
pacchā isinā abhisatto⁴ paribhābhāvo hutvā patva pariyañāyaṃ⁵ attano kāla-
pariyañāyaṃ patvā paṭhaviṃ pavisīti attho, tasmā ti yasmā Cetiyaṛājā chandā-
gamanena Avīci-parāyano jāto tasmā aduṭṭhacitto ti chandādīhi adūsitacitto
10 hutvā saccam eva bhāseyya 'ti.

Mahājano „Cetiyaṛājā isiṃ akkositvā musāvādaṃ katvā
Avīciṃ pavitṭho“ ti bhayappatto ahosi. Rañño pañca puttā
āgantvā⁶, „amhākaṃ avassayo hohīti“ vadimsu. Brāhmaṇo „tāta,
tumhākaṃ pitā dhammaṃ nāsetvā musāvādaṃ katvā isiṃ
15 akkositvā Avīci-paṭipanno⁷, dhammo nāṃ⁸ esa hato hanati⁹,
tumhehi na sakkā idha vasitun“ ti vatvā⁹ sabbajettṭhaṃ¹⁰ „ehi
tvam tāta, pācīnadvārena nikkhamitvā ujukaṃ gacchanto
sabbasetam sattaṭṭhiṭṭhitam hatthiratanam passissasi¹¹, tāya
saññāya tattha nagaram māpetvā vasa, tam nagaram Hatthi-
20 puram nāma bhavissatīti“ āha. Dutiyam āmantetvā „tvam
tāta dakkhiṇadvārena nikkhamitvā ujukaṃ eva¹² gacchanto
sabbasetam assaratanam passissasi, tāya saññāya tattha na-
garam māpetvā vasa, tam nagaram Assapuram nāma bhavissa-
tīti“ āha. Tatiyam āmantetvā „tvam tāta pacchimadvārena
25 nikkhamitvā ujukaṃ¹³ gacchanto kesarasīham passissasi, tāya
saññāya tattha nagaram māpetvā vasa, tam nagaram Sīha-
puram nāma bhavissatīti“ āha. Catuttham āmantetvā „tvam
tāta uttaradvārena nikkhamitvā ujukaṃ yeva¹⁴ gacchanto sab-
baratanamayam cakkapañjaram¹⁵ passissasi, tāya saññāya

¹ Bđ iminā patto. ² Bdf jacco. ³ Ck hīnanto, C² hananto, Bđ hīnattho, Bf hīnattho. ⁴ Ck² C² -sitto, Bđ iminā atipattho. ⁵ Bđ -yanti. ⁶ Bđ adds brahma-
ṇassa pādesu patitvā. ⁷ Bđ -upapanno. ⁸ C² C² hanti. ⁹ Bđ adds tesu. ¹⁰
Bđ -jethakam ¹¹ Ck² -ti, Bđ pavisasi. ¹² Ck adds gaccha. ¹³ Ck² C² add
gaccha. ¹⁴ Bđ -kameva. ¹⁵ Bđ pañcacakkam.

tattha nagaram māpetvā vasa, taṃ nagaram Uttarapañcālāṃ
nāma bhavissatīti⁴ āha. Pañcamam āmantetvā „tāta tayā
imasmim thāne vasitum na sakkā, imasmim nagare mahāthū-
paṃ katvā nikkhamitvā pacchimautturāya¹ disāya ujukaṃ gac-
cha, gacchanto² dve pabbate aññamaññaṃ paharitvā³ daddarā⁵
'ti saddam⁴ karonte passissasi, tāya saññāya tattha nagaram
māpetvā vasa⁶, taṃ nagaram Daddarapuram⁶ nāma bhavissa-
tīti⁴ āha. Te pañca pi⁷ janā tāya saññāya gantvā tasmiṃ
thāne nagarāni māpetvā vasiṃsu.

Satthā imam desanam⁸ āharitvā „na bhikkhave idān' eva pubbe¹⁰
pi Devadatto musāvadam katvā paṭhaviṃ pavittṭho⁴ ti vatvā jātakaṃ
samodhānesi: „Tadā Cetiyaarājā Devadatto ahosi, Kapilabrāhmaṇo⁹
aham evā⁴ 'ti. Cetiyaajātakaṃ¹⁰.

7. Indriyajātaka.

Yo indriyānan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto pu-¹⁵
rāṇadutiyikapalobhanam¹¹ ārabha kathesi. Sāvattiyaṃ kir'
eko kulaputto Satthu dhammadesanam sutvā „na sakkā agāramajjhe
vasantena ekantaparipuṇṇam ekantaparisuddham brahmacariyaṃ cari-
tum, niyyānike sāsane¹² pabbajitvā dukkhass' antam karissāmiti⁴
gharavibhavam puttadārassa niyyādetvā¹³ Satthāram pabbajjam¹⁴ yāci.²⁰
Satthāpi 'ssa pabbajjam dāpesi. Tassācariyupajjhāyehi¹⁵ saddhiṃ
piṇḍāya carato¹⁶ navakattā¹⁷ c' eva bhikkhūnam bahubbhāvena ca
kulaghare vā āsanasālāya vā āsanam na pāpuṇāti¹⁸, saṃghanavaka-
koṭiyaṃ¹⁹ pīṭham²⁰ vā phalakam vā²¹ pāpuṇāti, āhāro²² pi ulūka-
piṭṭhena²³ ghaṭṭitā²⁴, bhinnasitthakayāgum²⁵ vā²⁶ pūtisukkhakkhajjam²⁷
vā jhāmasukkhakkuro vā pāpuṇāti, yāpanapamāṇam na hoti²⁸. So

¹ B^d -mutta-. ² B^d -kameva gacchanto. ³ B^d repeats pa-. ⁴ B^d -rasaddam.
⁵ B^d vasi. ⁶ C^k C^s daddapu-. ⁷ B^d omits pi. ⁸ B^d dhammade. ⁹ B^d kap-
pīlabrahmaṇo pana. ¹⁰ B^d adds chathamam. ¹¹ C^k -dū-. ¹² B^d buddhasā-.
¹³ B^d adds nikkhamitvā. ¹⁴ C^k omits pab-. ¹⁵ B^d tassa āc. ¹⁶ B^d caranto.
¹⁷ C^s navakkattā. ¹⁸ C^k C^s pāpuṇantam in the place of na pāpuṇāti. ¹⁹
B^d -kānam ko-. ²⁰ B^d pīṭhikam. ²¹ B^d omits vā pha - - vā. ²² B^d -re. ²³
B^d ujuka-. ²⁴ so all four MSS. instead of -to? ²⁵ B^d -sitthaka kañcikaṃ vā
yāgum. ²⁶ B^d adds pāpuṇāti. ²⁷ B^d omits pūti. ²⁸ B^d yāpanappakaṃ hoti.

- attanā laddham gahetvā purāṇadutiyyikāya¹ santikaṃ gacchati, ath' assa sā pattam gahetvā vanditvā pattato bhattam haritvā² susampāditāni yāgubbhattasūpavyañjanāni deti, mahallako rasatanhāya bajjhivā purāṇadutiyyikaṃ¹ jahitum na sakkoti. Sā cintesi: „baddho nu kho
- 5 no ti vīmaṃsissāmi nan“ ti. Ath' ekadivasam janapadamanussam setamattikāya nahāpetvā gehe nisidāpetvā aṇṇe pi 'ssa katipaye³ manusse⁴ ānāpetvā⁵ thokaṃ⁶ pānabhojanam dāpesi. Te khādantā bhunjantā⁷ nisidimsu. Gehadvāre cakkesu goṇe bandhāpetvā ekaṃ sakaṭam pi ṭhapāpesi. Sayam pana piṭṭhigabbhe nisiditvā pūve paci.
- 10 Mahallako āgantvā dvāre aṭṭhāsi. Tam disvā⁸ eko mahallakapuriso „ayye eko thero⁹ dvāre ṭhito“ ti āha. „Vanditvā aticchāpehiti¹⁰“ „Aticchatha bhante“ ti punappuna kathetvāpi tam anāgacchantam¹¹ disvā „ayye thero na gacchatīti“ āha. Sā āgantvā sānikaṃ ukkhipitvā oloketvā¹² „aho mama¹³ dāra kapitā“ ti vatvā nikkhamitvā vanditvā pattam gahetvā geham pavesetvā bhojetvā bhojanapariyosāne vanditvā „bhante tumhe idh' eva parinibbāyatha, mayam ettakam kalam¹⁴ aṇṇam kulam na gaṇhimha¹⁵, assāmi ke pana ghare ghara-
- 15 vāso na saṇṭhāti, mayam aṇṇam kulam gaṇhāma, dūram janapadam gacchissāma, tumhe appamattā hotha, sace me doso atthi khamathā“ 'ti āha. Mahallakassa hadayaphālanakālo viya ahoṣi. Atha nam „aham tam jahitum na sakkomi, mā gaccha vibbhamissāmi, asukattāhāne¹⁶ sātakaṃ pesehi, pattacivaram paṭicchāpetvā āgacchissāmiti“ āha. Sā „sādhū“ 'ti sampaṭicchhi. Mahallako vihāram gantvā ācariyupajjhāye pattacivaram paṭicchāpento „kasmā¹⁷ evam karosīti“
- 25 vutte „purāṇadutiyyikaṃ¹ jahitum na sakkomi, vibbhamissāmiti“ āha. Atha nam te anicchantam nēva Satthu santikaṃ netvā „kiṃ bhikkhave imam auicchantaṃ nēva ānāyitthā“ 'ti vutte „bhante ayaṃ ukkaṇṭhitvā vibbhamitukāmo“ ti vadimsu. Atha nam Satthā „saccaṃ kira tvam¹⁸ ukkaṇṭhito“ ti pucchitvā „saccaṃ¹⁹ bhante“ ti „ko tam
- 30 ukkaṇṭhāpetīti“ „purāṇadutiyyikā¹ bhante“ ti vutte „bhikkhu²⁰ sā itthi tuyham anattakārikā, pubbe²¹ tvam etam²² nissāya catuhi²³ jhānehi parihīno mahādukkham patvā mam nissāya tamhā dukkhā muccitvā naṭṭham²⁴ jhānam paṭilabbhīti“ vatvā atitāṃ āhari:

¹ Ck Cs² -dū-. ² Bā niha-. ³ Bā katiye. ⁴ Bā parivarama-. ⁵ C^s ānā- corr. to āṇā-, Bā āṇā-. ⁶ Bā repeats tho-. ⁷ Cks Cs² bhojanta, Bā bhuñjanti. ⁸ Bā athā sam sutvā. ⁹ Bā mahāthero. ¹⁰ Cks Cs² -petīti. ¹¹ Cks Cs² āg-. ¹² Bā -kento. ¹³ Bā ambho amhākaṇi. ¹⁴ Bā etthake kāle. ¹⁵ Bā gaṇhāma. ¹⁶ Bā adds me. ¹⁷ Bā adds āvuso. ¹⁸ Bā adds bhikkhu. ¹⁹ Bā āma. ²⁰ Bā adds idāneva. ²¹ Bā adds pi. ²² Bā tam. ²³ so all four MSS. ²⁴ Bā uṭṭha.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente
 Bodhisatto tassa purohitaṃ paṭicca tassa brāhmaṇiṃ kuc-
 chismiṃ¹ nibbatti. Jātadivase c' assa sakalanagare āvudhāni
 pajjalimsu, ten' assa Jotipālakumāro ti nāmaṃ karimsu.
 So vayappatto Takkaṣilāya² sabbasippāni uggaṇhitvā rañño³
 sippaṃ dassetvā issariyaṃ pahāya kañci⁴ ajānāpetvā agga-
 dvārena nikkhamitvā araṇṇaṃ pavisitvā Sakkadattiye Ka-
 viṭṭhakaassame⁵ isipabbajjaṃ pabbajitvā jhānābhīṇṇaṃ nib-
 batesi. Taṃ tattha vasantaṃ anekāni isisatāni parivāresuṃ.
 Mahāsamāgamo ahosi, satta⁶ antevāsikajeṭṭhakā ahesuṃ. Tesu¹⁰
 Sāḷissaro nāma isi Kaviṭṭhakassamā⁷ nikkhamitvā Surāṭṭha-
 janapade⁸ Sātodikānāmanadiyā⁹ tīre anekasahassaisiparivāro
 vasi. Meṇḍissaro¹⁰ nāma isi Pajakaraṇṇo¹¹ vijite¹² Lambacūla-
 kaṃ¹³ nāma nigamaṃ nissāya anekasahassaisiparivāro vasi.
 Pabbato nāma isi ekaṃ aṭavijanapadaṃ¹⁴ nissāya anekasahassa-
 isiparivāro vasi. Kālādevaḷo nāma isi Avanti-dakkhiṇāpathe
 ekaṃ ghanaselaṃ¹⁵ nissāya anekasahassaisiparivāro¹⁶ vasi.
 Kisavaccho nāma isi ekako va Daṇḍakiraṇṇo Kumbhavatī-
 nagaraṃ nissāya uyyāne vasi. Anusissatāpaso¹⁷ pana Bodhi-
 sattass' upaṭṭhako¹⁸ tassa santike¹⁹ vasi. Nārado nāma isi²⁰
 Kālādevaḷassa kaniṭṭho Majjhimapadese²¹ Araṇjaragirimhi²²
 pabbatajālantare ekako va ekasmiṃ guhāleṇe²³ vasi. Araṇ-
 jaragirito²⁴ pana²⁵ avidūre eko ākiṇṇamanusso nigamo atthi.
 Tesāṃ antare mahatī²⁶ nadī, taṃ nadiṃ bahū manussā ota-
 ranti²⁷, uttamarūpadharā vaṇṇadāsiyo pi purise palobhiya-
 mānā²⁸ tassā nadiyā tīre nisīdanti. Nāradaṭṭāpaso tāsu ekaṃ
 disvā paṭibaddhacitto hutvā jhānaṃ antaradhāpetvā nirāhāro

¹ Bā -imhi. ² Bā -yaṃ. ³ Bā kiñci. ⁴ Bā kapītha-. ⁵ Bā tattha. ⁶ Cks C²
 kaviṭṭhakasmā, Bā kaṃ assamā, B² sakaassamā. ⁷ Bā puraṭṭhima-
 gitānāma-. ⁸ C² C² meṭṭhi-. ¹⁰ Bā pañcalaraṇṇo. ¹¹ Cks C² -to. ¹² Bā
 kalampaculakaṃ. ¹³ Bā aṭavi-. ¹⁴ Bā ekagghalaselaṃ. ¹⁵ Cks C² neka-. ¹⁶
 Bā anupiyatā-. ¹⁷ Bā -ttassa upa-. ¹⁸ Bā tassantike. Cks C² omī tassa. ¹⁹
 Bā majjhimadese. ²⁰ Bā āñcanigī-. ²¹ C² -ne. ²² Ck C² -no, Bā arañcarā-
 gīriṇo. ²³ Bā nāma. ²⁴ Bā mahā. ²⁵ Bā osarantā. ²⁶ so all four MSS. in-
 stead of palobha-?

- parisussanto kilesavasaṃ gantvā sattāhaṃ¹ nipajji. Ath' assa bhātā Kālādevalo āvajjanto² taṃ kāraṇaṃ ñatvā ākāsenāgantvā leṇaṃ³ pāvisi. Nārado taṃ disvā „kasmā bhavaṃ āgato“⁴ 'ti. „Bhavaṃ akallako ti bhavantaṃ paṭijaggitum āgato 'mhīti“.
- 5 Atha naṃ so „avatthukaṃ⁵ bhavaṃ kathesi, alikaṃ tucchakaṃ⁶ kathesīti“⁷ musāvādena niggaṇhi. So „na taṃ pahātum vaṭṭatīti“ Sālissaraṃ ānesi Meṇḍissaraṃ ānesi Pabbatissaraṃ⁸ ānesi. Itaro pi te tayo musāvādena niggaṇhi. Kālādevalo „Sarabhaṅgasatthāraṃ ānessāmīti“ ākāseṇa⁹ gantvā taṃ ānesi.
- 10 So āgantva¹⁰ taṃ disvā „indriyavasaṃ gato“ ti ñatvā „kaccisi“¹¹ Nārada indriyānaṃ vasaṃ gato“ ti pucchitvā itarena kathaṃ¹² sutvā va utthāya vanditvā „āma ācariyā“¹³ 'ti vutte „Nārada indriyavasaṃ gatā nāma imasmiṃ attabhāve susantā“¹⁴ dukkhaṃ anubhavitvā dutiyattabhāve¹⁵ niraye nibbattantīti“¹⁶ vatvā paṭhamam gātham āha:

1. Yo indriyānaṃ kāmena vasaṃ Nārada gacchati
so pariccajj' ubho loka jīvar eva visussatīti¹⁵. 60.

- Tattha yo indriyānaṃ ti Nārada yo puriso rūpādisu subhākāraṃ gahetvā kilesakāmasena channaṃ indriyānaṃ vasaṃ gacchati, pariccajjubho
- 20 loka¹⁶ ti so puriso¹⁷ maṇṣsalokaṃ ca devaḥ kaṃ cā 'ti ubho loka pariccajjitvā nirayādisu nibbattatīti, jīvareva visussatīti¹⁸ jīvanto yeva ca attanā icchitaṃ kilesavatthum alabhanto sokena visussati mahādukkhaṃ pāpunātīti.

- Taṃ sutvā Nārado „ācariya kāmasevanaṃ nāma sukhaṃ, evarūpaṃ sukhaṃ¹⁹ kiṃ sandhāya²⁰ dukkhaṃ ti vadasīti“
- 25 pucchi. Ath' assa Sarabhaṅgo „tena hi suṇāhīti“ dutiyaṃ gātham āha:

2. Sukhassānantaraṃ dukkhaṃ dukkhassānantaraṃ sukhaṃ,
so pipatto²¹ sukhā dukkhaṃ²² paṭikaṃkha²³ varam sukhaṃ ti. 61.

¹ Bā adds vasitvā. ² Ck C² Bā āvajje-. ³ C² -naṃ, C² -naṃ corr. to -naṃ.
⁴ Bā adds si. ⁵ Bā abhutaṃ. ⁶ Bā tucchāṃ. ⁷ Ck kathehīti. C² kathehīti corr. to kathetīti, C² kathetīti. ⁸ Bā pabbatāṃ. ⁹ Ck C² -nā. ¹⁰ Bā āgato va. ¹¹ Bā kiñci, omitting si. ¹² Bā pucchi itaro taṃ kathaṃ. ¹³ Bā adds parisussantā. ¹⁴ Bā -ye attā-. ¹⁵ Bā jīvanto vā pi su-, Bf jīvanto vā vi-. ¹⁶ Ck C² omit loka. ¹⁷ Bā omits puriso. ¹⁸ Bā jīvanto vā pi su-. ¹⁹ Bā adds ca. ²⁰ Bā adds sukhaṃ ti. ²¹ Bāf satto. ²² C² sukha-, Bāf sukhaṃ-. ²³ Ck Bāf pā-

Tattha sukhassānantaran ti kāmasukhassa anantaram nirayadukkhān,
 dukkhassā 'ti silarakkhaṇadukkhassa anantaram dībbamānussakān¹ sukhañ c'
 eva nibbānasukhañ ca, idaṃ vuttam hoti: Nārada ime hi sattā kāmasevana-
 samaye kālaṃ katvā ekantadukkhē niraye nibbattanti, sīlaṃ rakkhantā vipassa-
 nāya kammaṃ karontā ca² pana kilamanti³, te⁴ dukkhena sīlaṃ rakkhittvā sīla- 5
 balena vuttappakāraṃ sukhaṃ paṭilabbanti⁵, idaṃ⁶ sandhāyāhaṃ evaṃ⁷ vadā-
 mīti, so pi patto⁸ ti⁹ traṃ Nārada idāni jhānasukhaṃ nāsetvā tato sukha¹⁰
 mahantaṃ kāmānissitaṃ cetasikadukkhān patto, paṭikaṃkhā 'ti idaṃ
 killesadukkhān chaḍḍetvā puna tad eva varaṃ uttamaṃ jhānasukhaṃ iccha
 patthehi. 10

Nārado „idaṃ ācariya dukkhān dussahaṃ, na¹¹ taṃ
 adhivāsetuṃ sakkomīti“ āha. Atha naṃ Mahāsatto „Nārada
 dukkhān nāma uppannaṃ adhivāsetabbam evā“ 'ti vatvā tati-
 yaṃ gātham āha:

3. Kicchakāle¹² kicchasaḥo yo kiccham¹³ nātivattati¹⁴ 15
 sa kicchantaṃ sukhaṃ dhīro yogaṃ samadhiḡacchatīti. 62.

Tattha nātivattatīti na anuvattati¹⁵, ayam eva vā pāṭho, idaṃ vuttam
 hoti: Nārada yo kāyīkacetasikadukkhasaṃkhātassa kicchassa uppannakāle appa-
 matto tassa kicchassa haraṇūpāyaṃ karonto kicchasaḥo hutvā taṃ kiccham
 nānuvattati tassa vasa¹⁶ avattitvā tehi tehi¹⁷ upāyehi taṃ kiccham abhībhavati 20
 vināseti¹⁸ sa¹⁹ dhīro kicchassa²⁰ antimasamkhātān nirāmisān sukhaṃ jhāna-
 sukhaṃ²¹ adhīḡacchati²² taṃ vā kicchantaṃ²³ yogasukhaṃ adhīḡacchati²⁴
 aḡilamanto va²⁵ pāpuṇātīti.

So „ācariya kāmasukhaṃ nāma uttamasukhaṃ, na taṃ²⁶
 jahituṃ sakkomīti“ āha. Atha naṃ Mahāsatto²⁷ „dhammo 25
 nāma na kenaci kāraṇena nāsetabbo²⁸“ 'ti vatvā catuttham
 gātham āha:

¹ Ck² dībbam-. ² B² omits ca. ³ B² -tā. ⁴ B² omits te. ⁵ B² omits paṭi.
⁶ B² adds dukkhān. ⁷ Ck² C² imam. ⁸ B² satto. ⁹ B² adds so pi. ¹⁰ all
 three MSS. sukha. ¹¹ B² dukkhassahanaṃna, Ck² C² dukkhassahamnantam.
¹² Ck² kiccacchā-, C² kicchā-, B² kiñca-. ¹³ Ck² B² kiccha, C² kicchā corr. to
 kiccham. ¹⁴ Ck² C² nānuv-. ¹⁵ B² nānu-. ¹⁶ B² vasena. ¹⁷ B² only one
 tehi. ¹⁸ B² nā-. ¹⁹ B² so. ²⁰ B² adds antam karoti. ²¹ B² -sukhasaṃ-
 khātān yogaṃ. ²² B² -tīti. ²³ Ck² adds vā kicchantaṃ, B² tam tam kicchā-
 yogasaṃkhātān sukhaṃ. ²⁴ B² -tīti. ²⁵ B² ca. ²⁶ Ck² C² -sukhantaṃ. ²⁷
 B² adds nārada. ²⁸ B² nāma k. k. na nāse-.

4. Na h' eva kāmāna' kāmā nānatthā n' atthakāraṇā
na kataṇ ca nikatvāna' dhammā cavitum arahasīti. 63.

Tattha kāmāna' kāmā ti kāmānaṃ kāmā³, vatthukāmapatthanāyā⁴ 'ti
attho, nānatthā natthakāraṇā ti na anattatho na atthakāraṇā⁵, na kataṇca
5 nikatvāna² 'ti na kataṇca nipphāditaṃ⁶ nikatvāna⁷, idaṃ vuttaṃ hoti: Nārada
na h' eva⁸ vatthukāmapatthanāyā⁹ dhammā¹⁰ cavitum arabasi, ekasmiṃ anatthe
uppanne taṃ paṭihanitukāmo nānatthā¹¹ na atthena¹² pi kāraṇena¹³ bhūtena
dhammā cavitum arabasi, asuko nāma me attho uppajjissatīti evaṃ¹⁴ attha-
kāraṇāpi na dhammā cavitum arabasi, kataṇ pana¹⁵ nipphāditaṃ¹⁶ jhāna-
10 sukhaṃ niraṃkatvā vinēsetvā n' eva dhammā cavitum arahasīti.

Evam Sarabhaṅgena catūhi gāthāhi dhamme desite Kālade-
valo attano kaniṭṭhaṃ ovadanto pañcamaṃ gātham āha:

5. Dukkhaṃ gahapataṃ¹⁷ sādhu, saṃvibhajjaṇ ca bhojanaṃ,
ahāso atthalābhesu, atthavyāpatti¹⁸ avyatho ti. 64.

Tattha dukkhaṃ gahapataṃ ti Nārada¹⁹ gharāvāsaṃ vasantānaṃ gaha-
patīnaṃ bhoguppādanatthāya anālasyachekakusalabhāvasaṃkhatāṃ dukkhaṃ
nāma sādhu dakkhabhāvo latthako²⁰, saṃvibhajjaṇca bhojanaṃ ti duk-
khena uppāditabhogaṇaṃ dhammikasamaṇabrāhmaṇe²¹ saṃvibhajjitvā pari-
bhogakāraṇaṃ dutiyaṃ sādhu, ahāso ti atthalābhe mahante issariye uppanne
20 pamādavāsena ahāso anubullāvitattaṃ²² tatiyaṃ sādhu, atthavyāpattīti²³
yadā pana attano atthavyāpatti²⁴ yasavināso hoti tadā avyatho akilamanam ca-
tutthaṃ sādhu, tasmā tvaṃ Nārada jhānaṃ me antarāhitaṃ ti mā soci, sace
indriyānaṃ vasaṃ na gamissasi nattham pi te jhānaṃ puna pakatikam eva
bhavissatīti.

25 Tam pana²⁵ Devalena²⁶ Nāradasa ovaḍitabhāvaṃ natvā Sattā
abhisambuddho hutvā chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Ettāvata te paṇḍiccaṃ Asito²⁷ Devalo bravī,
na-y-ito²⁸ kiñcana²⁹ pāpiyo yo³⁰ indriyānaṃ vasaṃ vaje ti. 65.

¹ Bdf -naṃ. ² Cks C² na kataṇcā-, Bdf na kataṇca niraṃkatvā. ³ all three
MSS. kāmā. ⁴ Bd -kāmānaṃ paṭhanāyā. ⁵ Ck na atthano-, C² na atthato-
corr. to anattatho-, Bd na atthato anattakāraṇā. ⁶ Bd adds jhānaṃ. ⁷ Bd
niraṃkatvā. ⁸ Bd soca. ⁹ Cks C² -mā-. ¹⁰ Cks -o, C² -e. ¹¹ Bd nana-.
¹² Cks anattena. ¹³ Bd kāraṇa. ¹⁴ Bd adds pi. ¹⁵ Bd omits pana. ¹⁶ Bd
-ta. ¹⁷ Bd -ti, Bf dakkhaṃ - - ti. ¹⁸ Cks atthaṃ āpatti, Bd atthāvyāpatti, Bf
atthāmyā-. ¹⁹ Bd omits nā-. ²⁰ Bd bhaddako. ²¹ Bd adds saddhīm. ²² Ck
-lovi-, C² -levittanaṃ, C² -lāvittam, Bd anupillāpitattham. ²³ C² atthāmyā-
corr. to atthavyā-, C² atthavyāpantīti, Bd atthāvyāpattīti. ²⁴ C² atthavyāpan-
ti-, Bd atthāmyāpatti-. ²⁵ Bd pana. ²⁶ Bd kāladevīlena. ²⁷ Bdf apiso. ²⁸
Bd nasito, Bf nassito. ²⁹ Bdf kiñci. ³⁰ Bdf omīti yo.

Tass' attho: bhikkhave, ettakaṃ etaṃ paṇḍiceṃ yaṃ Devalo abravi, yo pana kilesavasena indriyānaṃ vasaṃ vajati ito añño pāpiyo n' atthiti.

Atha naṃ Sarabhaṅgo āmantetvā „Nārada, idaṃ tāva supa, yo hi paṭhamam eva kattabbayuttakaṃ na karoti so araṇṇaṃ pavitṭhamāṇavako viya socati paridevatīti“ vatvā 5
atītaṃ āhari:

Atīte ekasmiṃ Kāsinigame eko¹ brāhmaṇamāṇavo abhirūpo ahoṣi thāmasampanno² nāgabalo, so cintesi: „kim me kasikammādini katvā mātāpitūhi putṭhehi³, kiṃ puttadārena, kiṃ dānādīhi puññehi⁴ katehi⁵, kañci⁶ aposetvā kiñci puññaṃ akatvā araṇṇaṃ pavisitvā mige māretvā 10
attānaṃ eva possessāmīti“ so pañcāvudhasannaddho Himavantaṃ gantvā nānāmige vadhitvā khādanto anto-Himavante Vidhavāya nāma nadiyā tīre giriparikkhittaṃ mahantaṃ pabbatajālaṃ patvā⁷ tattha mige vadhitvā aṅgāre pakkamaṃsaṃ khādanto vasaṃ kappesi. So cintesi: „ahaṃ sadā⁸ thāmasampanno nāma⁹ na bhavissāmi, dubbalakāle 15
araṇṇe caritūṃ na sakkhissāmi, idān' eva nānāvappaṃmige¹⁰ pabbatajālaṃ¹¹ pavesetvā dvāraṃ yojetvā araṇṇaṃ¹² anāhiṇḍanto¹³ va yathāruciyā mige vadhitvā khādissāmīti“ tathā akāsi. Ath' assa kāle atikkamante taṃ kammaṃ matthakaṃ pattaṃ, diṭṭhadhammavedanīyaṃ¹⁴ jātaṃ: attano hatthapāde na labhi, aparāparaṃ parivattetuṃ nāsakkhi, n' eva kiñci khādaniyaṃ na paṇiyam¹⁵ passi, sarīraṃ milāyi, manussapeto ahoṣi, gimhakāle paṭhavi¹⁶ viya sarīraṃ bhijjitvā rājiyo¹⁷ dassesi, so dūrūpo dussaññhito mahādukkhaṃ anubhavi. Evaṃ addhāne¹⁸ gate Siviraṭṭhe Sivirājā nāma „araṇṇe aṅgāre¹⁹ pakkamaṃsaṃ khādissāmīti“ amaccānaṃ rajjaṃ niyyādetvā pañcāvudhasannaddho 25
araṇṇaṃ pavisitvā mige vadhitvā maṃsaṃ khādanto²⁰ anupubbena taṃ padesaṃ patvā taṃ purisaṃ disvā bhito pi²¹ dhiṭṭim²² upaṭṭhapetvā „ko si tvaṃ ambho purisā“ 'ti pucchi. „Sāmi²³ manussapeto 'haṃ²⁴, attanā katakammassa phalaṃ anubhavāmi²⁵, tvaṃ pana ko sīti“. „Sivirājāham asmiti“. „Atha kasmā idhāgato sīti“. 30

¹ B^d omits kāsī, C^k C^s omit eko. ² B^d gāma-. ³ B^d -pitunaṃ upaṭṭhehi. ⁴ C^k C^s puññāni, C^s puññā. ⁵ B^d kathehi. ⁶ C^s B^d kiñci. ⁷ C^k katvā. ⁸ B^d sappadā. ⁹ B^d omits nāma. ¹⁰ C^k C^s add vadhitvā. ¹¹ B^d tabpatājālaṃ. ¹² B^d araṇṇe. ¹³ B^d abi-. ¹⁴ C^s C^s B^d -niyaṃ. ¹⁵ B^d khādaniyabhojanīyaṃ paṇīyaṃ. ¹⁶ B^d pathavi, C^k C^s -vīm. ¹⁷ C^k rājiniyo. ¹⁸ C^k aṭṭhāne, C^s aṭṭhā-corr. to addhā-. ¹⁹ B^d -ra. ²⁰ B^d -daniyamāno. ²¹ C^k vi, B^d va. ²² B^d dīṭṭim corr. to satīṃ. ²³ C^k ssāmi. ²⁴ B^d -to ti abhiṃ. ²⁵ B^d -bhomi.

„Migamaṃsaṃ khādanatthāyā“ 'ti. Ath' assa so „aham pi mahārāja iminā va kāraṇenāgantvā¹ manussapeto jāto“ ti sabbam vitthārena kathetvā attano dukkhitabbhāvaṃ raṇṇo ācikkhanto sesagāthā āha :

7. Amittānaṃ va hatthatthaṃ² Siva³ pappoti mām iva⁴,
- 5 kammaṃ vijjaṇ ca dakkheyyaṃ vivāhaṃ silamaddavaṃ
ete ca yase hāpetvā nibbatto sehi kammehi. 66.
8. So 'haṃ saḥassajīno⁵ va abandhu aparāyano
ariyadhammā apakkanto yathā peto tath' ev' ahaṃ⁶. 67.
9. Sukhakāme dukkhāpetvā⁷ āpanno 'smi padaṃ imaṃ,
- 10 so sukhaṃ nādhigacchāmi cito⁸ bhānumatā-m-ivā⁹ 'ti. 68.

Tattha amittānaṃ va hatthatthan ti amittānaṃ hatthabhatthaṃ⁹ vināsaṃ viya, Siva¹⁰ 'ti rājānaṃ ālapati, pappoti māmivā¹¹ 'ti mādiso pāpakamme¹² pāpupāti, attano va¹³ kammena vināsaṃ pāpupātitī¹⁴ vuttaṃ hoti, kamman ti kasikammādhikānaṃ ājīvasādhakakiccaṃ¹⁵, vijjan ti nānappakāraṃ¹⁶ hatthiṣippādikaṃ sippaṃ, dakkheyyan ti nānappakāreṇa bhoguppādanakosallaṃ, vivāhan ti āvāhavivāhasampannaṃ¹⁷ bandhaṃ, silamaddavan ti pañcavidhasīlaṃ c' eva muduvacanaṃ hitakāmaṃ pāpanivāraṇaṃ kalyāṇamittatāṃ¹⁸ ca, so hi idha maddavo ti adhippeto, ete ca yase hāpetvā ti ete ettake yasadayakadhamme¹⁹ hāpetvā va²⁰, nibbatto sehi kammehi²¹ attano kammehi nibbatto²², idaṃ vuttaṃ hoti: ahaṃ mahārāja imasmiṃ loke²³ issariyadāyakaṃ kattabbayuttakaṃ kammaṃ²⁴ akatvā sippaṃ asikkhitvā upāyena bhoge anuppādetvā āvāhavivāhaṃ akatvā silaṃ arakkhitvā maṃ akiccaṃ karaṇatāṃ²⁵ nivāraṇasamatthe²⁶ kalyāṇamitte abhajjivā ime ettake yasakārakattā²⁷ yase ti saṃkhaṃ gate lokapavattidhamme avahāpetvā²⁸ chaḍḍetvā imaṃ araṇṇaṃ pavisitvā²⁹ sayamkatehi pāpakammehi idāni manussapeto hutvā nibbatto 'smi³⁰, saḥassajīno vā 'ti³¹ saḥassajitapuriso³² viyā 'ti attho, yv-āyaṃ³³ sammā paṭipajjitvā bhoge uppādeyyaṃ³⁴ tehi anekasaḥassehi bhogehi jīno³⁵ ti pi attho, aparāyano ti asaraṇo nippatittho³⁶, ariyadhammā ti sappurisadhammato,

¹ B^d -na āg-. ² so C^k C^s B^d; B^f hatthatthaṃ. ³ B^f sivi, B^d visi. ⁴ C^k C^s maṃmiva, B^d māmi. ⁵ C^k C^s B^f -jīṇṇo, C^s -jīṇṇe corr. to -jīṇṇo, B^d -jivino. ⁶ B^d tathāvaḥaṃ, B^f tathā ahaṃ. ⁷ C^k C^s dukkha-. ⁸ C^s citto, B^d / itto. ⁹ C^k C^s hatthehatthaṃ, C^s atthehatthaṃ corr. to hatthehatthaṃ. ¹⁰ B^d sivi. ¹¹ C^k maṃvivā, C^s C^s mīmivā. ¹² so all three MSS. instead of -o? ¹³ B^d omits va. ¹⁴ C^k C^s -nāti, C^s -nāti corr. to -nātitī. ¹⁵ B^d -kaṃ kicca. ¹⁶ C^k C^s -rādikaṃ. ¹⁷ B^d -vivāhaṃsaṃ. ¹⁸ C^k C^s -mittatā, B^d -mittā. ¹⁹ B^d -ke-. ²⁰ B^d nippatto, C^k C^s nibbatti. ²¹ B^d omits i- lo-. ²² C^k C^s -yuttakammaṃ. ²³ B^d -to. ²⁴ B^d pāpanivā-. ²⁵ B^d -dāyakattā. ²⁶ B^d hāpetvā, C^k avhā-. ²⁷ B^d parivā-. ²⁸ C^k omits sa - - ti, C^s saḥassajīnneva corr. to -jīṇṇo va, omitting ti, C^s -jīṇṇe va? B^d -jīno-. ²⁹ B^d -jīno-. ³⁰ C^k yavāsaṃ, C^s savāyaṃ corr. to sacāyaṃ, C^s yavāyaṃ, B^d yathāyaṃ. ³¹ (C^k C^s -deyyuṃ. ³² C^s C^s B^d jīno. ³³ B^d nippatittho, iti 'attho.

yathā peto ti yathā mato peto hutvā uppajjeyya, jīvamāno yeva tathā manussapeto jāto 'smīti attho, sukhakāme dukkhāpetvā ti sukhakāme satte dukkhāpetvā, sukhakāmo ti pi pātho, sayam sukhakāmo aññaṃ¹ dukkhāpetvā ti attho, āpanno smī padaṃ imam ti imam evarūpaṃ koṭṭhāsaṃ patto 'smī, pathan² ti pi pātho, imam³ dukkhassa pathabhūtaṃ⁴ attabhāvaṃ patto 5 smīti attho, cito⁵ bhānumatāmivā 'ti bhānumā vuccatī aggi, vitaccikaṇḍārehi samantā parikiṇṇe⁶ viya sarīre uṭṭhitena⁷ mahāḍāhena⁸ dayhanto⁹ kāyī-kacetasikasukhaṃ nāma na vindāmīti vadati.

Evaṃ ca pana vatvā „aham mahārāja sukhakāmo param¹⁰ dukkhāpetvā diṭṭhe va dhamme manussapeto jāto 'smī¹¹, tvaṃ pāpam 10 mā kari, attano¹² nagaram gantvā dānādini puññāni karohīti“ āha. Rājā tathā katvā saggapatham¹³ pūresi.

Sarabhaṅgasatthā imam kāraṇam āharitvā tāpasam saññāpesi. So tassa kathāya¹⁴ samvegam paṭilabbhitvā tam vanditvā khamāpetvā kaṣiṇaparikkammam katvā nattham jhānam paṭi- 15 pākatikam akāsi. Sarabhaṅgo tassa tattha vasitum adatvā tam ādāya attano assamaṃ gato.

Satthā imam dessanam āharitvā saccāni pakāsetvā jātakam samodhānesi (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale paṭiṭṭhahī): „Tadā Nārado ukkaṇṭhitabhikkhu ahosi¹⁵, Sālisaro Sāriputto, 20 Meṇḍissaro Kassapo, Pabbato Anuruddho, Kāḷadevalo Kaccāno¹⁶, Anussiso¹⁷ Ānando, Kisavaccho Moggallāno¹⁸, Sarabhaṅgo pana aham evā“ 'ti. Indriyajātakam¹⁹.

8. Ādittajātaka.

Ādittasmin ti. Idam Satthā Jetavane viharanto asadisadānam ārabha kathesi. Asadisadānam Mahāgovindasuttavaṇṇa- 25 nato vitthāretvā kathetabbam. Tassa pana dinnadivasato dutiyadivase dhammasabhāyam katham samuṭṭhāpesum: „āvuso Kosalarājā vicinivā

¹ Bḍ param. ² Bḍ puttasmim. ³ Bḍ idam. ⁴ Bḍ pajabbutam. ⁵ C^k C^s cite, Bḍ thito. ⁶ C^k -kinno, C^s -kiṇṇo, Bḍ -kiṇṇā. ⁷ C^s Bḍ -te. ⁸ Bḍ -ḍāye. ⁹ Bḍ dayyanto. ¹⁰ C^k C^s para, C^s para corr. to param, Bḍ varam. ¹¹ Bḍ tasmā in the place of smī. ¹² Bḍ omits attano. ¹³ Bḍ sakkapūram. ¹⁴ Bḍ dhammaka-. ¹⁵ Bḍ adds nagarasobhagipurāṇadutiyaikā. ¹⁶ Bḍ kaccāyano, C^s kasāsano. ¹⁷ Bḍ anupiyō. ¹⁸ Bḍ mahāmo-. ¹⁹ Bḍ adds sattamaṃ.

va khettaṃ¹ nātvā Buddha-pamukhassa ariyasamṅghassa mahādānaṃ² adāsīti³. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „anacchariyaṃ bhikkhave raṇṇo⁴ vicinitvā anuttare puṇṇakhetto dānapatiṭṭhāpanaṃ,
 5 porāṇakapaṇḍitāpi vicinitvā va⁵ dānaṃ⁶ adāmsū“ 'ti vatvā atitāṃ āhari:

Atite Sovīraratthe⁷ Roruvanagare Bharatamahā-
 rājā⁸ nāma dasarājadhamme akopetvā catūhi saṃgahavatthūhi
 janaṃ saṃgaṇhanto mahājanassa mātāpitiṭṭhāne⁹ thatvā ka-
 paṇiddhikavamibbakayācakādīnaṃ¹⁰ mahādānaṃ pavatteti. Tassa
 10 Samuddavijayā¹¹ nāma aggamahesī ahosi paṇḍitā nāṇasam-
 panna. So ekadivasāṃ dānaggaṃ olokento „mayhaṃ dānaṃ
 dussilā lolasattā bhuñjanti¹², taṃ maṃ na hāseti¹³, ahaṃ kho
 pana sīlavantānaṃ aggadakkhineyyānaṃ¹⁴ paccekabuddhānaṃ
 dātukāmo, te ca Himavantapadese vasanti, ko nu kho te ni-
 15 mantetvā ānessati¹⁵, kaṃ pesessāmīti¹⁶ cintetvā tam atthaṃ
 deviyā ārocesi. Atha naṃ sā āha: „mahārāja, mā cinta-
 yittha, amhākaṃ dātabbadānabalena sīlabalena saccabalena
 pupphāni pesetvā paccekabuddhe nimantetvā tesāṃ āgatakāle
 sabbaparikkhārasampannaṃ dānaṃ dassāmā“ 'ti. Rājā „sādhū“
 20 'ti sampatiṭṭhitvā „sakalanagaravāsino sīlaṃ samādiyaṇtū“ 'ti¹⁷
 bheriṃ carāpetvā sayam pi saparijano uposathaṅgāni adhiṭṭhāya
 mahādānaṃ pavattetvā sumanapupphapupphaṃ suvaṇṇasamuggaṃ
 gāhāpetvā pāsādā oruyha rājaṅgaṇe thatvā pañcaṅgāni paṭha-
 viyaṃ patiṭṭhāpetvā pācīnadisābhimukho vanditvā „pācīna-
 25 diṣāyaṃ¹⁸ arahante vandāmi, sace amhākaṃ koci guṇo atthi
 amhesu anukampaṃ katvā amhākaṃ bhikkhaṃ gaṇhathā“ 'ti
 vatvā sattapupphamutṭhiyo khipi. Pācīnadisāyaṃ pacceka-
 buddhānaṃ abhāvā¹⁹ punadivase nāgamimsu. Dutiyadivase
 dakkhiṇadisāṃ namassi, tato pi nāgatā. Tatiyadivase pacchi-

¹ Bḍ puṇṇakhe-. ² Bḍ asadisadā-. ³ Cks C² -ā. ⁴ Bḍ omits va. ⁵ Bḍ ma-
 hādā-. ⁶ Bḍ sīviratthe. ⁷ Bḍ roruvama-. ⁸ Bḍ -tu-. ⁹ Bḍ -kānaṃ. ¹⁰ C²
 samuda-, Bḍ samutta-. ¹¹ Bḍ -rīti. ¹² Bḍ toseti. ¹³ Bḍ omits a-. ¹⁴ Cks C²
 -ssanti. ¹⁵ Bḍ samādayanti nagaraṃ. ¹⁶ Bḍ -ya. ¹⁷ Bḍ -vega.

mādisaṃ namassi, tato pi nāgatā. Catutthadivase uttaradisam
 namassi, namassitvā ca pana „Uttarahimavanta-padesavāsino
 paccekabuddhā' ambhākaṃ bhikkhaṃ gaṇhantū“ 'ti satta-
 pupphamutthiyo vissajjesi, pupphāni gantvā Nandamūlaka-
 pabbhāre³ pañcannaṃ paccekabuddhasatānaṃ³ upari patimsu, 5
 te āvajjamānā raññā attano nimantitabhāvam űatvā punadivase
 satta⁴ paccekabuddhe āmantetvā „mārisā rājā vo⁵ nimanteti,
 tassa saṃgahaṃ karoṭhā“ 'ti vadimsu. Paccekabuddhā⁶ ākā-
 senāgantvā⁷ rājadvāre⁸ otarimsu. Te disvā rājā somanassa-
 jāto vanditvā pāsādaṃ āropetvā mahantaṃ sakkāraṃ katvā 10
 dānaṃ datvā bhattakiccapariyosāne punadivasatthāya⁹ puna-
 divasatthāyā ti evaṃ pañcamadivase¹⁰ nimantetvā chāhaṃ
 bhuttānaṃ¹¹ sattamadivase sabbaparikkhāradānaṃ sajjetvā
 suvaṇṇakhacitāni¹² mañcapīṭhāni paññāpetvā ticivarādi-ke sabbe¹³
 samaṇaparibhoge sattannaṃ paccekabuddhānaṃ santike ttha- 15
 petvā¹⁴ „ime parikkhāre¹⁵ tumhākaṃ demā“ 'ti vanditvā¹⁶
 tesāṃ bhattakiccapariyosāne rājā ca devī ca ubho pi vanditvā¹⁷
 namassamānā atthāimsu. Atha nesaṃ anumodanaṃ karonto
 saṃghatthero dve gāthā abhāsi:

1. Ādittasmiṃ agārasmiṃ yaṃ nīharati bhājanaṃ¹⁸ 20
 taṃ tassa hoti atthāya no ca yaṃ tattha dayhati. 69.
2. Evaṃ ādīpito¹⁹ loko²⁰ jarāya maraṇena ca,
 nīhareth' eva²¹ dānena, dinnam hi²² hoti nībhataṃ²³ ti. 70.

Tattha ādittasmiṃ ti taṃkhaṇe pajjalite, bhājanaṃ ti yaṃ kiñc' űpa-
 karaṇaṃ, no ca yaṃ tatthā 'ti yaṃ pana tattha dayhati antamaso ratana- 25
 santhero²⁴ pi sabbam tassa anupakāraṃ²⁵ eva hoti, jarāya maraṇena cā
 'ti desanāsisam etaṃ, atthato paṇ' esa ekādasahi aggīhi ādīpito nāma, nī-

¹ Ck Cs² add addhā. ² B^d omits ka. ³ B^d sattaṇaṃ paccekabuddhānaṃ. ⁴ B^d
 -se saṃghattherā te. ⁵ B^d -sa roru vo. ⁶ B^d satta pa-. ⁷ B^d -na-. ⁸ B^d
 -rañ. ⁹ C^s omits pu-. ¹⁰ B^d chadi-. ¹¹ B^d omits chā - - naṃ. ¹² B^d satta-
 ratanakha-. ¹³ B^d sappassa. ¹⁴ B^d adds mayam. ¹⁵ B^d sabbapa-. ¹⁶ B^d
 vatvā. ¹⁷ B^d omits va-. ¹⁸ B^d bho-. ¹⁹ Cks Cs² -di-, B^d evamādipl-. ²⁰ Cks
 -ke. ²¹ B^d nīharateva, B/ nīhareteva. ²² C^s B^d omit hi. ²³ C^s sunībhataṃ
 corr. to nī-, B^d sunībha-, B/ suniha-. ²⁴ Cks Cs² -thate, B^d tiṇasanthāro. ²⁵
 B^d -karaṇam.

harethevā¹ 'ti tato ekādasahi aggīhi pajjalitā lokā² dasavidhadānavatthu-
bhedam tam tam parikkhāram³ dānacetanāya nikkadḍheth' eva⁴, dinnam
hīti⁵ appam vā hi⁶ bahum vā yaṃ dinnam tad eva nibhatam⁷ nāma hoti⁸.

Evam saṃghatthero anumodanam katvā „appamatto hohi
5 mahārājā“ 'ti rañño ovādam datvā ākāse uppatitvā pāsāda-
kaṇṇikam dvidhā katvā gantvā⁹ Nandāmūlakappabbhāre¹⁰ yeva
otari¹¹, tassa dinnaparikkhāro¹² pi ten' eva¹³ saddhim uppa-
titvā pabbhāre¹⁴ yeva otari, rañño ca deviyā ca sakalasarīram
pītiyā puṇṇam ahoṣi. Evam tasmiṃ gate avasesāpi¹⁵

- 10 a. Yo dhammaladdhassa dadāti dānam
uttānaviriyādhigatassa jantu[no]
atikkamma so Vetaraṇiṃ Yamassa
dibbāni ṭhānāni upeti¹⁶ macco. 71.
4. Dānaṃ ca yuddhaṃ ca samānam āhu:
15 appāpi santā bahuke jinanti,
appam pi ce saddahāno¹⁷ dadāti
ten' eva so hoti sukhī parattha. 72.
5. Viceyya dānam Sugata-ppasattham,
ye dakkhiṇeyyā idha jīvaloke
20 etesu dinnāni mahapphalāni
bijāni vuttāni yathā sukhette. 73.
6. Yo pāpabhūtāni aheṭhayaṃ caram
parūpavādā na karoti pāpam
bhīrum¹⁸ pasamsanti, na hi¹⁹ tattha sūram,
25 bhayā hi santo na karoti pāpam. 74.
7. Hīnena brahmacariyena khattiye upapajjati
majjhimena ca devattam, uttamena visujjhati. 75.
8. Addhā hi dānam bahudhā pasattham
dānā ca kho dhammapadam va seyyo,

¹ Bā nīharatevā. ² Bā toloko. ³ Bā -radānam. ⁴ Bā nikkhateva. ⁵ Bā hoti.

⁶ Bā omits hi. ⁷ Bā sunibha-. ⁸ Bā hoti. ⁹ Bā omits ga-. ¹⁰ Bā omits ka. ¹¹ Bā -risum. ¹² Bā te pari- in the place of tassa dinnapari-. ¹³ Bā tehi.

¹⁴ Bā nandamūlapa-. ¹⁵ Bā -sā gāthā abhāsi. ¹⁶ Ck C² upenti. ¹⁷ Ck -hano.

¹⁸ Ck C² Bā -rū, C² -ru. ¹⁹ so Ck C² Bā; Bf omits hi.

pubbe va hi pubbatar' eva' santo

nibbānam ev' ajjhagamū sapaññā ti 76.

evam ekekāya gāthāya anumodanam katvā tath' eva agamamsu' saddhim parikkhārehi.

Tattha dhammaladdhassā 'ti khīṇāsavaṃ ādim katvā yāva vipassaka- 5
yogāvacarō puggalo dhammassa laddhattā dhammaladdho nāma, sv-eva³ uttāna-
viriyena⁴ tassa dhammassa adbhigatattā uttānaviriyādhigato⁵ nāma, tassa
puggalassa yo jantu dadāti dānaṃ ti attho, dhammena⁶ laddhassa uttāna-
saṃkhātēna viriyenādbhigatassa deyyadhammassa aggaṃ gahetvā yo jantu sīla-
vantesu dānaṃ dadāti pi⁷ attho, upayogatthe vā sāmivacanāṃ katvāp' ettha 10
attho vedittabbo, Veteraṇṭi⁸ desanāsīsam etaṃ, attha mahāniraye soḷasa ca
ussade atikkamitvā 'ti attho, dībbāni thānāni upetiṭi devaloke uppajjati,
samānamāhū 'ti sadisaṃ vadanti, khayabbhīrukassa⁹ hi dānaṃ n'atthi bhaya-
bhīrukassa yuddham¹⁰ n' atthi, jīvite ālayaṃ vijahitvā yujjhanto yujjhitum¹¹
sakkoti, bhogesu ālayaṃ vijahitvā va dāyako dātuṃ sakkoti, ten' eva taṃ ubha- 15
yaṃ samānaṃ ti vadanti, appāpi santā ti thokāpi samānā pariccattajīvītā ba-
huke jinanti, evam evaṃ appāpi muñcanacetanā bahum pi maccheracittāṃ lo-
bbhādīṃ vā¹² kilesagahaṇaṃ jināti¹³, appampi ce ti thokam pi ce deyya-
dhammaṃ kammaṃ ca phalaṃ ca saddahanto deti, teneva so ti tena paritta-
deyyadhammavattukena parittakena pi cāgena parattha¹⁴ sukhī hoti mahārājā 20
'ti, viceyya dānaṃ ti dakkhiṇaṃ ca¹⁵ dakkhiṇeyyaṃ ca¹⁶ vicinivā¹⁷ dinna-
dānaṃ, tattha yaṃ vā taṃ vā adatvā aggaggaṃ¹⁸ paṇitaṃ deyyadhammaṃ vi-
cinitvā dento¹⁹ dakkhiṇaṃ vicināti nāma, yesaṃ vā²⁰ tesam vā adatvā silādi-
gūṇasampanne²¹ vicinivā tesam dadanto dakkhiṇeyye²² vicināti nāma, Suga-
tappasatthānaṃ ti evarūpaṃ dānaṃ Buddhehi²³ pasattham, tattha dakkhiṇeyya- 25
vicinanaṃ²⁴ dassetuṃ ye dakkhiṇeyyā ti ādi vuttaṃ, tattha dakkhiṇeyyā
ti dakkhiṇāya²⁵ anucchavikā Buddhadāyo, paṇabhūtāniti paṇasaṃkhātāni
bhūtāni abhēṭhayanto²⁶ kāruṇṇīena aviheṭhento caramāno, parūpavādā ti parū-
pavādabhayena pāpaṃ na karoti, bhīrun ti upavādā bhīrukaṃ²⁷, na hi tat-
tha sūraṇ ti yo pana ayoṇisomanasikāreṇa tasmiṃ upavāde sūro hoti taṃ 30
paṇḍitā na-ppasamsanti, bhayā hīti upavādabhayena hi paṇḍitā pāpaṃ na
karonti, hīneṇa brahmacariyeṇā 'ti bāhiraṭṭhāyatane tāva methunavirati-

¹ B^d -reca. ² B^d āgamamsuṃ. ³ C^k C² yeva. ⁴ C² uttānena vi-. ⁵ C^k C²
-gamo. ⁶ B^d adds vā. ⁷ B^d omits pi. ⁸ so all four MSS. ⁹ C² bhaya-. ¹⁰ B^d
hutaṃ. ¹¹ B^d vavijitum. ¹² B^d lobhādigaṇaṃ. ¹³ B^d jānāti. ¹⁴ B^d paritta.
¹⁵ B^d omits da-. ¹⁶ B^d adds deyyadhammaṃ. ¹⁷ B^d uci-. ¹⁸ B^d aggaṃ.
¹⁹ B^d dadanto. ²⁰ B^d omits vā. ²¹ B^d -nno. ²² C² -neyya corr. to -neyye,
C² -neyya, B^d -neyyam. ²³ B^d adds pi. ²⁴ C^k vicinantaṃ, C² -nantaṃ corr.
to -nanaṃ, C² vicinnaṃ or -nanaṃ, B^d vicinantaṃ. ²⁵ B^d -paṇa. ²⁶ B^d
avihedhayanti. ²⁷ C² -dabhī-, B^d -dahedukaṃ.

sīlamattakam¹ hīnabrahmacariyam² nāma, tena khattiyakule uppajjati³, jhānassa upacāramattaṃ majjhimaṃ, tena devaloke uppajjati⁴, aṭṭha samāpattiyo uttamaṃ, tena Brahma-loke uppanno⁵ visujjhati nāma, sāsaṇe pana sīlavantass' eva paṇidhāya⁶ brahmacariyam hīnaṃ nāma, parisuddhasīlasaṇṇ' eva samāpattinibbat-tanam majjhimaṃ nāma, parisuddhasīle tathā vipassanaṃ vadhetvā arahatta-patti¹⁰ uttamaṃ nāma, osānagāthāya attho: mahārāja kiñcāpi hi ekamsen' eva dānaṃ bahudhā pasattham⁷ vaṇṇitaṃ dānato pana⁸ samathavipassanāsāṃkhātāṃ nibbānasāṃkhātāṃ ca dhammakotṭhāsabhūtaṃ⁹ dhammapadam eva uttari-taraṃ, kiṃkāraṇā: pubbe va hi imasmiṃ kappe Kassapadasabalādayo pubbat-
 10 eva¹⁰ Vesābhūdasabalādayo santo¹¹ sappurisa sapaṇṇā samathavipasaṇṇa¹² bhāvetvā nibbānaṃ eva ajjhagamū¹³ adhigatā ti.

Evaṃ sattapaccakabuddho¹⁴ anumodanāya raṇṇo Amata-mahānibbānaṃ vaṇṇetvā rājānaṃ appamādena ovaditvā vutta-nayena attano vasanaṭṭhānaṃ eva gato. Rājāpi saddhim
 15 mahesiyā¹⁵ yāvajīvaṃ¹⁶ dānaṃ datvā¹⁷ saggapadaṃ¹⁸ pūresi.

Satthā imaṃ desanaṃ¹⁹ āharitvā „evaṃ pubbe pi paṇḍitā vi-ceyyadānaṃ adamsū“ 'ti vatvā jātakam samodhānesi: „Tadā pacceka-buddhā parinibbāyimsu, Samuddavijayā Rāhulamātā ahoṣi, Bharatarājā²⁰ aham evā“ 'ti. Adittajātakaṃ²¹.

20 9. Aṭṭhānajatāka.

Gaṇḍākumudinīti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ ukkaṇṭhitabhikkhum ārabba kathesi. Tam²² hi bhikkhum Satthā „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti²³ pucchitvā „sac-caṃ bhante“ ti „kiṃkāraṇā“ ti „kilesavasena“ 'ti „bhikkhu mātu-
 25 gāmo nāma akataṇṇū mittadūbhī avissāsaniyo²⁴, atīte paṇḍitā²⁵ deva-sikāṃ sahaṣsaṃ dentāpi²⁶ mātugāmam tosetum nāsakkhimsu, sā²⁷ ekadivasamattaṃ sahaṣsaṃ alabhitvā va te²⁸ gīvāya²⁹ gāhāpetvā nī-

¹ Bḍ -mattha-. ² Bḍ hīnaṃ-. ³ Bḍ upapajjati. ⁴ Bḍ upapajjanto. ⁵ C¹ C² -ni-. ⁶ Bḍ arahatthupatti. ⁷ C¹ C² -ttha, C³ -ttha corr. to -ttham. ⁸ Bḍ omits pana. ⁹ Bḍ -sa. ¹⁰ Bḍ puppedhireca. ¹¹ C¹ sattā, C² santā? ¹² Bḍ -naṃ. ¹³ C¹ -mu, C² -mo, Bḍ acchagamū. ¹⁴ Bḍ sattapaccakabuddhā. ¹⁵ Bḍ aggama-. ¹⁶ Bḍ omits yā-. ¹⁷ Bḍ adds yāvajīvaṃ tathā tato cavetvā. ¹⁸ Bḍ saggapūraṃ. ¹⁹ Bḍ dhamma-. ²⁰ Bḍ roruvamahārājā pana. ²¹ Bḍ adds aṭṭhamam. ²² Bḍ taṇ. ²³ Bḍ sīti. ²⁴ C¹ avi- corr. to ava-, Bḍ avisāsa-niyo. ²⁵ Bḍ -tāpi. ²⁶ Bḍ dinnāpi. ²⁷ Bḍ esā. ²⁸ Bḍ omits va te. ²⁹ Bḍ -yam.

harāpesi, evaṃ akataññū mātuḡāmo, mā tassa¹ kāraṇā kilesavasaṃ
gacchā² 'ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmaḡatte rajjaṃ kārente
tassa ca putto Brahmaḡattakumāro Bārāṇasiseṭṭhino ca putto
Mahāḡhanakumāro³ nāma⁴ sahaḡaṃsukīlita⁵ sahāyā⁶ ahesuṃ, 5
ekācariyakule yeva sippaṃ uggaṇhiṃsu⁷. Kumāro⁸ pitu acca-
yena rajje patiṭṭhāsi⁹, seṭṭhiputto pi 'ssa santike yevāhosi¹⁰.
Bārāṇasiyaṃ ca ekā nagarasobhaṇī¹⁰ vaṇṇadāsī abhirūpā
ahosi sobhaggappattā. Seṭṭhiputto devasikaṃ sahaṡsaṃ datvā
niccakāle tāya yeva saddhiṃ abhiramanto pitu accayena 10
seṭṭhiṭṭhānaṃ labhitvā¹¹ taṃ na¹² vijahi¹³, tath' eva deva-
sikaṃ sahaṡsaṃ datvā abhirami. So¹⁴ divasassa tayo vāre
rājupatṭhānaṃ gacchati. Ath' assa ekadivasaṃ sāyaṃ¹⁵ rāju-
patṭhānaṃ gatassa raññā saddhiṃ samullapantass' eva suriyo
atthamito¹⁶, andhakāraṃ jātaṃ. So rājakulā nikkhamitvā 15
,,idāni geḡaṃ gantvā āgamanavelā n' atthi, nagarasobhaṇiyā
yeva geḡaṃ gamissāmi¹⁷ upatṭhāke uyyojetvā ekako va tassā
geḡaṃ pāvisi. Atha naṃ sā disvā va¹⁸ ,,ayyaputta sahaṡsaṃ
ābhatan¹⁹ ti āha²⁰. „Bhadde²¹ ajja ativikālo jāto, tasmā geḡaṃ
agantvā²² manusse uyyojetvā ekako va pavitṭho 'smi²³, sve²⁴ 20
pana te dve sahaṡse²⁵ dassāmi²⁶“. Sā cintesi: „sac' āhaṃ
ajja okāsaṃ karissāmi aññesu pi divasesu tucchahattho²⁷ āga-
missati, evaṃ me dhaṇaṃ parihāyissati, na dāni 'ssa okāsaṃ
karissāmi²⁸. Atha naṃ evaṃ āha: „sāmi mayaṃ vaṇṇadā-
siyo nāma, amhākaṃ sahaṡsaṃ keḡi²⁹ nāma n' atthi³⁰, āhara 25
sahaṡsaṃ³¹ ti. „Bhadde sve diguṇaṃ³² āharissāmi³³“ punap-

¹ Bḡ tassā. ² Bḡ mahaddha-. ³ Bḡ adds te ubho pi. ⁴ Bḡ -kīlākā. ⁵ Bḡ
-yakā. ⁶ Bḡ gaṇhisu. ⁷ Bḡ rājaku-. ⁸ Bḡ rajjaṃ patiṭhāpesi. ⁹ Bḡ yeva a-
¹⁰ C¹ -soṇī, C² -sobhīnī, C³ -sobhati, Bḡ -sobhaṇī. ¹¹ Bḡ -tvāpti. ¹² Bḡ na
taṃ. ¹³ Bḡ jivati. ¹⁴ Bḡ seṭhiputto. ¹⁵ Bḡ omits sāyaṃ. ¹⁶ Bḡ athaṇḡamito.
¹⁷ Bḡ omits va. ¹⁸ C¹ C² omit āha. ¹⁹ Bḡ adds ahaṃ. ²⁰ C¹ āg- corr. to ag-,
Bḡ anāg-. ²¹ Bḡ smīti āha. ²² C¹ yeva. C² sace corr. to sve. ²³ Bḡ -asāni.
²⁴ C¹ adds demāti. ²⁵ Bḡ -hatthako. ²⁶ Bḡ dassāmi. ²⁷ C¹ C² -ssa keḡi,
Bḡ sahaṡsaṃ adatvā keḡi. ²⁸ Bḡ natthīti. ²⁹ Bḡ dvī-.

puna yāci. Nagarasobhanā¹ dāsiyo āṇāpesi: „etassa idha ṭhatvā
 maṃ² oloketuṃ mā adattha, gīvāya³ naṃ gahetvā nīharitvā
 dvāraṃ pidahatha“⁴ 'ti'. Tā⁵ tathā akaṃsu⁶. So⁷ cintesi:
 „ahaṃ imāya saddhiṃ asitikoṭṭidhanaṃ khādim, sā maṃ eka-
 5 divasaṃ tucchahatthaṃ disvā gīvāya³ gahetvā nīharāpesi, aho
 mātugāmo nāma pāpo nillajjo akataññū mittadūbhīti“ so mātu-
 gāmassa aguṇaṃ anussaranto anussaranto va virajji paṭikkūla-
 saññaṃ paṭilabhi gharāvāse pi ukkaṇṭhi, tato⁸ „kim me gharā-
 vāsenā, ajj' eva nikkhamitvā pabbajissāmīti“ puna gehaṃ
 10 agantvā⁹ rājānaṃ pi adisvā va nagarā nikkhamitvā araṇṇaṃ
 pavisitvā Gaṅgātīre assamaṃ māpetvā pabbajitvā¹⁰ jhānā-
 bhiññaṃ nibbattetvā¹¹ vanamūlaphalābhāro tattha vāsaṃ kap-
 pesi. Rājā taṃ¹² apassanto „kahaṃ me¹³ sahāyo“ ti pucchi.
 Nagarasobhaniyāpi¹⁴ katakanmaṃ¹⁵ sakalanagare pākāṭaṃ
 15 jātaṃ. Ath' assa taṃ atthaṃ ācikkhitvā „iti te deva sahāyo
 lajjāya gharaṃ pi agantvā⁹ araṇṇaṃ pavisitvā pabbajito kirā“
 'ti kathayiṃsu¹⁶. Rājā¹⁷ nagarasobhaniṃ pakkosāpetvā „sac-
 caṃ kira tvaṃ ekadivasaṃ sahassaṃ alabhivā mama sahāyaṃ
 gīvāya³ gāhāpetvā¹⁸ nīharāpesīti“ pucchi. „Saccaṃ devā“ 'ti.
 20 „Pāpe jammi sīghaṃ mama sahāyassa gataṭṭhānaṃ gantvā¹⁹
 ānehi, noce ānesi jīvitāṃ te n' atthīti“. Sā rañño vacanaṃ sutvā
 bhītā rathaṃ āruya mahantena parivārena nagarā nikkhamitvā
 tassa gataṭṭhānaṃ²⁰ pariyesantī sutivasena²¹ sutvā tattha gan-
 tvā vanditvā „ayya mayā²² andhabālabbhāvena katadosaṃ²³
 25 saha²⁴, na pun' evaṃ karissāmīti“ yācitvā „sādhū khamāni²⁵,
 n' atthi me taya āghāto“ ti vutte „sace²⁶ me khamatha mayā
 saddhiṃ rathaṃ abhirūhatha²⁷, nagaraṃ gacchissāma, nagaraṃ

¹ Bā -ṇi. ² Bā omits maṃ. ³ Bā -yaṃ. ⁴ Bā adds āha. ⁵ Bā taṃ sutvā dāsiyo. ⁶ Bā karisu. ⁷ Bā aṭṭha so. ⁸ C² tatho, Bā ukkaṇṭhito. ⁹ Bā anāg-.
¹⁰ Bā omits pa-. ¹¹ Bā upādetvā. ¹² C² C² naṃ. ¹³ Bā mama. ¹⁴ Bā -ṇi-.
¹⁵ Bā kataṃ-. ¹⁶ Bā -to bhavissatīti ahaṃsu. ¹⁷ Bā adds taṃ sutvā. ¹⁸ Bā kaḍhitvā. ¹⁹ Bā adds taṃ. ²⁰ Bā vasanaṭṭhānaṃ. ²¹ Bā omits su-. ²² C² mayāṃ, Bā mahāṃ. ²³ Bā kataṃ-. ²⁴ Bā khamatha ahaṃ. ²⁵ Bā adds te.
²⁶ me -- sace wanting in Bā. ²⁷ Bā -rūya.

gatakāle yeva yaṁ¹ mama ghare dhanam atthi sabbam dassā-
mīti² āha. So tassā vacanam sutvā „bhadde idāni tayā sad-
dhiṁ gantum na sakkā, yadā pana imasmiṁ loke yaṁ³ na
bhavitabbam tam bhavissati api nāma tadā gaccheyyan⁴ ti
vatvā paṭhamam gātham āha:

5

1. Gaṅgā kumudinī santā⁵ saṁkhavaṇṇā ca⁶ kokilā
jambu tālaphalam dajjā⁷ atha nūna tadā siyā ti. 77.

Tass' attho: bhadde yathā hi kumudasarā kumudehi sañchannā tittanti
tath' eva sace sakalāpi mahā-Gaṅgā kumudinī sīghasotam⁸ pahāya santā upa-
santā siyā sabbakokilā ca saṁkhavaṇṇā bhavyeyum⁹ sabbo pi ca jamburukkho 10
tālaphalam dadeyya atha nūna tadā siyā ti atha tādise kāle amhākam pi
samāgamo nūna siyā bhavyeyya nāmā 'ti vuttam hoti.

Evam vatvā puna pi tāya „ehi¹⁰, gacchām' evā¹¹ 'ti vutte
„gacchissām' evā¹² 'ti vatvā „kasmim¹³ kāle¹⁴ ti „asukasmiṁ
cā¹⁵ 'ti vatvā sesagāthā abhāsi:

15

2. Yadā kacchapalomānam pavāro tividho siyā
hemantikam pāpuraṇam atha nūna tadā siyā. 78.
3. Yadā makasādāṭhānam¹⁶ aṭṭālo¹⁷ sukato siyā
daḷho ca appakampī ca atha nūna tadā siyā. 79.
4. Yadā sasavisāṇānam nissenī sukatā siyā
saggassārohaṇatthāya¹⁸ atha nūna tadā siyā. 80.
5. Yadā nissenim āruhya candam khādeyyum musikā
Rāhuṇ ca paripāteyyum¹⁹ atha nūna tadā siyā. 81.
6. Yadā surāghaṭam pītvā makkhikā gaṇacāriṇī
aṅgāre²⁰ vāsam kappeyyum atha nūna tadā siyā. 82.
7. Yadā bimboṭṭhasampanno gadrabho sumukho siyā
kusalo naccagītassa atha nūna tadā siyā. 83.
8. Yadā kākā ulūkā ca mantayeyyum rahogatā
aṇṇamaṇṇam pihayeyyum²¹ atha nūna tadā siyā. 84.

25

¹ B^d vo in the place of yeva yaṁ. ² B^d yena. ³ B^d -santi. ⁴ C^k C^s va. ⁵
B^d tālaaggaṁ dajja. ⁶ B^d sīghasotābhāvaṁ, C^k C^s dīghasotam. ⁷ C^s -yya.
⁸ B^d adds ayya. ⁹ B^d gacchāmā. ¹⁰ B^d -ssami. ¹¹ C^k C^s tasmiṁ. ¹² B^d
-sapādānam. ¹³ B^d aṭṭako, P^f aṭṭā. ¹⁴ C^k saggassa rohaṇaṇīya, C^s saggassa
rohaṇa niya, C^s saggassa rohaṇaya, B^d saggarohatthā. ¹⁵ C^k C^s -pādeyyum,
C^s paṭipādeyyum, B^d parivādeyya corr. to -teyya, B^f paripābheyyum. ¹⁶ B^d
aggarā. ¹⁷ B^d visāseyya.

9. Yadā pulasapattānaṃ¹ chattam thiratarāṃ siyā
vassassa paṭighātāya atha nūna tadā siyā. 85.
10. Yadā kulumko² sakuṇo pabbataṃ Gandhamādanam
tuṇḍenādāya gaccheyya atha nūna tadā siyā. 86.
- 3 11. Yadā sāmuddikaṃ nāvaṃ sayantaṃ³ savaṭākaraṃ
ceṭo⁴ ādāya gaccheyya atha nūna tadā siyā. 87.

Tattha ti vīdho ti eko kacchapalomamayena pupphena eko tūlena eko
ubhayenā¹ ti evaṃ tippakāro, hemantikaṃ pāpuraṇaṃ ti himapātasamaye
pāpuraṇāya bhavitum samattho, atha nūna tadā siyā ti atha tasmiṃ kāle
10 mama tayā saddhiṃ ekaṃsen² eva saṇisaggo siyā, evaṃ sabbattha pacchimā-
padaṃ³ yojetabbam, aṭṭalo sukato⁴ ti abhirūhitvā yujjhantaṃ purisassataṃ
dhāretum yathā sakkoti evaṃ sukato, pariṇāteyyun⁵ ti palāpeyyum, aṅgāro
ti vitaccikaṅgārasanthare, vāsam kappeyyun ti ekekaṃ surāghaṭam pivitvā
mattā vaseyyum, bimbottṭhasampanno ti bimbaphalasadisēhi oṭṭhehi sa-
15 manṇagato, sumukho ti suvaṇṇādāsasadisamukho⁶, pihayeyyun ti aṇṇa-
maṇṇassa sampattim icchantā pihayeyyum pattheyyum, pulasapattānaṃ⁷ ti
saṇhānaṃ pulasagacchapaṇṇānaṃ⁸, kulumko ti eko khuddakasakuṇo, sām-
muddikaṃ ti samuddapakkhandanamahānāvaṃ⁹, sayantaṃ savaṭā-
karaṃ¹⁰ ti yantena c¹¹ eva¹² vaṭākarena¹³ ca¹⁴ saddhiṃ sambhārayuttam¹⁵,
20 ceṭo¹⁶ ādāya¹⁷ ti yadā evarūpaṃ nāvaṃ khuddako gāmadārako hatthena ga-
hetvā gaccheyyā¹⁸ ti attho.

Iti Mahāsatto imā aṭṭhānaparikappena ekādasa gāthā
abhāsi. Tā¹⁹ sutvā nagarasobhani²⁰ Mahāsattam khamāpetvā
nagaraṃ gantvā raṇṇo taṃ kāraṇaṃ ārocetvā attano jīvitam
25 yācitvā gaṇhi.

Satthā imaṃ desanaṃ²¹ āharitvā „evaṃ bhikkhu mātugāmo nāma
akataṇṇū mittadūbhīti“ vatvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi
(Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhaḥ): „Tadā
rājā Ānando ahosi, tāpaso²² aham evā“ ti. Aṭṭhānajātakaṃ²³.

¹ Bā pulā-, Bf mūlā-. ² Bā kaluko. ³ Bā pay-. ⁴ Bāf ceko. ⁵ Bā -mañ-. ⁶
Bā aṭṭalo sukaṭo. ⁷ Ck C² -pāde-, Bā -vāre-. ⁸ C² suvaṇṇādāsasadisē, C²
svaṇṇā-, Bā suvaṇṇādāsasadisē-. ⁹ Bā mūlāsamattā-. ¹⁰ Bā mūlāsagacchapaṭṭā-
naṃ. ¹¹ Bā sāmudda-, Ck C² samuddapakkhaṇānaṃ. ¹² Bā payanti vasatā-
kāraṇ. ¹³ Ck C² ce, Bā omits ceva. ¹⁴ Bā vasatākārena. ¹⁵ Bā omits ca.
¹⁶ Bā sappasambhā-. ¹⁷ Bā ceko. ¹⁸ Bā taṃ. ¹⁹ Bā -ṇi. ²⁰ Bā dhammade-.
²¹ Bā adds pana. ²² Bā adds navamañ.

10. Dīpijātaka.

Khamaṇīyaṃ¹ yāpanīyan ti. Idam Satthā Jetavane²
 viharanto ekaṃ eḷikaṃ ārabba kathesi. Ekasmim hi samaye
 Moggallānatthero³ giriparikkhitte ekadvāre giribbajasenāsane⁴ vibhāsi.
 Dvārasamīpe yev' assa⁵ caṃkamo ahosi. Tadā eḷakapālaka⁶ „eḷakā 5
 ettha carantū“ 'ti giribbajam pavesetvā kīlanta viharanti. Tesu eka-
 divasaṃ sāyaṃ āgantvā eḷake gahetvā gacchantesu ekā eḷikā dūre
 caramānā eḷake nikkhamante adisvā ohīyi. Tam pacchā nikkha-
 mantim eko dīpiko disvā „khādissāmi nan“ ti giribbajadvāre aṭṭhāsi.
 Sāpi ito c' ito ca oloketi⁶ tam disvā „esa maṃ māretvā khāditu- 10
 kāmātāya ṭhito, sace nivattitvā palāyissāmi jīvitam me n' atthi, ajja
 mayā purisākāraṃ katum vaṭṭatīti“ cintetvā siṅgāni ukkhipitvā tassā-
 bhimukhaṃ⁷ vegena pakkhanditvā dīpikassa „ito gaṇhissāmīti“ vip-
 phandato va⁸ gahaṇaṃ anupagantvā vegena palāyitvā eḷakānaṃ an-
 taraṃ⁹ pāvisi. Thero¹⁰ tam¹¹ tesam kiriyaṃ disvā punadvase gantvā 15
 Tathāgatassārocetvā¹² „evam bhante sā eḷikā attano upāyakusalatāya
 parakkamaṃ katvā dīpikato mucchīti“¹³ āha. Satthā „Moggallāna,
 idāni tāva so dīpiko tam gahetuṃ nāsakkhi, pubbe pana¹⁴ naṃ vira-
 vantiṃ māretvā khādīti“ vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atite Magadharatṭhe Bodhisatto ekasmim gāme 20
 mahābhogakule nibbattitvā vayappatto kāme pahāya isipab-
 bajam pabbajitvā jhānābhīṇṇaṃ nibbattetvā ciram Himavante
 vasitvā loṇambilasevanatthāya Rājagahaṃ patvā¹⁵ ekasmim¹⁶
 yeva giribbaje paṇṇasālaṃ māpetvā vasaṃ kappesi. Tadā
 iminā va niyāmena¹⁷ eḷakapālesu¹⁸ eḷake carantesu¹⁹ ekadiva- 25
 sam evam eva ekaṃ eḷikaṃ pacchā nikkhamantiṃ disvā eko
 dīpiko „khādissāmi nan“ ti dvāre aṭṭhāsi. Sāpi tam disvā
 „ajja mayham jīvitam n' atthi“²⁰, eken' upāyena iminā sad-
 dhiṃ madhurapaṭiṣanthāraṃ katvā hadayamaddavam assa²¹

¹ Bā damaṇi-. ² Bā veḷuvane. ³ Bā mahāmo-. ⁴ Bā gīripabbaje senāsane ca.
⁵ Bā yeva. ⁶ all four MSS. -ti. ⁷ Bā tassa abhimokhi. ⁸ C² vipphandana-
 tova, C¹ vipphandantova corr. to vipphandato, Bā vipphakkanti tassevā. ⁹
 Bā -re. ¹⁰ Bā atha the-. ¹¹ Bā omits tam. ¹² Bā -tassa ā-. ¹³ Bā muñcīti.
¹⁴ Bā pi. ¹⁵ Bā gantvā. ¹⁶ C¹ C² eta-. ¹⁷ Bā -neva. ¹⁸ Bā -lakesu. ¹⁹
 so all four MSS. ²⁰ Bā adds addhā mayham jīvitatthāya parakkamaṃ katum
 vaṭṭatīti. ²¹ Bā hadayamassavacaniya.

janetvā jīvitam rakkhissāmīti¹“ cintetvā dūrato² va tena
saddhīm paṭisanthāram karontī āgacchamānā paṭhamam gā-
tham āha:

1. Khamanīyam yāpanīyam³ kacci⁴ mātula te sukham,
5 sukham te amma avaca, sukhakāmā hi te mayan ti. 88.

Tattha sukham te amma 'ti mayham mātāpi tumbakam sukham
puccheyyāsīti⁵ ajja mam avacā 'ti attho, mayan ti mātula mayam pi tumhā-
kam sukham eva icchāmā 'ti.

Tam sutvā dipiko „ayam dhuttikā mam mātulavādena
10 vañcetukāmā, na me kakkhalabhāvam jānātīti“ cintetvā duti-
yam gātham āha:

2. Naṅguṭṭham me avakkamma⁶ heṭṭhayitvāna⁷ eliki
s' ajja mātulavādena muñcitabbā nu maññasīti⁸. 89.

Tass' attho: tvaṃ mama naṅguṭṭhamaṇḍalam akkamitvā heṭṭhayitvā⁹ āga-
15 chasi, sā tvaṃ ajja mātulavādena muñcitabbāham asmīti maññasi nu, evam
maññasi¹⁰ maññe ti¹¹.

Tam sutvā itarā „mātula mā evam vadāti“ vatvā¹² tati-
yam gātham āha:

3. Puratthāmukho nisinno si¹³, aham te¹⁴ mukham āgatā,
20 pacchato tuyha¹⁵ naṅguṭṭham, katham kho 'ham avakka-
min¹⁶ ti. 90.

Tattha mukhan ti abhīmukham, katham kho han ti tam tava pac-
chato tṭhitam aham katham avakkamin¹⁶ ti attho.

Atha nam so „kim kathesi elike, mama naṅguṭṭhassa
25 aṭṭhatṭhānam¹⁷ nāma n' atthīti¹⁸“ vatvā catuttham gā-
tham āha:

¹ Ck C² -ssāminanti. ² B² purato. ³ Ck C² pāpanīyam. ⁴ B² kiñci. ⁵ B² icche-. ⁶ B² apakkamaṃ, B² apakkammaṃ. ⁷ Ck heṭṭhapi-, B² socayi-, B² heṭṭhavitvā. ⁸ C² mucchi-. ⁹ Ck heṭṭhapi-, B² podayi-. ¹⁰ Ck maññesi. ¹¹ B² bhuñjītabbāsamasamīnti maññāmi evamāha. ¹² B² evam karissati, omitting vatvā. ¹³ C² puratthābhīmu-, B² puratattāpimukho nisinnāmiti. ¹⁴ Ck C² tam. ¹⁵ B² tuyham. ¹⁶ B² apakkami, B² kho padaṃ apakkami. ¹⁷ C² ayita-corr. to aṭṭhita-, B² adhiṭṭhita-. ¹⁸ B² atthiti.

4. Yāvatā caturō dīpā sasamuddā sapabbatā
tāvatā mayha¹ naṅguṭṭhaṃ kathaṃ kho tvaṃ vivajjayīti. 91.

Tattha tāvatā ti ettāvatā² mama naṅguṭṭhaṃ parikkhipītvā gatan
ti vadati.

Taṃ sutvā elikā „ayaṃ pāpo madhurakathāya na³ allī- 5
yati, paṭisattu hutvāssa kathessāmīti“ pañcamaṃ gā-
tham āha:

5. Pubbe va m' etaṃ⁴ akkhaṃsu⁴ mātā pitā ca bhātaro:
dīghaṃ duṭṭhassa naṅguṭṭhaṃ, s' amhi vehāyasāgatā ti. 92.

Tattha akkhaṃsū⁷ 'ti pubbe va me evaṃ⁸ mātā ca pitā ca bhātaro 10
ca ācikkhīṃsu⁹, samhīti sā ahaṃ nītakānaṃ sautikā tava naṅguṭṭhassa dīgha-
bhāvaṃ sutvā tava naṅguṭṭhaṃ pariharantī¹⁰ vehāyasā¹¹ ākāseṇa āgatā ti.

Atha naṃ so „jānāmi te ahaṃ ākāsenāgatabhāvaṃ¹², evaṃ
āgacchantī¹³ pana mayhaṃ bhakkhe nāsetvā¹⁴ āgatāsīti“ vatvā
chatṭhaṃ gātham āha: 15

6. Tañca¹⁵ disvāna āyantiṃ antalikkhasmim¹⁶ eliki
migasaṃgho palāyittha, bhakkho me nāsito tayā ti. 93.

Taṃ sutvā itarā maraṇabhayaabhītā aññaṃ kāraṇaṃ āha-
rituṃ asakkonti „mātula mā evarūpaṃ kakkhaḷakammaṃ kari,
jīvitam me dehīti“ vilapi. Itaro pi naṃ vilapantiṃ yeva 20
khandhe gahetvā māretvā khādi.

7. Icc-eva¹⁷ vilapantiyā elikiyā ruhaṃghaso
galakaṃ anvāmadā¹⁸, n' atthi duṭṭhe¹⁹ subhāsitaṃ. 94.

8. N' eva duṭṭhe nayo atthi na dhammo na subhāsitaṃ,
nikkamaṃ²⁰ duṭṭhe yujjetha²¹, so ca sabbhi na rajjatīti 95. 25
imā dve abhisambuddhagāthā.

¹ Bdf mayhaṃ, C² mayha corr. to mayhaṃ. ² Bdf etthakaṃ tñānaṃ. ³ Bdf omits na. ⁴ Bdf hutvā tassa gamissāmīti. ⁵ C⁶ ce taṃ, Bdf mevaṃ. ⁶ Bdf akkhisuṃ. ⁷ Bdf akkhisu. ⁸ Bdf etā. ⁹ Bdf acakkhisuṃ. ¹⁰ all four MSS. -ti. ¹¹ Bdf vehāyasam katā ti. ¹² Bdf -nagata-. ¹³ Cks C² -ti, Bdf āgacchatī. ¹⁴ Bdf nādasetvā. ¹⁵ Cks C² tava. ¹⁶ Cks -smimhi, Bdf omit hi. ¹⁷ Bdf -evaṃ. ¹⁸ Bdf anvānumaṭṭi?, Bf anvāvamaddi. ¹⁹ Bdf khukhe. ²⁰ Bf nikkammaṃ, C² nikkhama corr. to nikkhamma. ²¹ Bdf dukkhe yuñceya.

Tartha ruhaṃghaso ti ruhirabhakkho lohitaṇḍāyī sāhasikadīpiko, gala-
kam anvāmadḍitī¹ gīvaṃ maddi², dasitvā phālesitī³ attho, nayo ti kāra-
ṇaṃ, dhammo ti sabhāvo, subhāsitaṃ ti sukathitavacanāṃ, sabbam p'
etaṃ⁴ duṭṭhe n'atthitī⁵ attho, nikkamaṃ⁶ duṭṭhe yujjethā⁷ 'ti bhikkhave
5 duṭṭhapuggale parakkamo ca yujjeyya, so ca sabbhi na rajjatīti so pana
puggalo sabbhi sundaraṃ subhāsitaṃ na rajjati, na sampiyāyatīti attho.

Tāpaso tesam kiriyaṃ sabbam addasa.

Satthā imaṃ desanaṃ⁸ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
eḷikī va etarahi eḷikī⁹, dīpiko va¹⁰ etarahi dīpiko, tāpaso pana aham
10 evā¹¹ 'ti. Dīpijātakaṃ¹². Kaccānivaggo. Aṭṭhanipāta-
vaṇṇanā niṭṭhitā¹³.

¹ B^d anvānapaṭṭitī. ² B^d paṭṭī. ³ B^d phālesitī. ⁴ B^d sabbametaṃ. ⁵ B^d duthe
atīti. ⁶ C^k nikkamma, C^{s2} nikkhamma, C^s kamma corr. to nikkamma. ⁷ B^d
yuñcethā. ⁸ B^d dhammade-. ⁹ B^d adds ahosi. ¹⁰ B^d pt. ¹¹ B^d adds
dasamaṃ. ¹² B^d aṭṭhanipātaṃ niṭṭhitaṃ, B^d adds sakkarāj 1150 etc.

IX. NAVANIPĀTA.

1. Gijjhajātaka.

Parisaṃkupatho nāmā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekaṃ dubbacaṃ¹ ārabha kathesi. So kira eko kulaputto niyyānikasāsane pabbajitvāpi atthakāmehi ācariyupajjhāyehi c' 5 eva sabrahmacārīhi ca „evaṃ te abhikkamitabbam evaṃ paṭikkamitabbam evaṃ ālokitabbam evaṃ vilokitabbam evaṃ sammīñjitabbam evaṃ pasāretabbam evaṃ nivāsetabbam evaṃ pārupitabbam evaṃ patto gahetabbo yāpanamattaṃ² gahetvā paccavekkhitvā va paribhuñjitabbam indriyesu guttadvārena bhojane mattaṇṇunā jāgariyam 10 anuyuttena bhavitabbam idam āgantukavattaṃ nāma jānitabbam³ idam gamikavattaṃ nāma⁴ imāni cuddasa khandhakavattāni⁵ asīti mahāvattāni tattha te sammā vattitabbam ime terasa dhutaṅgaguṇā⁶ nāma ete samādāya vattitabban⁷ ti ovadiyamāno dubbaco⁷ ahosi akkhamo appadakkhiṇaggāhī⁸ anusāsaniṃ⁹, „aham tumhe na anuvadāmi¹⁰, tumhe¹¹ kasmā maṃ vadetha¹², aham eva attano attham vā anattham vā jānissāmīti¹³“ attānaṃ avacanīyaṃ akāsi. Ath' assa dubbacabhāvaṃ¹⁴ nātvā bhikkhū dhammasabbhāyaṃ¹⁵ aguṇaṃ ka-
thentā¹⁶ nisidimsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā¹⁷ ti pucchitvā „imāya nāmā¹⁸ 'ti vutte tam 20 bhikkhuṃ pakkosāpetvā „saccaṃ kira tvaṃ¹⁷ dubbaco¹⁸ ti pucchitvā „saccaṃ¹⁸ ti vutte „kasmā bhikkhu evarūpe niyyānikasāsane¹⁸ pabba-

¹ Bđ -ccabbikkhum. ² Bđ adds bhattam. ³ Bđ omits jā-. ⁴ Bđ adds jānitabbanti. ⁵ Ck^s khandhava-. ⁶ C^s dūtagu-, Ck^s guṇā. ⁷ Bđ dubbacco. ⁸ all three MSS. -hi. ⁹ Bđ ananusāsaniyam. ¹⁰ C^s Bđ va-. ¹¹ Bđ adds pana. ¹² Bđ vadatha. ¹³ Bđ karissāmīti. ¹⁴ Bđ -cca-. ¹⁵ Ck^s omit dhamma. ¹⁶ Bđ -kathanaṃ kathento. ¹⁷ Bđ adds bhikkhu. ¹⁸ Ck^s -ke-.

jitvā atthakāmānaṃ vacanaṃ na karosi, pubbe pi tvaṃ paṇḍitānaṃ vacanaṃ akatvā verambavātamukhe cuṇṇavicuṇṇajāto¹ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Gijjhapabbate² Bodhisatto gijjhayoniyaṃ nib-
 5 batti. Putto pan' assa Supatto³ nāma gijjharājā anekasahassa-
 gijjhaparivāro thāmasampanno ahosi. So mātāpitaro posesi.
 Balasampannattā⁴ pana atidūraṃ uppatati, atha naṃ pitā „tāta
 ettakaṃ nāma thānaṃ atikkamitvā na gantabban“ ti ovadi.
 So „sādhū“ 'ti vatvāpi ekadivasaṃ pana vuṭṭhe⁵ deve gijjhehi
 10 saddhim uppatitvā sese ohāya atibhūmiṃ gantvā verambavāta-
 mukhaṃ patvā cuṇṇavicuṇṇabhāvaṃ pāpuṇi.

Satthā tam atthaṃ dassento abhisambuddho hutvā imā gā-
 thā abhāsi:

1. Parisāṃkupaṭṭho nāma gijjhapantho⁶ sanantano,
 15 tatrāsi⁷ mātāpitaro gijjho posesi jinṇake⁸. 1.
2. Tesaṃ ajakaraṃ⁹ medaṃ accahāsi¹⁰ bahūtaṃ¹¹,
 pitā ca puttaṃ avaca jānaṃ uccāpapātinaṃ¹²
 supattaṃ pakkhasampannaṃ¹³ tejasīṃ dūragāmināṃ. 2.
3. Pariplavantaṃ¹⁴ paṭhaviṃ: yadā tāta¹⁵ vijānāhi
 20 sāgarena parikkhittaṃ cakkāṃ va parimaṇḍalaṃ
 tato tāta nivattassu, māssu etto paraṃ gami. 3.
4. Udapatto si¹⁶ vegena balī¹⁷ pakkhi¹⁸ dijuṭṭamo
 olokayanto vakkaṅgo pabbatāni vanāni ca. 4.
5. Addasa¹⁹ paṭhaviṃ gijjho yathāsāsi²⁰ pitus sutāṃ²¹
 25 sāgarena parikkhittaṃ cakkāṃ va parimaṇḍalaṃ
 [tato tāta nivattassu, māssu etto paraṃ gami]. 5. (Cfr. p. 235.30.)
6. Taṇ ca so samatikkamma param ev' accavattatha²²
 taṇ ca vātasikhā tikkhā accahāsi baliṃ²³ dijaṃ. 6.
7. Nāsakkh' ātigato poso punar²⁴ eva nivattitum,
 30 dijo vyasanam āpādi verambānaṃ vasaṃ gato. 7.

¹ Bđ -ṇṇojāto. ² Bđ gijhakute pabbate. ³ Bđ sumutto. ⁴ Bđ thāmasampanno-
 tāya. ⁵ Ck -saṃ nava cadde, C^s nava caṇḍe. ⁶ C^s -pattro, Bđ -paṇṇho, Bf
 -panto. ⁷ Bđ tatrāpi. ⁸ Bđ -re. ⁹ Bđ ajagara, Bf ajarāgara. ¹⁰ C^s -bhāsi. ¹¹
 so Ck instead of bahūtaṃ? C^s Bf bahutasa, Bđ bahudhā so. ¹² Bdf uccaṃ-
¹³ Bđ thāmasam-. ¹⁴ Bđ -plavitaṃ. ¹⁵ Bđ tāva. ¹⁶ Bf pi. ¹⁷ Cks thale, Bdf
 bali. ¹⁸ Cks Bđ -i, Bf kkh. ¹⁹ Cks -saṃ. ²⁰ C^s -sāsi, Bđ yathāyāti corr. to
 -yāsi, Bf yathāyiti. ²¹ Cks -tā, Bđ pitusutā. ²² Bđ paramavapavattatha, Bf
 -evapavattata. ²³ Cks baliṃ, Bdf bali. ²⁴ Bdf punad.

8. Tassa puttā ca dārā ca ye c' aññe anujivino (Cfr. p. 256, 14.)
 sabbe vyasanam āpādu¹ anovādakare² dije³. 8.
 9. Evam pi idha vaddhānam⁴ yo vākyam nāvabujjhati
 atisīmacaro⁵ ditto gijjho vātitasāsano
 sa ve⁶ vyasanam pappoti⁷ akatvā vaddhasāsanan⁸ ti. 9. 5

Tattha parisamkūpatho ti samkūpatho, manussā hiraññasuvannatthāya
 gacchantā tasmim padese khānūke koṭṭetvā tesu rajjūm bandhitvā gacchanti,
 tena so Gijjhapabbate⁹ jamghamaggo samkūpatho ti vuccati, gijjhapantho ti
 gijjhapabbatamatthake maggo¹⁰, sanantano ti porāṇo, tatrāsiti tasmim
 gijjhapabbatamatthake samkūpathe eko gijjho āsi¹¹, so jinṇake¹² mātāpitāro 10
 posesi, ajakaram¹³ medan ti ajakaramedam¹⁴, accahāsiti ativiya ṭhari,
 bahūtas¹⁵ ti bahūtas¹⁶, jānam¹⁷ uccāpapātinan¹⁸ ti putto te atī-
 uccam thānam lamghatīti sutvā ucce¹⁹ papātī ayan ti jānanto, tejasin ti
 purisatejasampannam, dūragāminan ti ten' eva tejena dūragāsim, pari-
 plavantān²⁰ ti uppalapattam²¹ viya udae upplavamānam²², vijānahīti²³ 15
 vijānāsi, cakkam va parimaṇḍalan ti yaṁ²⁴ tasmim te²⁵ padese thitassa
 samuddena paricchinnō Jambudīpo cakkam²⁶ va paññāyati tato thānā²⁷ ni-
 vattāhīti ovadanto evam āha, udapatto sīti pitu ovadam akatvā ekaṁ²⁸
 divasam gijjhehi saddhim uppatito te ohāya pitarā kathitattānam agamāsi,
 olokayanto²⁹ vakkamgo ti vakkagīvo³⁰, yathāsāsi³¹ pitussutan³² ti 30
 yathāsā³³ pitu santikā sutam āsi³⁴ tath' eva addasa, yathāsāsīti³⁵ vā pātho,
 paramevaccavattathā 'ti pitarā akkhātattānato param ativatto³⁶ va,
 tañca³⁷ vātasikhā tikkhā ti tam anovādam³⁸ balim³⁹ pi samānam
 dijam tikhiṇaverambavātasikhā accahāsi atihari⁴⁰ cunnavicunnam akāsi, nā-
 sakkhātigato ti nāsakkhi atigato⁴¹, poso ti satto, anovādakare ti tasmim 35
 dije paṇḍitanam ovadam akaronte sabbe pi te mahādukkham pāpuṇṇesu,
 akatvā vaddhasāsanan⁴² ti vuddhānam⁴³ hitakāmānam vacanam akatvā
 evam eva vyasanam mahādukkham pāpuṇṇati.

1 Cks -du. 2 Cks -ro. 3 Bđ -jo. 4 Bf vuḍḍhā-, Bđ vuḍḍhā-. 5 Ck -sīmañcaro.
 6 Bdf sabbe. 7 Bdf papponti. 8 Bđ vuḍḍhā-, Bf vadaḍḍhā-. 9 Bđ -to. 10 Bđ mahāma.
 11 Bđ ahoṣi. 12 Bđ jinna. 13 Ck -ra, Bđ ajagara. 14 Bđ ajāgara-. 15 Ck Bđ -hu-.
 16 Ck -hu-, Bds bahutāso. 17 Cks ja-. 18 Bđ uccam-. 19 Bđ uccam. 20 Bđ
 -plavitan. 21 Bđ upalinipattam. 22 Ck uppala-, Bđ uplavanānam. 23 Ck vijā-
 nam vijānahīti, Bđ vijānahīti. 24 so Cks instead of yasmim? Bđ omits yaṁ.
 25 Bđ yeva. 26 Bđ cakkamaṇḍalam. 27 Bds tāta. 28 Ck Bđ eka. 29 Bđ adds
 kinṭhānam (?) patvā heṭhā olokento. 30 Bđ vakkagīvo. 31 Cks yathāsāsi,
 Bdf yāthāyati corr. to -yāsi. 32 Bđ pitusutā. 33 Bđ yathā ca. 34 Bđ sutā
 āsi. 35 Bđ yāthāyāsi. 36 Bđ -vattento. 37 Cks tam. 38 Ck -ka, Bđ anā-
 cāraga. 39 Bđ balisi, Cks bālam. 40 Bđ atīhari. 41 Ck atibhaṭo, Ck -haṭo. 42
 Bđ vuḍḍhā-. 43 Bđ vuḍḍhā-.

„Tasmā tvaṃ¹ bhikkhu mā gijjhasadiso bhava, atthakāmānaṃ vacanaṃ karohīti“ so Satthārā evaṃ ovadito tato paṭṭhāya sub-baco² ahosi.

Satthāpi imaṃ desanaṃ³ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā dubbacagijjho⁴ etarahi dubbacabhikkhu⁵ ahosi, gijjhapiṭā pana aham evā“ ti. Gijjhajātakaṃ⁶.

2. Kosambijātaka.

- Puthusaddo ti. Idam Satthā Kosambiyaṃ nissāya Ghosi-tārāme viharanto Kosambiyaṃ bhaṇḍanakāra ke ārabha katesi.
- 10 Vatthum Kosambakkhandhake āgataṃ eva. Ayaṃ pan' ettha sam-khepo: Tadā kira dve bhikkhū ekasmiṃ āvāse vasiṃsu vinayadharo ca⁷ suttantiko ca. Tesu suttantiko ekadivasam sarīravaḷaṇḍaṃ⁸ katvā udakakoṭṭhake⁹ ācamaṇaudakāvasesam bhājane ṭhapetvā nikkhami. Pacchā vinayadharo tattha pavitṭho taṃ udakam disvā nikkhamitvā
- 15 itaraṃ pucchi: „tayā udakam ṭhapitaṃ“ ti. „Āma āvuso¹⁰“ ti. „Kim pan' ettha āpattibhāvaṃ na jānāsīti“. „Āma¹¹ na jānāmīti“. „Hot'¹² āvuso, etthāpattitī¹³“. „Tena hi paṭikarissāmi nan“ ti. „Sace pana te āvuso asaṇḍicca asatiyā kataṃ¹⁴ n' atthi āpattitī¹⁵“ so tassa āpattiyā anāpattidiṭṭhi ahosi¹⁶. Vinayadharo pi attano
- 20 nissitakānaṃ „ayaṃ suttantiko āpattim āpajjamāno pi na jānātīti“ ārocesi. Te tassa nissitake disvā „tumahākaṃ upajjhāyo apattim āpajjitvāpi āpattibhāvaṃ na jānātīti“ āhaṃsu. Te gantvā attano upajjhāyassa ārocesum. So evaṃ āha: „ayaṃ vinayadharo pubbe 'anāpattitī' vatvā idāni 'āpattitī' vadati, musāvādī eso“ ti. Te gantvā
- 25 „tumahākaṃ upajjhāyo musāvādīti“. Evaṃ aṇṇamaṇṇam kalahaṃ vadḍhayiṃsu¹⁷. Tato vinayadharo okāsam labhitvā tassa āpattiyā¹⁸ adassane¹⁹ ukkhepaniyakammaṃ akāsi. Tato paṭṭhāya tesam paccayadāyakā upāsakāpi²⁰ dve koṭṭhāsā ahesum, ovādapatiḍḍhābhikā bhikkhuniyo pi ārakkhadevatāpi²¹ sandiṭṭhā sambhattā ākāsatṭhakadevatāpi²²

¹ Ck^s taṃ. ² B^d suvaco. ³ B^d dhammade-. ⁴ B^d dubbhacca-. ⁵ B^d dubbacca.

⁶ B^d adds pathamaṃ. 2. Cfr. Dhammapada p. 103 and Vinaya vol. I p. 337.

⁷ B^d omits ca. ⁸ Ck^s -laṇḍhaṃ, B^d -laṇḍha. ⁹ Ck^s -ke. ¹⁰ B^d āmāvu-. ¹¹

B^d āmāvuso. ¹² Ck^s bhot, B^d hotu. ¹³ B^d ettha ā-. ¹⁴ Ck^s katham, C^s katham

corr. to kataṃ. ¹⁵ Ck^s āpatti. ¹⁶ B^d hoti. ¹⁷ B^d vadhisu. ¹⁸ B^d -tti. ¹⁹

B^d -nena. ²⁰ B^d paccayakāpi dāyakāpi, omitting upā-. ²¹ B^d adds dve koṭṭhāsā

ahesum tāsam. ²² B^d omits ka.

yāva Brahmālokā sabbe puthujjanā dve pakkhā ahesuṃ, yāva Aka-
 niṭṭhabhavanā pana¹ idaṃ kolāhalaṃ agamāsi. Ath' eko bhikkhu
 Tathāgataṃ upasaṃkamitvā ukkhepakānaṃ „dhammiken' eva kam-
 menāyaṃ² ukkhitto“ ti³ ukkhittānuvattakānaṃ „adhammikenā kammena
 ukkhitto“ ti laddhiṃ ukkhepakehi vāriyamānānaṃ⁴ pi ca⁵ nesaṃ⁶ 5
 taṃ⁷ anuparivāretvā⁸ caraṇabhāvaṃ⁹ ārocesi. Bhagavā¹⁰ „bhinno
 bhikkhusaṃgho bhinno bhikkhusaṃgho“¹¹ ti tesāṃ santikaṃ gantvā
 ukkhepakānaṃ ukkhepane itaresāṃ ca¹² āpattiyaṃ adassanāya¹³ ādi-
 navāṃ vatvā pakkāmi. Puna tesāṃ tatth' eva ekasīmāya uposathā-
 dīni karitvā bhattaggādisu bhaṇḍana-jātānaṃ „āsanantarikāya nisidi- 10
 tabban“ ti bhattagge vattaṃ paññāpetvā „idāni pi bhaṇḍana-jātā
 viharantīti“ sutvā tattha gantvā „alaṃ bhikkhave, mā bhaṇḍanaṃ“
 ti ādīni vatvā aññatarena¹⁴ dhammavādinā Bhagavato vihesaṃ¹⁵ anic-
 chantena „āgametu bhante Bhagavā dhammassāmī“¹⁶, apposukko bhante
 Bhagavā diṭṭhadhammasukhavihāraṃ anuyutto viharatu, mayāṃ etena 15
 bhaṇḍanena kalahena viggahena vivādena paññāyissamā“¹⁷ 'ti vutte
 „bhūtapubbaṃ bhikkhave Bārāṇasīyaṃ Brahmaddatto nāma Kāsirājā
 ahoṣīti¹⁸ Brahmaddattena Dīghatissa Kosalarāṇño rajjaṃ acchinditvā
 aññātakavesena vasantassa māritabhāvaṃ c' eva Dīghāvukumārena¹⁹
 attano jīvite²⁰ dinne tato paṭṭhāya tesāṃ samaggabhāvaṃ ca kathe- 20
 tvā „tesāṃ hi“²¹ nāma bhikkhave rājūnaṃ ādinnadaṇḍānaṃ²² ādinna-
 satthānaṃ²³ evarūpaṃ khantisoraccaṃ bhavissati²⁴, idha kho taṃ²⁵
 bhikkhave sobbheṭṭha yaṃ tumhe evaṃ svākkhāte dhammavinaye pabba-
 jitā samānā khamā va²⁶ bhaveyyātha soratā cā“²⁷ 'ti ovaditvā tatiyaṃ
 pi²⁸ „alaṃ bhikkhave, mā bhaṇḍanaṃ“ ti vāretvā anoramante disvā 25
 „pariyādinna-rūpaṃ kho ime moghapurisa, na-y-ime sukarā saññāpetun“
 ti pakkamitvā punadvase piṇḍapātapaṭikkanto²⁹ gandhakuṭṭiyaṃ thokaṃ
 vissamitvā senāsanaṃ saṃsāmetvā attanā va³⁰ attano pattacivaraṃ³¹
 ādāya saṃghamaṃjhe ākāse ṭhatvā imā gāthā abhāsi:

¹ Bā yana. ² Bā na ayaṃ. ³ Ck omīti. ⁴ Ck vādhāri-, C' vādhāviya-. ⁵
 Bā omīti ca. ⁶ Bā tesāṃ. ⁷ Bā omīti taṃ. ⁸ Bā anupadhāretvā. ⁹ Bā vaḍ-
 ḍhabhāvaṃ satthu. ¹⁰ Bā adds samaggā kira hontu ti dve vāre pesetvā na
 icchanti bhante samaggā bhavituṃ ti vatvā tatiyavāre. ¹¹ C' Bā do not repeat
 bh. bh. ¹² Bā adds asaṃjjecca. ¹³ Bā -nena. ¹⁴ Bā adds bhikkhunā. ¹⁵ Bā
 pidosaṃ. ¹⁶ all three MSS. -i. ¹⁷ Bā -si. ¹⁸ Ck dīghāyukumāre. ¹⁹ Ck
 vijjite. ²⁰ Bā omīti hi. ²¹ C' Bā ad-. ²² C' ad-, Bā omīti ād-. ²³ Bā -titi.
²⁴ C' Bā tvaṃ. ²⁵ Bā khemā, omitting va. ²⁶ Bā ovādi dutiyampi tatiyampi.
²⁷ Bā -tani pa-. ²⁸ Bā omīti a-va. ²⁹ Ck Bā -ram.

1. Puthusaddo samajano, na bālo koci maññatha, (= Vinaya vol. I p. 349.)
saṅghasmiṃ bhijjamānasmiṃ nāññaṃ bhiyyo amaññarūṃ. 10.
2. Parimuttā paṇḍitābhāsā vācāgocara bhāṇino
yāv' icchanti mukhāyāmaṃ yena nītā na taṃ vidū. 11.
- 5 3. 'Akkocchi maṃ avadhi maṃ ajini maṃ ahāsi me' (Cfr. supra p. 212.)
ye' taṃ upanayhanti veraṃ tesāṃ na sammati. 12.
4. 'Akkocchi maṃ avadhi maṃ ajini maṃ ahāsi me'
ye' taṃ na upanayhanti veraṃ tesūpasammati. 13.
5. Na hi verena verāni sammant' idha² kudācanaṃ,
averena ca sammanti, esa dhammo sanantano. 14.
- 10 6. Pare ca na vijānanti 'mayam ettha yamāmase',
ye ca tattha vijānanti tato sammanti medhagā. 15.
7. Atthiechiddā³ pāṇaharā gavāssadhanahāriṇo,
raṭṭhaṃ vilumpamānānaṃ tesāṃ pi hoti saṃgati,
15 kasmā tumhāka⁴ no siyā. 16.
8. Sace labetha nipakaṃ saḥāyaṃ (Cfr. Dh. v. 328—39 & p. 108.
saddhimcaraṃ sādhuviḥārī dhīraṃ Suttanip. vv. 44—45.)
abhibhuyya sabbāni parissayāni
careyya ten' attamano satimā. 17.
- 20 9. No ce labhetha nipakaṃ saḥāyaṃ
saddhimcaraṃ sādhuviḥārī dhīraṃ
rājā va raṭṭhaṃ vijitāṃ pahāya
eko care mātāṅg' araṇṇe⁵ va nāgo. 18.
10. Ekassa caritaṃ seyyo, n' atthi bāle saḥāyatā,
25 eko care na ca pāpāni kayirā
appossukko mātāṅg' araṇṇe⁶ va nāgo ti. 19.

Tattha puthu mahā saddo assā 'ti puthusaddo, samajano ti samāno
ekasadiṣo jano, sabbo vāyaṃ⁷ bhaṇḍanakārakajano samantato saddanīchāraṇa
puthusaddo c' eva sadiṣo cā 'ti vuttaṃ hoti, na bālo koci maññathā 'ti
30 tattha koci eko pi⁸ ahaṃ bālo ti⁹ na maññittha, sabbe paṇḍitamānino, sabbo
cāyaṃ bhaṇḍanakārako jano yeva nāññaṃ bhiyyo maññanti¹⁰, koci eko pi
ahaṃ¹¹ bālo ti na maññittha¹², bhiyyo ca¹³ saṅghasmiṃ bhijjamāne aññaṃ pi
ekaṃ¹⁴, mayhaṃ kāraṇa¹⁵ saṅgho bhijjatīti idaṃ kāraṇaṃ na maññitthā 'ti
attho, parimuttā ti muttassatino, paṇḍitābhāsā ti attano paṇḍita-

¹ Bdf ye ca. ² Ck -tidha. ³ Bdf atthiechinnā. ⁴ Bdf -kaṃ. ⁵ Ck -raṇṇo, Bdf
mātavaraṇṇo. ⁶ Ck -raṇṇo. ⁷ Bdf cāyaṃ. ⁸ Ck^o add ca. ⁹ so Ck^o; Bdf amañña-
nanti. ¹⁰ Bdf ayaṃ. ¹¹ sabbe paṇḍita - - - maññittha wanting in Ck. ¹² Bdf va.
¹³ Bdf añño pi eko. ¹⁴ Bdf -ṇā.

mānena paṇḍitasadisā, vācāgocara bhāṇino ti rākārassa¹ rassādeso² kato, vācāgocara ca na³ satipaṭṭhānādiariyadhammagocara bhāṇino ca⁴. kathambhāṇino⁵: yāvīcchanti mukhāyāman ti yāva mukhaṃ āyमितुṃ⁶ icchanti tāva pasāretvā aggaggapādehi⁷ ṭhatvā bhāṇino, eko pi saṃghagāravena mukhasaṃkocanaṃ⁸ na karotīti attho, yena nītā ti yena bhaṇḍanena imaṃ nillajja-
 5 bhāvaṃ nītā, na taṃ vidū ti evaṃ sādīnavāṃ idan ti na⁹ jānanti, ye¹⁰ taṃ upanayhantīti taṃ akkocchi man ti ādikaṃ ākāraṃ ye upanayhanti, sanantano ti porāṇo, pare ti paṇḍite ṭhapetvā tato aññe bhaṇḍanakārakā pare nāma, te¹¹ ettha saṃghamajjhe kolāhalaṃ karontā mayāṃ yamāmasa uparamāma nassāma¹² satataṃ¹³ samitaṃ maccusantikaṃ gacchāma¹⁴ 'ti na jānanti, 10
 ye ca tattha vijānantīti ye tattha¹⁵ paṇḍitā mayāṃ maccusamipaṃ gacchāma¹⁶ 'ti vijānanti, tato sammanti medhagā ti evaṃ hi te jānantaṃ yoniso-manasikāraṃ uppādetvā medhakānaṃ kalahānaṃ vūpasamāya paṭipajjanti, aṭṭhicchiddā¹⁷ ti ayaṃ gāthā Brahmaḍattaṇ ca Dīghāvukumārāṇ¹⁸ ca sandhāya vuttā, tesam pi hoti saṃgati, kasmā tumbhakaṃ na hoti yesaṃ vo¹⁹ n'
 15 eva mātāpītuṇṇaṃ aṭṭhīni chinnāni na pāpā hatā na gavāssadhaṇāni hatāni²⁰, idaṃ vuttaṃ hoti: bhikkhave tesam hi nāma ādinnadaṇḍānaṃ²¹ rājūnaṃ evarūpā saṃgati samāgamo āvāhavivāhasambandhaṃ katvā ekato pānabhojanaṃ hoti, tumhe evarūpe sāsane pabbajitvā attano veramattam pi nissajjitūṃ²² na sakkotha, ko tumbhakaṃ bhikkhubhāvo ti, sace labhethā 'ti-ādi-gāthāyo paṇḍitasahāyassa
 20 ca bālasahāyassa ca²³ vaṇṇavaṇṇadīpanatthaṃ²⁴ vuttā, abhibhuyya sabbāni pariṣsayānīti sabbe pakataparissaye ca paṭicchannaparissaye ca abhibhavitvā tena saddhīm²⁵ attamano satimā careyya, rājā va raṭṭhaṃ vijitan ti yathā attano vijitaratthaṃ²⁶ Mahājanakarājā ca²⁷ Arindamakarājā²⁸ ca²⁹ pahāya ekakaṃ va carimsu³⁰ evaṃ careyyā 'ti attho, mātāṅgarañño³¹ va nāgo ti³²
 25 mātāṅgo ti³³ hatthi vuccati, nāgo ti mahantatādhivacanaṃ³⁴ etaṃ, yathā hi mātīposako³⁵ mātāṅganāgo araṇṇe eko cari³⁶ na ca pāpāni akāsi yathā ca³⁷.
 Pārileyyako evaṃ eko care na ca pāpāni kayirā ti vuttaṃ hoti.

Satthā evaṃ kathetrāpi³⁸ te bhikkhū samagge kātum asakkonto Bālakaloṇakāragāmaṃ³⁹ gantvā Bhaguttherassa ekibhāve ānisaṃsaṃ
 30 kathetrā tato tiṇṇaṃ kulaputtānaṃ vasanaṭṭhānaṃ gantvā tesam sāmaggirase⁴⁰ ānisaṃsaṃ kathetrā tato Pārileyyakavanasaṇḍaṃ gantvā

¹ Ck ra- ² Bd -no ti bhākārādeso, in the place of rā-. ³ Bd -gorarānaṃ. ⁴ Bd omits ca. ⁵ Bd adds ca. ⁶ Bd pasāretuṃ. ⁷ Bd aggāpāde. ⁸ Bd mukhaṃ-. ⁹ Bd adds taṃ. ¹⁰ Bd ye va. ¹¹ Bd omits te. ¹² Bd omits na-. ¹³ Bd mayāṃ sacātaṃ. ¹⁴ Ck omits ta-. ¹⁵ Bd aṭṭhicchinnā. ¹⁶ Ck -yu-. ¹⁷ Bd te. ¹⁸ Bd pāṇaharāti na garassapāṇāni hatāni. ¹⁹ Ck Bd adiṇṇa-. ²⁰ Bd jahitūṃ. ²¹ Bd omits cā bā--ca. ²² Bd gūṇavaṇṇa-. ²³ Bd te pana. ²⁴ Bd -taṃra-. ²⁵ Ck va. ²⁶ Bd omits ka. ²⁷ Bd vi caritūṃ. ²⁸ Ck -garājō. ²⁹ Ck adds mātāṅgarañño nāgo va. ³⁰ Bd omits mā--ti. ³¹ Bd omits ta. ³² Bd -tu-. ³³ Bd ekako vicari. ³⁴ Bd adds silavahatthi nāgo yathāca. ³⁵ Bd omits pi. ³⁶ Bd bālakaṃ gāmaṃ. ³⁷ Bd -vāse.

tattha temāsam vasitvā puna Kosambim¹ anāgantvā Sāvattim²
eva agamāsi. Kosambivāsino pi³ upāsakā „ime kho ayyā⁴ Kosam-
bakā bhikkhū bahuno amhākaṃ anathassa kārakā, imehi ubbālho
Bhagavā pakkanto, mayam⁵ imesaṃ n' evābhivādanādini⁶ karissāma
5 na upagatānam⁷ piṇḍakam⁸ dassāma, evam ime pakkamissanti vā
vibbhamissanti vā⁹ Bhagavantam vā¹⁰ pasādessanti¹¹ sammantayit-
tvā tathā akāmsu. Te tena daṇḍakammena pīlītā Sāvattim gantvā
Bhagavantam khamāpesum.

Satthā¹² jātakam samodhānesi: „Pitā Suddhodanamahārājā¹³
10 ahosi, matā Mahāmāyā, Dīghāvukumāro pana aham evā¹⁴ ti.
Kosambijātakam¹⁵.

3. Mahāsukajātaka.

Dumo yadā hotīti. Idam Satthā Jetavane viharanto
aṇṇatarāṃ bhikkhū ārabba kathesi. So kira Satthu santike
15 kammaṭṭhānaṃ gahetvā Kosalajanapade aṇṇatarāṃ paccantagāmaṃ
upanissāya araṇṇe vihāsi. Manussā tassa rattiṭṭhānadivāṭṭhānādini
sampādetvā gamanāgamanasampanne ṭhāne senāsanaṃ katvā sakkac-
caṃ upaṭṭhahimsu. Tassa vassūpagatassa paṭhamamāse yeva so
gāmo jhāyi, manussānaṃ bijamattaṃ pi avasiṭṭhaṃ nāhosi¹⁶, te
20 tassa¹⁷ paṇitaṃ piṇḍapātaṃ dātum nāsakkhimsu, so sappāyasenā-
sane¹⁸ piṇḍapātena kilamanto maggaṃ vā phalaṃ vā nibbattetum nā-
sakkhi. Atha naṃ temāsaccayena Satthāram vanditum āgataṃ¹⁹
Satthā paṭisanthāraṃ katvā „kacci²⁰ piṇḍapātena kilamanto pi²¹ senā-
sanaṃ sappāyam²² ahoṣīti²³ pucchi. So tam atthaṃ ārocesi. Satthā
25 tassa tam²⁴ senāsanaṃ sappāyan ti nātvā „bhikkhu samaṇena nāma
senāsane²⁵ sappāye sati loluppacāraṃ pahāya kiñcid eva yathāladdhaṃ
paribhuñjitvā santuṭṭhena samaṇadhammaṃ kātum vaṭṭati, porāṇaka-
paṇḍitā tiracchānāyoniyam nibbattitvā attano vāse sukkharukkhe

¹ B^d -bi, C^k -biyam. ² B^d -iyam. ³ C^k -vāsi, omitting pi. ⁴ B^d -a. ⁵ B^d omits ma-. ⁶ B^d neva abhi-. ⁷ B^d upakāraṇam. ⁸ B^d piṇḍapātaṃ; kathetvā tesaṃ hi nāma (p 487,30) -- piṇḍakam wanting in C^e. ⁹ B^d adds tadā. ¹⁰ B^d omits vā. ¹¹ B^d passidessanti iti. ¹² satthā wanting in C^k. ¹³ B^d srisuddhodano- ¹⁴ C^k satthā in the place of p. a. e. ¹⁵ C^k -ba-, B^d ko-sampi -- dutiyam ¹⁶ manussā -- nāhosi wanting in B^d. ¹⁷ B^d cassa. ¹⁸ B^d -naṃ pi. ¹⁹ C^k gataṃ. ²⁰ B^d kiñci bhikkhu. ²¹ C^k kilantesi. C^e -tosi corr. to -tosi, B^d kilamanto pi. ²² B^d -yañca. ²³ B^d omits tam. ²⁴ C^k -naṃ, B^d -nā

cunṇaṃ khādantāpi¹ loluppacāraṃ pahāya santuṭṭhā mittadhammaṃ
abbinditvā aññattha na agamiṃsu², tvaṃ³ kasmā 'piṇḍapāto paritto'⁴
lūkho⁵ ti sappāyaseṇāsanaṃ pariccajīti⁶ vatvā tena yācito atītaṃ āhari:

Atīte Himavante Gaṅgātīre ekasmiṃ udumbaravane
anekasatasahassā sukā⁷ vasiṃsu. Tatth'eko⁸ sukarājā attano⁹
nivāsarukkhaṃ¹⁰ phalesu khīṇesu yaṇ ñad eva¹¹ avasiṭṭhaṃ hoti
amkuro vā pattaṃ vā taco vā papaṭikā¹² vā taṃ khādītva Gaṅ-
gāya pāṇiyaṃ pivitvā paramaappicchasantuṭṭho¹³ hutvā añ-
ñattha na gacchati. Tassa¹⁴ appicchasantuṭṭhabhāvagunena¹⁵
Sakkabhavanaṃ kampi. Sakko āvajjamāno taṃ disvā tassa¹⁶
vīmaṃsanatthaṃ attano ānubhāvena taṃ rukkhaṃ sukkhāpesi,
rukkho khānumatto hutvā chiddāvaccchiddo¹⁷ vāte paharante¹⁸
ākotiyaṃ vā¹⁹ atṭhāsi, tassa chiddehi cunṇāni nikkhamanti.
Sukarājā tāni cunṇāni khādītva Gaṅgāya pāṇiyaṃ pivitvā añ-
ñattha agantvā²⁰ vātātapaṃ agaṇetvā udumbarakhānumatthake²¹
nisīdati²². Sakko tassa paramappicchabhāvaṃ ñatvā „mitta-
dhammaguṇaṃ kathāpetvā varam assa datvā udumbaraṃ ama-
taphalaṃ²³ karitvā āgamissāmīti²⁴“ eko haṃsarājā hutvā Sujāṃ
asurakaññaṃ purato katvā taṃ udumbaravanaṃ gantvā avidūre
ekassa²⁵ rukkhaṃ sakhāya nisīditvā tena saddhiṃ kathaṃ²⁶
samuṭṭhāpento²⁷ paṭhamaṃ gāthaṃ āha:

1. Dumo yadā hoti phalūpapanno
bhuñjanti naṃ vihaṅgā²⁸ sampatantā,
khīṇaṃ ti ñatvāna dumaṃ phalaccaye
disodisaṃ yanti tato vihaṅgamā ti. 20.

25

Tass' attho: sukarājā rukkho nāma yadā phalasampanno hoti tadā taṃ
sākhato sākhaṃ sampatantā²⁹ vihaṅgamā bhuñjanti, taṃ pana³⁰ khīṇaṃ ñatvā
phalānaṃ accaye³¹ tato rukkhatō disodisaṃ vihaṅgamā gacchantīti³².

¹ B^d attano nivāsanaṃ rukkhe sukkhacunṇaṃ ca khantāpi. ² B^d gamiṃsu. ³ B^d adds pana. ⁴ B^d paribhutto taṃ. ⁵ B^d suvakā. ⁶ B^d tatra eko. ⁷ B^d nivāsana-. ⁸ C^k yaṇñadeva, B^d yadeva. ⁹ C^k paṭikā, C^s ppaṭikā corr. to pa-
paṭikā, B^d pappatikā. ¹⁰ B^d paramapp-. ¹¹ B^d assa. ¹² C^k -vaṇṇu-. ¹³ C^k -
vachi-. ¹⁴ C^k vātena paharanto, B^d vātena parahanto. ¹⁵ (C^k ako-, B^d ako - -
viya. ¹⁶ B^d anāg-. ¹⁷ B^d -khānike. ¹⁸ B^d -di. ¹⁹ B^d -tampha-. ²⁰ B^d eka.
²¹ B^d samuṭṭha-. ²² B^d vihaṅgamā. ²³ B^d sampatatāṃ va. ²⁴ B^d omits pana.
²⁵ B^d paccayena. ²⁶ B^d disādisamāgacchantīti.

Evañ ca pana taṃ' vatvā tato' uyyojetum dutiyaṃ gā-
tham āha :

2. Cara² cārikaṃ lohitatuṇḍa mā cari⁴,
kiṃ tvaṃ suva sukkhadumamhi⁵ jhāyasi,
5 tad iṃgha maṃ⁶ brūhi vasantasannibha:
kasmā suva sukkhadumaṃ na riñcasīti. 21.

Tattha jhāyasīti kiṃkāraṇā sukkhakhānumatthake⁷ jhāyanto pajjhāyanto
tiṭṭhasi, iṃghā 'ti codanatthe nipāto, vasantasannibhā 'ti vasantakāle
vanasaṇḍo sukagaṇasamākiṇṇo viya nīlobhāso hoti, tena taṃ vasantasannibhā 'ti
10 ālapati, na riñcasīti na chaḍḍesi.

Atha naṃ sukarājā⁸ „ahaṃ haṃsa attano kataññū-
kataveditāya imaṃ rukkhaṃ⁹ na jahāmīti“ vatvā dve gā-
thā abhāsi:

3. Ye ve¹⁰ sakhīnaṃ sakhāro bhavanti
15 pāṇaccaye sukkhadukkhesu haṃsa
khīnaṃ akhīnaṃ ti na taṃ jahanti
santo sataṃ dhammam anussarantā. 22.
4. So 'haṃ sataṃ aññataro 'smi haṃsa,
ñātī ca me hoti sakhā ca rukkho,
20 taṃ n' ussahe jīvikattho¹¹ pahātum
khīnaṃ ti ñatvāna, na h' esa dhammo¹² ti. 23.

Tattha ye ve¹³ sakhīnaṃ sakhāro bhavantīti ye sahāyānaṃ sahāyā
honti, khīnaṃ akhīnaṃ ti paṇḍitā nāma attano sahāyā¹⁴ bhoga-parikkhayaena
pi khīnaṃ pi akhīnaṃ pi na jahanti, sataṃ dhammam anussarantā ti
25 paṇḍitānaṃ paveṇī¹⁵ anussaramānā, ñātī ca me ti haṃsarāja ayaṃ rukkho
samyāyanaṭṭhena mayhaṃ ñātī ca¹⁶ sahaciṇṇacarapaṭāya¹⁷ sakhā ca, jīvi-
kattho¹⁸ ti taṃ ahaṃ jīvikāya¹⁹ atthiko hutvā pahātum na sakkomi.

Sakko tassa kathaṃ²⁰ sutvā tuṭṭho pasamsitvā varam
dātukāmo dve gāthā abhāsi:

¹ B^d omits taṃ. ² B^d adds naṃ. ³ C^k varam, B^d caram, P^f vara. ⁴ so C^k; B^d pari. ⁵ C^s suka dukkha-, B^d suva sukkhaṃ-, B^f suka sukkha-, C^k suva dukkha- corr. sto -sukkha-. ⁶ C^k ma, B^d omits maṃ. ⁷ B^d -khāṇuke. ⁸ B^d sūva-. ⁹ C^k omits rukkhaṃ. ¹⁰ B^d ce, B^f ca. ¹¹ B^d jīvitattho. ¹² B^d na so saddhammo. ¹³ B^d ce. ¹⁴ C^k -ya, B^d sahāyassa. ¹⁵ C^k pame-. ¹⁶ khī-
naṃ - - - ca wanting in C^s. ¹⁷ B^d samācinnacarapaṭāya, C^s sahaciṇṇācinnapaṭāya.
¹⁸ C^k -ttthe, B^d -tattho. ¹⁹ B^d -tāya. ²⁰ B^d vacanaṃ.

5. Sādhū sakkhi kataṃ¹ hoti metti saṃsati² santhavo,
 sac³ etaṃ³ dhammaṃ rocesi pāsaṃso⁴ si⁵ vijānataṃ. 24.
6. So te suva varaṃ dammi pattayāna vihaṅgama, (Cfr. p. 495.)
 varaṃ varassu vakkaṅga⁶ yaṃ kiñci manas⁷ icchasīti. 25.

Tattha sādhu ti sampahaṃsanam⁷, sakkhi kataṃ⁸ hoti metti saṃ- 5
 sati⁹ santhavo ti sakhībhāvo ca metti ca¹⁰ parisamañjhe santhavo cā¹¹ ti¹¹ yaṃ
 p¹² etaṃ¹² kataṃ¹² sādhu hoti laṭṭhakaṃ bhaddakam¹⁴ eva, sacetaṃ dham-
 man ti sace etaṃ¹⁵ mettidhammaṃ, vijānataṃ ti evaṃ sante¹⁶ viññūnaṃ
 paṣaṃsitabbayuttako sīti attho, so te ti so¹⁷ haṃ¹⁷ tuyhaṃ, varassū¹⁸ ti iccha,
 manasicchasi ti yaṃ kiñci manasā icchasi sabbaṃ taṃ dadāmi te ti. 10

Taṃ sutvā sukarājā¹⁸ varaṃ varanto¹⁹ sattamaṃ gā-
 tham āha:

7. Varaṃ ce me haṃsa tuvaṃ dadeyya
 ayaṃ rukkho punar āyūṃ²⁰ labhetha,
 so sākhavā phalimā saṃvirūḷho 15
 madhatthiko²¹ tiṭṭhatu sobhamāno ti. 26.

Tattha sākhavā ti sākḥāsampanno, phalimā ti phalinīhi sākḥāhi upeto,
 saṃvirūḷho ti samantato virūḷhapatto teruapattasamchanno hutvā, madhat-
 thiko²² ti saṃvijjāmanamadhuraphalesu pakkhittamadhu²³ viya, madhuraphalo
 hutvā ti attho. 20

Ath²⁴ assa Sakko varaṃ dadamāno aṭṭhamaṃ gātham āha:

8. Taṃ passa samma phalimaṃ²⁴ ulāraṃ,
 sabhā²⁵ va te hotu udumbarena,
 so sākhavā phalimā saṃvirūḷho
 madhatthiko tiṭṭhatu sobhamāno ti. 27. 25

Tattha sabhā²⁶ va te hotu udumbarenā²⁷ ti tava udumbarena sad-
 dhiṃ saha ekato va²⁷ vāso hotu.

¹ B^d sakhivaraṃ. ² B^df saṃgati. ³ C^k sa. ⁴ B^d pa-, B^f piyaṃso. ⁵ B^d pi,
 C^k omit si. ⁶ B^d vaṅkkaga. ⁷ C^s -taṃ, B^d sampapāsanam. ⁸ B^d sakhigataṃ.
⁹ B^d saṃgati. ¹⁰ B^d omits me - ca. ¹¹ C^k adds ta, and C^s taṃ. ¹² B^d mita.
¹³ B^d omits ka-. ¹⁴ B^d laddhakaṃ bhattakam. ¹⁵ B^d evaṃ. ¹⁶ B^d -to. ¹⁷
 B^d ahaṃ. ¹⁸ B^d suva-. ¹⁹ B^d gaṇhanto. ²⁰ B^d pana assu. ²¹ B^df madhuttiko.
²² C^k madhitth-, B^d madhutti-. ²³ B^d makkhikamadhu. ²⁴ B^d samā-, C^s
 sampa-. ²⁵ B^df sahā. ²⁶ B^d sahā. ²⁷ C^k omit va.

Evañ ca pana vatvā taṃ¹ attabhāvaṃ vijahitvā attano ca Sujāya ca ānubhāvaṃ dassetvā Gaṅgato² hatthena udakaṃ ga-hetvā udumbarakhāṇukaṃ pahari³, tāvad eva sākāhāvitapa-sampanno madhuraphalo rukkho utthahitvā muṇḍa-Manipabbato
5 viya vilāsasampanno⁴ atthāsi. Sukarājā⁵ taṃ disvā soṃanas-sappatto Sakkassa thutiṃ karonto navamaṃ gātham āha:

9. Evaṃ Sakka sukhī hohi saha sabbehi nātibhi (Cfr. p. 495.)
yathāham ajja sukhito disvāna phalitaṃ dumaṃ ti. 28.

Sakko⁶ tassa varaṃ datvā udumbaraṃ amataphalaṃ katvā
10 saddhiṃ Sujātāya attano thānam eva gato.

Tam atthaṃ dipayamānā osāne⁷ abhisambuddhagāthā thapitā⁸:

10. Suvassa ca varaṃ datvā katvāna saphalaṃ dumaṃ (Cfr. p. 495.)
pakkāmi saha bhariyāya devānaṃ Nandanaṃ vanan ti. 29.

Satthā imaṃ desanaṃ⁹ āharitvā „evaṃ bhikkhu porāṇakapaṇḍitā
15 tiracchānāyoniyāṃ nibbattitvāpi¹⁰ nilloluppā¹¹ ahesuṃ, tvaṃ¹² kasmā
evarupe sāsane pabbajitvā loluppacāraṃ carasi, gaccha tatth¹³ eva
vasā¹⁴ „ti kammaṭṭhānam assa kathetvā jātakaṃ samodhānesi (so
bhikkhu tattha gantvā vipassanto arahattaṃ pāpuṇi): „Tadā Sakko
Anuruddho ahoṣi, sukarājā¹⁵ aham evā¹⁶ „ti. Mahāsukajātakaṃ¹⁷.

20

4. Cullasukajātaka.

Santi rukkhā ti. Idam Satthā Jetavane¹⁸ viharanto Ve-rañjakaṇḍaṃ ārabha kathesi. Satthari hi¹⁹ Verañjāyaṃ vassaṃ
vasitvā anupubbena Sāvattiṃ anuppatte bhikkhū dhammasabhāyaṃ
kathaṃ samutthāpesuṃ: „āvuso, Tathāgato khattiyasukhumālo buddha-
25 sukhumālo mahantena iddhānubhāvena samannāgato pi²⁰ Verañjena²¹
brāhmaṇena nimantito temāsāṃ vasanto Mārāvattaṇnavasena²² tassa san-
tikā²³ ekadivasam pi bhikkhaṃ alabhitvā loluppacāraṃ pahāya temāsāṃ
paṭthamūlakapiṭṭhodakena²⁴ yāpento aññattha na agamāsi, aho Tathā-

¹ Ck^o omitt taṃ. ² B^d gaṅgā-. ³ B^d parihari. ⁴ so B^o; C^k vilapanto, C^o vilapatto, B^d khīnasasampanno. ⁵ B^d suva-. ⁶ B^d adds pi. ⁷ B^d -nena. ⁸ B^d abhāsi. ⁹ B^d dhammade-. ¹⁰ B^d nippattāpi. ¹¹ B^d alolupacārā. ¹² B^d adds pana. ¹³ B^d vasāhi. ¹⁴ B^d suva - - pana. ¹⁵ B^d -suva - - tatiyaṃ. ¹⁶ B^d sāvattiyaṃ. ¹⁷ B^d omitt hi. ¹⁸ Ck^o ti. ¹⁹ B^d verañja. ²⁰ Ck^o -vaddha-, B^d -vatta-. ²¹ B^d -ke. ²² Ck^o -pūlakā-, B^d paṭthamūlakena piṭṭho-, B^o paṭthamūlakena.

gatānaṃ appicchasantuṭṭhabhāvo“ ti. Satthā āgantvā „kāya nu
 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya
 nāmā“ 'ti vutte „anacchariyaṃ bhikkhave Tathāgatassa idāni loluppa-
 cārapahānaṃ yo' pubbe tiracchānayaniyaṃ nibbatto pi loluppacāraṃ
 pahāsīti“³ vatvā atūtaṃ āhari. Sabbam³ vatthum heṭṭhākathitaniyā- 5
 men' eva⁴ vitthāretabbaṃ:

1. Santi rukkhā haritapattā dumā nekaphalā bahū,
 kasmā nu sukkhe koḷāpe⁵ sukassa⁶ nirato mano. 30.
2. Phal' assa upabhuñjimha nekavassagaṇe⁷ bahū,
 aphalam pi viditvāna sā va⁸ metti yathā pure. 31. 10
3. Sukkhaṃ ca rukkhaṃ⁹ koḷāpaṃ¹⁰ opattam¹¹ aphalam dumaṃ
 ohāya sakuṇā yanti, kiṃ dosaṃ passase¹² dija. 32.
4. Ye phalattṭhā sambhajanti aphalo ti jahanti naṃ,
 attattṭhapaññā dummedhā te honti pakkhapātino. 33.
5. Sādhu sakkhi kataṃ hoti mittam saṃsati santhavo, 15
 sac' etaṃ dhammaṃ rocesi pāsāṃso si¹³ vijānataṃ. 34.
6. So te suva varaṃ dammi pattayāna vihaṅgama,
 varaṃ varassu vakkaṅga yaṃ kiñci manas' icchasi. 35.
7. Api nāma naṃ passemu¹⁴ sapattam saphalam dumaṃ,
 daliddo va nidhiṃ laddhā¹⁵ nandeyy' āham¹⁶ punappunaṃ. 36. 20
8. Tato amatam ādāya abhisiñci mahīruhaṃ,
 tassa sakhā virūhimsu¹⁷ sītacchāyā manoramā. 37.
9. Evaṃ Sakka sakhī hohi saha sabbehi nātibhi
 yathāham ajja sukhito disvāna saphalam dumaṃ. 38.
10. Suvassa ca varaṃ datvā¹⁸ katvāna saphalam dumaṃ 25
 pakkāmi saha bhariyāya devānaṃ Nandanaṃ vanan ti. 39.

Pañhapaṭipañhāpi¹⁹ purīmanayen'eva veditabbā²⁰, anuttānapadamattam eva²¹
 vaṇṇayissāma: haritapattā ti nilapaṇṇasañchannā²², koḷāpe ti vāte paharante

¹ Bā omits yo. ² Bā -sinti. ³ Bā adds pi. ⁴ Bā purīmanayeneva, supra p. 491. ⁵ Bā koḷāpe. ⁶ Bāf suvassa. ⁷ Bāf -gaṇe. ⁸ Bāf ca. ⁹ Ck^a -añca. ¹⁰ Bā -lā-. ¹¹ Bā -tta-. ¹² Ck^a maññase. ¹³ Bā pi. ¹⁴ Bā api nāma manam passemu, Ck^a api nāma naṃ puna passe. ¹⁵ Bāf -o. ¹⁶ Bā nandeyyanam. ¹⁷ Bā virūhassa. ¹⁸ Bā vacanam sutvā. ¹⁹ Bā attho pi. ²⁰ Bā -o. ²¹ Bā -padameva pana. ²² Bā nilapatta-.

ākoṭitasaddaṃ viya¹ muñcamāne² nissāre, sukassā³ 'ti āyasmato sukarājassa⁴ kasmā evarūpe rukkhe mano nirato, phalassā⁵ 'ti phalam assa⁶ rukkhasa, nekavassagane ti aneke vassagane bahū ti samāne pi anekasate na dve tayo atha kho bahū, viditvānā 'ti haṃsarāja idāni amhākaṃ imaṃ rukkhaṃ apha-
 5 lam viditvāpi yathā pure etena saddhīm metti⁶, taṃ hi⁷ mayaṃ na bhindāma, mettīm bhindantā hi anariyā asappuriṣā nāma hontīti pakāsento evaṃ āha, opatṭan ti avapattāṃ nippattāṃ patitapattāṃ, kiṃ dosaṃ passasīti aññe sakuṇā etaṃ ohāya aññatīha gacchanti, tvaṃ evaṃgamane⁸ kiṃ nāma dosaṃ passasīti⁹, ye phalaṭṭhā ti ye pakkhiṇo phalaṭṭhāya phalakāraṇā saṃ-
 10 bhajanti upagacchanti, jahanti naṃ ti aphalo ti ṇatvā etaṃ¹⁰ jahanti, at-
 taṭṭhapaṇṇā¹¹ ti attano athāya paṇṇā, paraṃ¹² anoloketvā attanī yeva vā ṭhitā¹³ etesaṃ¹⁴ paṇṇā ti attatṭhapaṇṇā¹⁵, pakkhapātino ti te attano yeva vaḍḍhiṃ¹⁶ paccāsiṃsamānā mittapakkhaṃ pātentī nāsentīti pakkhapātino nāma hontī, attapakkhe yeva vā patantīti pi¹⁷ pakkhapātino, api nāma naṃ ti haṃ-
 15 sarāja sace mama manoratho¹⁸ nippajjeyya tayā vā¹⁹ dinno varo sampajjeyya api nāma ahaṃ imaṃ rukkhaṃ sapattāṃ saphalaṃ puna passeyyaṃ, tato daliddo nidhiṃ labhitvā va punappunaṃ²⁰ etaṃ abhinandeyyaṃ²¹ disvā disvā²² ca²³ pamodeyyaṃ²⁴ ti²⁵, amatamādāyā²⁶ 'ti attano ānubhāve²⁷ ṭhito Gaṇḍodakam gaheṭvā, imasmiṃ jātake imāya saddhīm dve abhisambuddhagāthā hontī.

20 Satthā imaṃ desanaṃ²⁸ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā Sakko Anuruddho ahoṣi, sukarājā²⁹ aham evā“ 'ti. Cullasuka-jātakam³⁰.

5. Hāritajātaka.

Sutaṃ metāṃ Mahābrahme ti. Idam Satthā Jetavane
 25 viharanto ukkhaṇṭhitabhikkhūṃ ārabba kathesi. Taṃ hi³¹ bhikkhūṃ ekam alaṃkatamātugāmaṃ³² disvā ukkhaṇṭhitam dighaloma-nakhakesaṃ³³ vibbhamitukāmaṃ ācariyupajjhāyehi aruciya³⁴ ānitaṃ Satthā „saccaṃ kira tvaṃ ukkhaṇṭhito³⁵“ ti pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti³⁶ „kiṃkāraṇā“ ti „alaṃkatamātugāmaṃ disvā kilesavasena bhante“

¹ Bḍ akotenasaddaṃ. ² Bḍ vajjamāne. ³ Bḍ suva-. ⁴ Bḍ phalajjassā. ⁵ Bḍ ajjassa. ⁶ Ckḥ adds yāva metti. ⁷ Bḍ kamhi. ⁸ Bḍ etaṃ-. ⁹ Bḍ saṃpassasi. ¹⁰ Bḍ evaṃ. ¹¹ Bḍ atthattthapasā. ¹² Ckḥ pāraṃ. ¹³ Bḍ attano yeva ṭhitā. ¹⁴ Ckḥ tesāṃ. ¹⁵ Bḍ atthattthapaṇṇā. ¹⁶ Bḍ vudhā. ¹⁷ Bḍ omits pi. ¹⁸ Bḍ mano. ¹⁹ Bḍ omits vā. ²⁰ Bḍ puna. ²¹ Bḍ -yyanti. ²² Bḍ only one disvā. ²³ Bḍ va. ²⁴ Ckḥ khomādeyyau, Cḥ codeyyau, Bḍ pamodeyya. ²⁵ Bḍ omits ti. ²⁶ Ckḥ amataphalamādāyā. ²⁷ Bḍ -ena ²⁸ Bḍ dhammade-. ²⁹ Bḍ suvarājā pana. ³⁰ Bḍ cūlasuva - - catuttham. ³¹ Bḍ taṃhi. ³² Bḍ -taṃ mā-. ³³ Bḍ dighakesa-nakkhalomaṃ. ³⁴ Bḍ adds va. ³⁵ Bḍ adds si. ³⁶ Bḍ adds vutte.

ti vutte „bhikkhu kilesa nāma guṇavidhamsako nirassādo¹ niraye nibbattāpeti, esa pana kilesa kiṃkāraṇā tam² na kilamessati³, na hi Sinerum paharivā⁴ haraṇavāto purāṇapaṇṇassa lajjati, imaṃ hi kilesaṃ nissāya bodhiññāpassānupadaṃ⁵ caramānā pañcābhiññāsattḥa-samāpattilābhino⁶ viśuddhamahāpurisāpi satim upaṭṭhapetum⁷ asakkontā 5
jhānaṃ antaradhāpesun“ ti vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rājjaṃ kārente Bodhisatto ekasmiṃ nigame asītikoṭivibhave brāhmaṇa-kule nibbatti, kañcanachavitāya tassa⁸ Harittacakumāro ti⁹ nāmaṃ karimsu. So vayappatto Takkasilāya¹⁰ uggahitasippo 10
kuṭumbaṃ saṇṭhapetvā mātāpitunnaṃ accayena dhanavilokanaṃ katvā „dhanam eva paññāyati, dhanassa uppādanakā¹¹ na paññāyanti, mayāpi maraṇamukhe cuṇṇavicuṇṇena bhavitabban“ ti maraṇabhayaabhīto mahādānaṃ datvā Himavantaṃ pavisitvā¹² pabbajitvā sattame divase abhiññā¹³ ca samāpattiyo ca nib- 15
battetvā tattha ciraṃ vanamūlaphalāhāro¹⁴ yāpetvā loṇaṃ bilasevanatthaṃ¹⁵ pabbatā otarivā anupubbena Bārāṇasiṃ patvā rājyūyāne vasitvā punadivase Bārāṇasiyaṃ bhikkhāya caranto rājadvāraṃ sampāpuṇi. Rājā taṃ disvā pasannacitto pakkosāpetvā samussitasetacchatte rājaṇaṃ ke nisīdāpetvā 20
nānaggarasabhojanaṃ bhojetvā anumodanāvasāne atirekataraṃ pasīditvā „kahaṃ bhante gacchathā“ ti pucchitvā „vassāvasanaṭṭhānaṃ upadhārema mahārājā“ ti vutte „sādhu bhante“ ti bhuttapātarāso taṃ ādāya uyyānaṃ gantvā tassa¹⁶ tattha rattitṭhānadivāṭṭhānādīni kāretvā¹⁷ uyyānapālaṃ paricārikaṃ 25
katvā datvā¹⁸ vanditvā nikkhami. Mahāsatto tato paṭṭhāya nibaddhaṃ rājagehe¹⁹ bhuñjanto dvādasa vassāni tattha²⁰ vasi. Ath' ekadivasaṃ rājā paccantaṃ kupitaṃ vūpasametum gac-

¹ Bḍ appasādo. ² Bḍ omits tam. ³ Bḍ kilamissasati, C^k kilemessasati. ⁴ Bḍ saṃbhāretāva, Bḍ saṃbhāretvā. ⁵ Bḍ -ñāṇāyā anu-. ⁶ Bḍ pañca a-. ⁷ Bḍ upaṭṭhā-. ⁸ Bḍ cassa. ⁹ Bḍ tiassa. ¹⁰ Bḍ -silaṃ gantvā. ¹¹ Bḍ upādakā. ¹² Bḍ adds isipappajjaṃ. ¹³ Bḍ pañca abhiññāyo. ¹⁴ Bḍ omits vana. ¹⁵ Bḍ -natthāya. ¹⁶ Bḍ omits tassa. ¹⁷ Bḍ -nāni kārapetvā. ¹⁸ Bḍ omits datvā. ¹⁹ Bḍ rañño ge-. ²⁰ C^k Bḍ omits ta-.

chanto „amhākaṃ puññakkhettam mā pamajjīti“ Mahāsattam
 deviṃ niyyādetvā agamāsi. Tato paṭṭhāya sā Mahāsattam
 sahatthā parivisati. Ath' ekadivasaṃ sā bhojanaṃ sam-
 pādetvā tasmim cirāyamāne gandhodakena nahātvā saṇhaṃ
 5 matṭasāṭakaṃ¹ nivāsetvā sihapañjaraṃ vivarāpetvā sariraṃ²
 vātaṃ paharāpentī muṭṭhimañcake³ nipajji. Mahāsatto pi⁴
 divātaraṃ sunivattho supāruto bhikkhābhājanaṃ ādāya ākā-
 senāgantvā sihapañjaraṃ sampāpuni⁵. Deviyā tassa vākacīra-
 saddaṃ sutvā vegena utthahantiyā matṭasāṭako bhassi. Ma-
 10 hāsattassa visabhāgārammaṇaṃ cakkhuṃ paṭihaññi, ath' assa
 anekavassakoṭisatasahassakālabbhantare⁶ nivutthakilesa⁷ ka-
 raṇḍake sayitaāsīvisi viya utthahitvā jhānaṃ antaradhāpesi.
 So satim upaṭṭhapetuṃ asakkonto gantvā devim⁸ batthe gaṇhi,
 tāvad eva sānim parikkhipimsu. So tāya saddhim lokadham-
 15 maṃ sevitvā bhuñjitvā uyyānaṃ gantvā tato paṭṭhāya deva-
 sikaṃ tath' eva akāsi. Tassa tāya saddhim lokadhamma-
 patisevanam⁹ sakalanagare pākataṃ jātaṃ. Amaccā „Hārita-
 tāpaso¹⁰ evam akāsi“ raṇṇo paṇṇaṃ pahipimsu. Rājā
 „maṃ¹¹ bhinditukāmā evam vadanṭīti“ asaddahitvā paccantaṃ
 20 vūpasametvā Bārāṇasim¹² paccāgantvā nagaraṃ padakkhiṇaṃ
 katvā deviṃ santikaṃ gantvā „saccaṃ kira mama ayyo
 Hāritatāpaso¹³ tayā saddhim lokadhammaṃ patisevīti“¹⁴ puc-
 chi. „Saccaṃ devā“¹⁵ ti. So tassāpi asaddahitvā „tam eva
 pucchissāmīti“¹⁶ uyyānaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ nisīditvā
 25 taṃ pucchanto paṭhamam gātham āha:

1. Sutaṃ m' etaṃ¹⁷ mahābrahṃe: kāme bhuñjati Hārito¹⁸,
- kacc' etaṃ vacanaṃ tuccham, kacci suddho iriyasīti¹⁹. 41.

Tattha kaccetaṃ ti kacci etaṃ Hārito kāme paribhuñjati ambehi suta-
 vacanaṃ tuccham abhūtaṃ, kacci tvaṃ suddho iriyasīti viharasīti.

¹ Bā maṭha-. ² Bā -re. ³ Bā khuddakamañjuke. ⁴ Bā omits pl. ⁵ Bā omits
 sam. ⁶ Bā -kāle abbh-. ⁷ Bā nivatta-. ⁸ Bā deviṃ. ⁹ all three MSS.
 -dhammaṃ, Eā -paṭi- ¹⁰ Bā haritacatāpaso jana. ¹¹ Bā taṃ. ¹² C* -siyaṃ,
 Bā -si. ¹³ Bā haritaca-. ¹⁴ I.ā patisevatīti. ¹⁵ Bā paṭipu-. ¹⁶ Bāf sutametam.
¹⁷ Bā ha-. ¹⁸ Ck* iriya-, Bā iriya-.

So cintesi: „ayaṃ rājā ‘nāhaṃ paribhuñjāmīti’ vutte pi mama saddahissat’ eva, imasmiṃ pana’ loke saccasadiṣī² pa-tiṭṭhā nāma n’atthi, ujjhitasaccā³ hi bodhitale⁴ nisiditvā bodhiṃ pāpunituṃ na sakkonti, mayā saccam eva kathetuṃ vaṭṭatīti⁵. Bodhisattassa hi ekaccesu⁶ ṭhānesu⁶ pāṇātipāto⁷ pi⁸ adinnā- 5 dānam pi⁹ micchācāro pi⁸ surāpānam¹⁰ pi hoti yeva, attha-bhañjakavisamvādaṃ¹¹ pana¹² purakkhatvā musāvādo nāma na hosi¹³, tasmā so saccam eva kathento dutiyaṃ gātham āha:

५. Evam etaṃ¹⁴ mahārāja yathā te vacanaṃ sutam,
kummagge paṭipanno ‘smi mohaneyyesu mucchito ti. 42. 10

Tattha mohaneyyesu ‘ti kāmagueṣu, kāmagueṣu hi loko muyhati¹⁵,
te ca¹⁶ lokam mohenā¹⁷, tasmā mohaneyyā ti vuccanti.

Taṃ sutvā rājā tatiyaṃ gātham āha:

६. Ādū¹⁸ paññā kimatthikā¹⁹ nipuṇā sādhu-cintanī²⁰
yāva²¹ uppatitaṃ rāgaṃ kiṃmano na vinodaye ti. 43. 15

Tattha ādū¹⁸ ‘ti nīpāto, idaṃ vuttaṃ hoti: bhante glānassa nāma²²
bhesajjaṃ pipāsītassa²³ pāṇiyaṃ paṭissaraṇaṃ²⁴, tumhākaṃ paṇ’ esā nipuṇā
sādhūnaṃ²⁵ atthānaṃ²⁶ cintanī²⁷ paññā kimatthiyā²⁸ yā²¹ puna²⁹ uppatitaṃ
rāgaṃ kiṃmano na vinodaye ti kiṃcittam pi³⁰ nāma vinodetuṃ nāsakkhīti.

Ath’ assa kilesabalaṃ dassento Hārīto catutthaṃ gā- 20
tham āha:

७. Cattāro ‘me mahārāja loke atibalā³¹ bhusā
rāgo doso mado moho yattha paññā na gādhatīti. 44.

¹ Bā omits pana. ² Bā -sā. ³ Bā uccita-. ⁴ Bā bodhimūle. ⁵ Bā -cce. ⁶ Bā omits ṭhā-. ⁷ Bā -tā. ⁸ Bā omits pi. ⁹ Bā dānā kamesu. ¹⁰ Bā surā-merayamajjapānaṃ. ¹¹ Bā atthabhedakavisamvādanaṃ. ¹² Bā omits pana. ¹³ Bā hoti. ¹⁴ Bā evaṃ. ¹⁵ Bā lokā muyhanti. ¹⁶ Bā omits ca. ¹⁷ Bā muyhanti. ¹⁸ Bāf a-. ¹⁹ Bā kimittiyo, Bā -itthiyo, Bāf kimattiya. ²⁰ Bā -nā. ²¹ Bāf yāva. ²² Bā omits nāma. ²³ Ck pipāsītassa. ²⁴ Bā besajjaṃ paṭissaraṇaṃ udakaṃ pipāsītassa paṭissaraṇaṃ. ²⁵ Bā sādhuṇaṃ. ²⁶ Ck Bā attānaṃ. ²⁷ Bā na, Bā cintana. ²⁸ Ck timatthiyā. Ck timatthitīyā, Bā kimattiyo. ²⁹ Ck pana, Bā omits puna. ³⁰ Ck kiṃcitto. Bā ki cittaṃ, omittiṃ pi. ³¹ Bāf -phalā.

Tattha yatthā 'ti yesu pariyaṭṭhānappattesu¹ mahoghe² patitā³ viya paññā gādham patitṭham na labhati.

Tam sutvā rājā pañcamam gātham āha:

5. Araham⁴ sīlasampanno suddho carati Hārīto
5 medhāvī paṇḍito c' eva, iti no sammato bhavan ti. 45.

Tattha iti no sammato ti evam ambhākam sammato sambhāvito⁴ bhavam⁵.

Tato Hārīto chaṭṭham⁶ gātham āha:

6. Medhāvinam⁷ pi himsanti isim⁸ dhammaguṇe ratam
10 vitakkā⁹ pāpakā¹⁰ rāja subhā rāgūpasamhitā¹¹ ti. 46.

Tattha subhā ti subhanimittagahanena pavattā.

Atha nam kilesappahāne¹² ussāhento¹³ rājā sattamam gātham āha:

7. Uppann' āyam sarīrajo
15 rāgo vaṇṇavidūsano tava¹⁴,
tam pajaha, bhaddam atthu te,
bahunn' āsi¹⁵ medhāvī sammato ti. 47.

Tattha vaṇṇavidūsano¹⁶ ti tava sarīravaṇṇassa ca guṇavaṇṇassa ca vidūsano, bahunnāsi¹⁷ bahunnam āsi¹⁷ medhāvīti sammato ti.

8. Tato Mahāsatto satim paṭilabbhitvā kāmesu ādinavam
20 sallakkhetvā atṭhamam gātham āha:

8. Te andhakaraṇe¹⁸ kāme bahudukkhe mahāvise
tesam mūlam gavesissam, checcham¹⁹ rāgam sabandhanan²⁰
ti. 48.

- 25 Tattha andhakaraṇe²¹ ti paññācakkhuvīnāsanato andhakare²², bahu-
dukkhe²³ ti ettha appasādā kāmā ti ādini suttāni āharitvā tesam bahudukkhatā
dassetabbā, mahāvise ti sampayuttakilesavisassa c' eva²⁴ vipākavisassa²⁵ ca²⁶
mahantatāya mahāvise, tesam mūlan ti te vuttappakāre kāme pahātum tesam²⁷

¹ Bđ -naṃpa-. ² Bđ -o-. ³ Bdf -hā-. ⁴ Bđ omits sambh-. ⁵ Bđ -vanti. ⁶ Bđ chaṭṭhamam. ⁷ Cks -vī-. ⁸ Bđ iti. ⁹ Cks -o-, Bđ -a-. ¹⁰ C -a-. ¹¹ Bđ rāgūpasasāhītā, Bf -upasañhītā. ¹² Bđ -pahārena. ¹³ Bđ usāham karonto. ¹⁴ Cks taca. ¹⁵ Bđ bahudhāpi, Bf bahunāpi. ¹⁶ Cks add tavan. ¹⁷ Ck āsi, Bđ bahunāpiti bahunā apl. ¹⁸ C Bdf -kā-. ¹⁹ Ck Bdf chejjam. ²⁰ Cks -nā. ²¹ Bđ -kā-. ²² C andhakakare, Bđ andhabhāvakare. ²³ Cks -o-. ²⁴ Cks -kilesassa ceva, Bđ -lesavisayassa, omitting ceva. ²⁵ Bđ vipākassa. ²⁶ Cks omit ca. ²⁷ Bđ tesu.

mūlaṃ gavesissam¹ pariyessamī², kiṃ pana tesam³ mūlaṃ ti: ayoniso-
manasikāro, checcham⁴ rāgaṃ sabandhanan ti mahārāja idān' eva
paññākhaggena paharitvā subhanimittabandhanena sabandhanam⁵ rāgaṃ
chindissāmīti.

Idaṃ ca pana vatvā „mahārāja okāsam tāva me karohīti“ 5
okāsam karetvā paṇṇasālaṃ pavisitvā kaṣiṇamaṇḍalaṃ oloketvā
puna jhānaṃ⁶ uppādetvā paṇṇasālato nikkhamma⁷ ākāse pal-
laṃkena nisīditvā rañño dhammaṃ desetvā „mahārāja, ahaṃ
aṭṭhāne⁸ vutthakāraṇā⁹ mahājanamajjhe garahappatto, appa-
matto hohi, puna dāni ahaṃ anitthigandhavanasaṇḍam eva 10
gamissāmīti“ rañño rodantassa paridevantassa Himavantam
eva¹⁴ gantvā aparihīnājjhāno brahmalokūpago ahoṣi.

Satthā taṃ kāraṇaṃ Ňatvā¹¹

9. Idaṃ vatvāna Hārīto¹² isi saccaparakkamo (Alwis, Nirvāna 191.)

kāmarāgaṃ virājetvā brahmalokūpago ahū ti 49. 15

abhisambuddho hutvā imaṃ gāthaṃ¹³ vatvā saccāni pakāsetvā jāta-
kaṃ samodhānesi (saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhiḥkhu arahatte paṭiṭ-
ṭhaḥi): „Tadā rājā Ānando ahoṣi, Hārīto pana¹⁴ ahaṃ evā“ 'ti.
Hārītajātakaṃ¹⁵.

6. Padakusalamāṇavajātaka.

20

Bahussutan ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto ekaṃ
dārakam ārabha kathesi. So kira Sāvatthiyaṃ kuṭumbiyaputto¹⁶
sattavassakāle yeva padakusalo ahoṣi. Ath' assa pitā „imaṃ vī-
maṃsissāmīti“ tassa ajānantass' eva mittagharaṃ¹⁷ agamāsi. So pitu
gataṭṭhānaṃ apucchitvā va¹⁸ tassa padānusārena gantvā pitu¹⁹ san- 25
tike aṭṭhāsi. Atha naṃ pitā ekadivasam pucchi²⁰ „tāta tvaṃ mayi
taṃ²¹ ajānāpetvā gate pi kathaṃ²² mama gataṭṭhānaṃ²³ jānāsīti“.

¹ B^d -sissāmīti. ² B^d omits pa-. ³ C^k panesaṃ. ⁴ C^k B^d chejjaṃ. ⁵ B^d
-nimittamattena sampandham. ⁶ B^d naṭṭhājā-. ⁷ B^d -mitvā. ⁸ B^s imasmiṃ
ṭhāne. ⁹ B^d vutta-. ¹⁰ B^d -taṃ, omitting eva. ¹¹ B^d omits Ňatvā. ¹² B^d
hiriko. ¹³ B^d idaṃ in the place of i. g. ¹⁴ B^d haritacatāpaso. ¹⁵ B^f harita-
cajā-, B^d harikacajā - pañcamaṃ. ¹⁶ B^d -bika-. ¹⁷ B^d pitā-. ¹⁸ B^d ca.
¹⁹ C^k omits pitu. ²⁰ C^k pucchitvā. ²¹ B^d tvaṃ. ²² B^d omits ka-. ²³ B^d
vasanaṭṭhānaṃ ki.

„Tāta¹ padam te sanjānāmi², padakusalo ahan³ ti. Ath' assa vī-
 maṃsanatthāya pitā bhuttapātarāso gharā nikkhamitvā anantarapaṭi-
 vissakagharam⁴ gantvā tato dutiyam⁵ pavisitvā tatiyagharā nikkha-
 mitvā⁶ puna attano gharadvāram⁷ āgantvā tato uttaradvāram gantvā
 5 dvārena nikkhamitvā nagaram vāmaṃ karonto Jetavanam⁸ gantvā⁹
 Satthāram vanditvā dhammam supanto nisīdi. Dārako „kham me
 pitā“ ti pucchitvā „na jānāmi¹⁰“ 'ti vutte¹¹ tassa padānusārena anan-
 tarapaṭivissakagharam¹² ādim katvā pitu gatattānamaggen¹³ eva¹⁴
 10 Jetavanam gantvā Satthāram vanditvā pitu santike attāsi, pitarā
 ca¹⁵ „katham tāta mama idhāgatabbhāvaṃ aṇṇāsīti“ puṭṭho „padāni¹⁶
 sanjānitvā padānusārena āgato 'mhitī“ āha. Satthā „kim kathesi
 upāsakā“ 'ti pucchitvā „bhante ayam dārako padakusalo, aham¹⁷
 imam vīmaṃsanto iminā nāma upāyena āgato, ayam pi maṃ gehe
 adisvā mama padānusāren¹⁸ eva¹⁹ āgato“ ti vutte „anacchariyam upā-
 15 saka bhūmiyam padasañjānanam²⁰, porāṇakapaṇḍitā ākāse²¹ padam
 sanjānimisū“ ti vatvā tena yācito atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmaḍatte rajjam kārente
 tassa aggamaheṣi aticaritvā raṇṇā pucchitā „sace aham tumhe
 aticarāmi assumukhī²² yakkhinī homīti“ sapatham katvā kāla-
 20 katā²³ ekasmim pabbatapāde assumukhī²⁴ yakkhinī hutvā lena-
 guhāya²⁵ vasamānā mahāaṭaviyam pubbantato²⁶ aparantaga-
 manamaggaṃ²⁷ anusāncarante manusse gahetvā khādanti. Sā
 kira tiṇi vassāni Vessavaṇam upatthahitvā²⁸ āyāmato tiṃsa-
 yojane vitthārato pañcayojane²⁹ ṭhāne manusse³⁰ khāditum
 25 labhi. Ath' ekadivasam eko addho³¹ mahaddhano³² abhirūpo
 brāhmaṇo bahūhi manussehi parivuto tam maggaṃ abhirūhi³³.
 Tam disvā yakkhinī hasitvā³⁴ pakkhandi³⁵, parivāramanussā
 palāyimsu. Sā vātavegena³⁶ gantvā brāhmaṇam gaṇhitvā³⁷

¹ Bḍ omits tāta. ² Bḍ -mīti. ³ Bḍ -raṃpa-. ⁴ Bḍ tatiyam. ⁵ Bḍ adds na
⁶ Bḍ uttaradvāre nikkhamitvā jetavanam. ⁷ C² āg-. ⁸ C² jānā. ⁹ C² -o. ¹⁰
 Bḍ -kassa gharam. ¹¹ Bḍ gatamag-. ¹² Bḍ omits ca. ¹³ Bḍ padam te. ¹⁴
 Bḍ ayam. ¹⁵ Bḍ -sārena. ¹⁶ C² padamsaṇ-, Bḍ padasañjānakam. ¹⁷ Bḍ -sena.
¹⁸ Bḍ assa-. ¹⁹ Bḍ tato kālam katvā. ²⁰ C² lena-, Bḍ -yam. ²¹ C² pubbanto
 corr. to pubbantā, Bḍ pubbatanato corr. to pubbantato. ²² C² -magge, Bḍ
 -taṃgamanam. ²³ Bḍ upatthājetvā. ²⁴ Bḍ -na. ²⁵ Bḍ -am. ²⁶ Bḍ addho. ²⁷
 Bḍ adds mahā bhogo ²⁸ Bḍ -rūyhi. ²⁹ Bḍ tussitvā, C² hamsitvā. ³⁰ Bḍ
 adds tam disvā. ³¹ Bḍ -nā. ³² Bḍ gahetvā.

pitṭhiyaṃ nipajjāpetvā guhaṃ gacchantī¹ purisasamphassaṃ
 paṭilabbhivā kilesavasena tasmim sinehaṃ uppādetvā taṃ
 akhāditvā² attano sāmikaṃ akāsi. Te aññamaññaṃ samagga-
 vāsaṃ³ vasimsu. Tato paṭṭhāya ca yakkhiṇī manusse gaṇ-
 hanti⁴ vatthataṇḍulatelādīni pi⁵ gahetvā tassa nānaggarasa- 5
 bhojanaṃ upanetvā attanā manussamaṃsaṃ khādati, gamana-
 kāle ca⁶ tassa palāyanabhayaena mahatiyā silāya guhādvāraṃ
 pidahitvā gacchati. Evaṃ tesu sammodamānesu⁷ vasantesu
 Bodhisatto nibbattaṭṭhānā cavitvā brāhmaṇaṃ paṭicca tassā
 kucchismim⁸ paṭisandhim gaṇhi. Dasamāsaccayena puttāṃ 10
 janetvā⁹ putte ca brāhmaṇe ca balavasinehā hutvā ubho pi po-
 sesi. Sā aparabhāge putte vuddhippatte¹⁰ puttāṃ pi¹¹ pitarā
 saddhim antokaritvā¹² dvāraṃ pidahati. Ath' ekadivasaṃ
 Bodhisatto tassā gatabhāvaṃ¹³ ṇatvā silaṃ apanetvā pitaraṃ
 bahiakāsi. Sā āgantvā „kena silā apanitā“ ti vatvā „amma 15
 mayā apanitā, andhakāre nisīditum na sakkomā“ 'ti vutte
 puttāsinehena na kiñci avoca¹⁴. Ath' ekadivasaṃ Bodhisatto
 pitaraṃ pucchi: „tāta mayhaṃ mātu mukhaṃ aññasadisāṃ¹⁵
 tumhākaṃ¹⁶ aññasadisāṃ¹⁷, kiṃ nu kho kāraṇaṃ“ ti. „Tāta,
 tava mātā manussamaṃsakhādakayakkhiṇī¹⁸, mayā ubho ma- 20
 mussā“ ti. „Yadi evaṃ¹⁹ idha kasmā vasāma, ehi manussa-
 pathaṃ gacchāma“ 'ti. „Tāta sace mayā palāyissāma ubho
 pi amhe tava mātā māressatīti²⁰“. Bodhisatto „mā bhāyi
 tāta, tava²¹ manussapathaṃ sampāpanaṃ mama bhāro“ ti
 pitaraṃ assāsetvā²² punadivase mātari gatāyaṃ²³ pitaraṃ ga- 25
 hetvā palāyi. Yakkhiṇī āgantvā te adisvā vātavegena pak-
 khanditvā te gahetvā „brāhmaṇa, kiṃ palāyasi, kiṃ te²⁴ idha
 n' atthīti“ vatvā „bhadde, mā mayhaṃ²⁵ kujjhi, putto te

¹ all three MSS. -ti. ² Cks add dī, for pi? ³ Bđ te ubho pi samaggasaṃ-
 vāsaṃ. ⁴ Bđ omits pi. ⁵ Bđ omits ca. ⁶ Bđ -nā. ⁷ C° Bđ -imhi. ⁸ Bđ vi-
 jāyetvā. ⁹ Bđ vuddhi-. ¹⁰ Bđ omits p. p. ¹¹ Bđ antoguhāyaṃ pesetvā. ¹²
 Bđ gatakāle. ¹³ Bđ -caṇi. ¹⁴ Cks aññā-. ¹⁵ Bđ adds mukhaṃ. ¹⁶ Bđ ma-
 nussakhādakā-. ¹⁷ Bđ tāta in the place of y. e. ¹⁸ Bđ khādisatīti ¹⁹ C° va.
 Bđ omits tava. ²⁰ Bđ samasāsetvā. ²¹ C° Bđ -ya. ²² Bđ omits te. ²³ Bđ maṃ.

maṃ¹ gahetvā yāti²“ vutte puttasiṇehena kiñci avatvā te
 assāsetvā attano vasaṇaṭṭhānam eva³ te gahetvā⁴ gantvā evaṃ
 puna⁵ katipaye divase palāyante ānesi. Bodhisatto cintesi:
 „mayhaṃ mātu paricchinnena⁶ okāseṇa bhavitabbaṃ, yaṇ nū-
 5 nāhaṃ imissā āṇāpavattiṭṭhānasīmaṃ⁷ puccheyyaṃ, atha naṃ
 atikkamitvā palāyissāmīti⁸“ so ekadivasaṃ mātaṃ gahetvā
 ekamantaṃ nisinna „amma, mātu santakaṃ nāma puttānaṃ
 pāpuṇāti, akkhāhi tāva⁹ me attano santakāya bhūmiyā paric-
 chedan“ ti āha. Sā sabbadisāsu pabbatādinimittā¹⁰ kathetvā
 10 āyāmato tiṃsayojanaṃ vitthārato pañcayojanaṭṭhānaṃ¹⁰ put-
 tassa kathetvā „idaṃ ettakaṃ¹¹ ṭhānaṃ sallakkhehi puttā“¹² ti
 āha. So dve tayo divase atikkamitvā mātu aṭaviṃ gatakāle
 pitaraṃ khandhe āropetvā mātara¹³ dinnasaṇṇāya vātavegena
 pakkhanditvā paricchedanadīṭiraṃ sampāpuṇi. Sāpi āgantvā
 15 te apassanti¹⁴ anubandhi. Bodhisatto pitaraṃ gahetvā nadī-
 majjhaṃ agamāsi. Sā āgantvā nadīṭire ṭhatvā attano pa-
 ricchedaṃ atikkantabbhāvaṃ nātvā tatth¹⁵ eva ṭhiṭā¹⁶ „tāta
 pitaraṃ gahetvā ehi, ko mayhaṃ doso, tumhākaṃ¹⁷ maṃ¹⁸
 nissāya kiṃ nāma na sampajjati, nivatta¹⁹ sāmīti“ puttaṇ
 20 ca patiṇ ca yāci. Atha brāhmaṇo nadiṃ uttari. Sā
 puttaṃ eva yācanti „tāta, mā evaṃ kari, nivattāhi²⁰“ āha.
 „Amma, mayaṃ manussā, tvaṃ yakkhīni, na sakkā sabba-
 kālaṃ tava santike vasiṭuṇ²¹“ ti. „N²² eva nivattissasi²³ tāta“
 'ti. „Āma amma“²⁴ 'ti. „Yadi²⁵ na nivattissasi — manussaloke
 25 jīvitum nāma dukkhaṃ, sippaṃ ajānantā jīvitum na sakkonti —
 ahaṃ ekaṃ cintāmaṇiṃ nāma vijjāṃ jānāmi, tassānubhāvena
 dvādasasaṃvaccharamatthake gatānaṃ pi²⁶ padānupadaṃ sakkā
 gantum²⁷, ayaṃ te jīvikā bhavissati, gaṇha²⁸ tāta anaggha-
 mantan“ ti tathārūpeṇa dukkhena abhibhūta²⁹ puttasiṇehena

¹ Bā sam. ² C^o ya-, Bā palāya-. ³ Bā -naññeva. ⁴ Bā omits te g. ⁵ Bā pi.
⁶ Bā -cchannena, C^o -ccha- corr. to -cchi-. ⁷ Bā -ṭhānamimaraṃ. ⁸ Bā -mā ti.
⁹ Bā omits tāva. ¹⁰ Bā -yojanaṃ. ¹¹ Bā omits e-. ¹² Bā tassā. ¹³ all three
 MSS. -ti. ¹⁴ Bā tatvā. ¹⁵ Bā omits tu-. ¹⁶ C^o me. ¹⁷ Bā nivattatu. ¹⁸
 Bā nisiditun. ¹⁹ C^o -ttissā, C^o -ttissati corr. to -ssasi. ²⁰ Bā tāta yadi. ²¹
 Bā hatabhaṇḍampi. ²² Bā jānitum. ²³ Bā ki ukkaṇha-. ²⁴ Bā ajjagatāpi.

mantam adāsi. Bodhisatto nadiyā ʈhitako va mātaram vanditvā
 hatthakacchapakam¹ katvā mantam gahetvā mātaram vanditvā
 „gacchatha ammā“² 'ti āha. „Tāta tumhesu anivattantesu"³
 mayham jīvitam n' atthīti⁴ vatvā⁵ yakkhīnī⁶ uram pahari⁷,
 tāvad ev' assā⁸ puttāsokena hadayam phali, sā maritvā tatth' 3
 eva patitā. Bodhisatto tassā matabbhāvam nātvā pitaram pak-
 kositvā⁹ mātu santikam gantvā citakam katvā jhāpetvā¹⁰ ālā-
 hanam nibbāpetvā¹¹ nānāvaṇṇehi pupphehi pūjetvā¹² roditvā pari-
 devitvā pitaram ādāya Bārāṇasim gantvā¹³ „padakusalamāṇavo
 dvāre ʈhito“¹⁴ ti rañño paṭivedetvā „āgacchatū“¹⁵ 'ti vutte pavisitvā¹⁶ 10
 vanditvā „tāta kim sippam jānāsīti“¹⁷ vutte „deva dvadasa-
 samvaccaramatthake haṭabhaṇḍam¹⁸ padānupadam gantvā¹⁹
 gaṇhitum jānāmīti“ āha. „Tena hi mam upaṭṭhāhīti“²⁰ āha.
 „Devasikam²¹ sahaṣsam labhanto upaṭṭhahissāmīti“²². „Sādhū
 tāta upaṭṭhahā“²³ 'ti rājā devasikam sahaṣsam dāpesi²⁴. Ath' 15
 ekadivasam purohito rajānam āha: „mahārāja, mayam tassa
 māṇavassa sippānubhāvena kassaci kammassa akatattā 'sippam
 atthi vā n' atthi vā' ti na jānāma, vīmaṁsāma²⁵ tāva nan“ ti.
 Rājā „sādhū“²⁶ 'ti sampatiṇṇhitvā ubho pi nānāratanagopa-
 kānam²⁷ saññam datvā ratanasāram²⁸ gahetvā pāsādā oruyha 20
 rājanivesane²⁹ tikkhattum andhitvā³⁰ nissenim attharitvā pā-
 kāramatthakena³¹ bahi otaritvā vinicchayasālam pavisitvā tattha
 nisīditvā puna gantvā nissenim attharitvā pākāramatthakena
 otaritvā antopure³² pokkharaniyā tīram gantvā pokkharanim
 tikkhattum padakkhiṇam katvā otaritvā antopokkharaniyam 25
 bhaṇḍakam³³ ʈhapetvā pāsadam abhirūhimsu³⁴. Punadivase

¹ Bđ -kacchakam. ² Bđ nivattesu. ³ Bđ adds gāthamāha: Ehi putta nivattassa.

mā anātham karohi me, Ajja puttam apassanti yakkhīni maraṇam gatā ti.

⁴ Bđ adds pi. ⁵ Bđ -ritvā. ⁶ Bđ eva. ⁷ Bđ -sāpetvā. ⁸ Bđ omits jhā-. ⁹

Bđ nīthāpetvā. ¹⁰ Bđ adds vanditvā. ¹¹ Bđ adds rājadvāre thatvā. ¹² Bđ adds

rājānam. ¹³ Bđ hatthabhaṇḍam. ¹⁴ Bđ omits gantvā. ¹⁵ Bđ deva deva-. ¹⁶

Bđ adāsi. ¹⁷ Bđ vīmaṁsissāma. ¹⁸ Bđ janāratana- ¹⁹ Bđ adds bhaṇḍikam.

²⁰ Bđ -sanadvāre. ²¹ so Ck; C# āndhicakhitvā, Bđ āviñcetvā, B# āviñchetvā?

²² Bđ -mattake. ²³ Bđ antepureneva. ²⁴ Bđ bhaṇḍi-. ²⁵ Bđ -rūyhisum.

„rājanivesanato kira ratanaṃ harimsū“ ‘ti ekakolāhalaṃ ahosi.
 Rājā ajananto viya hutvā Bodhisattaṃ pakkositvā¹ „tāta, rājanivesanato bahum ratanabhaṇḍaṃ haṭaṃ“, anuvijjituṃ vaṭṭa-
 titi“ āha. „Mahārāja, dvādasasaṃvaccharamatthake haṭa-
 5 bhaṇḍaṃ corānaṃ² padānupadaṃ gantvā āharaṇasamatthassa
 mama anacchariyaṃ aṭṭharattim³ haṭaṭṭhaṇḍaṃ āharituṃ,
 āharissāmi⁴ taṃ⁵, mā cintayitthā“ ‘ti. „Tena hi tāta āharā“
 ‘ti. So „sādhu devā“ ‘ti gantvā mātaraṃ vanditvā mantāṃ
 parivattetvā mahātale ṭhito va „mahārāja dvinnāṃ corānaṃ
 10 padaṃ paññāyatīti“⁶ rañño ca purohitassa ca padānusaṇena
 sirigabbhaṃ pavisitvā tato nikkhamitvā pāsādā oruyha rājanivesane⁷
 tikkhattuṃ parigantvā⁸ padānusaṇeṇ⁹ eva pākārasamī-
 paṃ gantvā pākāre ṭhatvā „mahārāja, imasmiṃ ṭhāne pākārato
 mucchitvā¹⁰ ākāse padaṃ paññāyati, nisseṇim dethā“ ‘ti nisse-
 15 ñim attharāpetvā pākāramatthakena otaritvā padānusaṇeṇ¹¹ eva
 vinicchayasālaṃ gantvā puna rājanivesanaṃ āgantvā nisseṇim
 attharāpetvā pākāramatthakena oruyha pokkharāṇim gantvā
 tikkhattuṃ padakkhiṇaṃ katvā „mahārāja corā imaṃ pokkha-
 raṇim otiṇṇā“ ti vatvā attanā ṭhapitaṃ viya bhaṇḍakaṃ¹² nī-
 20 haritvā rañño datvā¹³ „mahārāja, ime dve corā abhiññāta-
 mahācorā¹⁴, iminā maggena rājanivesanaṃ abhirūḷhā“¹⁵ ti āha.
 Mahājano¹⁶ haṭṭhatuṭṭho¹⁷ aṅguliyo poṭhesi¹⁸, celukkhepā pa-
 vattiṃsu¹⁹. Rājā cintesi: „ayaṃ māṇavo padānusaṇeṇ²⁰ eva
 gantvā corehi ṭhapitabhaṇḍaṭṭhānaṃ²¹ eva maññe jānāti, core
 25 pana gahetuṃ²² na sakkotīti“. Atha naṃ āha: „corehi haṭa-
 bhaṇḍaṃ tāva no tayā āhaṭaṃ, core pana no gahetvā dātuṃ
 sakkhissasīti²³“. „Mahārāja, idh’ eva corā, na²⁴ dūre“ ti²⁴.

¹ Bā -sāpetvā. ² Bā adds handa naṃ. ³ Bā omits co-. ⁴ Bā omits ra-. ⁵ Bā sakkhissāmi. ⁶ Bā na-, B° naṃ, C° ta. ⁷ Bā adds vatvā. ⁸ Bā adds dvāre. ⁹ Bā parigahetvā. ¹⁰ Bā muñci. ¹¹ Bā bhaṇḍi-. ¹² Bā dassesi. ¹³ Bā -tā-. ¹⁴ Bā -rūhisuṃ. ¹⁵ Bā -ā. ¹⁶ Bā tuthapahaṭṭhā. ¹⁷ Bā pāṭesum, Bā poṭhesuṃ. ¹⁸ Bā -vattayisuṃ, B° -yimsu. ¹⁹ Bā -rena. ²⁰ Ck° -taṃ bh-. ²¹ Bā gahituṃ. ²² Ck° -tīti, Bā core pana na āhatā ti ko attho. ²³ Bā naṃ, B° naṃ corr. to na. ²⁴ Bā add te.

„Ko ca ko cā“¹ 'ti. „Mahārāja yo¹ icchatī so va coro hotu². tumhākaṃ bhaṇḍakassa³ laddhakālato paṭṭhāya corehi⁴ ko attho, mā pucchathā⁵“ 'ti. „Tāta, ahaṃ tumhākaṃ⁶ deva-sikaṃ sahaṃsaṃ dammi, core⁷ me gahetvā dehīti⁸“. „Mahārāja dhane laddhe kiṃ corehīti⁹“. „Dhanato⁹ pi no tāta¹⁰ 5 core laddhum vaṭṭatīti¹¹“. „Tena hi mahārāja 'ime nāma corā¹² ti tumhākaṃ na¹¹ kathessāmi, atīte pavattitakāraṇaṃ¹² pana vo āharissāmi, sace tumhe paññāvanto¹³ taṃ kāraṇaṃ jānā-thā¹⁴“ 'ti. So evaṃ vatvā atītaṃ āhari:

Mahārāja, atīte¹⁵ Bārāṇasito avidūre naditiragāmake¹⁶ Pāṭalo¹⁷ nāma 10 eko naṭo vasati¹⁸. So ekasmiṃ divase¹⁹ bhariyaṃ ādāya Bārāṇasiṃ pavisitvā naccitvā²⁰ gāyitvā dhanam labhitvā ussavapariyosāne bahum surābhataṃ gāhāpetvā attano gāmaṃ gacchanto naditiraṃ patvā navodakam āgacchantam disvā²¹ suram pivanto nisiditvā matto attano balam ajānanto „mahāvīṇam gīvāya bandhitvā nadim taritvā²² ga- 15 missāmīti²³ bhariyaṃ hatthe²³ gahetvā nadim otari. Vīṇāchiddehi udakam pāvisi, atha nam sā vīṇā uduke osidāpayi, Bhariyā pan' assa osidanabhāvaṃ nātvā taṃ vissajjetvā uttaritvā tīre atṭhāsi. Naṭa-Pāṭalo²⁴ sakim ummujjati sakim nimmujjati, udakam pivitvā uddhumātodaro ahosi. Ath' assa bhariyā cintesi: „mayham sāmiko idāni 20 marissati, ekaṃ nam gītikam²⁵ yācitvā parisamajhe taṃ gāyanti²⁶ jīvikam kappessāmīti²⁷ cintetvā „sāmi, tvaṃ uduke nimmujjasi, ekaṃ me gītakam²⁷ dehi, tena jīvikam kappessāmīti²⁸ vatvā

1. Bahussutam cittakathim²⁸ Gaṅgā vahati²⁹ Pāṭalam³⁰,
vuyhamānaka³¹ bhaddan te, ekaṃ me gāhi³² gāthakan ti gātham 25
āha³³. 50.

Tattha gāthakan ti khuddakam³⁴ gātham.

¹ Bḍ yo mahārāja. ² Ck hoti, C^o hoti corr. to hotu, Bḍ hoti adding tato. ³ Bḍ bhaṇḍi-. ⁴ Bḍ coro hoti. ⁵ Bḍ pucchitthā. ⁶ Bḍ tuyham. ⁷ Bḍ -ram. ⁸ Bḍ corehi ki. ⁹ Bḍ -ko. ¹⁰ Bḍ tāva. ¹¹ C^o omits na. ¹² Ck^o vattita-. ¹³ Bḍ pañña-. ¹⁴ Ck^o jāna-. ¹⁵ Bḍ omits mahārāja. ¹⁶ Bḍ naditire, omitting gā-. ¹⁷ Bḍ -li. ¹⁸ Bḍ nāma samajjo vassāti. ¹⁹ Bḍ ussavadi-. ²⁰ Bḍ adds vīṇam vāditvā. ²¹ Bḍ adds bhataṃ bluñjanto. ²² Bḍ ota-. ²³ Bḍ omits ha-. ²⁴ Bḍ natapātali. ²⁵ C^o eka nam gītikā, Bḍ ekaṃ gitam. ²⁶ all three MSS. -ti. ²⁷ Ck^o gīta-. Bḍ gitam. ²⁸ Bḍ^o vikkattitam. ²⁹ Bḍ^o vapati. ³⁰ Bḍ pātali. ³¹ Bḍ -kam. ³² Bḍ/ dehi. ³³ Ck^o omit gāthamāha. ³⁴ C^o Bḍ -ka

Atha nam naṭa-Pāṭalo¹ „bhadde katham te² gītikam³ dassāmi⁴,
idāni maṃ⁵ mahājanassa paṭisaraṇabhūtaṃ udakam⁶ māretitī“ vatvā

9. Yena siṅcanti dukkhitam yena siṅcanti āturam

tassa majjhe marissāmi, jātam saraṇato bhayan ti 51.

5 gātham āha.

Bodhisatto imam gātham dassetvā⁷ „mahārāja, yathā⁸
udakam mahājanassa paṭisaraṇam tathā rājāno pi, tesam san-
tikā bhaye uppajjamāne⁹ tam bhayam ko paṭibāhissatīti“
vatvā „mahārāja, idam¹⁰ kāraṇam paṭicchannam, mayā pana¹¹
10 paṇḍitavedaniyam katvā kathitam, jāna¹² mahārājā“¹³ ti āha.
„Tāta aham evarūpam pi¹⁴ paṭicchannakatham na jānāmi, core
me gahetvā dehīti¹⁵“. Ath' assa Mahāsatto „tena hi ma-
hārāja idam sutvā jānāhīti“ aparam pi kāraṇam āhari:

Deva pubbe imissā va¹⁶ Bārāṇasiyā¹⁷ dvāragāme eko kumbha-
15 kāro bhājanatthāya mattikam āharanto ekasmiṃ ūeva ṭhāne ni-
baddham gaṇhitvā antopabbhāram mahantaṃ āvātaṃ khaṇi. Ath'
ekadivasam tassa mattikam gaṇhantassa akālamegho¹⁸ utṭhahitvā ma-
hāvutṭhiṃ pātesi¹⁹, udakam avattharamānam āvāṭataṃ²⁰ pātesi, ten'
assa²¹ matthako²² bhijji. So paridevamāno²³

20 a. Yattha bijjāni rūhanti sattā yattha paṭiṭṭhitā

sā me sīsam nipīleti²⁴, jātam saraṇato bhayan ti 52.

gātham āha:

Tattha nipīletitī patitvā²⁵ pīleti bhindati.

„Yathā hi deva mahājanassa paṭisaraṇabhūtā mahā-
25 paṭhavi²⁶ kumbhakārassa sīsam bhindi evam²⁷ mahāpaṭhavi-
same²⁸ sabbalokassa paṭisaraṇe²⁹ narinde³⁰ utṭhāya corikam³¹
karonte ko paṭibāhissati, sakkhissasi mahārāja³² evam paṭic-

¹ Bḍ -pātali. ² Ck kathente, Cs kathenti, Bḍ katham tava. ³ Cks gīta-. Bḍ gitani.

⁴ Bḍ dassessāmi. ⁵ Bḍ omits maṃ. ⁶ Bḍ adds maṃ. ⁷ Bḍ vatvā. ⁸ Bḍ adds hi deva. ⁹ Bḍ upanne. ¹⁰ Bḍ imam. ¹¹ Bḍ omits pana. ¹² Bḍ -nāhi. ¹³ Bḍ -paṃ, omitting pi. ¹⁴ Bḍ adds āha. ¹⁵ Bḍ yeva. ¹⁶ Cs Bḍ -yam. ¹⁷ Bḍ akālamahāmegho. ¹⁸ Bḍ pāvisi. ¹⁹ Bḍ tam āvātaṃ. ²⁰ Bḍ tassa in the place of tenassa. ²¹ Cs -ke, Bḍ mattakam. ²² Bḍ -vanto. ²³ Bḍ nipīleti, Ck nipīlesi, Cs nipīlesi. ²⁴ Bḍ nippati. ²⁵ Bḍ omits mahā. ²⁶ Bḍ adds me. ²⁷ Bḍ pathavisamena, omitting mahā. ²⁸ Bḍ -ena. ²⁹ Bḍ corakammaṃ. ³⁰ Bḍ adds na.

chādetvā kathitaṃ coraṃ jānitun¹ ti. „Tāta mayhaṃ paṭic-
channena kāraṇaṃ n' atthi, 'ayaṃ coro' ti evaṃ me coraṃ
gahetvā dehīti². So rājānaṃ rakkhanto „tvaṃ coro“ ti ava-
tvā aparaṃ pi udāharaṇaṃ āhari:

Mahārāja pubbe imasmiṃ yeva nagare ekassa purisassa gehaṃ³ 5
ādittaṃ. So „anto pavisitvā bhaṇḍakaṃ⁴ nīharā“ ti aññaṃ āṇāpesi.
Tasmiṃ pavisitvā nīharante gehadvāraṃ pidahitaṃ⁵. So dhūmandho⁶
hutvā nikkhamanamaḡgaṃ alabhanto uppannaḡāḡhadukkho⁷ anto ṭhito
va pavidevanto⁸:

4. Yena bhattāni paccanti⁹ sītaṃ yena vihaṇṇati 10
so maṃ ḡahati¹⁰ gattāni, jātaṃ saraṇato bhayaṃ ti 53.

gātham āha.

Tattha so maṃ ḡahatīti¹¹ so me ḡahati¹², ayaṃ eva vā pāṭho.

„Mahārāja, aggi viya mahājanassa paṭisaraṇabhūto eko
manusso ratanabhaṇḍikaṃ hari, mā maṃ coraṃ pucchā“ 'ti. 15
„Tāta mayhaṃ coraṃ¹⁰ dehi yevā“ 'ti. So rājānaṃ „tvaṃ
coro“ ti avatvā aparaṃ pi udāharaṇaṃ āhari:

Deva pubbe imasmiṃ yeva nagare eko puriso atibahuṃ bhuñjitvā
jīrāpetuṃ asakkonto vedanāmatto¹¹ hutvā paridevanto

5. Yena bhuttena yāpentī puthubrāhmaṇakhattiya¹² 20
so maṃ bhutto vyāpādi¹³, jātaṃ saraṇato bhayaṃ ti 54.

gātham āha.

Tattha so maṃ bhutto vyāpādeti so odano bhutto maṃ vyāpādeti
māreti¹³.

„Mahārāja, bhattaṃ viya mahājanassa¹⁴ paṭisaraṇabhūto eko 25
bhaṇḍakaṃ¹⁵ hari, tasmiṃ laddhe kiṃ coraṃ pucchāsīti¹⁶.
„Tāta sakkonto coraṃ me dehīti“. So tassa saññāpanatthaṃ¹⁷
aparaṃ pi udāharaṇaṃ āhari:

¹ Bā - he. ² Bā bhaṇḍi-. ³ Bā pidahi. ⁴ C² dhumanto, Bā sādhumāyanto.

⁵ Bā uppannamahādukkho hutvā. ⁶ Bā adds āha. ⁷ C² paca-, Bā bhajanti.

⁸ Bāf ḡayha-. ⁹ so me ḡahati wanting in Bā. ¹⁰ Bā -re. ¹¹ Bā -nappatto.

¹² Bā vyāpādihi, Bāf byāpādeti. ¹³ C² omits māreti. ¹⁴ Bā mahārājassa. ¹⁵

Bā -ḡaṇi. ¹⁶ Bā paccāsīsasīti. ¹⁷ Bā omits t. s.

Mahārāja pubbe¹ imasmim̐ nēva āgare ekassa vāto utṭahitvā gattāni bhañji², so paridevanto³

6. Gimhānaṃ pacchime māse vātam icchanti paṇḍitā,

so me bhañjati gattāni, jātaṃ saraṇato bhayan ti 55.

5 gātham āha.

„Iti mahārāja saraṇato bhayaṃ uppannaṃ, jān' etaṃ⁴ kāraṇaṃ“ ti. „Tāta coram eva⁵ dehīti“. So tassa saññāpanatthaṃ aparaṃ pi udāharaṇaṃ āhari:

Deva atīte Himavātapasse⁶ viṭṭapasampanno⁷ mahārukkho ahoṣi⁸
10 anekasaḥassānaṃ⁹ sakunānaṃ nivāso, tassa dve sākāhā aññamaññaṃ ghaṭṭesum̐¹⁰, tato dhūmo uppajji, aggicuṇṇāni patimsu, taṃ disvā sukunajetṭhako

7. Yaṃ nissitā jagatīruhaṃ¹¹ [vihanāgamā] so¹² 'yaṃ aggiṃ pamuṇcati¹³,
disā bhajatha vakkāṅgā, jātaṃ saraṇato bhayan ti 56. (= J. I. p. 216.)

15 gātham āha.

Tattha jagatīruhaṃ ti mahīruhaṃ¹⁴.

„Yathā hi deva rukkho pakkhīnaṃ paṭisaraṇaṃ evaṃ rājā mahājanassa¹⁵, tasmiṃ corikaṃ¹⁶ karonte ko paṭibāhissati, sallakkhehi devā“ 'ti. „Tāta mayhaṃ coram eva¹⁷ dehīti“.

20 Ath' assa so aparaṃ pi udāharaṇaṃ āhari:

Mahārāja ekasmiṃ Kāsīgāme¹⁸ aññatarassa kulagharassa¹⁹ pacchimabhāge kakkhaḷasumsumāraṇadī atthi, tassa ca kulassa eko va putto, so pitari kālakate mātaraṃ paṭijaggi. Tassa mātā aniccha-mānass' ev' ekaṃ kuladhītaraṃ ānesi. Sā pubbabhāge sassum sam-
25 piyāyitvā²⁰ pacchā puttadhītāhi vaḍḍhamānā taṃ niharitukāmā ahoṣi. Tassāpi pana mātāpi tasmiṃ nēva²¹ ghare vasati. Sā sāmikassa santike sassuyā nānappakāraṃ dosaṃ vatvā paribhinditvā „ahaṃ te mātaraṃ posetuṃ na sakkomi, mārehi naṃ“ ti vatvā „manussamaṇaṇaṃ

¹ Bā adds pi. ² Bā sambhañji. ³ Bā adds gāthamāha. ⁴ Bā jāna taṃ. ⁵ Eā coram me. ⁶ Bā -jadesa. ⁷ Bā sākāhavi-. ⁸ Eā adds pubbaphalasampanno. ⁹ Bā omits an-. ¹⁰ Bā saṃghaṭṭe-. ¹¹ Bā jaggatīrūpā. ¹² Bā diso, Bf evā. ¹³ all four MSS. aggi, Bā samuccamiti, Bf pamuccati. ¹⁴ Bā sāruhi. ¹⁵ Bā rājamahārājasā. ¹⁶ Bā paṭisaraṇaṃ in the place of tasmiṃ corikaṃ. ¹⁷ Bā core meva. ¹⁸ Bā kāsikagā-. ¹⁹ Bā kulassa. ²⁰ Bā omits sam. ²¹ Bā yeva.

nāma bhāriyam¹, katham nam² māremīti³ vutte⁴ „niddokkamanakāle
nam⁵ mañcaken⁶ eva gahetvā suṃsumāranadiyam khipissāma, atha
nam suṃsumārā māressantīti⁷ āha. „Tuyham pana mātā kubin⁸
ti. „Tassā⁹ yeva santike sayatīti¹⁰. „Tena hi gaccha, tassā ni-
pannamañcake¹¹ rajjum bandhitvā saññam karohīti¹². Sā tathā katvā
„katā me saññā¹³ ti āha. Itaro¹⁴ „thokam adhvāsehi, manussā tava
sayantū¹⁵ ‘ti niddāyanto viya nipajjitvā gantvā tam rajjukam bhari-
yāya mātu mañcake bandhitvā bhariyam pabodhetvā ubho pi gantvā
tam mañcaken¹⁶ eva saddhim ukkhipitvā nadiyam khipimsu. Tattha
nam¹⁷ suṃsumārā viddhamsetvā khādimsu. Sā punadvase mātu pari-
vattitabbhavam¹⁸ natvā „sāmi mama mātā va nārītā, idāni tava mā-
taram māremā¹⁹ ‘ti vatvā „tena hi sādhu²⁰ ‘ti vutte „susāne citakam
katvā aggimhi nam pakkhipitvā māressāmā²¹ ‘ti āha. Atha nam
niddāyamānam ubho pi susānam²² netvā tṭhapiyimsu. Tatra²³ sāmiko
bhariyam āha: „aggi te ābhato²⁴ ‘ti. „Pamuṭṭhā sāmīti²⁵.
„Tena hi gantvā ānehīti²⁶. „Na sakkomi sāmi gantum, tayi gate pi
ca²⁷ tṭhātum²⁸ na sakkhissāmi, ubho pi²⁹ gacchissāmā³⁰ ‘ti. Tesu
gatesu³¹ mahallikā³² sītavātena pabodhitā susānabhāvam natvā „ime
mam māretukāmā, aggiatthāya gatā³³ ti ca³⁴ upadhāretvā „na me balaṃ
jānantīti³⁵ ekam kalebaram³⁶ mañcake nipajjāpetvā³⁷ upari³⁸ pilotikāya
paṭicchādetvā sayam³⁹ palāyitvā tatth⁴⁰ eva lenaguham⁴¹ pāvisi.
Itare⁴² aggin āharitvā mahallikā ti saññāya kalebaram⁴³ jhāpetvā
pakkamiṃsu. Ekena ca⁴⁴ corena tasmim guhāleṇa bhaṇḍikā tṭhapitā,
so „tam gaṇhissāmīti⁴⁵ āgantvā mahallikam disvā „ekā yakkhinī
bhavissati⁴⁶, bhaṇḍikā me amanussapariggahitā jātā⁴⁷ ti ekam bhūta-
vejjam ānesi. Vejjo mantam karonto guham pāvisi. Atha nam sā
āha: „nāham yakkhinī, ehi ubho pi imam dhanam khādissāmā⁴⁸ ‘ti.
„Katham saddhātābba⁴⁹ ti. „Tava jivham mama jivhāya tṭhāpehīti⁵⁰.
So tathā akāsi. Ath⁵¹ assa sā jivham ḍasitvā⁵² chinditvā⁵³ pātesi.
Bhūtavejjo „addhā esā yakkhinīti⁵⁴ jivhāya lohitam paggharantiyā⁵⁵

¹ Bā bha-. ² Bā omits nam. ³ Bā -ā. ⁴ Bā na. ⁵ Bā ka han. ⁶ Bā khādiṣsan-
tīti. ⁷ Bā kassa. ⁸ Bā supjati. ⁹ Ck -nnā-, Bā nippannam pañcake ¹⁰ Bā -rā.
¹¹ Bā niddāyantu. ¹² Bā adds niddāyamānam. ¹³ Bā maritabbā-. ¹⁴ Bā mārehi.
¹⁵ Bā -ne. ¹⁶ Bā tattha ¹⁷ C āhato, Bā ācākā, Bā ābhata. ¹⁸ Bā pamuṭ-
ṭhasmim sāmīti. ¹⁹ Bā omits ca. ²⁰ Bā kātum. ²¹ Bā adds mayam. ²² Bā
gacchāmā. ²³ Bā adds mātu. ²⁴ Bā -kāpi. ²⁵ Bā omits ca. ²⁶ Bā matakali-
garam gahetvā. ²⁷ Bā omits mañ - - nipa - -. ²⁸ Bā adds pi. ²⁹ Bā omits sa-.
³⁰ Ck leṇa-. ³¹ Bā kalīgāram. ³² Bā omits ca. ³³ Bā -tīti. ³⁴ Bā omits
jātā. ³⁵ Bā bhājessā-. ³⁶ Bā upaḍḍissitvā. ³⁷ Bā omits chin-.

viravamāno palāyi. Mahallikā¹ punadivase maṭṭasātakam² nivāsetvā
 nānāratanabhaṇḍikam³ gahetvā va⁴ gharam agamāsi. Suṇisā nam⁵
 disvā „kahaṃ⁶ te amma idam⁷ laddhan“ ti pucchi. „Amma etasmim
 susāne dārucitakāya jhāpitā⁸ evarūpam labhantīti“⁹. „Amma mayāpi
 5 sakkā laddhun“ ti. „Mādisi hutvā labhissasīti“. Sā piḷandhana-
 bhaṇḍakalobhena¹⁰ sāmikass' akathetvā tatha attānam jhāpesi. Atha
 nam punadivase sāmiko apassanto „amma imāya hi¹¹ te¹² velāya¹³
 suṇisā¹⁴ nāgacchatīti“ āha. Sā tam „are¹⁵ pāpapurisa kim matā
 nāma āgacchantīti“ tajjetvā
 10 s. Yam ānayim¹⁶ somanassam mālinim candanussadam
 sā mam gharā nicchubhati¹⁷, jātā sarāṇato bhayan ti 57.
 gātham āha.

Tatha somanassan ti somanassam uppādetvā, somanassā¹⁸ ti vā¹⁹ pāṭho,
 somanassavati²⁰ hutvā²¹ ti attho, idam vuttam hoti: yam aham²² imam me
 15 nissāya putto puttadhītāhi²³ vadhbissati²⁴ mañ ca mahallikakāle posessatīti²⁵
 mālinim candanussadam²⁶ katvā alaṃkaritvā somanassajātāni²⁷ ānesim sā mam
 ajja gharā niharati, sarāṇato yeva²⁸ bhayam uppannam ti.

„Mahārāja²⁹, suṇisā viya sassuyā mahājanassa rājā³⁰ paṭi-
 saranam, tato bhaye uppanne kim sakkā kātum, sallakkhehi
 20 devā³¹“ ti. „Tāta³², nāham tayā āhatakāraṇāni³³ jānāmi,
 coram eva dehīti³⁴“. So „rājānam rakkhissāmīti“ puna³⁵
 aparam pi kāraṇam³⁶ āhari:

Deva pubbe imasmim űeva³⁷ nagare eko puriso patthanam katvā
 puttam labhi. So tassa³⁸ jātakāle „putto me laddho“ ti pīti-
 25 somanassajāto³⁹ tam posetvā vayappattakāle dārena⁴⁰ samyojetvā apa-
 rabhāge jaram patvā kammantam adhiṭṭhātum⁴¹ nāsakkhi. Atha nam
 putto „tvam kamman kātum na sakkosi, ito nikkhamā“ ti⁴² gehato

¹ Bā -kāpi ² Bā maṭṭha-. ³ Bā -tanamibhaṇḍikam katvā. ⁴ Bā omits va. ⁵ Bā omits nam ⁶ Bā ku-. ⁷ Bā imam. ⁸ Bā -tāya. ⁹ Bā -bhatīti. ¹⁰ Bā sā laddhabhaṇḍika-. ¹¹ Cā omits hi, Bā pi. ¹² Bā omits te. ¹³ Cā -yam. ¹⁴ Bā adds te. ¹⁵ Bā hare. ¹⁶ Cā -yī, Bā sāmanussi, Bā mānaya. ¹⁷ Bā gharī niharitā, Bā gharā nicchurātī. ¹⁸ Bā adds jātā. ¹⁹ Bā pi. ²⁰ Cā -vatvā. ²¹ Bā somanassapakatitā. ²² Cā mayham, Bā yam mam. ²³ Bā ime nissāya putta-
 dhītā, Cā puttadhītāya. ²⁴ Bā -issanti. ²⁵ Bā posissanti. ²⁶ Cā -nī-. ²⁷ Cā -to, Bā -tā. ²⁸ Bā adds me. ²⁹ Bā -jā. ³⁰ Bā omits rājā ³¹ Bā so. ³² Bā omits tāta. ³³ Bā ānītakā. ³⁴ Cā coremeva de-, Bā coram me de-. ³⁵ Bā omits puna. ³⁶ Bā udāharaṇam. ³⁷ Bā yeva. ³⁸ Bā puttassa. ³⁹ Bā omits pīti. ⁴⁰ Bā asabbhāyena. ⁴¹ Cā adhiṭṭhi-. ⁴² Bā adds tam.

nīhari. So kicchena kasirena bhikkhāya¹ jīvikaṃ kappento pari-devamāno

9. Yena jātēna nandissam² yassa ca³ bhavam icchisam⁴

so maṃ gharā nicchubhati, jātāṃ saraṇato bhaany ti 58.

gātham āha.

5

Tattha so maṃ ti so putto maṃ gharato niharati, sv-āhaṃ bhikkhaṃ caritvā dukkhaṃ⁵ jīvāmi, saraṇato yeva me bhayaṃ jātāṃ⁶ ti.

„Mahārāja yathā pitā⁷ nāma mahallako paṭibaleṇa puttēna rakkhitaḥ evaṃ sabbo⁸ pi janapado⁹ rañṇā¹⁰ rakkhitaḥ⁹, idaṃ¹¹ ca bhayaṃ uppajjamānaṃ sabbasatte rakkhantassa rañṇo 10 santikā uppannaṃ, iminā kāraṇena ‘asuko nāma coro’ ti jāna devā“ ‘ti¹² āha¹². „Tāta nāhaṃ kāraṇaṃ vā akāraṇaṃ vā¹⁴ jānāmi, coraṇi vā me dehi tvaṃ nēva vā coro hohīti¹⁵“ evaṃ rājā punappuna māṇavaṃ anuyuñji. Atha naṃ so evaṃ āha: „kiṃ pana mahārāja ekaṃsen’ eva¹⁶ coragahaṇaṃ rocethā“ 15 ‘ti¹⁷. „Āma tāta ‘ti. „Tena hi ‘asuko ca asuko ca¹⁸ coro’ ti parisamajhe pakāseṃti“. „Evaṃ karoḥi tāta“ ‘ti. So tassa vacanaṃ sutvā „ayaṃ rājā attānaṃ rakkhituṃ na deti¹⁹, gaṇhissāmi idāni²⁰ coraṇā“ ti sannipatite mahājane āmantetvā

10. Suṇantu me jānapadā negamā ca samāgatā: 20

yat odakaṃ tad ādittaṃ, yato khemaṃ tato bhayaṃ, 59.

11. Rājā vilumpate raṭṭhaṃ brāhmaṇo ca purohito,

attaguttā viharatha, jātāṃ saraṇato bhayaṃ ti 60.

imā gāthā āha.

Tattha yaṇḍo dakaṃ tadādittān ti yaṃ udakaṃ tad eva ādittaṃ, yato 25 khemaṃ ti yato rājato khemena bhavitabbaṃ tato va²¹ bhayaṃ uppannaṃ, attaguttā viharathā ‘ti tumhe dāni²² anāthā jātā attānaṃ mā vināsethā,

¹ B^d omits bhī-. ² B^d nandibhayaṃ. ³ B^d ye sacce. ⁴ C^k icchiyaṃ, B^d iccha-yaṃ; cfr. Trenckner's excellent Pāli Miscellany p. 75. ⁵ C^k -ā, B^d -ena. ⁶ B^d uppanna. ⁷ B^d omits pitā. ⁸ B^d -e. ⁹ B^d -ā. ¹⁰ B^d add ca purohiteṇa ca. ¹¹ B^d imaṃ. ¹² C^e nāma devā ti jāna devaṇā ti, B^d nāma corā ti jānāti devā ti. ¹³ C^k omits āha, B^d vatvā. ¹⁴ B^d omits vā ak - - vā. ¹⁵ C^k hotīti, B^d coraṃ eva dehiti tvaṃ nē hi coro sīti. ¹⁶ B^d -sena. ¹⁷ B^d -gahaṇaṃ coro me dethā ti vadēyya. ¹⁸ B^d omits ca asu - - ca. ¹⁹ C^k detīti, C^e detīti corr. to deti. ²⁰ B^d omits idāni. ²¹ C^k ca, B^d omits va. ²² B^d idāni.

attanā va guttā hutvā attano santakaṃ dhanadhaññaṃ rakkhatha¹, rājā nāma mahājanassa paṭisarāṇaṃ, tato va² tumbhakaṃ bhayaṃ uppannaṃ, rājā ca purohito ca vilopakhādakacorā³, sace core gaḥetukāṃ attha⁴ ime dve ganhitvā⁵ kammakaraṇaṃ karoṭhā⁶ 'ti.

- 5 Te tassa kathaṃ sutvā cintayimsu: „ayaṃ rājā⁷ rakkha-
ṇāraho⁸ pi samāno idāni aññass'⁹ upari dosaṃ āropetvā attano
bhaṇḍakaṃ¹⁰ sayam eva pokkharāṇiyaṃ ṭhapetvā coraṃ pari-
yesāpeti, ito dāni paṭṭhāya puna corakamassa akaraṇatthāya
mārema naṃ pāparājānaṃ“ ti daṇḍamuggarādiḥatthā¹¹ utṭhāya
10 tatth' eva¹² rājānaṃ ca purohitaṃ ca pothetvā¹³ jīvitakkhayaṃ
pāpetvā Mahāsattaṃ abhisiñcitvā rajje patiṭṭhāpesuṃ¹⁴.

- Satthā imaṃ desanaṃ¹⁵ āharitvā „anacchariyaṃ upāsaka paṭha-
viyaṃ padasañjānaṃ, porāṇakapaṇḍitā tāva¹⁶ ākāse padaṃ sañjā-
nimsū“ 'ti vatvā saccāni pakāsetvā jātakam samodhānesi (Saccapari-
15 yosāne upāsako ca putto ca sotāpattiṭṭhale patiṭṭhitā): „Tadā piṭā
Kassapo ahosi, padakusalamāṇavo¹⁷ aham evā“ 'ti. Padakusala-
māṇavajātakaṃ¹⁸.

7. Lomasakassapajātaka.

- Assa Inda-samo rājā ti. Idam Satthā Jetavane vi-
20 haranto ekaṃ ukkaṇṭhitabhikkhuṃ ārabba kathesi. Tam hi
bhikkhuṃ Satthā „saccaṃ kira tvaṃ ukkaṇṭhito¹⁹“ ti pucchitvā
„saccaṃ“ ti vutte „bhikkhu²⁰ yasasamaṅgino pi²¹ āyasakyaṃ pā-
puṇanti²², kilesā nāṃ' ete²³ parisuddhasatte pi samkiliṭṭhe²⁴ karonti
pag eva tādisaṃ“ ti vatvā²⁵ atītaṃ āhari:

- 25 Atīte Bārāṇasi-rañño²⁶ Brahmādatṭassa putto Brah-
madattakumāro nāma purohitaputto ca Kassapo nāma²⁷

¹ Bḍ dhanam hiraññaṃ rajataṃ vā rakkhaṃ vijānātha. ² Bḍ omits va. ³ C^s -khādakorakā. ⁴ Bḍ gaṇhitu-. ⁵ Bḍ gahe-. ⁶ Bḍ -karaṇaṃ karissathā. ⁷ Bḍ omits rā-. ⁸ Bḍ rakkhito. ⁹ Bḍ -ssa. ¹⁰ Bḍ -ḍi-. ¹¹ C^k -rāti-, C^s -rāni-corr. to -rādi-. ¹² Bḍ omits tattheva. ¹³ Bḍ ṭhapetvā. ¹⁴ Bḍ patiṭṭha-. ¹⁵ Bḍ dhammade-. ¹⁶ Bḍ omits tāva. ¹⁷ Bḍ adds pana. ¹⁸ C^k omits kusala. ¹⁹ Bḍ adds si. ²⁰ Bḍ sinerukampanavāto kiṃ purāṇapaṇṇāni na kampessati. ²¹ Bḍ omits pi and adds asaṇṇurissā. ²² Bḍ āyasaṃkham sampā-. ²³ C^k nomato, Bḍ nāmaṃ. ²⁴ Bḍ -liṭṭhaṃ. ²⁵ Bḍ adds tena yācito. ²⁶ Bḍ bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente. ²⁷ Bḍ lāmakassapo nāma dve.

sahāyakā hutvā ekācariyakule sabbasippāni uggaṇhiṃsu. Aparabhāge kumāro¹ pitu accayena rajje patitṭhāsi. Kassapo cintesi: „mayham sahāyo rājā jāto, idāni me mahantaṃ² issariyaṃ³ dassati, kiṃ me issariyena, ahaṃ mātāpitaro ca rājānaṃ ca āpucchitvā pabbajissāmīti“ so rājānaṃ ca mātāpitaro ca⁵ āpucchitvā Himavantaṃ pavisitvā isipabbajjaṃ⁴ pabbajitvā sattame divase⁵ abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā uñchācariyāya yāpento vihāsi. Pabbajitaṃ pana Lomasakassapo ti sañjāniṃsu. Parimāritindriyo⁶ ghoratapo tāpaso ahosi. Tassa pana tapatejena⁷ Sakkabhavanaṃ⁸ kampi. Sakko āvajjamāno¹⁰ taṃ disvā cintesi: „ayaṃ tāpaso ativiya uggatejo Sakka-bhāvāpi maṃ cāveyya⁹, Bārāṇasirañña saddhiṃ ekato hutvā tapam assa¹⁰ bhindissāmīti“ so Sakkānubhāvena aḍḍharattasamaye¹¹ Bārāṇasirañño sirigabbhaṃ pavisitvā sakalagabbhaṃ sarirappabhāya obhāsetvā rañño santike ākāse ṭhito „uttṭhehi¹⁵ mahārāja“ ’ti rājānaṃ pabodhesi „ko si nāma tvaṃ“ ti ca¹² vutte „Sakko ham asmīti“ āha. „Kimatthaṃ āgato sīti“. „Mahārāja sakala-Jambudīpe ekarajjaṃ icchasi na icchasīti¹³“. „Kissa na icchāmīti“. Atha naṃ Sakko „tena hi Lomasakassapaṃ ānetvā pasughātayaññaṃ yajāpehi, Sakka-samo²⁰ ajarāmaro hutvā sakala-Jambudīpe rajjaṃ karissasīti“ vatvā paṭhamam gātham āha:

1. Assa Inda-samo rāja¹⁴ accantaṃ¹⁵ ajarāmaro

sace tvaṃ¹⁶ yaññaṃ yājeyya¹⁷ isiṃ Lomasakassapan ti. 61.

Tattha assā ti bhavissasi¹⁸, yājeyyā ’ti sace tvaṃ araññāyatanato isiṃ²⁵ Lomasakassapaṃ ānetvā yaññaṃ yajissasi¹⁹.

Tassa vacanaṃ sutvā rājā „sādhū“ ’ti sampatīcchi. Sakko „tena hi mā papañcaṃ karīti“ vatvā pakkāmi. Rājā

¹ Bḍ brahmadattaku-. ² Bḍ -te. ³ Bḍ -ye. ⁴ Bḍ omits isi. ⁵ Bḍ adds pañca. ⁶ Bḍ paramajitindri-. ⁷ Bḍ omits pana tapa. ⁸ Bḍ sakkassa-. ⁹ Bḍ sakka-bhavanampi maṃ cāveyya. ¹⁰ Bḍ tāpasassa silaṃ. ¹¹ Bḍ -tti-. ¹² Bḍ omits ca. ¹³ Bḍ omits na icchasi. ¹⁴ Cks -jā. ¹⁵ Bḍ -ta. ¹⁶ Cks taṃ. ¹⁷ Bḍf ya-. ¹⁸ Bḍ -ti. ¹⁹ Bḍ yajeyyāsiti.

punadivase Sayhaṃ¹ nāma amaccam pakkositvā² „samma³
mayham piyasahāyassa⁴ Lomasakassapassa santikam gantvā
mama vacanena evaṃ vadehi: ‘rājā⁵ tumhehi yaññaṃ⁶ yajā-
petvā sakala-Jambudīpe ekarājā bhavissati, tumhākam pi
5 yattakam padesaṃ icchatha tattakam dassati, mayā saddhim
yaññaṃ yajitum āgacchathā⁷“ ‘ti. So „sādhū devā⁸“ ‘ti tāpa-
sassa vasaṇokāsaṃ jānanattham nagare bheriṇ carāpetvā ekena
vanacarakena⁹ „aham jānāmīti“ vutte taṃ purato katvā ma-
hantena parivārena tattha gantvā isim vanditvā ekamantaṃ
10 nisinno taṃ sāsaṇaṃ ārocesi. Atha naṃ so „Sayha⁹ kim
nām’ etaṃ kathesīti“ vatvā paṭikkhipanto catasso gāthā abhāsi:

2. Sasamuddapariyāyam mahim sāgarakuṇḍalam (Cfr. p. 32.)
na icche saha nindāya, evaṃ Sayha vijānāhi. 62.

3. Dhi-r-atthu taṃ yasalābham dhanalābhaṃ ca¹⁰ brāhmaṇa
15 yā vutti vinipātena adhammacaraṇena vā. 63.

4. Api ce pattam ādāya anāgāro paribbaje
sā eva jīvika seyyā yā cādhammena esanā. 64.

5. Api ce pattam ādāya anāgāro paribbaje
aññaṃ ahimsayam loke api rajjena taṃ varan ti. 65.

20 Tattha sasamuddapariyāyan ti sasamuddaparikkhepaṃ, mahim sā-
garakuṇḍalan ti cattāro dīpe parikkhipitvā tṭhasāgarehi kaṇṇavalliyā tṭhapita-
kuṇḍalehi viya samannāgataṃ, saha nindāyā ‘ti iminā pasugḥṭakammaṃ
katan ti imāya nindāya saha cakkavālapariyantaṃ mahāpaṭhavim¹⁰ na icchāmīti
vadati, yā vutti vinipātenā ‘ti narake vinipātakammaṇa yā ca jīvika vutti¹¹
25 hoti taṃ dhiratthu, garahāmi taṃ vuttin ti dipeti, sā jīvika ti pabbajitassa
mattikāpattaṃ ādāya paragarāṇi upasamkamitvā āhārapariyesana jīvika yasa-
dhanalābhato sataguṇena varatarā ti attho, api rajjena taṃ varan ti anā-
gārassa sato aññaṃ avihimsantassa¹² paribbajanaṃ¹³ sakala-Jambudīpara-
jena¹⁴ pi varan ti attho.

30 Amacco tassa katham sutvā gantvā rañño ārocesi. Rājā
„anāgacchante kim sakkā kātun“ ti tuṇhī ahosi. Puna Sakko

¹ Bḍ se-. ² Bḍ pakkosāpetvā. ³ Bḍ amma. ⁴ Bḍ -hāyakassa, C^{ks} mayham
piśahāyassa. ⁵ Bḍ adds kira. ⁶ Bḍ tumhe pasugḥṭatayaññaṃ. ⁷ Bḍ -cā-. ⁸ Bḍ
so āha mayham. ⁹ Bḍ dhanalābham yasalā-. ¹⁰ Bḍ omits mahā. ¹¹ Bḍ ci
jivita-. ¹² C^{ks} ahimsanassa. ¹³ Bḍ pabbajjitānaṃ. ¹⁴ C^{ks} -dīpena rajjena.

adḍharattasamaye¹ āgantvā ākāse ṭhatvā „kiṃ mahārāja Lo-
 masakassapaṃ² ānāpetvā³ yaññāṃ na⁴ yājāpesīti“ āha. „Pesite
 pi⁵ nāgacchatīti“. „Mahārāja, attano dhītaraṃ Candavatī-
 kumārīṃ alaṃkaritvā Sayhassa⁶ hatthe⁷ pesetvā ‘sace kirā-
 gantvā yaññāṃ yajissasi rājā te imaṃ kumārīkaṃ dassatīti“⁵
 vadāpehi, addhā so kumārīkāya paṭibaddhacitto⁸ āgacchissatīti“.
 Rājā „sādhū“ ‘ti sampatīcchitvā punadivase Sayhassa⁹ hatthe
 dhītaraṃ pesesi. So dhītaraṃ¹⁰ gahetvā tattha gantvā isiṃ
 vanditvā paṭisanthāraṃ katvā devaccharāpaṭibhāgaṃ¹¹ rāja-
 dhītaraṃ tassa dassetvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. So indriyāni¹⁰
 bhinditvā taṃ olokesi, sah¹² olokanen’ eva paṭibaddhacitto
 hutvā jhānā¹³ parihāyi. Amacco tassa paṭibaddhabhāvaṃ¹⁴
 ñatvā „bhante sace kira yaññāṃ yajissatha rājā vo¹⁵ imaṃ
 pādaparicārikaṃ¹⁶ katvā dassatīti“. So kilesavasena kam-
 panto¹⁷ „imaṃ kira me dassatīti“ āha. „Āma yaññāṃ yajan-¹⁵
 tassa te dassatīti“. So „sādhū, imaṃ labhanto yajissāmīti“
 vatvā taṃ gahetvā sah’ eva jaṭāhi alaṃkatarathaṃ abhiruyha
 Bārāṇasīṃ agamāsi. Rājāpi „āgacchati kirā“ ‘ti sutvā va¹⁸
 yaññāvāṇe kammaṃ paṭṭhapesi. Atha naṃ āgataṃ disvā
 „sace¹⁹ yaññāṃ yajissatha ahaṃ²⁰ Inda-samo bhavissāmi²¹,²⁰
 yaññapariyosāne vo²² dhītaraṃ dassāmīti“ āha. Kassapo
 „sādhū“ ‘ti sampatīcchi. Atha naṃ rājā punadivase ādāya
 Candavatiyā saddhiṃ yeva yaññāvāṇaṃ gato. Tattha hatthi-
 assausabhādisabbacatuppadā²³ paṭipāṭiyā ṭhapitā va ahesuṃ.
 Kassapo te²⁴ sabbe hanitvā ca²⁵ ghātetvā ca²⁶ yaññāṃ yajitum²⁵
 ārabhi. Atha naṃ tattha sannipatito mahājano disvā²⁷ „idan

¹ Bđ -tti-. ² Bđ lomaka-. ³ Bđ ānetvā. ⁴ Bđ omits na. ⁵ Ck yājāpesi te pi, Bđ yājāpesi ahaṃ pesito pi. ⁶ C^s sahāyassa, Bđ seyhaṃ. ⁷ Bđ tattheva. ⁸ Bđ adds hutvā. ⁹ Bđ seyassa. ¹⁰ Bđ rājadhī-. ¹¹ Bđ -ra-. ¹² Bđ saba. ¹³ Bđ ṭhānā. ¹⁴ Bđ -bhandhacittabhā-. ¹⁵ Bđ te. ¹⁶ Bđ imaṃ dārikaṃ pari-.
¹⁷ Ck^s -pe-. ¹⁸ Bđ omits va. ¹⁹ C^s sve, Ck veyava corr. to yeva? Bđ omits sace. ²⁰ Bđ yajissāhi athāhaṃ. ²¹ Ck^s -mīti. ²² Bđ te. ²³ Ck -dī-, C^s omits sabba, Bđ -catukkapādāya. ²⁴ Bđ omits te. ²⁵ Bđ ānetvā va. ²⁶ Bđ omits ca.
²⁷ Bđ omits di-.

te¹ Lomasakassapa² ayuttaṃ appatirūpaṃ, kin nāma³ etaṃ karo-
sīti⁴ vatvā paridevanto dve gāthā abhāsi:

6. Balaṃ cando balaṃ suriyo balaṃ samaṇabrāhmaṇā
balaṃ velā samuddassa balātibalam itthiyo. 66.

5 7. Yathā uggatapaṃ santaṃ isiṃ Lomasakassapaṃ
pitu atthā⁵ Candavatī vācāpeyyaṃ⁶ ayājayīti⁷. 67.

Tattha balaṃ cando balaṃ suriyo ti mahāṇḍhakāraḍḍhamane⁸
aṇṇaṃ balaṃ nāma⁹ n' atthi, candimasuriyā va tattha¹⁰ balavanto¹¹ ti attho.
samaṇabrāhmaṇā ti itthānīti¹² havisayavegasahane¹³ khantibalaṇṇabalena sam-
10 annāgatā samitapāpā bhāṭitapāpā¹⁴ samaṇabrāhmaṇā, balaṃ velā samud-
dassa¹⁵ 'ti mahāsamuddassa uttaritum adavā¹⁶ udakaṃ āvaritvā ṭhānasamattha-
tāya¹⁷ velā balaṃ¹⁸ nāma, balātibalam ti itthiyo pana visadaṇṇe¹⁹ pi avīta-
rāge attano vasaṃ²⁰ ānetvā vināsetum samatthātāya etehi sabbehi balehi atibala
nāma, sabbabalehi itthibalam eva mahantaṃ ti attho, yathā ti yasmā, pitu
15 atthā ti pitu vaḍḍhiatthāya²¹, idaṃ vuttaṃ hoti: yasmā imaṃ uggatapaṃ
samānaṃ sīlādīnaṃ guṇānaṃ esitattā isiṃ ayaṃ Candavatī nissīlaṃ katvā
pitu atthāya²² vācāpeyyayaṇṇaṃ²³ yājeti²⁴ tasā jānitabbam etaṃ: balāti-
balaṃ itthiyo ti.

Tasmiṃ samaye Kassapo yaṇṇaṃ yajanatthāya „maṇ-
20 galahatthiṃ gīvāya paharissāmiti²⁵“ khaggaratanaṃ ukkhipi.
Hatthi taṃ disvā maraṇabhayaatajjito mahāviraṇaṃ viravi²⁶.
Tassa ravaṃ sutvā sesāpi hatthiassausabhā²⁷ maraṇabhayena
viraviṃsu, mahājano pi viravi. Kassapo taṃ mahāviraṇaṃ²⁸
suttvā saṃvegappatto hutvā attano jaṭādīni²⁹ olokesi. Ath' assa
25 jaṭā massu kucchilomāni³⁰ uralomāni³¹ pākāṭāni ahesum. So
vippaṭisārī hutvā „ananurūpaṃ vata me pāpakammaṃ katan³²“
ti saṃvegaṃ pakāsento aṭṭhamāṃ gātham āha:

¹ Bā kandante. ² Bā lomaka-. ³ Ck^o -am, Bf attā. ⁴ Ck^o vācāpeyyaṃ, C^o vācā-
peyya, Bf vādhapeyya. ⁵ Bā sayājesīti, Bf ayāyasi, Ck^o ayāca-. ⁶ Bā andha-.
⁷ Bā omits nāma. ⁸ C^o vattha, Bā vettha in the place of va tattha. ⁹ Ck^o bala-
vābalavanto. ¹⁰ Bā -yasaṃvega-. ¹¹ Bā omits bā-. ¹² Bā addhītvā. ¹³ Bā
-tum ānetvā vināsesum samatthātāya. ¹⁴ Bā velāya-, C^o velāya- corr. to velā-.
¹⁵ Bā vitarāge. ¹⁶ Bā attanā balaṃ. ¹⁷ Bā vuḍḍhi-. ¹⁸ Bā vuḍḍhiat-. ¹⁹ Bā
-yyaṃ-, Ck^o vaca-. ²⁰ Bā ya-. ²¹ Bā mahāraṇaṃ ravi. ²² Bā -bhādayo. ²³ Bā
Bā mahāra-. ²⁴ Ck^o -ṭāni. ²⁵ Bā jaṭa-. ²⁶ Bā omits ura-.

8. Taṃ¹ lobhā pakataṃ kammaṃ kaṭukaṃ kāmahetukaṃ,
tassa mūlaṃ gavesissaṃ, checchaṃ² rāgaṃ sabandhanan
ti. 68.

Tass' attho: mahārāja, yaṃ etaṃ mayā Candavatīyā lobhaṃ uppādetvā
tena lobhena pakataṃ kāmahetukaṃ³ pāpaṃ⁴ taṃ⁵ kaṭukaṃ tikkhaviṭṭakāṃ, 5
tassāhaṃ ayonisomanasikārasaṃkhātaṃ mūlaṃ gavesissaṃ, alam me iminā khag-
gena, paññākhaggaṃ⁶ nīharitvā subhanimittabandhanena saddhiṃ sabandhanan
rāgaṃ chindissāmiti.

Atha naṃ rājā „mā bhāyi samma, idāni te Candavatī-
kumārīṇ ca⁷ raṭṭhaṇ ca sattaratanarāsīṇ ca dassāmi⁸, yajāhi 10
yaññaṇ“ ti āha. Taṃ sutvā Kassapo „na me mahārāja iminā
kilesen' attho⁹“ ti vatvā osānagātham āha:

9. Dhi-r-atthu kāme subahū pi loke,
tapo va seyyo kāmagaṇehi rāja,
tapo karissāmi¹⁰ pahāya kāme, 15
tav' eva raṭṭhaṃ Candavatī ca hotū 'ti. 69.

Tattha subahūpīti¹¹ atibahuke pi¹², tapo karissāmiti sīlasamīyama-
tapam¹³ eva karissāmiti.

So evaṃ vatvā kasiṇaṃ¹⁴ samannāharitvā naṭṭhaṃ vi-
sesaṃ uppādetvā ākāse pallaṃkena nisīditvā rañño dhammaṃ 20
desetvā¹⁵ „appamatto hohīti“ ovaditvā yaññāvāṭaṃ viddhaṃ-
sāpetvā mahājanassa abhayadānaṃ¹⁶ dāpetvā rañño yācantass'
eva¹⁷ uppatitvā attano vasanaṭṭhānam eva gantvā yāvajīvaṃ
Brahmavihāre bhāvetvā¹⁸ Brahmaloḥa-parāyano ahoṣi.

Satthā imaṃ desanaṃ¹⁹ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ sa- 25
modhānesi (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu arahatte²⁰ paṭiṭṭhahi):
„Tadā Sayhamahāmacco Sāriputto ahoṣi, Lomasakassapo²¹ aham evā“
'ti. Lomasakassapa-jātakaṃ²².

¹ so all four MSS. ² Ck chejjaṃ, Cs checcha, Bđ chijjaṃ. ³ ¹ Bđ omits kā-.

⁴ Ck papā. ⁵ Bđ kataṃ. ⁶ Cks maññā-. ⁷ Ck -rī ca, Cs -rīva, Bđ -tikumārī

ca. ⁸ Cks -miti. ⁹ Bđ -sena attho. ¹⁰ Bđ cari-. ¹¹ Bđ adds te. ¹² Cks ti.

¹³ Bđ -yamam. ¹⁴ Cks -ṇa. ¹⁵ Bđ omits dh- de-. ¹⁶ Ck abhayaṃ-, Bđ ādāya-.

¹⁷ Bđ yācanta yeva. ¹⁸ Bđ -jīvaṃ thatvā āyuhapariyosāne. ¹⁹ Bđ dhammade-.

²⁰ Bđ sotāpattiṭṭhale. ²¹ Bđ lomakas-. ²² Bđ lomakas-, Bđ adds sattamaṃ.

8. Cakkavākajātaka.

Kāsāyavatthe ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ekam
 lolabhikkhum ārabha kathesi. So kira lolo ahosi paccayaluddho
 ācariyupajjhāyavattādini chaḍḍetvā pāto va Sāvattim pavisitvā Vi-
 5 sākḥāya gehe anekakhādaniyaparivāvarayāgum¹ pivitvā divā² nā-
 naggarasam³ sālimamsodanam⁴ bhuñjitvāpi tenātitto⁵ tato Cullaanātha-
 piṇḍikassa Kosalarañño ti tesam tesam nivesanāni⁶ sandhāya vicarati⁷.
 Ath' ekadivasam tassa lolabhāvaṃ ārabha dhammasabhāyaṃ katham
 samutthāpesum. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi
 10 kathāya sannisinā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte taṃ bhik-
 khum pakkosāpetvā „saccam kira tvaṃ⁸ lolo“ ti pucchitvā „saccam
 bhante“ ti vutte „bhikkhu kasmā lolo si⁹, pubbe pi tvaṃ lola-
 bhāvena Bārāṇasiyaṃ hatthikunapādīhi¹⁰ atitto tato nikkhamitvā
 Gaṅgākūle¹¹ vicaranto Himavantaṃ pavittḥo“ ti vatvā atitāṃ āhari:

15 Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente eko
 lolakāko Bārāṇasiyaṃ hatthikunapādīni khādītva caranto¹² tehi
 atitto „Gaṅgākūle¹¹ macchamedam¹³ khādisāmīti“ vatvā¹⁴ tat-
 tha¹⁵ matamacche khādanto katipāhaṃ vasitvā Himavantaṃ
 pavisitvā nānāvidhāni¹⁶ phalāphalāni khādanto pahūtamaccha-
 20 kacchapam¹⁷ mahantaṃ padumasaram patvā tattha suvaṇṇa-
 vaṇṇe dve cakkavāke sevāle¹⁸ khādītva vasante disvā „ime
 ativiya vaṇṇasampannā sobhaggappattā, imesaṃ bhojanaṃ
 manāpaṃ bhavissati, imesaṃ bhojanaṃ pucchitvā aham pi
 tad eva¹⁹ bhuñjitvā suvaṇṇavaṇṇo bhavissāmīti“ cintetvā tesam
 25 santikaṃ gantvā paṭisanthāraṃ katvā ekasmiṃ sākḥāpariyante
 nisīditvā tesam pasamsanapaṭisaṃyuttaṃ paṭhamam gātham āha:

1. Kāsāyavatthe sakūṇe vadāmi

duve duve nandimane²⁰ carante,

kaṃ aṇḍajaṃ aṇḍajā²¹ mānusesu

30 jātīm pasamsanti, tad imgha brūthā²² 'ti. 70.

¹ Bā -niyaṃ vā yāgum vā. ² Bā omits di-. ³ Bā -sa. ⁴ Bā -maṃsādīni. ⁵ Bā tena a-. ⁶ Bā -naṃ. ⁷ Bā -ri. ⁸ Bā adds bhikkhu. ⁹ Cks ti. ¹⁰ Bā -pādīni khādītva vicaranto tehi ¹¹ Cks -kule, Bā -tīre. ¹² Bā vica-. ¹³ Bā -maṃsam. ¹⁴ Bā gantvā. ¹⁵ Bā adds pi. ¹⁶ Bā omits vidhāni. ¹⁷ Bā bahu-macchakacchapasevitaṃ. ¹⁸ Bā -laṃ. ¹⁹ Bā tatheva. ²⁰ Bā nanda-. ²¹ all four MSS. -ja. ²² Bā brūhi.

Tattha kāsāyavatthe ti suvaṇṇavaṇṇe kāsāyavatthanivatte viya, duve duve ti dve dve hutvā, nandimane¹ ti tuṭṭhacitte, kaṁ aṇḍajaṁ aṇḍajā² mānusesu jātīm pasaṁsantīti ambho aṇḍajā tumhe mānusesu pasaṁsantā kaṁ aṇḍajan ti kataran nāma aṇḍajan ti vatvā pasaṁsanti, kaṁ sakunaṁ nāmā 'ti³ vatvā tumhe manussānaṁ antare vaṇṇentīti attho, kaṁ aṇḍajaṁ aṇḍajā mānusesū 'ti pi pāṭho, tass' attho: tumhe aṇḍajesu ca manussesu ca kataran aṇḍajan ti vatvā pasaṁsantīti. 5

Taṁ sutvā cakkavāko dutiyaṁ gātham āha:

2. Amhe manussesu manussahiṁsa

anubbate⁴ cakkavāke vadanti,

10

kalyāṇabhāv' amha⁵ dijesu sammataṁ,

abhītarūpā vicarāma aṇṇave ti. 71.

Tattha manussahiṁsā 'ti kāko manusse hiṁsati viheṭheti, tena taṁ⁶ evaṁ ālapati, anubbate⁴ ti aññamaññaṁ anugate sammodamāne⁷ piyasaṁvāse, cakkavāke ti cakkavākā nāma⁸ sā aṇḍajājātīti pasaṁsanti vaṇṇenti¹⁵ kathenti, dijesū 'ti yattakā pakkhino nāma tesu mayāṁ kalyāṇabhāvā ti pi manussesu sammataṁ, dutiye atthavikappe: manussesu amhe cakkavākā ti pi vadanti, dijesu pana mayāṁ kalyāṇabhāvā ti sammataṁ⁹, kalyāṇabhāvā ti noḍḍijā vadanti, aṇṇave ti imasmiṁ tṭhāne saro aṇṇavo ti vutto, imasmiṁ padumasare mayam¹⁰ eva dve janā paresaṁ abhiṁsanato abhītarūpā vicarāma 'ti attho, 20 imissā pana gāthāya catuttham pādaṁ¹¹: na ghāsahetu pakaroma¹² pāpan ti pathanti¹³, tass' attho: yasmā mayāṁ ghāsahetu pāpaṁ na karoma tasmā kalyāṇabhāvā ti amha¹⁴ manussesu ca dijesu ca sammataṁ ti.

Taṁ sutvā kāko tatiyaṁ gātham āha:

3. Kiṁ, aṇṇave kāni phalāni bhuñje

25

maṁsaṁ kuto khādatha cakkavākā,

kiṁ bhojanaṁ bhuñjatha vo anomā¹⁵,

balaṁ ca vaṇṇo¹⁶ ca anapparūpo¹⁷ ti. 72.

Tattha kin ti pucchāvasena ālapanāṁ, kiṁ bho cakkavākā ti vuttaṁ hoti, aṇṇave ti imasmiṁ sare, bhuñje ti bhuñjitvā¹⁸ ti attho, maṁsaṁ kuto 30 khādathā 'ti katarapāṇinaṁ¹⁹ sarīrato maṁsaṁ khādatha, bhuñjatha vo²⁰

¹ Bḍ nanda-. ² all three MSS. -ja. ³ Bḍ kaṁ aṇḍajaṁ katarāṁ vā akatarāṁ vā aṇḍajanti ki saguṇā nāma ti. ⁴ Bḍ anupubbake. ⁵ Bḍ -he. ⁶ Bḍ naṁ. ⁷ C^{ks} -no. ⁸ Bḍ cakkavakkanāmake. ⁹ Bḍ omits kaly - - ti sam-. ¹⁰ Bḍ sayam. ¹¹ Bḍ pa-. ¹² C^{ks} pakāroma, Bḍ pika-. ¹³ C^k patiṭṭhanti, Bḍ omits pa-. ¹⁴ C^{ks} amhe, Bḍ amhakaṁ. ¹⁵ Bḍ abhiñhaṁ. ¹⁶ Bḍ rupaṁ. ¹⁷ Bḍ -pā. ¹⁸ Bḍ ki bhuñce. ¹⁹ C^k -pāṇinaṁ, C^s -ṇinaṁ corr. to -ṇinaṁ, Bḍ -raṁ pāṇinaṁ. ²⁰ Bḍ te.

ti vokāro nipātamattam vā¹ parapadena vāssa² sambandho: balañ ca vo
vaṇṇo³ ca anapparūpo⁴ ti.

Tato cakkavāko catuttham gātham āha:

4. Na aṇṇave santi phalāni vaṃka⁵
5 mamsam kuto khāditum cakkavāke,
sevālabhakkh' amha⁶ avākabhojanā,
na ghāsaheṭu⁷ pakaroma⁸ pāpan ti.⁷³

Tattha cakkavāke ti cakkavākassa, avākabhojanā ti vakkalarahitauda-
kabhojanā⁹, amhākam hi sevālo¹⁰ c' eva udakañ ca bhojanan ti dasseti, na
10 ghāsaheṭu ti tumhādissā viya mayaṃ ghāsaheṭu pāpañ na karoma¹¹.

Tato kāko dve gāthā abhāsi:

5. Na me idam ruccati cakkavākā¹²,
asmim bhava bhojanasannikāso
ahosi me pubbe, tato me¹³ aññathā,
15 icc-eva me vimati ettha jātā. 74.
6. Aham pi mamsāni¹⁴ phalāni bhuñje
annāni ca¹⁵ loṇiyateliyāni,
rasam manussesu labhāmi bhottum¹⁶
sūro va saṃgāmamukham vijetvā¹⁷,
20 na ca me tādiso vaṇṇo
cakkavāka yathā tavan ti. 75.

Tattha idam ti¹⁸ tumhākam bhuñjanabhojanam mayham na ruccati,
asmim bhava bhojanasannikāso ti asmim bhava abhojanasannikāso, yañ
asmim cakkavākabhava bhojanam na tvañ tena¹⁹ sannikāso²⁰ tamsadiso²⁰ tada-
25 nurūpo na hosi²¹, ativiya sampannasarīro sīti attho²², tato me aññathā ti²³
mayham pubbe tumhe disvā va ete ettha nānāvidhāni phalāni c' eva maccha-
mamsaṃ ca khādanti tena evaṃ²⁴ sobhaggappattā ti ahosi²⁵, idāni me²⁶ tato
aññathā hotitī attho, icceva me ti eten' eva me²⁶ kāraṇena ettha tumhākam

¹ Bā omits vā. ² Bā omits vāssa. ³ Bā vaṇṇaṇ. ⁴ Bā -pā. ⁵ Bā caṃka, Bf dhaṃka.
⁶ Bā sevālam pakkhima. ⁷ Cā Bā -tu. ⁸ Cā pakā-, Bā karoma. ⁹ Cā vakkala-
jahita-, Bā sakalapātita-. ¹⁰ Bā -lam. ¹¹ Bā -mā ti. ¹² Bāf -e. ¹³ Bā pi.
¹⁴ Bā -nañ va. ¹⁵ Bā va. ¹⁶ Bā bhattam. ¹⁷ Cā mukhamhi chetvā, Bā saṃ-
gāmañ mukham vijetvā. ¹⁸ Cā idam, omitting ti. ¹⁹ Bā -kāso ti imasmim
cakkavākabhava bhojanattham tena. ²⁰ Bā adds vā. ²¹ Bā akāsi. ²² Bā pa-
sannasa-. ²³ Bā adds yañ. ²⁴ Bā ke in the place of tena evaṃ. ²⁵ Bā -ppatā-
niti apagacchī. ²⁶ Bā omits me.

sarīravanne¹ vimati jātā: kathan nu kho ete evarūpaṃ lūkhaṃ² bhojanaṃ
bhuñjantā vaṇṇavanto jātā ti³. ahaṃ pīti ahaṃ hi⁴ ayam eva vā pātho,
bhuñje ti bhuñjāmi, annāni ca 'ti bhojanāni ca, loṇiyatelliyānīti loṇa-
telayuttāni, rasan ti manussesu manussaparibhogam⁵ paṇītarasaṃ, vijetvā⁶
ti yathā sūro virayodho⁷ saṃgāmamukhaṃ vijaṭetvā⁸ vilumpitvā paribhuñjati
tathā vilumpitvā paribhuñjāmīti attho, yathā tavaṇ ti evaṃ paṇītabhojanaṃ⁹
bhuñjantassāpi mama tādiso vaṇṇo n' atthi yādiso tava, tena te vacanaṃ na
saddahāmīti dipeti.

Ath' assa¹⁰ vaṇṇasampattiyā abhāvakāraṇaṃ attano ca
bhāvakāraṇaṃ kathento cakkavāko sesagāthā abhāsi: 10

7. Asuddhabhakkho si khaṇānupātī,
kicchena te labbhati annapānaṃ,
na tussasi rukkhaphalehi vaṃka¹¹
maṃsāni vā yāni susānamajjhe. 76.

8. Yo¹² sāhasena adhigamma bhoge
paribhuñjati vaṃka khaṇānupātī
tato upakkosati naṃ sabhāvo,
upakkuṭṭho vaṇṇabalaṃ jahāti. 77. 15

9. Appam pi ce nibbutiṃ bhuñjati yadi
asāhasena aparūpaghātī¹³
balaṃ ca vaṇṇo ca tad' assa hoti,
na hi sabbo āhāramayena vaṇṇo ti. 78. 20

Tattha asuddhabhakkho sīti tvaṃ¹⁴ thenetvā¹⁵ vañcetvā bhak-
khaṇato¹⁶ asuddhabhakkho¹⁷, khaṇānupātīti pamāḍakkhane anupatanasīlo,
kicchena te ti tassa tava dukkhena annapānaṃ labbhati, maṃsāni vā ti
yāni vā susānamajjhe maṃsāni tehi na tussasi¹⁸, tato ti pacchā, upakkosati
naṃ¹⁹ sabhāvo ti attā va²⁰ taṃ puggalaṃ garahati, upakkuṭṭho ti evaṃ²¹
attanāpi parehi pi akkuṭṭho²² garahito vipphaṇṇasāritāya vaṇṇaṃ ca balaṃ ca jahāti,
nibbutiṃ bhuñjati yadīti yadi pana paraṃ aviheṭetvā appakam pi dham-
maladdhaṃ nibbutabhojanaṃ²³ bhuñjati, tadassa hotīti tadā assa paṇḍitassa 30

¹ C^s -o ² B^d lukha. ³ B^d omits ti. ⁴ B^d āhaññi. ⁵ B^d omits manussa.

⁶ C^k chetvā, C^s jetvā, B^d pijitvā. ⁷ B^d viriyayodho. ⁸ B^d vijetvā. ⁹ B^d -taṃ-
bho-. ¹⁰ C^s attha. ¹¹ C^k caṃka, C^s cakka, B^d vaka, B^f vaṇṇa. ¹² C^k so.

¹³ C^k -ti, B^d anupaghatino, B^f anumanupaghātī. ¹⁴ C^k adds ta and C^s taṃ. ¹⁵
C^s netvā. ¹⁶ B^d kakkhalato. ¹⁷ B^d adds asi. ¹⁸ B^d tussi, C^k tussati. ¹⁹ C^k
taṃ. ²⁰ C^s vā. ²¹ B^d omits e-. ²² B^d upa-. ²³ B^d nibbūti-.

sarīrabalaṇ ca vaṇṇabalaṇ ca¹ hoti, āhāramayena 'ti mānappakārena āhārena, idaṃ vuttaṃ hoti: bho kāka vaṇṇo nām' esa catusamuṭṭhāno, so na āhāramatten' eva hoti, utucittakammehi pi hoti yevā 'ti.

Evam cakkavāko anekapariyāyena kākaṃ garahi. Kāko
5 garahāyitvā² „na mayhaṃ tava vaṇṇena attho“ ti³ kā kā ti⁴
vassanto palāyi.

Satthā imaṃ desanaṃ⁵ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi (Saccapariyosāne lolabhikkhu anāgāmiphale patiṭṭhahi): „Tadā kāko lolabhikkhu ahosi, cakkavāki Rāhulamātā, cakkavāko⁶
10 aham evā“ 'ti. Cakkavākajātakaṃ⁷.

9. Haliddiragajātika.

Sutitikkhan ti. Idam Satthā Jetavane viharanto thullakumārīpalobhanaṃ ārabha kathesi. Vatthum Terasanipāte Cullanāradaajātake āvibhavissati.

15 Atītavatthumhi pana sā kumārikā tassa tāpasakumārassa⁸
sīlaṃ bhinditvā attano vase ṭhitabhāvaṃ ṇatvā „imaṃ vañcetvā
manussapathaṃ nessāmīti „cintetvā“ rūpādikāmaguṇarahite
araññe rakkhitasīlaṃ nāma na mahapphalaṃ hoti, manussapathe
rūpādīnaṃ paccupaṭṭhāne mahapphalaṃ hoti, ehi mayā sad-
20 dhīm tattha gantvā sīlaṃ rakkha⁹, kin te araṇṇenā“ 'ti
vatvā¹⁰ paṭhamam gātham āha:

1. Sutitikkham araṇṇamhi pantamhi¹¹ sayanāsane,
ye ca gāme titikkhanti te ulāratarā tayā ti. 79.

Tattha sutitikkhan ti suadhivāsaṃ¹², titikkhantīti sītādīni
25 adhivāsenti.

Tam sutvā tāpasakumāro „pitā me araṇṇam gato, tasmim
āgate tam apucchitvā¹³ gamissāmīti“ āha. Sā cintesi: „pitāpi

¹ B^d sarire balaṇca vaṇṇaṇca. ² so C^k; B^d palāyitvā. ³ B^d omits ti. ⁴ B^d has added vassanaṃ. ⁵ B^d dhammade-. ⁶ B^d adds pana. ⁷ cfr. vol. II 341 I 341; B^d adds aṭṭhamam. ⁸ B^d omits tāpasa. ⁹ B^d -āhi. ¹⁰ C^k vattitvā, C^s vattitvā corr. to vatvā. ¹¹ C^k pantampi, C^s pampi corr. to panthamhi, B^d man- tamhi. ¹² C^s adhivāsaṃ, omitting su, B^d suṭhuadhivāsaṃ. ¹³ C^s pucch-, B^d apu-.

kir' assa atthi¹, sace maṃ so passissati kācakotiṇṇā² va³ po-
 thetvā vināsaṃ pāpessati, mayā paṭhamam eva gantabban⁴ ti.
 Atha naṃ āha: „tena hi ahaṃ magge⁵ saññaṃ kurumānā
 paṭhamataraṃ gamissāmi, tvaṃ pacchā āgacchā⁶“ ti. So
 tassā gatakāle⁷ n' eva dārūni āhari na pāṇiyaṃ upaṭṭhāpesi, 5
 kevalaṃ pajjhāyanto⁸ nisīdi, pitu āgamanakāle⁹ paccuggamanam
 pi¹⁰ na akāsi. Atha naṃ pitā „itthivasam¹¹ gato eso“ ti¹²
 nātvāpi „kasmā tāta n' eva dārūni āhari na¹³ pāṇiyaṃ na¹⁴
 paribhojanīyaṃ upaṭṭhāpesi¹⁵, pajjhāyanto yeva pana nisinno
 sīti¹⁶ āha. Tāpasakumāro „tāta, araṇṇe kira¹⁷ rakkhitasīlaṃ 10
 na mahapphalaṃ hoti manussapathe mahapphalaṃ, ahaṃ tattha
 gantvā sīlaṃ rakkhissāmi, sahāyo maṃ 'āgaccheyyāsīti' vatvā
 purato gato, ahaṃ¹⁸ ten' eva¹⁹ saddhiṃ gamissāmi, tattha
 pana vasantena mayā kathaṃrūpo²⁰ puriso sevitaḥ²¹ ti puc-
 chanto dutiyaṃ gātham āha:

2. Araṇṇā gāmaṃ āgamma kiṃsīlaṃ kiṃvataṃ ahaṃ
 purisaṃ tāta seveyyaṃ, tam me akkhāhi pucchito ti. 80.

Ath' assa pitā kathento sesagāthā abhāsi: (supra p. 148.)

3. Yo te vissāsaya²² tāta vissāsaṃ ca khameyya te
 sussūsī ca titikkhī ca taṃ bhajehi ito gato. 81. 20

4. Yassa kāyena vācāya manasā n' atthi dukkataṃ
 urasīva patitṭhāya tam bhajehi ito gato. 82.

5. Yo ca dhammena carati caranto pi na maññaṃ
 visuddhakāriṃ²³ sappaññaṃ²⁴ taṃ bhajehi ito gato. 83.

6. Haliddirāgaṃ kapiṇṇaṃ purisaṃ rāgavirāgaṃ
 tādisaṃ tāta mā sevi nimmanussaṃ²⁵ pi ce siyā. 84. 25

7. Āsivisaṃ va²⁶ kupitaṃ mīḥalittaṃ²⁷ mahāpathaṃ
 ārakā parivajjehi yānīva visamaṃ pathaṃ. 85.

¹ Bā pitā te atthi. ² Bā kāja-. ³ Bā omits va. ⁴ Bā magga. ⁵ Bā -āhi. ⁶ Bā gatāgata-. ⁷ Bā adds va. ⁸ Bā adds pi. ⁹ Bā -naṃ, omitting pi. ¹⁰ Cā itthi-, Bā itthināni-. ¹¹ Cā omits ti. ¹² Cā omits na. ¹³ Bā upaṭṭha-. ¹⁴ Bā omits kira. ¹⁵ Bā omits ahaṃ. ¹⁶ Bā tena. ¹⁷ Bā kataro. ¹⁸ Cā vissāsase, Bā visāsate, Bā visatesaye. ¹⁹ Cā -rī, Cā Bā -ri. ²⁰ Bā -ñño. ²¹ Bā nidha-
 nusso. ²² Bā pa. ²³ Bā piḥhilitaṃ.

8. Anattā tāta vaḍḍhanti bālaṃ accūpasevato,
māssu bālena saṃgañchi¹ amittenēva sabbadā. 86.
9. Taṃ t' āhaṃ² tāta yācāmi, karassu vacanaṃ mama,
māssu bālena saṃgañchi¹, dukkho bālehi saṃgamo ti. 87.

5 Tattha yo te vissāsaya³ ti yo tava vissāseyya, khameyya te ti yo
tava attani⁴ tayā kataṃ vissāsaṃ khameyya, sussaṃsī ca titikkhī cā 'ti tava
vacanaṃ sussaṃsāya c' eva vacanādhivasanena ca samannāgato yo bhaveyyā 'ti
attho, urasīva patiṭṭhāyā 'ti yathā mātu⁵ urasi putto patiṭṭhāti evaṃ pati-
ṭṭhāhitvā viya attano mātaraṃ viya maññaṃ māno taṃ bhajeyyāsīti vadati, yo ca
10 dhammena caratīti yo tividhasucaritadhammeṃ⁶ eva⁷ iriyati, na mañña-
tīti tathā⁷ caranto pi ca⁸ ahaṃ⁹ dhammaṃ carāmiti mānaṃ na karoti, vi-
suddhakārin¹⁰ ti visuddhānaṃ dasannaṃ¹¹ kusalakammaphānaṃ kārakaṃ,
rāgavirāgīnaṃ ti rāgīnaṃ ca virāgīnaṃ ca, rajjitvā¹² taṃkhaṇaṃ eva¹³ vi-
rajjanasabhāvaṃ¹⁴, nimmanussam¹⁵ pi ce ti sace pi sakala-Jambudīpatalaṃ
15 nimmanussam¹⁵ hoti so yeva eko¹⁶ manusso tiṭṭhati, tathāpi tādisaṃ mā sevi,
mahāpathaṃ ti gūthamakkhitaṃ maggaṃ viya ca¹⁷, yānivā¹⁸ 'ti yānena gac-
chanta viya, visamaṃ ti ninnannuatakhāpupāsāpādivisaṃ, bālaṃ accū-
pasevato ti bālaṃ apaññaṃ atisevantaṃ, sabbadā ti tāta bālena saddhim
saṃvāso nāma amittasaṃvāso viya sabbadā niccakālaṃ eva dukkho, taṇṭāhaṃ¹⁹
20 ti tena kāraṇena taṃ ahaṃ.

So evaṃ pitarā ovadito „tāta ahaṃ manussapathaṃ gan-
tvā tumhādisa paṇḍite na labhissāmi²⁰, tattha gantuṃ bhā-
yāmi, idh' eva tumhākaṃ santike vasissāmi²¹“ āha. Ath' assa
pitā bhiyyo pi ovādaṃ datvā kaṣiṇaparikkammaṃ ācikkhi. So
25 nacirass' eva abhiññā ca samāpattiyo ca uppādetvā²¹ saddhim
pitarā Brahmaloḥa-parāyano ahoṣi.

Sattā imāṃ desanaṃ²² āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ sa-
modhānesi (Saccapariyosāne ukkaṇṭhito sotāpattiphale patiṭṭhahi):
„Tadā tāpasakumāro ukkaṇṭhitabhikkhu ahoṣi, kumārikā kumārikā
30 ca²³, pitā²⁴ pana ahaṃ evā²⁵“ ti. Haliddirāga-jātakaṃ²⁵.

¹ B^d -gaccha. ² C^o taṃ nāhaṃ, B^d handāhaṃ. ³ C^{ks} vissāsate, B^d viśāsase.

⁴ B^d yoca attano. ⁵ B^d omits mātu. ⁶ B^d -dhena - - tena dhammena. ⁷ B^d yathā. ⁸ B^d omits ca. ⁹ B^d haṃ. ¹⁰ C^{ks} -rikan. ¹¹ B^d dasa. ¹² C^o omits virāgīnaṃ; B^d ti rāgaṇa vijjītvā. ¹³ B^d -naññaeva. ¹⁴ B^d omits sa. ¹⁵ B^d nimanusso. ¹⁶ C^{ks} ko. ¹⁷ B^d omits ca. ¹⁸ B^d yānivā, C^{ks} yānicā. ¹⁹ B^d ta-
thāhaṃ. ²⁰ B^d -miti. ²¹ B^d nibbattetvā. ²² B^d dhammade-. ²³ B^d thullaku-.

²⁴ B^d tāpaso. ²⁵ C^o haliddhirāja-, B^d haliddhijātakaṃ navamaṃ.

10. Samuggajātaka.

Kuto nu āgacchathā 'ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ukkaṇṭhitabhikkhum ārabba katesi. Tam' hi Satthā „saccaṃ kira tvaṃ ukkaṇṭhito“ ti pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti vutte „kasmā bhikkhu mātugāmaṃ patthesi, mātugāmo nāṃ' esa 5 asabbho akataṇṇū, pubbe dānavarakkhasā gilitvā kucchinā pariharantāpi' mātugāmaṃ rakkhituṃ ekapurisanissitam' kātuṃ nāsakkhimsu, tvaṃ katham sakkhissasīti“ vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto kāme pahāya Himavantam pavisitvā⁴ pabbajitvā 10 abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā phalāphalena yāpento vihaṣi. Tassa paṇṇasālāya avidūre eko dānavarakkhaso vasati, antarantārā Mahāsattam upasamkamitvā dhammaṃ suṇāti, aṭaviyaṃ pana manussānaṃ saṅcaraanamagge ṭhatvā⁵ manusse⁶ gahetvā khādati⁷. Tasmim kāle ekā Kāsiraṭṭhe⁸ kuladhītā uttamarūpa- 15 dharā aññatarasmim paccantagāme nivittā⁹ hoti. Tassā ekadivasam mātāpitunnam dassanattāya āgantvā¹⁰ paccāgamanakāle parivāramanusse disvā so dānavo bheravarūpena pakhandi. Manussā gahitāvudhāni¹¹ chaḍḍetvā palāyimsu. Dānavo yāne nisinnam abhirūpaṃ mātugāmaṃ disvā paṭibaddha- 20 citto hutvā¹² attano guhaṃ netvā bhariyam akāsi. Tato paṭṭhāya ca¹³ sappitaṇḍulamacchamaṃsādini c' eva madhura-phalāni¹⁴ ca āharitvā tam posesi, vatthālamkārehi ca nam alamkaritvā rakkhanattāya ekasmim karaṇḍake nipajjāpetvā karaṇḍakaṃ gilitvā kucchinā pariharati. So ekadivasam na- 25 hāyitukāmatāya ekaṃ saram gantvā karaṇḍakaṃ uggilitvā¹⁵ tato nīharitvā nahāpetvā vilimpetvā¹⁶ alamkaritvā „thokaṃ tava sariraṃ utum gaṇhāpehīti“ tam karaṇḍakasamāpe ṭhatvā sayam nahānatittham otaritvā¹⁷ anāsamkamāno thokaṃ dūram

¹ Bḍ tañ. ² Bḍ -to, omitting pi. ³ Bḍ -sasanni-. ⁴ Bḍ adds isipabbajjam. ⁵ Bḍ adds āgatāgate. ⁶ Bḍ adds disvā. ⁷ Bḍ -di. ⁸ Bḍ kāsikaraṭṭhe. ⁹ Bḍ nibbattā. ¹⁰ Bḍ gantvā. ¹¹ Bḍ bhītā gahitagahitā-. ¹² Bḍ adds tam. ¹³ Bḍ omits ca. ¹⁴ Bḍ -phalāphalāni. ¹⁵ Bḍ vamtivā. ¹⁶ Bḍ -pitvā. ¹⁷ C^{ks} add tam.

gantvā nahāyi. Tasmim samaye Vāyussa putto nāma vijjā-
 dharo sannaddhakhaggo ākāsenā gacchati. Sā taṃ disvā
 „ehīti“ hatthamuddam akāsi. Vijjādharo khippam otari.
 Atha naṃ sā karaṇḍake pakkhipitvā dānavassa āgamanam
 5 olokenti¹ karaṇḍakūpari² nisīditvā taṃ āgacchantam disvā tassa
 attānam dassetvā tasmim karaṇḍakasamīpam asampatte yeva
 karaṇḍakam vivaritvā anto pavisitvā vijjādharassa upari ni-
 pappitvā attano sātakam pārupi³. Dānavo āgantvā karaṇḍakam
 asodhetvā va⁴ „mātugāmo yeva me“ ti saññāya karaṇḍakam
 10 gilitvā attano guham gacchanto antarāmagge⁵ „tāpaso me
 ciradittho“⁶, ajja tāva naṃ⁷ gantvā vandissāmīti⁸ tassa santi-
 kam agamāsi. Tāpaso pi naṃ dūrato va⁹ āgacchantam disvā
 dinnaṃ janānam kucchigatabhāvaṃ ñatvā ālapanto⁹ paṭhamam
 gātham āha:

- 15 1. Kuto nu āgacchatha bho tayo janā,
 svāgataṃ¹⁰ ettha nisīdathāsane,
 kacci 'ttha¹¹ bhonto kusalam anāmayaṃ,
 cirassam abbhāgamanam¹² hi¹³ vo idhā¹⁴ 'ti. 88.

Tattha bho ti ālapanam, kaccitthā¹⁴ 'ti kacci bhotha bhavatha¹⁵,
 20 bhonto ti puna pi ālapanto va āha, kusalam anāmayaṃ ti kacci¹⁶ tumhā-
 kam kusalam ārogyam, cirassamabbhāgamanam hi vo¹⁷ idhā 'ti ajja
 tumhākam idha abbhāgamanam ca cirassam¹⁸ jātam.

Tam sutvā dānavo „aham imassa tāpasassa santikam
 eko¹⁹ va āgato, ayaṃ ca²⁰ 'tayo janā' ti vadati, kin nām' esa
 25 katheti, kin nu kho sabhāvaṃ ñatvā katheti udāhu ummattako
 hutvā vippalapatīti²¹ „cintetvā tāpasam upasamkamitvā van-
 ditvā²² ekamantaṃ nisīditvā tena saddhim sallapanto dutiyam
 gātham āha:

¹ all three MSS. -ti. ² B^d -kakuppe. ³ C^k pāru, B^d parumpi. ⁴ B^d omits va.
⁵ B^d adds cintesi. ⁶ B^d ciram na diṭho. ⁷ B^d omits naṃ. ⁸ B^d omits
 va. ⁹ B^d sallapento. ¹⁰ B^d -tā. ¹¹ B^d kiñcittha. ¹² C^k cirassam vambhāga-,
 C^s cirassam vagāmanam, B^s cirassam cabbhā-. ¹³ C^k omits hi. ¹⁴ B^d kiñ-
 citthā. ¹⁵ B^d adds vijjatha. ¹⁶ B^d kiñci. ¹⁷ C^k cirassam vabbhāgamanam
 hitvā. ¹⁸ B^d ciram. ¹⁹ B^d ekako. ²⁰ B^d adds tāpaso. ²¹ B^d vilapasitī. ²²
 B^d omits va-.

2. Aham eva eko idha-m-ajja¹ patto
na cāpi me dutiyo koci vijjati,
kim eva sandhāya te bhāsitaṃ ise:
kuto nu āgacchatha bho tayo janā ti. 89.

Tattha idhamajjā 'ti idha ajja, kimeva sandhāya te bhāsitaṃ ise 5
ti bhante isi kin nām' etaṃ sandhāya tayā bhāsitaṃ, pākaṇaṃ² tāva³ me katvā
kathehitī.

Tāpaso „ekamsen' evāvuso sotukāmo sīti“ „āma bhante“
ti „tena hi suṇohīti“⁴ vatvā tatiyaṃ gātham āha:

a. Tuvaṇ⁵ ca eko bhariyā ca te piyā 10
samuggapakkhittanikiṇṇa-m-antare⁶,
sā rakkhitā kucchigatā va te sadā⁷
Vāyussa puttena sahā tahiṃ ratā ti. 90.

Tuvaṇ⁵ ca eko ti paṭhamāṃ tāva tvaṃ eko⁸, pakkhittanikiṇṇa-
mantare⁹ ti pakkhittā nikiṇṇā antare¹⁰, atha te bhariyaṃ rakkhitaṃ 15
sadā tayā¹¹ samugge pakkhittā saddhiṃ samuggena nikiṇṇā¹² antare, anto-
kucchiyaṃ ṭhapitā ti attho, Vāyussa puttena sahā ti evaṇāmakena¹³
vijjādharena saddhiṃ, tahiṃ ratā ti tattha tava antokucchiyaṃ āeva kilesara-
tiyā ratā, so dāni tvaṃ mātagāmaṃ ekapurisaṇissitaṃ¹⁴ rakkhissāmiti¹⁵ kuc-
chinā¹⁶ pariharanto tassā jāraṃ pi¹⁷ ukkhipitvā carasīti. 20

Taṃ sutvā dānavo „vijjādhara nāma bahumāyā honti, sac'
assa khaggo hatthagato¹⁸ bhavissati kucchim me phāletvāpi
palāyissatīti“ bhītatasi hutvā khippaṃ karaṇḍakam uggitvā¹⁹
purato ṭhapesi.

Satthā abhisambuddho hutvā taṃ pavattim pakāśento catuttham 25
gātham āha:

4. Samviggarrūpo asinā vyākato²⁰
so dānavo tattha samuggam uggili²¹,

¹ B'd idhevavajja. ² B'd omits pā-. ³ B'd tava. ⁴ B'd -ṇā-. ⁵ C's tvaṇ, B'f evaṇ. ⁶ C' -nikīṇṇa an-, C' -nikīman-. B'f -pakkhittaṃ nikkhiṇṇam-. ⁷ C's satā. ⁸ B'd adds jano. ⁹ B'd -nikkinnam-. ¹⁰ C' nikkhittānīkiṇṇa an-, B'd omits pakkhittā - - re. ¹¹ B'd sadā tassā, C's satā tayā. ¹² B'd nikkinnā. ¹³ C's -ke. ¹⁴ B'd ekaṃ puri-. ¹⁵ B'd karissāmiti. ¹⁶ B'd -nāpi ¹⁷ C' jarampi, B'd tassā jāraṃ, omitting pi ¹⁸ C' adds sa, B'd khaggahatto gato. ¹⁹ B'd ukkhipitvā. ²⁰ B'd byā-. ²¹ B'd uggili.

addakkhi bhariyaṃ sucimālabhāriniṃ
Vāyussa puttena sahā tahiṃ ratan ti. 91.

Tattha addakkhīti karaṇḍakaṃ vivaritvā addasa.

Karaṇḍake pana vivaṭamatte yeva vijjādharo vijjaṃ pari-
5 japitvā¹ khaggaṃ gahetvā ākāsaṃ pakkhandi. Taṃ disvā dā-
navo Mahāsattassa tussitvā thutipubbaṅgamā sesagāthā abhāsi :

5. Suddiṭṭharūp' uggatapānūvattinā² :

hīnā narā ye pamadāvasaṃ³ gatā,
yathā have⁴ pāṇa-r-iv' ettha⁵ rakkhitā
10 duṭṭhā mayi⁶ aññaṃ abhippamodati. 92.

6. Divā ca ratto ca mayā upaṭṭhitā
tapassinā⁷ jotir ivā vane vasaṃ,
sā dhammam okkamma adhammam ācari,
akiriyaṇūpo pamadāhi⁸ santhavo. 93.

15 7. 'Sarīramajjhamhi ṭhitā' ti maññi 'haṃ'
'mayhaṃ ayaṇ' ti asatiṃ¹⁰ asaññataṃ,
sā dhammam okkamma adhammam ācari,
akiriyaṇūpo pamadāhi santhavo. 94.

8. 'Surakkhitam me' ti kathan nu vissase,
20 anekacittāsu na h' atthi rakkhaṇā¹¹,
etā hi pātālapapātasannibhā,
ettha-ppamatto vyasanaṃ nigacchati. 95.

9. Tasmā hi te sukhino vītasokā
ye mātugāmāhi¹² caranti nissaṭṭā¹³,
25 etaṃ sivaṃ uttamam ābhipatthayaṃ¹⁴
na mātugāmāhi¹² kareyya santhavan ti. 96.

¹ Bā jappetvā. ² Bā sudiṭṭhaṃ rūpapuggata-, Bf sudiṭṭharupamugga-. ³ Bā
napamuvasaṃ. ⁴ Ck bhava. ⁵ C* pāṇarivena, Bā pāṇānivettha, Bf yadā me hata
pāṇānivatta. ⁶ Ck Bf mayi, C* mahi, Bā masi. ⁷ Bā -no. ⁸ Bā pamodāhi, Bf
pamudāhi. ⁹ Bā sarīramajjhatitā ti maññāhaṃ, Pf sarīramajjhambi kitā ti
maññayaṃ. ¹⁰ C* Bāf -ti, Ck -tī. ¹¹ Bā -cittāpunahettharakkhaṇā, Bf -puna-
hettharakkhaṇā. ¹² Bāf -mehi. ¹³ Bā nissadā, Bf nissakā. ¹⁴ Bāf abhi-.

Tattha suddiṭṭharūpuggatapānuvattinā¹ ti bhante isivara uggatapanuvattanena² uggatapānuvattinā tayā sudiṭṭharūpam idam kāraṇam, hīnā ti nīcā, yathā have³ pāṇarivettha⁴ rakkhitā ti ayaṃ mayā attano pāṇa viya ettha antokucchiyaṃ pariharantena rakkhitā, duṭṭhā mayi⁵ idāni mayi⁵ mittadūbhikammaṃ katvā duṭṭhā aññaṃ purisaṃ abhippamodati, jotiriva vane⁶ 5
vasan ti vane vasantena tapassinā aggi viya mayā upaṭṭhitā paricaritā, sā dhammamokkammā⁷ ti sā⁸ esā dhammaṃ ukkamitvā⁷ atikkamitvā, akiriyarūpo ti akattabbarūpo, sarīramajjhamhi⁹ ṭhitā ti maññīham⁹ mayham ayan ti asatiṃ⁹ asaṇṇatan ti imaṃ asatiṃ¹⁰ asappurisadhammasamannāgataṃ asaṇṇataṃ dussilaṃ mayham¹¹ sarīramajjhamhi¹¹ ṭhitā ti ca¹⁰ 10
mayham ayan ti ca¹² maññāmi, surakkhitamme ti kathannu vissase ti ayaṃ mayā surakkhitā ti katham paṇḍito vissaseyya yatra hi nāma mādiso pi attano [kucchiyaṃ rakkhanto rakkhituṃ nāsakki¹², pātālapapātasannibhā¹⁴ ti lokassādena duppuraṇiyattā¹⁵ mahāsamudde¹⁶ pātālasamkhātena papātena sadisā¹⁶, etthappamatto¹⁷ ti evarūpāsu etāsu niggunāsu pamatto¹⁵ 15
puriso mahāvyaśanaṃ pāpuṇāti, tasmā hīti yasmā mātugāmavasam gatā mahāvināsaṃ pāpuṇanti tasmā¹⁸ ye mātugāmāhi nissatā¹⁹ hutvā caranti te sukhino, etaṃ sivaṃ ti yad etaṃ mātugāmato nissatānaṃ²⁰ visaṇsatthānaṃ²¹ caraṇaṃ etaṃ jhānasukham eva sivaṃ khemaṃ uttamaṃ abhipatthetabbam, etaṃ patthamāno mātugāmehi saddhiṃ santhavaṃ na kareyyā²¹ ti. 20

Evam²² vatvā dānava Mahāsattassa pādesu patitvā „bhante, tumhe nissāya mayā jīvitaṃ laddham, maṇ' amhi²³ imāya pāpadhammāya vijjadharena mārāpito“ ti Mahāsattam abhithavi. So pi 'ssa dhammaṃ desetvā „imissā mā kiñci pāpaṃ akāsi, sīlāni gaṇhā²⁴“ ti taṃ pañcasilesu patitṭhāpesi. 25
Dānava „aham kucchinā pariharanto pi²⁵ rakkhituṃ na sakkomī, añño²⁶ ko rakkhissatīti²⁷“ taṃ uyyojetvā attano araṇṇam eva pāvīsi²⁸.

Satthā imaṃ desanaṃ²⁹ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṃ samodhānesi (Saccapariyosāne ukkaṇṭhito³⁰ sotāpattiphale patitṭhahi): „Tadā 30
dibbacakkhukatāpaso³¹ aham eva aho sin“ ti. Samuggajātakaṃ³².

¹ Ck -tthā-, Bd sudiṭṭhamrūpamugga-. ² Bd omits ugga-. ³ Ck bhava. ⁴ Ck pānir-, C² pārivettha, Bd pāṇarivettha. ⁵ Bd omits ma-. ⁶ Ck omits sā. ⁷ Bd okka-. ⁸ Bd maññāham. ⁹ C² Bd -ti, Ck -ti. ¹⁰ Ck -ti, C² -ti, Bd asantaṃ. ¹¹ Bd mayam. ¹² Bd omits ca. ¹³ Ck² -im, Bd -i? ¹⁴ Ck² -lappapā-. ¹⁵ Bd -yattā. ¹⁶ Bd -o. ¹⁷ Ck² etta-. ¹⁸ Bd adds hi. ¹⁹ Bd mātugāmaṃ nissitā. ²⁰ Ck -na. ²¹ C² nisaṃsa-, Bd nissatthānaṃ. ²² Bd evaṇca. ²³ Bd laddhi namhi. ²⁴ Bd -hāhi. ²⁵ Bd adds taṃ. ²⁶ Ck² -e. ²⁷ Bd -titi, Ck² -siti. ²⁸ Bd agamāsi. ²⁹ Bd dhammade-. ³⁰ Bd -tabhikkhu. ³¹ Bd adds pana. ³² Bd adds dasamaṃ.

11. Pūtimamsajātaka.

Na kho me ruccatīti. Idam Satthā Jetavane viharanto
 indriyasamvaram¹ ārabha kathesi. Ekasmim hi samaye bahu-
 bhikkhū indriyesu aguttadvārā² ahesum. Satthā „ime bhikkhū ova-
 5 ditum vaṭṭatīti“ Anandattherassa vatvā³ aniyamavasena bhikkhusam-
 gham sannipātāpetvā alamkatapallamkavaramajjagato⁴ bhikkhū
 āmantetvā „bhikkhave, bhikkhunā nāmarūpādīsu subhanimittavasena⁵
 nimittam gaṇhitum⁶ na vaṭṭati⁷, sace hi tasmim samaye kālam karoti
 nirayādisu nibbattati, tasmā rūpādīsu subhanimittam mā gaṇhittha⁸.
 10 bhikkhunā nāmarūpādigocarena⁹ na bhavitabbam, rūpādigocarā hi
 dīṭṭhe va¹⁰ dhamme mahāvināsam pāpuṇanti, tasmā varam¹¹ bhik-
 khave tattāya ayosalākāya cakkhundriyam sampalimaṭṭhan¹²“ ti
 vitthāretvā „tumhākam rūpam olokanakālo pi atthi anolokanakālo¹³ pi,
 olokanakāle subhavasena anoloketvā asubhavasena¹⁴ eva¹⁵ olokeyyātha,
 15 evam attano gocarā¹⁵ na parihāyissatha, ko¹⁶ pana tumhākam gocaro¹⁷
 ti: cattāro satipaṭṭhānā¹⁸ ariyo aṭṭhaṅgiko maggo nava lokuttara-
 dhammā¹⁹, etasmim hi²⁰ vo gocare caratam²¹ na lacchati Maro otā-
 ram²², sace pana kilesavasikā²³ hutvā subhanimittavasena olokessatha
 Pūtimamsasigālo viya attano gocarā parihāyissathā“ ti vatvā atī-
 20 tam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente
 Himavantapasse²⁴ araṇṇāyatane pabbataguhāyam anekasatā
 eḷakā vasanti. Tesam vasanaṭṭhānato avidūre ekissā guhāya
 Pūtimamsa nāma sigālo Veniyā²⁵ nāma bhariyāya saddhim
 25 vasati. So ekadivasam bhariyāya saddhim vicaranto te eḷake
 disvā „eken’ upāyena²⁶ imesam mamsam khāditum vaṭṭatīti“
 cintetvā upāyena ekekam²⁷ eḷakam māresi. Te ubho pi eḷaka-
 mamsam khādantā thāmasampannā thūlasarirā ahesum. Anu-
 pubbena eḷakā parikkhayaṃ agamamsu²⁸. Tesam antare

¹ Bd -yam asam-. ² Ck gu-. ³ Bd adds ānandattherassa gantvā. ⁴ Bd adds bahu. ⁵ Bd omits nimitta. ⁶ Bd gaṇhetum. ⁷ C^o Bd -tīti. ⁸ Bd -hathā ti. ⁹ Bd -pādīsugo-. ¹⁰ Bd yeva. ¹¹ Bd tasmā caranti mā. ¹² Ck^o samphali-, Bd sampalipathan. ¹³ Ck^o alok-, C^o ālo-, Bd anālo-. ¹⁴ Bd omits ano -- asu --. ¹⁵ Bd -ram. ¹⁶ Bd ke. ¹⁷ Ck^o Bd -rā. ¹⁸ Bd adds cattāro samapaṭṭhānā cattāro iddhi-pādā. ¹⁹ Bd -o. ²⁰ Bd imasmim, omitting hi. ²¹ Bd carantānam. ²² Bd māro chiddam na lacchati māro okāsam. ²³ Bd -vasena. ²⁴ Bd -padese. ²⁵ C^o -yāya, Bd veniyā. ²⁶ Bd -na up-. ²⁷ Bd ekam. ²⁸ Bd āg-.

Meḷamātā¹ nāma ekā eḷikā vyattā ahosi. Upāyakusalo² sigālo
 taṃ māretuṃ asakkonto ekadivasaṃ bhariyāya saddhiṃ sam-
 mantento „bhadde, eḷakā khīṇā³, imaṃ eḷikaṃ eken' upāyena⁴
 khādituṃ vaṭṭati, ayaṃ pan' ettha upāyo: tvaṃ ekikā va
 gantvā etāya saddhiṃ sakhikā⁵ hohi⁶, atha te⁷ tāya saddhiṃ 5
 vissāse uppanne ahaṃ matālayaṃ karitvā⁸ nipajjissāmi, tvaṃ
 etaṃ upasaṃkamitvā 'āḷi⁹, sāmiyo me mato ahañ ca anāthā,
 ṭhapetvā taṃ aṇṇo me nātako n' atthi, ehi roditvā kanditvā
 tassa sarīrakiccaṃ karissāmā' 'ti vatvā taṃ gaṇhitvā¹⁰ āgac-
 cheyyāsi, atha naṃ ahaṃ¹¹ uppatitvā gīvāya ḍasitvā māressā- 10
 mīti¹². Sā¹³ „sādhū“ 'ti sampatichhitvā tāya saddhiṃ sakhi-
 bhāvaṃ katvā vissāse uppanne eḷikaṃ tathā avoca. Eḷikā
 „āḷi¹³, tava sāmikena sabbe mama nātakā khādītā¹⁴, bhāyāmi,
 na sakkomi gantun¹⁵ ti āha. „Āḷi, mā bhāyi, matakā kiṃ
 karissatīti¹⁶. „Kharamanto te sāmiko, bhāyāmi' evāhan¹⁷ ti sā 15
 evaṃ vatvāpi¹⁸ tāya punappuna yāciyamānā „addhā mato
 bhavissatīti¹⁹ sampatichhitvā tāya saddhiṃ pāyāsi. Gacchanti²⁰
 pi²¹ pana „ko jānāti kiṃ bhavissatīti²²“ tasmīṃ āsaṃkāya²³
 sigālīṃ purato katvā sigālaṃ parigaṇhanti²⁴ yeva gacchati²⁵.
 Sigālo tesāṃ padasaddaṃ sutvā „āgatā nu kho eḷikā“ ti 20
 sīsaṃ ukkhipitvā akkhīni²⁶ parivattetvā olokesi. Eḷikā taṃ
 tathā karontaṃ disvā „ayaṃ pāpadhammo maṃ vañcetvā
 māretukāmo²⁷ matālayaṃ dassetvā nipanno²⁸ ti nivattitvā palā-
 yanti²⁹ sigālīyā „kasmā palāyasīti³⁰ vutte taṃ kāraṇaṃ ka-
 thenti³¹ paṭhamaṃ gātham āha:

95

¹ C^s mela-, B^d meṇḍikamātā. ² C^k -lā, C^s -laṃ, B^d -lo corr. to -lā. ³ C^k eḷakkhīṇā, B^d ekā khīṇā. ⁴ B^d -na up-. ⁵ C^k sakkhikā, B^d sakhi. ⁶ C^s hoti, B^d hotha. ⁷ B^d tvaṃ. ⁸ B^d kāre-. ⁹ B^d eḷikā. ¹⁰ C^k omits taṃ ga-; B^d taṃ gaḥetvā. ¹¹ B^d panāhaṃ. ¹² C^s omits sā. ¹³ B^d omits āḷi. ¹⁴ C^k khā-
 dītā, C^s mādītā. ¹⁵ B^d omits pi. ¹⁶ C^k -ti, C^s -to, B^d -taṃ. ¹⁷ B^d
 omits pi. ¹⁸ B^d karissatīti. ¹⁹ B^d asaṃkā. ²⁰ all three MSS. -ti. ²¹ B^d
 -anti. ²² B^d omits akkhīni. ²³ B^d -matāya. ²⁴ C^s -ti, B^d nipanno nivattiyā,
 omitting palāyanti.

1. Na kho me ruccati¹ āli Pūtimaṃsassa pekkhanā,
etādisā sakhārasmā ārakā parivajjaye ti. 97.

Tattha ālīti ālapanāṃ, sakhi² sahāyike ti attho, etādisā sakhārasmā ti evarūpā sahāyakā apakkamitvā taṃ sahāyakam ārakā parivajjethā 'ti attho.

- 5 Evañ ca pana vatvā sā nivattitvā attano vasaṇatṭhānam
eva gatā. Sigālī pi³ taṃ nivatteturū asakkontī tassā kujjhivā
attano sāmikass' eva santikam gantvā pajjhāyamānā nisīdi.
Atha naṃ sigālo garahanto dutiyaṃ gātham āha:

2. Ummattikā ayaṃ⁴ Venī⁵, vaṇṇeti patino sakhiṃ⁶,
10 pajjhāti paṭigacchantiṃ⁷ āgataṃ Meḷamātaraṃ⁸ ti. 98.

Tattha Venīti⁹ tassā nāmaṃ, vaṇṇeti patino sakhiṃ ti paṭhamam
eva attano sakhiṃ elikam mayi sassinehaviśāsikā āgamiṣṣati¹⁰ no¹¹ santikam
matālayaṃ karohiti patino santike vaṇṇeti, atha naṃ idāni āgataṃ mama santi-
kam anāgantvā va paṭigacchantiṃ¹² Meḷamātaraṃ¹³ pajjhāyati anusocati.

- 15 Taṃ sutvā sigālī tatiyaṃ gātham āha:
3. Tvaṃ kho si samma ummatto dummedho avicakkhaṇo
yo tvaṃ matālayaṃ katvā akālena vipekkhasīti. 99.

Tattha avicakkhaṇo ti vicāraṇapaññārahito, akālena vipekkhasīti
elikāya attano santikam anāgatāy' eva¹⁴ olokesīti attho.

- 20 4. Na akāle vipekkheyya kāle pekkheyya paṇḍito,
Pūtimaṃso va¹⁵ pajjhāti¹⁶ yo akāle vipekkhatīti 100.
ayaṃ abhisambuddhagāthā.

Tattha akāle ti kāmagaṇe ārabha subhavasena cittupattikāle¹⁷, ayaṃ hi
bhikkhuno rūpaṃ oloketuṃ akālo nāma, kāle¹⁸ ti asubhavasena anussativasena
25 kasiṇavasena vā rūpagahanaṇakāle¹⁹, ayaṃ hi bhikkhuno rūpaṃ oloketuṃ²⁰ kālo
nāma, tattha akāle sārattakāle²¹ rūpaṃ oloketto mahāvināsaṃ pāpuṇātīti²²
Hāritajātaka-Lomasakassapa-jātakādīhi dīpetabbaṃ, kāle asubhavasena oloketto²³
arabatte paṭiṭṭhabhātīti²⁴ Asubhakammikatisattheravattunā kathetabbaṃ, Pūti-
maṃso va pajjhāti ti bhikkhave yathā Pūtimaṃsasigālo akāle elikam oloketvā

¹ Bf rujjhati. ² Cks -ī. ³ Bd omits pi. ⁴ Cks -kāyaṃ. ⁵ Ck Bdf -i. ⁶ Cks sakhi, Bd sana, Bf sakhi. ⁷ Cks Bdf pajjhāyati, Ck Bdf -gacchanti, C -gacchati, Bf paṭigacchanti. ⁸ Bdf meṇḍa-. ⁹ Ck venīti. ¹⁰ Bdf sinehā viśāsikā ga-. ¹¹ Bdf patino. ¹² Bdf -gacchati. ¹³ Bdf meṇḍamā-. ¹⁴ Cks -gateyeva, Bdf -gatāya. ¹⁵ C ca. ¹⁶ Bdf pajjhāyi. ¹⁷ Bdf cittupādakule. ¹⁸ Cks -lo. ¹⁹ Bdf -tu. ²⁰ Bdf āsāratta-. ²¹ all three MSS. -ṇantīti. ²² Cks -te. ²³ Cks -hantīti.

attano gocarā parihīno pajjhāyati evaṃ bhikkhu akāle subhavasena rūpaṃ oloketvā satipaṭṭhānādigocarā¹ parihīno diṭṭhadhamme samparāye pi jhāyati² pajjhāyati kīlamati.

Veṇī pi kho sigālī Pūtimāṃsaṃ samassāsetvā³ „sāmi, mā cintesi, ahaṃ taṃ puna pi upāyena ānessāmi, tvaṃ āgama- 5
kāle⁴ appamatto gaṇheyyāsīti⁵“ tassā santikaṃ gantvā „āli,
tava āgatabhāvo⁶ yeva no atthāya⁷ jāto, tava⁸ āgatakālasmiṃ⁹
yeva hi¹⁰ me sāmiko satim paṭilabhi, idāni jīvati, ehi¹¹ tena
saddhim paṭisanthāraṃ karohīti¹²“ vatvā pañcamaṃ gātham āha:

5. Piyaṃ kho āli me hotu, puṇṇapattaṃ dadāhi me, 10
pati sañjivito mayhaṃ, eyyāsi piyapucchikā¹³ ti. 101.

Tattha puṇṇapattaṃ dadāhi me ti piyakkhānaṃ akkhāyikā¹⁴ mayhaṃ
tuṭṭhidānaṃ dehi, pati sañjivito ti mayhaṃ sāmiko sañjivito uṭṭhito ārogo¹⁵
ti attbo, eyyāsīti mayā saddhim űeva¹⁶ āgaccha.

Elīkā „ayaṃ pāpadhammā maṃ vañcetukāmā, ayuttaṃ 15
kho pana paṭipakkhakarāṇaṃ¹⁷, upāyen¹⁸ eva naṃ vañcessā-
mīti¹⁹“ cintetvā chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Piyaṃ kho āli te hotu, puṇṇapattaṃ dadāmi te,
mahatā ca¹⁸ parivārena esaṃ, kayirāsi bhojanan ti. 102.

Tattha esaṃ ti āgamissāmi, āgacchamānā ca attano rakkhaṃ¹⁹ katvā 20
mahautena parivārena āgacchissāmi.

Atha naṃ sigālī parivāraṃ pucchanti²⁰

7. Kīdiso tuyhaṃ parivāro yesaṃ kāhāmi bhojanam,
kiṇṇāmakā²¹ ca te sabbe, te²² me akkhāhi pucchitā ti 103.
sattamaṃ gātham āha. Sā ācikkhanti²³ 25

8. Māliyo Caturakkho ca²⁴ Piṇḍiyo²⁵ atha Jambuko²⁶

edisso mayhaṃ parivāro, tesaṃ kayirāsi²⁷ bhojanan ti 104.
aṭṭhamaṃ gātham āha.

¹ C^s -nāgocarā corr. to -nādigo-, B^d -nāgocara. ² B^d socati. ³ B^d assā-. ⁴ B^d āgata-. ⁵ B^d adds vatvā. ⁶ B^d āgatakāle. ⁷ B^d attho. ⁸ C^{ks} tāva. ⁹ C^{ks} -lasmiṃhi (instead of -lambī?). ¹⁰ B^d omits hi. ¹¹ B^d naḥi. ¹² B^d karosīti. ¹³ C^{ks} -pucchakā, B^d -pucchitā, B^f pissa pucchitā. ¹⁴ B^d piyakānaṃ āgatassā. ¹⁵ C^s B^d ā-. ¹⁶ B^d omits űeva. ¹⁷ C^s -pakka-, B^d paṭipakkhakā-. ¹⁸ B^d omit ca. ¹⁹ B^d āra-. ²⁰ C^{ks} -ti, B^d -taṃ. ²¹ B^d kinā-, C^{ks} kinandāmakā. ²² B^d taṃ. ²³ C^{ks} B^d -ti. ²⁴ B^d caturakkhena, B^f -rakkhova. ²⁵ B^d migiyo, B^f piṇḍiyo. ²⁶ B^d -uyo. ²⁷ C^{ks} -rāhi, C^s -rāni, B^d -rāyi, B^f karirāpi.

Tattha te me¹ ti te parivāre² mayhañ ācikkha, Māliyo ti ādini catunnañ sunakkhānañ nāmāni.

„Tattha ekekassa pañca sunakhasatāni³ parivāro ti⁴ evaṃ dvīhi⁵ sunakhasahasseehi parivāritā āgamiṣṣāmīti“ vatvā „sace te⁶ bhojanañ na labhissanti tumhe pi dve jane māretvā khā-
5 dissantīti“ āha. Taṃ sutvā sigālī bhītā „alaṃ imissā tattha-
gamanena, upāyen⁷ assā⁷ anāgamanam eva karissāmīti“ cintetvā navamañ gātham āha:

9. Nikkhaṇṭāya agārasmā bhaṇḍakam pi vinassati,
10 ārogyaṃ ālino vajjaṃ, idh' eva vasa, mā gamā⁸ 'ti. 105.

Tasā⁹ attho: ālī, tava gehe babubhaṇḍakaṃ atthī, tan te nikkhaṇṭāya⁹ agā-
rasmā nirāraḁkham¹⁰ bhaṇḍakaṃ vinassissati¹¹, aham eva te ālino saḁāyakassa
ārogyaṃ vajjaṃ vadissāmi, tvaṃ idh' eva vasa, mā gamā¹² ti.

Evañ ca pana vatvā maraṇabhayaabhītā vegena sāmikassa
15 santikaṃ gantvā taṃ gaḁetvā¹³ palāyi. Te puna taṃ ṭhānaṃ
āgantum¹⁴ nāsakkhiṃsu.

Satthā imaṃ desanaṃ¹⁵ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā
ahaṃ tasmīṃ ṭhāne vanajeṭṭharukkhe¹⁶ nibbattadevatā ahoṣiṃ“ ti.
Pūtimāṃsajātakam¹⁷.

20

12. Tittirajāataka.

Yo te puttake ti. Idaṃ Satthā Gijjhakūṭe viharanto
vadhāya parisakkanam ārabba kathesi. Tasmīṃ¹⁸ hi samaye
dhammasabbhāyaṃ katham samuṭṭhāpesum: „aho¹⁹ āvuso Devadatto
nillajjo anariyo evaṃ uttamaguṇadharassa Sammāsambuddhassa Ajāta-
25 sattunā saddhim ekato hutvā dhanuggahapayojana-silāvijjhana-nāḁāgiri-
vissajjanehi²⁰ vadhāya upāyaṃ karotīti“. Satthā āgantvā „kāya nu
'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā“ ti pucchitvā „imāya

¹ Bḁ taṃ me. ² Bḁ kena parivārena. ³ Eḁ pañcapañcasu-. ⁴ Bḁ parivārenti.
⁵ Bḁ evaṃ hi dve. ⁶ Bḁ omits te. ⁷ Bḁ upāyenāhaṃ. ⁸ C^{ks} gatā, Eḁ idhe vasa
māgatā, Bf idhe sa māgatā. ⁹ Bḁ atthite tayā nikkhaṇṭiyā. ¹⁰ Eḁ anā-. ¹¹
C^{ks} -si, Bḁ vinassati. ¹² C^{ks} gatā, Bḁ idhevasamāgamāhi. ¹³ Bḁ omits taṃ ga-.
¹⁴ Bḁ gantum. ¹⁵ Bḁ dhammade-. ¹⁶ Eḁ -jeṭṭhakarū-. ¹⁷ Bḁ adds ekādasamaṃ.
¹⁸ Bḁ -ñ. ¹⁹ Bḁ omits aho. ²⁰ C^{ks} Bḁ -silāpavi-.

nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto mayham vadhāya parisakki¹, idāni pana me tāsamattam pi kātum nāsakkhīti“ vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente eko disāpāmokkho ācariyo Bārāṇasiyam pañcasatānam mānavakānam 5 sippam vācento ekadivasam cintesi: „mayham idha vasantassa palibodho hoti, mānavānam² pi sippam na niṭṭhāti, Himavanta-padese araṇṇāyatanaṃ³ pavisitvā tattha vasanto vācessāmīti“. So mānavakānam kathetvā tilataṇḍulatelavatthādini gāhāpetvā araṇṇam pavisitvā⁴ maggato avidūratṭhāne paṇṇasālam kāretvā 10 nivāsam kappesi. Mānavāpi attano attano⁵ paṇṇasālam karimsu. Mānavānam nātakā⁶ taṇḍulādini pesenti, ratṭhavāsino pi „disāpāmokkhācariyo⁷ kira araṇṇe asukatṭhāne nāma vasanto sippam uggaṇhāpetīti“ tassa taṇḍulādini abhiharanti, kantārapatipannāpi denti, aññataro puriso khīrapānatthāya savacchaṃ 15 dhenum pi⁸ adāsi. Ācariyassa pana⁹ paṇṇasālāya santike dvībi potakehi saddhim ekā godhā vasati¹⁰, sihavyagghāpi 'ssa upatṭhānam āgacchanti. Eko tittiro pi tattha nibaddhavāso ahoṣi, so ācariyassa mānavānam mante vācentassa sutvā tayo pi vede uggaṇhi. Mānavā tena saddhim ativissāsikā ahesum. 20 Aparabhāge mānavesu nipphattim¹¹ appattesu yeva ācariyo kalam akāsi, mānavā tassa sarīram jhāpetvā vālukāthūpaṃ¹² katvā nānāpupphehi pūjetvā rodanti paridevanti. Atha te¹³ tittiro „kasmā rodathā“ 'ti āha. „Ācariyo¹⁴ no sippe anitṭhite yeva kālakato, tasmā rodāmā“ 'ti. „Evam sante mā cintayittha¹⁵, 25 aham vo sippam¹⁶ vācessāmīti“. „Tvam katham jānāsīti“. „Aham ācariye tumhākam vācente sutvā va¹⁷ tayo vede paṇe akāsin“ ti. „Tena hi attano paṇabhāvam amhe jānāpehīti“.

¹ B^d -sakkatīti. ² B^d omits idāni pana - - - nāsakkhīti. ³ B^d -vakānam. ⁴ B^d -ne, C^s -ne corr. to -nam. ⁵ tattha - - pavisitvā wanting in B^d. ⁶ C^s omits one attano. ⁷ B^d adds tesam. ⁸ B^d -mokkho āc-. ⁹ B^d gaṇ-. ¹⁰ C^s -a. ¹¹ B^d -num, omitting pi. ¹² B^d omits pa-. ¹³ B^d -anti. ¹⁴ all three MSS. nippha-. ¹⁵ C^s lukā-, B^d vālikāya-, C^s vālukā-. ¹⁶ B^d ne. ¹⁷ C^s -ye. ¹⁸ B^d soccītha. ¹⁹ B^d omits si-. ²⁰ B^d omits va.

- Tittiro „tena hi supāthā“¹ ‘ti tesam gaṇṭhigaṇṭṭhānam’ eva pabbatamatthakā² nadim otārento viya osāresi. Maṇavā haṭṭha-tuṭṭhā hutvā tittirapaṇḍitassa santike sippam paṭṭhapesum. So pi disāpāmokkhācariyaṭṭhāne³ ṭhatvā te⁴ sippam vācesi.
- 5 Maṇavā tassa suvaṇṇapaṇjaram karitvā upari vitānam⁵ bandhitvā suvaṇṇataṭṭake madhulājādini upaharantā nānāvaṇṇehi pupphehi pūjentā mahantaṃ sakkāraṃ karimṃsu. „Tittiro kira araṇṇāyatane pañcasate māṇave’⁶ mante vācetitī“ sakala-Jambudīpe pākato ahosi. Tadā Jambudīpe giraggasamajjasa-
- 10 disam⁷ mahantaṃ chaṇam ghosayimṃsu. Māṇavaṇam mātāpitaro chaṇadassanattbhāya’ āgacchantū ‘ti pesesum. Māṇavā tittirassa ārocetvā tittirapaṇḍitaṃ ca⁸ sabbaṃ ca assamapadaṃ godhaṃ paṭicchāpetvā⁹ attano attano nagaram gamimṃsu¹⁰. Tadā eko niggaṭiko¹¹ duṭṭhatāpaso tattha tattha vicaranto taṃ ṭhānam
- 15 pāpuṇi¹². Godhā taṃ¹³ disvā paṭisanthāraṃ katvā „asukaṭṭhāne taṇḍulā¹⁴ asukaṭṭhāne telādini atthi, bhattaṃ pacitvā bhuñjā¹⁵“ ‘ti vatvā gocaratthāya gatā. So¹⁶ pāto va bhattaṃ pacitvā dve godhāputtake¹⁷ māretvā rasaṃ katvā bhuñji¹⁸, divā tittirapaṇḍitaṃ ca vacchakaṃ ca māretvā khādi,
- 20 sāyam dhenuṃ āgataṃ¹⁹ disvā tam pi māretvā maṃsaṃ khādितvā rukkhamaṇḍale nipajjitvā gharugharāyanto²⁰ niddaṃ okkami. Godhā sāyam āgantvā puttake apassantī upadhārayamānā vicari. Rukkhadevatā godhaṃ puttake adisvā kampamānaṃ oloketvā khandhavivare dibbānubhāvena ṭhatvā „godhe, mā
- 25 kampi, iminā pāpapurisena tava puttakā ca tittiro ca vaccho ca dhenu ca māritā, gīvāya²¹ ḍasitvā jīvitakkhayaṃ pāpehīti“ sallapantī paṭhamam gātham āha:

¹ Ck supā, C^o supā corr. to supāthā. ² B^d omits one gaṇṭhi. ³ B^d -ke. ⁴ B^d -yassathāne. ⁵ B^d tesam. ⁶ B^d -ne. ⁷ B^d -ṇavake. ⁸ C^o -samuccasa-disam, B^d giraggisamajjadivasam, B^o giraggasamajjadivasam. ⁹ B^d chaṇam-. ¹⁰ B^d -tam, omitting ca. ¹¹ Ck -cchādetvā, B^d -cchāḍāpetvā. ¹² B^d -rameva agamimṃsu. ¹³ B^d nikkāruṇiko. ¹⁴ B^d sampā-. ¹⁵ Ck^o nañ. ¹⁶ B^d -lañ. ¹⁷ B^d -āhi. ¹⁸ B^d tāpaso. ¹⁹ B^d godha-. ²⁰ B^d khādi in the place of rasaṃ k. bh. ²¹ Ck -tā, B^d dhenū āgacchantam. ²² B^d gharugharā. ²³ B^d adds nañ.

1. Yo te puttake akhādi dinnabhatto¹ adūsake
tasmim dāṭham nipātehi², mā te muccittha jīvato ti³. 106.

Tattha dinnabhatto¹ ti bhattam pacitvā bhuñjā⁴ 'ti tayā dinnabhatto⁵,
adūsake ti niddose niraparādhe, tasmim dāṭhan ti⁶ tasmim pāpapurise ca-
tasso pi dāṭhā⁷ nipātehi⁸ adhippāyo, mā te muccittha jīvato⁹ ti jivanto⁹ 5
sajīvo hutvā tava hatthato esa¹⁰ pāpadhammo mā mucci¹¹ mokkhami mā la-
bhatu, jīvitakkhayaṃ¹² pāpehi¹³ attho.

Tato godhā dve gāthā abhāsi:

2. Ākiṇṇaluddo puriso dhāticeḷam¹³ va makkhito,
padesan tam¹⁴ na passāmi yattha dāṭham¹⁵ nipātaye. 107. 10
3. Akataññussa posassa niccam vivaradassino (I, 322; Dh.p. 149.)
sabbaṃ¹⁶ ce paṭhavim dajjā n' eva nam abhirādhaye ti. 108.

Tattha ākiṇṇaluddo ti gāḷhaluddo¹⁷, vivaradassino ti chiddam
otāram pariyesantassa, neva nam abhirādhaye ti evarūpaṃ puggalaṃ sa-
kalaṃ paṭhavim dento¹⁸ pi tosetum na sakkuṇeyya, kimaṅga¹⁹, panāham bhatta- 15
mattadāyikā ti dasseti.

Godhā evaṃ vatvā „ayaṃ pabujjhivā mam²⁰ pi khā-
deyyā“ 'ti attano jīvitam rakkhamānā palāyi. Te pi pana
sīhavyagghā tittirassa sahāyakā va²¹. Kadāci²² pi²³ te āgantvā
tittiram passantī, kadāci²⁴ so gantvā tesam dhammaṃ desetvā 20
āgacchati. Tasmim pana divase sīho vyaggham āha: „samma,
ciradiṭṭho no²⁵ tittiro, ajja sattaṭṭhadivasā honti²⁶, gaccha tāv'
assa pavattim nātvā ehīti“. Vyaggho „sādhū“ 'ti sampa-
ticchitvā godhāya palātakāle²⁷ tam ṭhānam patvā tam pāpa-
purisaṃ niddāyantaṃ passi. Tassa jaṭantare tittirapaṇḍitassa 25

¹ B^d -e. ² B^d tasmim adhe nipātehi. ³ mā - ti wanting in B^d, B^f muccittha
jīvato, C^ks jīvito. ⁴ B^d -āhi. ⁵ B^d -am. ⁶ B^d tasmim adhe nipātehi ti. ⁷
B^d adhā. ⁸ C^ks jīvito, B^d muccittha jīvato. ⁹ B^d jito. ¹⁰ B^d eso. ¹¹ B^d
muñca. ¹² C^ks add na. ¹³ B^d dhātivelam, B^d nativelam. ¹⁴ C^k pādetamsam,
C^s pādesantaṃ. ¹⁵ C^ks dāṭhan. ¹⁶ C^k B^f sabbaṃ. ¹⁷ B^d kakkhalalu-. ¹⁸ B^d
dadanto. ¹⁹ B^d -am. ²⁰ C^ks mama, B^d mam. ²¹ B^d omits va. ²² B^d kathāci.
²³ B^d omits pi. ²⁴ piṭe - - kadāci wanting in C^s. ²⁵ B^d ciram na dittho. ²⁶
B^d omits ho-. ²⁷ C^s B^d palāyana-.

lomāni paññāyanti, dhenuyā ca vacchakassa ca aṭṭhīni paññāyanti. Vyaggharājā taṃ sabbam disvā suvaṇṇapaṇjare ca tittirapaṇḍitaṃ adisvā „iminā pāpapurisen' ete' māritā bhavissantīti“ taṃ pādena paharivā utṭhapesi². So taṃ³ disvā
 5 bhītatasito va ahoṣi. Atha naṃ vyaggho „tvaṃ ete māretvā khādīti“ pucchi. „N' eva māremi na khādāmīti“. „Pāpādhamma, tayi amārente añño ko māressati⁴, kathehi⁵, akathentassa te jīvitam n' atthīti“⁶. So maraṇabhayaabhīto „āma sāmi, godhapotake⁷ vacchakaṃ ca dhenuṃ ca māretvā khādīm⁸,
 10 tittiraṃ pana na māremīti⁹“. So tassa bahum kathentassāpi¹⁰ asaddahitvā „tvaṃ kuto āgato sīti¹¹“ pucchitvā „sāmi Kālīngaraṭṭhe¹² vāṇijakānaṃ bhaṇḍikaṃ¹³ vahanto jīvikahetu¹⁴ idaṃ c' idaṃ ca¹⁵ kammaṃ katvā idāni 'mhi¹⁶ idhāgato“ ti tena sabbasmiṃ attanā katakamme kathite
 15 „pāpadhamma, tayi tittiraṃ amārente añño ko māressati, ehi sīhassa taṃ migarañño santikaṃ¹⁷ nessāmīti“ taṃ purato katvā tāsentō agamāsi. Siho¹⁸ vyaggharājānaṃ¹⁹ taṃ ānentam disvā²⁰ vyaggham pucchanto catuttham gātham āha:

1. Kin nu Subāhu taramānarūpo
 20 paccāgato si saha māṇavena,
 kiṃ kiccam²¹ attham idha-m-atthi tuyham,
 akkhāhi me pucchito etam atthan ti. 109.

Tattha Subāhū 'ti vyaggham nāmenālapati, vyagghassa hi purimakāyo manāpo hoti, tena taṃ²² evam āha, kiṃ kiccamattham²³ idhamatthi
 25 tuyhan ti kiṃ karaṇīyam atthasamhitam iminā māṇavena idha atthi tuyham, kikkiccamatthan²⁴ ti pi pāṭho, ayam eva attho.

¹ C^s -senevate, B^d -sena, omitting etc. ² B^d utthā-. ³ B^d pi. ⁴ B^d -dasīti.
⁵ B^d mārisatīti. ⁶ B^d kathehīti corr. to kathehi tāva kāraṇam. ⁷ C^s natthi, B^d jīvitante panatthīti. ⁸ B^d -puttake. ⁹ B^d khādāmi? ¹⁰ C^s -mi. ¹¹ B^d -tassapi. ¹² B^d āgacchasīti. ¹³ B^d kālīngaraṭṭhato. ¹⁴ C^s -ḍa-, B^d bhaṇḍam.
¹⁵ B^d jīvita-. ¹⁶ B^d omits idaṃ. ¹⁷ B^d omits mhi. ¹⁸ B^d sīhāya mi - - santike taṃ. ¹⁹ B^d sīharājā. ²⁰ C^s -jāna, B^d omits vya-. ²¹ B^d omits di-. ²² C^s kiki-, B^d ki- corr. to kiṃ. ²³ C^s nam. ²⁴ B^d kiki- corr. to kiṃki-.

Taṃ sutvā vyaggho pañcamaṃ gātham āha:

5. Yo te sakhā daddaro sādthurūpo
tassa vadham¹ parisamkāmī ajja,
purisassa kammāyatanāni sutvā
nāham sukhim² daddaram ajja maññe ti. 110. 5

Tattha daddaro ti tittiro, tassa vadhan³ ti tassa tittirapaṇḍitassa
imambā purisā⁴ ajja vadham parisamkāmī, nāham sukhin ti aham ajja
daddaram sukhim ārogyam⁵ na maññāmi.

Atha sīho chaṭṭham gātham āha:

6. Kāni 'ssa⁶ kammāyatanāni assu
purisassa vattisamodhānatāya⁷,
kaṃ vā paṭiññam purisassa sutvā
parisamkasi daddaram māṇavenā 'ti. 111. 10

Tattha assū 'ti assosi, vattisamodhānatāya⁷ 'ti jīvitavuttisamo-
dhānatāya⁸ kāni nāma iminā attano kammāni tuyham kathitānīti attho, mā- 15
ṇavenā 'ti kiṃ sutvā iminā māṇavena māritam parisamkasi.

Ath' assa kathento vyaggharājā sesagāthā abhāsi:

7. Ciṇṇā⁹ Kālīṅgā¹⁰, caritā¹¹ vaṇijjā¹²,
vettācāro samkupatho pi ciṇṇo¹³,
naṭehi ciṇṇam saha vākarehi¹⁴,
daṇḍehi¹⁵ yuddham pi¹⁶ samajjamajjhe. 112. 20
8. Baddhā kulimkā, mitam ālhakena¹⁷,
akkhā jitā, saṃyamo abbhatīto,
abbūhitaṃ¹⁸ pupphakaṃ¹⁹ aḍḍharattaṃ,
hatthā daḍḍhā piṇḍapaṭiggahena. 113. 25

¹ Bā vadhi. ² Ck -ī, C^o Bā -i. ³ Bā vadhin. ⁴ Bā -samhā. ⁵ Bā arogam.
⁶ Bā kānitassa. ⁷ Bā vutti-. ⁸ Bā vutti-, Ck^o -natthāsa. ⁹ C^o Bā -a. ¹⁰ C^o
-a, Bā/ kalīṅgā. ¹¹ Bā vica-. ¹² C^o vāni-, Bā vānijjāni, B/ vānijjā. ¹³ Bā/ vi-
ciṇṇo, Ck^o ca diṭṭho. ¹⁴ Bā/ -ku-. ¹⁵ C^o -e, Bā/ -ena. ¹⁶ Bā yuddham pi,
B/ yuddham vi, Ck^o -amhi. ¹⁷ Bā -mālakena, B/ pitamālakena. ¹⁸ Bā/ appahi-.
¹⁹ Bā agghigam, B/ pubbakam.

9. Tāni 'ssa kammāyatanāni assuṃ¹
purisassa vattisamodhānatāya²,
yathā ayaṃ dissati lomapiṇḍo
gāvo hatā, kiṃ pana daddarassā 'ti. 114.

- 5 Tattha ciṇṇa³ kāliṅgā⁴ ti vāṇijakānaṃ bhaṇḍaṃ vahantena kira nena⁵
Kāliṅgaratṭhaṃ⁶ ciṇṇaṃ, caritā⁷ vaṇijjā⁸ ti⁹ vāṇijjāpi tena katā, vettā-
cāro ti vettehi saṇcaritabbo, saṃkupaṭṭho pi ciṇṇo ti khāṇukamaggo pi
valaṇḍito, naṭṭehi jīvitaṭṭho yeva naṭṭehi pi saddhimaṃ ciṇṇaṃ, saha vākare-
hīti⁹ vākara¹⁰ vahantena vākarehi¹¹ pi saddhimaṃ caritaṃ, daṇḍena yuddhaṃ
10 ti daṇḍayuddhaṃ pi kira tena yujjhitāṃ, baddhā kulīṃkā ti sakunīkāpi
kira tena baddhā¹², mitamāḥakenā¹³ 'ti dhañṇamāpakakammam pi kira
tena kataṃ, akkhājitā ti akkhadhuttānaṃ¹⁴ veyyāvacaṃ karontena akkhā
haṭṭā¹⁵, saṃyamo abbhaṭṭito ti jīvikaṇṭṭim¹⁶ nissāya pabbajanten¹⁷ eva
sīlasaṃyamo atikkanto, abbūhitaṃ¹⁷ ṭhapitaṃ appaggharakaṃ kataṃ¹⁸,
15 pupphakaṃ¹⁹ ti lohitaṃ, idaṃ vuttaṃ boti: iminā kira jīvikaṃ²⁰ nissāya
rājaparādhikānaṃ²¹ hatthapāde²² chinditvā te²³ ānetvā sālāyaṃ²⁴ nipajjā-
petvā vaṇamukhehi paggharantaṃ lohitaṃ adḍharattasamaye tattha gantvā kuṇḍa-
kadhūmaṃ nāma datvā²⁵ ṭhapitaṃ ti, batthā daḍḍhā ti ājivikapabbajjānaṃ
pabbajitakāle uṇhapinḍapaṭiggahaṇena²⁶ hatthāpi kir²⁷ assa daḍḍhā, tāni²⁸ esa
20 kammāyatanāni²⁹ tāni assa³⁰ kammāni, assuṃ³¹ ti assosiṃ, yathā ayaṃ
ti yathā³² etassa jaṭantare tittiralomapiṇḍo³³ dissati iminā kāraṇena veditabbam
etaṃ: eten³⁴ eva so mārito ti, gāvo hatā kiṃ pana daddarassā 'ti gāvo
pi etena hatā, daddarassa pana kiṃ kathetabbam³⁵ atthi, kasmā esa taṃ na
māressatīti.

- 25 Siho taṃ purisaṃ pucchi: „mārito te tittirapaṇḍito³²“ ti.
„Āma sāmīti“. Ath³³ assa saccavacanāṃ sutvā taṃ vissajjetu-
kāmo ahosi, vyaggharājā pana „māretabbayuttako³³ esa
pāpo³⁴“ ti³⁵ tatth³⁶ eva³⁶ naṃ dāḥāhi paharitvā³⁵ āvāṭam

¹ Ck^s assa, Bdf assu. ² Bdf vutti-. ³ Ck^s -a. ⁴ Ck^s Bd kaliṅgā. ⁵ Ck^s -nena, Bd kinānena. ⁶ Bd kaliṅgaratṭhe. ⁷ C^s -taṃ. ⁸ C^s ni? Bd niti, Ck^s omits vāṇijjāpi. ⁹ Bd vākū-. ¹⁰ Ck^s vākārā, Bd vākūraṃ. ¹¹ Ck^s vākā-, Bd vākū-. ¹² Bd bandhā, Ck^s vaddhā. ¹³ Bd pitamāḥakenā. ¹⁴ C^s -ni. ¹⁵ Bd akkhāhiṭṭa-pitā. ¹⁶ Bd jīvita-. ¹⁷ Ck^s abyū-, C^s abyūhi-. ¹⁸ Bd appahita agghanti appagghanakaṃ, omitting kataṃ. ¹⁹ Bd puppekan. ²⁰ Bd jīvitaṃ. ²¹ Bd -na. ²² Ck^s -dehi. ²³ Bd taṃ. ²⁴ Bd -ya. ²⁵ Bd kaṇukathupaṃ katvā. ²⁶ Ck^s -ne. ²⁷ Bd tāni²⁸. ²⁸ Ck^s assaṃ, Bd assu. ²⁹ Bd adds esa. ³⁰ Bd adds pi. ³¹ Bd kiṃ na hanitabbam. ³² Ck^s -tassā. ³³ Ck^s add pana. ³⁴ Bd omits esa pāpo. ³⁵ Bd adds vatvā. ³⁶ Bd adds māretvā.

khaṇitvā pakkhipi. Māṇavā āgantvā tittirapaṇḍitaṃ adisvā
roditvā paridevitvā pakkamiṃsu¹.

Satthā imaṃ desanā² āharitvā „evam bhikkhave Devadatto
pubbe pi mayham vadhāya parisakkhīti³“ vatvā jātakam samodhānesi :
„Tadā jaṭilo⁴ Devadatto ahosi, godhā Kisāgotamī⁵, vyaggho Mog- 3
gallāno, sīho Sāriputto, disāpāmekkhācariyo⁶ Kassapo, tittira-
paṇḍito aham evā“⁷ ti. Tittirajātakam⁷. Navanipāta-
vaṇṇanā niṭṭhitā⁸.

¹ Bā nivattisum. ² Bā dhammade-. ³ Pā -khatīti. ⁴ Bā kuṭaja-. ⁵ Bā up-
palavaṇṇo. ⁶ Bā -makkho ā-. ⁷ Bā adda dvādasamaṃ, Bf daddarajā-. ⁸ Bā
navanipātaṃ jātakam niṭṭhitam. Yattha yattha bhava jāto puriso homi paṇḍito
abbhīruṇo mahāpuṇṇo dhāremi piṭakattayaṃ. Sakkarāj 1150 etc.

PRINTED BY NIELSEN & LYDICHE. KOPENHAGEN.